

تَسْهِيلُ الْهَيْكَلِ

پینتو شرح دھندایک

(5)

المرة الصافي لشرح احاديث الهية

الارواح النورية من مسند الشافعية

حاشية الهندي

(تاليف)

صوفي ناير وقيسر شاه فيضيل

فاصل احاد العلوم

فيضيل اكتب خان

محله جنگی پینور

کفایت دینی کتب خانه

په دی چینل کی دتلیگرام کتابونه نشرکیری

دحنفی مذهب په رڼاکی

لکه تفاسیر شریف

اوفقہ شریفہ

اوفتاوی؟

د درجوں کتابونه

اوداسی نور کتابونه لکه.

صرف اونحو

اومنطق

اوعقائد

نوهیلہ لرم چی دالینک دثواب په خاطر نشر کړی

<https://t.me/kafayat2395>

کفایت الله وائس ایپ نمبر [03052488551](https://t.me/kafayat2395)

توجه وکړي ما دا زیمه پر غاړه اخیستی له واتسپ

له لارې یا له تیلی گرام له لارې تر مسلمانانو پورې pdf

کتابونه رسوم خاص د الله تعالی د رضا په خاطر چې

مسلمانان وروڼه استفاده زینی واخلي نو دا کتابونه یو

نامعلومو کسانو pdf کړي ما ته له مختلفو لارو په

لاس راغلي نو دا نمبر ما حڪه ورکري چي يو مسلمانان
ورور زما سه استفاده واخلې يا د کتاب يا سه بل داسې
نور د دين خدمت ترسو چي زموږ په وسه يې نو کم
ملگري څي دا گمان کوي چي دا کتابونه دي بغير له
اجازې pdf کوي نو داسې نده چي زه دي بغير له اجازې
داسې کار وکړم
که بيا هم تاسو معلومات کول غواړي نو تاسې په دا
نمبر رابطه کولي شي

نوی تصحیح شده او اضافه شده ایډیشن

تسفیله الهدایه

په قندهاری او یوسفزی پښتو کې شرح

هدایه

جلد: ۲

تالیف: مولانا شاه فیصل فاضل وفاق المدارس و امداد العلوم

خصوصیات او اضافات

- ① په هدایه کېنې ذکر شوي حدیث باندې لاندې حاشیه کېنې د هغې تخریج
- ② دا حنافو په مینځ کېنې په مختلف فیها مسئله کېنې د راجح قول تعیین
- ③ د قندهاری او یوسفزی پښتو کېدون او امتزاج
- ④ د هدایه د مشکلو لغاتو حل
- ⑤ د هدایه متن ته اعراب ورکول
- ⑥ د مضمون په لحاظ سره د هدایه متن تقسیمول
- ⑦ د هدایه د هرې جملې سره متصل د هغې ترجمه
- ⑧ د هدایه عبارتونو ته د موضوع په لحاظ سره عنوانات ورکول
- ⑨ شرحې ته په عربی ژبه کېنې مناسب عنوانات ورکول
- ⑩ د کتاب په اول کېنې د فقه په ضروري مباحثو مشتمله جامع مقدمه

ناشر

فیصل کتب خانه محله جنگی پښور موبائیل: ۰۳۲۱۹۰۹۱۸۳۵

د يوم النحر روزي ماتولو حكم

وَقَدْ أَصْبَحَ يَوْمَ النِّحْرِ صَائِمًا لَمْ أَطْعَمْ لَاشٍ وَعَلَيْهِ جَا جِي دِلُونِي اختر په ورځ په حالت د روزي كښې سهار كړو بيا يې ماته كړه نو ده څه نشته دي

تريح - قضاء فساد صوم يوم النحر بصورت د مسئلې دادې كه يو كس په منهي عنها ورځو كي د كومي يوي ورځي د روزي نيت او كړو او روزه نې پيل كړه بيا نې دا فاسد كړه ① نو په ده به د دي روزي قضاء واجب نه وي هم دا ظاهر الرواية دي.

وَقَدْ أَيْسَ يَوْسُفَ وَتَحْسِبُ رَحْمَةُ اللَّهِ فِي النَّوَافِرِ عَلَيْهِ الْقَضَاءُ أَوْ دَصَاحِبِينُو هُجَّانَ دِه په نوادر كي روايت دي چي بده قضا ده لَأَنَّ الشُّرُوعَ مُلْزِمٌ كَالنَّذْرِ وَصَارَ كَالشُّرُوعِ فِي الصَّلَاةِ فِي الْوَقْتِ الْمَكْرُوهِ ځكه چي پيل كول په مثل د نذر لازم كونكي دي اودا په مكروه وخت كي دلمانځه پيل كونكي په خير شو

تريح - اود صاحبينو هُجَّانَ دِه نوادر روايت دادې چه په ده قضاء واجب ده. **الدليل الصحيح** هُجَّانَ دِه صاحبينو هُجَّانَ دِه دليل دادې چه نفلي روزه به پيل كولو سره لازم ميري نو هر كله چي په پيل كولو سره لازم شوه نو د فاسدولو په صورت كي به ددي قضاء لازم وي. مثلاً كه يو كس د منهي عنها ورځو روزه نذر او كړو نو دا روزه به ددي ورځو نه علاوه كي واجب وي. لكه څنگه كه يو كس په مكروه وخت كي نفل لمونځ پيل كړو او بيا نې فاسد كړو نو په ده به ددي لمونځ قضاء واجب وي.

وَالْفَرْقُ لِبَيْنِ حَبِئَةَ رَحْمَةِ اللَّهِ وَهُوَ ظَاهِرُ الرِّوَايَةِ أَنَّ بَيْنَ الشُّرُوعِ فِي الصَّوْمِ وَتَقِي صَائِمًا أَوْ وَجْهَ دَفَرِ دَادِه چي امام صاحب هُجَّانَ دِه لپاره اودا ظاهر الرواية دي چي په نفس پيل كولو سره په روزه كښې مسمي كولاي شي په صائم باندي حَقٌّ يَمْتَنِعُ بِهِ الْخَالِفُ عَلَى الصَّوْمِ تر دي چي په روزه قسم كونكي په پيل كولو سره حانث كيږي قَيِّمُ مَرْتَكِبِ اللَّيْثِي نو په شرو كاوه سره دنهي مرتكب شو فَتَحِبُّ إِتْقَانَهُ فَلَا يَحِبُّ صِيَانَتَهُ وَجَوَّبَ الْقَضَاءُ يَتَّقِي عَلَيْهِ اوددي ابطال ضروري شو نو ساتنه نې واجب نشو اود قضا وجوب پدي ميني ده.

تريح - وجه عدم قضاء صوم يوم النحر اود امام ابو حنيفه هُجَّانَ دِه مذهب مطابق د يوم نحر د روزي نذر اود نحر په ورځ كي د روزي پيل كاوه په مينځ كي اود نحر په ورځ كي د روزي پيل كولو او په مكروهه وختونو كي د مونځونو پيل كاوه په مينځ كي وجه د تويير داده چه روزه پيل كولو سره فوراً سري نه صائم ونيلي شي تردي كه يو كس قسم او خوړلو چه زه به نفلي روزه نه نيسم بيا ده په يوم نحر كي د روزي په نيت سره روزه پيل كړه نو په پيل كولو سره به حانث وي نو معلومه شوه چه په يوم نحر كي څنگه دي روزه پيل كړي نو دا صائم روزه نيونكي شو اودا معلومه ده چه يوم نحر په هغه پنځه ورځو كي يوه ده په كومي كي چي د روزه نيولو ممانعت شوې دي نو په يوم نحر كي روزه پيل كولو سره به دا كس د منهي عنه فعل مرتكب شي او چونكه د منهي عنه فعل باطلول واجب دي په دي وجه ددي روزي اتمام او پوره كول واجب پاتي نشو نو ددي قضاء به هم واجب نه وي ځكه چي د قضاء وجوب د اتمام په وجوب باندي ميني وي يعنې د كوم شي اتمام چي واجب وي په فاسد كولو سره به ددي قضاء واجب وي اود كوم شي چي اتمام واجب نه وي هغه كه فاسد كړي شي نو د هغي قضاء به هم واجب نه وي نو ثابت شوه چه په يوم نحر كي نفلي روزه پيل كاوه نه روسته كه فاسد كړي شوه نو ددي قضاء به واجب نه وي.

وَلَا يَجُوزُ مَرْتَكِبُ اللَّيْثِي بَيْنَ النَّذْرِ وَهُوَ الْمُوجِبُ اود نفس نذر په امله سره نهې مرتكب كيږي نه او واجبونكي نذر دي

تريح - نذر صوم يوم النحر او پاتي شو د يوم نحر د روزي نذر كول نو په نفس نذر سره به د منهي عنه فعل نه مرتكب كيږي ځكه چي په يوم نحر كي روزه نيول ممنوع دي د روزي نذر كول ممنوع نه دي او دا خبره هم منلې شوې ده چه د نذر روزي واجب كونكي نذر دي نو موجب د صوم نذر شو او په نفس نذر سره

د منهي عنه فعل ارتكاب كول نه لازم ميري نو ددي نذر پوره كول واجب دي خو چونكه په يوم نحر كي روزه نيول گناه ده په دي وجه به ددي نذر روزي په بله يوه ورځ ادا كوي.

وَلَا يَتَّقِي الشُّرُوعَ فِي الصَّلَاةِ حَتَّى يَجْعَلَ كَعَمَلِهِ اونه صرف په لمونځ پيل كاوه سره دنهي مرتكب كيږي تردي چي يو ركهت پوره كړي وَهَذَا لَا يَمْتَنِعُ بِهِ الْخَالِفُ عَلَى الصَّلَاةِ په دي وجه به لمانځه كښې قسم كونكي پدي سره نه حانث كيږي فَتَحِبُّ صِيَانَتَهُ لَوْلَا وَكَوْنُ مَضْمُونٍ بِالْقَضَاءِ نو د فعل مودي ساتنه واجب پاتي شو نو دي د قضا كاوه صامن كيږي

تريح - وجوب القضاء بفساد ماشرعه في الاوقات المكروهة من الصلاة دغه ډول په مكروه وختونو كي نې لمونځ پيل كړو او بيا نې فاسد كړو نو په دي صورت كي به هم قضاء واجب وي ځكه چي لمونځ پيل كاوه سره ده ته لمونځ كونكي نشي ونيلي كيدلې بلكه د لمونځ اطلاق به هغه وخت كيږي كله چي يو ركهت پوره شي يعنې چي يو ركهت په سجده سره مقيد كړي هم دغه وجه ده چه كه يو كس اوونيل چه زه به نفل لمونځ نه كوم بيا ده نفل لمونځ پيل كړو نو صرف په پيل كاوه سره به نه حانث كيږي نو هر كله چي په مكروه وخت كي نفل لمونځ پيل كړي او لاوس شي ركوع او سجده نه دي كړي نو دي ته به لمونځ نشي ونيلي كيدلې او هر كله چي په دي د لمونځ اطلاق نه كيږي نو په دي مكروه وخت كي د منهي عنه فعل مرتكب هم شو او هر كله چي د منهي عنه فعل مرتكب نشو نو د مودي يعنې كومه برخه چي نې ادا كړې ده ساتنه واجب دي اود كوم شي چي ساتنه او اتمام واجب وي په فاسد كاوه سره ددي قضاء واجب وي په دي وجه كه دا مودي نې فاسد كړه نو ددي قضاء به واجب وي ددي تقرير نه معلوم ميري كه په مكروه وخت كي نې نفل لمونځ پيل كړو اود يو ركهت پوره كاوه نه پس يعنې د سجده كاوه نه روسته نې دا فاسد كړو نو ددي قضاء به واجب نه وي ځكه چي د يو ركهت پوره كيدلو نه روسته به په دي باندي د لمونځ اطلاق كيږي او په دي مكروه وخت كي لمونځ كول ممنوع دي نو ددي باطلول به واجب وي او كوم شي چي باطلول وي د هغي په فاسد كولو سره ددي قضاء نه واجب ميري په دي وجه به په دي صورت كي قضاء واجب نه وي.

وَقَدْ أَيْسَ يَوْسُفَ رَحْمَةُ اللَّهِ أَنَّهُ لَا يَحِبُّ الْقَضَاءُ فِي قُضْلِ الصَّلَاةِ أَيْضًا وَالْأَظْهَرُ هُوَ الْأَوَّلُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ او امام صاحب هُجَّانَ دِه روايت دي چي دلمانځه په صورت كي هم قضا واجب نه ده اوليكن اظهر اولني روايت دي

تريح - الرواية الثانية في عدم قضاء ما افسده من الصلاة في الوقت المكروه هُجَّانَ دِه حضرت امام ابو حنيفه هُجَّانَ دِه روايت دادې چه په مكروه وخت كي نفل لمونځ پيل كاوه نه پس د فاسد كولو په صورت كي به هم قضاء واجب نه وي خود امام صاحب هُجَّانَ دِه روميني قول زيات ښكاره دي والله اعلم بالصواب

باب الإعتكاف

(دا باب د اعتكاف په بيان كي دي) **الرابط بما قبله** روزه نې په اعتكاف باندي په دي وجه مقدم كړې ده چه روزه د اعتكاف لپاره شرط دي او شرط د شي په شي باندي مقدم وي ځكه نې روزه په اعتكاف باندي مقدم كړه. **معنى الاعتكاف** اعتكاف د باب افتعال مصدر دي د عكف نه ماخوذ دي او عكف متعدي دي او عكوف لازم دي د شريعت په اصطلاح كي اعتكاف په نيت سره جمات كي ايساريدلو ته وائي.

د اعتكاف حكم

قَالَ (الإعتكاف مستحب) وَالْمُحِبُّ أَلَسْتُ مُؤَكَّدًا اعتكاف مستحب دي او صحيح دا ده چي سنت مؤكده دي. **تريح** لانية الاعتكاف في العشر الاواخر من رمضان صاحب د قدوري هُجَّانَ دِه فرمائي چه د رمضان د آخري عشري اعتكاف مستحب دي خو صحيح خبره داده چه د رمضان د آخري عشري اعتكاف سنت مؤكده دي.

لَا تَنْتَهِى عَنْهُ الصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ عَلَيْهِ الْعَشْرُ الْأَوَّلُ مِنْ رَمَضَانَ (۱) خكه چې نبی کریم ﷺ در رمضان په آخری عشره کي په دې مواظبت فرمائيلې دي.

هل السنة مواظبت همیشه والي

تريخ - دليله ۱ دليل دا دي چې نبی کریم ﷺ په دې باندې مواظبت کړې دي لکه ارشاد دي چې **عائشه** رضی الله عنہا رسول الله ﷺ کان يعتكف في العشر الأخير من رمضان حين قدم المدينة إلى أن توفاه الله تعالى حضرت عائشه رضی الله عنہا فرماني چې کله نبی کریم ﷺ مدینې ته تشریف راوړلو نو د وفاته پورې نې د رمضان په آخری عشره کي اعتکاف کولو.

والمواظبة دليل السنة او مواظبت دليل د سنتوالي دي.

تريخ - اود نبی کریم ﷺ په پوځیز باندې مداومت کول، ددې د مستنون کيدلو دليل دي په دې وجه د رمضان په آخری عشره کي اعتکاف سنت موزکده دي.

السؤال ۱ خو دلته کي دا اعتراض کيدلې شي چې د رسول الله ﷺ مواظبت کول، د وجوب علامت دي. نو د رمضان د آخری عشرې اعتکاف واجبېدل پکار دي.

الجواب ۱ ددې خواب دادې چې رسول الله ﷺ په کوم شي واجب گرځول غوښتل، نو په هغې به نې مواظبت کولو. اود مواظبت نه روسته به نې د هغې د کولو حکم فرمائيلو. او په پريخودونکي به نې نکير فرمائيلو. حالانکه نبی کریم ﷺ خو نه ددې حکم فرمائيلې دي اونه نې ددې په پريښولو باندې نکير فرمائيلې دي. نو که د رمضان د آخری عشرې اعتکاف واجب وي نو نبی کریم ﷺ به خلکو ته ددې حکم فرمائيلې وي او په پريخودونکي به نې نکير فرمائيلې وي. نو ثابت شوه چې دا واجب نه دي.

الدليل عدم وجوب الاعتكاف ۱ د اعتکاف د عدم وجوب دليل دا هم دي چې يو خلې نبی کریم ﷺ د اعتکاف کاوه لپاره په مسجد کي خيمې لگولويغنی د پرده اچولو حکم او کړلو بيا جومات ته داخل شو. نو دوی اوهو خيمې نې نورې هم اوليدلې ددې اړه کي نې پوښتنه او کړو. نو معلومه شوه چې يوه خيمه د عائشه رضی الله عنہا ده. او يوه د حفصه رضی الله عنہا ده چې دا نې اوليدلې نو نبی کریم ﷺ په غصه شونود خلې خيمې لرې کاوه حکم نې او کړو. اودې کال نې اعتکاف پريښولو. ددې نه هم معلومېږي چې اعتکاف واجب نه دي. خکه چې د وجوب دليل بغير د پريښولو مواظبت کول دي.

اعتكاف تعريف، ركن او شرط

وهو البيت في التمسك بالصوم والاعتكاف اودغه پاتې کيدل دی په مسجد کي سره دروژې او دنيت داعتکاف نه.

تريخ ۱ الاعتكاف لغة وشرعا ۱ په لغت کي اعتکاف مطلق ايساريدلو ته وائي. که هرځانې کي وي. او چې د کوم مقصد لپاره وي الله تعالى فرمائيلې دي **اِذَا قُلْتُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَاذْكُرُوا الْفَوَائِدَ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ** يعني څه دی دا تمائيل (بوتان) چې دې سره ځواکي ناسو پرانته نې. اود شريعت په اصطلاح کي اعتکاف نوم دي د اعتکاف په نيت، دروژې سره په جسات کي قيام کول، گويا د اعتکاف لپاره څلور شيان (خيرونه) ضروري دي ۱ ايساريدل ۲ جومات ۳ د اعتکاف نيت ۴ روژه.

أما البيت فركنه لأنه يبين غنة لكان وجوده به هرچه پاتې کيدل دی نودانې رکن دي خکه چې لفظ داعتکاف دي لره پاتې نو داعتکاف وجود به پدې سره وي.

(۱) من حديث عائشة رضي الله عنها أخرجه البخاري في الإعتكاف باب ۱ رقم ۲۰۲۶ ومسلم في الإعتكاف رقم ۲ وأبو داود في الصوم باب ۷۷ رقم ۲۴۶۲ والترمذي في الصوم باب ۷۱ وأحمد في المسند (۵۰/۴).

تريخ ۱ علامه مرغيناني رحمه الله فرماني چې ايساريدل خود اعتکاف رکن دي. خکه چې د اعتکاف لفظ په لغت کي د ايساريدلو په معنی باندې دلالت کوي په دې وجه د ايساريدلو موجوديدل ضروري دي.

والمؤمنين شرطه عندنا او روژه نې شرط ده په نزد زموږ **عَلَا قَالِ الشَّافِعِيُّ** رحمه الله خلاف دي امام شافعي رحمه الله لره تريخ ۱ روژه زموږ په نيز د اعتکاف لپاره شرط دي خود امام شافعي او امام احمد رحمه الله په نيز شرط نه دي په دې مسئله کي حضرت امام مالك رحمه الله هم زموږ سره دي.

دليل الشافعي رحمه الله ۱ امام شافعي اود امام احمد رحمه الله دليل دادې چې روژه يو عبادت دي او په خپله اصل دي او کوم شي چې په خپله اصل وي هغه د نورو لپاره شرط نه وي. خکه به روژه د اعتکاف لپاره شرط نه دي.

دليل ۱ زموږ دليل ۱ د عائشه رضی الله عنہا حديث دي. **قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا إِعْتِكَافَ إِلَّا بِصَوْمٍ** يعني بغير د روژې نه اعتکاف صحيح نه دي.

والنبي في سائر العبادات اونيت شرط دي په ټولو عبادتونو کي تريخ ۱ اونيت چونکه د عادت او عبادت په مينځ کي د توپير پيدا کاوه په ټولو مقصودي عبادتونو کي شرط دي نو د اعتکاف لپاره به هم شرط وي.

فَوَقَوْلُ: إِنَّ الصَّوْمَ عِبَادَةٌ وَهَؤُلَاءِ بِتَفْهِيمِ إِمَامِ شَافِعٍ رحمه الله فرماني چې روژه عبادت دي او پخپله اصل دي فلا يكون شرطاً لغيره نو د بل عبادت لپاره به شرط نه وي.

دليل الشافعي رحمه الله ۱ امام شافعي اود امام احمد رحمه الله دليل دادې چې روژه يو عبادت دي او په خپله اصل دي او کوم شي چې په خپله اصل وي هغه د نورو لپاره شرط نه وي. خکه به روژه د اعتکاف لپاره شرط نه دي.

ولنا قوله عَلَيْهِ السَّلَامُ { لَا إِعْتِكَافَ إِلَّا بِالصَّوْمِ } (۱) زموږ دليل د نبی کریم ﷺ ارشاد دي چې اعتکاف نشته دي مگر دروژې سره.

دليل ۱ زموږ دليل ۱ د عائشه رضی الله عنہا حديث دي. **قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا إِعْتِكَافَ إِلَّا بِصَوْمٍ** يعني بغير د روژې نه اعتکاف صحيح نه دي.

والقياس في مقابلة الذنوب المتقوّل غير مقبول او قياس په مقابله دنص منقول کي دي

الجواب عن قياس الشافعي رحمه الله ۱ د حضرت امام شافعي رحمه الله د قياس **لأن الصوم عبادَةٌ..... إلخ** خواب دادې چې قياس د صحيح حديث په مقابله کي پريخودلې شي په دې وجه د عائشه رضی الله عنہا حديث **لَا إِعْتِكَافَ إِلَّا بِصَوْمٍ** په مقابله کي به د امام شافعي رحمه الله قياس پريخودلې شي.

أما الصوم فله صيغة الواجب منه رواية واحدة ويومياً روژه شرط ده دواجب اعتکاف دصحت لپاره په يو روايت کي.

تريخ ۱ وجوب الصوم للاعتكاف الواجب ۱ صاحب دهدايه رحمه الله فرماني چې د واجب اعتکاف لپاره په اتفاق د رواياتو روژه شرط ده. يعنې د احنافو رحمه الله واړه عالمان په دې متفق دي چې د واجب اعتکاف لپاره روژه نيت شرط دي. د واجب اعتکاف صورت دادې چې يو کس د يومياشت يا د يوروخ اعتکاف نذر او کړي يا دا لواحي که زما دا کار اوشو. نو په ما د دومره مودې اعتکاف دي.

(۱) من حديث عائشة رضي الله عنها أخرجه البخاري في الصوم باب ۱ رقم ۵۲۱/۴ والبيهقي في السنن الكبرى (۲۰۰/۲) والترمذي في الصوم باب ۷۱ وأحمد في المسند (۵۰/۴).

وَلْيُحِثُّهُ التَّطَوُّعُ فَمَا رَوَى الْحَسَنُ عَنْ أَبِي حَنِيفَةَ لِيُظَاهِرَ مَا رَوَيْنَا أَوْ نَقْلِي اعْتِكَافَ دُصْحَيْحٍ وَالْيَ لِبَارِهِ بِرَوَايَتِهِ دُحْسَنَ
كُنِيَ دَامَامَ أَبُو حَنِيفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَظَاهِرَ حَدِيثٍ بِهِ أَمَلَهُ سِرَهُ وَقَلَى هَذِهِ الرِّوَايَةُ لِأَقْلٍ مِنْ يَوْمَاوٍ بِدِي رَوَايَتِهِ بِهِ
اعْتِكَافَ كَمْ نَهَ دِي دَبُورِي وَرَخِي نَهَ

تَرْجِيحُ - الرِّوَايَتَانِ فِي وَجُوبِ الصَّوْمِ لِلْاعْتِكَافِ النَّفْلِ ① أَوْ نَقْلِي اعْتِكَافَ دُصْحَيْحٍ كَيْدَلُو لِبَارِهِ دَ رُوْزِي بِهِ
شَرْطِيَّتْ كِي دُورِي أَدُوهُ رَوَايَتُونَه دِي ① يُو رَوَايَتِ كُومِ چِي حَسَنُ بْنُ زِيَادٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَ حَضْرَتِ أَمَامِ اعْظَمَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نَهَ
رَوَايَتِ كِرِي دِي چِه دَ نَقْلِي اعْتِكَافِ لِبَارِهِ هَم رُوْزَه شَرْطِ دَه خَكِه چِي حَدِيثِ ② لَّا اعْتِكَافَ إِلَّا بِصَوْمٍ مَطْلُقٍ
دِي بِهِ دِي كِي دَ وَاجِبِ أَوْ نَقْلِي اعْتِكَافِ هَيْخِ تَفْصِيلِ نَشْتَه بِلَكِه دَ هَرِيُو اعْتِكَافِ لِبَارِهِ رُوْزَه ضَرْوَرِي
دَه خُودَا بِه ذَهْنِ كِي سَائِلِ پَكَارْدِي چِه دَدِي رَوَايَتِ بِهِ بِنَا (بِنِيَاد) بَانْدِي نَقْلِي اعْتِكَافَ دِي يُو وَرَخِ نَهَ كَمْ نَشِي
كَيْدَلِي خَكِه چِي دَ نَقْلِي اعْتِكَافِ لِبَارِهِ دَدِي رَوَايَتِ مَطَابِقِ رُوْزَه شَرْطِ دَه أَوْ رُوْزَه دِي يُو وَرَخِ نَهَ كَمْ مُمْكِنِ نَهَ
دِي

وَقِي رَوَايَةُ الْأَصْلِ وَهُوَ قَوْلُ مُحَمَّدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَقْلَهُ سَاعَةً ① أَوْ بِهِ رَوَايَتِ دَ أَصْلِ كِي أَوْ دَغَه قَوْلِ دَامَامِ مُحَمَّدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ
دِي چِي كَمْ تَرِ اعْتِكَافِ يُو سَاعَتِ دِي قِيَكُونُ مِنْ غَيْرِ صَوْمٍ لِأَنَّ مَتْنَ التَّحْقِيلِ عَلَى الْمَسَاهِلَةِ الْأَثَرُ أَنَّهُ يَقَعُ فِي صَلَاةِ
التَّحْقِيلِ مَتَرُ الْقُدْرَةِ عَلَى الْقِيَامِ نَوَ دَا بِهِ دَرُوْزِي نَهَ بَغِيرِ وَيِ خَكِه چِي دَنَقْلُونَا بِه سَهُولَتِ وَرِ كُولُودَه آيَا تَه نَهَ كُورِي
چِي بِه نَقْلِ لَمُونَخِ كِي كِي نَاسْتَلِي شِي سِرَه دَقْدَرَتِ نَهَ بِه قِيَامِ بَانْدِي

تَرْجِيحُ - دُورِ رَوَايَتِ بِهِ مَبْسُوطِ كِي دِي أَوْ هَم دَا ظَاهِرُ الرِّوَايَةِ دِي أَوْ هَم دَا دَامَامِ مُحَمَّدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يُو قَوْلِ دِي چِي
دَ نَقْلِي اعْتِكَافِ لِبَارِهِ رُوْزَه شَرْطِ تَه دَه دَدِي رَوَايَتِ بِهِ بِنَا بَانْدِي دَ نَقْلِي اعْتِكَافِ لِبَارِهِ هَيْخِ وَخْتِ مَقْرَرِ نَهَ
دِي بِلَكِه دَ اعْتِكَافِ بِه نَيْتِ سِرَه چِي خُومَرَه وَخْتِ بِه جَمَاتِ كِي تِيرَه وَيِ هَغَه بِه اعْتِكَافِ وَيِ كِه يُوَه سَاعَتِ
(لَمَحَه) (يَعْنِي دِيرِلِرِ وَخْتِ) وَلِي نَه وَيِ دَلِيلِ دَادِي چِه دَ نَقْلِ مَدَارِ بِه سَهُولَتِ أَوْ آسَانِي بَانْدِي دِي نَاسُو
أَوْ كُورِي چِه لَمُونَخِ كِي قِيَامِ فَرَضِ دِي خُو نَقْلِ لَمُونَخِ دَ قَدْرَتِ عَلَى الْقِيَامِ بِأَوْجُودِ كِه بِه نَاسْتَه أَوْ كِرِي
شِي نُو جَانِزِ دِي نُو دَدِي نَهَ مَعْلُومَه شُوَه چِه دَ نَقْلُونَا بِه سَهُولَتِ أَوْ آسَانِي بَانْدِي دِي أَوْ سَهُولَتِ دَ
اعْتِكَافِ وَخْتِ (أَنْدَازَه) بِه نَه مَقْرَرُولُو كِي دِي بِه دِي وَجَه مَوْبِ وَايُو چِه دَ نَقْلِي اعْتِكَافِ لِبَارِهِ هَيْخِ
وَخْتِ (أَنْدَازَه) مَقْرَرِ نَه دِي

وَلَوْ كَرِهَ فِيهِ لَمْ يَطْعَمَ لَمْ يَلْزَمَهُ الْقَضَاءُ فِي رَوَايَةِ الْأَصْلِ لِأَنَّهُ غَيْرُ مُقَدَّرٍ أَوْ كِه اعْتِكَافُ نِي پِيلِ كِرُو بِيَا نِي مَاتِ كِرُو نُو فُضَا
پِرِي لَازِمِ نَه دَه بِه رَوَايَتِ دَ أَصْلِ كِي خَكِه چِي دَدِي خَه مَقْدَارِ مَقْرَرِ نَه دِي نُو مَاتُولِ نِي بِأَطْلُولِ نَه دِي فَلَمْ
يَكُنْ الْقَطْعُ بَاطِلًا وَقِي رَوَايَةُ الْحَسَنِ يَلْزَمُهُ لِأَنَّهُ مُقَدَّرٌ بِأَلْوَرِ كِ الصَّوْمِ وَبِهِ رَوَايَتِ دَ حَسَنِ كَبِنِ قَضَا لَازِمِ دَه خَكِه چِي
دَغَه دَرُوْزِي بِه خَيْرِ بِه يُو وَرَخِي سِرَه مَقْدَرِ دِي

تَرْجِيحُ - لَمْ يَطْعَمَ لَمْ يَلْزَمَهُ الْقَضَاءُ بَيْنَ الرِّوَايَتَيْنِ ① بِه دَوَارِ رَوَايَتُونُو كِي دَ اخْتِلَافِ ثَمَرَه بِنِكَارَه كَاوَه لِبَارِهِ نَرُمَاتِي كِه
يُو كَسِ نَقْلِي اعْتِكَافِ پِيلِ كِرُو أَوْ بِيَا نِي دَا قَطْعِ كِرُو نُو دَ مَبْسُوطِ رَوَايَتِ مَطَابِقِ بِهِ بِه دَه بَانْدِي قَضَا لَازِمِ
نَه وَيِ خَكِه چِي دَ نَقْلِي اعْتِكَافِ هَيْخِ أَنْدَازَه مَقْرَرِ نَه دَه بِه دِي وَجَه بِه قَطْعِ كُولِ بِأَطْلُولِ نَه وَيِ بِلَكِه پُورَه
كُولِ بِهِ وَيِ أَوْ دِي يُو خِيَزِ پُورَه كَاوَه بِه صُورَتِ كِي دَدِي قَضَا نَه وَاجِبِي پِرِي أَوْ دِي حَسَنُ بْنُ زِيَادٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَ رَوَايَتِ
مَطَابِقِ بِهِ بِه دَه بَانْدِي قَضَا لَازِمِ وَيِ خَكِه چِي دَدِي رَوَايَتِ مَطَابِقِ نَقْلِ اعْتِكَافِ (أَنْدَازَه) كَمْ أَزْ كَمْ دِي يُو وَرَخِ
سِرَه مَقْرَرِ دَه لَكِه خُنْگَه چِي رُوْزَه يُو وَرَخِ وَيِ نُو هَرَكَلَه چِي دَه يُو وَرَخِ پُورَه كَيْدَلُو نَه مَخْكِ دَا قَطْعِ
كِرُو نُو دَا بِأَطْلِ شُو أَوْ نَقْلِي عِبَادَتُونَه كِه دَ پُورَه كَاوَه نَه مَخْكِ فَاسِدِ كِرِي شِي نُو دَدِي قَضَا لَازِمِ وَيِ بِه دِي
وَجَه دَدِي رَوَايَتِ مَطَابِقِ بِهِ دَه بِه هَم دَ اعْتِكَافِ قَضَا لَازِمِ وَيِ

① القول المرجح هو هذا رواية الأصل كذا في العناية (٣٠٨١٢) والدر المختار (١٤٣١٢) نقلاً عن القول الرابع (٢٠٥١١) -

دوهم توك كتاب الصوم
مَالِ اعْتِكَافِ لَا يَصِحُّ إِلَّا فِي مَسْجِدِ الْجَمَاعَةِ بِيَا اعْتِكَافَ صَحِيحِ نَه دِي مَكْرَه جَمَاتِ كِي تَقُولُ حَدِيثُهُ ① لَا
اعْتِكَافَ إِلَّا فِي مَسْجِدِ الْجَمَاعَةِ ② بِه دَلِيلِ دَ قَوْلِ دُخْدِيْفَه چِي اعْتِكَافِ نَشْتَه دِي مَكْرَه جَمَاتِ دِجَمَاعَتِ
كُنِيَ

تَرْجِيحُ - شَرْطِيَّةُ الْمَسْجِدِ لَصَحَّةِ الْعَتِكَافِ ① دَ اعْتِكَافِ دَ جَوَازِ بِه شَرْطُونُو كِي دَ جَامِعِ جَمَاتِ كَيْدَلِ هَم دِي يَعْنِي
اعْتِكَافِ بِهِ بِه هَغَه جَمَاتِ كِي صَحِيحِ وَيِ بِه كُومِ چِي أَمَامِ أَوْ مَوْذُنِ مَقْرَرِ وَيِ أَوْ بِنْخَه وَارَه مُونَخُونَه بِه
جَمَاعَتِ سِرَه أَدَا كِيرِي يَا بَعْضِ مُونَخُونَه بِه جَمَاعَتِ سِرَه أَدَا كِيرِي دَدِي دَلِيلِ دَ حَضْرَتِ حَدِيثُهُ ② لَا
اعْتِكَافَ إِلَّا فِي مَسْجِدِ جَمَاعَةٍ أَوْ دِي ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَوْلِ دِي ③ لَمَّا نَ أَبْغَضَ الْأُمُورَ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى أَلْبَدَ وَإِنْ مِنْ الْبَيْتِ أَوْ الْعَتِكَافِ
فِي الْمَسْجِدِ أَلْقَى فِي الدُّوْنِ يَعْنِي دَ اللَّهُ تَعَالَى بِه نِيْزَهْرِ مَبْغُوضِ تَرِينِ شِي بِدَعْتُونَه دِي أَوْ بِه بِدَعْتُونُو كِي بِه هَغَه
جَمَاتُونُو كِي اعْتِكَافِ كُولِ هَم دِي كُومِ چِي بِه كُورُونُو كِي دِي دَدِي دَوَارَه رَوَايَتُونُو نَهَ مَعْلُومِي پِرِي چِه دَ
اعْتِكَافِ لِبَارِهِ دَ دَاسِي جَمَاتِ كَيْدَلِ ضَرْوَرِي دِي چِه بِه هَغِي كِي بِه جَمَاعَتِ سِرَه لَمُونَخِ أَدَا كِيرِي

وَقِي رَوَايَةُ الْأَصْلِ وَهُوَ قَوْلُ مُحَمَّدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَقْلَهُ سَاعَةً ① أَوْ بِهِ رَوَايَتِ دَ أَصْلِ كِي أَوْ دَغَه قَوْلِ دَامَامِ مُحَمَّدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ
دِي چِي كَمْ تَرِ اعْتِكَافِ يُو سَاعَتِ دِي قِيَكُونُ مِنْ غَيْرِ صَوْمٍ لِأَنَّ مَتْنَ التَّحْقِيلِ عَلَى الْمَسَاهِلَةِ الْأَثَرُ أَنَّهُ يَقَعُ فِي صَلَاةِ
التَّحْقِيلِ مَتَرُ الْقُدْرَةِ عَلَى الْقِيَامِ نَوَ دَا بِهِ دَرُوْزِي نَهَ بَغِيرِ وَيِ خَكِه چِي دَنَقْلُونَا بِه سَهُولَتِ وَرِ كُولُودَه آيَا تَه نَهَ كُورِي
چِي بِه نَقْلِ لَمُونَخِ كِي كِي نَاسْتَلِي شِي سِرَه دَقْدَرَتِ نَهَ بِه قِيَامِ بَانْدِي

تَرْجِيحُ - لَشَرْطِيَّةُ الْمَسْجِدِ الْجَامِعِ لِلْعَتِكَافِ فِي رَوَايَةِ ① أَوْ دَامَامِ أَبُو حَنِيفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نَهَ يُو رَوَايَتِ دِي چِي نَهَ صَحِيحِ
صَحْتِ لِبَارِهِ دَاسِي جَمَاتِ كَيْدَلِ شَرْطِ دِي چِه بِه هَغِي كِي بِنْخَه وَارَه مُونَخُونَه بِه جَمَاعَتِ سِرَه أَدَا كِيرِي هَم دَا
دَامَامِ مُحَمَّدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يُو قَوْلِ دِي دَدِي دَلِيلِ دَادِي چِه اعْتِكَافِ دَ لَمُونَخِ دَ اِنْتِظَارِ عِبَادَتِ دِي نُو دَ اعْتِكَافِ
عِبَادَتِ بِهِ دَهَغَه خَانِي لِبَارِهِ خَاصِ وَيِ كُومِ خَانِي كِي چِي لَمُونَخِ أَدَا كِيرِي يَعْنِي هَرِ لَمُونَخِ أَدَا كِيرِي

أَمَّا الرِّوَايَةُ هَرَجَه بِنْخَه دَه فَتَعْتِكَافُ نُو دَا بِه اعْتِكَافِ كُورِي فِي مَسْجِدِ بَيْتِنَا بِه جَمَاتِ دَ خِيْلِ كُورِ كُنِيَ
تَرْجِيحُ - صَحَّةُ اعْتِكَافِ الْمَرَاةِ فِي مَسْجِدِ بَيْتِنَا ① أَوْ دِي بِنْخِي لِبَارِهِ زَمُورِ بِه نِيْزَ أَفْضَلِ دَا دِي چِه دُورِي دَخِيْلِ كُورِ بِه
جَمَاتِ كِي اعْتِكَافِ أَوْ كِرِي يَعْنِي بِه كُورِ كِي دِلْمَانْخَه لِبَارِهِ چِي كُومِ خَانِي مَقْرَرِ دِي بِه هَغِي كِي اعْتِكَافِ
كُولِ دَ بِنْخِي لِبَارِهِ أَفْضَلِ دِي

لِأَنَّ قَوْلَ الْمُؤَيَّدِ لِمَصْلَاحَتِنَا هَرَجَه بِنْخَه دَه دَابَه دَخِيْلِ كُورِ بِه مَسْجِدِ كِي اعْتِكَافِ كُورِي خَكِه چِي دَدِي دِلْمَانْخَه
لِبَارِهِ دَغَه خَانِي دِي قِيَكُونُ اِنْتِظَارُهَا فِيهِ نُو مَتَحَقِّقِ كِيرِي اِنْتِظَارِ دِلْمَانْخَه دَدِي بِه ذَرِيْعَه بِدَغِي كُنِيَ
تَرْجِيحُ - دَلِيلُهُ ① دَلِيلِ دَا دِي چِه مَوْبِ وَرَاندِي وَنِيلِي دِي چِه اعْتِكَافِ دَ لَمُونَخِ دَ اِنْتِظَارِ عِبَادَتِ دِي أَوْ بِنْخَه دَ
كُورِ بِه جُمُوعَاتِ كِي دَ لَمُونَخِ اِنْتِظَارِ كُورِي بِه شَرْعِي جَمَاتِ كِي نَه كُورِي نُو هَرَكَلَه چِي بِه كُورِ كِي دَ لَمُونَخِ
اِنْتِظَارِ كُورِي نُو اعْتِكَافِ بِهِ هَم بِه دِي كِي كُورِي

وَلَوْ لَمْ يَكُنْ لَهَا فِي الْبَيْتِ مَسْجِدٌ تَجْمَلُ مَوْضِعًا فِيهِ فَتَعْتِكَافُ فِيهِ أَوْ كِه دَدِي بِه كُورِ كِي مَسْجِدِ نَهَ وَوَنُو بِه كُورِ كِي دِي
يُو خَانِي جُورِ كِرِي نُو بِه هَغِي كِي دِي اعْتِكَافِ كُورِي

تَرْجِيحُ - أَوْ كِه بِه كُورِ كِي دَ لَمُونَخِ لِبَارِهِ خَه مَقْرَرِ نَه وَيِ نُو يُو خَانِي دِي مَقْرَرِ كِرِي بِه هَغِي كِي دِي اعْتِكَافِ
أَوْ كِرِي

① من أخرجه الدارقطني في سننه (٢٠٠/٢) -

د جومات نه د معتكف لپاره د وتلو د اجازت عذرونه

وَلَا يَخْرُجُ مِنَ الْمَسْجِدِ إِلَّا بِحَاجَةِ الْإِنْسَانِ أَوْ الْجَنَّةِ أَوْ لِمَا نَحْنُ دِيَارِهِ

ترجم: جواز الخروج من المسجد للضرورة. صورت د مسئلي دادې چه د معتكف لپاره د اعتكاف د جومات نه وتل جائز نه دي سوي د دوي اوده ضرورتو نه، چه ① يو طبعي اړتيا دي. لكه د تش او ډك اودس ماني ضرورت، ② دوهم ديني اړتيا لكه د جمعي اود جنابت د غسل ضرورت.

أَمَّا الْحَاجَةُ لِلْعَدِيَّةِ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا هَرْجَه حَاجَتُ دِي حَدِيثُ دِ عَائِشَةَ بِبَيْتِي بِه امله سره گات النبي عليه الصلاة والسلام لَا يَخْرُجُ مِنَ الْمَسْجِدِ إِلَّا بِحَاجَةِ الْإِنْسَانِ أَوْ الْجَنَّةِ أَوْ لِمَا نَحْنُ دِيَارِهِ

هل اللغة ① معتكف اسم ظرفه باب افتعال. د اعتكاف خاي

ترجم: ② د لاهه بهر حال د طبعي او انساني اړتيا لپاره د وتلو په جواز باندې دليل ① د عائشه حديث دي يعني ② لاهه لا يخرج من معتكفه إلا لحاجة الإنسان يعني رسول الله به د خپل معتكف نه بهر تشریف نه اورلو سوي د انساني او طبعي اړتيا پوره كاره لپاره يعني د وړوكي او غټ اودس ماني دپاره.

لَا إِلَهَ مَعْلُومَةٌ قَوْلُهُمْ وَلَا يَخْرُجُ مِنَ الْخُرُوفِ فِي تَقْصِيَّتِهَا أَوْ خَكه چې ددي وقوع معلومه ده دكوم دپوره كاوه لپاره چې دوتلو نه بغير چاره نشته دي وقصيصا الخروفي ما متقن نوددي لپاره وتل به مستثنا وي. وَلَا يَخْرُجُ مِنَ الْمَسْجِدِ إِلَّا بِحَاجَةِ الْإِنْسَانِ أَوْ الْجَنَّةِ أَوْ لِمَا نَحْنُ دِيَارِهِ

ترجم: دوهم دليل دادې چه د انساني ضرورياتو واقع كيدل د مخكي نه معلوم دي. اودا هم معلومه ده چه ددي د پوره كاوه لپاره وتل ضروري دي. ددي نه بغير خلاصې نشته نو ددي ضرورتونو لپاره به وتل پخپله مستثني وي. خكه چې دغير اختياري امورو انسان مكلف نه وي. خو دومره خبره ضرور ده چه د انساني اړتيا پوره كيدلو نه پس، د طهارت نه د فارغيدلو نه فوراً روسته خپل معتكف ته لارشي. د طهارت نه د فارغيدلو نه روسته دي په خپل كوركي نه ايساريږي. خكه چې د انساني حاجتونو لپاره وتل ضروري ثابت دي او كوم شي چې ضروري ثابت وي. نو هغه د اړتيا په اندازه ثابت وي. په دي وجه د اړتيا په اندازه د اعتكاف د جومات نه د بهر پاتي كيدلو اجازت دي. ددي نه زيات اجازت نشته.

وَأَمَّا الْجَمْعَةُ فَلَا تَخْرُجُ مِنَ الْمَسْجِدِ إِلَّا بِحَاجَةِ الْإِنْسَانِ أَوْ الْجَنَّةِ أَوْ لِمَا نَحْنُ دِيَارِهِ

هل اللغة ① تفضيتها مصدر باب تفعيل پوره كول

ترجم: ② الخروج لصلاة الجمعة. او پاتي شو د جمعي د لمانځه لپاره وتل. ① نو دا زمونږ مذهب دي.

① غربه الزيلعي رحمه الله بهذا اللفظ ثم قال وأخرج الأئمة الستة (أي البخاري في الإعتكاف باب ٣ ومسلم في العيوض رقم ٦ وأبو داود في الصوم باب ٧٩ رقم ٢٤٦٧ والنسائي في الصوم باب ٧٩ رقم ٨٠٥ والنسائي في السنن الكبرى (٢/٢٦٦) وابن ماجه في الصوم رقم ١٧٧٨ ومالك في الإعتكاف رقم ١ وأحمد في المسند (١٨١/٦) والبيهقي في السنن الكبرى (٤/٥١٨) رقم ٤٥٧٠) عن عائشة رضي الله عنها قال كان رسول الله ﷺ إذا اعتكف يذني إلى رأسه فأرجله وكان لا يدخل البيت إلا لحاجة الإنسان (نصب الراية ٥١٨/٢)

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ: الْخُرُوجُ مِنَ الْمَسْجِدِ إِلَّا بِحَاجَةِ الْإِنْسَانِ أَوْ الْجَنَّةِ أَوْ لِمَا نَحْنُ دِيَارِهِ

ترجم: د امام شافعي او امام مالك په نيزد جمعي لپاره وتل جائز نه دي تردې كه د جمعي د لمانځه لپاره او وتلو نو اعتكاف به فاسد وي.

ترجم: دليل ② ددي دواړو حضراتو دليل دادې چه خروج د اعتكاف يعني په بوخاني كي د وخت تيرولو ضد دي او شي د خپل ضد په راتلو سره فاسديږي. په دي وجه اعتكاف په خروج من المسجد. سره فاسديږي خو په دي صورتونو كي به نه فاسديږي په كومو صورتونو كي چې خروج متحقق دي لكه واره او غټ بول اودس ماني لپاره وتل، اود جمعي د لمانځه لپاره د وتلو هيڅ اړتيا نشته خكه كه ده د اووه ورځو نه كم اعتكاف كړي دي نو په كوم جومات كي چې غواړي اعتكاف دي او كړي او كه د اووه ورځو نه زيات اعتكاف نې كړي دي نو په جامع مسجد كي دي اعتكاف او كړي نو په دي دواړو صورتونو كي څه داسي اړتيا موجود نشو چه د جمعي د لمانځه لپاره خروج جائز او گرځوي او هر كله چې داسي اړتيا متحقق نشو نو د جمعي د لمانځه لپاره به د وتلو هم اجازت نه وي.

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ: الْخُرُوجُ مِنَ الْمَسْجِدِ إِلَّا بِحَاجَةِ الْإِنْسَانِ أَوْ الْجَنَّةِ أَوْ لِمَا نَحْنُ دِيَارِهِ

ترجم: دليل الاحناف رحمه الله زمونږ دليل دادې چه په دليل سره دا خبره ثابته شوې ده چه اعتكاف په هر جومات كي مشروع دي لكه چې د الله تعالى ارشاد دي [وَلَا تَبْتَغُوا مِنْهُم مَّا كَانُوا فِي السَّجْدِ] نو هر كله چې په هر جومات كي اعتكاف مشروع دي. نو د جمعي لپاره وتل به دده د نذر اعتكاف لپاره داسي مستثني وي لكه خكه چې د انساني اړتيا لپاره وتل مستثني دي. خكه چې د اعتكاف د ساتنه لپاره د جمعي لمونځ پريښول نطفا جائز نه دي. خكه چې د نذر په وجه د اعتكاف وجوب د جمعي د لمانځه د وجوب نه كمتر دي اود جمعي د لمانځه د وجوب نه كمتر خكه دي. چه د جمعي لمونځ د الله تعالى په واجبولو سره واجب شوي دي او اعتكاف د بنده په واجبولو سره واجبيږي. په دي طريقه چې ده د اعتكاف نذر كړي دي اود بنده لپاره د الله تعالى واجب كړي وظيفه ساقطولو اجازت نشته نو ثابته شوه چه د اعتكاف په وجه د جمعي لمونځ شي پريښودلې او هر كله چې د جمعي لمونځ نشي پريښودلې نو د جمعي د لمانځه لپاره به د وتلو هم اجازت وي.

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ: الْخُرُوجُ مِنَ الْمَسْجِدِ إِلَّا بِحَاجَةِ الْإِنْسَانِ أَوْ الْجَنَّةِ أَوْ لِمَا نَحْنُ دِيَارِهِ

ترجم: وقت الخروج لصلاة الجمعة. اوس پاتي شوه دا خبره چې د جمعي د لمانځه لپاره كوم وخت وتلو اجازت دي نو ددي حكم دادې چه د اعتكاف خاني كه جامع جومات سره نژدې وي. نو د زوال نه روسته دي اوځي خكه چې د جمعه ادا كاوه خطاب د زوال نه روسته متوجه كيږي او هر كله چې دا خطاب متوجه شي نو هله به اړتيا لاحق كيږي او هر كله چې اړتيا لاحق شي نو هله به د جمعي د لمانځه لپاره وتل هم جائز وي نو چونكه د جمعه ادا كاوه اړتيا د زوال نه روسته متحقق شوې دي. خكه به د زوال نه روسته اوځي.

لأن كان منزلة هذه الآية في وقت يمكنه إدراكها قبل أن يتصل قلبها أرتقا او كه دده خاني د اعتكاف د جامع مسجد نه لرې وو نو داسي وخت به اوځي چې جمع موندل ممكن وي او لمونځ او كړي مخكي تر څلورو ركعتو نه وي روايتيږي، الأئمة سنة، والركعتان تحية المسجد اوبه روايت شپږ څلور سنت اودوي اوده تحية المسجد، وبعد ما أرتقا أو يتصل على حسب الاختلاف في سنة الجمعة اود جمعي نه بعد څلور يا شپږ ركعتونه او كړي دهغي اختلاف موافق كوم چې د جمعي دستر په اړه كي دي

ترویج: خوکه د اعتکاف ځانې د جامع جومات نه لرې وی نو دومره مخکې دوتلو اجازت دی چه دده لپاره د جمعي لمونځ سره د خطبې نه رالاندې کول ممکن وی اود خطبې نه مخکې څلور رکعتې سنت اوکړي او په يو روايت کي دي چه د جمعي نه مخکې شپږ رکعتې اوکړي شې څلور سنت او دوي اوده رکعتې تحبب المسجد او ددي معتکف لپاره اجازت دي چه دي د جمعي نه روسته څلور رکعتې سنت په جامع مسجد کي اداکړي لکه څنگه چې د امام ابوحنيفه رحمه الله قول دي يا شپږ رکعتې اوکړي لکه چې ابو يوسف رحمه الله فرماني

وَسْتَنْبَاهُ أَنْ يَكُونَ فِيهِ أَوْ دُجْمَعِي سُنَّتٌ دَدِي تَابِعٌ دِي نُوْدُ جَمْعِي سِرْ لَاحِقُ شُو

ترویج: ددي دليل دادي چه د جمعي سنت د جمعي تابع دی نو سنت به هم د جمعي د لمانځه سره لاقې کولې شي يعنې لکه څنگه چې د جمعي د لمانځه لپاره ديني اړتيا متحقق دي دغه ډول به ددي د سنتو لپاره هم متحقق وي.

وَأَقَامَ فِي مَسْجِدِ الْجَامِعِ أَكْثَرِينَ ذَلِكَ لَا يَنْتَهِزُ اعْتِكَافًا وَكَهْ بَانِي شُو په جامع مسجد کي زيات ددي نه نو نه فاسد وي اعتکاف دده **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَا يَنْتَهِزُ خُكْه** چې دغه هم داعتکاف ځانې دي مگر داسې کول مستحب نه دي **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَذَاهُ فِي مَسْجِدٍ وَاحِدٍ فَلَا يَنْتَهِزُ فِي مَسْجِدَيْنِ مِنْ غَيْرِ مَسْجِدٍ خُكْه** چې ده په يو مسجد کي د ادا کاوه التزام کړي دي نوبه دوو مسجدونو کي دي ه پوره کوي بغير د اړتيا نه

ترویج: خلاصه الكلام ددي تقرير نه ښکاره شوه چه د جامع جومات نه په علاوه کي اعتکاف کونکي کس لپاره په جامع جومات کي د جمعي مونځ خطبه او ددي دستو په اندازه د قيام کاوه اجازت دي خوکه ددي نه شي زيات قيام اوکړو نو دده اعتکاف فاسد خو به نه وي البته خلاف اولي او غير مستحب به وي اعتکاف خو به فاسد ځکه نه وي چه جامع جومات هم د اعتکاف مقام دي او خلاف اولي ځکه دي چه ده په يو جومات کي اعتکاف ادا کول په خپل ځان باندې لازم کړي وو نو بې ضرورته به شي په دوي اوده جوماتونو کي نه پوره کوي ددي عبارت نه معلومېږي که ده په جامع جومات پوره کړو يا زيات وخت ايسار شو نو اعتکاف اوشو خو مکروه شو اودا هم معلومه شوه چه د عذر په وجه د يو جومات نه بل جومات اړخ ته منتقل کيدل جائز دی مثلاً په کوم جومات کي چې معتکف وو د هغې جهت پرېوتلو يا په هغې کي د ځان خطر ده نو ددي نه منتقل کيدل او بل جومات ته تلل جائز دی والله اعلم

بغير عذر د جومات نه دوتلو حکم

وَأَوْغَرَّ بَيْنَ الْمَسْجِدِ سَاعَةً بِغَيْرِ عَذْرٍ كَذَا اعْتِكَافًا عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى (۱) که د مسجد نه اووتلو يو ساعت بغير د عذر نه نواعتکاف ني فاسد شو به نيز د امام ابوحنيفه رحمه الله يوجود المتأني دمنافې امر د موندو په امله سره وهو القياس وگالا: لَا يَنْتَهِزُ حَتَّى يَكُونَ أَكْثَرِينَ نَصْفَ يَوْمٍ او قياسي هم دادي او صاحبين رحمهم الله فرماني چې نه فاسديږي تر دي چې ديني ورځې نه زيات شي وهو الاستحسان لِأَنَّ فِي الْقَلِيلِ ضَرُورَةً او دا استحسان دي ځکه چې په لږه وقفه کښ اړتيا دي

ترویج: المذهبان في فساد الاعتكاف بالخروج من غير عذر مسنده داده که معتکف بغير د عذر د جومات نه اووتلو اگرچه د يو لمحې لپاره وتلې وي نو د امام ابوحنيفه رحمه الله په نيز دده اعتکاف فاسد شو او قياس هم

(۱) القول الرابع هو هذا قول أبي حنيفة رحمه الله كذا في فتح القدير (۳۱۰/۲) ورد المحتار (۱۴۵/۲) والغانية (۱۰۷/۱) وشرح الوفاية

دادي او صاحبين رحمهم الله فرماني چه اعتکاف به فاسد نه وي خوکه د نيمي ورځې نه شي زياته بغير د عذر د جومات نه بهر تېره کړه نو اعتکاف به فاسد وي او استحسان هم دادي

دليل ابن حنيفة رحمه الله د حضرت امام ابوحنيفه رحمه الله دليل دادي چه د اعتکاف رکن لبث فی المسجد په جومات کي ايساريدل دي اود جومات نه وتل ددي منافې دي او شي د خپل منافې اود ضد په موجود کيدلو سره فوت کېږي په دي وجه اعتکاف په خروج من المسجد سره فوت کېږي خروج که د لږ وخت لپاره وي او که د زيات وخت لپاره وي لکه د روژې په حالت کي خوراک روژه فاسدوي که لږه شي خورلي وي او که زياته شي خورلي وي دغه ډول لکه څنگه چې مطلقاً حدث ناقض د اودس دي حدث که لږ وي او که زيات وي

د دليل صاحبين رحمهم الله د صاحبينو رحمهم الله دليل دادي چه د لږ وخت لپاره د جومات نه وتل د حرج لږې کاوه لپاره معاف دي اود زيات وخت لپاره وتل معاف نه دي اود دليل او کثير په مينځ کي حد فاصل نيمه ورځ نه زياتي ده يعنې د نيمي ورځ نه زيات ته کثير ونېلې شي او نيمه او ددي نه کم ورځې نه به قليل ونېلې شي لکه څنگه چې په رمضان کي د نيمي ورځ نه زياتي کي که نيت موجود شو نو روژه به معتبر وي گني معتبر به نه وي

په اعتکاف کي خوراک

لَا (وَأَمَّا الْأَكْلُ وَالشَّرْبُ وَالتَّوَمُّرُ يَكُونُ فِي مُعْتَكِفِهِ) اود معتکف خورل څښل او خوب کول به پخپل ځانې داعتکاف کي کوي

ترویج: جواز الاكل والشرب في الاعتكاف مسنده: معتکف لپاره په جومات کي خوراک ځکاک او اوده کيدل جائز دی

لأن النبي عليه الصلاة والسلام لم يكن له مأوى إلا المسجد (۱) ځکه چې د نبي کریم صلى الله عليه وسلم هيڅ ټکانه نه وه سوې دجومات نه

ترویج: دليل دادي چه د رسول الله صلى الله عليه وسلم د اعتکاف په حالت کي سوې د جومات نه هيڅ ځانې نه وو او هرکله چې د جومات نه علاوه شي هيڅ ځانې نه وو نو ښکاره خبره ده چه خوراک ځکاک او اوده کيدل به شي هم هلته کي

لأنه يمكن قضاء هذه الحاجة في المسجد فلا ضرورة إلى الخروج اړخکه چې دي حاجت لږه په مسجد کي پوره کول ممکن دي نو هيڅ اړتيا نشته دي وتلو ته

ترویج: دوهم دليل دادي چه ددي خوراک ځکاک او اوده کيدلو اړتيا په جومات کي پوره کيدل ممکن هم دي نو دده لپاره د وتلو هيڅ اړتيا نشته

د معتکف لپاره د بيع او شراء حکم

وَلَا يَأْكُلُ بِلَا نِيَّةٍ وَيَتَشَاغَرُ فِي الْمَسْجِدِ وَخُكْه بَاك نَشْتَه دي په اخستلو خرڅولو کي په مسجد کښ دننه **مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْتَهِزَ السَّلَافَ** **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ قَدْ يَنْتَهِزُ إِلَ ذَلِكَ بِغَيْرِ د راور د سامان نه مسجد ته دننه ځکه چې کله دي نه اړتيا وي بَلَا يَحْتَدُّ مَنْ يَقُومُ حَاجَتِهِ بِدِي طُور** چې دي خپل حاجت پوره کوونکي نه مومي

در اللغة: ① سلة: د تجارت سامان

ترویج: جواز البيع والشراء للمعتكف مسنده: معتکف لپاره په جومات کي دننه په اخستلو خرڅولو کي هيڅ بَاك نشته په دي شرط چې سامان جومات نه رانورې ځکه چې ډير ځله معتکف لپاره د اخستلو خرڅولو

اړتيا پېښېږي او هيڅ څوك داسې كس دده سره موجود نه وي چه دده بندوبست او كړي نو د دې اړتيا په لحاظ سره معتكف ته ددې اجازت ور كړې شوې دي.

﴿اَلَا تَنۡهَوۡنَ اَنۡ يَّكۡفُرَ اَخۡبَارُ الْبَلَدِ لِلنَّبِيِّ وَالنَّبِيَّاتِ لِيَكُنۡ مَّشَانِخُو وَيُنۡبِلَىٰ دِيۡ جِهِيۡ مَكْرُوۡهۡ دِيۡ سَامَانۡ حَاضِرُوۡلۡ اَخۡسَلُوۡلُوۡ خِرۡخُوۡلُوۡ دِبَارۡ دِلَانۡ السَّجَدَ مُخَوِّرَعَنۡ حُقُوۡقِ الْبَيۡرَةِ وَفِيۡهِ شُعَلُهُ يَهۡاۡ خَكۡهۡ جِهِيۡ جُومَاتُونۡهۡ دِبِنۡدۡ گَانُوۡ حَقُوۡقُوۡ تِهۡ مَحۡفُوظۡ سَاتِلِيۡ شُوۡيۡ دِيۡ اُوۡبِهۡ حَاضِرُوۡلُوۡ دِمَتَاعۡ كِيۡ مَسۡجِدۡ تِهۡ پَدِيۡ سِرۡهۡ مَشۡغُوۡلُوۡلۡ دِيۡ

تريح: كراهه الاحضار العيص: اخو فقهاؤ د اخستلو خرخولو لپاره په جومات كې دننه سامان راوړل مكره، گرځولې دي. ځكه چې جومات خالص د الله لپاره وي. اود بنده گانو د حقونو نه چې دا محفوظ ساتلې دي نوچونكه جومات ته دننه په سامان راوړلو كې دا د بنده گانو د حقونو او سامان سره مشغولول لازميږي په دې وجه په جومات ته دننه د اخستلو خرخولو سامان راوړلو، او ايخودلو اجازت نه وي.

﴿وَيَكۡفُرَةُ لِقَابِ الْمُتَكَيِّفِ الْبَيۡرَةِ وَالنَّبِيَّاتِ وَفِيۡهِ اَوۡ دَغِيۡرۡ مَعۡتَكِفۡ لِبَارِهۡ پِهۡ جَمَاعَتۡ كِيۡ اَخۡسَلۡ خِرۡخُوۡلۡ مَكْرُوۡهۡ دِيۡ لِقَابِ عَلِيۡهِ السَّلَامُ وَالسَّلَامُ﴾ جَنِيۡوَا مَسَاجِدَ كُمۡ جَنِيۡبَا كُمۡ دَارۡشَادۡ نَبَوِيۡ پِهۡ اَمَلۡهۡ سِرۡهۡ جِهِيۡ خِيَلُوۡ جُومَاتُونُوۡ تِهۡ دَخِيَلُوۡ بېچونۡهۡ اوساتنې اِلَى اَنۡ قَالۡ وَتَتَعَكَّمُ وَتَرۡءَا كُمۡ (١) تَرۡ دِيۡ پورې چې دخپلو اخستلو خرخولو نه.

تريح: كراهه البيع والشراء لغير المعتكف ودلالة: علامه مرغيناني رحمه الله فرماني: چه دغير معتكف لپاره په جومات كې دننه اخستل خرخول هم مكره دي. دليل دادي (١) چه ابن ماجه په خپل سنن كې د وائله بن الاسقع نه روايت كړې دي. چه دهغې الفاظ دادي: (اَنَّ النَّبِيَّ قَالۡ جَنِيۡبُوۡا مَسَاجِدَ كُمۡ صِبۡيَا كُمۡ وَمَجَانِيۡكُمۡ وَهَرَاكُمۡ وَبِيۡعَكُمۡ وَخُصُومَاكُمۡ وَرَفَعۡ اَصۡوَاتَكُمۡ وَاقَامَةِ حَدُوۡدِكُمۡ وَسَلۡ سِيۡوَكُمۡ. وَاتَّخِذُوۡا عَلٰۤى اَبۡوَابِهَا الْمَطَاهِرَ وَجَمِرُوۡهَا فِي الْجَمَعِ) يعنې رسول الله او فرمايل: چه د خپلو جوماتونو نه لرې ساتي: خپل ماشومان، او ليسونې، او اخستل خرخول، او خپلې جگړې، او خپل آوازونه اوچتول، او سزاگانې قانمول، او تورې بربنډې كول، (راوټيكل) اود خپلو جوماتونو په دروازو كې د طهارت ځايونه جوړوي او په جمعوي كې دې له خوشبوني وركوي.

په اعتكاف كې دخپلو چوپ اوسيدل

﴿قَالَ وَلَا يَتَكَلَّمُ اِلَّا بِحَيۡرَةٍ وَيَكۡفُرَةُ لِقَابِ الْمُتَكَيِّفِ﴾ او خبرې به نه كوي مگر راسته خبرې او مكره دي دده لپاره چوپ اوسيدل

تريح: كراهه العمت للمعتكف: معتكف له پكار دي چه غلطې خبرې نه كوي بلكه نيكې او نېې خبرې كوي. اود عبادت په خيال باندې بالكل خاموش اوسيدل، هم مكره دي.

﴿لَا تَكُوۡمُ الْعَمَتِ لَيْسَ بِفَرِيۡةٍ يَّرِيۡتُهَا خَكۡهۡ جِهِيۡ رُوۡزِهۡ دِسۡكُوۡتۡ دۡ قَرِيۡبۡ تِهۡ دِيۡ زَمُوۡرۡ پِهۡ شَرِيۡعَتۡ كِيۡ لِكَيۡفَهۡ يَهۡتَابُهَا يَكُوۡنُ مَاۡحَا لِيَكُنۡ دَدِيۡ سِيۡ خَبِرُونۡهۡ پِهۡ لَرې اوسې كومي چې گناه وي.

تريح: المطالب الثلاثة للسكوت: ١) ددې يو مطلب خو دادي چه بالكل د خبرو نه كولونذر او كړي لكه څنگه چې مخكې نو شريعتونو كې وو (٢) او يو مطلب دادي چه بغير د نذر نه خاموش اوسېږي. او خبرې بالكل نه كوي. (٣) او يو مطلب دادي چه د روژې نيت او كړي يعنې د، مفطرات ثلاثه، نه د بنديدلو نيت او كړي اودې سره سره د كلام نه كولو هم نيت او كړي. دلته كې هم دا دريم صورت مناسب دي. ځكه چې علامه مرغيناني رحمه الله دليل بيان كړې دي. چه د خاموش اوسيدلو روژه زموږ په شريعت كې عبادت نه دي. بلكه د مجوسيانو فعل دي. نو د مجوسيانو د مشابهت نه د بېچ كيدلو لپاره بالكل خاموش اوسيدل مكره دي. خود گناه خبرونه جلا اوسېږي.

(١) من حديث وائله رحمه الله أخرجه ابن ماجه في سننه في المساجد باب ٥ رقم (٧٥٠).

په حالت د اعتكاف كې دوطي حرمت

﴿يُحَرِّمُ عَلٰى الْمُتَكَيِّفِ الْوُطۡءُ﴾ اوبه معتكف وطې كول حرام دي. لقوله تعالى ﴿وَلَا يَأۡبُرُوۡهُنَّ وَاثِمَ عَقِلُوۡنَ فِيۡ الْمَسَاجِدِ﴾ د امله د ارشاد د الله نه مباشرت مه كوني د بنځو سره چې تاسو په جماعتونو كې معتكف يئ.

تريح: حرمة الجماع على المعتكف: مسئله: معتكف كه د انساني حاجت لپاره د جومات نه بهر اووتلي. اود انساني حاجت پوره كولونه روسته شي د بنځې سره جماع هم او كړه. نو دده دا فعل حرام دي. يعنې د اعتكاف په حالت كې جماع كول حرام دي. ځكه چې د رسول الله په زمانه كې د خلکو عادت دا وو. چې دوی به د اعتكاف په حالت كې د جومات نه وتل. اود خپلو بنځو سره به نې جماع كوله. بيا به نې غسل او كړه. او خپل معتكف ته به راتگ. نو د الله تعالی دا قول ﴿وَلَا يَأۡبُرُوۡهُنَّ وَاثِمَ عَقِلُوۡنَ فِيۡ الْمَسَاجِدِ﴾ انازل شو. په دې كې د اعتكاف په حالت كې د جماع كاوه نه منع كړې شوې ده.

﴿وَكَذٰلِكَ لَنُنۡبِئَنَّ اِلَآهَ مِنۡ دَوَاعِيۡهِ لَيَعۡزُرَنَّ عَلَيۡهِ دَغۡهۡ دَوۡلۡ مَسۡحۡ كُوۡلۡ اَوۡبِسۡكُوۡلۡ دِيۡ خَكۡهۡ جِهِيۡ دَاوَاعِيۡ دَوَطِيۡ دِيۡ نُوۡحَرَامۡ پِهۡ وِيۡ پَدِهۡ﴾ اِذۡهُوَ مُنۡظُوۡرُهُ كَمَا فِيۡ الْاَحۡرَامِ جِهِيۡ وَطِيۡ دَدِيۡ دَمُنُوۡعَاتُوۡ تِهۡ دِهۡ لَكِهۡ پِهۡ اَحَرَامۡ كِيۡ

تريح: حرمة القبلة والص: اود معتكف لپاره بنځې سره لاس لگول، او مچي كول (بشكلول) هم حرام دي. ځكه چې دا دواړه خبرې د جماع دواغې (مقدمات يا اسباب) دي. او جماع چونكه د اعتكاف د ممنوعاتو څخې ده په دې وجه به ددې دواغې هم د اعتكاف په ممنوعاتو كې گډ وي. او كوم شي چې ممنوع وي هغه حرام وي. په دې وجه به دا دواړه خبرې په معتكف باندې حرامې وي. لكه څنگه چې د احرام په حالت كې مباشرت حرام دي. دغه ډول د مباشرت دواغې هم حرام دي.

﴿يُحَلَّافُ الصُّوۡرُ﴾ لَانۡ الْكُفۡ رُكۡنُهُ لَا مَحۡظُوۡرُهُ اَقَلَمُ يَتَعَدَّى اِلَى دَوَاعِيۡهِ پِهۡ خَلَاۡفۡ دۡ رُوۡزې تِهۡ خَكۡهۡ جِهِيۡ دَوَطِيۡ تِهۡ مَنۡعۡ كِيۡدَلۡ دَدِيۡ رُكۡنۡ دِيۡ تِهۡ كِهۡ مَحۡظُوۡرۡ نُوۡدَوَاعِيۡ تِهۡ پِهۡ مَتَعَدِيۡ تِهۡ وِي.

تريح: جواز القبلة في الصوم: په خلاف د روژې چې د روژې په حالت كې مباشرت حرام او مفسد د صوم دي. خو لاس لگول، او مچي كول (بشكلول) د صوم مفسد نه دي. ځكه چې جماع د روژې د ممنوعاتو څخې نه ده. بلكه د جماع نه ځان ژغورل د روژې ركن دي. او ركن د شي غير اړخ ته نه متعدي كيږي. په دې وجه به جماع په روژه كې، د روژې دواغې اړخ ته نه متعدي كيږي يعنې داسې به نه وي. چه څنگه د جماع نه ځان ژغورل د روژې ركن دي. دغه ډول د لاس لگول، او بشكلول نه بنديدل به هم د روژې ركن وي او هر كله چې ددې دواړو څيزونو نه ځان ساتل، د روژې ركن نه دي. نو ددې جرم په كولويه روژه هم نه فاسديږي.

په هيره يا په قصد په جماع كولو د اعتكاف فساد

﴿لَا تَجَامَعُ لَيْلًا اَوْ نَهَارًا عَامِدًا اَوْ تَأۡسِيًا يَبۡطُلُ اَعۡتَكَافُ﴾ او كه جماع نې او كړه د شپې يا دورځې په قصد سره يا په هيره سره نو باطل شو اعتكاف دده. لَانۡ اللَّيۡلُ مَحَلۡ الْاَعۡتِكَافِ بِخِلَافِ الصُّوۡرِ ځكه چې شپه محل داعتكاف دي په خلاف د روژې

تريح: حرمة الجماع على المعتكف: مسئله: كه معتكف په شپه كې يا په ورځ كې، قصد يا په هيره جماع او كړه. نو دده اعتكاف باطل شو. كه انزال شوې وي. او كه نه وي شوې. ځكه چې شپه هم د اعتكاف محل دي. نو كوم شي چې د اعتكاف په وجه په ورځ كې ممنوع وي. هغه په شپه كې هم ممنوع وي. په خلاف د روژې، چه شپه د روژې محل نه دي. نو د روژې په وجه چې كوم شي په ورځ كې ممنوع وي. هغه به د روژې په ممنوع نه وي. نو د غير معتكف لپاره د رمضان په شپو كې جماع كول حلال دي خود معتكف لپاره حلال نه دي.

وَحَالَةُ الْعَاجِزِينَ مُذَكَّرَةٌ فَلَا يُعَذَّرُ بِالنِّسْيَانِ اودا اعتكاف كوتكو حالت يادونكو دي نو معذور به نه وي په هيرو سره

تفريح - السؤال ١٠ څوكه څو دا اعتراض او كړي چه اعتكاف د روژې فرع ده او فرع په حكم كې اصل سره لاحق كېږي بولكه څنگه چې د رمضان په ورځ كې په هيره جماع كاوه سره روژه نه فاسديږي دغه ډول په هيره جماع كولو سره اعتكاف هم فاسد بډل نه پكر نه دي حالانكه ستاسو په قول اعتكاف فاسديږي

الجواب ١٠ نو ځواب دا دي چه حالت د اعتكاف مذكر (يادونكي) دي يعنې د اعتكاف حالت هروخت سړي نه دا ياد راوړي چه ته په اعتكاف كې نې اود روژې حالت مذكر نه دي ځكه چې په ښكاره روژه دار او غير روژه دار دواړه برابر وي نو چونكه د اعتكاف حالت مذكر دي په دې وجه د اعتكاف په حالت كې نسيان عذر اونه گرځولې شو اود روژې حالت چونكه غير مذكر دي په دې وجه د روژې په حالت كې نسيان عذر اوگرځولې شو

د دخول نه سوي په بله طريقه د انزال كېدلو حكم

اَوْ لَوْ جَاءَتْ فِيمَا دُونَ الْفَرْجِ فَأَنْزَلَ أَوْ قَبَّلَ أَوْ لَسَّ فَأَنْزَلَ بَطُلٌ اَعْتِكَافُهُ اوكه جماع نې او كړه په ماسوي د فرج كې نوا نزال نې اوشو يني ښكل كړه يا نې مسحه كړه نو انزال نې اوشو باطل شو اعتكاف دده لآئنه نې معني الجماع حتى يفسد به الصوم ځكه چې دا په معنا د جماع كې دي تردې چې فاسديږي په دې روژه

تفريح ١١ فساد الاعتكاف بالانزال بمقدمات الجماع ١٠ صورت د مسئلې دا دي كه معتكف د فرج نه علاوه په ورون وغيره كې جماع اه كړه او انزال اوشو يا نې ښځې سره لاس اولگولو يا نې ښكل كړه او انزال اوشو نو په دې صورتونو كې به هم اعتكاف باطل وي ځكه چې په دې طريقه شهوت پوره كول دجماع په معني كې دي هم دغهوجه ده چه په دې سره روژه فاسديږي او جماع كول اعتكاف فاسدوي نو كوم ييز چې ددې په معني كې وي هغه به هم اعتكاف فاسدوي

وَلَوْ تَمَثَّلَ لَا يَفْسُدُ وَإِنْ كَانَ مُتَوَسِّمًا اوكه انزال نې اوشو نونه فاسديږي اكر چه داسې كول حرام دي لآئنه نې معني من مضى الجماع وهو التمسيد ځكه چې دا نه دي په معنا د جماع كې او جماع مفسده ده وَلَهَذَا لَا يَفْسُدُ بِهِ الصَّوْمُ په دې وجه بدي سره روژه نه فاسديږي

تفريح - عدم فساد الاعتكاف بمقدمات الجماع من غير انزال ١٠ اوكه په ذكر شوي صورتونو كې انزال اوشو نو اعتكاف په فاسد نه وي اكر چه د اعتكاف په حالت كې دا فعل حرام دي ځكه چې بغير د انزال نه دا فعل د جماع په معني كې نه دي حالانكه د اعتكاف مفسد جماع ده او بغير د نزال نه په مادون الفرج كې مباشرت د جماع په معني كې نې نه دي په دې وجه دې سره روژه نه فاسديږي

د ورځو د اعتكاف په نذر سره د ښو ناملېدل

قَالَ لاَ وَفَنَ أَوْجَبَ عَلَى نَفْسِهِ اَعْتِكَافَ أَيَّامٍ لَزِمَهُ اَعْتِكَافُهَا بِلَيْلٍ اَوْجَا چې واجب كړو په ځان اعتكاف دورځو سولازم دي پده باندې اعتكاف دښو سره

تفريح ١٢ وجوب اعتكاف الليل بنذر اعتكاف الايام ١٠ صورت د مسئلې دا دي كه يوكس د څو ورځو اعتكاف په خپل ځن باندې لازم كړو په دې طريقه چې وې ونيل د الله لپاره په ما باندې د لسو ورځو اعتكاف لازم دي نو د لسو ورځو اعتكاف به ددې د شپو سره لازم وي او بلا ناغه به لازم وي اكر چه د بلا ناغه والي شرط نې به وي كړي

لَا تَزْكُرُ الْأَيَّامَ عَلَى سَبِيلِ الْجَمْعِ يَتَنَاقَلُ مَا يَأْتِيهَا مِنَ النَّبَالِ ځكه چې ورځو لره په طريقه دجمعي ذكر كول چېلو مفادلو شپولره شاملې دي يُقَالُ: مَا زَأَيْتُكَ مِنْذُ أَيَّامٍ وَأَلَمَّا دُفِلَ لَيْلُهَا وَنَبِلَ شَيْ جې ماته دخو ورځو نه وي ليدلې اومراد ترې سره دښو وي

تفريح ١٣ القاعدة ١٠ د ورځو په ذكر كاوه سره به شپې ځكه كې وي چه قاعده ده چه د جمع په صيفه سره ايام د ذكر كول ددې په مقابل كې شپو ته هم شاملېږي مثلاً كه يوكس دا اوراني هلمار ايتمه منډ ايام په ماته د خوړوځو داسې اونه ليدلې نو مراد دا دي چه د څو ورځو سره ددې د شپو نې نه دي ليدلې دا مطلب هيڅ كله نه دي چه ماته د څو ورځو يعنې په ورځ كې ونه ليدلې البته د شپې مې كښلې وي دغه ډول كه يوكس قسم او كړي چه زه به د فلاني كس سره يومياشت خبرې به كوم نودا قسم به ايام او ليدلې دواړو ته كې وي

١٤ دليل شمول الليالي في الايام ١٠ لكه تاسو د حضرت زكريا قصه اوگوري چه دوي نه يوځلي نه تعلي اوفرمنيل (قَالَ أَيَّتُكَ الْأَتَكَلِمَ النَّاسُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ أَلَدَمَّا) او يوځلي نې اوفرمنيل (قَالَ أَيَّتُكَ الْأَتَكَلِمَ النَّاسُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ أَلَدَمَّا) په دې دواړو آيتونو كې يوه قصه ذكر ده خو په يو ځاني كې د ايام لفظ دي او يوځني د ليل لفظ دي نو ددې هم دا دي چه ايام مع ليالي مراد دي او ليالي مع ايام مراد دي بهرحال ثابت شوه چه د ايام ذكر د جمع په صيفه ددې شپو ته هم كې وي نو هر كله چې څو د څو ورځو د اعتكاف نذر او كړي نو دا اعتكاف به سره د شپو واجب وي

وَكَاثُ (مُتَابِعَةٌ وَإِنْ لَمْ يَشْرُطِ التَّابِعَ) اودا د اعتكاف ورځې به بلا ناغه وي اكر چې واره وختونه ددې قبل دي لِأَنَّ مَبْنَى اِاعْتِكَافٍ عَلَى التَّابِعِ په خلاف د روژې ځكه چې مبني دروژې لِأَنَّ الْأَوْقَاتَ كُلَّهَا قَائِلَةٌ اودا د اعتكاف ورځې به بلا ناغه وي اكر چې واره وختونه ددې قابل دي

دليل وجوب التتابع ١٠ او بلا ناغه به په دې وجه لازم وي چه د اعتكاف بنا (بنيد) په تتبع و تسلسل باندې دي ځكه چې د شپې ورځې واره وختونه د اعتكاف قبل دي

بِخِلَافِ الصَّوْمِ په دې تتابع وضاحت او كړي لِأَنَّ مَبْنَى اَعْتِكَافٍ عَلَى التَّابِعِ ځكه چې بن ددي په جداوالي ده لِأَنَّ اَلْيَّامَ غَيْرُ قَائِلَةٍ لِلصَّوْمِ ځكه چې شپې به دي قبلې لپاره د روژې قَيْمُ عَلَى التَّفَرُّقِ نو واجبيږي به جلا جلا حتى يَفْضَ عَلَى التَّابِعِ البته دا صراحت او كړي (په پرله پسې روژې نيولو باندې)

تفريح ١٤ ددې په خلاف روژه ده كه د يوڅو ورځو د روژو نذر نې كړې وي نو دا روژې به بلا ناغه لازم نه وي بلكه ده ته به اختيار وي چه بلا ناغه نې نيسي يا نې جلا جلا نيسي ځكه چې د روژې بن (بنيد) په تفرق (جداوالي) باندې دي ځكه چې شپې د روژو قابل نه دي بلكه روژه صرف په شپو كې كيږي لكه چې د الله تعالى ارشاد دي [ثُمَّ اَعْمُوا الصِّيَامَ إِلَى الْبَيْلِ] نو هر كله چې د روژې بن (بنيد) په تفرق باندې دي نو د څو ورځو نذر كولوسره به دا روژې په متفرق طور باندې واجب وي بلا ناغه به واجب نه وي ځوكه په روژو كې هم د تتابع او تسلسل شرط اولگولې شي نو بلا شبه به بلا ناغه لازم وي

وَأَنَّ نَوِي الْأَيَّامَ خَاصَّةً صَحَّتْ نَيْتُهُ لِأَنَّهُ نَوِي الْحَقِيقَةَ اوكه خاص كړ د ورځو نيت نې وكړو نو صحيح دي نيت دده ځكه چې نيت نې او كړو د حقيقت

تفريح ١٥ عدم دخول الليالي في اعتكاف الايام ١٠ وكه يوكس د څو ورځو د اعتكاف نذر او كړو اود ورځو به نې خاص طور باندې د دواړو نيت او كړو نو دده نيت صحيح دي ځكه چې ده د حقيقت نيت كړې دي مثلاً دي ونيل چه په ما باندې د لسو ورځو اعتكاف واجب دي او په لسو ورځو نې د ورځو نيت او كړو د شپو نې اونكړو نو په ده به د لسو ورځو پورې صرف د ورځو اعتكاف واجب وي د شپې اعتكاف به واجب نه وي

د دوي [دوه] ورځو د اعتكاف په نذر سره د شپو د اعتكاف وړتوب

مَنْ أُجِبَ عَلَى تَفِيهِ اعْتِكَافَ يَوْمَيْنِ أَوْ جِئَ لَزَامَ كَرُوْا عَتِكَافَ بَخَانِ بَانْدِي ددوورځو **وَيَكْرَهُهُ بِأَيِّتَيْنِ** نور د شپو ورسره لازم شو

ترجیح لا الروایان فی دخول الليل فی نذر اعتكاف اليومين * مسئله داده، که یوکس د دوي [دوه] ورځو د اعتكاف نذر اوکړو. نو ① په ده به دوي [دوه] ورځي اعتكاف سره ددي د شپو لازم وي.

وَقَالَ أَبُو يُوْسُفَ رَحِمَهُ اللهُ: لَا تُذْخِلُ اللَّيْلَةَ الْأُولَى إِمَامَ يُوْسُفَ رَحِمَهُ اللهُ فَرَمَانِي چې اوله شپه پکې داخله نه ده، لِأَنَّ لَيْلَتَهُ غَيْرُ الْجَمْعِ خُكْمُ چې تشبیه دجمعی نه علاوه ده، وَلَيْسَ الْمُتَوَسِّطَةُ مُرَوِّدَةً إِلَّا بِإِصْطِلَاحٍ أَوْ يَهْ دَرْمِيَانِي شپه کي د نصیر په دی

ترجیح: او امام ابو یوسف رَحِمَهُ اللهُ فَرَمَانِي چې اوله شپه به داخل نه وي نو گویا د ابو یوسف رَحِمَهُ اللهُ په نیز دوي [دوه] ورځي اود یوې شپې اعتكاف لازم دي.

② دلیل ابی یوسف رَحِمَهُ اللهُ د امام ابو یوسف رَحِمَهُ اللهُ دلیل دادې چې په تشبیه اوجمع کي مغایرت وي نود مثنی او مفرد دواړه لفظونه به برابر وي یعنی کوم حکم چې د لفظ مفرد وي هم هغه به د لفظ مثنی وي. او مفرد لفظ یعنی یوم، ونبلو په صورت کي به اوله شپه د نذر په حکم کي داخل نه وي. یعنی صرف د لمر راختلو نه تر د لمر پریوتلو پورې به اعتكاف واجب وي. اود شپې اعتكاف به واجب نه وي. نوهم دغه ډول لفظ مثنی یعنی یومین، ونبلو په صورت کي به هم رومبی شپه دي خل نه وي او پاتې شوه مینځمې شپه، نو هغه به داخا، ی ځکه چې د اعتكاف لپاره اتصال ضروري دي او اتصال هغه وخت ممکن دي چې د مینځمې شپې اعتكاف هم اوکړي شي نود اتصال د اړتیا په وجه به مینځمې شپه دي خل وي. اودا اړتیا په رومبی شپه کي موجود نه دي په دي وجه به رومبی شپه دي خل نه وي.

وَجَهَ الظَّاهِرَاتُ فِي الْمَقْشَقِ مَعْنَى الْجَمْعِ دَظْهَرُ الرُّوَايَةِ وَجَهَ دَادَه چې تشبیه کي معن دجمعی ده فَيَلْحَقُ بِهِ احْتِيَاظًا لِأَمْرِ الْعِبَادَةِ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ نو عبادت په کار کي داحتیاط په وجه دجمعی سره لاحق کولې شي.

ترجیح لا دلیل ظاهر الروایة: اود ظاهروایة وجه داده چې په تشبیه کي د جمع معنی موجود ده هم دغه وجه ده چې بی کریم رَحِمَهُ اللهُ فَرَمَانِي دی **لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّقُوا جَمَاعَةً** نوچونکه په تشبیه کي د جمع معنی پرته ده. او اعتكاف یو عبادت دي په دي وجه دعبادت کیدلو په وجه احتیاطاً تشبیه د جمع سره لاحق کړې شوه اود جمع (یعنی د لفظ، ایام)، په صورت کي چې د څومره ورځو اعتكاف واجب وي وانه اعلم بود تشبیه په صورت کي هم دواړو سره د دوي [دوه] شپو اعتكاف واجب وي وانه اعلم جمع (یعنی د لفظ، ایام)، په صورت کي چې د څومره ورځو اعتكاف واجب وي. هم د څومره شپو هم واجب وي بود تشبیه په صورت کي هم دواړو سره د دوي [دوه] شپو اعتكاف واجب وي. وانه اعلم

كتاب الحج

دا کتاب دحج په بیان کسې دي

ترجیح: وجه تاخير الحج عن الصوم ① چې روژه هرکال مکرر وي اوجح مکرر نه وي بلکه په عمر کي صرف یو ځل فرض دي. د دي امله روژې ته احتیاج زیات وي په نسبت سره د حج، اوکوم شي ته چې احتیاج زیات وي. هغه د تقدیم زیات لائق وي دي امله نې روژه په حج باندې مقدمه کړه او روستو نې حج ذکر کړلو ② دوسه وجه داده

حج چونکه مرکب دي. عبادت بدنی او عبادت مالی نه، ځکه نې د روژې نه روستو کړلو کوم چې صرف عبادت بدنی دي. ځکه چې مرکب د مفرد نه روستو وي

لَا مَعْنَى الْحَجِّ لَفَةً وَاصْطِلَاحًا لَفْظٌ دَحَجَّ لَفْظُ الْحَجِّ وَبِكسر الحاء وبكسر الحاء دواړه شان اسمعديري منته لحن، لکه **لَا تَقْرَأُ الْقُرْآنَ مَقْلُوبًا قَبْلَ فَرَضٍ فَبَيْنَ الْحَجِّ وَالْأَيَةِ** او بكسر الحاء لکه **[وَيُؤْتِي عَلَى النَّاسِ حُجَّتَهُ لَيْتَ مَنْ سَطَّارَ لَيْتَ سَيِّئًا]** آیه دي د حج لغوی معنی څه معظم او لوڼې شي ته اراده کول دي اود شریعت په اصطلاح کي د مخصوص ځاني مخصوص فعل سره په خاص وخت کښ اراده کول دي.

تاریخ فرضية الحج ① پاتې شوه دا خبره چې حج کله فرض شوې دي سو په دي په کس به بدل لمحدود کي متعدد اقوال مذکور دي ① نهمه هجری ② پنځمه هجری ③ شپږمه هجری ④ د هجرت نه وړاندې ملائیس قاری په شرح د، نقیه، کښې لیکلې دي چې رسول الله د حج فرض په لسمه هجرت کي ا د کړې وه کوم چې د جة الوداع په نوم باندې پدولې شي او حضرت ابوبکر صدیق په بهم هجری کي حج کړې وو. وحج هم په دغه کال فرض شوې وو او اتمه هجری کي د مکې د فتح په موقع باندې عتب س اسید خلکو ته حج کړې وړ نیې د مکې د فتحې نه روسته هم دوی امیر مقرر کړی وو

⑤ حج الرسول قبل الهجرة ⑥ په دي اړه کي ډیر اختلاف دي ① ابن التير رَحِمَهُ اللهُ فَرَمَانِي چې د هجرت نه وړاندې نبی به هر کال حج کولو ② جابر بن عبد الله رَحِمَهُ اللهُ فَرَمَانِي چې رسول الله صرف درې حجونه کړي دي. دوي [دوه] د هجرت نه وړاندې او یو د هجرت نه روسته په لسمه هجری کي حجة الوداع ③ او ابن عباس رَحِمَهُ اللهُ فَرَمَانِي چې رسول الله د هجرت نه وړاندې درې حجونه کړي وو ④ ابن الجوزي رَحِمَهُ اللهُ فَرَمَانِي چې رسول الله ډیر حجونه کړي وو. د هغې شمار موږ ته معلوم نه دي.

⑤ فرضية الحج على التام السابقة ⑥ پاتې شوه دا چې حج په پخوانو امتونو فرض وو اوکله به، نو په دي کي دوي [دوه] اقوال دي. ① په اولنو امتونو باندې هم حج فرض وو. حافظ ابن حجر رَحِمَهُ اللهُ دي ته ترجیح ورکړې ده

② دليله ③ حافظ ابن حجر رَحِمَهُ اللهُ استدلال کوي. او فرماني، **لَا مَعْنَى لَيْتَ مَنْ سَطَّارَ لَيْتَ سَيِّئًا** یعنی هېڅ یو پیغمبر نشته مگر حج د بیت الله شي کړې دي. او دا خبره هم شوې ده چې حضرت آدم رَحِمَهُ اللهُ د هندوستان نه پیدل څلویښت حجونه کړي دي. جبرئیل رَحِمَهُ اللهُ آدم رَحِمَهُ اللهُ ته اووئیل ستا نه اووه زره کاله وړاندې به فرتو د بیت الله طواف ته راتلې.

دوهم قول داد دي چې د حج وجوب د امت محمدی سره خاص دي. په اولنو امتونو حج فرض نه وو **لَا الْجَوَابُ مِنْ مُسْتَدَلِّ الْقَوْلِ الْأَوَّلِ** د دوهم قول قائلینو حضراتو ځواب ورکړې دي چې د وړاندینې دلالتونه صرف دومره معلومیږي چې د پخوانو پیغمبرانو په زمانه کي حج مشروع وو. اود مشروعیت نه وجوب اوفرضیت نه لازمیږي. او دا هم ممکن دي. چې حج په پخوانو پیغمبرانو واجب وو. خو د هغوی په امتونو واجب نه وو. نو په دي صورت کي حج د پیغمبرانو د خصوصیاتو څنې دي. او امت محمدی ته دا خصوصیت حاصل دي

④ دلایل فرضية الحج ⑤ د حج فرضیت د کتاب سنت او اجماع درې واړو نه ثابت دي ① کتاب الله خود لله تعالی ارشاد دي. **[وَيُؤْتِي عَلَى النَّاسِ حُجَّتَهُ لَيْتَ مَنْ سَطَّارَ لَيْتَ سَيِّئًا]** په، علی الناس، کښې کلمه د، علی، د یجاب لپاره ده. ② او سنت د نبی رَحِمَهُ اللهُ حديث دي. چې **لَا يَبْنِي إِلَّا سَلَامٌ عَلَى خَس...** الحديث

د حج شرعي هېڅ او د وړتوب شرطونه

الْحَجُّ وَاجِبٌ عَلَى الْأَعْرَابِ الْمَالِيفِينَ الْعُقُلَاءِ الْأَصْغَارِ وَاجِبٌ دِي په دي سې کسانو چې آزاد، بلغان، عقلا، تدرست وي. **إِنْ أَقْدَرُوا عَلَى الزَّادِ وَالزَّاحِلَةِ فَاضْلَاعُ الْمَكِينِ وَمَا لَا بُدَّ مِنْهُ** چې قدر وي په توبې او سپرلن چې زیاتې وي د استونگني او هغه څیزونو نه چې خلاصې ترې نه وي **وَعَنْ نَفَقَةٍ يَسِيرُ إِلَى جِدَّتِ عُدَّةً** او د خرج د عیال نه تر واپس راتلو **وَكَانَ الطَّرِيقُ آمِنًا** دده پورې او وی لاره په امن

تشریح :- صاحب د قدوری رحمہ اللہ فرماتی ہے حج پہ فہمہ چا واجب دی چہ آزاد عاقل، بالغ صحیح وی پہ دی شرط چہ پہ توبہ وی او سپر لی قادر وی او توبہ او سپر لی د اوسیدو دخانی نہ، اود کور د ضرور بانو او خیل کور تہ د واپس راتلو پوری د خرچی نہ زیاتی وی اولار پہ امن وی

وصفه بالوجوب وهو فريضة محكمة او صفت ثبوتية او كبر و ددي به وجوب سره حالانكه دا فرض يقيني دي ثبتت فرضيتها بالكتاب ثابت شوي دي فرصت ددي به كتب سره وهو قوله تعالى ((والله على الناس حجة البيت)) الآية او هغه قول دا الله تعالى دي ((وَلِلهِ عَلَى النَّاسِ حُجَّةُ الْبَيْتِ مِنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا)) الآية.

توضیح - وجه اطلاق الوجوب علی الحج صاحب د هدایه رحمه الله فرمائی. چه قدوری د حج لپاره د وجوب لفظ استعمال کړلو. حالانکه د حج فرضیت قطعی دی. ددې فرضیت په کتاب الله [وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حُجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ] سره ثابت دي.

۴) الجواب: ۱) ددې خواب دا دې. چۀ د قدوری په عبرت کي وجوب اصطلاحی مراد نه دې. بلکه وجوب په معنی د ثبوت او لزوم سره مراد دې. یعنی حج ثابت او لازم دې په آزاد عاقل بالغ او صحیح باندې نو په دې صورت کي د لفظ فرض ته هم گډ دې.

د حج بہ تول عمر کی یوکل فرضیت

وَلَا يَجِبُ فِي الْقُبْرِ الْأَمْرَةُ وَاجِدَةً وَنَهَ وَأَجْبَرِي (حج پہ تول) عمر کی مگر یو خل،

تشریح - فرصۃ الحج فی العمر مرة ﴿حج یہ زوید کی صرف یو خل فرض دے ہر کال فرض نہ دے﴾

أَنَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قِيلَ لَهُ {الْغُرُفُ كُلُّ عَامٍ أَوْ مَرَّةً وَاحِدَةً} خُكَّه جِي نَبِي ﷺ، او ويلي شو دوی ته آیا حج په هر کال کې (فرض دې) او که (په واره عمر کنې یو ځل، لَقَسَّالْ لَأَبْلَ مَرَّةً وَاحِدَةً قَمَّا زَادَهُمْ تَطَوُّعٌ) (نو نبي ﷺ او فرمايل نه بلکه یو ځل (په واره عمر کې فرض دې اوچه (د یو ځل نه) زیات وی. نو هغه نفلی دې.

شرح - دلالت الله او ددې دليل دا حديث دې ① په صحيح مسلم كي دي **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ** قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ فُرِضَ عَلَيْكُمُ الْحَجُّ فَحُجُّوا فَقَالَ رَجُلٌ أَمَرَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَسَكَتَ حَقٌّ قَالُوا ثَلَاثًا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَوْ قُلْتُمْ نَعَمْ لَوْ جِئْتُمْ لَمْ أَسْتَطِعْتُمْ ثُمَّ قَالَ ذُرُونِي مَا تَرَكْتُكُمْ فَإِنَّمَا هَلَكٌ مَن كَانَ قَبْلَكُمْ بِكَثْرَةِ سَوَالِهِمْ وَخِلَافِهِمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ فَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَإِذَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَدَعُوهُ **أَبُو هُرَيْرَةَ** عَنْهُ فَرَمَانِي بِهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَوْرَثَهُ خُطْبُهُ وَنَبِيلُهُ نَوِيٌّ فَرَمَانِي بِهِ أَيْ خَلْغُو بِهِ تَأْسُو حُجَّ فَرَضَ دِي نَوَ حُجَّ كَوِي يوكس او وئيل اې د الله پيغمبره آيا هر كې؟ نبی ﷺ چوپ شو هغه دا پوښتنه درې ځله او كړلو نو نبی ﷺ او فرمائيل كه ما وئيلي وو چه او نو فرض شوې به وو خو تاسو به نې توان نشو لرې بې بې **أَوْ فَرَمَانِي بِهِ تَأْسُو** ما پريږدئ ترڅو چې زه تاسو پريږدم. ځكه چې هلك شوى دى هغه څوك چې وړاندې ستاسو نه وود زياتو سوالونو او خپلو پيغمبرانو سره اختلاف په وجه نو كله چې زه تاسو ته د يو خير حكم دركړم اود خپل تون مطابق په هغې عمل كوي و كله چې تاسو د څه شى نه منع كړم نو هغه پريږدئ ددې حديث په لفظ كي **لَوْ قُلْتُمْ نَعَمْ لَوْ جِئْتُمْ لَمْ أَسْتَطِعْتُمْ** په دې دلالت كوي چه په حج كښ تكرار نشته فرضى حج په واره ژوند كښ يو ځل دې بار بار فرض نه دى

وَلَا تَنْسَوْنَ الْبَيْتَ أَوْ خُكَيْمَ سَبَّ دِي بَيْتِ اَللهِ دِي وَاللهُ لَا يَتَعَدَّدُ فَلَا يَتَكَبَّرُ الْوُجُوهُ أَوْ بَيْتِ اَللهِ مُتَعَدَّدٌ نَهْ دِي. نُونَهْ مَكْرَرِ كِيرِي وَجُوبِ

(^۱) من حديث ابن عباس رضي الله عنهما أخرجه أبو داود في المناسك باب ١ رقم ١٧٢١ وابن ماجه في المناسك باب ٢ رقم ٢٨٨٦ وأحمد في المسند (٢٥٢/١) ولعالم في المستدرک (٤٤١/١) -

دوهم دليل دا دي چه د حج د فرضيت مسأله دي هم دا وجه ده چه د حج مسأله بيا نه
کيږي او حج بيت الله ونييلي شي او اصافت د مسأله نښانه ده نو معلومه شوه چه د حج مسأله بيا نه
بيت الله پور دي. گنډېدې نشي. بلکه هم يو به پاتې وي. او دا معلومه ده چه سبب که مکرر نه وي نو مسأله هم
نه مکرر کيږي ددې امله ونييلي شوي دي. چه حج په ژوند کي يو ځل فرض دي

د حج د هويت او علمي التوازي حکم

دهج د هوريت او علي التراضي حكم

١٠٠
 (١) اود ابو حنيفه رحمه الله (نه هغه خبره نقل ده. کومه چي دلالت کوي په دې
 امره چې واجب على القوي عند أبي يوسف رحمه الله بيا دا واجب على الفور دې په نيزه د ابو يوسف وټټه ايس حقيقه رحمه الله

توضیح - المذهبان فی فرضیة الحج علی الفور وعلی التراخی ۛ مسئله داده چه کله په یو کس کی د حج د فرصیت د وړه شرطونه موجود شی. نو حج به هم په دغه کال علی الفور واجب وی او که علی التراخی ۛ ۛ امام ابو یوسف رحمه الله په نیز په دغه کال علی الفور واجب دې تردې که معیر د عذر نه روستو کړلو سو گناهگر نه وی هم د د امام احمد رحمه الله قول دې او هم د دې قائل امام کرخی رحمه الله دې او امام اعظم رحمه الله به هم د دې سې خبر روایت شوې دې د کومه نه چې معلومېږی چه حج علی الفور واجب دې بقل دې چه یو خل د امام ابو حنیفه رحمه الله نه پوښتنه اوشو چه د یو کس سره مال وی. تو هغه حج او کړی که نکح؟ حضرت امام صاحب رحمه الله ورته او فرمائیل چه حج دې او کړی. د دې نه ښکاره کیږی چه د امام صاحب رحمه الله په نیز حج علی الفور واجب دې.

عَنْ مُحَمَّدٍ وَالشَّافِعِيِّ رَحِمَهُمَا اللَّهُ عَلَى التَّرَاغِي أَوْ يَه نيز د امام محمد او شافعي رَحِمَهُمَا اللَّهُ (واجب دي على التراخي لَأَنَّهُ يُلَاقِي الْعُرْفَ كَانَ الْعُرْفُ فِيهِ كَالْوَقْتِ فِي الصَّلَاةِ) حكه چي دا عبادت د واره عمر دي نوشو (تولى) عمر په دي كي خير د وخت په لمانځه كېښي،

نورج - و امام محمد او امام شافعی عليه السلام په نیزه علی التراخی واجب دي. که په اولی کالني حج ونکړلو، بلکه روستو نې کړلو، نو د دوی په نیزه گناهگاریږي.

الفريق بين قول محمد والشافعي رحمهما الله ١٠٠ او دامام محمد او امام شافعي رحمهما الله به قول كي هم توپير دي معه دا
هي دامام صاحب رحمهما الله به نيز به تاخير كي اجازت به دي شرط دي چه دهرگ به وجه نه فوت كيوي. او كه
مخ نې روستو كي لو او بغير حج ادا كاوه مړ شو گناهگار به وي او امام شافعي رحمهما الله به بريد تاخير به
چه نه گناهگار وي. اگرچه مړ شي.

آدیل الصاحبین رحمہما اللہ بہر حال ددی دوارو حضراتر دلیل دا دے چہ د حج د فرضیت وخت وارہ ژوند دے نو حج لپارہ وارہ ژوند داسی دے لکہ څنگہ چي د لمانځہ لپارہ د لمونځ وخت دے یو څنگہ جی بہ آخر وخت دے لمونځ ادا کول جائز دی. دغه ډول حج ہم په آخری عمر کی ادا کول جائز دی

هَذَا الْأَوَّلُ أَنَّهُ مَقْدَمٌ بَوَاقٍ عَاقِبٍ، وَجِهَ دَ اُولَى رَوَايَتِ دَا دَه جِه حَجْ خَصَرِ دِي بِه يُو خَص وَخَب پُورِي وَ اَلْوَتُفِي
مَنْوَ اَوَّلِ وَ غَيْرِ دَا وَاو مَرَك بِه يُو كَال كِي خَه نَاشِنَا نِه دِي قِيَصَقُ اَخِيَا طَا نُو تَكُولِي بِه شِي لِبَارِه دَا حَبِطُ

تېرم - دليل ابي يوسف رحمه الله * او د امام ابو يوسف رحمه الله د قول وجه ده ده چه حج د يو خاص وخت يعنى شهر حج (شوال، ذى قعدة، ذى الحجه سره مخصوص دي او كوم شى چې د كوم خاص وخت سره مخصوص نى او هغه د خپل وخت نه قوت شى. نو هغه به دغه شى په مقرر وخت كي ادا كوي. اوس چې د حج وخت پورته شى نو د دې نه روسته دوباره به يو كال روسته بيا راځي. او د كال موده ډيره لويه ده. په دې موده كي

(القول الرابع هو هذا قول الشيخين عليه السلام كذا في رد المحتار (١٥٢١٢) وإيجابيه (١٣٥١) والبحر الرقيق (٣٠٩٢) وإهدية (٢١٦١) نفلاً عن القول الرابع (٢٠٦١) -

كتاب الحج

قدرت هم دي خو د مكي او ددي په خواؤ شاكي اوسيدونكو باندې د حج د فرضيت لپاره د راحله شرط ده دي خكه چې ددي خنې اوسيدونكو كي كه يو كس د راحله قدرت نه لري نو په هغه باندې بيب حج واجب دي خو په دي شرط چې په پيدل تگ باندې قدر وي البته دا شرط ضروري دي چه دده د تلو او واپس راتلو پورې د بال بچ نفقه لپاره خوراك كافي وي

امن هم حوالې مكي پاتې شوه دا چې د حوالې مكه نه څه مراد دي نو په دي كېنې دوي ادوه اقول دي يو دا چې كوم خگ د مكي او ميقات په مينځ كېنې آباد دي هغې ټولو ته حوالې مكه واني دوهم دا چې ددوي او د مكي په مينځ كي د دريو ورځو نه كم مسافه وي ددي خلكو لپاره د سپرلي شرط نشته

لَا تَلْبَسُوا ثِيَابَ الْمُحْرِمِينَ فِي الْأَذْيَانِ وَالْأُذُنِ إِلَى الْجُمُعَةِ خكه چې دوي پورې نه مولبستي كيږي مشقت زياتي په ادا كاره د حج كېنې په سبب د تگ مناسك د حج ته نو مشابه شو سعي د جمعې سره

تصريح دليله د دي چه دي خلكو ته بغير د سپرلي نه د حج په كاوه څه زيات مشقت نشته نو د دوي حج ته تلل د جمعې لمانځه ته تگ سره مشابه شوه او د جمعې لمانځه ته د تلو لپاره سپرلي شرط نه ده اگرچه مشقت وي نو دغه ډول د مكي او د حوالې مكه لپاره هم د حج د فرضيت لپاره راحله شرط نه دي وَلَا بُدَّ مِنْ أَمْنِ الطَّرِيقِ لِأَنَّ الْإِسْطِطَاعَةَ لَا تَثْبُتُ دُونَهُ او نشته خلاصې د امن د لاري نه خكه چې طاقت تر لاسه ثابتيږي بغير د دي (امن د لاري نه)

تصريح شرط امن الطريق علامه مرغيناني رحمه الله فرماني چه د وجوب حج لپاره د لاري امن هم شرط دي يعنې په دغه لار كي چې غالب گمان د سلامتيا او د امن وي خكه چې د لاري امن نه وي نو قدرت نه ثابتيږي

لَمْ يَكُنْ هُوَ مَنْ لَا يُجِبُ الْوُجُوبَ حَتَّى لَا يَجِبَ عَلَيْهِ الْإِيسَاعِيَا وَيُلِي شوي دي چه دا شرط د وجوب (د حج دي) تردي چې نه واجبيږي په ده باندې وصيت وهو مروى عن أبي حنيفة رحمه الله او دا (خبره) نقل ده د ابو حنيفه رحمه الله نه ويَلْ هُوَ مَنْ لَا يُجِبُ الْوُجُوبَ حَتَّى لَا يَجِبَ عَلَيْهِ الْإِيسَاعِيَا وَيُلِي شوي دي چه دا شرط د ادا دي د وجوب نه دي

تصريح المذهبان في نوعية شرط امن الطريق بيا په دي كي اختلاف دي چه د لاري امنيت د وجوب حج لپاره شرط دي او كه د حج ادا كاوه لپاره ١ نو بعضي مشانخو رحمه الله فرماني دي چه د لاري امنيت د وجوب حج لپاره شرط دي هم دا د حضرت امام صاحب رحمه الله نه د نوادر په روايت سره نقل دي او هم دا د امام كرخي او امام شافعي رحمه الله قول دي بعضي مشانخو رحمه الله فرماني دي چه د لاري امن د حج د ادا كاوه لپاره شرط دي هم دا د امام احمد رحمه الله قول دي

لِأَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ فَسَّرَ الْإِسْطِطَاعَةَ بِالزَّادِ وَالزَّاحِلَةِ لَا غَيْرَ (١) خكه چې نبي ﷺ تفسير كړې دي د استطاعت په راد او راحله سره نه په بل څيز

حل المسئلة ١ الواد د سفر توبنه ٢ الواحلة سورلي

تصريح دليله د قول ثاني د قائلينو دليل بيب نوي او علامه مرغيناني رحمه الله فرماني چه رسول الله ﷺ د اذنه على النبي عليه السلام من استطاع إليه سبيلاً تفسير صرف په زاد او راحله سره كړې دي كه د لاري امن د وجوب لپاره شرط وي نور رسول الله ﷺ به د زاد او راحله سره د لاري امن هم ذكر كړې وو نو چې نبي ﷺ د زاد او راحله سره شرط نه دي بلكه د حج ادا كاوه لپاره شرط دي نو دا ددي خبرې دليل دي چه د لاري امن د زاد او راحله په څير د حج لپاره ٣ ائمه اختلاف المذهبين د اختلاف ثمره به دا وي كه يو كس په زاد او راحله باندې قادر وي او نور واره

(١) يشير إلى الحديث السابق من حديث ابن عمر رضي الله عنهما

دوهم توك

كتاب الحج

شرطونه موجود وي خو د لاري د عدم امن د امله دي حج شى دا كولي تردې چې مرگ نه سړدي شى سود اولنى قول د قائلينو په نيز په ده باندې د حج وصيت واجب نه دي خكه چې د لاري د امن شرط نه دي موجود شوي نو حج پرې واجب شوي نه دي نو د حج د وصيت كاوه څه سوال پيدا كيږي؟ اود دوهم قول د قائلينو په نيز په ده د حج وصيت واجب دي خكه چې نفس حج په ده باندې واجب شوي وو خو د لاري د عدم امن په وجه ده اندا نكړي شو نو خكه د حج فريضه جيلې ذمه نه لري كاوه لپاره به په جيل مال كي د حج كاوه وصيت كول ضروري او لازمي وي

د بخي لپاره د خاوند يا محرم شرطيت

لَا تَلْبَسُوا ثِيَابَ الْمُحْرِمِينَ كَمَا تَقْرَأُ فِي الْقُرْآنِ صاحب د قدوري رحمه الله فرماني او معتبر دي په بڼه كي چې وي ددي لپاره محرم چې حج كوي دا د هغه په ذريعه لَا تَلْبَسُوا ثِيَابَ الْمُحْرِمِينَ كَمَا تَقْرَأُ فِي الْقُرْآنِ معتبر بڼه او يا خوند وي و نه دي جائز ددي لپاره چې حج او كړي بغير ددي دواړو خنې اذكاران بڼه او بڼه مكيه ميسوره لايه ايا كله چې وي په مينځ دي او د مكه كي مسافه د دري ورځو

تصريح شرط وجود الزوج او المحرم مع المرأة صورت د مسنلې دا دي كه د بخي د بڼار او د مكي مكرمې په مينځ كي د دري ورځو يا ددي نه زيات مسافه وي نو د بخي لپاره د حج لپاره تلل په هغه وخت كي جائز دي چه ددي سره محرم وي يا ددي خاوند وي

التعرف المحرم محرم هغه چا ته واني چا سره چې هميشه لپاره نكاح نه كيږي كه د خپلوي په وجه وي او كه رضاعت په وجه وي او كه مصاهرت (سخرگني) په وجه وي خو د محرم لپاره شرط دي چه هغه عدل بالغ آزاد يا غلام وي كه كافر وي او كه مسلمان

وَأَنَّ الشَّافِعِيَّ: يَجُوزُ لَهَا الْحَجُّ إِذَا خَرَجَتْ فِي رَفَقَةٍ وَمَعَ نِسَاءٍ ثَقَاتٍ او فرماني امام شافعي رحمه الله چې جائز دي ددي لپاره حج كله چې دا اوځي په قافله كي او ددي سره بڼخي اعتباري وي الْحُجُوجُ الْأَمْنِيَّةُ بِالْمُزَافَةِ د امله د حاصلېدو د امن نه په ملگرتيا سره

حل المسئلة ١ رفق انديوال ٢ ثقاة مضبوط عاقل

تصريح جواز سفر المرأة عند الشافعي رحمه الله حضرت امام شافعي رحمه الله فرماني كه بڼخه د ملگرو سره يوځاني د حج په سفر اوځي چه دي سره نيكانې يا اعتماد بڼخي وي نو ددي لپاره حج ته تلل جائز دي اگرچه دي سره محرم او خاوند نه وي خكه چې د رفاقت په وجه امن حاصل دي

وَأَنَّ تَوَلَّيْتُ عَلَيْهِ الصَّلَاةَ وَالسَّلَامُ زَمْرًا لِيَّارَ د دليل قول د رسول الله ﷺ دي لَا تَحْجُّنَ امْرَأَةٌ إِلَّا وَمَعَهَا مُحْرِمٌ (١) چه حج به نه كوي بڼخه مگر دي سره به وي محرم

حل المسئلة ١ حج بيج حج كول

تصريح دلائل الاحناف زموږ دليل دا دي چه نبي ﷺ فرماني دي بغير د محرم نه دي هيڅ يوه بڼخه د حج لپاره نه ځي او د (مسلم او ابوداود) روايت دي لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تَوَمَّنُ بِأَلْفِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ تَسَافِرَ سَفَرًا يَكُونُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ لِمَعْنَى إِلَّا وَمَعَهَا أَبُوهَا أَوْ ابْنُهَا أَوْ زَوْجُهَا أَوْ أَخُوهَا أَوْ مُحْرِمٌ مِنْهَا يعنې چې په الله او په ورځ د آخرت ايمان راوړي بود هغه بڼخي لپاره د دري ورځو يا ددي نه زيات سفر جائز نه دي مگر دا چې دي سره ددي پلار يا خوني يا ددي خاوند يا ددي زور يا ددي محرم وي ددي حديث نه هم معلومه شوه چه بغير د محرم د بڼخي لپاره سفر كول جائز نه دي اگرچه هغه سفر د حج وي

(١) من حديث ابن عباس رضي الله عنهما أخرجه البزار في مسنده والدارقطني في سننه (٢٢٢/٢) رقم (٣٠)

وَلَا تُهَادُونَ الْمُشْرِكِينَ وَلَئِنْ سَأَلْتُمْ عَنِ الدِّمَارِ لَيَسْأَلَنَّ عَنْهُ لُكَّانٌ يَدْعُونَ بِهِ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ وَيُرْسِلُونَ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا ۚ وَلَوْلَا إِحْسَانُ رَبِّكَ إِلَى الْبَنَاتِ إِذْ يَسْتَفْتُونَكَ رَبِّكَ تَعْلَمُ مَا تُفْعَلُونَ ۚ وَلَوْلَا إِحْسَانُ رَبِّكَ إِلَى الْبَنَاتِ إِذْ يَسْتَفْتُونَكَ رَبِّكَ تَعْلَمُ مَا تُفْعَلُونَ ۚ

توضیح - دوهم دلیل دا دی چه بغیر د محرمه په بنځه باندې د فتنې ویره ده. او کله چې دوی گنځې شې نودوي د عقل په اعتبار سره ناقصې هم دي. او د دین په اعتبار سره هم ناقصې دي نو په فتنه کې به نوره هم اضافه اوشی هم دا وجه ده. چه د سړي لپاره د پردې بنځې سره ځانله والې حرام دي. اگرچه دغه بنځې سره بله څه هم موجود وي ځکه چې اول یوه فتنه وه او اوس دوی ادوا فتنې شوي نو حاصل دا شو چه بغیر محرمه د درې ورو په سفر د بنځې لپاره وتل جائز نه دي.

يُحِلُّ مَا إِذَا كَانَ يَتَبَيَّنُ مَكَّةَ أَقْلٌ مِنْ فَلَاةِ الْبَاهِيَةِ خَلَّافَ د هغه چې کله وي په مینځ ددې او د مکه کې کم مسافه د درې ورځو نه. **وَلَا تَهَادُوا الْكُفَّارَ وَلَا يَهَادُوا الْكُفَّارَ يَكُونُوا كُفْرًا ۚ وَالَّذِينَ يَتَّبِعُواهُمُ هُمْ كُفْرًا ۚ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ ذَكِيمٌ ۚ** د دې لپاره وتل تر هغه ځانې پورې چې حد د سفر شرعي ته نه رسی بغیر د محرم ځنې

توضیح - جواز الخروج في اقل من مسافة السفر. البته که د بنځې او مکې په مینځ کې د درې ورځو نه کم مسافه وي نو د بنځې لپاره بغیر محرمه او بغیر خاوند ه حج ته تلل جائز دي ځکه چې شریعت اسلامی بغیر محرمه بنځې ته د سفر د مسافه نه په کمه اندازه د وتلو اجازت ورکړې دي و په دومره لږه موده کې د فتنې ویره هم نشته.

د محرم په وجود کې د خاوند منع کولو حکم

وَإِذَا أُجِدَّتْ فَحْرًا فَلْيُزَوَّجْ مِنْهَا او کله چې موجود وي محرم نه دي جائز لپاره د خاوند منع کول ددې

توضیح - المذهبان في حبار المنع للزوج المرأة من السفر. صورت د مسئلې دا دي. چه کومه بنځه د حج اړه کوي که دې سره محرم وي نو د خاوند اختیار نشته چه دا د حج د فریضي ادا کاوه نه منع کړي. امام احمد رحمه الله هم ددې قائل دي.

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ: لَهْ أَنْ يَمْنَعَهَا أَنْ فِي الْخُرُوجِ تَلَوِيَتْ حَيْهَ او وینلی دی شافعی رحمه الله دده (د خاوند لپاره جائز دي) ځکه چې ددې (بنځې) په وتلو کې فوت کېږي. حق دده،

توضیح - او امام شافعی رحمه الله فرمای. چه خاوند ته دا اختیار شته. چه دا منع کړي. **دليل الشافعي رحمه الله** د امام شافعی رحمه الله دلیل دا دي چه د بنځې محرم سره په سفر تلو کې د خاوند حق فوت کېږي او وړاندې تیر شوی دی چه حق د بنده د الله په حق باندې مقدم وي نو ځکه خاوند د حیل حق د سانه لپاره دا د حج د ارادې نه منع کولې شي نو د داسې شوه لکه چې یوې بنځه د حج نذر کړې وي نو خاوند ته دا اختیار شته چه دا نذر پوره کاوه نه منع کړي

وَلَسَّ أَنْ حَقَّ الزَّوْجِ لَا يَطْرُقُ حَقُّ لِقَائِهِ دلیل دادي چه د خاوند حق نه ښکړه کېږي په اړه د فرانسو کې، **وَالْحَبْرُ مِنْهَا** او حج هم ددې (فرانسو) ځنې دي، حتی لوگان **الْحَبْرُ تَقْلَالُهُ أَنْ يَمْنَعَهَا** تردې که چېرې وي دا حج نفل، نو اختیار شته دي (خاوند) ته چې منع کړي دابنځه،

دليل الاحناف او زموږ دلیل د دي چه د خاوند حق د فرانسو په حق کې نه ظاهرېږي نو خاوند ته دا اختیار شته چه دا خپله بنځه د لمونځ کاوه نه منع کړي. یا د رمضان د روزې نه ئې منع کړي. البته که بنځې د نفلي حج اراده کړې وي. نو خاوند دا منع کولې شي ځکه چې دا په فرائض کې نه دي **وَلَوْ كَانَ الْمُحْرَمُ فَاسِقًا لَوَالَا لَا يَجِبُ عَلَيْهَا** او که وي محرم فاسق نو (عالمانو) وینلی دي نه دي واجب په دي

بِأَنْدِي لِأَنَّ التَّمُودَ لَا يَحْتَمِلُ بِهِ خُكَّهُ چې مقصود نه حاصلېږي په ده باندې **بِأَنْدِي** - حکم الحج ادا کان المحرم فاسق. او که د بنځې محرم فاسق وي يعسې په بدکړي کې بېک که وي سو مشنځو **بِأَنْدِي** فرمایلی دي چه په بنځه باندې حج به فرض کېږي ځکه چې د داسې محرم په وجود سره مقصود نه حاصلېږي (هغه ساتنه د بنځې دي د فتنې نه او په دې صورت کې خو فتنه زیاته ده ځکه چې یو بل سره به نژدیکت زیات وي)

د لیونی او ماشوم محرم سره د سفر حج

وَلَا تُحْرِمُونَ مَنْ كُنَّ فَحْرًا او جائز دي ددې (بنځې) لپاره چې اوځي (د حج لپاره) د هر محرم سره،

توضیح - جواز السفر مع المحرم. مسئله دا ده. چه په سفر کې د بنځې لپاره د محرم سره وتل جائز دي که هغه آزاد وي او که غلام وي مسلمان وي او که یا ذمی او کافر وي.

الْآن يَكُونُ فَحْرًا مگر دا چې مجوسی وي. ځکه چې دې اعتقاد کوي. **لَا يُعْتَقَدُ إِذَا كَانَ فَحْرًا** اباحت د بکح کاوه دي سره

توضیح - عدم جواز السفر مع المحرم المجوسی. البته که مجوسی وي. نو ده سره د وتلو اجازت شته ځکه چې د مجوسیانو دا عقیده ده. چه د خپلې مور او لور سره هم بغیر نکاح نه جماع جائز گنځي. او د نورو محارمو سره نکاح کول او جماع کول جائز دي. نو ددې فاسدې عقیده په صورت کې بنځې د فتنه نه چرته محفوظ پاتې کېدای شي. او کله چې د فتنې نه ساتنه نشته. نو د مجوسی محرم سره سفر هم جائز نه دي.

وَلَا يُحْرِمُونَ الْمَجْنُونُ او نشته اعتبار ماشوم او لیونی لره **لَا تُحْرِمُونَ** **بِأَنْدِي** چې نشي پوره کېدای په دې دواړو سره ساتنه **وَالصَّبِيَّةُ الَّتِي يَلْقَى حَذَّ الشُّبُهَةِ بِعِزَّةِ الْبَالِغَةِ** او ماشومه هغه چې رسیدلې وي حد د شهوت ته په منزله د بالغې ده حتی **لَا يُسَاقَرُ بِهَا مِنْ غَيْرِ فَحْرٍ** تردې چې سفر به نشي کولې په دي سره بغیر د محرمه

هل اللغة ١٠ تنافي: باب تفعل. حاصلیدل ١٠ الصيانة: ساتنه

توضیح - عدم اعتبار المحرم المصبي والمجنون. او په محرم کې د نابالغه اولیونی څه اعتبار نشته ځکه چې په دي دواړو باندې د بنځې ساتنه نه کېږي. او چې ساتنه نشي حاصلیدي نو ددوی په وجود کې څه فائده ده او کومه ماشومه چې بالغه نه وي. خود شهوت حد ته رسیدلې وي نو هغه به د بالغه په مرتبه کېږي وي تردې چې ددې به د محرم نه بغیر سفر کول جائز نه وي. اگرچه په دي ماشومه حج فرض نه دي.

وَنَفَقَةُ الْمُحْرَمِ عَلَيْهَا او نفقه د محرم په دي باندې ده **لَا تُنْفَقُ عَلَيْهَا إِلَّا إِذَا كَانَ فَحْرًا** چې دا رسیږي په واسطه دده ادا کاوه د حج به

توضیح - نفقة المحرم على المرأة. پاتې شوه دا خبره چې د سفر د اندیو لار محرم نفقه به په چا و جب وي نو علامه مرغینانی رحمه الله فرماني. چه د محرم نفقه په هغه بنځه ده چا چې دي خپل اندیوال جوړ کړې دي ځکه چې هم بنځې دي د حج ادا کاوه ذریعه جوړه کړې ده. ددې نه معلومه شوه. چه د بنځې په حق کې د توبه او سیرلن د قدرت په اړه کې دا هم گډ دي. چه د محرم د نفقه قدرت هم لري.

وَأَخْلَقُوا فِي أَنْ تُحْرَمَ شَرْطُ الْوُجُوبِ أَوْ شَرْطُ الْأَدَاءِ او اختلاف کړې دي عالمانو **بِأَنْدِي** په دي کې چې محرم شرط د وجوب دي او که شرط د ادا دي. **عَلَى حَسَبِ اخْتِلَافِهِمْ فِي أَمْنِ الطَّرِيقِ**. په څیر د اختلاف د دوی په امن د لار کې.

توضیح - اختلاف المشايخ في كون المحرم شرط الوجوب أو الأداء. د مشنځو **بِأَنْدِي** په دي کې اختلاف دي چه د محرم وجود د حج د وجوب شرط دي. او که د حج د ادا شرط دي په دي کې هم هغه اختلاف دي. کوم چې د لارې د امن په سلسله کې تیر شوي دي.

نمره د اختلاف د ده چه د کومو حصر سو په سیر د محرم وجود د حج د وجوب شرط نه دي د هغوی په تیر مالداره ښخه که د محرم د عدم وجود په وجه حج نشي کولې نو د مرګ په وخت کښ به په خپل مړ کېد حج کاوه وصیت کول به دي واجب نه وي ځکه چې په دي باندې حج فرض شوي نه دي نو بسا ورسره ځنګه وحت نشي و کوم حصر ت چې د محرم وجود د حج د ادا لپاره شرط ګرځوي نو د هغوی په تیر په ښخه باندې وصیت کول واجب دي ځکه چې د دوی په تیر په دي باندې حج فرض شوي دي خود محرم د عدم وجود د امله دي ادا نشوه کولې نو حج فریفته د خپل ځان نه ساتل ګاوه لپاره په دي باندې وصیت کول واجب د درجه یو په مال کس دي بل کس حج بدل وکړي که هغې وصیت وکړو سو ګډه ګر نه وي

د اهرام نه روسته د ماشوم بالغ ګڼل

قرآن شمس بقیة خرم وعتق نعمان وکه د اهرام ترلو نه روسته ماشوم بالغ شو پ غلام آزاد کړې شو کتبیا نو دي

دواړو خپل حج جاری اوستلو **لَمْ يُمْضِ عَنْ حَجَّةِ الْإِسْلَامِ** نه جائز کیږي د دي دواړو لپاره د اسلامي حج نه، **لَا بُدَّ مِنْ اِحْرَامٍ لَهَا** لکه څه چې د دوی اهرام ترلې شوې وو لپاره ادا کاوه د نفلی حج **فَلَا يَتَقَيَّبُ اِذَا دَاةَ الْفَرَسِ** نو نه ګرځي د ادا کولو د فرض دپاره.

حل الله ① مضيا: مضى يعنى مضى «مضى» تیریدل، پوره کول

ترجیح: عدم اداء فريضة الحج بالاحرام للنفل ② مسئله دا ده که نابالغه ماشوم د اهرام ترلو نه روسته بالغ شو. یا غلام د اهرام ترلو نه روسته آزاد شو بيا دي دواړو د حج ارګن پوره کړل نو فرض حج ادا نشو بلکه د دوی د زاد او راحله قدرت وي نو په هر يو باندې فرضي حج ادا کول لازم دي لکه چې دي دواړو د نفلی حج لپاره اهرام ترلې وو نو دا به د فرضي حج ادا کاوه باندې نه بدلېږي نو په دي اهرام سره هم نفلی حج ادا کولې شي د فرضي حج ادا کاوه لپاره به بيا سفر کوي.

السؤال ③ دلته يو سوال کیږي هغه دا چې په حج کي اهرام شرط دي لکه څنګه چې د لمانځه لپاره اودس شرط دي اود بلوغ نه روسته په دغه اودس باندې لمونځ کول جائز دي کوم چې نې د بلوغ نه وړاندې کړي وو خودا په هغه وخت کي دي چه هغه د عمر په اعتبار سره بالغ شوي وي ځکه که د احتلام په وجه بالغ شوي وي نو دده اودس ماتېږي بهر حال لکه څنګه چې په دي اودس باندې فرض لمونځ کول جائز دي کوم چې نې د بلوغ نه وړاندې کړي وو دغه ډول په هغه اهرام باندې فرض حج ادا کول بايد ده چې جائز شي کوم اهرام چې د بلوغ نه وړاندې ترلې شوي وي.

الجواب ④ ددي ځواب دا دي چه زموږ په تير اهرام په نيت سره متحقق کیږي اود اهرام ترلو سره دسني د حج افعال پيل کیږي د حج د افعالو پيل کاوه لپاره د نوي نيت اړتيا نه وي ددي په خلاف اودس ځکه چې دا د لمونځ پيل کاوه نه وړاندې متحقق کیږي حاصل دا چې د اهرام اود حج د افعالو شروع کاوه په مېخ کسې څه وخت فاصل نه وي بلکه د اهرام ترلو سره دسني د حج افعال پيل کیږي اود اودس او لمونځ په مېخ کي وخت فاصل وي نو ددي تويير بوجود يو په بل باندې قياس کول ځنګه ټک کسداي شي ددي امله که ماشوم د اودس بل کاوه نه روسته دسني لمونځ باندې پيل اوکړله او بيا دي د عمر په اعتبار بالغ شو نو ده د لمونځ نيت بدل کړلود فرض نيت نې اوکړلو نو دا لمونځ فرض نه ګرځي سو دغه شن چې کله ماشوم اهرام او تری او نفلی حج پيل کړي بيا بالغ شي او ده د فرضي حج ادا کاوه نيت اوکړلو نو دا نفلی حج په فرضي کي نه بدلېږي.

د ماشوم د بلوغ نه وړاندې د نيت تجديد

وَأَوْحَىٰ إِلَىٰ نَافِلٍ اِلْحْرَامَ قَبْلَ الْوُفْيِ وکه سوي کړلو ماشوم اهرام وړاندې د وقوف نه په عرف ت. **وَيَوْمَ حَجَّةِ الْإِسْلَامِ** وېست نې وکړلو د فرضي حج نو جائز دي **وَالْقَبْدَانُ قَبْلَ ذَلِكَ** وعلام که داسې اوکړلو نو نه حشر کیږي

حل الله ① جدد: د نوي سر نه کول

ترجیح: حوازه تجديد احرام الصبي دون الغلام ② صورت د مسئلې دا دي چه ماشوم اهرام او تړلو او بيا بالغ شو د وقوف عرفه نه وړاندې نې اهرام مات کړلو اود فرض حج لپاره نې اهرام او تړلو بوجائز دي خو که غلام اهرام او تړلو او بيا آزاد شو که ده اهرام مات کړلو اود وقوف عرفه نه وړاندې نې د فرضي حج لپاره اهرام او تړلو بوجائز نه دي.

لَا بُدَّ مِنْ اِحْرَامٍ لَهَا چې اهرام د ماشوم نه لازمېږي **يَقْتَضِي اِلْحْرَامَ** نه د مسه د مسه د نيت نه بخره **الْفَرْسِ** لپاره د غلام لازمېږي **فَلَا يَحْتَكِنُهُ اِلْحْرَامُ** نه دي ممکن دده لپاره خروج ددي نه پاشو وفس غېږه **وَاللَّهُ اَعْلَمُ** په پيل کاوه سره په بل (حج) کي.

ترجیح: وجه الفرق بينهما ③ وجه د تويير دا ده چه د نابالغه اهرام د هغه د عدم اهليت ود سلام په احکامود عدم تکليف د امله غير لازم وو هم دا وجه ده که ده د ممنوع فعل ارتکاب کړي وي نو په ده باندې تاوان واجب نه دي نو هر کله چې دده اهرام غير لازم شو نو ددي ماتول هم جائز شو پاتې شو غلام نو د هغه اهرام لازمونکي دي ځکه چې هغه د شريعت په احکامو مکلف دي هم دا وجه ده که ده د اهرام په حالت کي ښکار اوکړلو توبه ده باندې روژې واجبېږي ځکه ده ښکار اووېستلو نو ددي په وجه نې په خپل اهرام کي د جنايت ارتکاب اوکړلو البته دومره خبره ضرور ده چه دي کفار په مال سره نشي ادا کولې ځکه چې غلام د مال مالک نه وي نو ددي امله په مال سره د کفار ادا کاوه اهل هم نه دي بهر حال کله چې د غلام اهرام لازمونکي دي نو دا اهرام نشي ماتولې چې ددي په ځاني بل اهرام او تری.

د ميقات تعريف او ځايونه

فَعَلَّ النَّوَاقِيتُ (دا فصل د مواقيتو په بيان کي) دي. **الَّتِي لَا يَجُوزُ أَنْ يُجَاوِزَهَا الْإِنْسَانُ إِلَّا مَحْرُومًا** هغه (ځايونه) چې جائز نه دي چې تير شي د هغې نه انسان مګر په حالت د اهرام کښي پنځه دي

حل الله ① مواقيت جمع ميقات معين وخت

ترجیح: الوبط بما قبله ② تراوسه پوري ددي بيان اوشو چه حج په چا فرض دي او په چا نه دي اود حج د فرضيت کوم کوم شرطونه دي اوس په دي فصل کي ددي بيان کیږي چه د حج پيل به د کوم ځاني نه کیږي **امس المواقيت** ③ مواقيت جمع د ميقات ده او ميقات د مقرر وخت لپاره راځي خو دلته مجازا د ځاني لپاره استعمال شوي دي اوس دلته د مواقيت نه هغه ځايونه مراد دي د کومو نه چې بغير د اهرام نه تيريدل جائز نه دي او مواقيت پنځه دي.

الْأَهْلُ الْمَدِينَةُ ذُو الْحَلِيفَةِ وَالْأَهْلُ الْعَرَاقِ ذَاتُ عَرِيقٍ وَالْأَهْلُ الشَّامِ الْحَلِيفَةُ وَالْأَهْلُ ثَبَدِ قَرْيَةٍ وَالْأَهْلُ الْيَمَنِ بَلَمَنَامَ د مدینې د خلکو لپاره ذوالحلیفه اود عراق د خلکو لپاره ذات عریق، و د شام د خلکو لپاره جحفة اود نجد د خلکو لپاره قرن اود یمن د خلکو لپاره یلملم

ترجیح: المواقيت الخمسة ④ د مدینې د خلکو ميقات ذوالحلیفه دي حلیفه د حلقه تصفیر دي دلته وړاندې یوه وونه وه او اوس پکې جمات جوړ شوي دي دا د مدینې منورې نه شپږ میله لرې دي ⑤ د عراقیانو لپاره ذات عریق ميقات دي دا د مکې مکرمې نه په دوي اودوا څلویښت میله کي پروت دي حضرت عمر ؓ د کوفې او بصره د فتح کاوه نه روسته هم دا ځاني ميقات مقرر کړي وو.

السؤال وجوابه: خو په دې باندې اعتراض كېږي چه **هكذا وقت رسول الله ﷺ هذه المواقيت** څنگه ټينګه دې حالاتكه د سبي په وخت كې عراق فتح شوې نه وو ددې خواب دا دې چه نبی ﷺ ته د وحی په ذریعه دا خبر ورکړې شوې وو چه شام او عراق به فتح كېږي او عراق به د شام په څير دارالاسلام وي. ددې امله نسبي د عراق سو و شامېو لپاره ميقت مقرر كړې وو ② د شاميانو ميقات جحفه ده. هم دا د مصريانو ميقت دې ددې ځنې نه مکه ۸۲ ميله لرې ده او مدینه منوره درې منزله او بحر قلزم، شېر ميله لرې دي. ③ د مجديانو ميقات، قرن، دي. ④ د يمنيانو ميقت يلملم دي. دا د مکې نه د جنوب په اړخ دیرش ميله لرې دي.

هكذا وقت رسول الله ﷺ هذه المواقيت (۱) هم دغه ډول مقرر كړی دی رسول الله ﷺ دا مواقيت ددې څلګو دپاره.

توضیح - دلالتله صاحب د هدایه رحمه الله فرماني چه مواقيت د احدیشو نه ثبت دي د ذات عرق نه سوي د پته څلور و ميقتونو ثبوت په صحيحينو كې دي او د ذات عرق ثبوت په مسلم او ابوداود كې دي. ① په صحيحينو كې د حضرت ابن عباس رضی الله عنهما حديث دي چه **كان رسول الله ﷺ وقت لأهل المدينة ذالحليفة ولأهل الشام الجحفة ولأهل نجد قرن المنازل ولأهل اليمن يلملم** هن لهن ولسن اتي عليهم من غير أهلهم من أراد الحج والعبرة ومن كان دون ذلك فمن حيث شاء حق أهل مكة من مكة يعني رسول الله ﷺ مقرر كړی دی د مدینې د څلګو لپاره ذوالحليفة اود شاميانو لپاره جحفه اود نجديانو لپاره قرن منازل اود يمنيانو لپاره يلملم دا د دوی لپاره دي اود هغه چا لپاره چې په دوی باندې راځي سوي د دوی نه څوك چې اراده د حج او د عمره لري اود دوی نه علاوه چې څوك په دې راشي نو د كوم ځانې نه چې نې خوښه وي تردې چې د مكې د څلګو لپاره مکه ده چه ددې نه دي احرام نري.

وقايد الثاقب المنة عن تأخير الإحرام عنها او فنده د ميقات مع ده د روستو كوه د احرام ددې ځايونو نه، **لأنه يجوز لتأخيرها بالإيقاع** ځكه جی جائز دي تقديم د احرام په دې باندې په اتفاق سره.

حل الله ① قاييت: د وخت تعين كول

توضیح - علامه مرغيبني رحمه الله فرماني چه ددې ميقتونود مقرر كاوه فنده دا ده چه چې ددې ميقتونو نه د احرام ناخير منع دي. دا مطلب نه دي چه ددې ميقتونو نه وړاندې احرام نشي ترلې. ځكه چې د ميقات نه وړاندې احرام ترل په اتفاق سره جائز دي.

د آفاقي لپاره بغير احرامه د ميقات نه د تيريدو حكم

ثم لا فاقى إذا التقى قبل دخول مكة عليه أن يحرم بيا آفاقي جی كله اورسی دي ته په قصد د داخلیدو د مكې، لازم ده په ده باندې چې احرام اوتري **فَصَدَّ أَحْبَرُ أَوَّلُ الْعَبْرَةِ أَوْ لَمْ يَقْصِدْ عَيْنًا وَغَيْرَهَا** كه قصد نې د حج كړې وي او كه نه زموږ به نيز.

حل الله ① آفاقي د مواقيت نه بهر اوسيدونكې

توضیح - صفات اهل مكة آفاقي هغه څلګو ته وائي چه د ميقات نه بهر اوسي او څوك چې د ميقات دننه اوسي هغه به مكې وائي د آفاقي كسانو ميقتونه خو هغه دي كوم چې موږ په تيرو شوو صفحاتو كې ذكر دي.

(۱) من حديث ابن عباس رضي الله عنهما أخرجه البخاري في الحج باب ۷ رقم ۱۵۲۴ ومسلم في الحج رقم ۱۱ وابوداود في المناسك باب ۸ رقم ۱۷۳۸ وأحمد في المسند (۱/۲۳۸).

كول ومكې يعنى دهغه څلګو ميقت چې د ذكر شوو ميقتونو اود حرم په مينځ كې اوسيږي، زمين حل، كړل ومكې د حرم پيل كيدو نه وړاندې وړاندې دي احرام اوتري دي يعنى د حرم پيل كيدو نه وړاندې وړاندې دي احرام اوتري دي. ① صاحب عبايه رحمه الله بين مطابق صبطه دا ده چه **احرام المتجاوز عن الميقاتين وعن الميقات الواحد** ② د صاحب عبايه رحمه الله بين مطابق صبطه دا ده چه كوم كس د آفاقي او مكې دواړو ميقتونو نه تيريدل غواړي. نو د هغه لپاره د احرام نه بغير تيريدل جائز نه دي او كوم كس چې صرف د يو ميقات يعنى د آفاقي د ميقات نه د تيريدو اراده لري ③ او كه د مكې د ميقات نه نې تيريدو اراده نه وي نو دده لپاره بغير احرامه تلل جائز دي مثلاً چې يو كس په جل يا جده كې يوځانې ته د تلو اراده لري. نو په ده باندې د احرام ترل واجب نه دي.

المذهب في وجوب الاحرام على عازم مكة لغير الحج والعبرة ④ ددې ضابطه په رنړا كې صورت د مسئلې دا دي كه يو آفاقي كس مکه مكرمه ته د داخلیدو په اراده ميقت نه اورسيدلو ⑤ سورموږ په نيز په ده باندې احرام ترل واجب دي. كه د ده اراده د حج كاوه وي او كه د عمره، يا ددې نه علاوه د تجارت وغيره، اراده نې وي هم دا د امام احمد رحمه الله مذهب دي ⑥ اود امام شافعي رحمه الله په نيز كه حج ي د عمرې ادا كاوه لپاره نې د مكې دتلو اراده وي. نو احرام ترل به واجب وي. او كه ددې نه علاوه بله څه اراده نې وي نو د احرام ترل واجب نه دي.

اللائل الشافعي رحمه الله ① دامام شافعي رحمه الله دليل دا دي چه احرام د حج يا عمرې لپاره مشروع شوي دي نو چه په دې دواړو كې د كوم اراده لري. نو احرام به لازم وي گنې نه به وي ② دوهم دليل دا دي چه رسول الله ﷺ فتح مکه په موقع مكې ته بغير احرامه داخل شوي وو. ځكه چې د فتح مکه په موقع د نبی ﷺ اراده نه د حج وه او نه د عمرې، بلكه فتح مکه نې اراده وه.

الجواب من حديث الشافعي ③ اود امام شافعي رحمه الله د اړخه چې د فتح مکه كوم حديث پيش شوي دي د هغې نه خواب دا دي چه د فتح مکه په ورځ د نبی ﷺ بغير احرامه داخلیدل دهغوی د خصوصيتو ځنې دي لكه څنگه چې نبی ﷺ د مكې د فتح په ورځ په خپله خطبه كې فرمانيږي وو **كان مكة حراما لله تعالى يوم خلق السموات والأرض وإنها لم تحل لأحد قبلي ولا تحل لأحد بعدى وإنما أحلت لي ساعة من نهار ثم عادت حراماً إلى يوم القيامة** يعني مکه معظمه الله تعالی د هغه ورځ نه محترم پيدا كړې ده د كومي ورځې نه چې نې مخكه او آسمانونه پيدا كړي دي. نه زما نه وړاندې دچا لپاره حلاله شوې ده او نه زما نه روسته به دچا لپاره حلاله شي البته زما لپاره د ورځې په يو ساعت كې حلاله شوې وه او بيا ددې حرمت د قيامت پورې واپس شو يعنى اوس كه زه هم مكې ته داخليرم نوزم لپاره به هم احرام ترل ضروري وي.

يقوله عليه الصلاة والسلام لا يجاوز الميقات إلا محرماً (۱) د امله د وين د رسول الله ﷺ نه دي تيريري څوك د ميقات نه مگر په حالت د احرام كې.

دليل الاحناف ② زموږ دليل د ابن عباس رضي الله عنهما حديث دي. **قال رسول الله ﷺ لا يجاوز الميقات أحد إلا محرماً** فرماني چه ما د رسول الله ﷺ نه اوريدلی دی چه فرمائيل نې هيڅ كس دي د ميقات نه د احرام نه بغير نه تيريري ددې حديث اطلاق په دې دلالت كوي چه د ميقت نه تيريري او مكې ته ځي يو كه هغه د حج يا عمرې اراده كړې وي. او يا نې د تجارت وغيره اراده كړې وي. په هر صورت كې په ده باندې احرام واجب دي.

ولأن وجوب الإحرام لتعظيم هذه البقعة الشريفة او ځكه جی وجوب د احرام د تعظيم د دې زمكې مقدسه لپاره دي.

(۱) من حديث ابن عباس رضي الله عنهما أخرجه ابن أبي شيبة في مصنفه والطبراني في معجمه والشافعي في مسنده ولبهفي في معرفة ولي السنن الكبرى (۴/۵) رقم ۸۹۲۴.

فَيَسْتَوِي فِيهِ الْحَاجُّ وَالْمُعْتَمِرُ بَرَابَرٍ دِي بِهِ دِي كِي حَاجِي اَوْ غَيْرِد حَاجِي

هل اللغة * ① يستوي استوي يستوي برابر كيدل

تريح - دوهم دليل دا دي چه احرام تړل د حرم د زمكې د عرت لپاره مقرر شوې دي د حج يا عمري د امله ده دي مقرر شوې هم دا وجه ده چه كوم نفر په حرم او مكه كېنې اوسيدې په هغوي باندې هم احرام واجب دي بهر حل احرام تړل د مكې د زمكې د تعظيم لپاره مشروع شوې دي او په تعظيم كېنې واره برابر دي كه هغه د حج اراده كوي او كه د عمري او يا ددې دواړو نه سوې د تجارت وغيره اراده كوي.

به ميقات كي دننه اوسيدونكي لپاره بغير احرامه داخلدل

بَوَمَنْ كَانَ دَاخِلَ الْمَقَاتِلِ أَنْ يَدْخُلَ مَكَّةَ بِغَيْرِ أَحْرَامٍ حَاجَّةٍ اَوْ حُكِّمْ چې وي داخل په ميقات كي جائز دي ده لپاره چې د حل شي مكې ته بغير احرامه، د امله د حاجت دده،

تريح - جواز دخول مكة بغير الاحرام لداخل الميقات مسئله دا ده چه كوم كس په ميقات كي دننه وي برابر ده كه دي دهغه خاني د اوسيدونكو خني وي او كه د څه حاجت لپاره هلته موجود وي. كه دا كس د څه حاجت لپاره مكې ته داخلېږي. نوده لپاره بغير احرامه داخليدل جائز دي. گرچه د حرم د تعظيم اعتقاد په دي كس باندې واجب دي. خو په بدن باندې ددې اظهار دده نه پورته شوې دي

لأنه يَكُونُ دُخُولُهُ مَكَّةَ خُكَّةً چې زيات وي داخليدل دده مكې ته، وَفِي إِيحَابِ الْأَحْرَامِ فِي كُلِّ مَرَّةٍ حَرَمٌ بَيْنَهُنَّ اَوْ په واحولو د احرام كي په هر ځل كي حرج ښكاره دي.

هل اللغة * ① يكثر زياتيدل ② بين واضح

تريح - دليله ② ځكه چې نساني حاجتونو او ديبوي ضرورياتو پوره كاوه لپاره دا كس زيات مكې ته داخلېږي او په ورځ كېنې څو څو ځه تگ راتگ كېدای شي. نو كه په دي كس باندې هر ځل داخليدو لپاره د احرام تړل واجب او گرځولې شي نو په دي كي ښكاره حرج دي او الله تعالى د بنديگنو نه حرج پورته كړې دي ارشاد دي. وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ

فَصَارَ كَأَنَّهُ لَمْ يَكُنْ حَرَجٌ لِمَنْ دَخَلَ بَعْدَ إِحْرَامِهِ حُرْمَةً نَوَافِلٍ اَوْ په دي سې شان حي جائز دي ددوي لپاره وتل ددي نه او بيا داخليدل بغير احرامه، د امله د حاجت ددوي،

هل اللغة * ① يباح، باح ييوح ② ښكاره كيدل

تريح - نظيره ② سوچه په ميقات كي دننه اوسيدې دي په څير دهغه چا شو چه په مكه كي دننه اوسيدې نو لكه څنگه چې د مكې خلگو لپره بغير احرامه د مكې نه وتل او بيا ورته داخليدل مباح دي دغه شان چې څوك په ميقات كي دننه اوسيدې د هغه لپره هم بغير احرامه مكې ته داخليدل جائز دي.

بِخِلَافِ مَا إِذَا قَصَدَ إِذَا عَادَ إِلَيْكَ لِأَنَّهُ يَتَقَرَّرُ أَحْيَانًا فَلَا حَرَجَ بِهِ خِلَافَ ددې صورت چې قصد نې كړې وي د ادا كاوه د مناسك، ځكه چې دا يېښيږي كله كه نو نشته حرج په واجبولو د احرام كي

تريح - وحب الاحرام للمباني عند الدخول بقصد الحج او العمرة ځوكه يو ميقاتي كس د حج يا د عمري په اراده مكې ته داخليدل غواړي نودده لپره احرام تړل واجب دي ځكه چې په دي اراده باندې تلل خو كله كله وي او كله كله احرام تړلو كي حرج نشته نو ځكه په دي اراده مكې ته د داخليدو لپاره احرام تړل واجب كړې شو

استدلال صاحب العباية ② صاحب دعنايه رحمه الله فرماني چه اصل دا دي چه د لرگو راجمع كونكي ته رسول الله بغير احرامه مكې ته داخليدو اجرت كړې وو ددې نه معلومه شوه. چه په ميقات كي دننه او دمكې نه بهر وي نو د هغوي لپره هم د خپلو ضرورياتو پوره كولو په غرض بغير احرامه مكې ته داخليدل جائز دي

به ميقاتونو باندې د احرام د تقديم حكم

لَئِنْ قُدِّرَ الْأَحْرَامُ عَلَى هَذِهِ الْمَوَاقِفِ جَازًا كِه وړاندې نې كړلو احرام به دي ميقاتونو جائز دي

تريح - جواز تقديم الاحرام على الميقات مسئله وړاندې بيان شوې ده چه د افقي لپره ميقات ته په رسيدو احرام تړل واجب دي. ددې دا مطلب هيڅ كله نه دي. چه د ميقات نه وړاندې احرام تړل جائز نه دي كه يو كس د جبل كور نه احرام او تړلو نو حنزه بلكه غوره ده

بِقَوْلِهِ تَعَالَى «وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ» د امله د قول د الله تعالى نه وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ وَأَتِمُّوا هُمَا أَنْ تَقْرَبَا مِنْ ذِي الْقَعْدَةِ أَوْ تَذْكُرُ أَهْلَهُ وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ عَلَى رَأْسِ مَسْعُودٍ وَأَفْضَلُ لِقَدِيمٍ عَنِهَا وَغُورَه تقديم دي په دي ميقاتونو باندې

تريح - دليله ② دليل دا دي. چه د الله تعالى د قول (وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ) كې تفسيرونه شوي دي يو تفسير دا شوي دي چه د حج او عمري لپاره د خپل وطن نه احرام او تړي. او پوره نې كړي هم دا تفسير د حضرت علي او عبدالله بن مسعود نه منقول دي ددې تفسير نه معلومه شوه چه احرام په ميقاتونو باندې مقدم كول جائز دي او چه نصير الدار ② په دي خاني كي د (دار) تصغير راوړلو وجه ده چه د بيت الله د غصت په مقبله كي هر كور وركوي دي

لَئِنْ أَتَمَّ الْحَجَّ مُقْتَرِبَهُ وَالْمَشَقَّةُ فِيهِ أَكْثَرُ وَالْتَعَظِيمُ أَوْ قَرُبَهُ خُكَّةً چې د اتمام د حج تفسير شوې دي په دي باندې چه د كور نه احرام او تړي، او مشقت په دي كي زيات دي او تعظيم به كي ډير دي

تريح - وجوه تقديم الاحرام على المواقيت ② صاحب دعنايه رحمه الله فرماني چه په ميقاتونو باندې د احرام وړاندې كول افضل دي ① اول خو ددې امله چې په آيت (وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ) كي د بيت تفسير په دي سره شوي دي ② بله خبره دا ده. چه د كور نه احرام تړلو كي مشقت زيات دي او چه په كوم عبادت كي مشقت زيات وي هغه افضل وي. لكه چې په حديث كي راغلي دي هلا افضل. لعبادات أحسنها عبادت هغه غوره دي. چه په كوم كي مشقت زيات وي ③ دريمه خبره دا ده چه په دي كي د بيت الله تعظيم ډير زيات دي او د حج او عمري مقصد تعظيم د بيت الله دي نو د احرام په تقديم كي په دي تعظيم كي ريتوالي دي

وَعَنْ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ إِنْ كَانَ أَحَدُكُمْ أَفْضَلَ إِذَا كَانَ يَمْلِكُ نَفْسَهُ أَنْ لَا يَقْرَبَ الْمُحْتَطَرَّ اَوْ ددې صاحب دعنايه رحمه الله فرماني چه ددې احرام كي

تريح - فضل تقديم الاحرام بشرط الاجتناب عن المحطرات ② ددې صاحب دعنايه رحمه الله فرماني چه ددې احرام په ميقات باندې د احرام تقديم په هغه صورت كي افضل دي چه د سري په خپل نفس باندې قايوي چه دي به څه ناجائز كار اونكړي. كه دا قابو نې نه وي. نو بيا ميقات ته په رارسيدو د احرام تړل غوره دي

به ميقات كي د دغه حلقو ميقات

بَوَمَنْ كَانَ دَاخِلَ الْمَقَاتِلِ قَوْفَةً الْحِلَّ اَوْ څوك چې وي دننه په ميقات كي نو ميقات دده زمين حل دي مَقَاتِلُ الْحِلِّ الَّذِي يَكُنُ الْمَوَاقِفُ وَبَيْنَ الْحُرْمِ لَأَنَّهُ يَجُوزُ أَحْرَامُهُ مِنْ ذِي الْقَعْدَةِ أَوْ أَهْلِهِ اَوْ ددې (زمين) حل دي هغه چې په مېنځ د ميقات او حرم كي دي. ځكه چې جائز دي احرام دده د كور وړاندې خپل اهل نه، وَمَا وَدَّ الْمَقَاتِلُ إِلَى الْحُرْمِ مَكَانَ وَأَيُّدِ اَوْ د ميقات نه اخواه تر حرمه پورې يوځني دي.

تريح - إحرار المكى من الحل ② مسئله دا ده چه كوم كس په ميقات كي دننه اوسيدونكي وي بودده د احرام تړلو خاني زمين حل (بهر د حرم) دي. اود حل، به هغه برخه مراد ده كومه چې د قاضي حكو د ميقاتونو او حرم

په مينځ كې ده

دليله: دليل دا دې چې وړاندې تير شوی دی چه د حج يا عمري اراده کونکو لپاره د خپل وطن نه احرام تړل جائز دی او دده وطن چونکه په ميقات کې دننه دي نوځکه دده لپاره په ميقات کې دننه يعنی د زمين حل نه احرام تړل دی او چونکه دده لپاره د خپل وطن نه احرام تړل جائز وو ځکه چې په زمين حل کې اوسيدی. نوچه د کوم ځانې نه نې خوښه وي. احرام تړل شې ځکه چې د ميقات دننه نه واخله تر حرم مکې پورې چې کوم حدود دی دا واره يو ځانې دي.

د مکې د حج او عمري احرام شايونه

وَمَنْ كَانَ يَمْكُتُ فَوْقَهُ فِي الْحَبَةِ الْحَرَمِ فِي الْعُمْرَةِ الْحِلِّ اَوْ حَوْك چې وی دننه په مکه کې نومقات د ده په حج کې حرم دې اوبه عمره کې زمين حل دي

توضیح - معنای المکی للحج والحرم والعمره الحِل ① صورت د مسنلې دا دې چه کوم کس په مکه کې موجود وي برابره ده که هغه د مکې اوسيدونکې وي او که وختی طور بکې ديره وي نو د حج ک و په صورت کې د هغه احرام تړلو ميقات حرم دې يعنی د حرم په حدودو کې چې د کوم ځانې نه نې خوښه وي احرام دې اوتري. ② او که د عمري احرام تړي. نو د حرم د حدودو نه دې بهر شې. چه د زمين حل نه دې احرام اوتري. او د عمري ارکان دې ادا کړي.

لَا تُحِلُّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ اَمْرًا اَوْ اَمْرًا اَنْ يُتْرَكَ اَوْ اَمْرًا اَنْ يُتْرَكَ مِنْ جَوْفِ مَكَّةَ () ځکه چې نبی ﷺ حکم کړې وو صحابو څه خپلو ته چې احرام اوتري د حج لپاره د مکې د مينځ نه.

حل القمه ① خوف دننه برخه

توضیح - دليل ميقات الحج ② دليل دا دې چې نبی ﷺ د حجة الوداع په موقع صحابه کرامو څه ته فرمانيلي وو چه په تاسو کې چا ځان سره هدی نه وي راوسته هغه دې عمره اوکړي او حلال دې شې نوهغوي هم داسې اوکړلو بيا چې کله د ترويه ورځ شوه نو نبی ﷺ صحابو ته حکم اوکړلو چه په مکه کې دننه احرام اوتري هغوی ته نې د مکې نه د وتلو حکم نه وو کړې. ددې نه معلومه شوه چه کوم کس په مکه کې وي د هغه لپاره په مکه کې د حج لپاره احرام تړل جائز دی

وَأَمْرًا عَائِشَةَ اَنْ يَغْيِرَ هَاهُنَا التَّعْيِيمَ () او حکم نې کړې وو رور د عائشه رضی الله عنها ته چې عمره اوکړي په هغې باندې د تعييم نه، وهوفي الحِل اودا (تعني) په زمين حل کې دي.

توضیح - دليل ميقات العمرة ③ بې دې دا خبره ښکاره وي چه حضرت عائشې رضی الله عنها هم د نورو صحابو سره د عمري لپاره احرام تړلې وو خود هغې د حيض وښه راغله نو نبی ﷺ ورته حکم اوکړلو چه د عمري احرام پرانيزه بې چې کله د ترويه ورځ راغله نو د حج د احرام حکم نې ورته ورکړلو بيا چې کله د حج نه فارغ شول نو حضرت عائشې رضی الله عنها عرض اوکړلو يا رسول الله ﷺ لا تَنْطَلِقُونَ بِحُجَّةٍ وَعِمْرَةٍ وَأَنْتُمْ لَيْسَ بِكُمْ عِبَادَةُ الرَّحْمَنِ بِنِ ابْنِ بَكْرٍ اَنْ يَخْرُجَ مَعَهُ اِلَى التَّنْعِيمِ فَاَعْتَبَرْتُ بَعْدَ الْحَجِّ () يعنی حضرت عائشې رضی الله عنها عرض اوکړلو يا رسول الله ﷺ تاسو او ستاسو صحابو حج او عمره دواړه اوکړل او واپس کېږئ. او ما صرف حج اوکړلو. او څم نو نبی ﷺ د ام المؤمنين رضی الله عنها پوره کاوه لپاره ددې رور حضرت عبدالرحمن بن ابی بکر څه ته حکم اوکړلو چه په خور باندې د مقام تعييم نه عمره ادا کړه. يعنی د عمري لپاره د مقام تعييم نه احرام اوتري. او تعييم د حدود

() من حديث جابر څه اخرجه مسلم في الحج رقم ۱۳۹ والبخاري في الحج باب ۸۲ واحمد في المسند (۳/۳۱۸، ۳۷۸).

() من حديث عائشة (رض) اخرجه البخاري في الحج باب ۶۳ ومسلم في الحج رقم ۱۳۲ وابوداود في المناسك باب ۲۳ واحمد في المسند (۶/۱۲۴).

د حرم په بهر زمين حل دې ددې نه معلومه شوه چې د عمري لپاره به زمين حل نه خي هغه حجه به احرام تړي ويا به حرم ته داخلېږي او عمره نه کوي.

وَلَا تُحِلُّ اَذَاهُ الْحَبَةِ فِي الْحَبَةِ فَكَفَّ عَنْهُ اَوْ بَلَدٌ چې ادا کول د حج په ډگر عرفات کې وي. او هغه په حل کې دي نوشې به احرام د حرم نه، لِيَمْلِكُ تَوْعُفًا دې لپاره چې ثابت شې يو ډول د سفر اذاهو الغرة في الحرة فَيَكُونُ الْاِحْرَامُ مِنَ الْحِلِّ او ادا کول د عمري وي به حرم کې، نووی به احرام دحل نه. ددې وحې.

توضیح - الدليل الثاني العقل للمستئين ④ دوهم دليل دا دې چه دحج او عمري لپاره څه سفر متحقق کول پکې دي اوس موږ اوکتل. چه حج په ډگر عرفات کې ادا کېږي او ميدان عرفات په حل کې دي نوځکه د حج احرام د حرم نه تړل پکار دي. چه يو ډول سفر متحقق شې يعنی چې احرام اوتري اود حرم نه زمين حل نه تلل متحقق شې. او چونکه عمره ادا کولای شې په حرم کې، نو ددې امله د عمري احرام لپاره دې زمين حل نه لار شې چه يو قسم سفر متحقق شې

إِلَّا أَنْ التَّعْيِيمَ أَفْضَلَ لِيُؤَدَّ الْأَكْبَرُ مَكَرًا دوماړه ده چې تعييم افضل دي د امله د واړد کيدو د ثرنه په دې کې، والله اعلم.

توضیح - فصل الاحرام من التعييم ⑤ هسے خو د عمري احرام په زمين حل کې چې د کوم ځانې نه نې خوښه وي تړلې شې. خو د مقام تعييم نه د عمري احرام تړل افضل دي چه په پوره شان د نبی ﷺ حديث اتي ع اوشې ځکه چې حضرت عائشې رضی الله عنها ته هم د مقام تعييم نه د عمري لپاره د احرام تړلو حکم شوې وو والله اعلم بالصواب

باب الإحرام

دا باب د احرام په بيان کې دي.

توضیح - معنى الاحرام لغة واصطلاحاً ⑥ د مواقيت د ذکر نه روسته دهغه احرام تړلو طريقه يې نوی کوم چې په ميقاتونو باندې تړلې شې احرام په لغت کې په حرمت کې داخلېدو ته وانی اوبه اصطلاح د فقہ و کې په خپل ځان باندې مباحات حرامول ددې لپاره چې په عبادت د حج يا په عبادت د صلاة کې داخل شې په عباداتو کې حج او صلاة دواړه داسې عبادتونه دي. چه ددې لپاره تحریم او تحليل دی او وروځه او زکة دواړه داسې عبادتونه دي. چه ددې لپاره تحریم او تحليل نشته.

د احرام تړلو لپاره د غسل يا اودس کول

وَإِذَا ارَادَ الْاِحْرَامَ اغْتَسَلَ اَوْ تَوَضَّأَ وَغَسَلَ الْوُضُوءَ اَوْ كَرَى چې اراده اوکړي د احرام نو غسل دي اوکړي، يا دې اودس اوکړي او غسل افضل دي. لِيَأْزِي اَنْهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ اَعْتَمَلَ لِاحْرَامِهِ () ځکه روايت شوې دي، چه نبی ﷺ غسل کړې وود احرام خپل دپاره،

توضیح - الغسل او الوضوء قبل الاحرام ⑦ کله چې يو کس د احرام تړلو اراده اوکړي نو هغه دې اول غسل اوکړي يا دې اودس اوکړي. خو غسل کول افضل دي.

دليله ⑧ ځکه چې رسول الله ﷺ د احرام لپاره غسل کړې وو،
السؤال ⑨ که څوک دا سوال اوکړي. چه غسل افضل دي، نو بيا بايد ده چې اودس ددې قائم مقام نه وي. حالانکه علامه مرغيناني رحمه الله فرماني. که غسل نه کوي نو اودس دي اوکړي.
الجواب ⑩ ددې خواب دا دي. چه د احرام نه وړاندې د غسل کاوه حکم د وجوب د امله نه دي بلکه د پکې حاصلولو لپاره دي.

() من حديث زيد بن ثابت څه اخرجه الترمذي في الحج باب ۱۶ رقم ۸۳۰.

إِلَّا أَنَّهُ لِيُطَيِّبَ حَتَّى تَوَازِيَهُ الْخَائِضُ مَكَرُومًا وَهِيَ جِي دَا د لِبَارَه پاكی حاصلولو دي. تردې چې حكم به كولاى سى په دې باندې حائضه ته **وَإِنْ كُنْتُمْ قُرْبًا مِّنَ الْمَوْتِ أَوْ مَرَضًا فَفَرِّقُوا بَيْنَ يَدَيْهِ** كه به واقع كېږي فرض په ده باندې اوډيري به اودس په مقام ددي **كَمَا فِي الْجَنَّةِ لَكُمْ بِهِ جَمْعُهُ كِي**

تاريخ - **ثَابِتُهُ فِي ضَوْءِ الْمَسْئَلَةِ** هم دا وجه ده چه د احرام ترلو نه وړاندې د ښځې دحيض يا نفاس وينه راعده نو هغې ته به هم د غسل حكم كولاى شي اگرچه په دې غسل د ښځې فرض نه ادا كېږي ځكه چې وينه نه وي ودرېدلې نوددې نه وړاندې داغسل هغه شى پكولاى نوچه د احرام نه وړاندې غسل كول د وجوب و امله نه دي بلكه د پاكی حاصلولو لپاره دي نو اودس ددي قائم مقام گرځيدې شي. لكه په جمعه كې كه غسل اونكړى نو اودس ددي قنم مقام گرځي

لَيْسَ بِغَسْلِ الْغُورَةِ خو غسل غوره دي **لَأَنَّ مَعْنَى الطَّهَارَةِ فِيهِ أَثَرُ خُكْهِ** چې معنی د پاكی په دې كې رېښه ده **وَلَا أَنَّهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ غُورَةٌ** اوله دا چې نبی ﷺ غوره كړې دي دا (غسل)

تاريخ - **فَضْلُ الْغُسْلِ وَدَلَالَتُهُ** خو افضل هم غسل كول دي. **①** اول ددي امله چې په غسل كې د اودس په نسبت نظافت زيات دي. **②** دوهم ددي امله چې نبی ﷺ پخپله د احرام لپاره غسل كړې وو.

د احرام لپاره د جامو بدلول

قَالَ **لَيْسَ تَوْبَتَيْنِ جَدِيدَتَيْنِ أَوْ غَسِلَتَيْنِ إِذَا رَأَوْا دَاءً** صاحب د قدوري رحمه الله فرماني او وادي غوندي دوی (دودا) جامې نوې يا وينځلې شوې يو سگ اول تنو. خدر

هل اللغة **①** غسيلين: غسيل په معنی د مغسول: وينځلې شوي
تاريخ - **لَيْسَ تَوْبَتَيْنِ جَدِيدَتَيْنِ أَوْ غَسِلَتَيْنِ** مسئله دا ده. چه دغسل نه روسته دي دوي (دودا) جامې لسگ اوڅادر واچوي. دواړه جامې كه نوې وي او كه وينځلې شوې وي. لنگ به د نامه نه واخله ترلاندې پندو پورې وي اوڅادر به داسې وي چه په شا دواړو اوږو اوسينه باندې و.

لَا أَنَّهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ تَرَدَّى عِنْدَ إِخْرَاجِهِ () ځكه چې نبی ﷺ لنگ وهلې وو اوڅادر نې اچولې وو په وخت د احرام كې.

تاريخ - **دَلَالَتُهُ ①** دليل دا دي. چه نبی ﷺ په احرام كې هم دا دوي (دودا) جامې اچولې وې
وَلَا أَنَّهُ مَنُوعٌ عَنْ لَيْسَ التَّحِيُّطِ وَأَوَّلُهُ دا چې دې منع شوې دي د اغوستلو د گنډلې شوو جامو نه، **لَا يُدْرِي سَتَرُ الْقَوْرَةِ وَدَقِيقُ الْحَرَمِ وَالْزَّوَادِيْلَهُ** دا چې دا ستر د عورت دي، اولرې كول د گرمي اويځني دي. **وَذَلِكَ فِيمَا عَيْنَاهُ** اودا (خبره) حاصلېږي. په هغه جامو كومي چې موږ معين كړي.

تاريخ - عقلی دليل دا دي. چه د محرم لپاره گنډلې شوې جامې اغوستل ممنوع دي. اودا هم معلومه ده. چه د گرمي اويځني لرې كول هم ضروري دي نو دا دواړه خبرې هم په دې صورت كې حاصلېدې شي كوم چې موږ بيان كړل. ځكه چې لنگ اوڅادر اچولو سره د گنډلې شوو جامو د اغوستلو نه هم بچ شو اود گرمي اويځني به هم محفوظ شو

وَالْحَدِيدُ أَفْضَلُ لِأَنَّهُ أَقْرَبُ إِلَى الطَّهَارَةِ او نوي افضل دي. ځكه چې دا زيات نژدې دي طهارت ته.

تاريخ - **افضل التوبتين الجديدتين** صاحب د هدايه رحمه الله فرماني چه وينځلې شوې جامې اگرچه كافي دي خو نوې جامې اچول فضل دي ځكه چې دا پكې نه رېښه نژدې دي ځكه تراوسه پورې دي ته ظاهري مرداري نه ده لكېدلې

(۱) من حديث ابن عباس رضي الله عنهما أخرجه البخاري في الحج باب (۲۳) -

د احرام ترلو لپاره د خوشبوني لگول

قَالَ وَمَنْ طَيَّنَ كَانَتْ لَهُ حُرَّةٌ د دورې رحمه الله فرماني و ودي لگوي خوشبوني كه وي دده سره.

هل اللغة **①** من باب (ن، س، م، ي، م، س، ن، لاس لگول
تاريخ - **الْمَذْهَبَانِ فِي التَّطْيِيبِ ذَاتُ جَرَمٍ ①** امام قدوري رحمه الله فرماني كه وي ورسره نو خوشبوني دي اولگوي وړاندې د احرام نه.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ: أَنَّهُ يُكْرَهُ إِذَا تَطَيَّبَ بِمَا تَبَقِيَ عَنْهُ بَعْدَ الْإِحْرَامِ اود امام محمد رحمه الله نه نقل دي چه دا مكروه دي چې داسې خوشبوني اولگوي چه پاته پاتې كېږي دات د هغې روسته د احرام نه. **وَوُفَّقُوا مَالِكًا وَالشَّافِعِيَّ** چې داهم د مالک او امام شافعي رحمه الله دي **رَحِمَهُمَا اللَّهُ** لکه په جمعه كې چې دې نفع خستونكي دي په خوشبوني روسته د احرام نه.

هل اللغة **①** تطيب باب تفصيل خوشبو لگول
تاريخ - اود امام محمد رحمه الله نه نقل دي چه د داسې خوشبوني لگول چې د هغې دات وجوه د احرام نه روسته پاته وي مكروه دي لكه مشك اويښك عطر لگول. هم د امام مالك او امام شافعي رحمه الله قول دي

الدليل امام محمد رحمه الله د امام محمد رحمه الله دليل دا دي چه د داسې خوشبوني لگولو په صورت كې د احرام ترلو نه روسته هم د هغې نه فائده اخستې شي حالانكه د احرام ترلو نه روسته د خوشبو استعمال مع دي

وَوَجَّهَ الشُّهُورَ حَدِيثُ (عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ كُنْتُ أَطَيَّبُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِخْرَاجَهُ قَبْلَ أَنْ يُحْرِمَ) او وجه د مشهور روايت حديث عائشې رضي الله عنها دي فرماني ووم چې خوشبويه كار نه مي رسول الله ﷺ د حرم لپاره وړندي ددي چې احرام نه نې ترلو.

تاريخ - **دليل الاحناف** رحمه الله زموږ دليل دا دي چه په صحيححيو كې دي چه حضرت عائشه رضي الله عنها فرماني ما به رسول الله ﷺ ته د احرام ترلو لپاره خوشبوني لگوله يعنی اول به د نبی ﷺ په بدن پورې خوشبوني اولگولې شوه. اوبيا به نبی ﷺ احرام اوتړلو.

طريق الاستدلال **①** صاحب دعنايه رحمه الله ليكلي دي په حديث عائشې رضي الله عنها كې داسې خوشبوني مرد ده چه د هغې اثر به د احرام لگولو نه روسته هم پاته وو. ځكه چې په بعضي روايتو كې دا الفاظ هم دي. **وَلَقَدْ رَأَيْتُ بَيْتَ الطَّيِّبِ فِي مَقَارِقِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بَعْدَ إِحْرَامِهِ** يعنی عائشه رضي الله عنها فرماني چه ما به د رسول الله ﷺ ويختو په لاره كې د خوشبوني اثر ليدلو پس د احرام ترلو نه. نو ددي حديث نه ثبته شوه چې د احرام نه وړاندې داسې خوشبوني لگول چې د هغه ذات د احرام نه روسته هم پاته وي. مكروه نه دي

وَالْمَنُوعُ عَنْهُ التَّطْيِيبُ بَعْدَ الْإِحْرَامِ وَأَوَّلُهُ دا چې منع ترې شوې ده هغه خوشبوني لگول دي روسته د احرام نه. **وَالْبَاقِي** گالنابيه له لا اتصاله به اوپانه په خبر د تابع دي د هغې، د امله د، اتصال د هغې په ده پورې.

تاريخ - **الدليل الثاني للاحناف** رحمه الله دوهم دليل دا دي چه مع شوې خود احرام ترلو نه روسته خوشبوني لگول دي. كومه خوشبوني چې د احرام نه وړاندې لكېدلې وي د هغه نه فائده اخستل ممنوع نه دي او كومه خوشبوني چې د احرام نه روسته پاته وي هغه خود د محرم تابع شوه ځكه چې هغه د محرم په بدن پورې موندلې وي لكه چې خوشبوداري كوت وپورې لكېدنې وي بهرحال پانه خوشبوني تابع ده اود تابع لپاره څه حكم نه وي. نو دا خوشبوني په منزله د عدم شوه.

(۱) من حديث عائشة رضي الله عنها أخرجه البخاري في الحج باب ۱۸ رقم ۱۵۳۹ ومسلم في الحج رقم ۴۵ وابوداود في المناسك باب ۱۰ رقم ۱۷۴۴۶ والترمذي في الحج باب ۷۷ وانسان في المناسك باب ۴۱ وابن ماجه في المناسك باب (۷۰) -

بِخِلَافِ التَّوْبِ لِأَنَّهُ مُبَایِنٌ عَنْهُ بِخِلَافِ دُجَامِي خُكْمِهِ خَوْفًا كَيْدُونَكِي دِي دَدِه نَه.

حل التلعة ① مباین: جدا، خان له

توضیح: وجه کراهة لبس الثوب المخیط ② به خلاف دگندلو جامو، یعنی چه یو کس د احرام نه وړاندې گندلې شوې جامې اغوستي وي. بیا هغه د احرام ترلو نه روسته هم دده په بدن وي. نو دا ممنوع ده. اود اول نه گندلې شوې کالی د اغوستلو په مرتبه کې دي. تردې چې په ده به ددې په وجه جزا د جنایت واجب وي. وجه ددې دا ده. چه کالی چونکه د محرم د بدن نه جلا وي نو ځکه هغه د سړي د بدن تابع نه ده.

د احرام د دوو رکعتونو حکم

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «صَاحِبُ دَقْدُورِي رَمَلَهُ اللَّهُ فَرَمَانِي أَوْ كَرِي دَوِي (دوه) رَكَعَتَهُ لِمَا نَوِي حَاجًّا إِلَى اللَّهِ تَعَالَى عَنْهُ أَنْ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ صَلَّى بِذِي الْحَلِيفَةِ رَكَعَتَيْنِ عِنْدَ إِحْرَامِهِ (۱) خُكْمُهُ جِي رَوَايَت كَرِي دِي جَابِر ③ چه نبی ﷺ لمونځ كړې وو په ذی الحليفة کې دوي (دوه) ركعتنه په وخت د احرام خپل

توضیح: مسئله دا ده. چه دوي (دوه) ركعتنه لمونځ كړي او كړي. خودا دوي (دوه) ركعتنه به په مكروه وخت كې به كوي. او كه د احرام ترلو نه وړاندې ئې فرض لمونځ او كړلو. نو هغه به ددې دوو ركعتونو نه كافي شي. دليله ④ دليل دا دي. چه حضرت جابر ③ فرماني رسول الله ﷺ د ذوالحليفة په مقام د احرام ترلو نه وړاندې دوي (دوه) ركعتنه نقل كړي وو.

أَعَدَمَ ذِكْرَ الرُّكْعَتَيْنِ فِي حَدِيثِ جَابِر ⑤ علامه ابن همام رحمه الله فرماني چه په حديث د جابر ③ خو كې دا مشهور دي. چه نبی ﷺ د ذوالحليفة په جمات كې لمونځ كړې وو. خود ركعتونو تعداد ذكر نه دي. هم دا خبره ملاعلي قاري رحمه الله په شرح نقايه كې فرمايلي ده لكه چې د نبی ﷺ د ذوالحليفة په جمات كې لمونځ كول ثابت دي. خود دوي (دوه) ركعتنه ذكر نه دي.

أَعَدَمَ ذِكْرَ الرُّكْعَتَيْنِ فِي حَدِيثِ ابْنِ عَبَّاسٍ ⑥ البته په ابوداود كې د ابن عباس ⑥ په حديث كې د دوو ركعتونو ذكر هم شته د ابن عباس ⑥ الفاط دا دي. قَالَ خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَاجًّا فَلَمَّا صَلَ فِي مَسْجِدِ بَدْيِ الْحَلِيفَةِ رَكَعَتَيْنِ فَأَوْجَبَ فِي مَجْلِسِهِ ⑦ حضرت ابن عباس ⑦ فرماني چه رسول الله ﷺ د حج په اراده باندې اووتلو. كله چې ئې د ذوالحليفة په جمات كې دوي (دوه) ركعتنه او كړل نوهم په دغه ناسته كې ئې حج واجب كړلو. (يعني احرام ئې او ترلو ددې به دا ثابته شوه چه د احرام نه وړاندې دوي (دوه) ركعتنه كول سنت دي.

أَمَّا بَقَا فِي رَكَعَتِي الْإِحْرَامِ ⑧ په دې دواړه ركعتونو كې ورته د فاتحه لوستلو نه روسته اختيار دي. چه د قرآن پاك كړمه برخه واني. البته افضل دا دي. چه په اول ركعت كې د سورة فاتحه نه روسته سورة الكافرون او په دوهم ركعت كې د سورة فاتحه نه روسته سورة اخلاص او واني په دې طريقه به د نبی ﷺ د فعل برکت حاصل شي.

د حج د نيت په وخت كې دعا لوستل

قَالَ: النَّبِيُّ ﷺ: «أَرِيدُ الْحَجَّ قَبْلَةَ لَيْلِي وَتَقَبَّلَهُ مِنِّي» ① صاحب د قدوري رحمه الله فرماني او واني دې اي الله زه اراده كړم. حج اسان ئې كړي ماته او قبول ئې كړي زما نه

توضیح: الدعاء عند الاحرام ② صاحب د قدوري رحمه الله فرماني. چه دوي (دوه) ركعتنه او كړي. او كله د حج د احرام اراده او كړي. نو دا دعا دي كوي. چه اي الله زه اراده كوم د حج ته ئې اسان كړي ماته او قبول ئې كړي ماته.

(۱) غريبه الزيلعي من حديث جابر ③ في ذكر عدد الركعات ثم ذكر حديث ابن عمر ④ عن النبي ﷺ عند مسلم في الحج باب التلبية قال كان رسول الله ﷺ يركع بذي الحليفة ركعتين ثم إذا استوت به الناقة قائمة عند مسجد ذي الحليفة أهل بهولاء الكلمات الحديث (نصب الراية ۲۵/۳).

لَأَنَّ أَفْعَالِي أَرْبَعَةً مُتَقَرِّقَةً وَأَمَّا كُنْ مُتَبَايِنَةً فَلَا يَعْرِى عَنْ الشَّقَةِ عَادَةً فَسَأَلَ التَّيْبِي خُكْمَهُ جِي ادا كړل ددې په وختونو مختلفو او خايونو جلا جلا كې دي. نو نه خالي كيږي د مشقت نه عام طور، نو سوال دي كوي د آسانتيا

مختلفو ① ازمه د زمن جمع: وخت ② اماكن د مكان جمع: خائي ③ يعري باب (س): بريندېدل، خالي كيدل

توضیح: وجه دعاء تسهيل الحج ④ د آسانتيا دعا خو ددې امله كوي چه حج يو عظيم عبادت دي. وپه دې كې ډير مشقت دي. مشقت ځكه زيات دي. چه حج په يو وخت كې نه ادا كيږي. بلكه د اتمي ذی الحجه نه واخله تر ديارلسمې خوارلسمې ذی الحجه پورې په مختلف وختونو كې ادا كيږي او په يو ځاني كې نه بلكه په مختلفو خايونو او مقاماتو كې دا كيږي كله په ډگر عرفات كې د كولي د آسمان لاندې قيام وي او كله د مختلفو غرونو چكړې لږكول وي. شپه په مزدلفه كې تيره شي. نو ورځ د مني په كانريج خورونو كې تيره صفا مروه په غرونو چكړې لږكول وي. شپه په مزدلفه كې تيره شي. نو ورځ د مني په كانريج خورونو كې تيره شي. كله په گنره اوبيره كې د شيطانانو ويشتل وي او كله په سخته گرمي كې د بيت الله نه طواف وي. هر كله چې په حج كولو كې دومره سختياني او مشقتونه دي. نو د حج فريضه په آسانتيا او سهولت سره ادا كاوه لپاره دعا كول مستحب دي.

وجه دعاء قبول الحج ⑤ اود قبوليت دعا دي ځكه كوي. چه دهر عبادت قبلېدل ضروري نه دي. هم دا وجه ده چه د خانه كعبه د جوړولو په وخت كې حضرت ابراهيم او حضرت اسماعيل عليهما السلام به بار بار د دع كوله جِي اَرَبَّنَا قَبِلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ⑥

وفي الصلاة لم يذكر مثل هذا الدعاء ⑦ او په لمنځه كې نه ده ذكر شوې په خير ددې سې دع لَأَنَّ مُدَّةَ تَبَيُّرَةٍ وَأَدَاءَ عَادَةٍ مُتَّبِعَةٍ ⑧ ځكه چې ددې وخت كم وي او ادا كړل ددې په عامه توگه آسان وي.

توضیح: البته د فرض موبخونو ادا كاوه په وخت كې داسې دع منقول نه ده. ځكه چې په عامه توگه د لمونځ ادا كول آسان دي. نو چونكه د لمونځ ادا كول آسان دي. نو د آسانتيا دعا كاوه ته څه اړتيا نشته.

د تلبیه حکم

قَالَ: النَّبِيُّ ﷺ: «عَقِبَ صَلَاتِي ① صاحب د، قدوري، رحمه الله فرماني. چه بيا دي تلبیه او واني پس د لمانځه خپل نه، لِمَا نَوِي أَنْ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ صَلَّى فِي ذِي صَلَاتِهِ (۱) ځكه چې نبی ﷺ تلبیه ونيلې وه روسته د لمانځه خپل نه.

توضیح: الروايتان في تقريب التلبية ② شيخ ابوالحسن قدوري رحمه الله فرماني. چه بيا دي تلبیه او واني د حج نيت دي او كړي. ځكه چې هيڅ عبادت بغير د نيت نه نه صحيح كيږي. ③ ملاعلي قاري رحمه الله فرماني چې غوره دا ده. چه اول د احرام لمونځ او كړي. بيا دعا او كړي. بيا دا او واني. چه ما د حج نيت او كړلو. اود الله تعالى لپاره مع احرام او ترلو او بيا تلبیه او واني.

لَأَنَّ لَيْسَ بَعْدَ مَا اسْتَوَتْ بِهِ رَأْسُهُ جَزَاءُ وَكِهِ تَلْبِيَةً ئې او ونيله روسته ددې نه چې برابر شوه په ده باندې سپړل د ده، (يعني په سپړل كېناستلو) نو جائز ده. وَلَكِنْ الْأَوَّلُ أَفْعَالٌ لِمَا نَوَيْتُ خَوَالَتِي صَوْرَتِ أَفْضَلُ دِي. د هغه حديث د وجي كوم چې موږ روايت كړلو.

حل التلعة ① راحلة: سورلي

توضیح: ترجيح القول الاول ② خو زموږ په نيز غوره دا ده. چه د احرام د لمونځ نه روسته دسني تلبیه او واني. يعني د لمونځ او تلبیه په مېنځ كې دې په بل شي سره جدائي نه راولي. ځكه رسول الله ﷺ د لمانځه نه

(۱) من حديث ابن عباس ③ أخرجه الترمذي في الحج باب ۹ رقم ۸۱۹ والنسائي في المناسك باب ۵۶.

إِذَا تَوَيَّأَ لِلْعِبَادَةِ لَا تَقْأَدَى إِلَّا بِالنِّيَّةِ يَعْنِي حِينَ نِيَّتِ أَوْ كَرَى خُكَّهُ جَعَلَ عِبَادَتَهُ أَدَا كِبَرَى مَكْرِيَةً نِيَّتَ سَرَهُ،
 تَرْجِيحُ - النِّيَّةُ وَالنِّيَّةُ شَرْطَانِ لِلْأَحْرَامِ ١٠ مَسْئَلَةٌ دَا دَه چَه كُوم كَس د اِحْرَام تَر لَو اراده او كړ له چَه ده سِر
 او كړ لو او تلبیه نې اوونيله نو دې محرم شو صرف په تلبیه بغیر د نیت، دغه ډول صرف په نیت بغیر د تلبیه
 نه محرم نه گرځي بلكه د محرم كیدو لپاره نیت او تلبیه دواړه ضروري دي خكه چې هېڅ عبادت د نیت نه
 بغیر نه ادا كېږي.

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَا تَقْأَدَى إِلَّا بِالنِّيَّةِ أَيْدِي الْحَجِّ دَوْمَرَه ده چې دوي صاحب د قدوري، ذكر كړل
 د نیت، د امله د وړاندې اشرې كړه نه دې برخ ته په وينا دده كي چې، اې الله زه راده كوم د حج

تَرْجِيحُ - سَبَبُ نَوَكِ الْقُدُورِيِّ لِلنِّيَّةِ ١٠ پاتې شوه د خبره چې په دې مقام كي امام قدوري رحمه الله د نیت ذكر
 ولې اونكړ لو نو ددې خواب دا دې چَه چونكه وړاندې د نیت شرطيت ته ددې قول په ضمن كي اشاره شوې
 وه چَه ملائق اړين الحج ١٠ موخكه د دوبره ذكر كړه څه اړتيا نشته د دوهم څيز ذكر په راروان عبارت كي رځي
 بغيره نیت د الفاظو د تلبیه حكم

لَا يَصِحُّ شَأْنٌ غَيْرُ النِّيَّةِ مَا لَمْ يَأْتِ بِالنِّيَّةِ ١٠ اونه گرځي پيل كونكې په احرام كي صرف په نیت سره
 ترڅو چې نې راتگ نه وي كړې په تلبیه باندې عِلَاقَةً لَشَأْنٍ فَيُحِلُّهُ اللَّهُ حَلَالٌ ثَابِتٌ دې د امام شافعي رحمه الله
 تَرْجِيحُ - الصَّحَابَانِ فِي حُكْمِ النِّيَّةِ بغير النِّيَّةِ ١٠ په دې عبارت كي د دويم خبرې ذكر دي. يعنی بغیر د تلبیه نه صرف
 په نیت كاوه سره محرم نه گرځي. بلكه د نیت سره د تلبیه ذكر هم ضروري دي ٢٠ حضرت امام شافعي
 رحمه الله فرماني چَه صرف په نیت كولو سره محرم گرځي كه نیت ئې كړې وي او كه نه وي او هم دا د امام مالك
 او امام احمد رحمه الله قول دي

٢٠ دَلِيلُ الشَّافِعِيِّ ١٠ امام شافعي رحمه الله حج په روژه باندې قیاس كوی يعنی لكه څنگه چې روژه د څه
 ممنوعاتو نه د منع كیدو نوم دي دغه ډول حج هم د مَكْرَفٍ عَنِ الْمَحْظُورَاتِ نوم دي اود روژې پيل كړه لپره
 صرف نیت كافي دي دغه ډول د حج لپاره هم صرف نیت كافي دي تلبیه ونيل ضروري نه دي
 قیاس الحج على الصلاة ١٠ خو حنف رحمه الله حج په لمونځ باندې قیاس كوی لكه څنگه چې په لمانځه كي
 مونځگزار په ځن باندې د څه افعالو (مثلاً قیام، ركوع، سجده وغيره) التزام كوی دغه ډول په حج كي
 د افعالو التزام كوی مثلاً طواف سعی، وقوف عرفه، رمي د جمار او قربانی وغيره، او پاتې شو د ممنوعاتو نه
 منع كیدل سو دا يو ضمنی شی دي اود لمانځه د شروع كاوه لپاره صرف نیت كافي نه دي بلكه داسې ذكر
 ضروري دي چَه په هغې د لمونځ پيل صحيح شی نو دغه ډول د حج لپاره هم صرف نیت كافي نه دي بلكه
 داسې شی ضروري دي چَه په هغې پيل صحيح شی كه تلبیه وي. او كه د تلبیه قائم مقام وي. بهر حال زموږ په
 نيزه محرم گرځيدو لپاره د نیت سره تلبیه ضروري ده.

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ عَلَى الْأَدَاءِ فَلَا يُدْمِنُ إِلَّا بِالنِّيَّةِ ١٠ چې احرام يو عقد دي په ادا باندې، نونشته مخلص د ذكر كولو ددې نه.
 كَفَائِيَّةٌ تَمْرِئُ الصَّلَاةَ لَكِ څنگه چې په تحریمه د لمانځه كي دي. وَيَصِيرُ شَأْنًا غَيْرًا يَكُونُ بِالنِّيَّةِ أَوْ غَيْرِهَا پيل
 كونكې په دې سې ذكر چې قصد كولاى شی په هغې باندې تعظيم. سَوِيَّ التَّلْبِيَةِ قَائِمَةٌ كَأَنَّكَ أَوْ غَيْرِهَا هَذَا هُوَ
 الْمَشْهُورُ عَنْ أَهْلِ بَيْتِ النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَكِ ١٠ برابره ده تلبیه كه په فارسي كي وي او كه په عربي كي، هم دا مشهوره ده
 زموږ دعا لمانو نه.

تَرْجِيحُ - دَلِيلُ الْأَحَادِثِ ١٠ اودليل دا دي چَه احرام د داسې عبادت په ادا كاوه باندې ترلې شوې دي چَه په هغې
 كي مختلف اركن دي او چَه كوم عبادت داسې وي نو د هغې د پيل كاوه لپاره داسې ذكر ضروري دي چَه د
 هغې نه تعظيم مقصود وي كه هغه تلبیه وي او كه د تلبیه نه علاوه بل څه وي. كه په عربي كي وي او كه په

د رسي كي وي. زموږ د مشانځو ١٠ مشهور مذهب دا دي.
 وَأَلْفَرْقُ بَيْنَهُمَا وَبَيْنَ الصَّلَاةِ عَلَى أَصْلِهِمَا أَوْ فَرْقُ بَيْنَهُمَا دَدِي حَجٍّ أَوْ بَيْنَهُمَا د لمانځه كي په اصل ددوي صاحبينو
 ١٠ باندې دادي أَنَّهُ تَابَ الْحَجَّ أَوْ تَابَ مِنَ الصَّلَاةِ چې باب د حج فراخه دېد باب د لمانځه نه، خَسَّ بِشَأْنٍ غَيْرِ
 اَيْدِي النَّفْسِ أَلَا تَكُنْ تَرَدِي چې اودرولې شی غير ذكر په ځانې د ذكر، كَتَفِيْدُ الْبَدَنِ فَكَيْدَاغَيْرِ التَّلْبِيَةِ وَغَيْرِ الْقَرْبَةِ
 لكه د بدن په غره كي غاړې اچول، نودغه ډول د تلبیه اود عربي نه علاوه شو

تَرْجِيحُ - الْفَرْقُ بَيْنَ الْحَجِّ وَالصَّلَاةِ فِي حَقِّ الشُّرُوعِ بغير التَّلْبِيَةِ ١٠ په ١٠ الفرق بينه وبين الصلاة اي ١٠ سره د صاحبينو
 ١٠ په اصل باندې د حج اولمانځه په مينځ كي توپير بيانول مقصود دي اود دې اړتيا دې مده پس
 شو چَه امام ابو يوسف رحمه الله په لمانځه كي پيل د تكبير د لفظ سره خاص كړې ده او امام محمد رحمه الله په
 لمانځه كي پيل د عربي رَبِّهِ سره خاص كړې ده اود حج پيل كاوه لپره نه د تلبیه تعريض شته او نه د عربي
 رَبِّهِ، بلكه داسې ذكر ضروري دي چَه دهغې نه تعظيم مقصود وي كه تلبیه وي او كه بل څه وي كه په عربي
 رَبِّهِ كي وي او كه په بله رَبِّهِ كي وي نو په حج او لمونځ كي وجه د توپير دا ده چَه د حج ب (بنيد) په وسعت و
 استتيا باندې دي. تردې چې غير ذكر هم په حج كي د ذكر قائم مقام گرځي. تردې كه په حج كي، بدينه، نه
 غاړې اچوي اود حج د ارادې سره هغې سره متوجه شی. نو محرم شو اگرچه په رَبِّهِ تلبیه اونه وائي او
 هر كه چې هغه شی چې ذكر نه وي. د تلبیه قائم مقام گرځي نو د تلبیه نه سوې چې بل هريو ذكر وي هغه
 خو به په طريقه اولي سره د تلبیه قائم مقام گرځي
 ١٠ اَجْوَابُ التَّلْبِيَةِ بغير العربية ١٠ او كه تلبیه د عربي نه سوې په بله رَبِّهِ كي او وائي. نو هم كافي ده. او چونكه په لمانځه
 كي دا وسعت نشته، نو ځكه د تكبير ونيل ضروري دي لكه څنگه چې د ابو يوسف رحمه الله مذهب دي او عربي
 ضروري ده لكه څنگه چې امام محمد رحمه الله فرماني

ممنوعات د احرام

قَالَ يَنْتَهِي مَا نَهَى اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ مِنَ الرِّفْقِ وَالْفُسُوقِ وَالْجِدَالِ ١٠ فرماني. او ځان نه ساتي دهغه څه نه چې منع
 كړي دي الله تعالى د رفت، فسوق او جدال نه،

تَرْجِيحُ - مَمْنُوعَاتُ الْأَحْرَامِ ١٠ مسئله دا ده چَه احرام اوتري نود هغه خبرو نه دي پر هير كوي د كومو نه چې نه
 تعالى منع كړي ده. لكه رفت فسوق او جدال،

وَالْأَصْلُ فِيهِ قَوْلُهُ تَعَالَى أَوْ أَصْلُ بَيْنَهُمَا دَدِي حَجٍّ أَوْ بَيْنَهُمَا د لمانځه كي په اصل ددوي صاحبينو
 رَفْتٌ أَوْ نَفْسُوقٌ أَوْ جَهْرٌ بَيْنَهُمَا دَدِي حَجٍّ أَوْ بَيْنَهُمَا د لمانځه كي په اصل ددوي صاحبينو
 صِيغَةُ نَفْيٍ، [فَلَا رَفْتٌ وَلَا فُسُوقٌ وَلَا جِدَالٌ فِي الْحَجِّ] چې نه وي
 صيغه د نفی،

تَرْجِيحُ - ځكه چې د الله تعالى ارشاد دي. [فَلَا رَفْتٌ وَلَا فُسُوقٌ وَلَا جِدَالٌ فِي الْحَجِّ] يعنی چا چې د حج په ورځو كي په
 ځن باندې حج فرض كړ لو نو هغه دي نه رفت كوی اونه دي د فسوق ارتك ب كوی اونه دي جگړه
 كوی. صاحب د هدايه رحمه الله فرماني چَه په آيت كي صيغه د نفی ده خو مراد ترې نهی ده يعنی دا كړونه مه
 كوی.

وَالرَّفْتُ الْجَمَاعَةُ أَوِ الْكَلَامُ الْفَاحِشُ، أَوْ ذِكْرُ الْجَمَاعَةِ بِمَعْرِفَةِ الْبِئْسَاءِ أَوْ رِثْ جَمْعٍ يَا كَلَامٍ فَحْشٍ دې و ذكر د جمع په
 حضور د زنانو كي دي.

تَرْجِيحُ - الْأَقْوَالُ الثَّلَاثَةُ فِي الْمُرَادِ مِنَ الرَّفْتِ ١٠ پاتې شوه دا خبره چې په يټ كي د درې كړو مو نه څه مر د

کتاب الحج

الخفين أسفل من الكعبين ولا تلبسوا شيئا من زعفران ولا ورس^(۱) يعني ابن عمر ^(رضي الله عنهما) فرماني چه يو سري عرض او کړو اي دالله پيغمبره تاسو موږ ته څه حکم کوئ چه موږ نبي اغوندو د جامو نه چې موږ په احرام کي يو بونښي ^(۲) وويل تاسو مه اغوږدئ قميصونه اونه پرتوگوبه اونه لنگوتي اونه شرعي اونه موزي مگر دا چې وي يوکس چې نه وي دده سره دوې اوده پټې نو وادي چوي موزي اوکت دي کړي موزي لاندې د کعبينو نه او تاسو مه اچوئ هغه شي چې رسيدلې وي ورته زعفران اونه گل ورس دا يو ډول گياه ده چه د رنگ کوه په کار راځي د دې حديث نه معلومه شوه چه د محرم لپاره د هغه جامو اچول ممنوع دي کوم چې په متن کي ذکر دي اوبه مخصوص حالت کي دخاص ډول موزو اچول جائز دي.

وَالْكَعْبُ هُنَا الْبَيْضُ الَّذِي فِي وَسْطِ الْقَدَمِ عِنْدَ مَقْعِدِ الْبُرْجِ الْاَوْدِي خاني کي هغه جوړ دي چې په مېنځ د قدم کي وي د خني د پرلو د تسمې سره دوت الشان فيما توي هشام عن محمد بن عمار عنده راوتلي هډوکي په هغه روايت کي چې نقل کړي دي هشام د امام محمد ^(رحمه الله) نه

حل اللمعة * ① فصل: جرير ② معقد: دترلو خاني

تريح:- العواد من الكعب في باب الاحرام ③ صاحب دهدايه ^(رحمه الله) فرماني چه د کعب دوې اوده تفسيرونه شوي دي ④ گېته يعني د قدم دواړو طرفونو ته راوچت شوي هډوکي ⑤ دقدم په مېنځ کي دتسمې ترلو خاني چرته چې دگوتو هډوکي راجمع کيږي هشام د امام محمد ^(رحمه الله) نه هم دا روايت کړي دي نو دلته د کعب دوهم تفسير مراد دي اوبه کتاب الطهارة کي په مدارجکم الی الکعبين کي اولنې تفسير مراد دي

د محرم لپاره د سر او مخ پټول

قَالَ لَا يُقَطُّ وَجْهَهُ وَلَا رَأْسَهُ اونه دي پټوي مخ خپل اوبه سر خپل

حل اللمعة * ① يعنى، تعطيه پواره

تريح:- المذهبان في تقطية وجه الرجل ② دمحرم سري لپاره خپل مخ اوسر پواره جائز نه دي.

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى: يُبْزَلُ لِلرَّجُلِ تَقْطِيعُ الْوَجْهِ لِقَوْلِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَفَرَمَانِي شافعي ^(رحمه الله) جائز دي لپاره دسري پواره د مخ خپل د امله د قول د نبي ^(ﷺ) نه، (احرام الرجل في رأسه وأجزاء الرأس في وجهه) ① چې احرام د سري په سر د ده کي دي او احرام د بنخي په مخ ددي کي دي

تريح:- او امام شافعي ^(رحمه الله) فرماني چه د محرم سري لپاره د خپل مخ پواره جائز دي هم دا د امام مالك او امام احمد ^(رحمهما الله) قول دي

أدليله ① امام شافعي ^(رحمه الله) دليل دا حديث دي چه (احرام الرجل في رأسه وأجزاء الرأس في وجهه) يعني د سري احرام د هغه په سر کي دي او د بنخي احرام دهغې په مخ کي دي. حاصل دا شو چه چونکه د سري احرام دهغه په سر کي دي نو دهغې پواره به جائز نه وي اوبه مخ کي نې احرام نشته نو ددي پواره به جائز وي.

وَلَمَّا قَوْلُهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَا تُحْتَرِهُ وَجْهَهُ وَلَا رَأْسَهُ فَإِنَّهُ يُنْقَضُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلْبَسًا ② اوزموږ لپاره دليل د نبي ^(ﷺ) قول دي چه (تاسو مه پټوي مخ دده اونه سر دده څکه چې دي به راپاسولې شي په ورځ د قیامت تلبيه ويونکې). قَالَهُ فِي مُخَرَّمٍ تَوَقَّفَ نَسِيٌّ ③ دا فرمانيلى وو په هغه محرم کي جی وفات شوې وو

تريح:- دلائل الاحكام ① ② مؤيد مؤيد دليل د ابن عباس ^(رضي الله عنهما) حديث دي (ان رجلاً وقصته راحلته وهو محرم فبات

① من حديث ابن عمر ^(رضي الله عنهما) أخرجه البيهقي في السنن الكبرى (۷۴/۵) رقم ۹۰۴۸ والدارقطني (۲۹۴/۲) رقم ۲۶۰

② من حديث ابن عباس ^(رضي الله عنهما) أخرجه مسلم في الحج رقم ۹۴ والسنن في الحج باب ۹۷ رقم ۲۵۴۴ وابن ماجه في المناسك باب ۸۹ باب ۳۰۸۴

کتاب الحج

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ اغْسِلُوا بَهِاءَ وَسَدْرَ وَكَفَنُوا فِي ثَوْبِيهِ وَلَا تَمْسُوا طَبِيبًا وَلَا تَحْمُوا رَأْسَهُ وَلَا وَجْهَهُ فَإِنَّهُ يَبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَدْبُوعًا يعنى يو سري جی په حالت د احرام کي وو دهغه سر لږي دهغه خپل ماس کړسو وهږ سو سوسي ^(۱) وفرمانيلى ده په هغه ويو بڼه دي غسل ورکړئ چه د بېرته پټوي بکس حوس سوي وي او دي په خپل دواړو جامو کي دفن کړئ وخو شېوني پرې مه لگوي اودده سر مه پټوي او مه نې مخ پټوي څکه جی دي به د قیامت په ورځ تلبيه ويونکې راپاسي ددي حديث نه معلومه شوه چه دمحرم سري پواره د خپل مخ پواره جائز نه دي

وَلَأَنَّ الْمَرَأَةَ لَا تُقَطُّ وَجْهَهَا مَعَ أَنَّ فِي الْكَعْبِ قِطْعَةً أَوْبَلَهُ دَا جی بنخه نه پټوي مخ خپل سره ددي جی په مک کاوه کي فتنه ده. قَالَ الرَّجُلُ بِالطَّرِيقِ الْأَوَّلَى نوسري خوبه په درجه اولي سره (نه پټوي)

سريح:- دوهم دليل دا دي چه بنخه په حالت د احرام کي خپل مخ نه پټوي دلکه د هغې په مخ سکره کاوه کي فتنه ده نوسري (چه دده په مخ سکره کولو کي فتنه هم شته) په طريق اولي سره مخ نه پټوي

وَقَائِدَةُ مَا رَوَى الْفَرَقُ فِي تَقْطِيعِ الرَّأْسِ اوفنده د هغه حديث کوم چې (امام شافعي ^(رحمه الله)) روايت کړي دي فرق کول دي په پټولو د سر کي.

سريح:- العواد من الكعب في باب الاحرام ③ صاحب دهدايه ^(رحمه الله) فرماني چه مام شافعي ^(رحمه الله) کوم حديث روايت کړي دي چې (احرام الرجل). الحديث ④ نو دهغې فنده د سر په پټولو کي د سري او بنخي په مېنځ کي توپير پېلول دي يعني د بنخي لپاره دخپل سر پواره جائز دي څکه چې دهغې د احرام اثر د هغې په مخ کي وي په سر کي نه وي اودسري لپاره د سر پواره جائز نه دي څکه چې د احرام اثر دده په سر کي وي.

د محرم لپاره د ويختو او نوکونو کټ کول

قَالَ (وَلَا تَمَسُّ طَبِيبًا) (علامه مرغيناني ^(رحمه الله) فرماني اونه به لگوي خوشبوني لِقَوْلِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَلَا تَمَسُّ لَشَعَثَ الثَّيْلِ) ① د امله د وين د رسول الله ^(ﷺ) جی حاجي بخوشبويه اوسرسري وي (وَكُنْزُ الْأَيْدِيْنَ) ② اودغه ډول نه به لگوي تيل د امله د هغه حديث نه چې موږ روايت کړلو.

تريح:- عدم مس الطيب ③ محرم به خوشبوني نه لگوي څکه چې نبي ^(ﷺ) فرمانيلى دي (احاج لشعث الثفل) د شين په فتحه او د عين په كسره، چه ويخته پېراوگر دآلوده وي او (ثفل) دتاء په فتحه او فاء په كسره خوشبوني نه لگول يعنى حاجي هغه دي چه ويخته نې پېر وي او خوشبوني نې نه وي لگولي اوددي حديث د امله د تيلو استعمال لگول هم جائز نه دي.

لَا تَغْلِقُ رَأْسَهُ وَلَا شَعْرَيْدَيْهِ اونه به خرائي سر خپل اونه ويخته خپل لِقَوْلِهِ تَعَالَى (وَلَا تَحْفَرُوا رُءُوسَكُمْ) ① الآية د امله د وينا دالله تعالى نه ((وَلَا تَحْفَرُوا رُءُوسَكُمْ)) (وَلَا يَقْصُ مِنْ بَحِيَّتِهِ) ② اونه به کټ کوي پيره خپله لآَنَّهُ فِي مَفْصِلِ الْحَنْقِ څکه جی دا په معنی د خړيلو کي ده وَلَا نَ فِيهِ إِزَالَةُ الشَّعَثِ وَقَضَاءُ الثَّغَاتِ اوبله دا چې په دي کي لري کول د بړوالي د ويختو اود خيرو دي

سريح:- د د خپل سر او بدن ويخته به هم نه کټ کوي څکه جی الله تعالى فرمانيلى دي (وَلَا تَحْفَرُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّى يَبْعَثَ اللَّهُ فِي حُجَّتِهِ) ③ او خپله پيره به هم نه کټ کوي څکه چې د د خړيلو په معنی کي دي وددې امله جی د

① من حديث ابن عمر ^(رضي الله عنهما) أخرجه الترمذي في تفسير سورة ۳ باب ۶ رقم ۳۱۹۷ وابن ماجه في المناسك باب ۶ رقم ۲۸۹۶

② من حديث ابن عمر ^(رضي الله عنهما) أخرجه الترمذي في تفسير سورة ۳ باب ۶ رقم ۳۱۹۷ وابن ماجه في المناسك باب ۶ رقم ۲۸۹۶

ويختو حبل اوكت كوه سره هغه بېرېرې توب لرې كيږي كوم چې د حاجي نه غوښتلې شي سوددي امله دي هم ويخته نه كې كوي اونه خرائي.

درې شوي جامې اغوستل

قَالَ (وَلَا يَلْبَسُ ثِيَابًا مَصْبُوعًا) فرماني اونه به اغوندي جامې رنگ شوي په ورس خوشبوني (وَلَا زَعْفَرَانًا وَلَا عَصْفَرَ) اونه به زعفرانو، وونه په گل عصفري لقوله عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ (لَا يَلْبَسُ الْمُحْرِمُ ثِيَابًا مَسَةً زَعْفَرَانًا وَلَا دَنَسًا) خكه چې نې (لَا) فرماني دي نه به اغوندي محرم داسې كالي چې لگيدلې وي وريورې زعفران يا ورس خوشبوني

حل للغة: ① مصبوغ رنگ شوي ② ورس يو ډول خوشبودار واښه دكوم نه چې درنگ كار اخستې شي ③ زعفران كېسر

تريح - حرمة استعمال الثوب المصبوغ ① حاصل د مسلي دا دي چه د رنگ شوي جامې اغوستل جائز نه دي. لكه ورس يا زعفران يا عصفري، خكه چې رسول الله ﷺ فرماني دي چه محرم دي داسې جامې نه اغوندي چه به هغې پورې زعفران يا عصفري لگيدلې وي دصحيح په كتابونو كي د محرم په اړه كي دا الفاظ راغلي دي (لَا تَلْبَسُوا هِيَامَةً زَعْفَرَانًا وَلَا وَرْسًا)

قَالَ (إِلَّا أَنْ يَكُونَ غَسِيلًا لَا يَنْفُصُ) البته دا چې وي وينخلي شوي چې خوشبوني نه كوي لِأَنَّ الثَّيْبَ لِلْقَلْبِ لَا لِلنَّوْتِ خكه چې منع (راغلي ده، نو) د خوشبو د امله ده. د رنگ د امله نه ده

تريح - جوارما لا طيب له ② البته كه په دي ذكرشوي حيرونو سره رنگ شوي وي اود رنگ نه روسته بيا داسې وينخلي شوي وي. چه خوشبوني ترې نه شي. نود هغې استعمال جائز دي. اگر چه رنگ نې پته وي. خكه چې د محرم لپاره د خوشبوني استعمال ناجائز دي د رنگ استعمال ناروي نه دي.

③ دليله ④ او اصل په دي كي د طحاوي رحمه الله په حواله د ابن عمر رضيه الله عنهما روايت شوي حديث دي (قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا تَلْبَسُوا ثِيَابًا مَسَةً وَرْسًا أَوْ زَعْفَرَانًا إِلَّا أَنْ يَكُونَ غَسِيلًا) ابن عمر رضيه الله عنهما فرماني چه رسول الله ﷺ ارشاد فرماني دي (تسومه اغوندي هغه حرمې حي لگيدلې وي وريورې ورس يا زعفران البته دا چې وي وينخلي شوي

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ: لَا يَلْبَسُ الْمُحْرِمُ الثَّيْبَ الْمَصْبُوغَ أَوْ أَمَامَ شَافِعِي رَحِمَهُ اللَّهُ فرماني. نشته باك په عصفري سره رنگ شوي كالي كي لِأَنَّهُ لَوْ كَانَ لَا طِبَّ لَهُ خكه چې دا داسې رنگ دي چې د دي خوشبوني نشته

تريح - مسك الشافعي رحمه الله في الثوب المصبوغ ① امام شافعي رحمه الله فرماني. چه د ورس رنگ شوي كالي اغوستل د محرم لپاره جائز ده او وړاندي تير شوي دي چه د احرام په ممنوعانو كي خوشبو لگول دي رنگ شوي كالي منع نه ده

وَلَكِنْ إِنْ كَانَ رَائِحَةً طَيِّبَةً خكه چې دا داسې رنگ دي چې خوشبوني نه كوي اوزمور دليل دا دي. چه ددي خوشبوني شنه

تريح - دليل الاحكام ② زمور دليل دا دي چه په عصفري كي هم يو ډول خوشبوني وي زمونږ اود شوافعو ③ په مينځ كي بنا (بنیاد) د اختلاف دا دي چه د شوافعو ④ په نيز په عصفري كي خوشبو نه وي اوزمور په نيز په كي وي (نوكه عصفري داسې وي چه خوشبو په كي وي نويه اتفاق سره د هغې استعمال جائزه

① من حديث ابن عمر رضي الله عنهما أخرجه البخاري في الحج باب ٢١ ومسلم في الحج رقم ١ وابوداود في الحج باب ٣١ رقم ١٨٢٣ والترمذي في الحج رقم ٨٢٣ والنسائي في المناسك رقم ٢٤٩٩ وابن ماجه في الحج باب ١٩ رقم ٢٩٢٩ وأحمد في المسند (٢٩) والدارمي في المناسك باب ٩.

دي او كه نه وي نو په اتفاق سره نې استعمال جائز دي.

غسل كول او حمام نه داخلدل

قَالَ (وَلَا يَدْخُلُ الْحَمَّامَ) فرماني او نشته باك چې غسل او كړي او داخل شي حمام ته قَالَ (لَنْ يَرْضَى اللَّهُ عَنْهُ أَحَدًا) خكه چې حضرت عمر رضيه الله عنه غسل كړي وو او هغوي محرم وو

حل للغة: ① حمام د غسل خاي ② حمام د خوله الحمام ③ مسئله داده چه په محرم باندې د جنابت غسل واجبېږي. اود ده مكې تريح - جواز غسل المحرم ودخوله الحمام مسئله داده چه په محرم باندې د جنابت غسل واجبېږي. اود ده مكې معطې ته د داخليدو لپاره غسل كول مستحب دي خكه چې رسول الله ﷺ د احرام لپاره غسل كړي وو اود محرم لپاره حمام ته د گرمو اوبود استعمال لپاره داخليدل جائز دي خكه چې حضرت عمر رضيه الله عنه د دي باوجود چې محرم وو. غسل كړي وو.

قَالَ (وَلَا يَدْخُلُ الْبَيْتَ وَالْمَحْتَلَّ) او نشته باك چې سيوري او كړي په كور يا په كڅو ده ① مسئله دا ده. چه زمور په نيز د محرم لپاره د چت يا كيجاوي د سيوري حاصلول جائز دي.

تريح - المذهبان في تغلبيل المحرم ② مسئله دا ده. چه زمور په نيز د محرم لپاره د چت يا كيجاوي د سيوري حاصلول جائز دي.

وَقَالَ مَالِكٌ: يَكْرَهُ أَنْ يَسْتَقْبَلَ بِالْفُسْطَاطِ وَمَا أَشْبَهَ ذَلِكَ وَأَمَّا مَالِكٌ رَحِمَهُ اللَّهُ فرماني چه مكروه دي سيوري حاصلول په خيمه كي اوبه هغه څه كي چې ددي په څير وي لِأَنَّهُ يُشَبِّهُ تَغْيِيَةَ الرِّأْسِ خكه چې دا مشه دي د سريټولو سره.

حل للغة: ① فسطاط: لويه خيمه ② تغطية: پواره تريح - اود امام مالك او احمد ③ په نيز د غټې خيمې يا ددي په څير د بل شي لاندې سيوري حاصلول مكروه دي

④ دليله ⑤ د امام مالك رحمه الله دليل دا دي چه د لوني خيمې سيوري حاصلول د سريټولو په څير دي او وړاندي تير شو چه د محرم لپاره د سريټواريه جائز نه دي. البته دومره ده چې د خيمې د سيوري د لاندې كيدل په حقيقت كي د سريټواريه نه دي. نو سيوري حاصلول به جائز وي. خو چونكه د سريټولو سره مشابهت لري. نوددي مشابهت د امله به مكروه وي.

وَلَكِنْ إِنْ كَانَ رَائِحَةً طَيِّبَةً خكه چې دا داسې رنگ دي چې خوشبوني نه كوي اوزمور دليل دا دي چه حضرت عثمان رضي الله عنه لپاره به گولي شوه خيمه په حالت د احرام كي.

تريح - زمور دليل دا دي. چه عقبه بن حبان رحمه الله فرماني چه ما حضرت عثمان رضي الله عنه لپاره به غټه خيمه لگولې شوه. اود هغه توره به ووت ته اوزيرانده كولي شوه. حالانكه هغوي به په حالت د احرام كي وو.

وَلَا يَدْخُلُ الْبَيْتَ بَدَنُهُ فَأَشْبَهَ الْبَيْتَ أوبله دا چې دا نه لگي په بدن دده پورې نو مشابهه شو د كور سره تريح - بل دليل دا دي چه لويه خيمه د محرم په بدن پورې نه لگي نو دا د كور د چت سره مشابهه شو. اود كور د چت لاندې د سيوري نه فائده اخستل مكروه نه دي. نودغه ډول د لوني خيمې په سريټولو كي اود سيوري حاصلولو كي به هم كراهت نه وي.

د محرم لپاره د كعبه په پورې كې بېدل

اَلْوَدَّحَلَّ تَحْتَ اَسْنَارِ الْكَعْبَةِ حَتَّى غَطَّتْهُ اَوْ كَعْبِي د پورې لاندې تردې چې پټ كړي دې [اِنْ كَانَ لَا نَصِيْبَ رَأْسُهُ وَلَا وَجْهَهُ وَلَا بَاسَ بِهِ لِأَنَّهُ اسْتَظْلَلَ] چې نه لگي په سر دده او په مخ دده نو شته بال په دې كچه چې دا سيوري حاصلول دي

حل التمه ① استارت جمع ستو: پرده ② غطته، غطا (ن، غ)، پواره [

شرح - حواز الاستقلال باسار الكعبة: محرم د كعبه د پردو لاندې ورننوتلو تردې چې په هغې كې پټ شو دودې دوي ادوه

صورتونه دي. كه پرده دده د سر او مخ سره نه لگي نو پكې څه پاك نشته.

② دليله څكه چې دا سيوري حاصلول دي اود سيوري په حاصلولو كې څه قباحت نشته او كه په سر يا په مخ پورې لگي نو مكروه به وي څكه چې په دې صورت كې دا د سر ټولو سره مشابه شو

د محرم لپاره د هميانه تړلو حكم

اَوَلَا تَأْسُ بِأَنْ يَشُدَّيْ وَسَطُهُ الْهَيْمَانُ اوتشته بك په دې چې اوتري به ش حيله پورې هميانه

حل التمه ① هميان هغه پيټنې چې د تهيلنې يا بټوې كار وركوي

شرح - المدهيان في شد الهيمان ② زموږ په نيز د محرم لپاره د هميانه په تړلو كې څه قباحت نشته كه د لښ سر سره نې اوتري وكه لاسي،

وَقَالَ مَا بَكَ رَجْمَةُ اللَّهِ: يُكْرَهُ إِذَا كَانَ فِيهِ نَفَقَةٌ عَزْرَهُ افرماني امام مالك رحمه الله چه مكروه ده چه وي په دې كې خرجه دېل چا، لِأَنَّهُ لَا مَقْرَدَةَ څكه چې دې ته څه اړتيا نشته

شرح - امام مالك رحمه الله فرماني. كه په هميانه كې خپله خرجه او نفقه وي. نو بغير كراهته نې تړل جائز دي او كه دېل خرجه اوروې پكې وي نو مكروه ده

② دليله څكه دامام مالك رحمه الله دليل دا دي چه په هميانه كې دېل روښ وي. نو دې ته څه اړتيا نشته او بغير ضرورته د محرم لپاره د هميانه تړل مكروه دي او كه دده خپله روښ په كې وي نو چونكه اړتيا متحقق دي. څكه په كې كراهت نشته

وَلَمَّا أَتَى لَيْسَ فِي مَعْنَى لَيْسَ التَّخِيُّطُ فَاسْتَوَتْ فِيهِ الْحَالَتَانِ اوزموږ لپاره دليل دا دي. چه دا نه ده په معنی د اغوستلو د گنډلو جامو كې، نو برابر شو په دې كې دواړه حالتونه،

شرح - دليل الاحاف ③ ورمور دليل دا دي چه هميانه چونكه د گنډلو جامو په خبر نه ده نو څكه ددې تړل مكروه نه دي كه خپله روښ پكې وي او كه دېل چا، دواړه حالتونه برابر دي

④ الاشكال الاول على الدليل العقلي ⑤ صاحب دهدايه رحمه الله چه كوم عقلي دليل پيش كړې دي په دې بڼې يو اشكال دي ① هغه دا چې د محرم لپاره د لښ پټو (خادر) په رسي تر وغيره باندې تړل په اجماع سره مكروه دي حالكه رسي اوتار د گنډلو جامو په خبر نه دي د دې نه خواب دا دي چې په رسي وغيره تړلو كې كراهت په نص سره ثابت دي نقل دي چې هَلَاكَ النَّبِيُّ ﷺ رَأَى رَجُلًا قَدْ شَدَّ فَوْقَ إِزَارِهِ حَبْلًا فَقَالَ ﷺ إِنَّ هَذَا الْعَبْلُ وَبِكَ ﷻ مَعَى نَسِي كَرِيم ﷻ يو محرم سړې اوليدلو چه هغه د خپل لنگ سر بېره يوه رسي تړلې وه نو نښې وپته وافر مايل هلاك شي دا رسي اوتورخوه

⑥ الاشكال الثاني على الدليل العقلي ⑦ دوهم اشكال دا دي كه محرم په خپل سربڼدي پټې اولگوله نو دا هم مكروه ده. تردې چې د پوره يو ورځ تړلو په صورت كې پرې صدقه واجبيږي. حالانكه د گنډلو جامو په معنی

كې نه ده د دې نه خواب دا دي. چه چونكه د سر يوه برخه پټه شوې وي نو څكه پرې صدقه واجبيږي څكه چې په حالت داحرم كې د سر پواره ممنوع دي.

په ختمې سره د سر او اړي وېشل

وَلَا يُقِيلُ رَأْسَهُ وَلَا يَخْتِنُ بِالْخَطْمِ اونه دي وينځي سر خپل، و نه ډيره خپله په خطمي سره ډاگه نو غلط څكه چې دا ډول خوشبوني ده وَلَا تَقْتُلْ هَوَامَ الْأَرْضِ اوبله دا چې دا وړنې سپكې د سر

حل التمه ① لحيه ډيره ② خطمي يو ډول بوټي چې به دوايدونكي به كر راځي ③ هوام جمع هامة جمع بوعيره. دلته مراد مردار دي [

شرح - وجه استعمال الخطمي للمحرم ④ دمحرم لپاره خپل سر او ډيره په خطمي سره وينځل جائز نه دي

⑤ دليله ① دليل دا دي چه گل خطمي يو ډول خوشبوني ده اود محرم لپاره د خوشبو لگول حرام نه دي ② دوهم دليل دا دي چه خطمي د سر سپكې وړنې حالاتكه د محرم لپاره د هغ ډول خاور ميل حرام نه دي

د تلبيه په كثرت سره وئيل

قَالَ وَيَكْثُرُ مِنَ التَّلْبِيَةِ عَقِيبَ الصَّلَاةِ افرماني اوزي ته دي وائي تلبيه روستو د مړخو به.

شرح - فرماني اوزي ته دي وائي تلبيه روستو د مړخونو نه، اوهركله چې خيژي اوچت ځانې ته، اوكوزيږي كېنه ځانې ته، وملاؤ شي د سورو (خلگ و) سره او په وخت د پېشلمې كې، څكه چې صاحبونو د رسول الله ﷺ په تلبيه ونيله په دې حالاتو كې، اوتلبيه په احرام كې په لمانځه كې د تكبير ونيلو په څير ده. نو ونيلي به شي دا په وخت د بدليدلو د يو حال نه بل حال ته.

شرح - الروايتان في التلبية بعد الصلاة ① صاحب د قدوري رحمه الله فرماني. چه محرم دې تلبيه روسته د مړخونو نه زياته وائي. مړخونه كه فرض وي او كه نفل وي. كه ادا وي او كه قضا وي ② صاحب د طحاوي رحمه الله فرماني چه د فرض مړخونو نه روسته به ونيلي شي د نفلو او قض مړخونو نه روسته به شي ونيلي

وَيَكُنْ سَاعَةً شَرًّا أَوْ هَبْطًا أَوْ دَايًّا أَوْ لَيْلِي رَكْعَتًا وَالْأَشْعَارُ اوهركله چې خيژي اوچت ځانې ته اوكوزيږي كېنه ځانې نه، وملاؤ شي د سورو (خلگ و) سره او په وخت د پېشلمې كې،

شرح - موافق ائثار التلبية ③ اوكله چې په موره خيژي يا كندې ته كوزيږي. يا نورو سورو (خلگ و) سره ملاقات او كړي. نوبه دې حالتونو كې به تلبيه زياته وائي. اود پېشلمې په وخت كې دې هم زياته وائي

لَأَنَّ أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ كَانُوا يَتْلُونَ فِي هَذِهِ الْأَحْوَالِ څكه چې صاحبونو د رسول ﷺ په تلبيه ونيله په دې حالاتو كې،

شرح - دلالت ④ دليل دا دي. چه صحابه كرامو ﷺ به په دې وختونو كې تلبيه زياته ونيله

والتَّلْبِيَةُ فِي الْأَحْوَالِ عَلَى مِثَالِ التَّكْبِيرِ فِي الصَّلَاةِ، يُؤْتَى بِهَا عِنْدَ الْإِقْبَالِ مِنْ حَالٍ إِلَى حَالٍ اوتلبيه په احرام كې په لمانځه كې د تكبير ونيلو پشان ده نو ونيلي به شي دا په وخت د بدليدلو د يو حال نه بل حال ته

شرح - ⑤ دوهم دليل دا دي چه په احرام كې د تلبيه مثل داسې دي. لكه په لمانځه كې د تكبير پشان، بولكه څنگه چې په لمانځه كې د يو حالت نه بل حالت ته اوږي نو تكبير وائي دغه ډول په احرام كې هم چې د يو حالت نه بل حالت ته اوږي. نو تلبيه دي وائي.

اوچت اواز سره تلبيه وئيل

وَيَرْفَعُ صَوْتَهُ بِالتَّلْبِيَةِ اوبورته كوي به آواز خپل په تلبيه

تفريع - رفع الصوت بالنية (از مور به نیز به تسلیمه کی آواز او چتول مسنون دی اگر چه به دعا او ذکر کی اقصیه
اخفاء ده وجه دا ده چه د قرآن یک د آیت ((اذْعُوزِکُمْ تَضَرَّعًا وَخَفِیَّةً)) تقاضا هم دا ده چه د دعا او ذکر ونو به
موقع باندی اخفاء او گری شی.

بِقَوْلِهِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ د امله د قول د رسول الله ﷺ { اَفْضَلُ الْحَيَةِ الْعَبْرَةِ وَالنَّبِيِّ } (۱) افضل حج، حج وشع دي
 حل المسئلة (۱) المع (ن) آواز او چمتول

ترجمہ۔ دلیہ ﴿ دلیل دا دی۔ چہ رسول اللہ ﷺ فرماتیلی دی۔ ﴿ افضل الحج العج والشجہ

فَلْعَبْرُفَةُ الصَّوْتِ بِالْخَلْبِيَّةِ، وَالْتَجَرُّ سَالَةُ الدَّمِ نَوْعُ عَجِ يَوْرَتِهِ كَوْلُ دِ آوَا زِ دِي. اَوْتِجِ يِيوْلُ دِ وَيْنِي دِي.

سرحد - ع و نى په اوجت اواز سره تلبیه وئیل او شج وائی وینې توپولو ته. یعنې بهترین حج هغه دې چه هغې کي تلبیه په اوجت اواز وی. اود هدی وغیره قربانی په کي اوکړې شی. اووینه توتې کړې شی.

مکی تہ د داخلہ و آداب

قوله: **فَأَدْخِلْ فِيكَ أَتَقْدُّ إِلَى الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ** فرمائی کلمہ جی داخل شی مکہی تہ نو بیل دی اوکری د مسجد حرام بہ،

توضیح :- اول ما پیدہ بہ المحرم عند دخول مکہ ﴿فرمانی محرم چہیٰ خنکہ مکہ﴾ تہ داخل شی نو د تولو بہ اولہ جمات تہ داخلیری

لَمَّا رَوَى (أَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ كُنَّا دَخَلْنَا مَكَّةَ دَخَلَ الْمَسْجِدَ) (۲) خكه جي رو ۱۱۱ شوي دي چه نسی
خنگه داخل شو مکی ته نو داخل شو حجات ته.

تقریب:- خُکھه چې رسول الله ﷺ کله مکې ته داخل شو، نو د ټولو نه اول جماعت ته داخل شو. ① په صحیحینو کې د حضرت عائشه رضی الله عنها دا حدیث داسې دی: **«إِنَّ أَوَّلَ شَيْءٍ بَدَأَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حِينَ قَدِمَ مَكَّةَ أَنْ يَتَوَضَّأَ طَائِفًا بِالْبَيْتِ»** یعنې مکې مکرمې ته چې نبی ﷺ تشریف راوړلو، نو د ټولو نه په اولنو کارونو کې دا وو چه اودس نهې اوکړلو و د ست الله به نهې طواف اوکړلو.

وَلَا تَقْصُودْ دِينَاَ الْبَيْتَ وَهُوَ بِهِ دَا حَيِّ مَقْصُودٌ دِينُ اللَّهِ لِيُدِلَّ دِيْ اَوْ هُوَ بِهِ دِيْ (جماعت) کی دے۔

فرج - دوهم دليل دا دي چه د سفر مقصود د بيت الله زيارت كول دي اوبيت الله په جسات كي دي. نوته ټولو
نه اول دي جسات ته داخل شي. اوبيا د مسجد حرام په دروازو كي د باب السلام نه داخليدل مستحب
دي. خكه چي نبي ﷺ هم په دي دروازه مسجد حرام ته داخل شوې وو. اودا دعا ئي ونيله. **اللهم أنت ربنا**
وعبدك جئت لا أودى فرسك وأطلب رحمتك وألتبس رضاءك متبعاً لأمرِكَ راضياً بقضائك أسئلك مسئلة المضطرين البشفتين من
عذابك أن تستغليق لي يوم يغفلك وتحفظني برحمتك وتجاوز عني بمغفرتك وتعينني على أداء فرائضك اللهم افتح لي أبواب
رحمتك، وأدخني فيها، وأعذني من الشيطان الرجيم. اي الله ته زما رب اوزه ستا بسده يم زه ست د عرض اد كاوه
پاره حاضر شوې يم ستا د رحمت غوښتونكي يم. ستا د حكم تابعداري كوم او ستا د رضا طلبگار يم زه
ستا په فيصله په سرسترگوراضى يم. زه ستا نه دهغه كسانو پشان سوال كوم. چه محتاج وي اوستاد عذاب
نه ويريږي. چه نه نن ما سره د معافى سلوك او كړي. اوپه خپل رحمت زما ساتنه او كړي. اوته په خپل مغفرت
ما ته معافى او كړي. اود خپلو فرائضو په ادا كولو كي ماسره كومك او كړي. اي الله زما لپاره دخپل رحمت
دروازي پرانيزي. اوما ورته داخل كړه. اود شيطان رټلى شوى نه زما ساتنه او كړي.

و لا یفرق بینا و غلبا او غلبا و اوصرت نه رسوی ده نه ته د سسې داخلېږی وکده د ورځې، لآنه دخول بندة لایحه ص
 اندر هماغه ځکه چی دا داخلیدل دی بنابر ته یو خاص به نه وی په یو پورې (په شپه وورځ ده

تاريخ - جوار الذحول ليلا ونهارا حب دهاديه رضى الله عنه فرماني چه دمحرم پاره مكي معصبي ته د حليص
دشپي هم ج نردى اود ورخي هم خكه حى مكه يونسر دي اونسر ته د داخليدو لاره دشپي و ورخي
تحصيل نه وي نومكې ته هم ددي حليدو لياره د سپي و د ورخي تحصيل نشه
دست الله د ليدويه و هك كړ مسرر عا

د بیت الله د لیدو په وخت کې مسوون عمل

وَأَذَاعَيْنَ الْبَيْتَ كَبْرَهُنَّ وَأَكَلَهُ حَيَّ أَوْيُنِي بَيْتَ اللَّهِ سَوْتَكْسِيرِ دِي وَوَأِي أَوْتَهْلِيلِ دِي وَوَأِي
 عَابَ، مَعَانَةِ: كَتَلْ (۲) مَشَاهِدَ جَمْعَ مَشْهَدَ دَ خَلْغُو دَرِي جَمْعَ كِيدُو خَانِي

روانی او په زړه کې دې ددې مقدس مقام عظمت حاضر کړي. اود توحید د تجدید لپاره دې **لا اله الا الله** روانی او چې هغه وخت څه مناسب وی. نوهغه دعا دې اوکړي ځکه چې د بیت الله د لیدو په وخت کې دعا مستجاب او مقبوله وی.

وكان ابن عمر يقول: إذا لقى البيت باسم الله والله أكبر (١) أو و ابن عمر رضي الله عنهما كله جي به ني اويديو ست بو
نيل به ني ((بسم الله والله أكبر))

توبه - په تكبير او تهليل باندې د حضرت عبد الله ﷺ عمل مستعمل دي. چه هغوی به كله هم د بيت الله زيارت كولو نو به اسم الله والله اكبر ﷻ به ئې ونيول.

مُحَمَّدٌ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى فِي الْأَصْلِ وَامَامُ مُحَمَّدٌ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى فِي الْأَصْلِ مَقْرُورٌ كَرِيهُ أَصْلُ مَسْطُوقٌ كِي يُشَاهِدُ الْحَقَّ شَيْئًا
لِلْعَرَاتِ لِيَارَهُ دِمْنَسَكُ دَحْجُ خَيْرُ دَعَاكَ نَوَ، التَّوَقُّعُ يُذْهِبُ بِالْوَقْفَةِ مَقْرُورٌ كُولُ لَرِي كَوِي نَرَمُ وَالِي دُزْ
وَحُضُورُ قَلْبِي لِأَنَّ تَوَكُّرَ بِالنَّقُولِ مِنْهَا حَسَنٌ. أَوْ كِه تَبْرَكَ نِي حَاصِلُ كَرُلُو بِهِ نَقْلُ شَوِي دَعَا سَرْدُ مَوْسَمِهِ ٥٥

١٠ ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ دعوات جمع دعوة: دعا

شرح - وجه عدم تخصیص الدعاء عند محمد ﷺ صاحب دهدایه ﷺ فرمائی، چہ امام محمد رحمہ اللہ علیہ اصل (مبسوط) کی دمشاہد حج لپارہ خہ دعا نہ دہ مقرر کرے، خو کہ چہ تعین ددعا دزہ نرم والی زائلہ کو (خو کہ چہ دسری ژبہ پہ کومو الفاظو بلده شی، نوییا بغیرد خہ سوچ او فکر نہ هغه کلمات وائی، عقو و فکر تہ پہ بل خانی کی وی، صرف زبانی جمع خرج وی، حالانکہ پہ دعا کی رقت قلب مطلوب دی، خو کہ منقول دعاگانو کی نی یوہ دعا او وتیلہ، نوجانزده، بلکه بهترہ دہ، منقول دعاگانہ پور تہ تیرے شوے۔

د جهر ايسود نكلول

فَالَّذِينَ آمَنُوا بِالْحَدِيثِ الْأَوَّلِ وَاسْتَقْبَلُوهُ فَغُفِرَ لَهُمْ ذُنُوبُهُمْ وَكَانُوا فِي جَنَّاتٍ يَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ كُلَّ يَوْمٍ هُمْ فِي مَطَافٍ ۝

حل اللغۃ ① ھل لا الہ الا اللہ وتیل

شرح - استقبال الحجر * فقهاء کرام علیہم السلام فرمائی کہ مسجد حرام تہ د داخلیدو نہ روسہ ڈیولو نہ اول
کد طواف کیا د کرنا کے لئے اگر کوئی شخص مسجد میں داخل ہو جائے تو اس کی ہر طرف سے پتھر اٹھائیں اور اس کو

لِأَنَّهُ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَكَانَ مِنَ السَّاجِدِينَ

(١) من حديث ابن عمر رضي الله عنهما أخرجه الترمذی باب ٦ رقم ٣١٩٧ وابن ماجه فی المناسک باب ٦ رقم ٢٨٩٦
(٢) من حديث عائشة أخرجه البخاری فی الرجل یسجد فی الصلاة

کتاب الحج

شو جمات ته، نو پیل ئې اوکړله په حجر اسود، **فَاسْتَقْبَلَهُ وَكَفَّرَ بِهِ** (۱) نو مخ ئې کړلو ورته وټکیر ئې اووئیل. اوتهلیل ئې اووئیل.

تفريح - دلېله ۱۰ ځکه چې نقل دی. کله چې نبي ﷺ مسجد حرام ته داخل شو نو د حجر اسود نه ئې د طواف پس اوکړله. او حجر اسود ته دې مخ کړی او، الله اکبر، او، لا اله الا الله، دې اووانی **(وَيَرْفَعُ يَدَيْهِ)** صاحب د قدوری رحمه الله فرماني بيا به پورته کړی لاسونه خپل

تفريح - رفع الایدي عند استلام الحجر ۱۰ شیخ ابوالحسن قدوری رحمه الله فرماني چه د طواف په پیل کې به د ټکیر وټیلو په وخت کې دواړه لاسونه تراوړو پورې پورته کړی.

يَقُولُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ امله د قول د رسول الله ﷺ نه **لَا تَرْفَعُ الْيَدَيْنِ إِلَّا فِي سَبْعَةِ مَوَاطِنَ** چې نه به شی پورته کولی لاسونه مگر په اووه ځایونو کې، **وَذَكَرَ مِنْ بَيِّنَاتِ اسْتِلَامِ الْحَجَرِ** (۲) او ذکر کړې ئې دې د هغې نه مجبی کول (ټکول) د حجر اسود.

حل اللغة * ① مواطن جمع موطن د اقامت ځای ② استلام: ټکول، لاس لگول
تفريح - دلېله ۱۰ ځکه چې نبي ﷺ فرماني دی **لَا تَرْفَعُ الْيَدَيْنِ إِلَّا فِي سَبْعِ مَوَاطِنَ** یعنې صرف په اووه ځایونو کې به لاسونه پورته کولی شی او من جمله دهغې نه یوه موقع د حجر اسود مجبی کول دی

قَالَ وَاسْتَلَمَهُ إِنْ اسْتَطَاعَ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُؤْذِيَ مُسْلِمًا وټکول دې کړی (حجر اسود) که توان لری بغیر ټکلیف ورکوه نه مسلمان ته.

تفريح - معنی الاستلام ۱۰ فرماني چې د حجر اسود استلام دې کوی استلام **لَا تَرْفَعُ الْيَدَيْنِ إِلَّا فِي سَبْعِ مَوَاطِنَ** نه ماخوځ دي. ددې معنی د کانړی ده. اوس د استلام معنی دا ده چه کانړی اخستل په لاس سره یا په بوسه سره، یا دې دا په لاس سره مس کړی.

يَسْأَرُ أَنْ النَّبِيُّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ قَبِلَ الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ وَوَضَعَ شَفَتَيْهِ عَلَيْهِ (۳) ځکه چې روایت شوي دي. چه نبي ﷺ ټکول حجر اسود او کیخودې ئې دواړه شوي دي په هغې **وَقَالَ يُعَزِّدُنِي اللَّهُ عَنْهُ: إِنَّكَ رَجُلٌ أَتَدَاوِي وَيُفَرِّمَانِيل** عمره ته ته داسې سړي ئې چه قوي (مضبوط) ئې **تُؤْذِي الضَّعِيفَ فَلَا تُزَاجِمُ النَّاسَ عَلَى الْحَجَرِ** ټکلیف به ورکوي کمزوري ته، نویره مه جوړه وه د خلکو په حجر اسود، **وَلَكِنْ إِنْ وَجَدْتَ فُرْجَةً فَاسْتَلِمَهُ بَلَكُ** که موندله دې موقع نو ټکول ئې کړه. **وَالْأَفْأَسْتَقْبَلَهُ وَقِيلَ وَكَفَّرَ** (۴) اوکه نه (یعنې د حجر اسود د ټکولو موقع درته نه ملاویدله) نو مخ کړه ورته اوتهلیل اووايه او ټکیر اووايه.

حل اللغة * ① شفته، تشبیه شفة شونډې ② تزاحم، مزاحمة: ټنگی کول ③ فرجة ۱۰ کولې ووالې

(۱) يقول العبد الضعيف أما ابتداءه ﷺ باستلام الحجر الأسود ففي حديث جابر الطويل خرجته بالكمبيوتر من موضوعه لأحاديث النبوية، فهو في صحيح مسلم في الحج باب حجة النبي ﷺ رقم ۲۱۳۷) و أما الإستقبال والتكبير والتهليل فأيضاً خرجته من الموضوعه فهو حديث عمره ﷺ أخرجه أحمد في مسند العشرة المبشرين بالجنة في مسند عمر بن الخطاب ﷺ رقم ۱۸۵ واللمعة عن عمر بن الخطاب رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال له يا عترة إنك رجل قوي تأزاجم علي الخمر فتؤذي الضعيف إن وجدت خلوة فاستقبله وإلا فاستقبله فقل وكثيراً (۲) تقدم تفريجه مراراً (۳) من حديث ابن عمر رضي الله عنهما أخرجه ابن ماجه في الحج رقم ۲۹۴۵) والحاكم في المستدرک (۴/۵۵۴) (۴) من حديث عمره ﷺ أخرجه أحمد في مسند العشرة المبشرين بالجنة في مسند عمر بن الخطاب ﷺ رقم ۱۸۵

(۱) من حديث ابن عباس رضي الله عنهما أخرجه البخاري في الحج باب ۵۸ رقم ۱۶۰۷ ومسلم في الحج رقم ۲۵۳ وأبو داود في المناسك باب ۴۸ رقم ۱۸۷۷ والنسائي في المناسك رقم ۲۷۶۵ وابن ماجه في المناسك باب ۲۸ رقم ۲۹۴۸.

دوهم ټوک

کتاب الحج

تفريح - كيفية الاستلام ۱۰ استلام کیفیت دا دي. که د حجر اسود استلام په حوله سره ممکن نه وي بڼه دي

بڼه دي چې لاس خپل لاس کیږدي. او خپل لاس دې ټکول کړی
بڼه دي چې رسول الله ﷺ حجر اسود ټکول وچیلې شوي دي ئې په هغې بڼه دي کیخودې ① د هم نقل دی چه حضرت عمر فاروق ﷺ په خپل دور خلافت کې حجر اسود ته نزدې تشریف راوړلو. نو وي فرمانيل ماته دا پته ده. چه ته یو کانړی ئې نه ضرر رسولې شی اونه فائده، که ما رسول الله ﷺ نه وو لیدلې چه ته ئې ټکول کړې وي نو ماته ته نه وي ټکول کړې د حضرت عمره ﷺ دا خبره چې حضرت علی ﷺ نه رسیده نو هغوی او فرمانيل. کانړی نفع رسونکې دي. حضرت عمره ﷺ ورته او فرمانيل ای د الله د پیغمبر رومه خد فائده ده په کې. نو حضرت علی ﷺ او فرمانيل ما د رسول الله ﷺ نه دا اوریدلې وو چه که نه تعالی د دم ﷺ د وړه اولاد نه وعده واخستله اود **(أَنْتُمْ بِرُكْنٍ قَائِمِينَ)** په دریغه ئې قرار اوکړلو یو به معنی ده اقرار په دې کانړی کې امانت کیخودلو نو کوم کس چې استلام کوی نولکه چې هغه ددې ټکولو سره د هغې وعده تحدید کوی. او کانړی به د قیامت په ورځ دده لپاره گواهی ورکوی
② فصل استلام الحجر ۱۰ بهر حال که مسلمان ته د ټکلیف رسولو به بغیر د حجر اسود مجبی کول ممکن وي نو د حجر اسود استلام دې خامخا اوکړی.

دلېله ۱۰ ځکه چې رسول الله ﷺ حجر اسود ټکول کړې وو. او په هغې ئې خپلې شونډې کیخودې وي
دلایل ترک الاستلام عند اذی المسلم ۱۰ ① اوبی کریم ﷺ حضرت عمره ﷺ فرمانيلی وو. چه ته مضبوط سړي ئې کمزوري ته به ټکلیف اورسوي نو په حجر اسود باندې خلکو سره چیر مکوه یعنې گسره مه لري کوه گسې کمزوري ته به ست نه ټکلیف اورسي. ځوکه ځانې خالی وي. اورش نه وي. نو استلام کوه. یعنې په خوله یا لاس سره دې مس کړی اوکه گنجائش نه وي. بلکه بیره وي. نو دې ته دې مخکی اوږېږي. او ټکیر اوتهلیل دې ووالی.

وَأَنَّ الْإِسْلَامَ سُنَّةٌ وَالْعُرْوَةُ أَدَى الْمُسْلِمِ وَاجِبٌ أَوْ يَدَى كَوْلِ سَنَتِ دى او ځان زغورل د ټکلیف ورکوه به خلگ ورته، دا واجب دی (نود سب د کاوه لپاره به واجب نشی پریسولې پریخودې

تفريح - دوهم دلیل دا دي چه استلام سنت دي، اود مسلمان د ټکلیف رسولو به ځان زغورل وحب دی اود ستاد کاوه لپاره د واجب د پریخودو شریعت بیخي اجازت نه ورکوي. نو ځکه مسلمان ته د ضرر رسولو نه بغیر که استلام ممکن وي، نو استلام دې اوکړی. گنی په استقبال دې اکتفاء اوکړی.

حجر اسود د بل خبر په ذریعه ټکول

قَالَ (وَإِنْ أَمَكَّ أَنْ يَمَسَّ الْحَجَرَ شَيْئًا فِي يَدِهِ) فرماني. اوکه ممکن وي دده لپاره چې مس کړی حجر اسود په څه شی باندې چې په لاس دده کې وي **الْعُرْوَةُ وَغَيْرُهُ لَمْ يَقُلْ ذَلِكَ لَعَلَّ لکه ښاح وغيره اوبیا ټکول کړی هغه نو اودې کړی**

حل اللغة ① عرجون د کهجوري د غونچې بیخ کوم چې کور وي اود کهجورو په پري کاوه بڼه دي تنې پوري اوج پاته وي

تفريح - بهر حال مسئله دا ده. که حجر اسود مجبی کول او یا لاس وراوړل ممکن نه وي. نوکه ممکن وي. نو په لاس کې دې لرگې واخلي. او هغه دې حجر اسود ته وراوړی بیا دې هغه ټکول کړی ځکه

يَسْأَرُ أَنَّهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ طَافَ عَلَى رَأْسِهِ وَأَسْتَمَ الْأَرْكَانَ بِمَحْجَةٍ (۱) ځکه چې روایت شوي دي چه نبي ﷺ

(۱) من حديث ابن عباس رضي الله عنهما أخرجه البخاري في الحج باب ۵۸ رقم ۱۶۰۷ ومسلم في الحج رقم ۲۵۳ وأبو داود في المناسك باب ۴۸ رقم ۱۸۷۷ والنسائي في المناسك رقم ۲۷۶۵ وابن ماجه في المناسك باب ۲۸ رقم ۲۹۴۸.

طواف او کرلو په خپله سر لری سر سره او په خپل کوی شل (امسا یا کونتی) نی د ارکسو استلام او کرلو

هل اللغة * ① راحلة: سورلی ② معجن: چوکه

توضیح: دلیل دا دی چې رسول الله ﷺ طواف کولو او په لاس کي ورسره شل (امسا) وو په هغې نی ارکان یعنی د حجر اسود اود رکن یمانی استلام کولو

وَأَنْ لَّمْ تَسْتَطِعْ فَمَا مِنْ ذَلِكَ اسْتِقْبَالُهُ او که توان نه لری د څه خیز، نو مخ دی کړی ورته **وَكَيْفَ وَهَلْ وَتَمِدَّ اللَّهُ وَصَلَّى عَلَى النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ** وتکبیر دی ووايي اوتهلل دی او وانی او شاء دی ووايي د الله او درود دی ووايي به نبی ﷺ

توضیح: او که ددی توان نی هم نه وی. نو حجر اسود ته دی مخکی اودریږی. او، الله اکبر، او، لا اله الا الله، دی او وانی. اود الله تعالی حمد دی او وانی. او په نبی ﷺ دی درود شریف او وانی.

د اصطباع حکم

قَالَ لَمَّا أَخَذَ عَنْ يَمِينِهِ مَيْمَنِي الْبَابَ فرمائی بیا دی پیل او کړی د خپل بڼی اړخ ته دهغه خانې نه چې نژدی دی دروازی ته، **وَقَدْ اضْطَبَعَ رَأْسُ الْقَبْلِ ذَلِكَ** په دې سې حن کي چې اصطباع نی کړی وی په پتو (خادر) خپل، **فَيَطُوفُ بِالْبَيْتِ سَبْعًا أَشْوَاطًا** نوچکر دی اولگوری د بیت الله نه اووه چکرې، **لَمَّا وَدَّ أَنْ يَكُونَ عَلَيْهِ السَّلَامُ اسْتَلَمَ الْحَجْرَ ثُمَّ أَخَذَ عَنْ يَمِينِهِ** ددی امله چې روایت شوی دی چې نبی ﷺ استلام د حجر اسود او کرلو بیا نی پیل او کرله د بڼی اړخ د حجر اسود نه **مَيْمَنِي الْبَابَ فَطَافَ سَبْعًا أَشْوَاطًا** دهغه خانې نه چې نژدی دی دروازی ته، نوچکر نی اولگولو اووه چکرو،

هل اللغة * ① اضْطَبَعَ: اصطباعاً د بڼی تېخرگ نه پتو (خادر) راویستل او په گسه اوږه باندې اچول ② اشواط: جمع دشوط. چکر

توضیح: ابتداء الاشواط من ایمن المستلم * مسئله: لکه څنگه چې د حجر اسود نه پیل کول واجب دی. دغه ډول د بڼی اړخ نه پیل کول هم واجب دی. یعنی د حجر اسود نه بڼی اړخ ته کوم خانې چې دروازی سره جخت دی. د هغه اړخه دی طواف پیل کړی

حکم الطواف المشروع من الجانب الأيسر * او که د بڼی اړخ په خانې نی د چپه اړخ نه نی په طواف پیل او کرله اوداسې نی اووه چکرې اولگولې نو دا طواف معکوس شو زموږ په نیز ددی حکم دا دی چې ترڅو په مکه کي وی سو دې طواف به اعادة کوی او که د اعادة نه وړاندې نی مکه پریخودله او خپل وطن ته واپس شو نو به ده به دم واجب وی بهر حال طواف به د حجر اسود د بڼی اړخه پیل کوی او په دې طریقه به اووه چکرې پوره کوی ځکه حی رسول الله ﷺ هم داسې کړی وو

وَالِاضْطَبَاعُ أَنْ يَجْعَلَ رِءَاةً تَحْتَ إِبْطِهِ الْأَيْمَنِ وَيَلْقِيَهُ عَلَى كَتِفِهِ الْأَيْسَرِ او اصطباع دا ده. چه اوگرځوی پتو (خادر) خپل لاندې د بڼی اوږې خپلې، او راواښی چوی په گسه اوږه خپله، **وَهُوَ سَنَةٌ وَقَدْ نَقَلَ ذَلِكَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالسَّلَامُ** (۱) اودا سنت دی او یقین نقل شوی دی د رسول الله ﷺ نه

توضیح: معنی الاصطباع وسینه * صاحب د هدایه رحمه الله فرمائی. چه اصطباع د، ضیع، نه ماخوږ دی اوددی کیفیت دا دی چه خپل پتو (خادر) د خپلې بڼی اوږې دلاندې نه راوښاسی. او په گسه اوږه نی واچوی فرمائی دا درویشانه کیفیت مسنون دی. اود رسول الله ﷺ نه منقول دی.

(۱) من حدیث جابر رحمه الله أخرجه مسلم فی الحج باب حجة النبی ﷺ رقم (۲۱۳۷).
(۲) من حدیث ابن عباس رحمه الله أخرجه ابوداود فی المناسک باب ۴۹ رقم (۱۸۸۴).

طواف به حطیم به بصر وی

قَالَ لَمَّا أَخَذَ طَوَافَهُ مِنْ رِءَاةِ الْحَطِيمِ فرمائی. اودې گرځوی طواف خپل بهر د حطیم به، **وَهُوَ سَنَةٌ وَمَوْصُوعٌ بِهِ لِبَرَابِ** اودا نوم دی دهغه خانې چې په هغې کي ناوه ده. **يُمَيَّنُ بِهِ لِأَنَّ حَطِيمَ مِنَ الْبَيْتِ** أي کسرتو مول شوی ده په دې باندې ځکه چې دا حطیم یعنی مات شوی دی د بیت الله نه. **وَيُمَيَّنُ بِرِءَاةِ حُجْرَتِهِ** أي منته، اوددې سوم حجره دی. ځکه چې دا محجور شوی دی ددې (بیت الله) نه، یعنی منع شوی دی. **وَهُوَ مِنَ الْبَيْتِ** اودا (حصه) ده د بیت الله،

هل اللغة * ① حطيم: د حابه کعې هغه برخه چې رکن زمزم و د مقدم بهر هغه به مسج کي ده ② مبرک: اودا توضیح: - **توضیح الحطيم** حطیم دهغه خانې نوم دی چه په هغې کي میزاب رحمت دی حطیم د حط به محدود دی اود حطیم معنی ده ماتول، اودې ته حطیم ځکه وانی چه مشرک بود ست به د حطیم په وجه کی د حطیل مال د کس د امله د بیت الله نه مات کړی وو او په سوې آبادی کي نی نه وو د حل کړی د حطیم دوهم سوم د حجر بکسر الحاء) دی چه ددې معنی مع کول دی یعنی دا حصه د بیت الله په حوی تعمر کي نه ملولو به مع کړی شوی ده

بِقَوْلِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالسَّلَامُ فِي حَدِيثِ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا د امله د قول د رسول الله ﷺ به په حدیث د عائشې رضي الله عنها کي. **قَالَ لَمَّا أَخَذَ طَوَافَهُ مِنَ الْبَيْتِ** (۱) چې حطیم دبیت خنې دی

توضیح: تاريخ اخراج الحطيم من البيت * خوياد ستی: چې حطیم د بیت الله یوه برخه ده کوم حکم جی دست الله دی هغه احکم به ددی هم وی په دې باندې د حضرت عائشې رضي الله عنها حدیث گوید د حدیث الله ﷺ چه کوم حدیث ذکر کړی دی دهغې ژباړه دا ده چه حضرت عائشې رضي الله عنها د سر مسی وو که رسول الله ﷺ مکه فتح کړه نوزه به په بیت الله کي دوی (اوه) رکعت لمویخ کوم د مکې دفتح به رومسه رسول الله ﷺ د حضرت عائشې رضي الله عنها لاس اونیلو او حطیم ته نی داخله کړه او وې فرمایل ورته **هَلَا مَرَّ هَذَا بِالْحَطِيمِ مِنَ الْبَيْتِ** دلته لمونځ او کړه ځکه حطیم د بیت الله برخه ده خو چونکه ست قیوم قریشو سره حجه کمه شوې وه نو ځکه هغوی دا د بیت الله نه بهر کړی وو گوره عائشې رضي الله عنها که ست د قوم رماه شرت نه ردې به ده نومابه خانه کعبه شهیده کړی وه اودا به مې د ابراهیم حلیل علیه السلام د بدی مطاق حوړه کړی وه د حطیم به مې په خانه کعبه کي داخل کړی وو اوچوکې به مې د زمکې سره ملاو کړی وو وددې لېره به مې یوه دروازه مشرق اړخ ته ویستې وه او یوه لوبیدیخ اړخ ته، که رارواں کله پورې ژوندې پاتې نوم بود کار به ضرور کوم. حضرات خلفاء راشدینو ته د نور مهمو کړونو د امله دې ته شراعت ملاو شو

أَمَّا ابْنُ رِبْعٍ ردې چې د حضرت عبدالله بن زبیر رحمه الله زمانه راغله او هغوی د حضرت عائشې رضي الله عنها حدیث واوریدلو نو هغه دواړه کړونه نی وکړل کوم چې د نبی ﷺ زمان وو بود حضرت ابراهیم علیه السلام په بڼیاد پونو نی خانه کعبه جوړه کړه او حطیم نی په بیت الله کي گو کړلو

أَمَّا حُجَّاجُ بْنُ يُوسُفَ خوچه کله ابن زبیر رحمه الله شهید کړی شو او حجاج بن یوسف ثقفی بر سر اقتداري راغلو نو هغه د حضرت عبدالله بن زبیر رحمه الله جوړه کړې کعبه نی شهیده کړه اود نی په هغه طریقه بې حوړه کړه په کومه طریقه چې قریشو جوړه کړی وه اگرچه حجاج بن یوسف د حدیث اوریدو نه روسته ډیر ښیمانه شو بید بنو عباس په دور خلافت کي حضرت هارون الرشید رحمه الله دا ار ده او کرله چه د د ابراهیم علیه السلام د

(۱) من حدیث عائشې رضي الله عنها أخرجه البخاری فی الحج باب ۴۲ وسلم فی الحج رقم ۴۰۵ و ابوداود فی المناسک باب ۹۳ رقم ۲۰۲۸ والترمذی فی الحج باب ۴۸ رقم ۸۷۶ والنسائی فی المناسک باب ۱۲۹ باب الصلاة فی البحر.

آبادی مطابق جوڑہ کری. خو حضرت امام مالک اوتورو بزرگ نو ددی ویری نه منع کرلو چه روسو به ده حاشه
کعبه د جوړولو نه یوه لویه جوړه شی هر کس به د خپله خوښه مطابق به دې کې تغیر او تبدیل راولی

فَلَمَّا أَتَى الطَّوْفَ مِنْ وَرَائِهِ وَخَرَّكَ بِهِ كَوْلَايَ سَى طَوَافٍ بَهْرٍ دَدِي نَهْ، حَتَّى لَوْدَخَلَ الْقَرْجَةَ الَّتِي بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْبَيْتِ لَا يَجُوزُ تَرْدِي كَهَ دَاخِلٍ شَوْ بِهَ هَفَهَ رَوْ (فرجه) كِي جِي بِهَ مِينَخَ دَدَه وَد بَيْتِ كِي دَه نَو جَانِزِيَه نَه وَی

سريح - الطواف خارج الحطيم ۞ بهر حال صورت د مسنلي دا دي چه طوف به د حطيم نه بهر کوي په حطيم کي دسه به به کوي که طواف کونکي په حطيم کي ور داخل شو او طرف ئي اوکړ لو نو دا جئز نه دی

۱۰ دلیل ۱۰ دلیل دا دی چه حطیم د بیت الله برخه ده. لکه چې د حضرت عائشې رضی الله عنها د حدیث نه ثابت شوه چه **من العظیم من البیت** او حکم چې شوې دې نوحه د بیت الله نه بهر د طواف کاوه دې په بیت الله کې دسه

د طواف حکم نه دي شوې لکه چې د الله تعالی ارشاد دي (وَلْيَتَوَكَّلْ عَلَى الْبَيْتِ الْعَتِيقِ) [اوطواف دي وکړی د بیت عتیق گوري] د قدیم بیت د طواف حکم شوې دي په قدیم بیت کي دننه د طواف حکم نه دي شوې او د قدیم بیت نه تڼه خانه کعبه نه ده ده د وروست طواف ضروري شته او نه د وروست کي حلال ده.

طواف کی د حطیم راگروں هم ضروری شو

بَلَاغُهُ إِذَا اسْتَقْبَلَ الْعَظِيمَ وَوَحَّدَهُ لَا يَنْجُزِيهِ إِلَّا الْبَتَّةُ دَاوُدَ كَمَا جَرَى مَحْ كَرِي صَرْفَ حَظِيمٍ تَهْ نُونَهُ حَائِزٍ كَبِيرٍ دَدَهُ مَهْ
مَوْخَ، لِأَنَّ قَوْضِيَّةَ التَّوَجُّهِ بَيْنَهُ قِيَامُ الْكِتَابِ خَكَمَ جَعَلَ فَرَضِيَّةً دَمَخَ كَاوَهُ قَبْلَهُ تَهْ ثَابِتٌ دِيْ بِهْ بَصَرٌ دَقَرْنُ قَلَا
تَنَادَى بِمَا كُنْتُ بِغَيْرِ الْوَاحِدِ احْتِسَابًا نَ شَسْ بِهْ اَدَا كَلَمْ بِهْ هَفَهْ خَهْ جَرِ ثَابِتٌ شَمِيْ وَيْ بِهْ خَهْ وَاحِدٌ دَدَهُ دَاوُدَ

حَتِیاط نَه. وَالْإِحْتِیَاطُ فِی الطَّوْفَانِ یَكُونُ وَرَاءَهُ وَاحْتِیَاطٌ بِطَرَفٍ كِی دَا دِي چِه وی بهر د حَظِیم نه

توضیح - سوال ۱۰) عبارت دیو د سول مفرد جواب دې سوال ده، دې څکه حطیم د بیت برخه وی نو باید ده چی
صرف حطیم ته مخ کړې شی. اولمونځ اوکړې شی. نو دا دې جائز وی. ځکه حطیم هم د بیت برخه ده حالانکه دا
جائز نه ده.

﴿الجواب﴾: دې ځواب دا دې چه بيت الله ته مخ كول په نص قرآنی سره ثابت دې الله تعالى فرمانيلى دى [تَوَلَّوْا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ] اودا خبره جى حطيم د بيت الله برخه ده په خبر واحد سره ثابته شوي ده اود احياط

تدافدا ده چه کوم شی په نص قطعی سر د ثابت شوې وی هغه د هغه شی د امه ترك کړې شی کوم چې په حیر واحد ثابت شوې وی بویه طواف کې احتیاطیه دې کي دې چه خطیم په طوف کي ګاه کړې شی

يَهْ اُولُو دَرِي مَكْرُو بِي كِي پهلواني كول

قَالَ وَيَرَمُلُ فِي اثْنَلَاةِ الْاَوَّلِ مِنَ الْاَشْوَاطِ

فرمانی او رمل به کوی په دریو اولنو کي د چکرونو څڼي، وَالْاَوَّلُ

ان مہر میں مبینہ کیفین اور رس دا دی چہ خوزوی پہ تگ خیل کی اور پی گائیں یارینہ تفریقین العقیق پشاد
مفادہ کو کی حی فخر کوی پہ مینخ د دوو صفونو کی، وذلک تم الاضطباع اودا بہ وی سرہ د اضطباع نہ،

د عمرې دا کړه لپاره تشریف یوړ نو نور خلکې ښکته وږې ودرخولپاره خانه کعبه خالی کړې وه او په جبهه
عمر ته خنکې وو نور رسول الله د صاحبونو سره د خانه کعبې طواف کولو نیس په دغه مهال کې د

د. اوریدل، نوخپل دواړه لاسونه نې کېولاؤ کړل. اورمل نې پیل کړلو. اوس حاجونه ته نې هم ددې حکم

او کړلو چه د مسلمانانو په حق کې د نیکوۍ او برکت د لامل وګرځي او د نیکوۍ او برکت د لامل وګرځي او د نیکوۍ او برکت د لامل وګرځي

توضیح :- وجه بقاء حکم الرمل مع زوال سببه ۱) دا سبب اگرچه زائله شوې دي. خو حکم ئې پاته دي ځکه ځو د حضرت حبرو ابن عمر ؓ نه نقل دي چه په حجة الوداع کي بېي ۲) په يوم النحر کي په اولنو درې چکرو سوکي

مل ڪولو حالانڪه د حجة الوداع په ڪل په مکه ڪي مشرڪ پاتې نه وو نوهرکه چي د سبب د زوال نه روسته
مل سي هرمل کړې دې نوموړ د نبی ﷺ په تابعداري کي هم د رمل کوه زيات مستحق يو

پاتہ خلور جستوبہ (چکروہ) پہ اطمینان سرہ کول

فَرَمَائِی اُوخِی بہ پہ پاتہ چکرونو گی پہ خپل وقار سرہ، عَنِ ذٰلِكَ اَتَقَفَّ

١٠ هـ. قار و رواة د راوی جمع: نقل کونکې [

برج - عدم الرمل في الاشواط الاربعة صاحب دقدوری رحمہ اللہ فرمائی۔ چہ پہ پاتہ خلورو چکرونو کی بہ پہ
جبل وقار او پہ اطمینان سرہ خی۔ رمل بہ نہ کوی۔
اللہ پاک کہہ صحابہ دینے دجہ افعال نقلا کہ دی دھرم تہلہ دہم ہذا انتفاہ دہم

بى به اولنو درې چكرو نو كي رمل كړې وو. او په پاته څلورو چكرو نو كي ئې رمل نه وو كړې.

الزَّمَلُ مِنَ الْحَجَرِ إِلَى الْحَجَرِ وَرَمَلٌ دَحْجَرٌ اسودَّ نَهْ تَرَجَرِ اسودَّ پورې وی. هُوَ الْمَنْقُولُ مِنْ رَمَلٍ شَيْءٌ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ
الْسَّلَامُ (۲) هم دا منقول دی د رمل د رسول الله ﷺ نه

نبي رسول الله ﷺ د رمل په اړه کي هم دا منقول دی.

په ښه کي د رمل حکم

الذی رزقه الناس فی لؤلؤ قام که ښه جوړه کړي خلگ په ده باندې په رمل کي ، نو او دې درېری

فإذا وجد

١٠ لفظ^{*} ① زحمه و حاما (ف)، گنبره كول ② مسلک: لاره

لَا تَلْبَسُ لَبَدَةً قَبْلَ أَنْ يَفْقَهُ عَلَى وَجْهِ النَّبِيِّ خُكَّةٌ جِي نَشْتَه بَدَل دَدِي (رمل) دپاره، نو اودریری به تردې چې ادا شي کړي په طريقه د سنت

تخریج: دلیله ۱) دلیل دا دي، چه د رمل متبادل بل څه نشته. ددې امله که د گنډې د امله په اولنډوړي چکړو کې رمل کول ممکن نه وي نو انتظار دي کوي چه په سنت طريقه رمل اوکړي

بِخلاف الإسلام لأن الاستقبال يدل له په خلاف د اسلام (د حجر اسود) ځکه چې مخ کول (حجر اسود ته) بدل دي د هغې (استلام) نه

تخریج: په خلاف د حجر اسود د ښکلولو ځکه چې هلته د حجر اسود استلام متعذر شي نو انتظار دي، کوي بلکه حجر اسود ته دي مخ کړي او وړاندې دي تیر شي ځکه چې استقبال د استیلام بدل دي

په هر چکر کې د حجر اسود استلام

قَالَ وَتَسْلِمُ الْحَرَكَةَ لِمَا مَرَّ بِهِ فَرَمَانِي أَوَاسْتِيْلَامُ بِهِ كَوِي د حجر اسود هر کله چې تیریری په دي بندې، اِنْ اسْتَظَارَ که سوار لري

تخریج: الاستیلام في كل شوط ۱) صاحب د قدوری رحمه الله فرماني چه کله هم په طواف کي د حجر اسود ته تیریری بود قدرت په صورت کي به ددې استیلام کوي یعنی ښکلوي به ني

لأن أطواف الطواف كركعات الصلاة ځکه چې گڼتونه (چکرونه) د صواف په شان د رکعتونو د لمانځه دي التعمير، لَكَمَا يَفْتَتِحُ كُلَّ رَكْعَةٍ بِالتَّكْبِيرِ يَتَّبِعُ كُلَّ شَوْطٍ بِاسْتِلاَمٍ نُولُكُهُ ځنگه چې پیل کيږي دهر رکعت په تکبير سره دغه ډول به پیل کيږي هر چکر په استیلام د حجر اسود،

تخریج: دلیله ۱) ځکه چې په طواف کي گڼتونه پشان د لمونځ د رکعتونو دي لکه څنگه چې د رسول الله ارشاد دي (الطواف بالبيت صلاة) نولکه څنگه چې د لمانځه هر رکعت د تکبير نه پیل کيږي دغه ډول به د طواف هریو چکر د استیلام د حجر اسود نه پیل کيږي

۲) ثانیه ۱) ددې تائید د بخاری شریف د حدیث نه هم کيږي. هَلَا ان النبي طاف على بعير كلما أتى على الركن اليماني أشر إليه بشيء في يده ۱)

فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ الْإِسْلَامَ اسْتَقْبَلَ وَكَبَّرَ وَهَلَكَ عَلَى مَا ذَكَرْنَا ۱) او که توان نه لري د استیلام نوم مخ کوي دي او تکبير دي وانی او تهلیل دي وانی ځنگه چې موږ بیان کړي دي

تخریج: استقبال الحجر عند عدم القدرة ۱) او که د استیلام قدرت نه وي نو حجر اسود ته دي مخ کوي او تکبير اولاله الا الله دي وانی.

وَسَلَّمَ الرُّكْنَ الْيَمَانِي وَفَوْقَهُ فِي ظَاهِرِ الرَّوَايَةِ ۱) او ښکلوي دي رکن یماني دا مستحب دي په ظاهرو روایت کي، وَعَنْ مُحَمَّدٍ رَحِمَهُ اللَّهُ أَنَّهُ سَأَلَ أَوَامَامَ مُحَمَّدٍ رَحِمَهُ اللَّهُ نَهَ رَوَايَتِ دې چه دا سنت دي.

تخریج: الروایان في حكم استلام الركن اليماني ۱) صاحب د قدوری رحمه الله فرماني چه په هر چکر کي دي استیلام د رکن یماني کوي د ظاهرو روایت مطابق د رکن یماني استیلام مستحب او مندوب دي ۲) او د امام محمد رحمه الله د قول مطابق مسنون دي

لَا يَسْلَمُ غَيْرَهُمَا ۱) ونه دي ښکلوي سوي ددې دواړو نه، فَإِنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ كَانَ يَسْتَلِمُ هَذَيْنِ الرُّكْنَيْنِ

۱) القول الراجح هو هذا ظاهر الرواية كذا في فتح القدير (۲۵۹/۲) وردالمحتار (۱۸۴/۲) والهندية (۲۲۶/۱) نقلًا عن القول الراجح (۲۰۹/۱) -

۱) ځکه چې ښي الله به استیلام کوه ددې دواړو وَلَا يَسْلَمُ غَيْرَهُمَا ۱) او د حجر اسود او رکن یماني نه کړه سوي ددې نه.

تخریج: عدم استلام الركن اليماني والعراقي ودليله ۱) اود حجر اسود او رکن یماني نه سوي دي د رکن شامي او رکن عراقی استیلام نه کوي ځکه چې رسول الله به د حجر اسود او رکن یماني استیلام کولو خود رکن شامي او رکن عراقی استیلام به ني نه کولو.

وَيُسَلِّمُ الطَّوْفَ بِالْإِسْلَامِ يَعْنِي اسْتِلاَمَ الْحَجَرِ ۱) وجموي به طواف په استیلام یعنی په استیلام د حجر اسود

تخریج: اختتام الطواف باستلام الحجر الاسود ۱) صاحب د قدوری رحمه الله فرماني چه د طواف ختمام دي د حجر اسود په استیلام سره کوي. د رکن یماني په استیلام سره دي نه کوي

په مقام ابراهيم کي نعل کول

قَالَ أَمَّا النِّسَاءُ فَيُصَلِّي عِنْدَهُمَا كَقَتْنِ فَرَمَانِي بِيَا به لار شي مقام (ابراهيم) ته، نو لمونځ به اوکړي دهغې سره دوی ادوا رکعتي. دَأَوْحَيْتُ نِسَاءً مِنَ النَّبِيِّ ۱) چې په کوم ځاني کي ورته آسان وي د جمات (په حدودو) کي

تخریج: المراد من المقام ۱) د مقام ابراهيم نه هغه کاري مراد دي په کوم سوي چې حضرت ابراهيم رحمه الله د حبه کعبې جوړولو په وخت کي ولاړ وو د هغوی داودريدو په وجه په دي کسې دهغوی د قدمو سې حوړي شوي دي

وَيُسَلِّمُ وَاجِبَةً عِنْدَ أَوْدَا ۱) واجب دي په نير زموږ

تخریج: المذهبان في حكم ركعتي الطواف ۱) مسئله دا ده چه د طواف به اوږگي شي نو د مذهب سر هم ښي يا چې په مسجد حرام کي ورته په کوم ځاني کي آسانه وي دوی ادوا رکعتي دي کوي دا لمونځ زموږ به سز وحت

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ: سُنَّةٌ أَوْ فَرَمَانِي شَافِعِي رَحِمَهُ اللَّهُ (چه دا) سنت دي لِإِعْدَامِ دَلِيلٍ أَوْ جُوبٍ د مله د شتوالي د دليل ذ وجوب،

تخریج: اود امام شافعي رحمه الله په نيز سنت دي دلیله ۱) د امام شافعي رحمه الله دليل دادي. چه ددې لمونځ په وجوب باندي چونکه څه دليل نشته ځکه دا واجب نه دي.

وَلَسْنَا قَوْلَهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ {وَلْيُصَلِّ الطَّائِفُ لِكُلِّ أَسْبُوعٍ رَكْعَتَيْنِ} ۱) اوزموږ لپاره قول د ښي دي چه لمونځ دي کوي طواف کونکي د هراوه چکرونو لپره دوی ادوا رکعتي

تخریج: دلایل الاحناف ۱) وزموږ دليل دا دي ۱) چه ښي الله فرماني دي {وَلْيُصَلِّ الطَّائِفُ لِكُلِّ أَسْبُوعٍ رَكْعَتَيْنِ} لمونځ دي کوي طواف کونکي د هراوه چکرونو لپره دوي ادوا رکعتي، په حدیث کي د {وَلْيُصَلِّ} د امر صيغه ده. او امر لپاره د وجوب وي. ۲) او په يو بل حدیث کي دي. چه که ښي الله مقام ابراهيم ته اورسيدلو نو دا آيت شي تلاوت کړلو. {مُصَلِّي يَرْحِمُهُ مَقَامُ مِنْ وَأَتَّخِذُوا} ۱) او بيا شي دوي ادوا رکعتي او کړل به دي آيت کي هم «وَأَتَّخِذُوا» د امر صيغه ده. دکوم نه چې وجوب ثابتيږي

وَالْأَمْرُ لِلْجُوبِ ۱) او امر لپاره د وجوب وي

۱) من حديث ابن عمر رضي الله عنهما أخرجه الجماعة إلا الترمذي كذا قاله الزيلعي رحمه الله نصب الراية (۵۳/۳) -
۲) غريب الزيلعي رحمه الله بهذا اللفظ ثم قال وأخرجه ليخاري ومسلم عن نافع عن ابن عمر رضي الله عنهما أن رسول الله كان إذا طاف بالحج والعمرة أول ما يقدم فإنه يسمى ثلاثة أطواف ويمشي أربعاً ثم يصلي سجدتين كذا في نصب الراية (۵۳/۳) -

شرح - السؤال ۱۰: حوکه خوک دا سوال اوکری چه نیی ﷺ په کوم وخت کي باندې پچی ته لمونځ تعلیم ورکوه تر هغه ونیلي وو. لامل یی غیر هغه نبی ﷺ په خواب کي فرمایلي وو. لا انا تطوع به ددې حدیث نه معلوم شوه. چه د پنځو مونځونو نه سوې بل لمونځ واجب او قرض نه دي.

الجواب ۱۱: ۱) نو ددې خواب دا دي. چه حدیث د باندې پچی متروک الظاهر دي. ځکه چې په دې باندې د توبو اتفاق دي. چه لمونځ د جنازې او لمونځ د اخترونو واجب دی (د اخترونو د لمونځ په اړه کي د اتفاق دعوی محل نظر دي ځکه ددې په وجوب کي د امامانو اختلاف دي) حالانکه په دې حدیث کي ددې مونځونو بیان نشته ۲) او دوهم خواب دا دي چه ممکن ده حدیث د باندې پچی ددې نه وړاندې وی.

د سعی نه وړاندې اسلام د حجر اسود

الْمُعْتَمِدُ إِلَى الْحَجَرِ فَتَسْتَيْمُ) لپاره واپس شی حجر (اسود) ته، نو ټیکل به کړی دا، یَسْأُوِي (أَنْ تُنْهِيَ عَنْكَ الصَّلَاةَ وَالسَّلَامُ سَأَلَ رَجُلَانِ عَنِ الْحَجَرِ) ددې امله چې روایت شوي دي. چه نبی ﷺ چې کله لمونځ وکړلو دوی (دوه) رکعتو نو واپس شو حجر اسود ته.

شرح - اسلام الحجر بعد رکعتی الطواف ۱۰: فرماني که د طواف او صلاة طواف نه روسته نی د سعی اراده وی نو د صلاة طواف نه روسته دي حجر اسود ته لاړ شی او هغه دي ټیکل کړی ځکه چې په حدیث د حضرت حاجرې کي دي چه کله نبی ﷺ د طواف دوي (دوه) رکعتونه او کړل نو واپس حجر اسود ته لاړلو او هغه ني ټیکل کړلو.

وَالْأَصْلُ أَنَّ كُلَّ طَوَافٍ بَعْدَ سَعْيٍ أَوَّاصِلٌ دې. چه هر هغه طواف چې وی روسته د هغې نه سعی یعودالی الحجر نو واپس کیږي به په کي حجر اسود ته.

شرح - القاعدة ۱۱: صاحب د هدایه رحمه الله دا قاعده ذکر کړي ده چه د کوم طواف نه روسته د صفا مرویه په میخ کي د سعی اراده وی نوبه هغې کي به د طواف او صلاة طواف نه روسته حجر اسود ته واپس کیږي او هغه به ټیکلوي. اود کوم طواف نه روسته چې سعی نه وی نوبه هغې کي حجر اسود ته واپس کیدلو ضرورت نشته

لأن الطواف لساكن يقتصر بالاستسلام ځکه چې صواف هر کله وو چې پیل کیدو د استیلام نه فکد السعی يقتصر به دغه ډول سعی هم د استیلام نه پیل کیږي. بخلاف ما إذا لم یکن بقعة سعى په خلاف دهغه صورت چې نه وی روسته ددې نه سعی

شرح - دليله ۱۲: دليل دا دي چه لکه څنگه افتتاح د طواف هم د استلام سره وو. دغه ډول به د سعی افتتاح هم په استلام سره کوي.

د طواف قدوم نزعی حیثیت

قَالَ (وَهَذَا الطَّوْفُ طَوَافُ الْقُدُومِ) صاحب د قدوري فرماني. اودا طواف، طواف قدوم دي وَتَسْمَى طَوَافُ الْقُدُومِ او نومول کولای شی په طواف تحیه سره.

شرح - اسماء طواف القدوم ۱۳: مصنف د قدوري رحمه الله فرماني چه مکې معطم ته په دې خلیدو چې کوم طواف کیږي هغه ته طواف قدوم وانی او ددې دوهم نوم طواف تحیه اودریم نوم طواف لقاء او څلورم نوم طواف اول عهد دي

بِهِمْ سَعْيٌ وَتَسْمَى بِوَاجِبٍ اودا سنت دي واجب نه دي

۱) أخرجه مالك في موطاء كتاب الحج باب الإسلام في الطواف رقم ۱۱۲ ومسلم في الحديث الطويل في خطبة الحجة الوداع النبوية عن جابر (۱۶۷).

شرح - المدهان فی حکم طواف القدوم ۱۴: مود به سردا طوف د آفاقی لپاره سنت دي، احب به دي وَقَالَ مَا لَكَ رَجَاءَ اللَّهِ: إِنَّهُ وَاجِبٌ يَقُولُهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ أَوَّامٌ مَالِكٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَرَسَتْ دې. احب به دي نبي ﷺ نه (مَنْ أَنَى الْبَيْتَ فَلَيْسَ بِهِ بِالطَّوَّافِ) حی څو راضي ست الله نه. نو پیشکشي دي وړاندې پچی به طواف کاوه سره (يعني طواف دي اوکړي).

شرح - ودامام مالک رحمه الله په نیز واجب دي ۱۵: دليله ۱۶: د امام مالک رحمه الله دليل دا حدیث دي چه ۱۷: من أن البيت فليحبه بالطواف ۱۸: يعنى كرم سرب چې بيت لله ته لاړ شی نو تحیه دي ورته په طواف سره پیش کړي لکه څنگه چې د مومن سره تحیه په لفظ د سلام سره ده په دې حدیث کي د طواف حکم په صیغه د امر ورکړي شوي دي اود امر موجب وحبوبی

وَلَمَّا أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَمَرَ بِالطَّوْفِ، أَوْ أَمَرَ لِبَرِّهِ د وجوب وی) ورمود لپاره دليل دا دي چه الله تدلی حکم کړي دي د طواف وَالْأَمْرُ الْمُنْطَلِقُ لَا يَقْتَضِي التَّكْرَارَ. أَوَّامِرٌ مطلق تقاض نه کوي د تکرار. وَقَدْ تَقَرَّرَ طَوَافُ الزَّيَّارَةِ بِالْمَسَاءِ اړيکینا متعین شوي دي (د فرضیت دپاره) طواف زیارت په حمای

شرح - دليل الاحناف ۱۹: زموږ دليل د الله تعالی ارشاد دي چه ۲۰: تَعْبِقُ الْبَيْتَ وَلْيَصُفُّوا په دي کي د طواف حکم دي او امر مطلق د تکرار تقاضا نه کوي اود طواف زیارت فرضیت په حمای سره معین دي. نو هر کله چې طواف زیارت د فرضیت لپاره متعین شوي دي یول طواف به واجب نه وی کسی به مرکي به تکرار لازم شی. (اودا جائز نه ده)

وَلَمَّا رَوَاهُ تَمَامُ نَبِيٍّ أَوْ بَعْدَ حَدِيثٍ كِي چې نامدار کړي دي نبی ﷺ په پیشکشي سره وَفَوَّادِيلُ الْإِسْتِغْبَاثِ دا دليل د استحباب دي وَلَيْسَ عَلَى أَهْلِ مَكَّةَ طَوَافُ الْقُدُومِ) وننشه په اهل مکه باندې طواف قدوم. (لَا يُجْزِئُ الْقُدُومَ فِي حَقِّهِ د امله د نشتوالی د راتلونو په حق د دوی کي

شرح - الجواب من مستند مالک رحمه الله ۲۱: دامام مالک رحمه الله د پیش کړي حدیث نه خواب د، دي چه په دې حدیث کي ني طوف ته د تحیه طواف ونيلي دي او تحیه په استحباب باندې دلالت کوي ځکه حی په لغت کي تحیه دهغه اکرام نوم دي چه دهغې یل علی سبیل لتسع وی بود لفظ تحه د قریبه په وجه وحبوب نه ټیټیږي دا خیال ساتي چه د مکې د اوسیدونکو په حق کي دا طواف مسور هم نه دي ځکه حی د طوف د بهرنه د راتلونکو لپاره د قدوم په وجه باندې سنت دي ود مکې د خلکو په اړه کی قدوم نشته نودا طواف به هم نه وی.

د صفا ډیري منون اعمال

قَالَ ثُمَّ تَخْرُجُ إِلَى الصَّفَا فَيَصْعَدُ عَلَيْهِ فَرْمَنِي بیا به اوڅی اړخ د صفا ته نواودي خیري په هغې باندې. وَتَسْتَقْبِلُ الْبَيْتَ وَتَكْبِّرُ وَتَقُولُ بِحَوْلِ اللَّهِ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ومخ دي کړي قبله ته، او لا اله الا الله، دي او وانی اودرود دي ووايي په نبی ﷺ بَوْرَقُهُ يَذِيهِ وَيَدْعُو اللَّهَ بِحَاجَتِهِ) او لاسوه دي ویت کړي اوسوال دي اوکړي د الله نه.

حل المسئلة ۱۱: يصعد، صعوداً (س)، ختل تفرع كيفية السعي من الصفا ۱۲: مسئله دا ده چه د طواف قدوم به فارغ شی نواول به د صفا مرویه په میخ کي سعی وکړي نوصفا ته به اوڅیږي اوبیت الله ته به مخ کړي. اونکییر او لا اله الا الله. به او وانی اوبه سعی ﷺ نه درود او وانی او لاس دي اوچت کړي دخپل حاجت لپاره دي د الله تعالی نه دعا او غواړي

۱) قال الزيلعي رحمه الله غريب جداً نصب الرأية (۵۷/۳).

يَسْأَلُونَكَ أَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ صَعِدَ الصَّخْرَةَ إِذَا نَظَرَ إِلَى الْبَيْتِ خُكَّهُ نَفَلَ دِيْ حُجَّه نَبِيٍّ ﷺ أَوْ خَلَّوْا صَفَاتِهِ تَرَدَّى
حَتَّى كَلَهُ نَبِيٌّ أَوْ كَلَّوْا بَيْتَ اللَّهِ، فَأَمَّا مُسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةِ يَدْعُو اللَّهَ (١) نُو وَدْرِ يَدْلُو مَخْ بِه قَبْلَهُ، أَوْ دَعَاءُ نَبِيٍّ غَوِيٍّ
اللَّهُمَّ نَهْ

توضیح :- دلالت دارد که نقل دی. ① چه نبی صفا ته اوختلو تردپچه بیت الله نی په نظر شو نوقبلې ته نی مس کړلو اودعانی اوکړله.

[illegible]

تاریخ - او ددې امله چې شاء او درود دواړه په دې باندې مقدم وی ځکه چې په دې سره دې قبليدو ته بردي کيږي لکه څنګه چې په نورو دعاګانو کې دی. بلکه لمونځ راواخله. چې اول درود دی. اوسا ورپسې دې ده

وَمَا يَصْدُقُ مَا يَصِيرُ الْيَتِيمَ إِعْرَافُ مِنْهُ أَوْ خَيْرُ بِهِ (په صفا) په دومره اندازه حی شی بیت الله په خانی د لیدو ده
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْإِسْتِغْبَالُ هُوَ الْمَقْصُودُ بِالْمَقْصُودِ حُكْمُهُ قَبْلَهُ تَهْ مَخْ كُولُ مَقْصُودِ دِي وَتَحْزُرُ إِلَى الصَّفَا مِنْ أَيْ بَابِ شَفَاعَةِ أَوْدِي
حی (اړخ د) صفا ته، د (مسجد حرم د) کومې دروازې نه حی شی خوښه وی وَأَمَّا آخِرُ الشَّيْءِ بِأَبْنِي تَحْزُرُ
وَيَقِينَا وَتَلِي وَوَنَبِي ﷺ د دروازې د بنومخزوم به، وَهُوَ الَّذِي يَنْتَهِي بِأَبِ الصَّفَا أَوْ دِ هغه (دروازه) ده چه نوم ورته
خستلې شی باب الصفا، لِأَنَّهُ كَانَ أَقْرَبَ الْأَبْوَابِ إِلَى الصَّفَا لِأَنَّهُ سَنَةُ (۲) حُكْمُهُ جِي دَا (دروازه) د ټولونه نژدې ده
صفا ته، ددې امله (ددې دروازې ته وتل) نه دی. جِي دَا سنت (عمل) دي.

تاریخ - کشف الصعود علی الصفا صاحب دهدایه رحمته الله فرمائی چه په صفا غونډی ته دومره خيځی چې بیت الله ده نظر ته مخکی راشی ځکه چې په صفا باندې د ختلو نه مقصود د بیت الله استقبال دې اودا مقصود به هم په دې صورت کې حاصلیږي. صاحب دهدایه رحمته الله فرمائی چه صفا ږخ ته د تللو لپاره حاجی ته اخیږي چې په دکومې دروازې نه غواړي اودې ځی او نبی کریم صلی الله علیه و آله د باب بنی مخزوم نه وتلې وو باب بنی مخزوم ته د باب صفا هم وائی ددې دروازې نه د نبی کریم صلی الله علیه و آله وتل په دې وجه وو چه دا دروازه د صفا غونډی ته ډیره رډی ده نو ددې دروازې څخه به وتل مستحب وی سنت به نه وی لکه چې امام شافعی رحمته الله د باب صفا نه تلو ته سنت وائی

بہ پروہ باندی مسوں اعمال

آل لَمْ يَعْطَ نَحْوَ الْمَرْءَةِ وَتَمَشَى عَلَى هَيْئَتِهِ" فرمائي سا دي را کوز شي اړخ د مروه ته، اوروان دې وي په خپل
قار، خِذَا بَلَّغَ نَظْرَ الْوَادِي يُسْعَى بَيْنَ الْمِيلَيْنِ الْأَخْضَرَيْنِ سَعْيًا کله جي اورسيږي مينځ د وادي ته، نو مډه دي
هي په مينځ د ميلين اخضرين کي په مډي وهلو سره، لَمْ تَمَشْ عَلَى هَيْئَتِهِ حَتَّى يَأْتِيَ الْمَرْءَةَ فَيَضَعُ عَلَيْهَا يَدَيْ
دې روان وي په خپل وقار سره تردې چې اورسيږي مروه ته، او اوخيرې په هغې باندې، وَيَقْعَلُ كَمَا قَعَلَ
عَلَى الصَّفَا اوکړي به هغه شان څنگه نېچه کړي وو په صفا،

١) ينحط، انحطاطًا راکوزیدل ٢) هينة وقار ٣) مشى، مشيًا (عش): تلل
تروح - كمشة السحر إلى المرقعة

رام دې روان وی بیا چې کله بطن وادی ته اورسی نو د میلین اخضرین سره دې منډه اووهی بیا دې په آرام

(١) تقدم تخريجه في حديث جابر بن عبد الله الطويل) —

(١) من حديث ابن عمر رضي الله عنهما أخرجه النسائي في السنن الكبرى (٤٠١/٢) رقم (٣٩٥٨) -

دوهم ٻيو
سمره روين دي بردي چي مروه نه اورسي اونه ههچي دي ارجيري اوهه شان اعمال دي اوکري خکه چي سپ به
سيف کري وو

صف ڪري وو
بِصَاوَرِيٍّ اَنْ اَنْ اَبْسَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ تَزَلَّ مِنْ الصُّغَا وَجَعَلَ يَمْشِي تَحْتَ الْمَرْوَةِ دِي امله جي ررايت سوڀ دي چه سي
د صف ٻه راڪور شو او شروع ٿي او ڪرله جي تيلو ايج د مروه نه. وَسَعَى فِي بَطْنِ الْوَادِي حَتَّى اِذَا غَرَبَ مِنْ بَطْنِ
الْوَادِي اَوْ مَنَّهُ نَهْ اَوْ هَلَهْ يَهْ مَبْنَحْ د وادي ڪي. تَرْدِي جِي تِيرْ شُودْ مَبْنَحْ د وادي نه. مَشْ حَتَّى مَعْدَا الْمَرْوَةِ وَرَوَانِ
وَو تَرْدِي جِي اَوْ خَتْلُو يَهْ مَرُوَهْ بَنْدِي. وَطَافَ بَيْنَهُمَا سَبْعَةَ اَشْوَاطٍ (۱) اُو گيسو نه ڇڪرو نه. نَهْ لُگولي وو په مَبْنَحْ
ددِي دواو ڪي اووه خُله

سرخ - دایله څکه چې نقل شوی دی چه نېی څنگه د کور شو ویه آرام سره مروه اړخ نه روان وو او په بطن وادی کې نې منډه اووهله چه بې کله د بطن و دی نه تر سره مروه نه اوختلو اود دې دواړو په منځ کې نې اووه چکرې اولنگولې.

قَالَ (وَهَذَا شَوْطٌ وَاحِدٌ) اودا یوچکر دی

تخرج - القولان في كيفية عدد الاشواط ﴿١﴾ صاحب دهد به رَحْمَةُ اللهِ فرماني چه دصفت به مروه نه بلل بو سو
دي ﴿٢﴾ اوام طحاوی رَحْمَةُ اللهِ فرماني چه د صفا نه مروه نه بلل اوب و بس مروه ته راگ دوا به بو سوخ دي
خو اصح دول هغه دي کوم چي علامه مرغیانی ذکر کرې دي
دلیل القول الاصح ﴿٣﴾ خکه چي د نبی ﷺ حج د ن قینو تولو راویانو په دي باندې اتفاق دي چه سی ﷺ د ص
ومروه په مینخ کي اووه چکرې لگولې وې او د ام طحاوی رَحْمَةُ اللهِ د بیلر مطابق د اووه په خانې خوار ل
اشواط جوړېږي. نو خکه د صاحب هدایه رَحْمَةُ اللهِ قول اصح معلومېږي

د سغې د پيل او اختتام شاپوړه

فَقَطُّوْكَ سَبْعَةَ اَشْوَاطٍ يَبْدُوْا بِالنَّصْفِ وَيَخْتَصِمُ بِالْمَرْوَةِ لَوْ كَوَى دِي اَووه شوطونه، شروع به کوی د صفا نه او ختموی به نهی مروه باندې **وَيَسْعَى فِي بَطْنِ الْوَادِي فِي كُلِّ شَوْطٍ** اومنده به وهی په بطن الوادی کی په هریونشوی کی رَوَيْنَا دهغه حدیث د امله کوم چې موږ رویت کړو **وَأَمَّا يَبْدُوْا بِالنَّصْفِ لِقَوْلِهِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ فِيهِ** وینب سل کوی د صفا نه د امله د قول د نبی ﷺ په اړه کی **{ اَبْدُوْا عَمَّا بَدَأَ اللّٰهُ تَعَالٰی بِهِ }** ^۲ حی سل کوی به هغه چې پیل کړې ده الله تعالی په هغې باندې (یعنی په قرآن کی اول د صفا اویا د مروه ذکر دې)

هل اللغة ① يبدأ، بدءاً (ف)؛ پیل کول ② یختم، ختماً (ض)؛ ختم کول

ترجیح - وجوب ابتداء السعی من الصفا ۱ صاحب دقدوری رحمہ اللہ فرمائی چہ سعی اووہ شوطوہ (جکری) دی شوط پیل بہ د صفا نہ کیری اویہ مروہ بہ ختمیری اویہ ہر شوط کی بہ یہ بطر وادی کی میدہ وہی دلالت ۱ دلیل ہعہ حدیث دی کوم جی د تیر سو مسنلی پہ صحن کی تیرتوی دی یعنی ۲ لزام من الصفا وجعل یثقی احوالہ الحدیث ۳ اود صد نہ د سعی پہ بس کولودا حدیث دلیل دی ۴ بدائتہ تعالیٰ بہ ۵ یعنی کوم خانی نہ جی اللہ تعالیٰ یہ قرآن کی پیل کیری دہ د ہفہ خانی نہ سعی کوئی واللہ تعالیٰ د صفا نہ پیل کیری دہ فرمائی ۶ اِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ اِیہ دی حدیث کی لفظ ۷ الاسعوا ۸ مسغہ دامر دہ نہ د صفا جخہ بہ سل کول واحب وی

لَمَّا تَفَقَّهَ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ وَاجِبٌ بِيَا سَعَى بِهِ مَسِخَ صَفَا أَمْرَهُ كِي وَاجِبٌ دَهُ وَابَسَ بَرْكُنِ وَرَكِي بِهِ دِي

(تقدم تخریجه فی حدیث حابر علیہ الطویل)

(١) أخرجه النسائي باب القول بعد ركعتي الطواف رقم ٧٧٢ والدارقطني (٢٥٥/٢) والبيهقي (١٥١/٥) رقم (١١١٧) -

کتاب الحج

شرح - المدهان في حكم السعي ۱۰ پاتې شوه دا خبره چې د صفا مروه په مينځ کي سعي کول واجب دى که ښه وي اړه کي د عساو ۱۱ اختلاف دى ۱۲ زموږ په نيز رکن نه دي بلکه واجب ده

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ إِنَّهُ رُكْنٌ لِقَوْلِهِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ أَوْ مِمَّ شَفَعَى رَجُلٌ لَدُنْهُ فَرَمَانِي بِهِ دَا رُكْنٌ دِي د امله ددي وېب د سې ۱۳ اِنْ اَللّٰهُ تَعَالٰى كَتَبَ عَلَيْكُمْ السَّعْيَ فَاسْعَوْا ۱۴ چې الله تعالى فرض کړې ده په ناسو سدي سعي يو سعي کوي

شرح - او د امام شافعي رحمه الله په نيز رکن دي هم د امام مالک او امام احمد ۱۵ قول دي

دليل ۱۶ د امام شافعي رحمه الله دليل دا حديث دي چه ملائ الله كتب عليكم السعي فاسعوا ۱۷ يعني الله تعالى په ناسو سدي سعي کول ليکلي ده نوسعي کوي اود کتب لفظ په فرصيت کي استعمالېږي نوځکه سعي رکن دي

وَقَالَ تَعَالٰى اَفَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ اَنْ يَتَوَقَّعَ يَمَاسَا اَوْ مِمَّ a

شرح - دليل الاحاديث ۱۸ اوزموږ دليل دالله تعالى ارشاد دي اَفَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ اَنْ يَتَوَقَّعَ يَمَاسَا ۱۹ په دې آيت باندې استدلال په دې طريقه دي چه په دې کي لفظ د اَفَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ اَبَاحَت لپاره استعمالېږي لکه دالله تعالى

ه دي ارشاد کي اَفَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ اَنْ يَتَوَقَّعَ يَمَاسَا اَلنِّسَاءَ خَطْبَةَ مِنْ بَيْتِهِ عَرَضْتُمْ ۲۰ کي هم اباحه مقصود دي حکه جي د کوم سخې خوند ووت شوې وي سوهي ته په موده د عدت کي په کمايه سره خطبه د نکاح

ليکل نه فرض دي اوبه واجب دي بهرحال لفظ د اَفَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ اَبَاحَت لپاره مستعمل دي اوکوم لفظ جي د اباحه لپاره مستعمل وي هغه د فرصت اووجوب معي کوي د آيت ظاهرهم دا واني چه د صفا مروه په

مينځ کي سعي نه فرض ده اوبه واجب ده

اَلَا تَأْعَذُنَا عَنْهُ فِي الْاِجَابِ صَرْف دومره ده چې موږ عدول اوکړلو ددي اباحه نه په واجبولو کي چه سعي مونه فرض کړه لکه څنگه چې امام شافعي رحمه الله فرماني اونه مباح لکه څنگه چې د آيت د ظاهره معلومېږي اود دې دواړو په مينځ کي قول مواخير کړلو چه وجوب د سعي دي

شرح - وجوه العدول عن الاباحه الى الاجاب ۲۱ خود ايجاب په حق کي موږ د ايجاب نه عدول اوکړو يعني د آيت ظاهر اگرچه دا واني چه سعي واجب نه ده خو په دې ظاهر باندې موږ عمل پريښولو د آيت په ظاهر باندې موږ عمل خکه پريښولو چه په حديث ملائ الله كتب عليكم السعي فاسعوا ۲۲ خرواحد دي او خبرواحد په

وجوب دلالت کوي ۲۳ دويمه وجه د استدلال دا ده چه ددي آيت په اول کي دي اِنْ الصَّفَا وَالْمَرْوَةُ مِنْ شَعَابِ اللَّهِ ۲۴ اوشعائر جمع د شعيرة ده وشعيرة بېلنه نه واني اونسانه د دين فرص وي سود آيت دا برچه د سعي

په فرضيت دلالت کوي اوهم ددي آيت آخری برخه اَفَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ اَبَاحَت دلالت کوي نوموړ په دواړو عمل اوکړلو اود وجوب قول مواخير کړو ځکه چې واجب اعتقاد اخورض نه وي البته عملا فرض وي ۲۵ دريمه وجه د ده چه د ايجاب د معي عمل موبه اجماع باندې پريښولو ځکه جي د سعي د اباحه

ځوک هم نن نه دي

وَلَا اَنَّ الرُّكْنَ لَا يُلْتَمِزُ لَدَلِيلٍ مَقْطُوعٍ بِهِ وَلَمْ يُوْجَدْ اَوَّلُهُ دَا جي رکنست نه ثابتېږي مگر په دې سې دليل جي يقين شوي وي دهغي اوموجود نه دي د سې دليل نه فرصت دسعي

۱۸ من حديث ابن عباس ۱۹ أخرجه ابن حبان في صحيحه في النوع السادس والستين من القسم الثالث والعاكم لى

لستدرک (۴۵۹/۱)

۲۱ من حديث ابن عباس ۲۲ أخرجه ابن حبان في صحيحه في النوع السادس والستين من القسم الثالث والعاكم لى

لستدرک (۴۵۹/۱)

دوهم نوك

کتاب الحج

شرح - الدليل الثاني لعدم ركنية السعي ۱۰ د سعي په وجوب اوعدم ركنيت باندې زموږ دوهم دليل دا دي چه ركنيت په دليل قطعي سره ثابتېږي اودليل قطعي نشته نور ركنيت هم متفق شو

لَمَنْفَى مَاوِي كَتَبَ اسْتَحْبَابًا لِمَعْنَى د هغه څه جي روايت نې شوې دي په لفظ د (كتب) (نو) استحباب نري مراد دي راگرچه د كتب متبادره معني فرصيت دي اوبه دي روايت کي كتب به معني د استحباب

داسي دي كَتَبَ اَوْ كَتَبَ عَلَيْهِ a

دې حالته وصيت کول په اتفاق سره مستحب دي

الاجواب من مسئل الشافعي رحمه الله ۱۰ د امام شافعي رحمه الله د ارچه د پيش کړې شوي حديث جي ملائ الله كتب عليكم السعي فاسعوا ۱۱ ده خواب دا دي چه د سعي استحباب ليکلي شوي دي بکه په بل آيت کي كَتَبَ عَلَيْهِ اَوْ كَتَبَ عَلَيْهِ a

نري تعبير په كتب سره کړې دي (نولکه څنگه جي دلته كتب د استحباب لپاره مستعمل دي دغه ډول په مسله د سعي کي هم كتب د استحباب معي غير فرض لپاره استعمال شوې دي

د سعي نه روسته د اهرام په حالت کي په مکه کي قيام

قال (المؤيد بمكة حراما) ۱۰ لانه مؤيد بالمحرمين دي اوسيري په مکه کي په حالت د اهرام کي ځکه جي دي محرم دي فَلَا يَحْتَلُّ قَبْلَ الْاِقْبَانِ بِاَفْعَالِهِ په حج نه به حلالېږي وړاندې د ادا کاوه د فاعلو دهغي (حج)

هذه الله ۱۱ يتحلل، تحللاً، حلال کيدل

شرح - القيام في مكة محرماً بعد السعي ۱۲ صاحب دقدوري رحمه الله فرماني چه د طواف قدوم اوسمي نه فرع شي نوددي نه روسته دي دا سري په حالت د اهرام کي په مکه کي اوسيري ځکه جي ده دحج ادا کاوه لپاره حرام ترلې وو نو اوس به د حج د افعالو ادا کولونه بقيرد اهرام ته نه خارجېږي يعني داسي څه کار به نه کوي چه په هغي باندې د اهرام نه بهر شي

قال (ويظوف بالبيت كالماء) ۱۳ وطواف دي کوي د بيت الله نه چې کبه نې خوښه وي لانه يشبه الصلاة قال عليه الصلاة والسلام ځکه جي دا مشابه دي د لمانځه سره فرمانيږي دي نبي ﷺ الطواف بالبيت صلاة (و) الصلاة غير موضوعة طواف د بيت الله لمونځ دي اولمونځ بهترينه نيکي مقرر کړې شوې ده بکذا الطواف نودعه ډول طواف هم دي

لعمري - البته په دغه موده کي چې نې څومره خوښه وي د بيت الله طوافونه دي کوي

دليل ۱۴ ددي دليل دا دي چه نبي ﷺ طواف د لمانځه سره مشابه کړې دي فرمانيږي نې دي ﷺ الطواف بالبيت صلاة (و) الصلاة غير موضوعة طواف د بيت الله لمونځ دي اولمونځ يوکار دي چه د مخصوص ځايونو نه سوې په هر ځاي کي په هر وخت کي ادا کولې شي نودغه ډول طواف هم هر وخت ادا کولې شي

لأنه لا تسعي مگر دومره ده چې دي به سعي نه کوي عقيب هذه الأوقات في هذه الأوقات رستوددي چکرونو نه په دي موده کي لأن السعي لا يجب فيه إلا مرة ځکه جي سعي نه واجبېږي په دي کي مگر يوخل، والتعل بالسعي غير مشروط

۱۸ من حديث ابن عباس ۱۹ أخرجه ابن حبان في صحيحه في النوع السادس والستين من القسم الثالث والعاكم لى

لستدرک (۴۵۹/۱)

۲۱ من حديث ابن عباس ۲۲ أخرجه ابن حبان في صحيحه في النوع السادس والستين من القسم الثالث والعاكم لى

لستدرک (۴۵۹/۱)

لستدرک (۴۵۹/۱)

کتاب الحج

اوتفل په سعی کي غیر مشروع دي. (چه د طواف نه بغیرد صفا مروه سعی کوي. نو دا عبادت نه دي)
 تریخ - عدم سعی بعد الطواف النعلی (۱) البته دومره خړه ضرور ده چه ددې نفلی طوافونو نه روسته دي. د صفا
 او مروه په میځ کي سعی نه کوي ځکه چې سعی صرف یوځل واجب ده او هغه د صواف قدوم ته روسته دي. د صفا
 ده اوبه نفلی حشمت سره سعی کول مشروع شوي نه ده نو د یوې سعی نه روسته دي سعی به کوي
 یصلی یکل استوی رکعتین اولمویځ دي کوي د هر اووه سوطونو لپره دوي اوده رکعتنه. ووهی رکعتا
 الطواف علی ما بیننا اودا رکعتونه د طواف دی لکه څنگه چې موږ بیان کړی دی
 تریخ - رکعتان بعدسعة اشواط (۲) صاحب د هدایه رحمه الله فرماني چه نفلی طواف کونکي دي د هراوه شوطو
 نه روسته دوي اوده رکعتنه کوي دي دوو رکعتونو ته صلاة الطواف وائی لکه وړاندې چې حدیث تیر شوي
 دي

په اوومه ذوالحجه خطبه وئیل

قال (اذا كان قبل يوم التروية فرماني کله چې وړاندې ورځ سی د ورځ د ترويه به، بیوم خطب الامام خطبه
 بیوم خطب الامام خطبة يعلم فيها الناس الخروج الى من. نو خطبه دي اوکړي خطب یوه خطبه، په دي کي به
 حوده کوي ځنگو ته، منی ته د تلو، والصلاة بعرفات والوقوف والإضافة) په عرفات کي د لمونځ کولو، وقوف
 عرفات اودهله به د روایدو والتاحیل ان فی الحجة ثلاث خطب أو لها ما ذکرنا حاصل دا چې په حج کي درې
 خطبې دي یوه دا کومه چې موږ ذکر کړه. والثانية بعرفات يوم عرفة دویمه په عرفات په ورځ د عرفه، والثالثة
 يوم في اليوم الثاني عشر دریمه په منی کي په یوولسمه ورځ (ذوالحجه)

حل التمتع (۱) وقوفه ودریدل (۲) افاضه: واپس کیدل

تریح - الخطب الثلاث في الحج (۳) صاحب د قدوري رحمه الله فرماني چه په اوومه ذوالحجه به د مابینین
 دلمانځه نه روسته امام خلکو ته یوه خطبه اوواتی. (۴) اودویمه خطبه په نهمه ذوالحجه په ورځ د عرفه په ډگر
 عرفات کي د مابینین دلمانځه نه وړاندې اوواتی (۵) اودریمه خطبه په منی کي د مابینین دلمانځه نه روسته

فیفصل بین کل خطبتین بیوم نو جداوالي به کوي په مینځ د هرې یوې خطبه کي په یوه ورځ،

تریح - العلو في الخطبتين (۶) په اوله اودریمه خطبه کي به د دوو خطبو په میځ کي نه کینی بلکه صرف یوه
 خطبه به وائی اوبه دویمه خطبه کي یعنی د عرفات په خطبه کي د دوو خطبو په مینځ کي کینینسل ضروري
 دی.

علامه مرغینانی رحمه الله فرماني چه دي درې خطبو کي به د هرو دوو خطبو په
 میځ کي د یوې ورځ جدانی وی یعنی د اولې اودویمې خطبې په مینځ کي به د اتمې ذوالحجه فصل وی اوبه
 دویمه اودریمه خطبه کي به د لسمې ذوالحجه فصل وی.

وقال زفر رحمه الله في ثلاثة أيام متوالية أو ايام زفر رحمه الله فرمانيلی دی چه خطبه به وائی درې ورځو کي
 پرله پسې. أو لها يوم التروية لأنها أيام التوسيع وتتم الحاج أوله په ورځ د ترويه، ځکه چې دا ورځې د حج دی اود جمع
 کیدو د خلکو دی

حل التمتع (۱) متوالية: یو بل پسې

تریح - او حضرت امام زفر رحمه الله فرماني چه دا درې واړه خطبې به بلا ناغده وی یعنی اوله خطبه به په اتمه
 ذوالحجه اودویمه په نهمه اود دریمه په لسمه ذوالحجه وی
 دلیل زفر رحمه الله (۲) دامام زفر رحمه الله دلیل دا دي چه دا درې واړه ورځې د حج د افعالو اود حاجیانو د جمع
 کیدو ورځې دي. نو په دي ورځو کي خطبې وئیل مناسب دی

دوهم بون

کتاب الحج

وقد اتت الفصول منها التعلیم يوم التروية ويوم النحر وما اشتغال، او رموز دلیل د دي چه مقصود درې به حوده
 ده اودرځ د ترويه او ورځ د احتر ورځې د مشعولب د خلکو دی لکات ما ذکرنا انهم نفس القلوب انهم بنوده
 هغه طریقه چې موږ بیان کړه زیته کتوره ده. اوبه زړونو کي زیاته اثرناکه ده
 تریخ - اورموب دلیل دا دي چه ددې خطبو مقصود حاجبو ته د حج د افعالو تعلیم ورکول دي و به یو
 لسمه ذوالحجه د حج د افعالو په کاوه کي مشعولب ورځې دي اوبه دویمه نهمه اویوولسمه ذوالحجه کي
 څنگ څه قدرې اوزگار شوی وی څو ځکه په دي ورځو کي حدکو ته خطبې وئیل فندی مسدې هم
 دی او اثرناکې هم ددې نه علاوه د نبی ﷺ د غار د انبیوالان حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه معمول هم د، وو
 په يوم الترويه منی کي اقامت

وقد اتت الفصول منها التعلیم يوم التروية يوم عرفة (۱) کله چې لمونځ اوکړی د سهار په ورځ ترويه په مکه کي. سواره
 وخی منی ته (۲) وقسم بها حتى یصلی الفجر من يوم عرفة اوقیم به اوکړي هسته تردي چه اوکړي لمونځ د سهار په
 ورځ د عرفې، یساروی (۳) ان النبى علیه الصلاة والسلام صلى الفجر يوم التروية بمكة ددې منله چې رویت سوي دي چه
 بی لمونځ اوکړو د سهار په ورځ د ترويه په مکه کي قلما طلعت الشمس رالی منی نو کله چې راوحسولم
 روان شومنی ته، فصلی یعنی الظهر والعصر والغروب والعشاء والنحر لمونځ نې اوکړی په منی کي د
 ماسپڅین، مازیگر، مابینام، مسخوتن او د صبا ثم رالی عرفات (۴) سا روان شو عرفات ته

من التمتع (۱) راح، رواها (۲) د مابینام په وخت کي تگ راتگ

تریح - الذهاب الى منی يوم التروية (۳) دحج افعال بیانوی، امام قدوري رحمه الله فرماني چه په ورځ د ترويه جې په
 مکه کي د سهار لمونځ اوکړي، نو منی ته دي، روان شی اوبه منی کي به د نهمې ذوالحجې نه واحد نرلسمې
 ذوالحجې د سهار د لمونځ پورې ایسار شی تردي چې د سهار لمونځ به هم په منی کي اوکړي

أوقع التماسح عبارة القدوري (۴) دقدوري د عبارت نه دا معلومېږي چه په ورځ د ترويه چې څنگه د سهار
 لمونځ اوکړي نو منی ته به روانېږي حالانکه دا د سنت نه خلاف ده. بلکه سنت دا ده چه د ترويه په ورځ چې
 د سهار د لمانځه نه روسته لمر راوخیږي نو منی ته به روانېږي لکه صاحب د هدایه چې کوم حدیث ذکر کړي
 دي، د هغې نه ثابت ده. ارشاد دي. هان النبى ﷺ صلى الفجر يوم التروية بمكة فلما طلعت الشمس راح الى منی فصل یعنی
 الظهر والعصر والغروب والعشاء والفجر ثم راح الى عرفات (۵)

په منی کي قیام او عرفات ته تلل

وقد اتت بمكة ليلة عرفة وصلى بها الفجر ثم غدا الى عرفات (۱) اوکه شپه نې تیرد کړه په مکه کي شپه د عرفې، اولمونیځ
 نې اوکړلو دلته د صبا، اوبیا سهار لاړلو عرفات ته (۲) ومريم احزاة) او تیر شو به منی سو جند ده وره لانه لا
 یعلق یمن فی هذا اليوم إقامة نسك ځکه چې نه دي متعلق په منی سوري به دي ورځ کي ادا کول د افعالو
 د حج، ولکنه أساء بتركه الإقیداع رسول الله صلى الله علیه وسلم خوده بدکار اوکړلو. د امله د برینولو د اقتدا په
 نسی ﷺ پیسې.

حل التمتع (۱) بات، بیاتاض، شپه تیروول (۲) عدا، غدوي (۳) د سحر وخت کي تلل

تریح - جواز ترك القیام بمنی يوم النحر مع الكراهة (۴) صاحب د قدوري رحمه الله که بالفرض په اتمه ذوالحجه منی
 ته ونه رسیدلو اود اتمې ذوالحجې ورځ اود نهمې ذوالحجې شپه نې په مکه کي تیرد کړه اوبه نهمه
 ذوالحجه نې په مکه کي د سهار لمونځ اوکړلو اود منی به لاره تیرشو او عرفات ته اورسیدلو بود هم کفی

(۱) تقدم تخريجه فی حدیث جابر رضي الله عنه لطویل -

ده څکه چې په اتمه ذوالحجه په مني کې د حج د افعالونه څه عمل شته. البته دې سړی چوپکه د نسي اقتداء پرېځودله نو ددې امله د يوې غلطۍ مرتکب شو

قال (ثم توجه الى عرفات فقيم بها) امام قدوري فرماني بيا به روان شي عرفات ته، نو ايسار به شي دلته. لکه دوتن او هدايات الاولوية د امله دهغه حديث نه کوم چې موږ نقل کړې دې اودا بيان د افضليت دې

شرح - الحروج الى عرفات بعد طلوع الشمس صاحب د قدوري رحمه الله اصل مسئلې ته واپس کيږي او فرماني چې په نهمه ذوالحجه چې د سهار لمونځ په مني کيښي او کړي. نو د لمر راخستو نه روسته دې عرفات ته درون شي. دليل وړاندېني حديث دې.

اما لو دقه قبله جاز لانه لا يتعلق بهذا المقام حكم تردې که لارو وړاندې ددې نه نوجائز ده څکه چې نه دې متعلق به دې ځانې پورې څه حکم (د افعالو د حج څخه)

شرح - جوار الحروج بعد صلاة الفجر خودا خيال ساتل پکار دی چې د لمر راخستو نه روسته ډگر عرفات ته روانيدل صرف مستحب خبره ده که د سهار لمونځ نه روسته روان شي. نوهم جائز ده څکه چې په اتمه ذوالحجه د مني سره د حج افعالو نه څه عمل متعلق نه دې نوکه د سهار لمونځ نه روسته عرفات ته روان شي. نوڅه قباحه په کې نشته.

قال في الأصل: وينزل بها امم الناس امام محمد رحمه الله فرماني دی په اصل (مبسوط) کې، چې ايسار به شي په دې ځانې کې د خلکو سره. لکن الابتداء بمحرم الحال حال تضرع څکه چې يواځې پاتې کيدل تکبير دې ودا حال (د محرم) د عاجزي دې والاجابة في التجمع ارجى او اجاب د دعا په جمع کې زياته قبيري وويل مرادة ان لا يتوكل على الطريق كى لا يضيق على السائى او ويلي شوى دې چې مراد د دوى امام محمد رحمه الله دا دې چې نه دې ايسار يې په لاره کې، چې تنگه نشي (لار) په تيريدونکو.

حل التمه * ١) ابتداء د خلکو نه جلا کيدل ٢) تجبر: تکبير کول ٣) تضرع: عاجزي کول ٤) اجابت: قبوليت ٥) ارجى: په اميد سره کيدل ٦) مارة د مار جمع: تيريدونکى

شرح - التوجهان لقول محمد رحمه الله صاحب د قدوري رحمه الله فرماني چې امام محمد رحمه الله په مبسوط کې ليکلى دى. ١) چې حاجى دې. په ډگر عرفات کې د خلکو سره کوز شي. يعنى د خلکو نه دې. نه جلا کيږي. څکه چې په دې کې تکبير دې حالنکه دا موقع د عاجزي او انکساري ده دويمه خبره دا ده چې په جمع سره دعا کول هم زيات قبيري ٢) بعضې خلکو ويلي دي چې د امام محمد رحمه الله مقصد دا دې چې په لار کې دې به کورېږي څکه چې په دې صورت کې په لار تيريدونکى خلکو ته تکليف ملاوېږي.

په عرفات کې جمع بين الصلواتين

قال (واذا زالت الشمس يصلى الإمام بالناس الظهر والعصر فرماني اوکله چې زائله شي نمرونو لمونځ دې اوکړي امام خلکو ته د ماينسين اومازيگر، فبتيدي فخطب خطبة يعلم فيها الناس الوقوف بعرفة نو پيل دې اوکړي په خطبه، نو خطبه دې اوړانې يوه خطبه، بناني دې په هغې کې خلکو ته طريقه د قيام په عرفات والفرقة لفرقة الحسار والعروا الخلق وطواف الزايرة) ومردلفه کې، اوويشتل د شيعه نانو او قرباني اوسر خرنيل او طواف زيارت لخطبتين بفصل بينهما مجلسة كفا في الجمعة خطبه به واني دوي ادوه خطبې حداني دې راوړلى په مينځ د دغه دواړو کې په سني سره لکه په جمعه کې (چې څکه ددو خطبو په مينځ کې کيښي) فخطب ههكذا فاعلله رسول الله عليه الصلاة والسلام دغه ډول کړى دى رسول الله ﷺ

التمه ١) پينځې، ابتداء: پيل کول ٢) تدبير: يادول ٣) اوان: وخت

شرح - المذهبان في محل الخطبة صاحب د قدوري رحمه الله فرماني چې په نهمه ذوالحجه دې. امام بيا د هغه مانع خلکو ته د ماينسين اومازيگر دواړه مونځونه د ماينسين په وخت کې ادا کړي ١) ترتيب دا دې چې اول دې خطبه وړانې چې په هغې کې خلکو ته د افعالو د حج تعليم ورکړي و د جمعي پشان به دوي (دوه) خطبې وى د هغې دواړو په منځ کې به کسى هم د رسول الله ﷺ معمول وو

وقال مالك رحمه الله: يخطب بعد الصلاة لأنها خطبة وعظ وتذكير او فرماني امام مالك رحمه الله چې خطبه به واني پس د لمانځه نه، څکه چې دا خطبه د وعظ او نصيحت ده قاشية خطبة العيد نوم شابه شوه د خطبه د اخر سره،

شرح - امام مالك رحمه الله فرماني چې د عرفې د ورځې خصبه د لمانځه نه روسته ده وېرېدې به ده دليله د امام مالك رحمه الله دليل دا دې چې دا خطبه د وعظ او نصيحت لپاره ده، نو د اخر د خطبې سره مشابه شوه اود اخرونو خطبه چونکه د لمانځه نه روسته وى نو دغه ډول دا به هم د لمانځه نه روسته وى

ولنا ما روينا، ولان التقصود منها تعليم الناس والتجمع فيها اور موږ لپاره هغه حديث (د بيل) دې کوم چې موږ روايت کړو او څکه چې مقصود ددې (خطبو) نه خوند ده څنگو ته او جمع بين الصلواتين هم ددې (مسکوخ) څخې ده

شرح - دلائل الاحناف حديث زمونږ دليل هغه روايت دې، کوم ته چې د حضرت جابر په حديث کې اشاره شوې ده. اوبه حديث د حضرت جابر په کې دا بنکاره ذکر دې، چې نبي ﷺ خطبه د لمانځه نه وړاندې ويلي وه ٢) دوهم دليل دا دې، چې په عرفات کې د خطبې ونيلو مقصود دا دې، چې خلگ و ته مناسک د حج وسني، وجمع بين الصلواتين هم په مناسک حج کې دى اود تعليم مقصد په دې کې حاصل يږي چې خطبه د لمانځه نه وړاندې وى روستو نه ددې امله زمونږ په نيزد لمانځه نه وړاندې د خطبې ونيلو حکم ورکولې شي

وفي ظاهر التدقيق: اذا صعد الإمام المنبر فجلس اذن المؤذنون كفا في الجمعة اوبه ظاهر مذهب کې دى کله چې اوڅيزى امام مبر ته، او کيښي. نو اذان دې اوکړي اذان کونکى لکه په (خطبه د) جمعه کې،

شرح - الرواية الاولى في وقت الاذان پاتې شوه دا خبره چې په عرفات کې به مودن دان که کوى د خطبې نه وړاندې که روستو نوبه دې اړه کې زمونږ د عالمنو حديث ظاهر مذهب دا دې چې کله امام په منبر باندې د خطبې ونيلو لپاره کيښي. نو اذان به گوي.

وعن أبي يوسف رحمه الله تعالى أنه يؤذن قبل خروجه الإمام او د امام ابو يوسف رحمه الله په روايت دې چې اذان دې کوى وړاندې د راوتلو د امام نه (خطبې ونيلو ته)

شرح - امام ابو يوسف رحمه الله نه يو روايت دا دې چې د امام د خپلې خيمې نه راوتلو نه وړاندې دې مودن اذان کوى، چې کله مودن د اذان نه فارغ شي نو امام دې د خيمې نه راوځي.

دليله څکه چې دا اذان د ماينسين د لمانځه لپاره دې نولکه څنگه چې په نورو روځو کې د لمر د زوال نه روسته اذان کولې شي. نولکه څنگه چې په نورو روځو کې د امام تشرېف راوړلو نه وړاندې اذان کولې شي. دغه ډول دې. د عرفې په ورځ هم د امام د راتلو نه وړاندې اذان اوکړې شي.

وعنه أنه يؤذن بعد الخطبة اود دوى نه دا روايت (هم) شته چې دې به اذان کوى روسته د خطبې نه،

شرح - الرواية الثانية في وقت الاذان د امام ابو يوسف رحمه الله دوهم روايت دا دې چې د خطبې نه روسته دې اذان کوى. امام مالك رحمه الله هم ددې قائل دې دليل رواية الثانية ددې روايت دليل دا دې چې په حديث د جابر په کې ذکر دى چې حضرت بلال په ډگر عرفات کې د خطبې نه روسته اذان کړې وو.

کتاب لجم

وَالْعَجِيمُ مَا ذَكَرْنَا لَإِنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ مَا خَرَجَ وَاسْتَوَى عَلَى نَقَائِهِ وَأَصْحِيحُ قَوْلُ هُفْه دِي كَوْم جِي مَر
ذَكَرْ كِرُو خُكْه جِي نَبِي ﷺ كُلْه اَووتلو (خطبه ته) اوبراسر شو به خيله اويسه باندِي، اَذَّنَ الْمُؤْمِنُونَ بَيْنَ يَدَيْهِ
نَوَازَان اوكِرلو اَذَان كُونكو مَخْكَي نَبِي ﷺ ته،

سریح - وجوه ترجیح الروایة الاولى * خصوصاً مذهب هم هغه دې کوم چې موږ ذکر کړو یعنې چې امام د خیمې ته رابهر شی. او تشریف راوړی. نود هغه مخکې به اذان کوی. ځکه چې نبی ﷺ کله د خپلې خیمې ته رابهر شو او په خپله اوبه باندې کیناستلو. نو ددې نه روسته موذن د هغوی مخکې اذان کړې وو. (۱۷) د ظاهر مذهب د صحت دلیل دا هم دې. چه حدیث د جابر رضی الله عنه تقدضا کوی. چه اذان دې. د خطبې نه روسته اوشی. او دا روایت تقاضا کوی. چه د خطبې نه مخکې دې. اذن او کړې شی. نود تعارض د امله به دواړه احادیث بریښولي (پریخودې) شی او په قیاس علی الجمعه به عمل کولې شی.

وَيَقِيمُ الْمُؤَذِّنُ بَعْدَ الْمَرَاغِ مِنَ الْخُطْبَةِ أَوْ أَقَامَتِ دِي. او کړی موذن روسته د فراغت د خطبې نه. لِأَنَّهُ أَوَّلُ الشُّعْرِ فِي الصَّلَاةِ قَاسِمَةُ الْجُمُعَةِ خُكُهُ چې دا وخت د پیل کیدو دې په لمانځه کې نومشابه شود جمعې (د مباحثه سره). لکه څنگه چې د جمعې په لمانځه کې د خطبې نه روسته اود لمانځه نه وړاندې اقامت کوی دغه دور به دلته هم کوی

تاريخ: وقت الاقامة يوم عرفة * صاحب دقدوری رَحْمَةُ اللهِ فرمائی: چہ امام د خطبہ نہ فارغ شی. نوموذن دې اقامت اوکړی. ځکه چې د لمانځه پیل کیدو هم دا وخت دې. نو لکه څنگه چې د خطبې وئیلو نه روسته په جمعه کي اقامت کولې شی. دغه ډول به په عرفات کي هم د خطبې وئیلو نه روسته د ما پښین لپاره اقامت کولې شی

٭ ٻه جمعي بين الصلاتين کي يوادان اودوي (دوم) اقامتونه

قَالَ وَيُصْنِي بِهِمُ الظُّهُرَ الْعَصْرَ فِي وَقْتِ الظُّهْرِ بِأَذَانٍ وَإِقَامَتَيْنِ. فرمائی اولمونخ به ورکوی دوی ته امام د مایسبر
اومریگر به وحت د ماسبین کی په یو اذان او دوو اقامتونو. وَقَدْ وَدَّ النَّفْلُ السُّتْفِيزُ بِاتِّفَاقِ الرَّوَالِ بِالْجَمْعِ بَيْنَ
الصَّلَاتَيْنِ اویقب وارد شوې دې نقل مستفیض په اتفاق د راویانو سره په جمع بین الصلاتین باندې. رَوَى
جَابِرٌ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاتَهُمَا بِأَذَانٍ وَإِقَامَتَيْنِ. (۱) اویه هغه روایت کی چې نقل کړې
دې جابر ۷۷۷ جی نبی ﷺ کړی وو دا دواړه (مونخونه) په یو اذان او دوو اقامتونو،

هل اللغة* ① مستفيض. مشهور

تسريح :- الجمع بين الصلاتين ۞ په ډگر عرفات کي به امام خلگ و ته د ما پښين او ما زيگر دواړه مونځونه په يوازي او ذوق اقامتونو سره ادا کړي.

هليله ۛ جمع بين الصلاتين باندې نقل مشهور دې ځكه چې د نبی ﷺ نه چې كومو راويانو جمع بين الصلاتين نقل كړې ده دهغې ټولو پرې اتفاق دې.

دليل الاذان والاقامتين: اود يو اذان اودو اقامتونو دليل هغه حديث دي په كوم كي چې ذكر دي چه رسول الله دا دواړه مونځونه په ډگر عرفات كي په يو اذان او دوو اقامتونو سره كړي دي

ثُمَّ يَمِيَنُ أَنَّهُ يُؤَدِّنُ لِلظُّهْرِ وَيَقِيمُ لِلظُّهْرِ بِمَا تَفْعَلُ دَدِي دَا دِي چِه دِي بَه اَذَانِ كَوِي لِپَارِه د مَابَنِبِنِ اَوَاقَمَتِ بَه كَوِي
ثُمَّ يَمِيَنُ لِلْعَصْرِ لِأَنَّ الْعَصْرَ يُؤَدِّي قَبْلَ وَقْتِهِ الْمَعْهُودِ بِمَا بَه اَقَامَتِ كَوِي لِپَارِه د مَازِيْگَرِ حَكَمِه حَي مَازِيْگَرِ اَدَا كِبَرِي

(١) قال الزيلعي رحمه الله قلت غريب جداً (نصب الرأية ٤٧/٢).

(١) تقديم تخريجہ فی حدیث جابر رضی اللہ عنہ الطویل)۔

كتاب العرب

دو بهی و چیل وخت مقرر نه فیقر دایا قاضی اعلامی الناس نو خله و له به کوی په امت مر دیل و د حیدر
کوه خلکو ته

١٠ مهينو: مقرر (٣) اعلام: خبرداري
١١ مهينو: تفصيل دا دي. چه اول دي. د ماښين لپاره اذان او کړي بيا دي. اقامت او کړي او بيا د مازيگر لپاره اقامت خکه چې د مازيگر لمونځ دخپل مقرر وخت نه وړاندې ادا کولې شي. او خلگ واره حاضر وي نو حاضرينو ته دخبر ور کاوه لپاره صرف اقامت کافي دي. اود اذان څه اړتيا نشته.
د ماښين او مازيگر په منځ شي نعل شول

د ماینین او مازیگر په منځ کې نعل څول

وَلَا تَقْصُودُوا فِيهِ الصَّلَاةَ إِنَّهُ يَتَقَصَّدُ الْوُفُوفَ وَأَنْفِلْ بِهِ نَهْ كُورِي بِه مِينَخ د دواړو مونځونو كي لپاره د حاصل لود
مقصود د وقوف و هندا اقيما العصر على وقته او ددي امله مقدم كړي شوي دي د ماريگر لمونځ د حل وخت به.

ترجیح: وجه کراهة النفل بین الصلاتین * مسئلہ دا دہ: چہ امام او مقتدیان دواہ دی: د مابینین او مازیگر: نفل نہ مینخ کی نفل نہ کوی: یعنی د فرض نہ سوی سنت وغیرہ بہ نہ کوی

نفلو وغيره بل عمل کي نه لگوي. هم ددې مقصود لپاره د مازيگر لمونځ په خپل وخت باندې مقدم شوي

فَلَا تَهْتَفِلْ فِعْلًا مَكْرُوهًا كَهَ دِه اَو كِرْلُو (نفل) نو كِرِي به تِي وَي مَكْرُوهُ وَأَعَادَ الْأَذَانَ لِيَتَعَرِّفَ ظَاهِرُ الزَّانِيَةِ وَأَعَادَهُ
مَارِ يَكْرُد اَذَان به كُورِي په ظَاهِر رَوَايَت كِي ، «خِلَافًا لِمَا رَوِيَ عَنْ مُحَمَّدٍ رَحِمَهُ اللَّهُ خِلَاف ثَابِت دِي دَهْفَه قَوْل حَبِ
نَفْل شُوي دِي د اَمَام مُحَمَّد رَحِمَهُ اللَّهُ نَه

توضیح - الروایتان فی الاذان للعصر عند الفصل بالفل ❶ ❷ ❸ ❹ ❺ ❻ ❼ ❽ ❾ ❿ ⓫ ⓬ ⓭ ⓮ ⓯ ⓰ ⓱ ⓲ ⓳ ⓴ ⓵ ⓶ ⓷ ⓸ ⓹ ⓺ ⓻ ⓼ ⓽ ⓾ ⓿ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲ ۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶ ۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰ ۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲ ۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶ ۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰ ۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰ ۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴ ۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸ ۴۹۹ ۵۰۰ ۵۰۱ ۵۰۲ ۵۰۳ ۵۰۴ ۵۰۵ ۵۰۶ ۵۰۷ ۵۰۸ ۵۰۹ ۵۱۰ ۵۱۱ ۵۱۲ ۵۱۳ ۵۱۴ ۵۱۵ ۵۱۶ ۵۱۷ ۵۱۸ ۵۱۹ ۵۲۰ ۵۲۱ ۵۲۲ ۵۲۳ ۵۲۴ ۵۲۵ ۵۲۶ ۵۲۷ ۵۲۸ ۵۲۹ ۵۳۰ ۵۳۱ ۵۳۲ ۵۳۳ ۵۳۴ ۵۳۵ ۵۳۶ ۵۳۷ ۵۳۸ ۵۳۹ ۵۴۰ ۵۴۱ ۵۴۲ ۵۴۳ ۵۴۴ ۵۴۵ ۵۴۶ ۵۴۷ ۵۴۸ ۵۴۹ ۵۵۰ ۵۵۱ ۵۵۲ ۵۵۳ ۵۵۴ ۵۵۵ ۵۵۶ ۵۵۷ ۵۵۸ ۵۵۹ ۵۶۰ ۵۶۱ ۵۶۲ ۵۶۳ ۵۶۴ ۵۶۵ ۵۶۶ ۵۶۷ ۵۶۸ ۵۶۹ ۵۷۰ ۵۷۱ ۵۷۲ ۵۷۳ ۵۷۴ ۵۷۵ ۵۷۶ ۵۷۷ ۵۷۸ ۵۷۹ ۵۸۰ ۵۸۱ ۵۸۲ ۵۸۳ ۵۸۴ ۵۸۵ ۵۸۶ ۵۸۷ ۵۸۸ ۵۸۹ ۵۹۰ ۵۹۱ ۵۹۲ ۵۹۳ ۵۹۴ ۵۹۵ ۵۹۶ ۵۹۷ ۵۹۸ ۵۹۹ ۶۰۰ ۶۰۱ ۶۰۲ ۶۰۳ ۶۰۴ ۶۰۵ ۶۰۶ ۶۰۷ ۶۰۸ ۶۰۹ ۶۱۰ ۶۱۱ ۶۱۲ ۶۱۳ ۶۱۴ ۶۱۵ ۶۱۶ ۶۱۷ ۶۱۸ ۶۱۹ ۶۲۰ ۶۲۱ ۶۲۲ ۶۲۳ ۶۲۴ ۶۲۵ ۶۲۶ ۶۲۷ ۶۲۸ ۶۲۹ ۶۳۰ ۶۳۱ ۶۳۲ ۶۳۳ ۶۳۴ ۶۳۵ ۶۳۶ ۶۳۷ ۶۳۸ ۶۳۹ ۶۴۰ ۶۴۱ ۶۴۲ ۶۴۳ ۶۴۴ ۶۴۵ ۶۴۶ ۶۴۷ ۶۴۸ ۶۴۹ ۶۵۰ ۶۵۱ ۶۵۲ ۶۵۳ ۶۵۴ ۶۵۵ ۶۵۶ ۶۵۷ ۶۵۸ ۶۵۹ ۶۶۰ ۶۶۱ ۶۶۲ ۶۶۳ ۶۶۴ ۶۶۵

لأن الإشتغال بالتصوير أو بمهنة أخرى، هي بوخت كیدل په نفلو یا په عمل بل کي یقیناً نور الأذان الأول یقیناً یلقی څنموی اتصال د اذان اول نور اگر څوی به اذان لپاره د مازیگر.

توضیح - دلیل ظاهر الروایه (۱) د ظاهر روایت دلیل دا دی چه د مایسین د لمانځه نه روسته نمل و غیره کې بوخت کیدل چونکه د اولنی اذان سره اتصال ختموی نوڅکه به د مازیگر لپاره د اذان اعاده کوی

د فطہی او یا د جمع بین الصلاتین د جماعت پر رسول

فَأَن صُنِيَ بِغَيْرِ خُطْبَةٍ أَجْزَأُ أَهَكَاهُ لَمَوْخٌ تِي اَو كِر لَو بِغَيْرِ خُصْبِي نُو جَنْزِدِي وَرْتَه لِأَن هَذِهِ الْخُطْبَةُ لَيْسَتْ بِرِيصِي خَكِه
 دَا خُطْبَه نَه دِه فَرَض. قَالَ (وَمَنْ صَلَّى الظُّهْرَ فِي رَحْلِهِ وَخَدَّاهُ) اِمَام قَدُورِي فَرْمَنِي جَا چِي لَمَوْخ كِه
 مَابِسِين پِه خِيْلَه خِيْمَه كِي خَانَلَه، (صَلَّى الْعَصْرَ فِي وَقْتِهِ) عِنْدَا بِي خُفِيْفَه رَحْمَه اللّٰهُ تَعَالٰى (۱) نَو لَمَوْخ بِه كُو
 مَارِي گِرِه وَخْت خِيْل كِي پِه تِيَز د اِمَام اَبُو حَنِيفَه رَحْمَه اللّٰهُ

تبرع المذهبان في اداء العصر عند اداء الظهر منفردا (ب) صورت د مسئلي دادې ① که یوحاجی د ماینین لمونځ په خیمه کې او کړلو. نو د امام ابوحنيفه رحمه الله په نيزه دا کس د ماینگر لمونځ په خپل وخت کې

(١) القول المراجع هو هذا قول أبي حنيفة رضي الله عنه كذا في فتح القدير (٣٧١١٢) ورد المحتار (١٨٩١٢) والهندي (٢٢٨١١) نقل القول المراجع (٢١٠١١) -

كوى يعنى ماسنس اوماريگر نه د مابنس په وخت كى نه جمع كوى

وَقَالَ يَجْمَعُ بَيْنَهُمَا الْمَنْفَرْدُ او فرماني صاحبين چې جمع به كوى په مينځ ددې دواړو كى منفرد، لَانَّ جَوَازَ الْجَمْعِ لِلْحَاجَّةِ إِلَى امْتِدَادِ الْوُقُوفِ ځكه چې جواز د جمعې لپاره د حاجت د اوږدولى د وقوف واندې د ختمېدو لپاره او منفرد محتاج دي. (جمع بين الصلاتين) ته.

حل القمه * ١٠ هل القمه ١٠ امتداد: اوږدوالى

ترجم - صاحبين فرماني چې خاله لمونځ كونكي به هم جمع بين الصلاتين كوى. يعنى منفرد په جماعت سره د جمع بين الصلاتين سره برابر دي.

١١ دليل صاحبين چې د صاحبينو دليل دا دي چې په عرفات كى حاجى ته د جمع بين الصلاتين اجازت ځكه ملاو شوي دي چې وقوف د عرفات زيات نه زيات او كړى. يعنى د وقوف عرفات د اوږدوالى لپاره د جمع بين الصلاتين اجازت ورکړې شوې دي. او هم دا وجه ده چې په چا وقوف د عرفات فرض نه وي بوهه نه د جمع بين الصلاتين اجازت هم نشته. او په دي اړتيا كى منفرد او په جماعت سره لمونځ ادا كوى دواړه برابر دي نو ځكه به د جمع بين الصلاتين حكم د دواړو لپاره يوشان وي.

وَلَا يَحْتَاجُ حَيْفَةَ رَجْمَةِ اللَّهِ أَنْ التَّحَافُظَةَ عَلَى الْوُقُوفِ قَوْصًا بِالنَّصِّ اود ابوحنيفه رحمه الله دليل دا دي چې سانه كول د وخت فرض دي د امله د نص نه، فَلَا يَجُوزُ تَرْكُهُ إِلَّا فِي مَوَاقِفَ الشَّرْعِ په نوجانز نه دي پريښول ددې مگر په هغه صورت كى چې وارد شوي وي شريعت په هغې باندې، وَهُوَ الْجَمْعُ بِالْجَمَاعَةِ مَعَ الْإِمَامِ او هغه جمع په جماعت سره ده سره د امام

ترجم - دليل ابي حنيفة رحمه الله د امام ابوحنيفه رحمه الله دليل دا دي چې په وخت كى دننه د لمونځ پبندى فرض ده. دالله تعالى ارشاد دي [إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا] او كوم څيز چې په نصوص قرآنى سره ثابت وي. د هغې پريښول جائز نه دي. مگر دا چې د هغې خلاف شريعت وارد شوي وي. او د شريعت ورود په هغه صورت كى دي چې د امام سره په جماعت لمونځ ادا كړې شي ثوابته شوه چې په ورځ د عرفې يوحا چې د مابنس اوماريگر لمونځ په جماعت او كړى نو هله به د ماريگر لمونځ دهغې په وخت مقدم كوى. او جمع بين الصلاتين به كوى او كه داسې نه وي (يعنى د مابنس لمونځ نې په جماعت سره نه وي كړې نود ماريگر لمونځ به د خپل وقت نه وړاندې نه كوى

والتقديم لصيانة الجماعة وتقديمه د سانه د جماعت لپاره دي (چې جماعت قوت نشي) لِأَنَّهُ يَحْتَاجُ عَلَيْهِمُ الْإِحْتِيَاظَ لِقَوْلِهِ تَعَالَى مَا تَرَوْا قَوَائِمَ الْمَوْقِفِ ځكه چې گرانه ده په دوى (حاحيانو) باندې راجمع كيدل روسه د دي نه چې خپاره شوي وي په ډگر عرفات كى، لِأَنَّ أَذْكَرَ أَهْلِهِ نَهْ د هغه امله جى ذكر كړې ده صاحبينو

حل القمه * ١١ صيانة سانه ١١ يعنى، عسرا، عسرا، ض. سختيدل، مشكل كيدل ١٢ موقف د اوږدو ځي

ترجم - العواب من دليل صاحبين چې د هغې تقديم لصيانة الجماعة نه د صاحبينو دليل نه خوب دي حاصل د خواب دا دي چې د عرفې په ورځ د ماريگر د لمونځ تقديم د وقوف عرفات د اوږدوالى د امله به دي لكه ځكه چې صاحبين فرماني ځكه چې د لمونځ او وقوف په مينځ كى څه منافات نشته دواړه يوځنې جمع كندې شي. بلكه د ماريگر وړاندې كول د جماعت د سانه لپاره دي (چې د جماعت لمونځ قوت نشي ځكه كه د مابنس لمونځ او كړى او خلك په ډگر عرفات كى خپاره شي نود ماريگر لپاره به د دوى ر جمع كول ډير گران شي نو ددې گرانوالى او د جماعت د فصلت حاصلولو لپاره به د ماريگر لمونځ په خپل وخت باندې وړاندې كوى اود ماسنس اوماريگر د جمع كاوه حكم شوي دي

إِذَا مُشَاقَّةً لِمَنْ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رحمه الله ځكه چې شنه صافات بيا په بيز د امام ابوحنيفه رحمه الله الإمام شرط دي

الصَّلَاتَيْنِ جَمْعًا (١) امام شرط دي په دواړو مونځونو كى، وَقَالَ زُفَرٌ رَجْمَةُ اللَّهِ فِي الصَّلَاةِ خَاصَّةً لِأَنَّهُ هُوَ لَفْظٌ وَاحِدٌ او فرماني امام زفر رحمه الله چې په ماريگر كى خاص كر. ځكه چې هغه بدلېدونكي دي دخپل وخت نه، وَتَحْتَ هَذَا الْخِلَافِ الْإِحْرَامُ بِالْحَجِّ او هم په دي خلاف باندې دي احرام په حج سره.

١٢ اختلاف في شرطية الامام للجمع بين الصلاتين صاحب د هدايه فرماني ١٣ چې په دي دواړو مونځونو كى خوښكاره ده چې د امام ابوحنيفه رحمه الله په بيز د امام يا دهغه د نائب وجود شرط دي ١٤ امام زفر رحمه الله فرماني چې خاص كر د ماريگر لپاره شرط دي. هم دا اختلاف په احرام كى هم دي. يعنى د امام ابوحنيفه رحمه الله په بيز د جمع بين الصلاتين لپاره احرام شرط دي. اود امام زفر رحمه الله په بيز صرف د ماريگر لپاره حرام شرط دي. اود صاحبينو دليل په بيز د يو لپاره هم شرط نه دي.

١٥ الامتداد في اختلاف دا ده چې حلال (غير محرم) كس د امام سره د مابنس لمونځ او كړلو بيا نې د حج لپاره احرام او تړلو. نو د امام ابوحنيفه رحمه الله په بيز ماريگر مابنس په وخت كى ادا كول جائز نه دي اود امام زفر رحمه الله په بيز جائز دي. حاصل دا چې د صاحبينو دليل په بيز د جمع بين الصلاتين جواز په دواړو مونځونو كى احرام سره معلق دي. اود امام ابوحنيفه رحمه الله په بيز احرام، جماعت، او امام المسلمين باندې معلق دي. اود امام زفر رحمه الله په بيز دا واره شرطونه صرف د ماريگر لپاره دي.

١٦ دليل زفر د امام زفر رحمه الله دليل دا دي چې د ماريگر لمونځ د خپل وخت نه بدل شو. اود تغير د امله د امام شرطيت دي نو ددې امله خاص د ماريگر په لمانځه كى امام شرط دي. د مابنس په لمانځه نه دي دليل صاحبين د صاحبينو دليل خوښكاره دي چې دهغوى په بيز د جمع بين الصلاتين پرې جماعت شرط نه دي. بلكه منفرد به هم دا دواړه مونځونه جمع كوى. نو هر كله چې جماعت شرط نه دي نو امام به څنگه شرط شي

وَلَا يَحْتَاجُ حَيْفَةَ رَجْمَةِ اللَّهِ أَنْ التَّحَافُظَةَ عَلَى الْوُقُوفِ قَوْصًا بِالنَّصِّ اود امام ابوحنيفه رحمه الله دليل دا دي چې تقديم خلاف قيس (ثبت شوي دي) عَرَفَ شَرْعُهُ فِيمَا إِذَا كَانَتْ الْعَقَرُ مُرْتَبَةً عَلَى ظَهَرٍ مشروعت ددې په هغه صورت كى چې وي (د) ماريگر (مونځ) مرتب په ماسپخين، مُؤَدَّ الْجَمَاعَةِ مَعَ الْإِمَامِ فِي حَالِهِ الْإِحْرَامِ بِالْحَجِّ چې ادا شوي وي په جماعت سره د امام په حالت د احرام كى په حج، فَيَقْتَضِي عَلَيْهِ نِيْسُوَالِي به كوى په دي باندې،

حل القمه * ١١ يقتصر، اقتصر: اكتفا كول

ترجم - دليل ابي حنيفة رحمه الله د امام ابوحنيفه رحمه الله دليل دا دي چې د ماريگر لمونځ د خپل وخت وړاندې كول په هغه صورت كى جائز گرځوي شوي دي چې د ماريگر لمونځ ترتيب به د مابنس په دي سې لمونځ باندې وي چې د احرام په حالت كى په جماعت سره د امام سره ادا شوي وي. اوق عده دا ده چې كوم شي خلاف القياس ثابت شي. نو هغه به خاص وي دخپل مورد پورې او مورد د شريعت دا دي چې په بهمه ذوالحجه په ډگر عرفات كى لمونځ د امام سره په جماعت ادا شوي وي. اود حج د احرام په حالت كى ادا شوي وي نو ترتيبامته پورې ددې شرطونو خيال ساتل ضروري دي. تردې كه يوشرط هم موجود نشونود جمع بين الصلاتين جواز نه ساقط شي.

لَمْ يَلْزَمِ مِنَ الْإِحْرَامِ بِالْحَجِّ قَبْلَ الزَّوَالِ فِي بَيِّنَاتٍ بَيِّنَةٍ نَشْتَه خلاصي (يعنى ضروري دي) د احرام نه په حج سره وړاندې د زوال نه په يوروايت كى تَقْدِيمُ الْإِحْرَامِ عَلَى وَقْتِ الْجَمْعِ لِبَارِهِ د وړاندې والى د احرام په وخت د جمع

ترجم - المذهبان في تقدم الاحرام على الزوال صاحب د هدايه رحمه الله فرماني ١٣ چې د عرفه په ورځ د جمع بين الصلاتين د جواز لپاره، ضروري ده چې د حج احرام د لمړ د زوال نه وړاندې وي ځكه احرام د جمع بين

(١) القول الرابع هو هذا قول الإمام أبي حنيفة رحمه الله كذا في رد المحتار (١٨٩١٢) وبدائع الصنائع (ص ١٥٣).

کتاب الحج

الصلاتین لیره شرط دي. اود یو شی شرط په هغه شی باندې مقدم وی. نوڅکه به احرام په جواز د جمع بین الصلاتین باندې مقدم وی. اود جواز د جمع بین الصلاتین د لمر په زوال باندې متحقق کیږي. نوڅکه ضروري ده. چه احرام د زوال نه وړاندې اوتري. چه احرام ته په جواز د جمع بین الصلاتین باندې تقدم حاصل شي. **وَفِي آخَرٍ يَكْتَفِي بِالتَّقْدِيرِ عَلَى الصَّلَاةِ أَوْ بِلِ رَوَايَةٍ كَيْ بَسْوَائِي بِهِ كَوِي بِهِ تَقْدِيمُ د لِمَانْخَه لِأَنَّ التَّقْدِيرَ هُوَ الصَّلَاةُ څكه مقصود هغه لمونځ دي.**

توضیح: او یو روایت دا دي. چه احرام په زوال باندې مقدم کول ضروري نه دي. بلکه په لمانځه د مایسبین باندې مقدم کول کافی دي. څکه چې مقصود لمونځ دي. وخت خو مقصود نه دي نوڅکه په لمونځ باندې مقدم کول کافی دي. په وخت د زوال مقدم کول ضروري نه دي.

هل رحمت سره نژدې ودریدل

قَالَ لَمْ يَتَوَجَّهْ إِلَى الْمَوْقِفِ فَيَقِفْ بِقُرْبِ الْحَبْلِ فرماني بيا به روان شي خاني د اودريدو ته نو اوسه دريږي نږدې د غرسره **وَالْقَوْمُ مَعَهُ عَقِيبُ عَقِيبٍ مِنَ الصَّلَاةِ** اوقوم دده سره (هغوی به هم خاني د اودريدو ته روان شي اوستود فراغت ددوی د لمانځه نه **لَأَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ** (١) څکه چې نبي ﷺ تلې وو موقف ته روسته د لمانځه نه **وَالسَّلَامُ دَاخِرًا إِلَى الْمَوْقِفِ عَقِيبُ وَالْحَبْلُ يَتَمَتَّى جَبَلُ الرَّحْمَةِ** او (دغه) نومول کولای شي په جبل رحمت سره، **وَالْمَوْقِفُ الْأَعْظَمُ** اود اودريدو د خاني نوم موقف اعظم دي.

هل القصة ١٠٠ عقيب شاته ٢٠ انصراف واپس کيدل ٣٠ راح، رواها ده. د مابینام وخت کي تلل راتگ [

توضیح: - القيام بعبود جبل الرحمة ١٠ مسئله دا ده چه د جمع بین الصلاتین نه چې فارغ شي نوامام او خدنگ واره به موقف اړخ ته روان شي. او غرنه دي. نژدې اودريږي اود دي خاني د اودريدو نوم موقف اعظم دي اولته به څکه اودريږي. چه نبي ﷺ هم دلته ودریدلې وو

مدان عرفات ټول موقف دي

قَالَ وَعَرَفَاتُ كُلُّهَا مَوْقِفٌ إِلَّا بَطْنَ عَرَفَةَ فرماني و عرفات واره خاني د اودريدو دي مگر بطن، وادی عرنه، **لِقَوْلِهِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَرَفَاتُ كُلُّهَا مَوْقِفٌ** امله د ويا د نبي ﷺ چې عرفات واره موقف دي **وَأَرْتَفَعُوا عَنْ بَطْنِ عَرَفَةَ** (١) اود بطن عرنه به اوچت اوسيرې **وَالْمُزْدَلِفَةُ كُلُّهَا مَوْقِفٌ** اومزدلفه واره خاني د اودريدو دي **وَأَرْتَفَعُوا عَنْ وَادِي مُحْتَبِرٍ** او اوچت اوسيرې د وادی محسره نه

هل القصة ١٠٠ موقف د اودريدو خاني ٢٠ بطن عرنه په عرفات کي يوه وادی ده ٣٠ محسره عجزی کول، دمنی او مردلفه په مینځ کي يوه وادی ده [

توضیح: - عدم القيام في وادی عرنه ٢٠ فرماني چې د بطن عرنه نه سوې نور واره ډگر عرفات د قيام خاني دي يعنی په بطن عرنه کي به نه اودريږي اوبته به واره ډگر کي اودريږي شي **دليله** ٢٠ بعضي حضراتو فرماني دي چه نبي ﷺ په بطن عرنه کي شيطان ليدلې وو. څکه نې په دي مقام کي د اودريدو نه منع کړې ده دغه ډول د وادی محسره سوې بانه ټوگه علاقه په مردلفه کي موقف دي.

دامام د قيام مستحب کيښت

قَالَ وَيَنْتَفِي لِلزَّامِرِ أَنْ يَقِفَ بِهَرَقَةٍ عَلَى رَأْسِهِ فرماني اومناسب دي لپاره د امام چې اودريږي په ډگر عرفات

(١) تقدم تخریجه فی حدیث جابر ﷺ الطویل)
(٢) من حدیث جابر ﷺ أخرجه ابن ماجه فی المناسک باب ٥٥ رقم ٣٠١٢)

دوهم یون

کتاب الحج

کي په خپله سپړلې باندې **لَأَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ وَقَفَ عَلَى نَاقَتِهِ** (١) څکه چې نبي ﷺ ولاړ وو په خپله سپړلې دباسه، **(وَأَنَّ وَقَفَ عَلَى قَدَمَيْهِ جَاءَ) أَوْ كَهْ** اودريدو په خپلو قدمونو جائزه ده **وَالْأَوَّلُ الْفُلُ لِمَا يَسْأَلُونَ** اوله طريقه افضله ده دهغه حديث د امله حي مور نقل کړلو

هل القصة ١٠٠ راحله سورلي ٢٠ وقف، وقفا، حق، حصاريدل [

توضیح: - الوقوف على الرحلة ٢٠ مسئله دامام المسلمین لپاره په سپړلې باندې سور وقوف کول افضل دي څکه چې د نبي ﷺ ست هم دا دي څکه په خپلو پښو باندې ودریدلو سوهم څه قناعت نشته

وَيَنْتَفِي أَنْ يَقِفَ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ اومناسب دي چې اودريږي مخ به قبله. **لَأَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ وَقَفَ كَذَلِكَ** څکه چې نبي ﷺ ولاړ وو هم دغه شان، **وَقَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ (غَيْرُ الْمَوْقِفِ مَا اسْتَقْبَلْتُ بِهِ لِقَبْلَةِ)** اودريږي دي نبي ﷺ بهترين خايونه د قيام هغه دي چه مخ کړې شي به هغې کي قبلې اړخ ته.

توضیح: - استقبال القبلة ٢٠ ومخ په قبله ودریدل هم افضل دي څکه چې د رسول الله ﷺ عمر هم د سي وو اود دوی حکم هم دا دي په يو حديث کي دي **هَلْ لَكَ لَكَ شَيْ شَرْفًا وَإِنْ شَرَفَ الْمَجَالِسَ مَا اسْتَقْبَلْتُ بِهِ الْقِبْلَةَ** اوبه يو روایت کي دي **هَلْ لَكَ لَكَ الْمَجَالِسَ مَا اسْتَقْبَلْتُ بِهِ الْقِبْلَةَ**

دامام دعا کول او خلقو ته د ماسک حج تعلم ورکول

وَيَذْعُو وَيُعَلِّمُ النَّاسَ الْمَنَاسِكَ (اورامام دي) دعا کوي. اوبناني دي. خلکو ته افعال دحج، **لَمَّا رَوَى أَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ كَانَ يَذْعُو وَيُعَلِّمُ عَرَفَةَ** ددي امله چې نقل شوی دی چه نبي ﷺ دعا کوله په ورځ د عرفې ماذآيتېو **كَالْمُسْتَطْعِمِ الْمَسْكِينِ** (٢) اوردونکي وو د لاسونو خپلو پشار د ږوږي غوستوکی فقير. **وَيَذْعُو شَاوَدِي** دي کوي هغه چې نې خوښه وي **وَيَذْعُو الْأَقْوَامُ بَعْضُ الدَّعَوَاتِ** اگرچه رارد شوی دي. آثار، د بعضي دعاگانو په اړه کي **وَأَنَّ وَقَفَ أَوْ ذَعَا تَقْصِيلًا فِي كِتَابِنَا** اومور راوړې دي تفصيل دهغې په خپل کتاب. **الْمَرْجَمُ بَعْدَ النَّاسِ فِي عَذَابٍ** **وَيَذْعُو النَّاسُ** **بِتَوْفِيقِ اللَّهِ تَعَالَى** المترجم بعدة المناسك في عدة المناسك، کي، په توفيق دالله تعالی.

هل القصة ١٠٠ مناسک: دحج افعال او ارکان ٢٠ ماذآ: خورونکي [

توضیح: د کومو دعاگانو په اړه کي چې آثار راغلي دي په هغې کي يو اثر د حضرت علي ﷺ دي. **هَلْ لَكَ لَكَ أَنَّهُ قَالَ كُنْ دَعَا دَعَاءَ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ قَبْلِ عَشِيَةِ عَرَفَةَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، يَحْيَى وَيُمِيتُ وَهُوَ لَا يَمُوتُ، بِيَدِهِ الْخَيْرُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، اللَّهُمَّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا وَفِي سَعْيِي نُورًا وَفِي بَصَرِي نُورًا** اشرح لي صدری ويسرل أمري وأعوذ بك من وسوس الصدر وشتات الأمر وفتنة القبر، اللهم إني أعوذ بك من شر ما يلج في البحر وشر ما تهب به لرياح

امام سره نژدې اودهغه شاته اوريدل

قَالَ وَيَنْتَفِي لِلنَّاسِ أَنْ يَقِفُوا بِقُرْبِ الزَّامِرِ فرماني اومناسب دي لپاره د خلگ و چې نژدې اودريږي دامام سره، **لَأَنَّ يَذْعُو وَيُعَلِّمُ قَبْعًا وَتَسْمَعُوا څكه چې امام به دعا کوي. او تعليم به ورکوي نو خلگ به نې يادوي. اوغوي به ورته ودي.**

(١) تقدم تخریجه فی حدیث جابر ﷺ الطویل)
(٢) من حدیث جابر ﷺ أخرجه ابن عباس عن النبي ﷺ قال: من كل شئ شرفاً وإن شرف المجالس ما استقبال به القبلة الحديث أخرجه الحاكم في المستدرک (٢٧٠/٤) وعراء الهيثمي إلى انظرانی (مجمع الرواند ٨٠٩٥٩)

(٣) من حدیث ابن عباس أخرجه البيهقي في السنن الكبرى (١٩٠/٥) رقم ٩٤٧٤)

هل الله ١٠ يسر پكر دي ١١ يعلم، تعليمًا خودل، تعليم ور كول
ترويج: مصنف فرماني چي خلك دي په ډگر عرفات كي امام سره نژدي، اودريږي. چه د هغه خبري اوري
اويادي. كړي.

وَيَنْتَقِي أَنْ يَقِفَ وَرَاءَ الْإِمَامِ (١٢) او مناسب دي (د خلك وډپاره) چي اودريږي شاته د امام لنگون مستطيل القبله
چي شي مخ كوكي قبل ته، وهذا بيان الأفضلية اودا بيان د افضليت دي. لَأَنَّ عَرَفَاتَ كُلِّهَا مَوَلِّاتٌ عَلَى مَا
ذُكِّرَ لَهَا فِي عَرَفَاتٍ وَارِثَةِ خَانِي كَقِيَامِ دِي. بناءً په هغه، چي مونږ ذكر كړل.

ترويج: دويمه دا چي امام شاته دي، اودريږي. چي مخ ئې قبلي ته وي. خودا خبرې واجب نه دي. بلكه
مستحب دي.

د وقوف عرفه نه وړاندي فصل هول

قَالَ (وَيَنْتَقِي أَنْ يَقِفَ قَبْلَ الْوُقُوفِ) صاحب د قدوري رحمه الله فرماني. او مستحب دي چي غسل او كړي وړاندي
دوقوف نه په عرفات (وَيَنْتَقِي فِي الدَّعَاءِ) او كوښښ او كړي په دعا كي،

هل الله ١٠ يجهتد، اجتهاد؛ پوره كوښښ كول

سريح - سبة الغسل قبل الوقوف بعرفة ١١ صاحب د قدوري رحمه الله فرماني چه د وقوف عرفات نه وړاندي غسل
كول اوبه دعا كي كوښښ كول سنت دي واجب نه دي د مستحب وضاحت كوي.

فَالْإِغْتِسَالُ قَبْلُهَا وَكَفَايَتُهُ بِوَأَحَبِّ هَرْجَةٍ غَسَلَ كَوْلَ دِي. نودا سنت دي. واجب نه دي. وَلَوْ أَكْتَفَى بِالْوُضُوءِ جَائِزًا
مِنَ الْجُمُعَةِ وَالْإِحْرَامِ وَتَشَدُّ الْإِحْرَامُ أَوْ كَفَايَتُهُ نِيَّ اوكړله په اودس جائز دي لكه (څنگه چي اكفتاء كول) په جمعه
و احترام او اود احرام ترلو په وخت كي كافي ده

هل الله ١٠ اكفتي، اكفتاء، كفايت كول

ترويج - علامه مرغيناني رحمه الله فرماني. چه د وقوف عرفه نه وړاندي غسل كول سنت دي. واجب نه دي. نوكه
په اودس ئې اكفتاء او كړله. هم جائز ده لكه څنگه چي جمعه اخرونو اود احرام ترلو نه وړاندي غسل كول
سنت دي. خو كه په اودس ئې اكفتاء او كړله. نوجائز ده.

وَأَمَّا الْإِحْرَامُ فَلِلَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اجْتِهَادٌ فِي الدَّعَاءِ فِي هَذَا الْوُقُوفِ لِأَمْنِهِ أَوْ هَرْجَةٍ كَوِشْنِ (په دعا كي) دي
نوخكه چي نبي ﷺ كوښښ كړي وو په دعا كي په دي. مقام كي، دخپل امت ډپاره، فَاسْتَجِيبَ لَهُ الْإِلَهِ
الْقَامُ وَالْمَقَالِمُ (١٣) نو قبوله شوه د هغوي، مگر په وينو او ظلمونو كي، (چه دا دواړه ورته الله تعالى نه معاف
كوي)

سريح - المصالحه في الدعاء ١٠ اوبه دعا كي كوښښ كول مستحب دي څكه چي نبي ﷺ هم په دي مقام كي دخپل
امت لپاره په دي مقام كي په دعا كي ډير كوښښ كړي وو اود قتل ناحق او ظلمونو نه سوي چي كوم حقوق
العباد دي نودهغي په اړه گي هم ټولې دعاگانې قبولې شوې.

د وقوف په مهال كي تلبه وئيل

يُؤْتَى فِي مَقْعَةٍ سَاعَةً بَعْدَ سَاعَةٍ (١٤) اوتلبه به واني په موقف كي ساعت په ساعت،

هل الله ١٠ يلى، تلبه، تلبه وئيل (١٥)

(١) من حديث عباس بن مرداس أخرجه ابن ماجه في المناسك باب ٥٦ رقم ٣٠١٣ والطبراني في معجمه وعبدالله بن احمد بن
حنبل في مستد أبيه والحديث مطول في مسند الإمام احمد (١٥، ١٤/٤) -

سريح - المصالحه في محل قطع التلبه ١٠ مسئله دا ده. ١١ چه حاجي دي په ډگر عرفات كي سر سر تلبه
وي تردي چي په مني كي د جمره عقبه رمي او كړي

وَقَالَ مَالِكٌ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى: يَقْطَعُ التَّلْبِيَةَ كَمَا يَقِفُ بِعَرَفَةَ وَفَرَمَانِي أَمَامَ مَالِكٍ چي ختموي به تلبه كله چي
اودريږي په عرفات، لَأَنَّ الْإِحْرَامَ بِاللِّسَانِ قَبْلَ الْإِحْتِفَالِ بِالْأَزْكَاتِ څكه چي خواب ور كول په ژبه وي
وړاندي د بوخت كيدو نه په اركانو،

هل الله ١٠ يقطع، قطعاً، ١١ اجابة قبلول، خواب ور كول

ترويج - او امام مالك رحمه الله فرماني. چه څنگه په ډگر عرفات كي وقوف پيل كړي، نو تلبه به پريږدي
١٢ دامام مالك رحمه الله دليل دا دي چه تلبه په ژبه باندي دحاضري خواب دي اوبه ژبه باندي دحاضري
خواب ترهغه وخته پوري وي. چه ترڅو ئې د حج په اركانو كي پيل نه وي كړي نوچه كله په ډگر عرفات كي په
ركن يعنى وقوف باندي پيل او كړي. تلبه به ختمه كړي.

وَنَسَأَنُوِي (أَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ مَا زَالَ يُكَبِّرُ حَتَّى أَتَى حَجْرَةَ لَعْفَةَ) (١٣) اور مور لپره هغه حديث (دليل)
دي دكوم چي روايت شوې دي چه نبي ﷺ هميشه وو چي تلبه به ئې وئيل تردي چي رعلو جمره عقبه نه.
وَلَأَنَّ التَّلْبِيَةَ فِيهِ كَالْتَكْبِيرِ فِي الصَّلَاةِ اوبله دا چي تلبه په دي (حج) كي پشان د تكبير ده په لمانځه كي.
فَيَأْتِي بِهَا إِلَى آخِرِ حُزْنٍ مِنَ الْإِحْرَامِ نَوْرَاتِكُ به كوي په دي (يعنى واني به ئې) تراخري حرمه د حرام پوري

ترويج - دليل الاحناف ١٠ ١١ زموږ دليل دا دي. چه نبي ﷺ د رمي جمره عقبه پوري برابر تلبه وئيله ١٢
دوهم دليل دا دي. چه په حج كي تلبه داسې ده. لكه په لمانځه كي تكبير، اوبه لمانځه كي تكبير مكرر وئيلي
شي تردي چي د لمانځه تراخه پوري تكبير وئيلي شي نوهم په دي باندي به قياس كولې شي اوتلبه به هم
تراخه پوري وئيلي شي.

السؤال والجواب ١٠ خوسوال كيدي شي. چه د قياس تقاضا خوييا دا ده چه تلبه د آخري وخته پوري
وئيلي شي. حالانكه داسې نه ده. بلكه چي څنگه جمره عقبه په اولني كانزي سره اوويشتي شي. نو تلبه
پريښولي (پريخودي) شي. خواب دا دي. چه د قياس تقاضا خوهم دا ده. خود اجماع او حديث د امله دا قياس
پريښولي (پريخودي) شو.

مزدلفي ته تل كول

قَالَ (فَإِذَا عَزَبَتْ لَشَمْسُ أَفَاضَ لِمَامٍ وَأَشَاسُ مَعَهُ عَلَى هَيْتِهِمْ) فرماني اوكله چي ډوب شي سمر، ورا كور به شي
امم و خلك دده سره په خپل وقار، حَتَّى يَأْتُوا الْمَزْدَلِفَةَ تردي چي راشي مزدلفي ته.

هل الله ١٠ عرب، يغرب غروب، ١١ افاض، افاضه. واپس كيدل، روانيدل ١٢ هيفه، وقار
سريح - الافاضة من عرفات ١٠ مسئله: په تهمه ذوالحجه د لمر د ډوييدو نه روسته به د ماښام لمونځ كاوه نه بغير
خلك د عرفات نه راكوز شي. ومزدلفي ته به روان شي.

(١) من حديث فضل بن عباس أخرجه البخاري في الحج باب ٢٢ ومسلم في الحج رقم ٢٦٦ وأبو داود في الحج باب ٢٧
رقم ١٨١٥ والترمذي في الحج باب ٧٨ رقم ٩١٨ والنسائي في المناسك باب ٢٠٤ رقم ٢٨٨٧ وابن ماجه في المناسك باب
٢٩ رقم ٣٠٤٠ ولدارمي في المناسك باب ٦٠ وأحمد في المسند (١١٤/١) -

لَا تَلْبَسُ عَلَيْهِ الصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ دَقَّةً بَعْدَ غُرُوبِ الشَّمْسِ (١) خكه چې نبی ﷺ راغلي وو روسته د ډوښدو د لمر نه، ولأن فيه إظهار مخالفة المشركين، اوبله دا چې په دې کې اظهار دې. د مخالفت د مشرکانو، وَكَانَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ تَمِشَ عَلَى رَأْسِهِ فِي الطَّرِيقِ عَلَى قَبْلَتِهِ (٢) اووو نبی ﷺ روان په خپله سپرلي بډي په لار کې په خپل وقار باندې.

ترجیح - دلته څخه چې نبی ﷺ د لمر ډوښدو نه روسته واپس شوې وو (٢) بله دا چې په دې کې د مشرکانو د مخالفت اظهار دې څخه چې مشرکون به په جاهليت کې د لمر ډوښدو نه وړاندې واپس کيدل، اوسنی ﷺ په لار کې په خپله اوبڼه قصواء بډي ډيريه وقار او اطمينان سره روان وو.

دامام به وړاندې مزدلفې ته تلل

فَإِنْ خَافَ الزَّحَامَ فَقَدْ قَبِلَ الْإِمَامَ وَلَمْ يَجِزْ خُذُوهُ عَرَفَةَ أَجْزَاءً (١) که ویريرې د گنډې نه، نوراکوز شې وړاندې د امام نه، اونیرنشی د حدودو د عرفه نه، نوحائز ده، لِأَنَّهُ لَمْ يَقْضَ مِنْ عَرَفَةَ خكه چې دې نه دې. راکوز شوې د عرفت نه، وَالْأَفْضَلُ أَنْ يَقِفَ فِي مَقَامِهِ لَا يَكُونُ أَجْزَاءً فِي الْأَذْيَاءِ قَبْلَ وَقْتِهَا اوعوره دا ده چه اودريرې په مقام خپل کې، د دې لپاره شې سل کونکې په ادا کاوه کې وړاندې د وخت د هغې نه،

هل اللغة (١) حافه حوفا، س، ويره (٢) زحام رش (٣) دفع، دفعاف، واپس تلل (٤) يجاوز، مجاوزة، تجاوز کول، دحده وتل

ترجیح - جواز الدرع قبل الامام (٢) مسئله دا ده که حاجی د گنډې د امله د امام د روانيدو نه وړاندې د عرفت نه روان شو اود عرفات د حدودو نه بهر نشو نوجائزده څخه چې دې ته د عرفات نه تگ نشی ونيلې خوبيا هم خلاف اولی ده بلکه افضل داده چه په خپل ځانې قيام اوکړی ددې لپاره چې د خپل وخت نه ادامخکي يعنی د عرفات نه رواندل متحقق نشی

وَلَوْ مَكَتَ قَلِيلًا بَعْدَ غُرُوبِ الشَّمْسِ وَأَقَامَةَ الْإِمَامِ (١) که وخت نې تير کړلو لږ غونډې روسته د ډوښدو د لمر نه اود راکوزيدو د امام نه، [خوف الزحام] او راکوز شو امام د امله د ويرې د گنډې نه، أَفْلَا بَاسٌ بِهِ إِمَارَتِي أَنْ عَالِيَةً رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا بَعْدَ أَقَامَةِ الْإِمَامِ نو نشته پک د دې امله چې روايت شوې دې چه حضرت عائشې (رضي الله عنها) روسته ددې نه چې راکوز شو امام دَعَتْ بِشَرَابٍ فَأَفْطَرَتْ ثُمَّ أَفَاضَتْ رَأْسَ نَبِيِّهَا غوښتل د ځکاک څيز، ورژه نې ماته کړه اوبيا راکوزه شوه.

ترجیح - جواز التأخير عن الامام (٢) دويمه مسئله دا ده که حاجی د لمر ډوښدو نه روسته اود امام د روانيدو نه روسته لږ غونډې، تاخير اوکړلو نو په دې کې قباحت نشته.

٢٠٠٠ څخه چې روايت شوې دې چه حضرت عائشې (رضي الله عنها) د امام د تلو نه روسته اوبه راوغوښتلې او روزه نې ماته کړله اوبيا روانه شوه اوسکاره خبره ده چه په اوبو راغوښتلو او روزه ماتې کې به څه وخت لگيدلې وی نو معلومه شوه چه د امام د تلو نه روسته اود لمر ډوښدو نه روسته لږ وخت روستو کيدل څه قباحت نه لری

(١) من حديث علي بن أبي طالب (رضي الله عنه) أخرجه أبو داود في المناسك باب ٦٣ رقم ١٩٢٢ مقطوعاً والترمذي في الحج باب ٥١ رقم ٨٨٥ وابن ماجه في المناسك باب ٥٥ رقم ٣٠١٠
(٢) تقدم تخريجه في حديث جابر (رضي الله عنه) الطويل

به مزدلفه کې هل قرح سره نژدې ودرېدل

قَالَ (١) إِذَا أَلَمْتُ مَزْدَلِفَةَ فَالْمُسْتَحَبُّ أَنْ يَقِفَ بِقَرْبِ الْجَبَلِ (٢) فرمائی اوکه چې مزدلفې ته راشی، نومستحب دا ده چه اودريرې نژدې د عر هغه سره [الذي عليه القعدة يقال له قَرْعٌ] چې په هغې باندې انگيتی ده اوونيلی شې ورته ارح، لِأَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ وَقَفَ عِنْدَ هَذَا الْجَبَلِ (٣) خكه چې نبی ﷺ ددې غرسره ودرېدلې وو، وَكَانَ النَّبِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ اودغه ډول حضرت عمر (رضي الله عنه) هم ودرېدلې وو

هل اللغة (١) اتى، اتيانا، ض، راسک (٢) مقيدة آشدان ددې نوم قرح دې ترجیح - الوقوف بقرب الجبل القرح (٣) د حاجی لپاره مستحب دی چه په مزدلفه کې د جبل قرح سره نږدې اودريرې څخه چې نبی ﷺ دې سره نژدې ودرېدلې وو اودغه ډول حضرت عمر فاروق (رضي الله عنه) هم دې سره نژدې ودرېدلې وو.

وَيَقْرَأُ فِي النَّزُولِ عَنِ الطَّرِيقِ اوځن دې ساتی په راکوزيدو کې لارې نه، گي لَا يَنْهَازُ بِالْمَاءِ قَبْلَ أَنْ يَمْسُكَ بِسَارِهِ حَيَّ تَكْلِيفَ اونه رسی په لار تيريدونکو ته، نوراکوزيرې دې بنی اړخ ته او چه اړخ ته د هغې (لار) نه،

هل اللغة (١) يتحوز، تحوزاً، بيج کيدل، احتراز کول (٢) ينزل، نزولاً، ض، راکوزيدل (٣) مارة، مار جمع دتيريدو لار

ترجیح - التحرز في النزول عن الطريق (٣) او حاجی ته پکار دی چه لارې ته نه راکوزيرې بلکه بسې يا چه اړخ ته دې راکوزيرې څخه چې په لار کې راکوزيدو کې تيريدونکو ته تکليف ملاویرې

وَلْيُسْتَحَبُّ أَنْ يَقِفَ وَرَاءَ الْإِمَامِ اومستحب دی چې اودريرې ش ته دامام، لِيَأْتِيَنَّ فِي الْوُقُوفِ بِعَرَفَةَ د هغې امله نه کومه چې موږ بيان کړه په وقوف عرفات کې

ترجیح - القيام وراء الامام (٢) اود حاجی لپاره پکار دی چه د مزدلفې په قيام کې د امام ش ته اودريرې دليس هغه دې کوم چې موږ د عرفات په وقوف کې د امام ش ته په اودريدو کې بيان کړې دې قرح په ضمه د، قف، او، د، په فتحه سره، دا لفظ د قرح په معنی د ارتفاع نه محو دې د اوجنوالی د امله دې ته قرح وائی په دې. غرياندې انگيتی، وه چه هغه به د جاهليت په وخت کې ځنگو بلوږه اود هرون الرشيد په زمانه کې به په مزدلفه باندې شمع بلولې شوه. اود هارون الرشيد نه روسته به لونې لونې ډيوې بلولې شوې.

دامام لمونځ به يو اذان اوبو اقامت سره ادا کول

قَالَ (١) يُحِبُّ الْإِمَامُ بِالنَّاسِ النَّعْرَبَ وَالْعِشَاءَ بِأَذَانٍ وَإِقَامَةٍ وَاجِدَةً (٢) فرمائی اولمونځ دې ورکړی امام خلکو ته د ماښام اوماسخوتن په يواذان او يو اقامت،

ترجیح - المذهبان في اقامة العشاء بمزدلفة (٣) مسئله دا ده (١) چه امام دې. په مزدلفه کې د ماښام او ماسخوتن مونځونه په يو اذان او يو اقامت باندې جمع کړی

وَقَالَ زُفَرُ رَحِمَهُ اللَّهُ: بِأَذَانٍ وَإِقَامَتَيْنِ اَعْتَبَارًا بِالْجَمْعِ بِعَرَفَةَ اوفرمائی امام زفر (رحمته الله) په يو اذان او دوو قمتوبوسره، قياس کوی په جمع (بين الصلاتين) په عرفه باندې،

هل اللغة (١) جمع، جميعاً، ف، جمع کول، رايو ځای کول

(١) من حديث علي بن أبي طالب (رضي الله عنه) أخرجه أبو داود في المناسك باب ٦٣ رقم ١٩٢٢ مقطوعاً والترمذي في الحج باب ٥٤ رقم ٨٨٥ وابن ماجه في المناسك باب ٥٥ رقم ٣٠١٠
(٢) تقدم تخريجه في حديث جابر (رضي الله عنه) الطويل

سراج د امام زهري رحمه الله مذهب دا دې چه په يوازي او دوو اقامونو به يې جمع کوي
 ١٠ د الله امام زهري رحمه الله به مزدلفه کې د مېنځ او ماسخوتن موخونه جمع کول په عرفات کې د مېنځ
 او مازيگر موخو په جمع کولو کې يېس کوي نو لکه څنگه چې هلته د دواړو موخونو لپاره يوازي
 او دوي اډوه اقامتونه کولې شي دغه ډول به دلته په مزدلفه کې هم د مېنځ او ماسخوتن د دواړو موخو
 لپاره يوازي او دوي اډوه اقامتونه کولې شي.

وَلَا يَتَقَوَّعُ بَيْنَهُمَا إِلَّا أَنَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَهُمَا بِأَذَانٍ وَأَقَامَةٍ وَاحِدَةٍ (١) او زموږ لپاره دليل
 د حضرت جابر رضي الله عنه روايت دې چې نبی ﷺ جمع کړی وو دا دواړه (مونځونه د مېنځ او ماسخوتن په يوازي
 او يوازي اقامت سره،

سراج - دليل جمهور الاحاف ﷺ زموږ دليل د حضرت جابر رضي الله عنه حديث دې چې نبی ﷺ په مزدلفه کې د مېنځ او
 ماسخوتن دواړه مونځونه په يوازي او يوازي اقامت سره جمع کړي وو.

وَلَا يَتَقَوَّعُ بَيْنَهُمَا إِلَّا أَنَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَهُمَا بِأَذَانٍ وَأَقَامَةٍ وَاحِدَةٍ (١) او زموږ لپاره دليل
 خاندله کولې په اقامت سره، لپاره د اعلان کولو.

تفريح - دوهم دليل د دې چه ماسخوتن په خپل وخت کې ادا کيږي نو خلکو ته د وخت داخلیدو اعلان هيو
 څه اړيسا شته

يُخْلَفُ الْعَصْرَ بِعَرَفَةَ لِأَنَّهُ مُقَدَّمٌ عَلَى وَقْتِهِ خِلَافَ مَا زِيَّغَ لِمُوْنِخٍ بِه عَرَفَةَ كَيْ، ځکه چې هغه وړاندې وي په خپل
 وخت باندې فاقده يې لږ ياد او اعلان نو خاندله کوي په شي په يوازي اقامت سره د پاره د زيات د اعلان

تفريح - په خلاف د مازيگر لمونځ په عرفه کې ځکه چې هلته خو د مازيگر وخت لا داخل شوي به
 وي نو د دې امله خلکو ته د زيات خبر ورکوه لپاره اقامت کولې شي

د مېنځ او ماسخوتن په مسخ کې د مېنځ حکم

وَلَا يَتَقَوَّعُ بَيْنَهُمَا إِلَّا أَنَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَهُمَا بِأَذَانٍ وَأَقَامَةٍ وَاحِدَةٍ (١) او زموږ لپاره دليل
 تَشَاغُلُ بَيْنَهُمَا إِذَا عَادَ الْإِقَامَةُ لِقَوْلِهِ الْقَصِلُ او که نفل يې وکړلو يې بوخت شو په څه شي کې نور اگر خوي به اقامت
 د امله واقع کيدو د جداني به،

حل الله ١٠ تشاغل، تشاغل بوج کيدل، بوج کيدل ٢ وقوع واقع کيدل

تفريح - مسئله دا ده چه په مزدلفه کې به د مېنځ او ماسخوتن د مونځونو په مېنځ کې نفل نه کوي ځکه چې
 نفل په جمع بين الصلوتين کې حلال راوړلې او که په مېنځ کې نفل او کړلو يا نې څه بل عمل او کړلو نوقت
 دې دوسره او کړي ځکه چې به جمع کې جداني واقع شوه

كَانَ يَنْتَفِي أَنْ يُعِيدَ الْأَذَانَ كَمَا فِي الْجَمْعِ لِأَوَّلِ بَعْرَةِ أَوْ مَنَسَبٍ دَا دِي چه راوگر خوي اذان لکه په لومړنۍ
 جمع بين الصلوتين په عرفات کې،

حل الله ١٠ يعيد، اعاده راپس کول

تفريح - او مناسب خو دا وه چه اذان نې هم راوگر خولي وو لکه څنگه چې په عرفات کې که د مېنځ او
 مازيگر په مېنځ کې نفل سره جداني راوړلې نو هغه دا حکم وو چه د اذان اعاده به نې کوله

إِلَّا أَنْ كُنْتُمْ بِأَعْدَاءِ الْإِقَامَةِ كَيْ نِي د دواړو مونځونو په مېنځ کې کړي وو نو هلته د اذان راوگر خولو حکم

١ من حديث جابر رضي الله عنه أخرجه ابن أبي شيبة في مصنفه كذا في نصب الراية ٧٧/٣

دوهم ټوك دوه ده چې موږ اکتف او کړله په راوگر خولو د اقامت کې لَمَّا نَزَلُوا (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَمَّا نَزَلُوا
 تَشَاغُلُ بَيْنَهُمَا إِذَا عَادَ الْإِقَامَةُ لِقَوْلِهِ الْقَصِلُ او که نفل يې وکړلو يې بوخت شو په څه شي کې نور اگر خوي به اقامت
 د امله واقع کيدو د جداني به،

تفريح - خودلته موږ صرف د اقامت په راوگر خولو ځکه اکتف او کړله چه بې په مزدلفه کې د مېنځ او
 لمونځ په روسته دوي او خورله اوبيا نې اقامت او کړلو او د ماسخوتن لمونځ نې او کړلو بوجونه نې
 صرف د اقامت اعاده کړي ده. د اذان نې نه ده کړي ځکه موږ هم صرف د اقامت د راوگر خولو حکم ورکوي

د مېنځ او ماسخوتن په جمع بين الصلوتين کې د جماعت حکم

وَلَا يَتَقَوَّعُ بَيْنَهُمَا إِلَّا أَنَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَهُمَا بِأَذَانٍ وَأَقَامَةٍ وَاحِدَةٍ (١) او زموږ لپاره دليل
 حل الله ١٠ تشترط، اشتراط. شرط لگول

تفريح - عدم اشتراط الجماعة في المزدلفة د حضرت امام ابو حنيفه رحمه الله په نيزد په مزدلفه کې د مېنځ او
 ماسخوتن جمع لپاره جماعت شرط نه دې او په عرفات کې د مېنځ او مازيگر جمع کوه لپاره جماعت
 شرط دې.

لَا يَتَقَوَّعُ بَيْنَهُمَا إِلَّا أَنَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَهُمَا بِأَذَانٍ وَأَقَامَةٍ وَاحِدَةٍ (١) او زموږ لپاره دليل
 الصلوتين) په عرفه کې، لِأَنَّ الْعَصْرَ مُقَدَّمٌ عَلَى وَقْتِهِ ځکه چې (هلته) مازيگر وړاندې وود خپل وخت نه

تفريح - وجه الفرق بين الجمعين وجه د توپير دا ده چه په مزدلفه کې د مېنځ لمونځ د خپل وخت نه روستو
 کولې شي او د وخت وتلو نه روسته د لمونځ کول د قياس سره موافق دي ځکه چې په ټولو مونځونو کې قضا
 مشروع شوي ده چه د خپل وختونو نه پاتې شي. قياس سره د موافقت د امله د مورد نص خيال ساتل واجب
 نشو او په عرفه کې د مازيگر لمونځ د خپل وخت نه وړاندې کولې شي او د خپل وخت نه وړاندې کول په هر
 اعتبار سره د قياس نه خلاف دې نو کوم شي چې ثابت شي خلاف قياس هغه به مختص وي په خپل مورد
 پورې او په هغې کې به د نص پوره پوره خيال ساتلې شي او د مېنځ او مازيگر په لمونځ کې به جماعت
 باندې نص وارد شوي دي نو ځکه به هلته جماعت شرط وي.

د مزدلفه په لار کې د لمونځ کولو حکم

قَالَ (وَمَنْ صَلَّى الْمَغْرِبَ فِي الطَّرِيقِ لَمْ يَجْزِهِ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ وَفِيهِمَا اللَّهُ، وَعَلَيْهِ أَجْرٌ) چې لمونځ او کړلو د مېنځ
 په لار د مزدلفه کې نونه جائز کيږي ورله په نيزد د امام ابو حنيفه او امام محمد ﷺ (إِعَادَتُهُمَا لِمَنْ ظَلَمَ الْفَجْرَ) (١)
 وپه ده باندې راوگر خولو دهغي دي تر څو چه نه وي راختلي صبا،

حل الله ١٠ يطعن، طلوعاً (ف) راختل

تفريح - المذهبان في جواز المغرب في الطريق مسئله دا ده ١٠ که حاجي د مېنځ لمونځ د مزدلفې په لار کې

(١) غريب الزيلعي رحمه الله بهذا اللفظ جاري ثم أخرجه حديث ابن مسعود بن... عبدالرحمن بن يزيد قال حج عبدالله بن مسعود
 فأتينا المزدلفة حين الأذان بالعمرة أو قريباً من ذلك فأمر رجلاً فأذن ولقاه ثم صلى المغرب وصلى بعدها ركعتين ثم دعا
 بمشاة فتعشى ثم أمر أري فأذن وأقام قل عمرو بن خالد لا أعلم الشك إلا من زهير ثم صلى العشاء ركعتين فما طمع العجر قال
 إن رسول الله ﷺ كان لا يصلي هذه الساعة إلا هذه الصلاة في هذا المكان من هذا اليوم قال عبدالله هاتر صلاتان تحوّل عن
 ونهما صلاة المغرب بعد ما يأتي الناس المزدلفة والفجر حين بزغ الفجر قال رأيت رسول الله ﷺ يفعل (نصب الراية ٧٩/٣)
 (١) القول الرابع هو هذا قول الطرفين رحمه الله كذا في الدرر المختار (١٩٢٢) والمحرر (١٩٢٢) والهدية (٢٣٠١١) بقلاً عن القول
 الرابع (٢١٢١١)

او کړلو بود طرفینو ښایه نیرد له مونځ صحیح نه دي بلکه په ده باندې د سهار راخستنه وړاندې ورسېږي ددې راگرځول واجب دی امام زفر او حسن بن زیاد ښایه هم ددې قائل دي.

وَقَالَ أَبُو يُونُسَ رَحِمَهُ اللَّهُ: يُخْبِرُهُ وَقَدْ أَسَاءَ أَوْ فَرَمَنِي إِمَامُ أَبِي يُونُسَ رَحِمَهُ اللَّهُ جَائِزٌ كِبَرِيٌّ وَرَلَهُ خَوْفٌ هَكَرَ دِي وَفِي هَذَا الْخِلَافِ إِذَا صَلَّى بِعَرَفَاتٍ أَوْ هَمَّ دَعَا شَانَ حَيَّ لِمَوْنَحْ أَوْ كَرِيَّ بِعَرَفَاتٍ كِي، لِأَبِي يُونُسَ أَنَّهُ إِذَا صَلَّى وَفِيهِ دَامَ أَبُو يُونُسَ رَحِمَهُ اللَّهُ دَلِيلُ دَا دِي چَه ده لمونځ وکړلو په خپل وخت کي، فَلَا تُحِبُّ إِعَادَتَهَا كَمَا يُعَادُ طُلُوعُ الْفَجْرِ يَوْمَ دِي وَاجِبٌ رَاغِرْ خُولُ، لَكِه څنگه چي روسته د راختلود سهار به، إِلَّا أَنَّهُ التَّأْخِيرُ مِنَ السَّنَةِ فَيُصِيرُ مُسَيِّئًا بِتَرْكِه د طرفینو ښایه په نيز بيا راگرځول نشته که سهار راوخوږي البته دومره ده چي روستو والي (د مېسم په لمونځ کي) ست دي نوگرځي گت هگار په پريخودو د دي

توضیح - امام ابو یوسف رحمه الله فرماني چي لمونځ ټيک دي البته د سب په پريخودو سره گناهگار شو هم دا اختلاف په هغه صورت کي دي چي د ماښام لمونځ په ډگر عرفات کي اوکړي يعنې په دي صورت کي هم طرفینو ښایه نير ماسام ټيک نه دي اود امام ابو یوسف رحمه الله په نيز ماسام صحيح دي

دليله - امام ابو یوسف رحمه الله دليل دا دي چي د حاجي د ماښام لمونځ په خپل وخت کي اوکړلو اوکوم لمونځ چي په خپل وخت کي اوشي ده چي راگرځول واجب نه وي نودغه ډول ددې لمونځ راگرځول هم واجب نه دي لکه څنگه چي په هغه صورت کي په ده باندې ددې راگرځول واجب نه دي چي سهار راوخوږي البته دومره خبره خامخا ده چي د ماښام لمونځ روستو کول سنت دي نود سنت د پريخودو په وجه دا کس گناهگار دي

وَقَدْ مَأْنَوِيَّ اللَّهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ قَالَ لِأَسَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَوْ د طرفینو ښایه دليل هغه دي د کوم چي روايت شوي دي چي نبي ﷺ فرمانيلى وو حضرت اسامه ته فی طریق المزدلفة: الصَّلَاةُ أَمَامَكَ (په لار د مزدلفي کي) لمونځ ستا وړاندې دي مَعْنَاهُ: وَقْتُ الصَّلَاةِ ددې معنی دا ده چي د لمانځه وخت (وړاندې په مزدلفه کي) دي. وَهَذَا الْإِشَارَةُ إِلَى أَنَّ التَّأْخِيرَ وَاجِبٌ أَوْ دَا فَوَل شاره ده چي تاخير واجب دي

توضیح - دليل الطرفين ښایه د طرفینو ښایه دليل دا دي چي حضرت اسامه بن زيد ښایه د مزدلفي په لار کي نبي ﷺ ته عرض اوکړلو اي د الله پيغمبره لمونځ اوکړي نونبي ﷺ ورته او فرمانيلى. هَذَا الصَّلَاةُ أَمَامَكَ يعنې د لمونځ وخت ستا وړاندې دي يعنې په مزدلفه کي، ددې نه معلومه شوه چي د ماښام لمونځ روستو کول واجب دي

وَأَمَّا وَجِبُ الْفَجْرِ بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ بِالْمَزْدَلِفَةِ وَوَاجِبُ ددې لپاره چي قدرت ملاؤ شي ده ته په جمع بين الصلوتين په مزدلفه کي فَكَانَ عَلَيْهِ إِعَادَةُ مَا تَرْتَلِمُ الْعَجْرَتُ دِي په ده باندې راگرځول ترخوچه نه وي راختلې صا ليصير جاعايتيتماددي لپاره چي اوگرځي جمع کونکي ددې دواړو مونځونو) وَإِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ لَمْ يَكُنْ الْجَنَّةُ اوکښه چي راوخوږي سهار سو ممکن نه دي، ده لره جمع کول مَسْقُطَاتُ الْإِعَادَةِ، نوسقط شو راگرځول ددې مونځونو

توضیح - اوددې روستو کول صرف په دي غرض واجب دي چي په مزدلفه کي جمع بين الصلوتين اوشي نوددې جمع بين الصلوتين لپاره به د سهار راخستنه وړاندې وړاندې د ماښام د لمونځ اعاده کوي خو چي کله سهار راوخوږي نوچونکه اوس د دواړو مونځونو جمع کول ممکن پاتي نشو. نو ځکه د سهار راخستنه روسته اعاده ساقطه شوه

(١) من حديث أسامة (رض) أخرجه الشيخان كذا في نصب الرأية (٨٠/٣).

په لسمه دوالمعه دصا لمونځ په چاهه کسې کول

قَالَ إِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ صَلَّيَ الْإِمَامُ النَّاسَ الْفَجْرَ يَفْلَسُ (فرماني اوکله چي ر وحيزي سهار لمونځ دي ورکړي مام حنکونه د سهار په چاهه کي،

من اللغة - ١) علس چاهه
توضیح - اداء صلاة الفجر بعلس ٢) مسئله دا ده چي کله د اختريه ورځ سهار شي نوامم به حنک رته د سهار لمونځ په چاهه کي کوي

يُؤَادِيَةُ ابْنِ مَسْعُودٍ (أَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ صَلَّاهَا يَوْمَ يَمِينِ بَعْلَسَ) (د امله د حديث د اس مسعود ښایه چي نبي ﷺ کړي وو دا (لمونځ دصبا) په دغه ورځ (د اختر) په چاهه کي،

توضیح - دلالة ٢) دليل د حضرت عبدالله بن مسعود ښایه روايت دي چي نبي ﷺ په دغه ورځ د سهار لمونځ په چاهه کي کړي وو

يُؤَادِيَةُ ابْنِ مَسْعُودٍ (أَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ صَلَّاهَا يَوْمَ يَمِينِ بَعْلَسَ) (د امله د حديث د اس مسعود ښایه چي نبي ﷺ کړي وو دا (لمونځ دصبا) په دغه ورځ (د اختر) په چاهه کي،

توضیح - دوهم دليل دا دي چي د سهار د لمونځ په چاهه کي کول په مزدلفه باندې دوقوف لپاره دي لکه څنگه چي په عرفات کي دوقوف لپاره دمازيگر لمونځ دخپل وخت نه وړاندې کولې شي نوهرکله چي دوقوف عرفات لپاره دمازيگر لمونځ دخپل وخت نه وړاندې کولې شي نوپه مزدلفه کي دوقوف لپاره خويه د سهار لمونځ دخپل معتاد وخت نه په طريق اولي سره مخکي کولې شي اودا به جائز وي

د صا دمانځه نه روسته دعا اووقوف کول

أَمُوقَفٌ وَقَفَ مَعَهُ النَّاسُ وَدَعَا بِهَا به اودريزي (امم) اودده سره خلگ، اودعا به اوکړي

من اللغة - ١) دعا، يدعوا، دعاء، ن، دعا کول، رابلل
توضیح - الدعاء بالموذلة ٢) صاحب د قدوري رحمه الله فرماني چي امام جبل قرح نه اورسي سووقوف به اوکړي اودده سره به خلگ هم وقوف اوکړي. اوامام او خلگ دي په دي ځاني کي دعا گاني کوي

لأن النبي عليه الصلاة والسلام وقف في هذا الموضع يدعو خكه چي نبي ﷺ ولاړ وو په دي ځاني کي اودعا نې کوله ختي دوي في حديث ابن عباس رضي الله تدردي چي روايت شوې دي په حديث د ابن عباس رضي الله تدردي چي روايت شوې دي په حديث د ابن عباس رضي الله تدردي چي روايت شوې دي په حديث د ابن عباس رضي الله تدردي چي روايت شوې دي

من اللغة - ١) استجيب، استجابة قبول
توضیح - دليله ٢) ځکه چي دا ځاني ددعا د قبلیدو دي هم دا وجه وه چي نبي ﷺ کريم په دي مقام کي دع کړي وه و د حضرت عبدالله بن عباس رضي الله تدردي چي روايت مطابق ټولي دعا گاني نې قبولې شوې وې تردې چي په حقه قتل کونکو او ظلم کونکو ته هم د معاف کاوه دعاني قبوله شوې وه يعنې دقيامت په ورځ به ايه نعلي ناحق مقتول او مظلوم ته دومره څه ورکړي چي هغه دالله تعالي نعمتونو او اعانتو ته اوگوري نوخيں مدعيان عليهم به معاف کړي نودغه قاتل او ظلم به د مغفرت مستحق شي

(١) من حديث ابن مسعود (رض) أخرجه الشيخان (١) تقدم من حديث جابر (رض) الطويل.

نوبتي ١٥ د خپل امت د قتلواو طالمانو لپاره هم د عرفې په ورځ د مغفرت دعا كړې وه خو هغه مهاله قبول شوې بلكه په مزدلفه كې د وقوف په مهال كې پوره شوه نو اوس دا اعتراض نشي كيدې چه د عرفې په ورځ دې دراره قسمه خلكو ته د گناه نه معاف كول بيان شوى وو او دلته قبولوالي بيانېږي

په مزدلفه د وقوف شرعي حقيقت

لَمْ يَكُنِ الْوُقُوفُ وَاجِبًا عِنْدَنَا وَلَيْسَ بِإِذَا وَقُوفٌ وَاجِبٌ دې زموږ په نيز، تردې ځي ځي، حَتَّى لَوْ تَرَكْتَهُ بَعْدَ عَذْرَائِهِ

حل القصة ١٠ يلزم، لزوماً دس، لازم كيدل، ضروري كيدل

تاريخ: - المذهبان في حكم الوقوف بالمزدلفة ١٠ صاحب د قدوري رحمه الله فرماني چه زموږ په نيز وقوف د مزدلفه واجب دى ركن نه دې، تر دې، كه وقوف د مزدلفې تي بغير عذره پريښولو، نويه ده به دم لازم وي

قَالَ الشَّافِعِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ: إِنَّهُ رُكْنٌ لِقَوْلِهِ تَعَالَى [فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ] أَوْ فَرْمَانِي إمام شافعي رحمه الله چه د ركن دې، د امله د قول دالله تعالى نه چې فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ تاسو الله تعالى د مشعر حرام سره ي دوى وَحَمِيلُهُ تَكُنْتُ الرُّكْنِيَّةُ اوبه مثل ددې (چه قرآن كې پرې حكم شوي وي) ثابتېږي ركنيت،

حل القصة ١١ ثبت، ثبوتاً، ثابت كيدل

تاريخ: - او امام شافعي رحمه الله فرماني، چه وقوف د مزدلفې ركن دې.

١٢ دليل الركنية ١٠ دليل تي دالله تعالى دا ارشاد دې [فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ] فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ چې تاسو د عرفات نه را واپس شئ، نو د مشعر حرام سره د الله تعالى ذكر كوي او مشعر حرام په مزدلفه كې دې، نو په مشعر حرام كې به دالله تعالى ذكر هم په هغه وخت كې ممكن وي چې حاجي په عرفت باندې قيام او كړي، او هغې نه بيا مزدلفې ته راشي او وقوف كوي، او د آيت د امله د ذكر الله ركنيت ثابت دې، او دا وقوف دې وقوف د مزدلفې، او قاعده دا ده چه د ركن موقوف عليه هم ركن وي، نو وقوف په مزدلفه ركن دې.

وقوع الغطاء في النسبة الى الشافعي رحمه الله ١٠ صاحب د عنايه د نهايه په حواله سره ذكر كوي چه ددې قول امام شافعي رحمه الله نه په نسبت كاره كې د كاتب سهوه ده، ځكه چې د شوافعو رحمه الله په كتبونو كې ذكر دې، چه وقوف د مزدلفه سنت دې په مبسوط كې د امام شافعي رحمه الله په ځاني د ليث بن سعد رحمه الله نوم ذكر دې، اوبه كتاب الاسرار كې د امام شافعي رحمه الله په ځاني د علقمه نوم ذكر دې، اوبه فتاوى قاضى خان كې د امام شافعي رحمه الله په ځاني د امام مالك رحمه الله نوم ذكر دې.

وَلَمَّا رَوَى أَنَّهُ قَدَّمَ ضَعْفَةَ أَهْلِيهِ بِاللَّيْلِ (١) او زموږ لپاره هغه حديث دې چه روايت شې شوي دي، چه نبي ١٥ وړاندې اوليرل كمزورى د خپل اهل و عيال د شپې، وَلَوْ كَانَ رُكْنًا لَفَعَلْتُ ذَلِكَ او كه چرته ركن وي نو ولې نه شي داسې كول

حل القصة ١٠ ضعفة ضعيف جمع، كمزوري، بې توان

تاريخ: - دليل عدم الركنية ١٠ او زموږ دليل دا دې، چه نبي ١٥ د خپل كور كمزورى نفر د شپې منى ته ليرېلى وو يعنى په مزدلفه كې د وقوف نه بغير شي منى ته ليرېلى وو، او دا حكم شې ورته كړې وو، چه د جمره عقيقه رمي مه كوي، تردې، چې نمر راوخيږي، كه چرته وقوف په مزدلفه كې ركن وو، نو نبي ١٥ به داسې نه وو كړې يعنى كمزورى به شې وړاندې نه ليرېل ځكه چې ركن د عذر د امله هم پريښول جائز نه وي

(١) من حديث عائشة رضي الله عنها أخرجه البخاري في الحج باب ٩٨ رقم ١٦٨٠ ومسلم في الحج رقم ٢٩٤ والنسائي في الحج باب ٢١٢ وابن ماجه في المناسك باب ٦٢ والدارمي في المناسك باب ٥٣ وأحمد في المسند (٩٤/٦) -

وَاللَّذِكْرُ مِنْ أَجْلِ الْكُفْرَانِ ١٠ او امام شافعي رحمه الله دې، چه اجماع سره، (ذكر) ركن نه دې، په اجماع سره،

تاريخ: - الجواب من استدلال الشافعي رحمه الله ١٠ او امام شافعي رحمه الله دې، چه دليل به خوب دې چه په دې آيت كې ذكر مذكور دې او ذكر كول په اجماع سره ركن نه دې، بوجه په كوم خير به دې ذكر موقوف وي يعنى وقوف د مزدلفې، هغه به هم ركن نه وي

وَأَمَّا غَوْنَةُ الْوُجُوبِ يَقُولُهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ {مَنْ وَقَفَ مَعْنَاهُ الْوُقُوفُ أَوْ قَبْلَ مَوَاقِفِهِ} ١٠ او امام شافعي رحمه الله دې، چه دليل به خوب دې، چه دې، څوك چې موږ سره ودرېدلو په دې مقدم كې وَقَفَ كَانُ أَفْأَصَ قَبْلَ ذَلِكَ مِنْ عَرَفَاتٍ فَقَدْ تَمَّ حَجُّهُ ١١ دې، چې حال كې چې راغلي وي وړاندې ددې د عرفات نه نشي پوره شو حج دده، معلق په تمام حجه، و هغه بَصْنَمُ أَفْأَصَ الْوُجُوبِ بې، معلق كړلو په دې (وقوف) پورې پوره والې د حج اود اصلاحيت لري چې شي سمدد وحب.

سراج: - او د وقوف مزدلفه وجوب د حديث نه ثابت دې نبي ١٥ فرمانيلى دې، چه زموږ سره په مزدلفه كې وقوف او كړلو حال كې دې، ددې نه وړاندې د ډگر عرفات نه راغلي وي، نو د حج پوره شو به دې، حديث كې د حج تكميل ويوره والې په وقوف مزدلفه پورې معلق شوي دي، ومعلق كول د وجوب نه دى، بويه مزدلفه كې وقوف واجب دې.

عَوْنُهُ إِذَا تَرَكَهُ بَعْدَ الْبَيْتِ دَوْمَرَهُ ١٠ چه دا پريږدى په عذر سره، يَأْتِ بِكَوْنٍ بِهَضَفٍ أَوْ عِلَّةٍ أَوْ كَانَتْ امْرَأَةً عَنِ الْوُجُوبِ ١١ دې، شن چې وي په ده كمزورى يا څه عذر اوبه وي بسخه چې د ويرېږي د گنډې به (لَا شَيْءَ عَلَيْهِ لَيْتَ وَيَسْتَنْوِي شَيْءَ شَيْءٍ په دې، ياندي د امله دهغه حديث نه چې مورني روايت او كړنو

سراج: - لسته كه د عذر د امله شې وقوف پريځودل نويه ده باندې دم وعبره واجب به دې، نكه به حديث د مَزْدَمُ ضَعْفَةَ أَهْلِهِ الخ ١٢ كې چې تير شو او د عذر مثل د حاجي كمزورى، ناروغى، سروغى، استراى، ب دې، بېره كې ويرېدل وغيره دى.

واقي محرم موقوف به دي

وَالْوُقُوفُ كُلُّهَا مَوْقِفٌ (الْأَوَادِي مُحْتَرِفٌ) ١٠ فرماني او مزدلفه واړه ځاني د اودريدو دې، مگرو دې محرم، لَمَّا رَوَى بَابُ قَبْلِ د مله دهغه حديث نه چې موږ نقل كړې دي وړاندې

حل القصة ١٠ روى، يروى روايه (ض)، روايت كول

تاريخ: - واضح ده

د نمر راخوښه روسته منى ته روايتدل

إِذَا أَطْلَقْتَ الشَّمْسَ أَفْأَصَ الْإِمَامُ وَالنَّاسُ مَعَهُ ١٠ فرماني كله چې راوخيږي لمر نوروان به شي امام او خلك منى حَتَّى يَأْتُوا مَنِ ١١ تردې چې اورسي منى ته،

حل القصة ١٠ طلع، يطلع طلوعاً، راختل ١٠ ياتوا، اتيانا راتگ

تاريخ: - الإفاضة الى منى ١٠ صاحب د قدوري رحمه الله فرماني چه د يوم النحر لمر راوخيږي سورون به شي امام، و خلك د مزدلفې نه منى ته به لاړ شي.

(١) من حديث عروة بن مضر عن أبيه أخرجه أبو داود في المناسك باب ٦٨ رقم ١٩٥٠ والترمذي في الحج باب ٥٧ رقم ٨٩١ رساني في المناسك باب ٢١١ رقم ٢٨٤٥ وابن ماجه في المناسك باب ٥٧ رقم ٣٠١٦ -

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخُوضُ فِي الْمَاءِ غُلُظَ دِيٍّ، أَوْ دَا غُلُظَ دِيٍّ، وَالصَّحْبَةُ إِذَا اسْقَرَأَتْ النَّاسَ الْإِيمَانُ وَالنَّاسُ أَوْ صَحْبِهِ دَا دِيٍّ، فَجَدَّ كَلَهُ رِيَانِي شِيٍّ، مَوْرَانٍ بِهِ شِيٍّ أَمَامَ أَوْ خَلْجٍ، لِأَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ دَقَمَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ (١) خُكَّةً جِي بِيٍّ رَوَانٍ شَوِيٍّ وَوَرَانْدِيٍّ دَاخْتُو دَا لَمَرْنَه

حل اللغة * ① عصم، عصم عصماً بج كول

شرح - صاحب دهاديه رحمه الله فرماني چه د قدوري په بعضي نسخوكي دي جي د لمر راختنو نه وړاندې به مسي ته روان شي خوموړ وایو چه د قدوري دا عبارت هم تيك دي خكه جي د ٥٠ (اذا طلعت الشمس) معني به وي ٥٠ (اذا قربت إلى الطلوع) نو په دي دواړو نسخو كي څه تعارض نشته.

د جمره عقبه رمي

قَالَ قَبِيْطَةُ بِنْتُ هَزْزَلَةَ الْعَقْبَةِ قَبْرَمِيَّابٍ مِنْ بَطْنِ الْوَادِيَّيْنِ فَرَمَانِي نَوْشُرُوعَ بِهِ كَوِيَّيْ رَمِيَّيْ دَا جَمْرَه عَقْبَه نَه، نَو اووولي به ني د بطن وادي به، يَسْمَعُ حَصِيَّاتٍ مِثْلَ حَصْبٍ لَحْدَفٍ (٢) به اووه گيتكو پشان د كانړو د تيكرو،

حل اللغة * ① يرمي، رمياً، رمي، غورزول ② حصاة: كانري ③ خذف تيكري

شرح - مواضع احكام الرمي ① د رمي په اړه كي په دولس ځايونو كي كلام دي. ① وخت تي يوم النحر او دري ورځي ددي نه روسته دي. ② د ويشتلو ځاني تي بطن وادي دي. ③ د رمي محل تي دري ځايونه دي. جمره عقبه، مسجد خيف او جمره وسطى ④ د گيتكو شمار دهرې جمرې سره اووه دي. ⑤ مقدار د گوتي د بند هومره دي. ⑥ د ويشتلو طريقه دا په كتاب كي موجود ده. ⑦ د رمي مقدار نو دا هم په كتاب كي ذكر ده. ⑧ ويشتونكي صفت دا دي چه دي به يا سوري يا پيدل ⑨ د گيتكو غورځندو ځاني ⑩ د كوم ځاني نه جي گيتكي راخلي (١١) گيتكي به څنگه وي هغه دا چې د زمكي د جنس څني به وي (١٢) په اوله ورځ به صرف د جمره عقبه رمي كولې شي او په پاڼه ورځو كي به د دري وارو جمراتو رمي كولې شي.

④ رمي الجمره العقبه ⑤ صاحب د قدروي رحمه الله فرماني چه د رمي پيل به د جمره عقبه ته كيږي. نو د وادي د كنبه برخي څخه به اووه گيتكي اولي اودا گيتكي به د گوتود بندونو په برابر وي. اود مسواكي گوتي په دده باندي ويشتلي شي

لَأَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا أَتَى مِنْى لَمْ يَتَوَخَّشْ عَلَى شَيْءٍ خُكَّةً جِي بِيٍّ كَلَهُ رَاغَلُو مِنْى تَه نَوَهِيْخْ كَارْنِي به وو كړي څني رَمِيَّيْ بَمْرَةَ الْعَقْبَةِ (٢) تردې جي وي ويشتله جمره عقبه،

حل اللغة * ① يعرج، عرجاً، ختل

شرح - دليله ② دليل دا دي چه نبی ﷺ كله منى ته تشریف یوړلو. خو بغير د څه توقف نه تي جمره عقبه ويشتي وه.

وَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْكُمْ مَعْنَى الْحَذَبِ أَوْ فَرَمَانِي دِي نَبِيٍّ ﷺ په تاسو باندي (اخستل) د گيتكي د سكري دي لَا يَتَذَيَّرُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا (١) او تكليف دي نه رسوي په تاسو كي بعضي بعضي نورو ته

(١) من حديث عمرو بن ميمون أخرجه البخاري في الحج باب ١٠٠ رقم ١٦٨٤ وأبو داود في المساك باب ٦٤ رقم ١٩٣٨ والنسائي في الحج باب ٦٠ رقم ٨٩٦ والنسائي في المساك باب ٢١٣ رقم ٢٨٥٣ وابن ماجه في المساك باب ٦١ رقم ٣٠٢٢ والدارمي في المساك باب ٥٥ وأحمد في المسند (٣٩/١) -

نقدم بريح من حديث جابر الطويل -

فرماني دې په تاسو باندي گيتكي ويشتل لازم دي په تاسو كي دي بعضي حلك بعضي برونو ته تكليف نه رسوي

د رمي د تيكو عنواني

وَلَوْ تَمَسَّ بِأُكْرِيْمَتِهِ جَاوَاكُه وَيَشْتَلُ تِي او كړلو په غټ سره ددي نه نوجانژ دي. يَحْصُلُ الرَّمِيَّيْ د وحي د حاصليدو د مقصود د رمي قَبْرَمِيَّابٍ مِنَ الْأَخْبَارِ الْبَشَرِ دوه رمي دي. به نه اولي په غټ د كانړو نه گي لَا يَتَذَيَّرُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا جي تكليف اونه رمي چاته، (وَلَوْ تَمَسَّ بِأُكْرِيْمَتِهِ جَاوَاكُه) او كه وي ويشتل د سريره د جمره عقبه نه جانژ دي لِأَنَّ مَا حَوْضًا مَوْضِعَ الشَّيْءِ خُكَّةً جِي ساو خوا ځني د ادا كولو د فعلو د حج دي وَالْأَفْضَلُ أَنْ يَكُونَ مِنْ بَطْنِ الْوَادِيَّيْنِ او غوره دا ده چې وي اولي د بطن وادي نه، يَسْمَعُ رَوِيَّادَ امله دهغه حديث نه جي مور نقل كړلو.

حل اللغة * ① يتاذي، تاذياً، تكليف او چتول ② رمي، رمياً، رمي، ويشتل، غورزول

شرح - مقدار الحصاة ③ په اوږدوالي او پلنوالي سره د گيتكو اند زه تي بيان كړله چه د گوتي د بند برابر به يين واورد وي خوكه ددي به تي په غټ گيتكي رمي او كړله نهم جانژ ده خكه جي مقصود د رمي حاصل شو لښه دومره ده جي په غټو كانړو دي رمي نه كوي گي څلگو ته به تكليف اورسي

عوره خودا ده چه رمي د بطن وادي نه او كړي خوكه د جمره عقبه سريره اړخ نه تي رمي او كړله نو هم حنر ده خكه جي د جمره نه څلورو طرفونو ځايونه د افعالو د حج دي

وَيَكُونُ كُلُّ حَصَاةٍ أَوْ تَكْبِيرَةٍ وَائِي دهر گيتكي سره گډاړوي اَيْنُ مَقْعُودِائِيْنُ عَمُورَضِيَّيْنِ الْعَقْبَةِ (٢) دعه ډول روايت كړي دي حضرت ابن مسعود او حضرت ابن عمر (وَلَوْ تَمَسَّ بِأُكْرِيْمَتِهِ جَاوَاكُه) او كه تسبيح تي اوږنيل په ځاني د تكبير نه جانژ ده ورله، يَحْصُلُ الْإِكْرَادَ امله د حاصليدو د ذكر نه وقوفين آداب الرمي اودا د آدابو د رمي ځني ده.

حل اللغة * ① يكتوا، تكبيراً، لوى بيانول، تكبير وئيل ② سبع، تسبيحاً، بزرگي بيانول، تسبيح كول

شرح - التكبير عند الرمي ③ دهر گيتكي سره به الله اكبر وائي. لكه څنگه جي د ابن مسعود او ابن عمر د حديث نه معلومه شوي ده. خوكه د تكبير په ځاني تسبيح او وائي نهم صحيح ده خكه جي ذكر الله حاصل شو. او هم ذكر الله د رمي د آدابو ځني دي.

وَلَا يَتَذَيَّرُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا (٢) اونه به اوږدې ددي (جمره عقبه) سره، لِأَنَّ النَّبِيَّ لَمْ يَتَوَخَّشْ عَنْهَا (٢) خكه جي نبي ﷺ نه وو لار دي سره.

شرح - عدم الوقوف عند الجمره ④ حاجي به د جمره عقبه سره نه اوږدې خكه جي رسول الله ﷺ هم نه وو ودرېدلي.

وَيَقْعُومُ النَّبِيُّ مَعَ أَوْلَى حَصَاةٍ (٢) او ختمه به كړي تلبيه د اول گيتكي سره، يَسْمَعُ رَوِيَّادَ امله د هغه حديث نه كوم چې موږ روايت كړي دي د حضرت ابن مسعود رضي الله عنه نه وَتَوَيَّ جَابِرُ رَوَايَتَ كَرِيَّيْ دي

(١) هذا قريب من حديث عمرو بن الأحوص عن أمه أخرجه أبو داود في المساك باب ٧٧ رقم ١٩٦٦ وابن ماجه في المساك باب ٦٤ رقم ٣٠٣١ وأحمد في المسند (٥٠٣/٣) -

(٢) أما حديث ابن مسعود أخرجه البخاري في الحج باب ١٣٧ رقم ١٧٤٩ ومسلم في الحج رقم ٣٠٥، وأما حديث ابن عمر أخرجه البخاري في الحج باب ١٤٠ رقم ١٧٥١ -

(٣) من حديث ابن عمر أخرجه البخاري في الحج باب ١٤٠ رقم ١٧٥١ -

حضرت جابر رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قطع التلبية في نبي ﷺ وراى كرهى وه تلبيه عند أول حصاة به
 وخت د اولنى گيتكى كي رمى بها حمرة العقبة (١) جي ويشتلې نې وه په هغې باندې جمره عقبه
 تريح: قطع التلبية (٢) اود اولنى گيتكى ويشتلو سره به تلبيه ونيل پريږدى، ځكه چې د حضرت ابن مسعود و
 حضرت جابر رضي الله عنه په حديث كي هم دا ذكر دى.

د گيتكى ويشتلو طريقه

الرمي في رمي أن يضع الحصى على ظهر يمينه اليمنى ويستعين باليسرى بيا طريقه د رمى دا ده چه كيردى
 گيتكى په ش د منې گوتې خپلې (د) سى (لاس) اومدد به حاصل كړى د مسواكي گوتې نه،

حل التلبية (١) يضع، وضعا، فاستل (٢) يستعين، استعانا، امداد اخستل

تريح: رمى الحصى (٣) د رمى كيفيت بيانوي، او فرماني، چه گيتكه به د خپل بڼى لاس د منې گوتې په ش
 باندې كيردى اود مسواكي گوتې په كوكه سره به رمى وكړى

وقصار الرمي أن يكون بين الرام وبين موضع سقوط حصى أدركه نصاعداً ومقدار رمي دا دې چه وي په مينځ د
 رمى او په مينځ د ځانې د پريوتو كي پنځه گزه ځنگل اوي الحسن عن أبي حنيفة رحمه الله دغه ډول روايت كړي
 دې حسن رضي الله عنه د امام ابو حنيفه رضي الله عنه نه، لأن ما دون ذلك يكون طرعا ځكه چې كم ددې مقدار نه وي
 غورځول (ويشتل نه)

تريح: او بيا د ده چې د رمى كونكي اود گيتكى د پريوتو په ځانې كي كم او كم پنځه گزه فاصله وي حسن
 بن زياد رضي الله عنه د امام ابو حنيفه رضي الله عنه نه هم دا روايت كړي دې.

الدليل (٤) دليل دا دې چه ددې نه كه فاصله رمى باندې د رمى اطلاق نه كيرى بلكه د غورځولو اطلاق پري
 كيرى.

ولو طرعا طرعا أجزاء او كه وي غورځول په غورځولو سره نوجانزده، لأن رمى إلى قدميه إلا أنه ميسر ولتخالفه سنة
 ځكه چې ده ويشتل او كړل خپلو قدمونو ته، البته دې گناهگار دې د امله د پريخودو د سنت نه.

تريح: حكم الرمي في الأقل من القدرى المذكور (٥) او كه ده گيتكى د ويشتلو په ځانې په قصد سره او غورځولو
 نوهه جانزده ځكه چې ده گيتكى خپلو قدمونو اړخ ته او غورځول خود سنت د مخالفت د امله به گناهگار
 وي

ولو وضعها وضعا لم يجزه لأنه ليس برمي او كه كيخودل په كيخودو سره نوجانز نه ده، ځكه چې دا نه ده رمى

تريح: او كه ده گيتكى كيخودل نوجانز به نه وي ځكه چې دا رمى نه ده (بلكه كيخودل دى)

د جمره سره د گيتكى پريوتل

ولو رمها ما وقعت قريبا من الجمره بكفيه او كه وي ويشتل او پريوتل نژدې د جمره سره نو كافى ده ورله، لأن هذا
 القدر مما لا يمكن الإختراعه ځكه چې په دومره اندازه لرې دهغه قبيلې ځنې دې چه ممكن نه دې خان زغورل
 ددې نه، ولو وقعت بعيدا منها لا يجزه او كه پريوتل لرې ددې (جمره) نه، نوجانز نه ده لأن لم تعرف قرينة الألف مگان
 مخصوص ځكه حى دا (رمى) نه ده مشروع شوي عبادت مگر په ځانې خاص كي، ولو رمى بسبع حصيات تحته
 قبضة واحدة او كه ويشتل نې او كړلو په اووه گيتكو په يوځل سودا يوځل ويشتل دى، لأن المنصوص عليه تفرق
 الأفعال ځكه چې نص په كوم كيفيت وارد شوي دي، هغه جلا جلا رمى كول دى.

(١) تقدم ما فى معناه فى الحديث لطويل لجابر رضي الله عنه

من التلبية يكس، كفاية (ص)، كافى كيدل
 تريح: تشرح واضح ده

د گيتكو اخستلو ځانې

الرمي من أي موضع شاء إلا من عند الجمره واخلى دې گيتكى د كوم ځانې نه چې نې خوسه وي البته به نې
 واخلى د جمره دخوي نه، لأن ذلك مكره ځكه چې دا مكره دې ځكه چې ددې سره كوم گيتكى وي هغه رد
 كړي شوي وي، لأن ما عندنا من الرمي مرفود دغه ډول راغلي دي په اثر كي، موگه كړي به په دې
 باندې، ځنگل اوي الحسن عن أبي حنيفة رحمه الله اذ قال أبو حنيفة الرمي اوددې وجود كه وي كړا سوچنږ دې ورله د
 امله وجود د فعل د رمى

حل التلبية (١) ياخذ، اخذا، دن، اخستل، نيول (٢) يكره، كرها، اس، مكره كنترول، حربه كول (٣) يتشاء، يتشاء، ما و
 اخستل خپل كول

تريح: كراهية اخذ الحصى من عند الجمره (٤) صاحب د قدوري رضي الله عنه فرماني چه د جمره عقبه به سوي چې د كوم
 ځانې نه چې نې خوسه وي گيتكى دې راخلى ځكه چې دا مكره دې ځكه چې د جمره عقبه سره كوم
 گيتكى وي هغه واړه مردود وي هم دغه ډول په حديث كي راغلي دي بوده دې ځانې د گيتكو په رخصتو كي
 سپړه والې دې يعنې د كوم حاجي حج چې قبول نشي نودهغه گيتكى واپس كيرى او كه د كراهت وجود
 نې د جمره عقبه نه گيتكى راواخستل نو كافى دې، ورله ځكه چې د رمى عمل نې او كړلو اوده د فعل
 مقصود دې

د گيتكى (دېرې) د حيث بيان

ولو رمى بكل ما كان من أجزاء الأرض عندنا او جانزده (رمى) په هر هغه گيتكى چې وي د جنس د
 زمكې، په نيز زمونږ، خلاف الشافعي رحمه الله خلاف ثابت دې، د امام شافعي رضي الله عنه

حل التلبية (٥) يجوز، جوازا، دن، جانز كيدل

تريح: زموږ په نيز په هر هغه څيز باندې رمى جانزده، چه هغه د جنس د زمكې څخې وي كه لوبه وي او كه وجه
 څخه وي او كه كانږي وي، (٦) اود حضرت امام شافعي رضي الله عنه په نيز صرف په كانږي باندې جانزده
 د امام شافعي رضي الله عنه دليل د اثر تابعداري ده (چه په اثر كي د كانږي ذكر راغلي دي)

لأن المقصود فعل الرمي ځكه چې مقصود فعل د رمى دې، وذلك يحصل بالنظر كما يحصل بالتحيز بخلاف ما إذا
 رمى بالذهب أو الفضة اودا حاصل پري په خته، لكه څنگه چې حاصل پري په كانږي، په خلاف دهغه صورت چې
 وشتل او كړي په سره زرو يا سپينو زرو، لأنهم يشار إلى الرمي ځكه چې دې ته ويلي شي شيندل نه
 وشتل

تريح: اوزموږ دليل دا دې، چه مقصود فعل د رمى دې او فعل د رمى لكه څنگه چې په كړي حاصل پري
 دغه ډول په لوبه هم حاصل پري، نو په رمى كي كانږي اولوبه دواړه برابر دي
 البته په سرو زرو او سپينو زرو سره رمى كول جانز نه ده ځكه دې، ته شيندل ويلي شي خور رمى و وشتل
 ورته نشي ويلي، حالانكه مقصود رمى يعنې ويشتل دى.

د ذبح، هلق، او قصر احكام

قال (١) ثم يدبر أن أحب ثم يلق أو يقصر فرماني بيا دې ذبح او كړي كه زړه نې غواړي بې دې سراوځاني يا دې
 نصر او كړي

وَلَمَّا قَوْلُهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ فِيهِ {حَلَّ لَهُ كُلُّ شَيْءٍ إِلَّا النِّسَاءَ} (١) اوزموبد لپاره دليل قول د نبی ﷺ دې چې حلال شو ده لپره هريوخييز مگر زبانه، وَهُوَ مُقَدَّمٌ عَلَى الْقِيَاسِ اودا حديث مقدم دې په قياس باندې، حل اللغة (١) حل، حلال، حلال كيدل

تريح - دليل الاحاف ﷺ اوزموبد دليل د نبی ﷺ قول دې چې حل له كل هي الا النساء يعني د محرم لپره (د حلق نه پس) هريوخييز حلال شو. اودا نص د امام مالك رحمه الله خلاف حجت دې (ځكه چې قياس د نص په مقابله كي مردود وي)

وَلَا يَحِلُّ لَهُ الْجَمَاعَةُ فِي الدُّنْيَا عِنْدَنَا، خِلَافًا لِلشَّافِعِيِّ رَحِمَهُ اللَّهُ اوجانز نه ده ورله جماع كول په ما سوي د شرمگه كي، په سيز زموبد خلاف ثابت دي دامام شافعي

تريح - المذهبان في الجماع فيما دون الفرج (٢) زموبد په نيز د شرمگاه نه علاوه د بل خانې په ذريعه جماع كول هم حلال نه دي (مثلاً په ورون يا نس كي په دخول سره انزال وغيره) (٣) اگرچه امام شافعي رحمه الله د حلت قائل دي.

لِأَنَّهُ قَضَاءُ الشَّهْوَةِ بِالنِّسَاءِ ځكه چې دا پوره كول د شهوت دي په زناو سره، فَيُؤَخَّرُ إِلَى تَمَامِ الْإِحْلَالِ نوروستوكولي به شي ترپوره حلاليدو پوري.

تريح - دليل الاحاف ﷺ زمونږ دليل د دې چې د شرمگه نه علاوه په بل خانې كي جماع كول هم د شهوت پوره كول دي نوځكه به دا هم د پوره حلالوالي پورې يعني د طواف زيارت پورې مؤخر كولي شي.

د رمي د احرام نه د وتلو په سبب كي اختلاف

أَمَّا الرَّمْيُ لَيْسَ مِنْ أَسْبَابِ التَّحْلِيلِ عِنْدَنَا بِمَا رَمَى جِي ده نو نه ده د اسبابو د وتلو د احرام خني زموبد په نيز

تريح - المذهبان في كون الرمي محللاً امام قدوري رحمه الله فرماني چې حلق كاوه نه وړاندې د جمره عقبه د رمي نه روسته حاجي د حرام نه نه اوځي. يعنى زموبد په نيز كه حاجي رمي د جمره عقبه اوكرله نوپه دې د احرام نه نه اوځي. تردې چې حلق اوكرې.

خِلَافًا لِلشَّافِعِيِّ رَحِمَهُ اللَّهُ خلاف ثابت دي. دامام شافعي رحمه الله هُوَ يَقُولُ: إِنَّهُ يَتَوَقَّفُ بِيَوْمِ النَّحْرِ عَلَى حَلْقِ هَدْيِي فرماني چې دا موقت ده په ورځ د قرباني پورې پشان د حلق، فَيَكُونُ عَمَلُهُ فِي التَّحْلِيلِ نووي به په منزله دهغي په حلالوالي كي،

حل اللغة (١) حل اللغة (١) يقول، قولاً (٢) وينا كول (٣) يتوقت، توقفا؛ مقرر كيدل
تريح - اوامام شافعي رحمه الله فرماني چې د جمراتو په رمي سره حلاليدو او دده لپاره د ښځونه سوي هريوخييز حلال دي.

دليله (٢) دامام شافعي رحمه الله دليل دا دي چې رمي د جمره د يوم النحر سره موقت ده. او كوم څيزچه د يوم النحر سره موقت وي. نو هغه د احرام نه ويستونكي وي لكه حلق چې د يوم النحر پورې موقت دي. او محلل دي. نو دغه دول به رمي جمرات هم محلل وي.

وَلَمَّا أَنْ مَا يَكُونُ مُحَلِّلاً يَكُونُ جَنَائَةً فِي غَيْرِ أَوَانِهِ كَالْحَلْقِ اوزموبد لپاره دليل دا دي چې كوم شي وي محلل نو وي به گناه به غير د وخت خپل كي، پشان د سرخړيلو، وَالرَّمْيُ لَيْسَ بِجَنَائَةٍ اورمي نه دي. جنائت

تريح - دليل الاحاف ﷺ اوزموبد دليل دا دي چې كوم شي محلل وي. هغه د حلاليدو د وخت نه وړاندې جرم

(١) من حديث عائشة رضي الله عنها أخرجه أبو داود في المناسك باب ٧٧ رقم ١٩٧٨ والدارقطني في سننه (٢/٢٧٦) -

دي لكه ځكه چې حلق د حرام په حالت كي جرم دي ورمي د حصار حرم نه دي نوكه به حلال د حرم نه شي خو لاړ شي اورمي وكړي نوځكه حرم نه دي نوهم ددي د عدي مضيق رمي د حصار نه محلل نه وي

غَيْرِ أَوَانِهِ خِلَافًا لِلشَّافِعِيِّ اوزموبد دليل دې چې حلق د حرام په حالت كي جرم دي ورمي د حصار حرم نه دي نوكه به حلال د حرم نه شي خو لاړ شي اورمي وكړي نوځكه حرم نه دي نوهم ددي د عدي مضيق رمي د حصار نه محلل نه وي

تريح - الجواب عن السؤال التقديري (١) په خلاف د طواف په دي عبارت سره د يونديري سوال خواب دركوي سوال دا دي چې ددي ضابطي مطابق خوبيا طواف هم بايد ده چې جرم وي ځكه چې په طواف زيارت سره د ښځو سره جماع كول جائز كيږي. اوستاسود قول مطابق چې كوم شي محلل وي هغه د حلاليدو د وخت نه وړاندې جرم وي نو طواف د احرام په حالت كي حرم شو حالانكه داسي نه ده.

الجواب (٢) دې خواب دا دي چې طواف زيارت محلل نه دي مګه ددي نه وړاندې به حلق سره حلال والي متحقق شوي دي او حلق وړاندې واقع شوي دي. نوپه طواف سره حلالوالي به واقع كيږي اسنه دومره خبره ضرور شته چې د ښځي نه د شهوت پوره كولونه وړاندې طواف كول يكر دي

د اختر په ورځ مكې ته راتل

قَالَ (ثُمَّ يَأْتِي مَكَّةَ مِنْ يَوْمِهِ ذَلِكَ أَوْ مِنْ الْقَدِيمِ أَوْ مِنْ تَقْدِيمِ الْقَدِيمِ) فرماني ت به راشي هم به دغه ورځ د اختر په به سهار يا د سهار نه په بل سهار مكې ته، فَيَطُوفُ بِالْبَيْتِ طَوَافَ الزِّيَارَةِ سَبْعَةً شَوَّطًا (١) طواف به دكړي دست به طواف زيارت، اووه چكرو

حل اللغة (١) يطوف، طوافاً (٢) طواف كول، راتويدل
تريح - مني يذهب الى مكة لطواف الزيارة (٣) فرماني چې د اختر په ورځ به د رمي، حلق وديج به روسته هم به دغه ورځ مكې ته لاړ شي يا په يو لسمه يا په دولسمه، بيا دې د بيت الله طواف وكړي ددي طواف يوم طواف زيارت دي. اود حج په اركانو كي يو ركن دي.

يَمَارُوي (أَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ لَمَّا حَلَّقَ ددي امده چې رو بيت شوې دي جه سي ﷺ كه وجريل سر مبارك أفاض الى مكة فطاف بالبيت نوروان شو مكې ته، نو طواف ئې اوكرلو. بيت الله ثم عطف على منى وَصَلَ الظُّرَيْمَيْنِ (١) بيا واپس شو مني ته، اولمونځ ئې اوكرود ماينسز په مني كي

تريح - دليله (٢) دليل دا دي چې نبی ﷺ هم حلق كړې وو بيا مكې ته تلې وو وديت الله صوف سي كړې وو او بيا ئې مني ته واپس تشریف اوړې وو. اوپه مني كي ئې د ماينسين لمونځ كړې وو

په ايام النحر كي د طواف زيارت وخت

وَقْتُهُ أَيَّامُ النَّحْرِ اوزموبد ددي (طواف زيارت) ورځي د قربسي دي
تريح - وقت طواف الزيارة (١) امام قدوري رحمه الله فرماني چې د طواف زيارت وخت د قربسي ورځي دي يعنى يولسمه دولسمه او ديارلسمه د ذوالحجه،

لِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى عَطَفَ الطَّوَافَ عَلَى الدَّيْرِ ځكه چې الله تعالى عطف كړې دي طواف په ذبح باندې. قَالَ، نَكَلُّو مِنْهَا (ثُمَّ قَالَ) وَلَيَطُوفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ (٢) فرماني ئې دي فَكَلُّوْهُمَا بَيَانِي فرماني دي (وَلَيَطُوفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ) لَكُنَّ وَفَقَهُمَا وَاجِدَا نَوْشُو وَخْت ددي يو

حل اللغة (١) فكلوا، اكل ياكل (٢) خورل

(١) قال الزيلعي رحمه الله أخرجه مسلم عن عبيد الله بن عمر أنه أفاض يوم النحر ثم رجع فطلى الظهر منى (نصب الرأية ٣/٩٣) -

کتاب الحج

تبریح - دلېله ٥٠ څکه الله تعالی فرمانيږي دى [لَيْشْهَدُوا مَنَاقِبَهُمْ وَيَذْكُرُوا السَّمَاءَ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَةٍ عَلَى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَيْنَةِ لَاتِهِمْ فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطِيعُوا أَمْرَ اللَّهِ] په دې کې نې طواف په قربانۍ باندې عطف کړې دې او د معطوف و معطوف ورځو نه روسته چا تر نه ده طواف ددې ورځو نه روسته هم سره د کراهته مشروع دې. اود طواف اول وخت د یوم النحر د سهار راخښت وروسته پیل کیږي. څکه چې د سهار راخښت نه وړاندې د شپې وخت خود عرفې د وقوف وخت دې او طواف په وقوف باندې مرتب دې. یعنې د وقوف د وخت نه روسته د طواف وخت دې.

اول وقت بعد طلوع لغير من يوم النحر اول وخت ددې روسته د راخښت سهار نه په ورځ د قربانۍ لاندې ما قبل من النبل وقت الوقوف بعرفة څکه چې وړاندې ددې نه چې شپه وې هغه وخت دې د وقوف په عرفه والطواف مرتب علیه او طواف مرتب دی په دې باندې. اولها، وأفضل هذه الأيام أولها كفا في التضييق وأفضل به دې ورځو کې لومړنۍ ده. لکه څنگه چې په قربانۍ کې وې. وفي الحديث أفضلها (١) او په حدیث کې دی چې په دې ورځو کې افضله ورځ لومړنۍ ده.

التبریح - فضل اليوم الاول للطواف ٥١ البته په دې ورځو کې لومړنۍ ورځ د طواف زیارت لپاره غوره ده لکه څنگه چې په دې ورځو کې لومړنۍ ورځ د قربانۍ لپاره غوره ده. او په حدیث کې هم دا دی چې په دې ورځو کې لومړنۍ ورځ افضله ده.

د طواف زیارت نه روسته سعی کول

أَنَّ كَانَ قَدْ سَعَى بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ عَقِيبَ طَوَافِ الْقُدُومِ ٥٢ که وی دې چې سعی نې کړې وی روسته د طواف قدوم نه لمر یرمّل فی هذا الطواف ولا سعی علیه نو رمل به نه کوی په دې طواف کې، او شته سعی به ده باندې حل الله ٥٣ سعی، سعیاً (ف) سعی کول، کوښښ

تبریح - القاعدة في الرمل في طواف الزيارة ٥٢ مسئله دا ده. که حاجی د طواف قدوم نه روسته د صفا مروه په مینځ کې سعی کړې وی. نو په طواف زیارت کې به رمل نه کوی. او ددې نه روسته سعی هم واجب نه ده

أَنَّ كَانَ قَدْ سَعَى بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ عَقِيبَ طَوَافِ الْقُدُومِ ٥٢ که وی چې نه نې وی کړې سعی مخکې به ده مشروع شوي مگر یو خل، وأرمل ما شرعاً لأمرأة فی طواف بعرفة سعی او رمل نه دې مشروع شوي مگر یو خل به هغه طواف کې چې روسته د هغې نه سعی وی.

حل الله ٥٤ لم يقدم، قدم تقدماً مقدم کول، وړاندې کول ٥٥ شرع، شروعاً: پیل کول مشروع کیدل | تبریح - او که اول نې سعی په مینځ د صفا مروه کې نه وی کړې. نو په دې طواف کې به رمل کوی. او ددې نه روسته به سعی هم کوی څکه چې سعی هم یو خل مشروع شوي ده. او رمل هم یو خل په دې سې طواف کې مشروع شوي دې چې هغه نه روسته سعی وی.

د طواف نه روسته دوې ادوې رکعت کول

وَيَمْلِي رَكْعَتَيْنِ بَعْدَ هَذَا الطَّوَّافِ ٥٦ او لمونځ به کوی دوې ادوې رکعت روسته ددې طواف نه لاندې څنگه کول طواف برکتین قرصاً كان للطواف أو فلاناً ما يتأخذه جي ختمول دهر طواف په دوو رکعتونو سره دی که

(١) قال الزيلعي رحمه الله غريب جداً وأعاد في الإضحية نصب الرأية (٩٤/٣)

دوهم ټوک

کتاب الحج

فرض (طواف) وی او که نفل (طواف) وی د امله دهغه دلیل نه کوم چې موږ بیان کړې دې قال وقد جعل له التمسك بالركن السابق (امام قدوري) فرماني او حلالې شوي دده لپاره زیاته، خو په حلق وړاندې سره، اذ هو المخل لا بالطواف څکه چې هغه حلالونکې دې نه په طواف سره، إلا أنه أخرجه في سبب التمسك بصرف دوه ددې روستو شوي وو عمل دهغې (حلق) په حق د زانو کې تبریح - ښکاره ده

د طواف زیارت نه روسته حینت

قال (وقد الطواف هو التمسك بالركن السابق) وهو ركن فيه فرماني او دا طواف فرض دې په حج کې، او دا رکن په دې (حج) کې، اذ هو المأمور به في قوله تعالى (وَلْيَطُوفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ) ٥٧ څکه چې هم ددې حکم شوي دې په قول دالله تعالی کې، (وَلْيَطُوفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ) ٥٨ و تسمی طواف الإفاضة وطواف يوم النحر ونومول کولای شی په طواف الإفاضة او طواف د یوم النحر،

حل الله ٥٩ یسمی، تسمیة نوم کیخودل ٦٠ موقف، وقت، توفیتا مقررول | تبریح - الطواف الركن في الحج ٥٧ طواف زیارت په حج کې فرض دې اود رکن حیثیت لري. څکه چې دالله تعالی په قول (وَلْيَطُوفُوا) کې هم ددې امر شوي دې ددې دوهم نوم طواف الإفاضة اودریم نوم طواف یوم النحر دې

بِحُجَّةٍ أُخَرٍ عَن هَذِهِ الْأَيَّامِ ٦١ مَا يَتَّبِعُ التَّوَكُّفَ بِهَا وَمَكْرَهُ دې. روستو کول ددې دې. ورځو نه، د امله دهغه دلیل نه کوم چې موږ بیان کړې دې. چه دا (طواف) موقت دې. په دې (ورځو) پورې، وَأَنَّ أُخْرَى عَنْهُ لَوْ مَرَّ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَجُلٌ أَوْ كَرِهَ رُوسَتُو نې کړلو ددې (ورځو) نه نو لازمېږي پرې وینه په نيزد امام ابوحنيفه (وَسَيَبْقَى بَابُ الْجَنَائِزِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى) او زرده چې موږ به نې بيان کړو په باب الجنایات کې، ان شاء الله تعالی

تبریح - وقت طواف الركن ٥٨ امام قدوري رحمه الله فرماني. چه دا طواف د ايم النحر نه روستو کول مکروه تحریمی دې ددې دلیل وړاندې تیر شوي دې چه دا په ايام النحر پورې موقت دې خود دې باوجود که دا طواف نې ددې ورځو نه روستو کړلو. نو د امام ابوحنيفه رحمه الله په نيز پرې دم لازمېږي. دې. تفصيل به انشاء الله په باب الجنایات کې راشي

د طواف زیارت نه روسته مني ته تل

قال (أمر بعودي من فَيْقِيمٍ بِهَا) فرماني بیا به واپس شی مني ته، نو ډیره به شی هلته،

حل الله ٦٢ يعود، عوداً (ن) واپس کیدل ٦٣ یقیم، اقامة. ودریدل، حصاریدل ٦٤ رجوع، رجوعاً (ف) واپس کیدل (ن) زالت، زال زوالاً (ن) زائل کیدل، ختمیدل ٦٥ یحمد، حمداً (س) تعریف بیانول، حمد کول | تبریح - الرجوع إلى منى بعد طواف الزيارة ٥٩ صاحب قدوري رحمه الله فرماني. چه حاجی دې. د طواف زیارت نه روسته مني ته لاړ شی. او هلته دې. قیام او کړي

لأن النبي عليه الصلاة والسلام جَرَّ إِلَيْهَا كَمَارَاتِنَا (١) څکه چې نبی ﷺ واپس شوي وو دې. ته د امله دهغه حدیث نه کوم چې موږ روایت کړې دې. وَلَا تَقِيقُ عَلَيْهِ الرُّمَى وَمَوْضِعُهُ يَمْنَى أَوْبَلَهُ دې چې پاته ده په ده باندې رمی اومحل د هغې مني ده.

تبریح - دلالة ٦٠ څکه چې وړاندې حدیث تیر شوي دې. چه نبی ﷺ د طواف زیارت نه روسته مني ته واپس شو.

(١) تقدم تخريجه قبل واحدة من العاشية)

او هسه ئې د ماسېسن لمونځ او كړلو ⑤ دوهم دليل دا دې چه په حاجي باندي لا رمي جمر پسه ده اود رمي جمار محل مني ده ددې امله هم مني ته تگك ضروري دي.

① فَإِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ مِنَ النَّوْمِ الثَّانِي مِنَ أَيَّامِ التَّحْرُمِ الْحَجَّاءُ الثَّلَاثُ كله حي زانده شي نمر په دويمه ورځ د وړخو د حجر نه سورمي به كوي د درې واړو جمرانو، **فَيَبْدَأُ بِالنَّبِيِّ تَلِيَّ مَسْجِدِ الْحَقِيقِ فَيَرْمِيهَا بِسَبْعِ حَصَيَاتٍ** سل به كوي دهغي نه چې نژدې ده مسجد خيف ته، نو اولي به هغه په اووه گڼيكو، **بِكَبِيرَةٍ كُلِّ حَصَاةٍ وَيَقِفُ عِنْدَهَا الْكَبِيرُ** وائي دهري گيتكي سره، او اودرېري به دهغي سره، **لَمْ يَرْمِ النَّبِيَّ تَلِيَّامِثْلَ ذَلِكَ وَيَقِفُ عِنْدَهَا** بيا به اولي هغه حي نژدې وي هغي ته، ددې نه او اودرېري به دهغي سره، **لَمْ يَرْمِ جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ كَذَلِكَ وَلَا يَقِفُ عِنْدَهَا** سا به اولي جمره عقبه، هم دغه ډول اوبه به اودرېري دهغي سره،

تريح - وږم رمي الجمرات الثلاث ⑥ بيا په يوولسمه ذوالحجه چې كله د لمر زوال اوشي نود درې واړه جمرانو رمي به او كړي شروع به دهغه جمره نه او كړي كومه چې مسجد خيف سره متصل ده دا به په اووه گڼيكو اولي اود هرويشتلو سره به تكبير وائي اودې جمره سره په اودرېري بيا به دغه ډول دهغه جمره رمي او كړي كومه چې دې سره نژدې ده اودې دويمې جمرې سره به هم اودرېري بيا به دغه ډول د جمره عقبه رمي كوي البته هغي سره به نه اودرېري

هَكَذَا رَوَى جَابِرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَيَنْقُلُ مِنْ نُسْكَ رَسُولِ اللَّهِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ مُقَرَّبًا ⑦ هم دغه ډول روايت كړې دې حضرت جابر په هغه روايت كي چې نقل كړي ئې دي په كي افعال د حج د رسول الله په تفصيل سره، **وَيَقِفُ عِنْدَ الْحَمْرَتَيْنِ فِي الْمَقَامِ الَّذِي يَقِفُ فِيهِ النَّاسُ** او اودرېري به د دوو جمرو سره، په مقام هغه كي چې اودرېري به هغي كي خلك، **وَيَحْمَدُ اللَّهَ وَيُكَبِّرُ عَلَيْهِ** او حمد به ووايي دالله او ثناء به ووايي، **وَيَهْلِيلُ وَيَكْبُرُ وَيُصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ وَيَذْعُرُ عَمَّا جِئَهُ ⑧** او تهليل به ووايي او تكبير به ووايي او درود به ووايي په نبی ښې باندي اودعا به كوي دخپل حاجت دپاره.

تريح - ⑨ دليله هم داسي د حضرت جابر په حديث كي نقل دي. په لومړني اودويمي جمره كي به هغه ځاني كي اودرېري كوم ځاني كي چې خلك اودرېري هلته به دالله تعالي حمد او ثناء وائي. او تكبير او تهليل به وائي. او په نبی ښې به درود شريف وائي. اودعا به كوي.

حمرتينو سره لاسونه اوچتول

يُرْوَاهُ بَدَنِي لِقَوْلِهِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ لَا تُرْفَعُ الْأَيْدِي سَبْعَ مَوَاطِنَ اوبورته كوي به دواړه لاسونه خپل، د امله د وسا د نبی ښې نه به شي پورته كولي لاسونه مگر په اووه ځايونو كي، **وَوَذَكَرَ مِنْ جَمَلِيَّاتِ عِنْدَ الْحَمْرَتَيْنِ ①** او ذكر كړي ئې دي په حمله ددغه (ووه ځايونو) كي د جمرتينو سره، **وَالْمَرَادُ رَفْعُ الْأَيْدِي بِالدَّعَاءِ** او مراد پورته كول د لاسونو دي په دعا سره،

هل النعمه ① يرفع، رفعاه، اوچتول ② يستغفر، استغفاراً ببننه غوښتل، استغفار كول ③ انتهت، انتهاء پوره كيدل تريح - رفع الايدي في الدعاء ④ مسئله دا ده چه د جمرتينو سره چې كله اودرېري نودواړه لاسونه به پورته كوي اودعا به كوي خكه چې په مشهور حديث كي نقل دي. چه د لاسونو پورته كولونه مراد په دعا كي لاسونه پورته كول دي.

① قال الزيلعي رحمه الله غريب عن جابر ② والذي في حديثه الطويل أنه رمى الجمره العقبة يوم النحر لا غير ثم نقل ما ثبت منه هذه الكيفية وعزاه إلى البخاري (نصب الرأية ٩٥/٣) ③ تقدم تخريجه مراراً

فَيَنْقُلُ أَنْ يَسْتَقْرِئَ الْمُؤْمِنِينَ فِي دَعَائِهِ فِي هَذِهِ الْمَوَاقِفِ أَوْ مَنَاسِبِ دِي بَخْبَنِهِ اَوْ غَوَارِي لِبَارِدِ مَوْسَمِهِ دِي خَابُونُو كي، **يَقُولُ النَّبِيُّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْحَاجِّ وَلِلْحَاجَّاتِ اسْتَغْفِرُكَ الْحَاجُّ)** خكه حي سي ښې ښې فرمسي دي ښې بختينه او كړه حاجي ته او هغه چاته جي بختينه او غواړي د هغه لپاره حاجي

تريح - الدعاء للمؤمنين ① حب حب دهدا يه ښې فرماني چه په دې مقامونو كي دي د نويو مسممو سارو د بختني دع كوي خكه چې نبی ښې فرماني دي اي الله حسنه او كړه حاجي ته او هغه چاته جي حسنه او غواړي د هغه لپاره حاجي ددې حديث نه معلومه شوه چه حاجي د يوو لږ د هغه دعوت دي كوي

لَمْ يَأْمُرْ أَنْ كُلَّ رَمَى بَعْدَ رَمَى يَقِفُ بَعْدَ بَيِّنَاتٍ قَاعِدَهُ دَا دِه چه هره يوه رمي جي دهغي به روسته رمي وي او اودرېري به روسته دهغي نه لاته في وسط العبادات فيأتى بالدعاء فيه وكل رمى ليس ببعده رمى ② دي (رمي كونكي) په مينځ د عبادت كي دي. نور اتگ به كوي په دعا سره به دي، ودرېدو كي لاس بعبده قذاتنت او هره يوه رمي جي نه وي روسته دهغي نه رمي، نه به اودرېري خكه چې عبادت يوو لږ وهددو يقف بعد جمره العقبة في يوم النحر ايضا اوددې امله به نه اودرېري روسته د جمره عقبه نه، په وږم د جمره د نه

تريح - القاعدة ③ حب حب دهدا يه ښې فرماني يوه قاعده ذكر كړې ده چه هر هغه رمي جي دهغي به روسته به رمي وي نو اودرېري به، خكه چې دا كس اوس د عبادت په مينځ كي دي يو خكه به ددې به مېنځ كي دغ هم كوي او د كومي رمي نه روسته چې بله رمي نه وي نود هغي نه روسته به به اودرېري خكه جي رس عبادت ختم شوې دي هم دا وجه ده چه په يوم النحر كي د جمره عقبه نه روسته ودرېدل به كيري

په دولسمه ورځ د رمي نه روسته روايدل

إِذَا كَانَ مِنَ الْقَدَمِ الْحَجَّاءُ الثَّلَاثُ بَعْدَ زَوَالِ الشَّمْسِ فرماني او كله حي شي سهار، دولسمه ورځ نو رمي به او كړي د جمراتو درې واړو روسته د زوال د لمر نه، هم دغه شن، وان اراد ان يتمجل النحر الى مكة و كه اراده لري چه روان شي زر نوروان دي. شي مكې ته، ق او كه اراده لري چې ايسار شي نورمي دي. او كړي د جمرات درې واړو په ورځ څلورمه كي روسته د زوال نه،

من النعمه ① يتمجل، تعجلاً تندى كول ② اتقى، اتقاء تقوى اختيارول، ويريدل

تريح - الغيار في النحر في الثالث والرابع من ايام النحر ③ مسئله دا ده چه حاجي به د سحر د ورځو په دريمه ورځ يعنى په دولسمه ذوالحجه هم د لمر د زوال نه روسته د وړاندي پشان د درې جمراتو رمي وكړي اوسر كه دده تلوار وي، نود رمي نه روسته دي. هم په دولسمه ذوالحجه باندي مكې ته روان شي او كه د ياريدو اراده ئې ري نود نحر د ورځو په څلورمه ورځ يعنى په ديارلسمه ورځ دي هم د لمر د زوال نه روسته د درې واړو جمراتو رمي او كړي. اوبيا دي مكې ته روان شي هم ددې امله د دولسمه ذوالحجه توبه نغزل وائي اود ديارلسمه ذوالحجه روانيدو ته نفر ثاني وائي

لِقَوْلِهِ نَعَّاسٍ: فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا لِمَ عَلَيْهِ، وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا لِمَ عَلَيْهِ لَنْ اتَّقَى د امله د وسا د الله تعالي خوت چې تلوار كوي په دويمه ورځ نو نشته گناه په ده باندي، او څوك چې ايسرېري نو نشته گناه په ده باندي، د حكم دهغه چا لپاره دي (چه ځان ساتي د محظوراتو د حج نه)

① من حديث أبي هريرة ② أخرجه الحاكم في المستدرک (٤٤١/١) ③

وَقَالَ الشَّامِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى: أَوَّلُهُ بَعْدَ نَضْفِ اللَّيْلِ أَوْ فَرَمَانِي شَافِعِي رَحِمَهُ اللَّهُ أَوَّلَ وَخْتِ دَدِي رُوسْتَه د نيمې شپې
به دې لَمَاوِي (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَخَصَ لِزَعَاءِ أَنْ يَوْمُوا اللَّيْلَ) ددې امله چې روايت شوې دې چې
سې رَحَصَتْ وَرَكْرِي وَوُخَرُوو خَرُونَكُو به چې رمې اوکړې د شپې،

شرح - اوامام شافعي رَحِمَهُ اللَّهُ فرماني چې د نيمې شپې نه روسته پيل کيږي

الدليل الشافعي (١) دامام شافعي رَحِمَهُ اللَّهُ دليل دا دې چې نبي ﷺ څاروو خرونکو ته د شپې د رمې اجازت کړې
وو. که چرته د صبا راخو ته وړاندې د رمې اجازت نه وو نو نبي ﷺ به ولې څاروو خرونکو ته اجازت
ورکولو.

وَلَمَّا قَوْلُهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ {لَا تَزُمُوا عَمْرَةَ الْعَقَبَةِ إِلَّا مُصْبِحِينَ} (١) اوزمور لپاره دليل د نبي ﷺ قول دې چې تاسو
رمې مه کوئ مگر په دې سې حال چې نې تاسو سهار کونکي، وَيُرْوَى عَنْهُ تَطْلُعُ الشَّمْسِ (٢) او روايت شوې دې
چې نبي ﷺ داسې او فرمانيل تردې چې راوخيږي نمر، قَبِثْتُ أَصْلَ الْوَقْتِ بِالْأَوَّلِ وَالْأَفْضَلُ بِالثَّانِي نوثابنې اول
وخت د اول (حديث) به اوافصليت د دوهم (حديث نه)

شرح - الدليلان للاصحاب (٣) او زمور دليل دا دې (١) چې نبي ﷺ فرمانيلى دې تاسو د جمره عقبه رمې مه
کوئ مگر په دې سې حال کې چې تاسو سهار کړې وې ددې حديث نه معلومه شوه چې د جمره عقبه د رمې
وخت د سهار راخو نه روسته پيل کيږي (٢) او په يوروايت کې دې. لَحَقَ تَطْلُعُ الشَّمْسِ يعنى د جمره عقبه
رمې مه کوئ تردې چې نمر راوخيږي ددې حديث نه معلومېږي چې په يوم النحر د جمره عقبه د رمې وخت
د نمر راخو ته روسته پيل کيږي.

التطبيق بين الحديثين (٤) علامه مرغيناني رَحِمَهُ اللَّهُ په دواړو احاديثو کې تطبيق کوي او فرماني چې د اول
حديث (١) لا مصبحين به د جمره عقبه اصلي وخت ثابتېږي او د دوهم حديث نه د افصل وخت ثابتېږي حاصل
دا دې چې د جمره عقبه د رمې وخت د يوم النحر د سهار راخو نه روسته جائز ده او د لمر رختو نه روسته
افضل ده

وَأَوَّلُ مَا رَوَى الثَّانِيَةُ أَوَّلُ بَلِّ دَهْغَه (حديث) چې روايت نې کړې دې. (امام شافعي رَحِمَهُ اللَّهُ) دويمه او دريمه
شبه ده چې په دويمه والثالثة او دريمه شبه نبي ﷺ څاروو خرونکو ته د شپې د رمې اجازت کړې وو)

شرح - العواب من مستدل الشافعي رَحِمَهُ اللَّهُ حضرت امام شافعي رَحِمَهُ اللَّهُ چې کوم حديث په دليل کې پيش کړې
دې دهغې نه خواب دا دې چې په هغې کې د شپې نه مراد د يولسمې او دولسمې ذوالحجه شبه مراد
ده يعنى چې په يولسمه او دولسمه ورځ د رمې وخت پيل شي نو د شپې د آخر پورې پاته وي حاصل دا چې د
رمې په حق کې شپې د تيرو شوو ورځو تابع وي د راتلونکو شپو تابع نه وي نو نبي ﷺ د عذر د امله د څاروو
خرونکو ته ددې اجازت ورکړې وو چې د دولسمې ورځې رمې د شپې اوکړي.

وَلَا أَنْ لَهْلَهُ الْعَرُوفَةُ وَالْوُقُوفُ وَأَوَّلُهُ بَعْدَ نَضْفِ اللَّيْلِ أَوْ فَرَمَانِي شَافِعِي رَحِمَهُ اللَّهُ أَوَّلَ وَخْتِ دَدِي رُوسْتَه د نيمې شپې
هغې (وقوف باندې) قَبِثْتُ أَصْلَ الْوَقْتِ بِالْأَوَّلِ وَالْأَفْضَلُ بِالثَّانِي نو وي به وخت ددې (رمې) روسته دهغې (وقوف) نه، خامخا،

شرح - الدليل الثاني للاصحاب (٥) دوهم دليل دا دې چې د يوم النحر شپه د مزدلفه وخت دې او رمې په
وقوف باندې مرتب ده ددې امله به د رمې وخت د وقوف نه روسته وي. نوثابته شوه چې د رمې وخت د سهار

(١) من حديث ابن عباس رَحِمَهُمَا اللَّهُ أخرجه الطبراني في المعجم عراه إليه الإمام الهيثمي في مجمع الزوائد (٢٤٠/٣)

(٢) من حديث ابن عباس رَحِمَهُمَا اللَّهُ أخرجه الطحاوي في شرح الآثار (٤١٢/١)

(٣) من حديث عباس رَحِمَهُمَا اللَّهُ أخرجه أصحاب سنن الأربعة (نصف الرابعة ٩٩/٣)

لَمَّا عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ هَذَا الْوَقْتُ إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ بَيَّا بِهِ نَيْزَ دَامَامِ أَبُو حَنِيفَةَ رَحِمَهُمَا اللَّهُ أَوَّلَ دَدِي وَخْتِ تَرُوسْتِ د
لَمَّا عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ هَذَا الْوَقْتُ إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ بَيَّا بِهِ نَيْزَ دَامَامِ أَبُو حَنِيفَةَ رَحِمَهُمَا اللَّهُ أَوَّلَ دَدِي وَخْتِ تَرُوسْتِ د
پريوتو دنمر پورې. لَمَّا عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ هَذَا الْوَقْتُ إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ بَيَّا بِهِ نَيْزَ دَامَامِ أَبُو حَنِيفَةَ رَحِمَهُمَا اللَّهُ أَوَّلَ دَدِي وَخْتِ تَرُوسْتِ د
ولې فعل دحج زمونږ به دې ورځ (دنحر) کې رمې ده جَعَلَ الْيَوْمَ وَقْتُهَا بِغُرُوبِ الشَّمْسِ (١) د امله د وين د نسي ﷺ نه بيشکه
وگرځوله ورځ وخت ددې (رمې) د پوره، او خروج ددې (وخت) راځي به پريوتو دنمر.

شرح - احروفت الرمي عند أبي يوسف (٢) صاحب ددهايه رَحِمَهُمَا اللَّهُ فرماني چې دامام ابو حنيفه رَحِمَهُمَا اللَّهُ به پيريه يوم النحر

د رمې وخت تر لمر دويديو پورې دې.
الدليل (٣) ځکه چې نبي ﷺ فرمانيلى دې په دې ورځ يعنى د نحر په ورځ زمونږ دحج په افعالو کې د تيلو به
اولې کار رمې ده گوري نبي ﷺ د رمې وخت يوم النحر گرځولې ده و د ورځ طلاق ترنمر پريوتو پورې
کيږي بود رمې وخت به د ترنمر پريوتو پورې وي

الاقسام الثلاثة لوقت الرمي (٤) خوپه يوم النحر کې د رمې تفصيل دا دې (١) چې د سهار ر حو به تر لمر حو
پورې مع الكراهت د جواز وخت دې (٢) او د لمر راخو نه تر زواله پورې مستون وخت دې (٣) او د زوال نه
روسته تر لمر دوسو پورې بلاکراهت وخت د جوار دې

وَقَدْ أَمَرَ أَبُو يُوسُفَ رَحِمَهُ اللَّهُ أَنَّهُ يَمْتَدُّ إِلَى وَقْتِ الزَّوَالِ أَوْ دَامَامِ أَبُو يُوسُفَ رَحِمَهُمَا اللَّهُ رَوَايَتِ دې چې دا وخت د رمې
اوږد پورې تر وخت د رواله پورې، وَالْحُجَّةُ عَلَيْهِ مَا رَوَيْنَا أَوْ حُجَّتْ بِهِ دوى (امام ابو يوسف رَحِمَهُمَا اللَّهُ) باندې هغه (حديث)
دې کوم چې موږ روايت کړې دې

شرح - احروفت الرمي عند أبي يوسف (٥) دامام ابو يوسف رَحِمَهُمَا اللَّهُ نه روايت دې چې په يوم النحر د رمې وخت
تر زواله پورې پاته وي. ځکه چې د الله تعالى پيغمبر ﷺ د زوال نه وړاندې رمې کړې وه. خود امام ابو يوسف
رَحِمَهُمَا اللَّهُ خلاف هغه حديث حجت دې. کوم چې موږ وړاندې روايت کړې دې.

د يوم النحر شپې ته د رمې روستو کول

وَأَنَّ أَخْرَ إِلَى اللَّيْلِ رَمَاءَ وَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ أَوْ كَه رُوسْتُونې کره (رمې) شپې ته، نورمې دې اوکړې اونشته خه شې به
ده باندې، لَحَقَ تَطْلُعُ الشَّمْسِ مِلَه د حديث د څروونکو نه (کوم چې وړاندې نيرشو) وَأَنَّ أَخْرَ إِلَى الْقَدْرِ رَمَاءَ أَوْ كَه
روستونې کره سهار ته نورمې دې وکړي

خر القفه (١) اخرو، تاخير؛ روستو کول (٢) لاشي؛ هيڅ شې نه [

شرح - جواز الرمي في الليل من غير كفارة (٣) مسئله دا ده که په يوم النحر نې رمې اونکرله تردې چې شپه
راغله نوپه شپه کې دې. رمې اوکړي. اوپه ده څه خيز (دم وغيره) واجب نه دې دليل هغه حديث دې په کوم کې
چې د څاروو خرونکو ته د شپې د رمې اجازت ملاو شوې وو.

لَمَّا عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ هَذَا الْوَقْتُ إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ بَيَّا بِهِ نَيْزَ دَامَامِ أَبُو حَنِيفَةَ رَحِمَهُمَا اللَّهُ أَوَّلَ دَدِي وَخْتِ تَرُوسْتِ د
نيز دامام ابو حنيفه رَحِمَهُمَا اللَّهُ لَمَّا عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُمَا اللَّهُ هَذَا الْوَقْتُ إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ بَيَّا بِهِ نَيْزَ دَامَامِ أَبُو حَنِيفَةَ رَحِمَهُمَا اللَّهُ أَوَّلَ دَدِي وَخْتِ تَرُوسْتِ د
رَحِمَهُمَا اللَّهُ مذهب دې. (چې په تاخير سره دم لا رموي)

الشرح - جواز الرمي في اليوم الثاني من النحر مع وجوب الدم (٤) اوکه د شپې نې هم رمې اونکرله تردې چې د
يوولسمې ذوالحجه ورځ شي. نوپه يوولسمه ذوالحجه دې هم رمې اوکړي ځکه چې يوولسمه ورځ هم د

(١) غريه الزيلعي رَحِمَهُمَا اللَّهُ بهذا اللفظ ثم أخرج من حديث أنس بن مالك وعزاه إلى البخاري في الوصوه باب ٣٢ وسلم في الحج
رقم ٣٢٦ وأبو داود في المناسك باب ٧٨ رقم ١٩٨١ والترمذي في الحج باب ٧٣ رقم ٩١٢.

كتاب الحج

جنس رمی لپاره وخت دي. البته دامام ابوحنيفه رحمه الله په نيز په ده باندې دم واجب شو ځكه چې د جمره عقبه رمی د خپل وخت نه روستو شوه اود دامام ابوحنيفه رحمه الله دا مېسلك دي چې په مناسك حج كي يو منسك د خپل وخت نه روستو شي نو دم پرې لازمي

په سېرلي د رمی حكم

قال (فان رماها راجبا او اجزا) **المسؤول** قيل الرمي فرماني كه رمی نې اوكره ددي په سېرلي نوجانزده ورله د امله د حاصلیدو د فعل د رمی.

هل اللغة ١ راجبا سوریدل ٢ ماشيا پیدل تگ ٣ تفرع عاجزی كول

تفريع - حوالو رمی راجبا ٤ مسئله دا ده كه يو كس په سېرلي رمی اوكرله نوجانزده ځكه چې د رمی عمل حاصل شو

وكمل رمی بقدر رمی قال افضل ان ترميه ماشيا او هره يوه رمی چې دهغې نه روسته رمی وي نو افضل په كي دا ده چې وي پیدل، ولا في رميه راجبا او كه (پیدل) نه وي نور رمی دي. كوی په سورلي.

تفريع - القاعده في رمی الجمار راجبا ام راجلا صاحب د قدوري رحمه الله يوه ضابطه ته اشاره كړې ده هغه دا چې

هره يوه رمی چې دهغې نه روسته رمی وي. نوبه هغې كي پیدل رمی كول افضل دي گنې په سېرلي رمی افضل ده ددي فعدې مطابق په يوم البحر په سېرلي باندې د جمره عقبه رمی كول افضل دي ځكه چې په يوم البحر د جمره عقبه د رمی نه روسته بله رمی نشته او په نورو ورځو كي چونكه د جمره اولي او وسطی د رمی نه روسته بله رمی شته نو ځكه په هغې كي پیدل رمی افضل ده او د دريمې جمره نه روسته چونكه بله رمی نشته نو ځكه په دي رمی كي په سېرلي باندې رمی كول افضل دي

لان الاول بقدره وقوف ودعاء على ما ذكرنا في رميه ماشيا ځكه چې د اوله (رمی) ددي نه روسته وقوف اودعا ده بيا په هغه چې موږ ذكر كړلو. نور رمی به كوی پیدل ليكون اقرب الى التمتع چې وي نژدې. عاجزی ته، ويان افضل مروي عن أبي يوسف رحمه الله اوبين د افضل نقل دي د امام ابو يوسف رحمه الله نه

تفريع - دليل صاحب د هدايه رحمه الله دليل بياوي او فرماني چې كه د رمی نه روسته رمی وي نو پیدل رمی ځكه افضل ده چې د لومړني او دويمې رمی نه روسته چونكه ودریدل اودعا كول دي نو ځكه دي پیدل رمی كوی جي عاجزی ته زياته نژدې وي دا افضليت د حضرت امام ابو يوسف رحمه الله نه نقل دي

په رمی كي نه تېرول

وكبره ان لا يبيت بمنى ليلالي الرمي او مكروه دي جي نه تېروي شپه په منی كي په شپو د رمی كي.

هل اللغة ١ لا يبيت، بات ساتا، ض. شپه تېرول ٢ يود، تادينا ادب خودل، په جرم سزا ور كول ٣ متممدا: په قصد سره ٤ يسهل، سهل سهوله، اس، آسانیدل ٥ هانو نقصان پوره كونكي

تفريع - حكم البيت بمنى ٦ صاحب د قدوري رحمه الله فرماني چې دا خبره مكروه ده چې حاجی د رمی په شپو كي په منی كي شپې نه تېروي يعنې د رمی په شپو كي په منی كي شپې تېرول زموږ په نيز سنت دي

لان النبي عليه الصلاة والسلام (١) ځكه چې بېي رحمه الله شپه تېره كړې وه په دي كي يعنې نوموړي رضي الله عنه كان يؤدب على ترك المناء بها (٢) او حضرت عمر رضه نه زورنه وركوله په پريخودو د شپې تېرولو په منی كي.

(١) من حديث عائشة رضه أخرجه ابن حبان والحاكم (نصب الرأية ١٠٠/٣)

(٢) غره الزيلعي رحمه الله هذا اللفظ لم نقل عن ابن عمر رضه كان ينهى أن يبيت أحد من وراء العقبة وكان يأمرهم أن يدخلوا من أي شية (كذا في نصب الرأية ١٠٠/٣)

ابن بدخلوا من أي شية (كذا في نصب الرأية ١٠٠/٣)

كتاب الحج

سراج - دليل سبه الصيبت بمنى (١) دليل دا دي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم د رمی شپې په منی كي نېرې كړې وې وكه يو حاجی به په منی كي قيام سر رسولو نو حضرت عمر رضه به هغه ته زورنه وركوله

وكبره ان لا يبيت بمنى ليلالي الرمي او كه شپه نې تېره كړه په بل ځانې كي په قصد سره، نه لار مېرې پرې څه شي زموږ په نيز، خلاف الشافعي رحمه الله خلاف ثابت دي د امام شافعي رحمه الله په بل ځانې كي شپې تېرولو

تفريع - كه يو حاجی د منی نه علاوه په بل ځانې كي شپه تېره كړه نو زموږ په نيز په ده سېرلي ده وختي ده و احبيري البته دامام شافعي رحمه الله په نيز دم و احبيري ځكه چې په منی كي شپه كول د دوي په سر و خې دي

وكبره ان لا يبيت بمنى ليلالي الرمي او كه شپه تېرول په منی كي، و چې ده ددي لپاره چې آسانه شي په ده باندې رمی په خپلو ورځو كي، قلتم كن من افعال الحج فتركة لا يوجب الجذب او نو شوه د دعالمو د حج نه (شپه تېرول په منی كي) نو پر رسول ددي نه لازمي نقصان پوره كونكي څيز

تفريع - دليل الاحناف رحمهم الله زموږ دليل دا دي چې د حاجی لپاره په منی كي شپه تېرول ددي لپاره دي چې ده ته رمی آسانه شي نو معلومه شوه چې په منی كي قيام كول د حج په مناسكو كي نه دي او هر كنه چې وخت به دي نو ددي په پريخودو سره به جابر يعنې نقصان پوره كونكي وينه نه لازميږي

مكي ته سامان لېال اومني كي ايساريدل

قال (وكبره ان يقيم الرجل ثقله الى مكة) فرماني او مكروه دي چې اوليېرې سرې سامان چېل مكي ته ونيوحتي يرمي او ايسار شي په منی كي تردې. چې رمی او كړي لماروي ان عمر رضي الله عنه كان يمنعه ويؤدب عليه ددي امله چې روايت شوې دي چې حضرت عمر رضه به منع كوله او زورنه به نې وركوله په دي سېرلي (چې سرې په خپله په منی كي ايسار شي. اوسامان مكي ته اوليېرې) اوددي امله چې دا عمل به دده اړه بوخت ساتي.

هل اللغة ١ نقل بوج، د مسافر سامان

تفريع - تشریح واضح ده

مكي ته په واپس كي مقام محصب كي ايساريدل

قال (انما قال مكبره ان لا يبيت بمنى ليلالي الرمي) او كله جي روان شي مكي ته نو ايسار به شي مقام محصب كي، اود مقدم اطح دي وهوا سمر موضع قد نزل به رسول الله (١) اودا نوم د يو ځانې دي چې ايسار شوې وو په كي رسول صلى الله عليه وسلم و كان نزوله قصد اهل الصخر و هو ايساريدل د هغوی په قصد سره، او هم د (جبره) اصح ده حتي يكون التكلم بمنى تردې جي دي ايساريدل دلته سنت، على ما روي انه قال لا يبيت بمنى ليلالي الرمي نه هغه جي روايت نې شوې دي چې نبي صلى الله عليه وسلم فرمانيلى وو خپلو صحابو رضه ته، موږ به ايسار يرو صبه ته مقدم حيف كي، فيبيت بمنى كفاية حيث تيسر المشركون فيو على تركهم (٢) خيف د بنو كنه، چې قسمونه خوړلي وو مشركانو به هغې كي، په خپل شرك باندې (چې په شرك به ټنگ ولاړ يو او اسلام به نه قبول كوو) فيشير الى عهدهم على هجران عن هاشم اشارة كوي كوښښ د دوي (مشرك نو) ته په ترك تعق د بنو هاشم سره، يعنې د شعب ابې

امن حديث أبي هريرة رضه أخرجه البخاري في المغازي باب ٤٨ ومسلم في الحج رقم ٣٤٣

امن حديث أسامة بن زيد رضه أخرجه البخاري في الجهاد باب ١٨٠ ومسلم في الحج رقم ٤٣٩ وأبو داود في

المناكب باب ٨٦ رقم ٢٠١٠ وابن ماجه في المناكب باب ٢٦ وأحمد في المسند (٢٠٢/٥)

کتاب الحج

تسلب موده بدوی چه مشرک بود نبی اکرم ﷺ حاندان سره ترک تعلق کړې وو. **قَرَفْنَا أَنَّهُ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمْرُ الْأَمْرُ** تعالیٰ احسان په ده (محمد ﷺ) باندې **نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمْرُ الْأَمْرُ** فی الطَّوَاتُفِ او گرځیدلو (دا ایساریدل په مقام محصب کې) سنت پشان درمل په طواف کې

هر لفظ ① تقاسم، تقاسم؛ په خپل مینځ کې قسمونه خوړل ② یشیو، اشاره؛ اشاره کول ③ هجران پریښودل عرفه، عرف معرفه (غږ) پیژندگلو

سریح - محصب دمکې اومسې په مینځ کې د یو ک نړیجن مقام نوم دی دا مقدم د مکې په نسبت منی ته رښت ردې دي ددې مقام تاریخی حیثیت دا دی چه کله نبی ﷺ د بیوت دعوی او کړله اود شرک د بطلان حکم اعلان نې او کړلو نود قریشو ټولې قبیلې په دې مقدم محصب کې راجمع شوې. او ټولو په دې خبره قسمونه اوحول او وعدي نې او کړلې چه د حاندان بیوت یعنی بنو هاشم او بنو مطلب سره بیخی تعلق پریږدي نه د دوی سره لین دین کولې شی اونه به ورسره خوراک څکاک کولې شی آخردا حی ابو طلب صاحب وړا مسلمانان او بنو هاشم واخستل اودې غر ته لاړو او مشرک نو دغه معاهده اولیکله اوبه ځنه کعبه کې نې زوړیده کړه درې کله هم داسې تیر شو او بنو هاشم ته ډیر تکلیفونه ملاو شول د الله تعالی پیغمبر ﷺ د وحی په دریعه خلگو ته خبر ورکړلو چه د معاهدې دغه لیکل وینو (یو ډول چینجی دی) خوړلې دي صرف د الله تعالی نوم به کی ساه دي حضرت ابو طلب کفرانو ته ددې خبر ورکړلو نوهغوی په غصه شو او وې وټیل کی د حشره رسب وی نومور به تاسو سره تعلقات بحال کړو ابو طلب صاحب ورته د نبی ﷺ په اشاره سره او وټیل که داسې به وی شوي نومور به تاسو ته محمد حواله کړو. آخر دا چې د قریشو سرداران راجمع شو اود حشره کعبې دروازه نې پرانسته اوجیه لوظ نامه نې او کتله نو د نبی ﷺ خبره سل فیصد بند وه مشرکان ډیر حیران شو مشرک نو خپله وعده پوره کړه اود بنو هاشم سره نې تعلقات پیل کړل ددې وقعي به چه موده روسته مکه معظمه فتح شوه اود حجاز په مخکه اسلامی حکومت قائم شو نو نبی ﷺ د حج په موقع به مسی کی خپلو صاحبونو ته او فرمانیل چه مور به صبه ته خیف بنو کنانه کې ایساریو سود فیصلي مطابق نې ﷺ فصد ا هلته کی ایسار شو او اوس دلته ایساریدل سنت شو دا دلته ددې لپاره ایسار شوه چه مشرک نو ته د الله تعالی کړونه اوسنی چه پرون په دې مقدم باندې ستسو قبضه وه اونس الله تعالی مور ته غلته را کړه نې سهار اگر چه هلته مشرک شته خود مشرک نو په مقابله کې دخپل اوچت مقدم اظهار لپاره دي. دلته خامخا ایساریو لکه څنگه چې په طواف کې رمل نن هم موجود دي. (اگر چه درمل کړل د یوعارضی سبب د امله وو هغه سبب زانله شوې دي خونن هم رمل پاته دي. د دې تفصیل وړاندې تیر شوي دي نودغه ډول نن هم په مقام محصب کې ایساریدل سنت دی) بهرحال کله چې حاجی دمنی نه مکې ته روانیږي نو په مقام محصب کې به ایساریږي.

د طواف صدر حکم

قَالَ لَمْ يَدْخُلْ مَكَّةَ وَطَافَ بِالْبَيْتِ سَبْعَةً فرمائی بیا به داخل شی مکې ته او طواف به او کړی د بیت الله نه **نَزَلَ فِيهِ** وهذا طواف الصدر رمل به نه کوی په دې کې، اودا طواف صدر دي. **وَيَتِمُّ طَوَافُ الْوُضَاءِ** د لای سی به طواف وداع، اود حج په زمانه کې د بیت الله آخری طواف، (طواف وداع ورته وانی **حَرَمُهُمَا** سبب لانه یو دغه بیت ویتد په څکه چې دې رخصتی اخلی د بیت نه، او (طواف صدر ورته وانی **يُتِمُّ** دي نه

احلیل ② لای رمل، رمل و ملا، او دې خوزولو سره خفستل منده وهل، ③ یو دغه، نودید ④ یصده صدرې روانیدل

دوهم ټوک

کتاب الحج

سریح - طواف الصدر بعد الرمي ① په منی کې د حج د ټولو افعالو دا کاوه نه روسته چې حاجی مکې نه د حشره نود بیت الله څخه به اوه چکړې اولگوي اوبه دې طواف کې به رمل به کوی دې طواف ته طواف صدر، طواف وداع او (د حج په موسم کې) د ټولونه آخری طواف دي ددې طواف سوم طواف وداع څکه دي چه د طواف د بیت الله نه د واپس کیدو په وخت کی کیری.

اودا طواف واجب دي زموږ په نیز **وَأَوَّلُ حُرْمَةٍ** اودا طواف واجب دي زموږ په نیز **وَأَوَّلُ حُرْمَةٍ** طواف صدر زموږ په نیز واجب دي

سریح - المدهمان فی حکم طواف الصدر ② طواف صدر زموږ په نیز واجب دي **وَأَوَّلُ حُرْمَةٍ** په خلاف د امام شافعی **وَأَوَّلُ حُرْمَةٍ**

سریح - دود امام شافعی **وَأَوَّلُ حُرْمَةٍ** په نیز سنت دي. د امام شافعی **وَأَوَّلُ حُرْمَةٍ** دلیل دا دي چه طواف صدر پشان د طواف قدوم دي. **وَأَوَّلُ حُرْمَةٍ** هم دا وجه ده چه دا دواړه طوافونه آفاقي کوی او مکې نې نه کوی. حالانکه د حج په واجباتو کې آفاقي او مکې دواړه برابر دی هرکله چې مکې دا دواړه طوافونه نه کوی نو ددې خبرې دلیل دي چه دا دواړه طوافونه واجب نه دی.

بَقَرَةُ صَالِي اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خلاف ثابت دي د امام شافعی **وَأَوَّلُ حُرْمَةٍ** رسول الله ﷺ فرمائی دی **(مَنْ حَرَّمَ هَذَا الْبَيْتَ فَلَيْسَ بِأَحَدٍ مِنْ عِبَادَةِ اللَّهِ)** چاچه قصد او کړو ددې بیت نووی دي آخری عمل دده په بیت رښي طواف، (چه طواف دي) کوی ددې نه

نویح - دلیل الاحناف **وَأَوَّلُ حُرْمَةٍ** زموږ دلیل دا دي چاچه د بیت الله حج او کړلو نودده آخری عمل پکړده چې طواف د بیت الله وی.

وَرَمَى بِالْبَيْتِ الْخَيْضِ تَرْكُهُ (۱) او حائضو ښځو ته نې ددې (د پریخودو) رخصت ورکړې دي

① الاستدلال بحديث رخصة الحيض ② او حائضو ښځو ته نې رخصت ورکړې دي. یعنی د حائضو او نفاسو ښځو لپاره د طواف صدر نه بغیر تلل جائز دی. په دې. حدیث کې **«فَلْيَكُنْ لَهُ»** امر دي اوجیه قرینه صرفه نه دی نوامر لپاره د وجوب وی نوثابته شوه چې طواف صدر واجب دي ③ دویمه وجه دا ده چه نبی ﷺ حائضو ښځو ته حکم ورکړې وو. چه دوی بغیرد طواف صدر نه لاړې شی. دا هم د وجوب دلیل دي گنی د رخصت د تخصیص به بیا څه فائده وی. (که طواف صدر واجب نه وو. نو نبی ﷺ به ورته ولې وټیل. چه زه خیر دي تاسو دا طواف مه کوی. هغوی به په خپله د طواف کاوه نه بغیر رواني شوي وي)

لَا أَعْلَى أَهْلٍ مَكَّةَ إِلَّا تَهْمٌ لَا يُصَدَّرُونَ وَلَا يُؤَدَّعُونَ خو به اهل مکه باندې دا طواف نشته څکه چې دوی به ددې نه ځی اوبه رخصتېږي

سریح - صاحب د قدوی فرمائی چې د مکې په خلگو طواف صدر واجب نه دي څکه چې د مکې وسېوکی نه خو جرته روانیږي او نه بیت الله ته وداع وانی

قَالَ وَلَا تَمَلْ فِيهِ لِمَا بَيْنَنَا اللَّهُ شَرِّ مَرَّةٍ وَاحِدَةٍ اورمل به نه کوی به دي کې د امله دهغه دلیل چی موږ یس کړو چه د مشروع شوي دي یوخل.

سریح - په دې طواف کې رمل څکه نشته چې رمل صرف یوخل مشروع دي اوهغه نې په طواف قدوم یا طواف زیارت کې کړې دي څکه اوس د دوباره کاوه څه اړتیا نشته

(۱) امر حدیث، بن عباس **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** أخرجه البخاری فی الحيض باب ۶ ومسلم فی الحج رقم ۳۷۹ ونوداود فی المناسک باب ۸۳ وسنن فی الصیام باب ۶۶ وابن ماجه فی المناسک باب ۸۲) -

د سخونی په حالت کې جاته احرام اچول اووقوف عرفات پرې کول

وَمَنْ أَغْمَى عَلَيْهِ فَأَمَلَّ عَنْهُ رِقَاؤُهُ جَازِعًا لِي حَنِفَةً رَحِمَهُ اللَّهُ (اوکه راغله په چا باندې بیهوشی او دده د اړخ دده

مدګرو تلبیه اوونیله نو جانزدی په نیز دامام ابوحنیفه رحمته الله (وَقَالَ لَا يُجُوزُ أَوْ فَرَمَنِي صَاحِبِينَ رحمته الله نه دي جنر

حل التمتع ① رفقاء انډیوال ② امره امره: حکم ورکول ③ فاهرم، اهرام احراما احرام ترل ④ اتفاق، اتفاق په هوش کې

راښک، اف نه کیدل ⑤ استیقامت، استیقامت بیداریدل ⑥ رفقة انډیوال کیدل ⑦ استعان، استعانة امداد غوښتل ⑧

يعجز، عجزاً (ض)، عاجز کیدل، توان نه لرل]

تبریح - صورتی مسئله ⑨ صورت د مسئلې دا دې چه په یوکس باندې بیهوشی راغله، اوده د اړخه دده د سفر

انډیوالان احرام او ترلو نود امام ابوحنیفه رحمته الله په نیز جانزده په دې طریقه چې د سفر د انډیوالان حرام په

خبله دده لپاره اصل دې اود بیهوشه د اړخه د نیابت په طور دې اوصاحبین رحمته الله فرماني، چه دا جائز ده

وَلَوْ أَمَرَ اسْتَأْذَانَ يَأْتِي بِغَيْرِهِ إِذَا غَمِيَ عَلَيْهِ أَوْ كَرِهِي يُوْاسَانُ تَه حَيَّ احْرَامٍ أَوْ تَرِي دَه لَه، په کوم وخت

کې چې بیهوشی راځي په ده باندې، اویا ویده (وده) کېږي. **فَأَمَرَ السَّامُورَ عَنْهُ صَبْرًا بِالْإِخْلَاعِ**، نو احرام او ترلو نود

چا چې حکم ورته شوی وی صحیح دې په اجماع سره، **إِخْتِي إِذَا أَفَاقَ أَوْ اسْتَبَقَطَ وَأَتَى بِالْعَمَلِ الْغَيْرِ جَازِعًا** دې ک

راښکار شي، پ د خوب نه راپاسی، اوادا کړی افعول د حج جانزدی

تبریح - دوهم صورت دا دې چه یوکس خپل انډیوالان ته حکم اوکړلو، که زه بیهوشه شوم پ ویده (وده)

شوم نو زه د اړخه احرام او تره نوچاته چې نې حکم کړي وو هغه دده د اړخه احرام او ترلو نود اضافو رحمته الله په

اتفاق سره دا جائز دې تردې چې کله هغه حکم کونکي د بیهوشی نه بیدار شي یا د خوب نه راویځ شي اوده

د حج احکام اداکړل نود نوی احرام نه بغیر جائز دی

هَذَا أَنَّهُ لَمْ يَمُرْ بِغَيْرِهِ وَلَا أَذِنَ لِغَيْرِهِ بِدِ صَاحِبِينَ لِبَرِهِ دَلِيلُ دَا دِي چه ده نه پخپله حرام ترلې دې ونه نې

حکم کړي دې بل چاته، په احرام (ترلو) سره، **وَهَذَا لِأَنَّهُ لَمْ يَمُرْ بِغَيْرِهِ بِالْإِذْنِ وَالِدَّلَالَةُ تَقِفُ عَلَى الْعِلْمِ** اودا اجازت ځکه دې

چې ده تصریح نه ده کړې په اجازت سره، **وَجَوَّازُ الْإِذْنِ يَهْدِي لَمْ يَعْرِفْهُ كَثِيرٌ مِنَ الْفُقَهَاءِ فَكَيْفَ يَعْرِفُهُ الْعَوَامُ** اوجواز د

اجازت په احرام سره نه پېژني دا (جواز) ډیر د فقهاؤ رحمته الله څخه، نوڅه رنگه به نې وپېژني عام خلک، **إِنْ**

يَخْلَفُ مَا إِذَا أَمَرَ غَيْرُهُ بِذَلِكَ مَرَّحًا په خلاف دهغه صورت چې حکم اوکړی بل ته، په دې (احرام ترلو) سره، په

صراحت سره،

تبریح - دليل صاحبين رحمته الله ⑩ په مختلف فیه مسئله کې د صاحبينو رحمته الله دليل دا دې چه دې کس نه حویه

خبله احرام ترلې دې اونه نې بل ته حکم کړي دې چه په خپله نې احرام نه دې ترلې دا خبره خو ښکاره

ده پاتې شوه بل صورت چې بل چاته نې هم اجازت نه دې ورکړي ځکه اجازت خو پ صرحا وی اویا دلاله

وی دریم څه صورت شته اودله دواړه قسمه اجازت نشته اود صریحی اجازت خو ښکاره مفقود کیدل

دی ځکه چې ده به ښکاره الفاظوکی څو خپل نښ نه دې جوړ کړي اودلاله اجازت ځکه شته چه دلالت

په علم موقوف وی یعنی چې دا مسئله معلومه وی چه د احرام ترلو لپاره په اجازت ورکولو سره احرام ترلې

کېږي اودا مسئله ډیر وفتو ته نه ده معلومه، بولای پانې عوام اوهرکله چې ورته د اجازت د جواز علم نه

وی نودلاله اجازت هم موجود نشو اوهرکله چې نه صراحة اجازت شته اونه دلالة نوگویا چې هډود احرام

ترلو اجازت موجود شوې به دې اوهرکله چې دده د اړخه اجازت نشته نود نیابت په طور به د بل د اړخه دده

(١) افعول ابر حج هو هډ قول نې حبیبه رحمته الله کدا فی فتح المذیر (٢٠٤/٢) ورد المختار (٢٠٠/٢) والبحر الرائق (٣٤٩/٢) فلا ین
انعون ابراج (٢١٣/١) -

(٢) تقدم تحریجه فی باب الإحرام) -

لپاره حرام ترل ځنګه معتبر شی حاصل دا چې په دې صورت کې احرام ترل نه اصله موجود شوی دی اونه

بیانه، بودا کس محرم شمارلې هم نشی اود ده د اړخه دبل کس احرام ترل نه هم شرع ښک نه وی په خلاف

دهغه صورت چې ده بل ته د خپل اړخه د احرام ترلو حکم کړي وی ځکه چې په دې صورت کې حرام

موجود شوي دې نویه دې صورت کې به دده د نښ د اړخه احرام ترل جائز وی

وَلَهُ أَنَّهُ لَسَا عَاقِدَهُمْ عَقْدَ الرِّقَّةِ فَقَدْ اسْتَعَانَ بِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ أَوْ دَامَامَ أَبُو حَنِيفَةَ رحمته الله لپاره دليل دا دې چه ده که

مع هده اوکړه دوی سره مع هده د ملګرتیا نوبتینا ده کومک و خستلو په هریوکس د دوی نه، **فَمَا يَجُزُّ عَنْ**

مَنَافَتِهِ بِنَفْسِهِ په هغه کرکي چې عاجز وی دې د کوه د هغې نه په خپله، **وَالْإِخْرَافُ هُوَ الْمَقْصُودُ بِهَذَا السَّوَالِ** اهرام

مقصود دې په دې سفر کې، **فَكَانَ الْإِذْنُ يَهْدِي تَأْيِذًا لَدَلَالَةً** نو شو اجازت په دې سره ثابت دلالة

تبریح - دليل ابي حنيفة رحمته الله ⑪ دامام ابوحنیفه رحمته الله دليل دا دې چه هرکله دده د سفر مدګرو سره د سفر کوه

پروگرام برابر کړلو نود سفر په ملګرو کې دهریوکس نه ده په هغه کرکي کومک وغوښتلو دکوم کرکوه

نه چې دې عاجز شی اود حج په سفر کې مقصودی شی احرام ترل دې اود بیهوشی د امه دې دهغې نه عجز

هم دې نولکه چې ده د احرام په ترلو کې دخپلو مسګرو نه دلالة کومک غوښتي دې بودلاله د حرام ترلو

اجازت موجود شو

وَالْعِلْمُ ثَابِتٌ نَظَرًا إِلَى الدَّلِيلِ وَالْحُكْمُ يُدَارِعُ عَلَيْهِ أَوْ عِلْمُ ثَابِتٌ دِي په نظر کولو سره دليل نه، ود حکم مدار په دليل

وی

تبریح - الجواب من دليل صاحبين رحمته الله ⑫ پاتې شوه دا خبره چې دلالت په علم موقوف وی نومور وایو چه دليل

ته په نظر کاوه سره علم ثابت دې یعنی دده په هرکار کې کومک غوښتل ددې خبرې دليل دې چه ده نه ددې

د جواز علم شته بهرحال دليل ته په نظر سره علم حاصل دې اود حکم مدار په دليل سره وی نونښته شوه چې

ده ته علم حاصل دې اوچه علم حاصل دې نودلاله اجازت هم حاصل شو

د سخني اود سړي په احکامو کې فرق

ثَالِثًا (وَالْمَرْأَةُ فِي جَمِيعِ ذَلِكَ كَالرَّجُلِ) لِأَنَّهَا مُخَاطَبَةٌ بِفَرْمَانِي أَوْ بِنُسخه په دې ټولو حکامو کې پشن دسړي ده ځکه

چې بنځه هم د سړو پشان د شرعی احکامو مخاطبه ده.

در التمتع ⑬ لا تکشف، کشف، کشف (ض)، کولې وول ⑭ سدل، سدل سدل، ان، ض کپړې زور ندو ⑮ جافته، جافه

جوف، جلا ساتل، کولې و ساتل ⑯ استغلال: سوري غوښتل ⑰ يستور، استور، سترا، ان، بپاړه ⑱ بهی، نهی، بندول،

مع کول ⑲ تلبس، لبس، اس، اغوستل ⑳ مخیغ، گډلې شوې ㉑ معاسة بدن سره نښلیدل]

تبریح - نسوية الرجل والمرأة في احکام الحج ⑳ صاحب د قدوری رحمته الله فرماني چه بنځه دحج په ټولو احکامو کې

د سړو پشان ده، ځکه چې د الله تعالی خطاب [جِبْرِائِيلُ مِنَ اسْتَفْأَرَ إِلَيْهِ سَبِيلًا] بنځو اوسړو ټولو ته ګډ دې نوکوم

کرونه چې سړي کوی هغه به بنځه هم کوی سوي د یو څو څیزونو نه،

غَيْرَ أَنَّهُ لَا تُكْشَفُ رَأْسُهَا (لِأَنَّ عَوْرَتَهَا وَكُلَّ شَيْءٍ وَجْهَهَا) البته دا چې د به نه ښکاره کوی سرچپل، ځکه چې د

عورت دې، اوښکاره کوی به مخ خپل

تبریح - عدم تغطية وجهها ㉒ مثلاً دښځې لپاره د سر ښکاره کول جائز نه دی ځکه چې دښځې سر هم عورت

دې یعنی واجب الستر دې، بلکه بنځه به خپل مخ ښکاره ساتي.

يُقُولُهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ أَحْرَامُ الْمَرْأَةِ فِي وَجْهَهَا (١) د امله د قول د نبی رحمته الله نه، چه احرام د ښځې ددې په مخ کې

(٢) تقدم تحریجه فی باب الإحرام) -

دي (وَلَوْ سَدَلَتْ شَيْئًا عَلَى وَجْهِهَا وَجَافَتْهُ عَنْهُ جَارًا) او كه دي خه شي رازورند كرلو په مخ باندې او لري نې اوسا سود
مخ نه نوحانزده (هَكَذَا يُؤَيِّ غَنَ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) هم دغه ډول روايت شوي دي د حضرت عائشې رضي
نه،

تريح - دلالة ١٠ ځكه چې په حديث كې دي چه د بنځې احرام ددي په مخ كېنې وي البته دا كه بنځې په جېل
مخ باندې كېره ي بل خه شي زورند كرلو او هغه نې د مخ نه حلا اوساتلو نوجانزده

وَلَا تَمُوتُ بِمَنْزِلَةٍ إِلَّا بِمَخْلٍ اَوْ خُكْه چې دا د كجاوي نه د سيوري حاصلولو په مرسته كي دي

تريح - او دوهم دليل دا دي چه د اكلې وغيره زورندول په كېتوي سره سيوري حاصلولو سره منښه
شو اود كجاوي نه سيوري حاصلول جانزدي نودغه ډول په دي سره هم سيوري حاصلول جانز شو

وَلَا تَرَفُّ صَوْتَهَا بِالتَّلْبِيَةِ لِأَنَّهُ يَمْنَعُ الْفِتْنَةَ اَوْ بِنَخْه به په تلبيه كي خېل آواز نه اوچتوي. ځكه چې په دي كي فتنه ده
(وَلَا تَرْمَلُ وَلَا تَسْعَى بَيْنَ الْمَيْلَيْنِ) او رمل به نه كوي او په منډه به نه وهې په مينځ د ميلين اخضرين كي، (لَا
يُحِلُّ بَيْتُ الْعَوْرَةِ ځكه چې دا خلل راوړي په پتولو د عورت كي،

تريح - عدم رفع الصوت بالتلبية والرمل والسعي ١٠ اوبنځه به د تلبيه ونيلو په مهال كسې اوار نه اوچتوي ځكه
چې د آواز په اوچتولو كي د فتنې ويره ده او په طواف كېنې به رمل نه كوي. ود ميلين اخضرين په مينځ كي
به منډه نه وهې ځكه چې دا دواړه شدي (خزونه) د عورت په پتولو كي خلل پيدا كوي

وَلَا تَحْلِقُ وَلَكِنْ تَقَصِّرُ اوبنځه به ويخته نه خړوي البته قصر به كوي. لَمَّا رَوَى {أَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ هُوَ
الْبَسَاءُ عَنْ الْحَلْقِ ددي امله چې روايت شوي دي چه نبي ﷺ منع كړي وي زنانه د خرائيلو نه او حكم نې كړي
وو دوي ته د قصر كولو وَأَمَرَهُنَّ بِالتَّقْصِيرِ (وَلَا أَنْ تَحْلِقَ الشَّعْرَ حَقًّا مَثَلَهُ كَحَلْقِ الْبَحْثَةِ فِي حَقِّ الرَّجُلِ اَوْ ځكه
چې خرائيل د سر ددي په حق كي پشان د ربري خرائيلودي په حق د سرو كي،

تريح - عدم الحلق ١٠ اوبنځې به سر نه خړوي. بلکه قصر به كوي

دلالة ١٠ ځكه چې دالله تعالي رسول ﷺ بنځې حلق نه منع كړي دي. اود قصر حكم نې ورته كړي دي ١٠ دوهم
دليل دا دي چه دبنځو په حق كېنې حلق مثله يعنې ممنوع حده پورې د شكل خرابول دي لكه ځكه چې د
سرو لپاره د ربري خرائيل مثله ده.

وَتَلْبَسُ مِنَ التَّخِيطِ مَا بَدَأَهَا (لَا تَفِي لُبْسِ غَيْرِ التَّخِيطِ كَشَفِ الْعَوْرَةِ) (كه ځنگه چې د ربري خرائيل دسرو لپاره
مثله منع) ده. دغه ډول د سر خرائيل د بنځو لپاره مثله منع) ده. او اغوندي دي دگندلو جامونه كومې چې نې
خوښي وي. ځكه چې په اغوستلو د ناگندلې شوي جامو كي بنكاه كيدل د عورت دي.

تريح - لبس المخيط ١٠ اوبنځه دي د احرام په حالت كي گندلې شوي جامې اغوندي ځكه چې د ناگندلې شوي
جامو په اغوستلو كي بنكاه كيدل د عورت دي. اوبنكاه كول د عورت په شريعت كي ممنوع دي.

قَالُوا: وَلَا تَسْلِمُ الْحَجَّ إِذَا كَانَ هُنَاكَ جَمْعًا وَنَهَى دې بنكلوي حجر اسود چې وي هلته كي گنره، (لَا تَمَسُّ مَنُوعَةً عَنْ
مَسَاةِ الرِّجَالِ. لِأَنَّ تَحْدِ التَّوَضُّعِ خَالِيَا ځكه چې دا منع شوي ده د مس كاوه د سرو نه، البته دا چې ومومي

(١) غريب الزيلعي رحمه الله بهذا اللفظ ثم قال كأنه حديث مركب فنهى النساء عن الحلق به أحاديث منها ما رواه الترمذي (في
الحج باب ٧٥ رقم ٣١٤) والسنائي في الزينة رقم (٣٧٦) ... عن علي رضي الله عنه قال نهى رسول الله ﷺ أن تحلق المرأة رأسها ... وب
أمرهن بالتقصير فأخرجه ابوداود في سننه (في المناسك باب ٧٨ رقم ١٩٨٤) ... أن ابن عباس رضي الله عنهما قال قال رسول الله ﷺ
ليس على النساء الحلق إنما على النساء التقصير، كذا في نصب الرأية (١١١/٣).

خاني حالي (نوبيا حجر اسود بنكلولي شي)

تريح - عدم استلام الحجر ١٠ اوسنځه به د گېروالي په حالت كي دحجر اسود سگړو كوسه كوي ځكه چې
په دي صورت كي د سرو د بدنيو سره نسلبدل دي حلاكه سرو سره نسلبدل مسوع دي اسه كه خاني
خاني وو نوبه حجر اسود بنكلولو كي خه قباحت شته

هر ډول عاره ځي اجول قائم مقام د تلبه دي

قَالَ وَمَنْ قَلَّدَ بَدَنَهُ تَطَوُّعًا أَوْ نَذْرًا (امام محمد رحمه الله په جامع صغير كي) فرماني چه كوم كس بدني ته غاړكي
و چوبه كه نفلي وي، او كه نذر وي (وَجَوَّاهُ صَبْرًا وَشَيْئًا مِنَ الْأَشْيَاءِ يَتَوَضَّعُ لَهَا) او كه حره د سكر وي اود په ځينو
كي د بل خه شي وي اورواو شي د بدني سره پخپله (يُرِيدُ الْحَجَّ فَيَذَرُهَا) چې دده نې لرله د حج نودې محرم شو

هل اللغة ١٠ قلد تقليدا. هاريا پته اجول ١٠ بدنه: د قربانتي خناور

تريح - صيرورة المحرم اذا ذهب الى مكة مع البدنة ١٠ صورت د مسنني دا دي كه يي كس د قريبي خړوي ته
قلاده واچوله بدنه نفلي وه. او كه د نذر وه. يا چرته مخكي د بنكار كولو په وجه د جرمانې حيوان خړوي
وي ي دم د تمتع وغيره وي. او دا كس د حج په اراده خپلې بدني سره مكې مكرمي ته روان هم وي نو دي
محرم شو كه به ژبه نې تلبيه ونيلي وي او كه نې نه وي ونيلي

لَقَوْلِهِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ {مَنْ قَلَّدَ بَدَنَهُ فَقَدْ أَحْرَمَ} (د امله د وينا د رسول الله ﷺ به چه عاړكي واچوله بدني ته يو
دي محرم شو (وَلَا تَنُوقُ الْهَذْيَ فِي مَعْنَى التَّلْبِيَةِ فِي أَظْهَارِ الْإِجَابَةِ) اوله دا چې عاړكي چوله په معني د تلبيه
ونيلودي په بنكاره كوه د اجابت كي، (لَا تَمَسُّ لَافِقَةَ الْأَمْرِ يُرِيدُ الْحَجَّ أَوْ الْعَمَلَةَ ځكه چې په كوي د كړد عاړكي
اجولې مگر هغه څوك چې اراده لري د حج، او يا دعمرې، (وَأَظْهَارُ الْإِجَابَةِ تَقْدِيرُ كَيْفٍ بِالْفِعْلِ كَمَا بَدَأَ كَيْفًا
بِالْقَوْلِ) او اظهار د اجابت كله كيږي په فعل سره لكه ځنگه چې كيږي په قول سره، (يُقَصِّرُ بِهِ فَيُحِلُّ الْبَيْتَ) البته
يغسل نوگرځي په دي (تقليد) سره محرم، د امله د اتصال د نيت ددي سې فعل سره (وَهُوَ مِنْ خَصَائِصِ الْأَحْرَامِ)
هغه د خصوصياتو د احرام خني دي.

هل اللغة ١٠ سوق: دروستونه ترتل

تريح - دلالة ١٠ رومبي دليل د رسول الله ﷺ ارشاد دي. (مَنْ قَلَّدَ بَدَنَهُ فَقَدْ أَحْرَمَ) دوهم دليل د دي چه د
ابراهيم عليه السلام د دعاء د قبوليت په خواب وركولو كي هديه روايتول، د تلبيه په معني كي دي. ځكه چې د هدي
بيولو (بوتللي) عمل هغه كس كوي څوك چې د حج يا عمره راده لري د قبوليت اظهار لكه ځنگه چې په قول
يعنې په تلبيه سره كيږي. دغه ډول په سوق، يعنې په هدي سره هم كيږي په دي وجه د كس په هدي رو نولو
سره محرم كيږي. ځكه چې نيت د حج په دي سې فعل سره متصل شوي دي كوم فعل چې د حرام د
خصوصياتو خني دي

وَصِفَةُ التَّلْبِيَةِ أَنْ يَرْتَبِطَ عَلَى عُنُقٍ بِذَاتِهِ قِطْعَةً تَقِلُّ أَوْ طَرِيقَهُ د غاړكي اجولو دا ده چه اوږي په خټ د بدني پورې خه
رخه د پږي (يا خپلي) أَوْ عُرْوَةً مُزَادَةً أَوْ لِحَاءً كَعُرْوَةٍ يَدِ لُوتِي لاسي (لاسكي) يا د پوست د ووني

هل اللغة ١٠ يربط، ربطاً (خړن)، ترتل ٢٠ قطعة، ٢٠ كره، عروة، لوتة ٢٠ لجاو پوست

تريح - صاحب هدايه رحمه الله فرماني د تقليد صورت دادې چه د بدنه په عاړه كي د چملا نكړه ي د لوتي

(١) قال الزيلعي رحمه الله غريب مرفوعاً ووقفه ابن أبي شيبة في مصنفه على ابن عباس وابن عمر رضي الله عنهما كذا في نصب الرأية (١١١/٣).

لا تسنى لاسكى، ي د ونې پوت واچوى

د حلاله. انعار او قلاده په اچولو محرم نه گرځيدل

اَن اَن قُلْدَهَا وَيَعْتَ بِهَا وَلَمْ يَسْقِهَا لَمْ يَمْرُغْ مَا كَه دې ته نې غاړكې واچوله اودا نې اوليرله خوپه خپله ورسه لاسرل نومحرم نه گرځي

ترويج - صورت د مسنې دا دې كه بوكس د هدي څاروي ته قلاده واچوله اومكې اړخ ته نې وليرله خود نې به خپله نه وى شرلي نويه دې صورت كي دې نه محرم كيږي

يَا رُوِي عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ: كُنْتُ أَقْبِلُ فَلَا يَذْهَبُ هَذَا رَسُولُ اللَّهِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ ددي امله جي روايت شوي دي د حضرت عائشې څخه چې فرم نې چه ما به د رسول الله هدي ته غاړكې اچوله فَبَعَثَ بِهَا وَأَقَامَ فِي أَهْلِهَا خَلَا لَا ب نې) هدي اوليرله او به خپله به حيل كوركي به حلال حالت كي پاتې شو

هل اللغة * ١٠ اقبل، قتلا، رستي غښتل ١١ قلاند: هار، پته ١٢ فبعثه بعث بعتان، ليكل

ترويج - دليله ١٠ دليل د حضرت عائشې څخه چې دليل دې چه ما به د رسول الله هدي لپاره قلاده خوړوله او نبي څخه به د هدي څارولې ليرلو او به خپله به نې په كور كي به حالت د حلالوالي كي قيام كولو ددي نه معمومه شوه چه د محرم لپاره صرف د هدي حيوان (څاروي) ليكل كافي نه دي بلكه دا په خپله باندې بوتل ضروري دي.

اَن تَوَجَّهَ بَعْدَ ذَلِكَ لَمْ يَمْرُغْ مَا حَتَّى يُلْجِئَهَا لِيَا كَه ددي به روسنه په خپله هم منوجه شو نومحرم نه گرځي تردې چې هدي سره ملاؤ شي لَأَنْ عِنْدَ التَّوَجُّهِ إِذَا لَمْ يَكُنْ بَيْنَ يَدَيْهِ هَذِي يَسُوقُهُ خُكْه جي د روايتدويه وخت كي جي ده سره هدي به وه جي وې شري لَمْ يُوجَدْ مِنْهُ إِلَّا جُرْدُ النَّيْتَةِ مودده دارخه سوي د نيت نه بل څه موجود نشو. وَيُجْرَدُ النَّيْتَةُ لَا يَصِيرُ مَرْغُومًا اوصرف په نيت كولو سره محرم نه گرځي

هل اللغة * ١١ يلحق، لحق لحوقا، ملاويدل، لاحق كيدل

ترويج - او كه د هدي څاروي ليرلو نه روسته په خپله روان شو. توصرف په روانيدو چه هدي ورسره نه وى محرم نه گرځي. بلكه محرم به په هغه صورت كي گرځي. چه په خپله روان شي. او هدي رالاندې كيږي. ځكه چې دده د روانيدو په وخت كي ده سره هدي نه وه. چه هغه نې روانه كيږي دې. او هركله چې ده سره هدي نه وه نودده د اړخه صرف نيت موجود شو. اوصرف په نيت سره محرم نه گرځي. ترڅو چې ورسره د هدي حيوان (څاروي) نه وى.

إِذَا أَذْرَكَهَا وَسَاقَهَا وَأَذْرَكَهَا نَوَكْلَه چې نې رالاندې كيږي. او وې شري. لَقَدْ أَفْرَأْتُ نَيْتَهُ بِعَلٍ هُوَ مِنْ غَضَائِهِ الْإِهْرَامُ مودده نيت د داسې عمل سره يوځني شو. چه هغه د احرام د خصوصياتو څخې دي. فَيَصِيرُ مَرْغُومًا كَسَالُو سَاقَهَا فِي الْإِيْتِدَاءِ نومحرم به گرځي لكه څنگه چې په اول كي هدي او شري.

هل اللغة * ١٢ اقترن، اقترنا، ملاويدل

ترويج - البته دا چې د هدي حيوان (څاروي) نې رالاندې كړلو او هغه نې روان كړلو. نودده نيت چونكه د داسې عمل سره يوځاي شو كوم چې د احرام د خصوصياتو څخې دي. نو ځكه په دې عمل سره هغه محرم گرځي لكه څنگه كه نې په اول كي هدي روانه كړي وې. (اودې ورسره په خپله وو) په هغې سره به محرم گرځيدلو.

(١) أخرجه البخاري في الحج باب ١١٠ ومسلم في الحج رقم ٣٦٥ وأبو داود في المناسك رقم ١٧٥٥ والترمذي في الحج باب ٧٠ رقم ٩٠٩ والنسائي في المناسك رقم ٢٦٠٥ وابن ماجه في المناسك رقم ٣٠٩٦.

قَالَ الْأَبِي بَدْنَةُ الْمُتَعَةِ فَإِنَّهُ مَرْغُومٌ تَوَجَّهَ فَرَمَنِي (امام محمد) البته صرف د بدنه په هدي كي ځكه جي دا څنگه رو به شي نومحرم گرځي مَغْنَاهُ إِذَا كَوِيَ الْإِهْرَامُ وَهَذَا الشَّيْءَانِ مَرَدَا دې چه كله د احرام بيت او كړي ودا استحسن دي وَجَّهَ الْقِيَاسُ فِيهِ مَا ذَكَرْنَا اود قياس وجه په دې كي هغه ده كومد جي مور بيت كړي ده

هل اللغة * ١٠ توجه، توجهها، متوجه كيدل

ترويج - الحكم الاستثنائي من محمد ﷺ امام محمد ﷺ يو استثنائي صورت بيت كړي دي او فرمايلى نې دي چې د تمتع نه علاوه د نورو بدنو حكم دا دي كه هدي اوليرې او به خپله ورسې روستو روستو روان شي نوچه دې څنگه روان شي محرم شو نوچه د احرام نيت نې هم كړي وى دا حكم استحسن دي كسي قدس هم هغه دې كوم جي موږ د نورو هدايو د څارو بدن كي ذكر كړى ده. هغه هم هغه ده

وَأَمَّا الْإِسْتِثْنَاءُ أَنَّ هَذَا الْهَدْيَ مَرْغُومٌ عَلَى تَسْكَامِنِ مَسَابِغِ خُصْمَةٍ وَحَدِّ سَحْسَحٍ دوجه د هدي د بدل نه د حج به مسكو كي يومنسك مقرر شوي دي ځكه جي د هدي دمكي به دي حلت ده ويض شُكْرُ الْبَيْتِ بَيْنَ أَهْلِ التَّسْكِينِ اودوى اودوا سكه حج او عمره جمع كول د شكر به حج و راجه د ويض شُكْرُ الْبَيْتِ وَان لَمْ يَصِلْ إِلَى مَكَّةَ اوهدي تمتع كنه د حديث به وجه هم د حسي كچه مكي به وه يسي مكي اكني فيه بالتوجه ددي امله به هدي تمتع كي به توجه بدى كنده. وكړي سوه هغې غوښت نفس حقيقت فعل اود تمتع به په سوي كي به حقيقت فعل باندې مقرر كړي وه

هل اللغة * ١١ ماسك دحج اركان ١٢ لم يصل، وصل وصولا، رسيدل ملاويش

ترويج - د استحسن وجه دا ده چه د تمتع هدي د شريعت د رجه د حج به اندوكه موقع دي. د حج فعل ځكه دې چه دا هدي دمكي سره حص ده او عمره او حج د دواړو په جمع كولو به دي د سكر به موږ د وجه ده اود هدي تمتع سره علاوه كله د حديث به وجه واجيږي گر هغه مكي نه ورسې يعنى د حديث وغيره د امله جي كومه هدي واجيږي هغه د مكي د خصوصياتو څخې به ددي سوي وحي سي به تمتع كي صرف په روانيدو اكتفاء كړي ده. وددې نه علاوه په نورو هدايا كي حقيقت فعل يعنى سور هدي به دي نې موقوف كړي ده.

دهدي سريزه ځل اچول

اَن جَلَّ بَدْنُهُ أَوْ أَشْعَرَهَا أَوْ قُلْدَ شَاةً كَه چا د بدني سريزه پتو اڅادر واچولو ي نې دهغې شعر وگرلو ي نې غاړكې واچوله گډې ته، لَمْ يَكُنْ مَرْغُومًا) نو نه گرځي محرم

هل اللغة * ١٠ جلل، تجليل، دل اچول ١١ اشعر، اشعرا، د اوبس قوب خيول ١٢ قلد، هره، پته ١٣ شعر، گرمي

ترويج - الصور التي لا يصير فيها محرماً ١٠ اشعار دي ته وائي چه بوق ورله زخمى كړي وويه تري راوبسي مسنه دا ده. كه يوكس په بدنه كپره واچوله يا نې اشعار او كړلو يعنى د هغه سوي نې خبري كړنو او ويه نې تري رويسته يا نې وزه ته غاړكې واچوله نويه دې صورتونو كي محرم نه گرځي گرچه د احرام بيت نې كړي وى

لَأَنَّ التَّجْلِيلَ لِلْهَيْئَةِ الْحَرَّةِ وَالْزَّهْدِ وَالذَّهَابِ ځكه چې د څاروي سريزه پتو اڅادر چول د لري كودد گرمي ويحيى اومچنولري كاوه لپاره وى. فَلَمْ يَكُنْ مِنْ غَضَائِهِ اوتخو اوونشو د خصوصياتو د حج څخې

هل اللغة * ١١ البود، يخاله ١٢ الذياب، مچ

ترويج - دليله ١٠ ځكه چې په څارو باندې كپره اچول كله د يخني گرمي اومچانونه د ساتنه لپاره وى. نو دا عمل د حج د خصوصياتو څخې نشو. حالانكه د احرام هغه نيت معتبر دي. چه د داسې فعل سره متصل شي چه هغه د حج د خصوصياتو څخې وى.

د حج قرآن افضليت

الْقُرْآنُ أَفْضَلُ مِنَ الثَّمَنِ وَالْإِفْرَادِ (قرآن غوره دي د تمتع او افراد نه، وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ: الْإِفْرَادُ أَفْضَلُ) او فرماني امام شافعي رحمه الله چي افراد غوره دي وَقَالَ مَالِكٌ رَحِمَهُ اللَّهُ: الثَّمَنُ أَفْضَلُ مِنَ الْقُرْآنِ او فرماني امام مالک رحمه الله چي تمتع غوره دي د قرآن نه،

حل اللغة ① قرآن د حج يو ډول

تريح - الاقسام الثلاثة للحج ① محرم بالحج درې قسمونه دي. ① مفرد بالحج ② قارن ③ متمتع
المذاهب الثلاثة في الافضية ④ ددې په افضليت کي اختلاف دي ① زمور په نيز قرآن افضل دي ②
دامام شافعي رحمه الله په نيز افراد افضل دي. او دامام مالک رحمه الله په نيز تمتع افضل دي.

لأن له ذكر في القرآن ولا ذكر للقرآن فيه. خكه چي ددې ذکر راغلي دي په قرآن کي، اونشته ذکر د قرآن
لياره په قرآن پاك کي،

تريح - دليل مالک رحمه الله ⑤ دامام مالک رحمه الله دليل دا دي چه د تمتع ذکر په قرآن پاك کي دي اود نورو دوو
قسمونو ذکر نشته اود کوم شی ذکر چه په قرآن پاك کي وي هغه به افضل وي هغې ته په نسبت سره کوم چي
په قرآن پاك کي ذکر نه وي

وللشافعي قوله عليه الصلاة والسلام {القرآن رخصة} (او دامام شافعي رحمه الله لپاره دليل قول د نبی ﷺ دي قرآن
رخصت دي

تريح - دلائل الشافعي رحمه الله ⑥ او دامام شافعي رحمه الله دليل ① حضرت عائشي حديث دي چه قرآن رخصت دي
او افراد عزيمت دي. او ښکاره ده چي عزيمت باندي عمل کول غوره دي په نسبت سره رخصت باندي د عمل
کاوه نه، نو ثابته شوه چي افراد افضل دي

ولأن في الإفراذ زيادة التلبية والسفر والخلق اوبله دا چي په افراد کي زيادت د تلبیه اود سفر اود خلق
دي (او زيادت د افعالو موجب د زيادت د ثواب دي)

تريح - بله دا چي په افراد کي تلبیه سفر او خلق درې واړو زيادت دي (هغه داسي چي قارن د حج او عمري
دواړو لپاره يوه تلبیه يو سفر او يو خلق کوي او مفرد خائله د حج لپاره تلبیه وائي. سفر کوي او خلق
کوي يعني د قرآن په صورت کي درې واړه شيان (خيزونه) حج او عمري دواړو ته منقسم کيږي اود افراد په
صورت کي نه منقسم کيږي.

ولنا قوله عليه الصلاة والسلام {أَلَّا مُحَمَّدٌ أَهْلُو الْحِجَّةِ وَفَرَقَ مَعَا} ① اوزمور لپاره دليل قول د نبی ﷺ دي اي اولاده د
محمد احرام او تری په حج او عمري دواړو سره يوځای.

تريح - دلائل الاحناف ① ② اوزمور دليل دا دي چه نبی ﷺ فرمانيلى دي. ي د محمد اولاده د حج
اود عمري احرام په يوځاني تری (غور او کړي) د الله تعالى پيغمبر خپل اهل عيال ته د حج او عمري دوو په
يوځاني د احرام ترلو حکم کړي دي اودواړو لپاره په يوځاني احرام ترل قرآن دي اودا هم ښکاره ده چه
پيغمبر ﷺ خپل اولاد ته د افضل شی حکم کوي د منقول شی حکم نه کوي. نو ثابته شوه چي قرآن افضل دي

ولأن فيه تعاقبات بين اليبادتين اوبله دا چي په دي کي جمع ده په مينځ د دوو عبادتونو، فأشبهه الصومعة
الإيتيگاف نوم شابه شود روزي سره د اعتكاف نه، والحجاسة في سبيل اللهم صلاة الليل اود څو کي په لار د الله
تعالى کي سره د لمونځ د شبي،

(قال الزيلعي غريب جدا)

فأشبهه، أشبهه أشباهاً: مشابه كيدل

حل اللغة ① دوهم دليل دا دي چه د قرآن په صورت کي حج او عمره دواړه عبادتونه جمع کيږي سودا داسي شوه
لکه چي يو کس په رمضان کي روژه او اعتكاف دواړه جمع کړي، او يو کس د جهاد په ډگر کي د تېحدو لمونځ
د داسي لښکر څو کي دواړه کوي

غير مقصود، او تلبیه بيشميره ده. او سفر غير مقصود دي والتلبية والخلق خروج عن العبادتين ولا ترجيحاً
ذکر او خلق خروج دي د عبادت نه، نو ترجيح نشي موندلې په هغه څه سره چي ذکر کړي دي امام شافعي
رحمه الله

الجواب عن الدليل العقلي للشافعي رحمه الله ② دامام شافعي رحمه الله د عقلي دليل نه خوږ دا دي چه د تلبیه
څه مقدار مقرر نه دي. نو قارن له پکار دي چه د مفرد په مقابله کي تلبیه رېته وائي وپاتي شو سفر نو هغه
منصود نه دي بلکه دا خو د حج ادا کاوه يوه وسيله ده نوځکه سفر وچه د ترجيح نشي خوړېدي او پاتي
شو خلق نو دا في نفسه عبادت نه دي بلکه د عبادت نه وتل دي نوځکه خلق هم وچه د ترجيح نه ده

والشافعي بما يروي في قول أهل الجاهلية او مقصود به هغه څه چي ذکر کړي شي دي نفی د قول د هل حبيب
دا ان الغزاة في أشهر الحج من أجزء الفجور () چي عمره په زمانه د حج کي د لوي گناهونو څي ده

حل اللغة ③ فجور: گناه، نافرمانی

تريح - الجواب عن الدليل العقلي للشافعي رحمه الله ④ دامام شافعي رحمه الله د اړخه د بيس شوي حديث نه خواب دا
دي چي په حديث کي د قرآن رخصت اود افراد عزيمت بيانول مقصود نه دي بلکه د جاهليت د زمانې د
يوې غلطې عقيدې ترديد مقصود دي. دهغوی عقیده دا وه چه د حج په زمانه کي عمره کول ډيره لويه گناه
ده نو د الله تعالی رسول د هغوی د دي عقيدې ترديد او کړلو چه قرآن رخصت اسقاط دي او رخصت اسقاط
په دي شريعت کي عزيمت شمارلې شي. نو هر کله چي د قرآن اجازت دي نولکه چي د حج په ورځو کي
د عمري هم اجازت شته

وللقرآن ذكر في القرآن اود قرآن لپاره ذکر شته په قرآن کي، لأن المراد من قوله تعالى {وَأَيُّهَا الْحَجُّ وَالْعُمْرَةُ لِلَّهِ} ①
خكه چي مراد د قول د الله تعالی نه چي {وَأَيُّهَا الْحَجُّ وَالْعُمْرَةُ لِلَّهِ} ② أن يؤمرا بهما من ذنوبهما على ما رواه
قيل چي احرام او تری په دي دواړو سره د خپلو کورونو نه، بيا په هغه چي موږ روايت کړي دي ورېدي،

حل اللغة ① ديرة: ددار تصغير: کور

تريح - الجواب عن دليل مالک رحمه الله ③ صاحب د هدایه رحمه الله د امام مالک رحمه الله د دليل خواب ورکوي
او فرماني چه د دوی دا قول چي د حج قرآن په قرآن پاك کي ذکر نشته غلط دي خكه چي د الله تعالی په دي
قرآن کي چي {وَأَيُّهَا الْحَجُّ وَالْعُمْرَةُ لِلَّهِ} هم دا مراد دي چه د حج او عمري دواړو لپاره احرام د خپلو حجگو د کورونو
نه تری اود حج او عمري دواړو لپاره په يوځل احرام ترل نه دي مگر قرآن دي

لأنه تعجل الإخراج بها په دي کښي تلوار ته احرام ترلو ته، وأشد أمة إخراجها من البيئات إلى أن يفرغ منها
وبتدبيري كول دي د احرام ددې دواړو د ميقات نه، تردې چي فرغ شي د دي دواړو نه، ولا كذلك الثمن
لكن القرآن أولى منه اونه دي داسي حج تمتع، نوشو قرآن افضل ددي (تمتع) ځني

حل اللغة ① ان يفرغ، فرغ فواغة (ف): اوزگاريدل

الوجهان لترجيح القرآن ② ③ صاحب د هدایه رحمه الله وچه د ترجيح دا بيانوي چه د قرآن په صورت کي د حج

من حديث ابن عباس رضي الله عنهما أخرجه البخاري في الحج باب ١٦ كذا مسلم نصب الرأية ١٢١/٣

شرح - دليل ترتيب القارن صاحب دقدوری رحمه الله فرماني چه قارن دي د عمري افعال اول ادا کړي او د عملي دي ب دا کړي دا ترتيب دقرآن نه ماخوذ دي ځکه چې د الله تعالی په قول [فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ فِي الْحَجِّ أَوْ لَمْ يَمُتَّعْ بِهَا فَهُوَ كَالْحَجِّ الْأَمْرِ] عمره بشپړ او حج استه، گرځولې ده ځکه چې په تمتع او قران کي دوي ادوه عبادتونه جمع کړي شي و دواړه په یوسف کي ادا کولې شي نو کوم ترتيب چې په تمتع کي وي هغه ترتيب په به هر د کي وي یعني اول به عمره او ب به حج وي

وَلَا يَتَخَفُ بَيْنَ الْعُمْرَةِ وَالْحَجِّ أَوْ حَقَّ بِهِ نَه كُورِي په مينځ د عمري او حج کي ، ، لِأَنَّ ذَلِكَ جَنَائَةٌ عَلَى أَحْزَابِ الْحَجِّ ځکه چې دا حدیث دي په حرام د حج، وَأَمَّا يَخْتَلِفُ فِي يَوْمٍ كَمَا يَخْتَلِفُ الْمُفْرِدُ اویقینا حلق به کوی په ورځ د خبره قربانی، ځکه ځکه چې حلق کوی مفرد (په ورځ د قربانی)

شرح - عدم الحلق أو التصرع بعد العمره صاحب دقدوری رحمه الله فرماني چه قرن دي د عمري ادا کاوه نه روسته حلق یا قصر به کوی ځکه چې قارن د عمري د افعالو ادا کاوه نه روسته احرام نه پرانیزي بلکه د احرام په حالت کي پاتې کيږي نوکه دي د عمري نه روسته حلق یا قصر اوکړي دا به د حج په احرام کي بدې حدیث شي او ښکړه خبره ده چه دا ټيک نه ده البته قرن به د قربانی په ورځ د مفرد پشان حلق کوی

د قارن د حلالیدو څیز

وَيَتَخَلَّلُ بِالْحَلْقِ عِنْدَ لَا بِالذَّنْبِ اوځن به حلال کړي په حلق سره، نه په ذبح سره، كَمَا يَتَخَلَّلُ الْمُفْرِدُ لَكِه ځکه چې حلال کړي (حج) مفرد، كَمَا هَذَا مَذْهَبُ بَابِهَا دا مذهب زموږ دي.

هل التمتع يتحلل تحللاً حلال كيدل

شرح - تحليل القارن بالتحلق صاحب دقدوری رحمه الله فرماني چه قارن به زموږ په تيز دحلق په ذريعه د احرام نه حلالیږي د ذبح په ذريعه به نه حلالیږي لکه څنگه چې مفرد بالحج د حلق په ذريعه د احرام نه حلالیږي د ذبح په دي کي څه دخل نشته نوکه قارن د قربانی په ورځ خوشبو وغیره استعمال کړي نوپه ده باندې جرمه لار مېږي

خلاف النافذة في المسئلة صاحب دده ايه رحمه الله فرماني چه قارن چې د حج او عمري هريو لپاره جلا جلا طوی او جلا جلا سعی کوي نو دا زموږ مذهب دي.

وَقَالَ لُشَافَعِي رَحِمَهُ اللَّهُ بِطَوَفٍ طَوَافٍ وَاحِدًا وَفَرَمَانِي إِمَامُ شَافِعِي رحمه الله طواف به کوی طواف يو، اوسعی به کوي سعی يوه. وَيَتَعَمَّ وَاحِدًا الْقَوْلُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ {دَخَلْتُ الْعُمْرَةَ فِي الْحَجِّ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ} د امله د قول دسی به چې داخل شه عمره به حج کي تر ورځ د قېمه پوري.

شرح - د امام شافعي رحمه الله مذهب د دي چه د دواړو لپاره به يو طواف او يوه سعی کوي هم د د مذهب مذهب دي او د امام احمد بن حنبل مذهب به يو قول دي

دليله • د امام شافعي رحمه الله دسې قول چې حدثت العمرة في الحج اليوم القيامة دي بعضي عمره به قېمه پوري به حج کي داخله شوه نو د دي حدیث نه نه شوه چه د حج طواف اوسعی د عمري لپاره کي کيږي د حج نه به د حلق طواف او جدا سعی اړتې نشته که داسي شي نو عمره به به حج کي د حجه شي

وَلَا تُنْفِ الْقَرْنَ عَنِ التَّحَلُّلِ اوبله دا چې به د قران په تداخل ده حتی اکتفي فيه بتلبیه واجدة وسفره دي ردن جي کس کونای سی به دي کي به تلبیه يوه، وپه سفر يو، وَخَلْفَ وَاحِدًا وَبِهِ حَلْقُ يُو، فَكَذَلِكَ فِي

اس حدیث من عاصي رحمه الله أخرجه مسند في الحج رقم ١٤٧ و يرويه في المناسك باب ٢٣ رقم ١٧٩ و يرويه في المناسك باب ٣٢٢ والسنن في المناسك رقم ٢٦٣٩ وأحمد في المسند (٢٣٦/١) -

الأركان نودعه ډول به ارکونو کي ، شرح - دوهم دليل دا دي چه د قران بنا (بنیاد) په تداخل دي هم دا وجه ده چه د قران لپاره يوه تلبیه وي او يوسفر وي او د حلالیدو لپاره يو حلق وي نودغه ډول به په ارکانو یعنی حج او عمره کي هم ند حل وي یعني يو طوف او يوه سعی به کفي وي.

وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ طوافونه او سعی نې اوکړه دوي ادوه سعی، قَالَ لَهُ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ هَدَيْتَ لِسْتَنَ نَبِيَّكَ (١) يو وويل ده ته حضرت عمره تاته خوندنه اوشوه د طريقي د نبي ﷺ خپل.

شرح - دليل الاحاف رحمه الله زموږ دليل دا دي چه صبي بن معبد په حج قران کي دوي ادوه طوافونه وکړل او دوي ادوه سعی نې اوکړي، نو حضرت عمر فاروق وروته او فرمايل تدخيل پيغمبر طريقه خپله کړه د دي حدیث نه معلومه شوه چه سنت دا دي چه قارن دوي ادوه طوافونه او دوي ادوه سعی اوکړي اودا په دي صورت کي متحقق کيږي چه دواړه اوکړي.

وَأَنَّ الْغَزَاةَ صَمْعًا إِلَى عِبَادَةِ اوبله دا چې قران يوځاني کول د يو عبادت دي د بل سره، وَلِذَلِكَ إِذَا تَخَلَّلَ بِأَذَاهُ قَبْلَ كُلِّ وَاحِدٍ عَلَى الْكَمَالِ اودا متحقق کيږي په اد کاوه د هر عمل جلا جلا به طريقه دکمال.

شرح - دوهم دليل دا دي چه قران يو عبادت دبل عبادت سره د يوځاني کاوه نوم دي اودا په دي صورت کي متحقق کيږي چه په حج او عمره دواړو کي د هريو افعال پوره پوره ادا کړي شي.

وَأَنَّ لَا تَدْخُلُ فِي الْعِبَادَاتِ اوبله دا چې تداخل نه راځي په عبادات مقصوده کي ،

شرح - زموږ دا څه دريم دليل دا دي او هم د د امام شافعي رحمه الله د عقلي دليل خوب دي چه په عبادت مقصوده کي تداخل نه کيږي چه يولمونيځ د بل لمونيځ قائم مقام شي

وَالسُّرُّ لِلنَّوَسِلِ، وَالْتَلْبِيَةُ لِلتَّحْرِيمِ، وَالْحَلْقُ لِلتَّحَلُّلِ اوسفر لپاره د رسيدو دي (حج ته) اوتلبیه لپاره د تحريم ده او حلق لپاره د تحليل دي، فَلَيْسَتْ هَذِهِ الْأَشْيَاءُ بِمَقَاصِدَ نُو تَه دى دا شيان (څيزونه) مقاصد،

شرح - الجواب من تأييدات الشافعي رحمه الله پاتې شوسفر نو دا خو مکي د رسيدو يوه ذريعه او وسيله ده اوتلبیه ونيل خودهغه څيزونو د حراموالي ذريعه ده، کوم چې حرام نه وي، او حلق د احرام نه د وتلو ذريعه ده، دا درې واړه شيان (څيزونه) د وسائلو حيثيت لري، د دي په خلاف ارکان دي ځکه چې هغه د مقاصدو درجه لري نو د دي امله په دي مسائلو د ارکانو قياس کول ټيک نه دي

بجاء الأركان، الْأَثَرُ أَنَّ شَفْعِي التَّطَوُّعَ لَا يَتَذَخَّرُ فِيهِ خِلَافُ د اړکونو، ته گوري نه جي دوي ادوه شافعي د غلونه داخلېږي په يوبل کي ، وَيُتَحَرَّمُ وَاحِدَةً يُؤَدِّيَانِ (بلکه هر دوي ادوه رکعت به جلا جلا کولې شي)

شرح - تأييده بالنظير او گوري جي د نفو نه روسته دوي ادوه ، دوي ادوه رکعتيز لمونيځ یعنی دوي ادوه دي ادوه رکعت نشي متداخل کيږي یعنی داسي شي کيدای چې د نفلو دوي ادوه رکعتيز لمونيځ ادا کولو سره دوي ادوه ځله دوي ادوه رکعتيز یعنی څلور رکعت لمونيځ ادا شي حالاتکه که دوه، دوي ادوه رکعتيز يعني څلور رکعتونه په يوه تحریمه سره ادا کول غواړي نو دا کولې شي، نو تحریمه کومه چې د

١. قال ابراهيم رحمه الله هذا الحديث لم يقع هكذا فقد أخرجه أبو داود (في المناسك باب ٢٤ رقم ١٧٨) والسنن عن منصور (في المناسك باب القرآن رقم ٢٥٤٨) وابن ماجه عن الأعمش (في المناسك باب ٣٨ رقم ٢٩٧٠) كلاهما عن أبي وائل بن السبي عن مسد ائعلى رحمه الله قال أطلت بهما معاً فقال عمره هديت لست نبيك كذا في نصب لأية (١٢٦/٣) -

لموئخ كوه وسيله ده هغه دوه، دوى ادوه ارگعتيز يعنى خلو رگعتو لپاره كافي كيږي. خود عبادت ارگرت نه متداخل كيږي گي دوه. دوى ادوه ارگعتيز لموئخ چې متداخل شي اوپه يو دوي ادوه ارگعتيز لموئخ سره نه ادا شي بلكه په زرگونو دوي ادوه ارگعتيز لموئخونه به په يو دوي ادوه ارگعتيز لموئخ سره ادا شي

وَمَنْ مَرَّ بِمَاءٍ دَخَلَ وَثَّقَ الْعُمْرَةَ فِي وَقْتِ الْحَجِّ اوبه يوه تحريره دواړه ادا كيږي او مطلب دهغه حديث چې روايت نې كړي دي امام شافعي رحمه الله دا دي چې داخل شو وخت د عمري په وخت د حج كي

ترويج - الجواب من مسئل الشافعي رحمه الله پاتې شو دامام شافعي رحمه الله هغه حديث چې عمره په حج كي ترقيامته پوري داخله شوه. دهغې مطلب دا دي. چه عمري وخت د حج په وخت كي داخل شو اوپه دي سره مقصود د جاهليت د خلکو د قول (چه په دحج په مياشتو كي عمره كوله سخته گناه ده) ترديد او ابطال دي.

د قارن په سعي باندي د طواف قدوم تقديم

قَالَ (قَارِنٌ طَافَ طَوَافَيْنِ لِعُمْرَتَيْهِ وَحَجَّتَيْهِ) فرماني او كه طواف او كړلو (قارن) دوي ادوه طوافونه لپاره د عمري خپلي او حج خپل، (وَسَعَى سَعْيَيْنِ) اوسعي نې او كړله دوي ادوه سعي (د عمري او حج دپاره) جائز دي ښه لآئِه اَنِّي مَا هُوَ الْمُسْتَقَرُّ عَلَيْهِ خُكُّه چې ده راتگ او كړلو په هغه څه، كوم چې فرض وو په ده باندي وَقَدْ اسَافَ شَايِرُ سَعَى الْعُمْرَةِ وَتَقْدِيمُ طَوَافِ الْحُجَّةِ عَلَيْهِ اوبدكار نې او كړلو په روستو كاوه د سعي د عمري اوپه وړانديوالي د طواف د حج. چه د عمري سعي نې روستو او د حج طواف نې وړاندي كړلې

هل اللغة ١٠ اساء اساءه. بدى كول، گناه كول

ترويج - تأخير السعي وتقديم الطواف في القران صورت د مسئلې دا دي كه قارن دوي ادوه طوافونه يعنى يو طواف د عمري لپاره اووه گرځه او كړل ويا نې دوهم طواف يعنى د حج طواف قدوم او كړلو اوبيا نې دوي ادوه سعي او كړلې يوه د عمري لپاره او بله د حج دپاره، نو دا جائز دي ځكه چې كوم شي كول په ده سعي كول ضروري وو هغه نې او كړلو خو ده ښه اونكړلو ځكه چې د عمري سعي د حج د طواف نه روستو شوه. حالانكه د عمري سعي د حج د طواف نه وړاندي كول پكار وو. او طواف قدوم د عمري د سعي نه وړاندي شو حالانكه دا طواف د عمري د سعي نه روستو كول بكار وو

وَلَا يَلْزَمُهُ شَيْءٌ وَأَمَّا عِنْدَهُمَا فَظَاهِرٌ أَنَّهُ لَزِمِي بِهِ د ده باندي څه څيز، هرچه په نيز د صاحبينو چې د نوبتكاره دي لَأَنَّ التَّجْدِيدَ وَالْتَّأْيِيدَ فِي الْمَسَابِكِ لَا يُوجِبُ الدَّمَّ عِنْدَهُمَا ځكه چې وړانديوالي او روستوالي په مناسك حج كي نه واجبي دي په نيز دوي ادوه امام ابو يوسف او امام محمد

شرح - وجه عدم وجوب شئ عده ١. حويه دي تقديم او تاجيره ده باندي څه جرمانه (دم) نه واجبيږي د صاحبينو چې په سر خو ځكه چې په حج و عمري په مناسك كي په تقديم او تاخير سره د دوي په نيز څه دم عده ٢. نه واجبيږي

وَعِدَّةٌ فِي الثَّمَنِ وَتَرْكُهُ لَا يُوجِبُ الدَّمَ اوبه نر دامام ابو حنيفة رحمه الله (ځكه چه نژدي) چې طواف تحية د دوي په نيز مسنت دي او پرې رسول د سنت نه واجبي دي دم، فَتَقْدِيمُهُ أَوْلَى نوباندي كول دوي غوره دي وَالسَّعْيُ بِشَايِرِهِ بِالْإِشْغَالِ بِغَيْرِ أَعْلَانٍ اوبه نر دامام ابو حنيفة رحمه الله سعي په تاجير دده (حاجي) حي بوخت شي په بل كار كي نه واجبي دي دم فَكَفَرْنَا بِالْإِشْغَالِ بِالطَّوَافِ د ده ډول به به و حوي دم كه، بوخت شي په طواف

شرح - وجه عدم وجوب شئ عده ٢. اود مام ابو حنيفة رحمه الله په نيز ځكه څه جرمانه (دم) وغيره نه واجبيږي چه د حوي به سر طواف قدوم سب دي اوجه مسنت سبحي پرېږدي سوهم څه دم وغيره نه واجبيږي نوبه تقديم سره خو په په درجه اولي څه نه واجبيږي اوپاتې شو د عمري د سعي د طواف قدوم به روستو كيدل نوبه دي باندي هم دم نه واجبيږي، ځكه كه د سعي طواف په بل كار كي د مشغوليدو د امله روستو شي نوبه دغه صورت

كي هم څه نه واجبيږي مثلاً كه د عمري د طواف نه روسته په حور ك ځك ك ي ويده اوده، كسو كي سوح شي نوبه ده څه نه واجبيږي نودغه ډول كه د حج په طواف قدوم كي بوخت شي سوهم به څه نه واجبيږي

د قارن لپاره د دحج حكم

قَالَ (إِذَا رَمَى الْجَمْرَةَ يَوْمَ النَّحْرِ ذَبَحَ شَاةً أَوْ بَقْرَةً أَوْ بَدَنَةً أَوْ سَمَرًا بَدَنَةً) فرماني كله چې رمي د جمرې او كړي (قارن) سوي دي دي كړي كړي يا غوي يا بدنه يا اوومه برخه د بدنه، فَهَذَا أَمْرُ الْقَرَانِ لِأَنَّهُ فِي مَعْنَى الْمُتَعَقُّبِ سَوَادِمُ قَرَانٍ دې ځكه چې دا په معني د تمتع دي. وَالْهَدْيُ مَنصُوحٌ عَلَيْهِ فَيُحَادِدُ هَدْيَ قَرْبَانِي باندې نص و رد شوي دي په دي (حج) تمتع كي،

هل اللغة ١٠ رمى رميا (ض) رمي كول، ويشتل ٢. شاة. چيلنى ٣. بقرة، غوي

ترويج - وجوب دم القران فرماني، كله چې قارن په يوم النحر باندي رمي د جمرې او كړي سوگي ي غوي ي وين د بدنې اوومه برخه دي قرباني كړي. اود دي نوم دم قران دي ٢. دليله ٣. اود دي قرباني د وجوب دليل دا دي. چه قران د حج او عمري په جمع كاوه كي د حج تمتع پشان دي اوپه حج تمتع كي د هدي قرباني باندي نص وارد شوي دي. ارشد دي (فَمَنْ تَمَعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ) يعنى هر كله چې په حج تمتع كي قرباني واجب ده. نوبه حج قران كي به هم واجب وي ځكه چې قران د تمتع پشان دي

وَالْهَدْيُ مِنَ الْزَّيْلِ وَالْبَقَرَةُ وَالْغَنَمُ وَهَدْيُ بَدَنٍ، غوي اوگد خني وي ١. مَانْدُكْرَةٌ فِي بَابِهِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى ب په هغه چې موږ به نې ذكر كړو په خپل باب كي انشاء الله تعالى عَزَّ وَجَلَّ بِالْبَدَنَةِ هَاهُنَا لِيُبَيِّنَ أَوَّارِدَ كړي نې ده دلته په بدنه سره اوښ، فَإِنْ كَانَ اسْمُ الْهَدْيِ يَقَعُ عَلَيْهِ وَعَلَى الْبَقَرَةِ أَكْرَحَ اسْمُ د بدنه واقع كيږي په ده (وين) اوپه غوي باندي، عَلَى مَا ذَكَرْنَا، لكه موږ چې ذكر كړي دي. وَكَسَاءُ يُجُوزُ سَمُّ الْبَقَرَةِ لِيُجُوزَ سَمُّ الْبَقَرَةِ، ولكه ځكه حي جائز كيږي اوومه برخه د اوښ نو جائز كيږي اوومه برخه د غوا

هل اللغة ١٠ غنم: چيلنى ٢. بعير: اوښ ٣

ترويج - المراد من الهدى والبدن صاحب د هدايه رحمه الله فرماني، چه هدي د اوښ، غوي اوگد درې واړو كيږي اونفصيل به په باب الهدى كي انشاء الله ذكر شي. اودلته د بدنه نه مراد اوښ دي. اگرچه د بدنه، طلاق په اوښ او غوي دواړو باندي كيږي. نولكه ځكه چې د اوښ په اوومه برخه قرباني كيږي. نودغه ډول به د غوي د اوومي برخې قرباني جائز وي.

قارن لپاره د روزو حكم

قَالَ (لَمْ يَكُنْ لَهُ مَا يَذْبَحُ صَامَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ) هر كله چې نه وي ده سره هغه څه چې ذبح او كړي پرې، نوروزه دي اونيسي درې ورځې، په حج كي (أَخْرَجَهَا يَوْمَ عَرَفَةَ وَسَبْعَةَ أَيَّامٍ إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهَا) خري ورځ نې د عرفې وي او اووه ورځې كله چې واپس شي خپل اهل ته،

هل اللغة ١٠ يذبح، ذبحا، ف، حلالول ٢. صام، صوما، ن، روزه ساتل ٣. رجع، رجع رجوعا، ض، واپس كيدل

ترويج - وجوب الصيام عند العز عن الهدى مسئلة دا ده كه قرن په قرباني باندي قادر نه وي يا قدر وي خو خړوي نه وي نوبه ده باندي لس روژې و جب دي په دي طريقه حي درې روژې به د يوم النحر نه وړاندي نيسي او اووه روژې چې كله خپل كور ته را واپس شي

لَقَوْلِهِ تَعَالَى (فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ) الْحَجَّ وَسَبْعَةَ إِذَا رَجَعْتَ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ) د مله د ويا د الله تعالى خوك حي به مومي نو روژې دي درې ورځې په حج كي او اووه كله حي را واپس شي تسو دغه شوې لس پوره. قَالَ (لَمْ يَكُنْ لَمْ يَكُنْ) لَمْ يَكُنْ لَمْ يَكُنْ مَثَلُهُ نُونُصْ اگرچه وارد شوي دي په حج تمتع كي خو قرن ددي پشان دي لِأَنَّهُ مُتَوَقِّفٌ بِأَدَامِ الْمُتَكَلِّفِينَ ځكه چې دا دي (حاجي قارن) فائده اخستوكي دي په دوو عادتونو،

حل الفقه * ① مرتفق: منقطع کيدل، نفع اوچتول

شرح - دليله ② دليل دالله تعالى ارشاد دي ﴿ قَدْ لَمْ يَجِدْ قِصَامًا لِّلَّذِي يَأْتِي فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةً إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةٌ كِاسًا لِّهَذَا آيَةُ الْكُرْبَةِ د حج تمتع په اړه كي نازل شوي دي خوچوكه قارن هم د تمتع پشان دي. خكه چې دې هم د حاجي تمتع پشان د حج او عمري دوي [دوه] عبادتونه كوي نو ددې مماثلت او مشاركت د امله چې دې هم د حكم د تمتع وي هغه به د قارن هم وي.

وَالْمَرْءُ بِالْحَجِّ وَاللَّهِ أَكْبَرُ وَقَدْ أَمَرَ بِهِ حَجَّ سِرِّهِ لَمْ يَجِدْ قِصَامًا لِّلَّذِي يَأْتِي فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةً إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةٌ كِاسًا لِّهَذَا آيَةُ الْكُرْبَةِ د حج سري سره الله ښه پوهيږي وخت ددې دي. لَانْ نَفْسَهُ لَا يَصْلَحُ طَرَفًا خُكَّهُ چې نفس حج صلاحيت نه لري چې شي ظرف (لپاره د روږو) وَالْأَنْتَ الْأَفْضَلُ أَنْ يَصُومَ قَبْلَ يَوْمِ النَّوْمِ مَكْرُومًا دوه چې غوره ده چې روژه اونيسي وړاندي د ورځې د ترويه نه، يوه ورځ (په اوومه ذوالحجه) وَيَوْمَ النَّوْمِ وَيَوْمَ عَرَّةٍ أَوِيَّةٍ ورځ د ترويه او په ورځ د عرفې، لَانْ الصَّوْمُ يَنْدَلُ عَنْ الْهَذْيِ قِسْمًا تَأْخِيرًا إِلَى آخِرِ وَقْتِهِ خُكَّهُ چې رژه بدل ده د هدي نه نومستحب دي روستو کول ددې آخر وخت ددې ته، رَجَاءً أَنْ يَقْدِرَ عَلَى الْأَصْلِ په دې اميد چې قادر شي دې په اصل (چه قرباني ده)

حل الفقه * ① ان يقدر، قدر قنوة: قادر کيدل

شرح - استحباب تاخير الصيام الى اخر الوقت ② صاحب دهدايه رحمه الله فرماني. چه په آيت. [قِصَامٌ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ] كي د حج نه مراد د حج وخت دي. خكه چې نفس حج د ظرفيت صلاحيت نه لري دحج وخت چونكه د اولني شوال نه پيل كيږي نوچه كله غواړي درې روژې دي اونيسي خو غوره دا ده. چه په اوومه، اته او نهمه ذوالحجه روژې اونيسي خكه چې روژې د هدي په بدل كي واجب شوي دي. نوخكه آخري وخت ته روستو کول مستحب دي چه كيداې شي چه آخريه اصل يعني قرباني كاوه باندې قدرت بيا مومي. لكه څنگه چې د هغه كس لپاره تيسم آخري وخت ته روستو کول مستحب دي چه په آخر وخت كي د اوبو موندلو اميد لري.

د حج د احكامونه روسته په مكه كي روژې نيول

وَإِنْ صَامَهَا جَمْعَةً بَعْدَ فَرَغِهِ مِنَ الْحَجِّ جَائِزٌ اوكه وي نيولې دا (روژې) په مكه كي روسته د فراغت د احكامو د حج به، نوجانز دي وَمَعْنَاهُ بَعْدَ مَضِيِّ أَيَّامِ التَّشْرِيقِ او مطلب ددې دا دي. چه روسته د ايام التشريق نه شي اونيسي لَانْ الصَّوْمَ قِصَامًا مَنَسْ عَنْهُ خُكَّهُ چې روژه به دي ورځو كي مع شوي ده ددې نه،

حل الفقه * ① مضي: تيريدل

شرح - المذهبان في محل الصيام ② وړاندي تير شو چه اووه روژې چې كله كورته واپس شي. اونيسي. خوكه قرن د حج د فراغت نه روسته هم به مكه كي روژې اونيسي نوجانز دي. خو په دې شرط چې د ايام التشريق د تيريدو به روسته روژې اونيسي خكه حي په ايام التشريق كي د روژې نيولو نه منع شوي ده.

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى: لَا يَجُوزُ لَكَ مَعْلُوقٌ بِالزُّجُوعِ، أَوْ فَرَمَانِي أَمَامَ شَافِعِي رَحِمَهُ اللَّهُ چې جائز نه دي. خكه چې دا (روژې) معلق دي په واپس كيدو پورې، إِلَّا أَنْ يَتَوَيَّ التَّحَامُّ فَيَسْتَبِذَّ يَوْمَهُ وَيَتَعَذَّرَ الزُّجُوعُ الْبَتَّةَ دا چې نيت او كړي د ستوگني په مكه كي، بويه دعه وخت كي جائز دي ده لره د امله د تعذر د واپس كيدو نه،

حل الفقه * ① ان ينوي، نوي نية، نيت كول ② تعذر سختی، مشكل كيدل

شرح - امام شافعي رحمه الله فرماني. چه د قارن لپاره ددې اووه روژو په مكه كي نيول جائز نه دي. دليله ③ خكه چې الله تعالى فرمايلى دي [وَسَبْعَةٌ إِذَا رَجَعْتُمْ] په دې آيت كي اووه روژې په واپس كيدو پورې معلق شوي دي او واپس كيدل په هغه وخت كي متحقق كيږي چه دا كس خپل وطن ته اورسي. نوخكه به مكه كي ددې روژو نيول جائز نه دي البته دا چې دې په مكه كي د ستوگني نيت او كړي. نوبيا ورته روژې

نيول جائز دي خكه چې په دې صورت كي واپس كيدل متعذر شو

وَلَكِنْ أَنْ مَعْنَاهُ رَجَعْتُمْ عَنْ الْحَجِّ: أَيِ فَرَعْتُمْ أَوْ زَمَوْهُ بِه نيز معنی دا ده چه تاسو واپس شي د حج نه يعني فارغ شي، إِذَا رَجَعْتُمْ سَبَبُ الزُّجُوعِ إِلَى أَهْلِهِ خُكَّهُ چې فراغت سبب د واپس كيدو دي خپل اهل ته، فَكَانَ الْأَذَى بِهَذَا السَّبَبِ قَبِيحًا نوشوه ادا روسته د سبب نه نوجانز شوي

حل الفقه * ① فرغتم، فرغ فواقة اوزگاريدل، خالي كيدل

شرح - دليل الماحضات ② وزموږ دليل دا دي چه دالله تعالى د قول [وَإِذَا رَجَعْتُمْ] معنی [وَإِذَا فَرَعْتُمْ] ده يعنی كله چې تاسو د حج نه فارغ شي نو روژې نيسي كه په مكه كي نې اوكه په لار كي نې اوكه په وطن كي نې صاحب دهدايه رحمه الله فرماني. چه د حج نه فراغت وطن ته د راتلو سبب دي بوسبب په حقيقت كي د حج نه فراغت دي. نوچه د حج د فراغت نه روسته اووه روژې اونيسي. نو د سبب نه روسته روژې موجود شوي و د سبب نه روسته چې كوم شي موجود شي هغه ادا كيږي. نوخكه چې دحج نه روسته دا ووه روژې اونيسي. نو ادا كيږي به، اگرچه په مكه كي نې اونيسي.

د يوم النحر نه وړاندي درې روژې نه نيول

وَإِنْ فَاتَهُ الصَّوْمُ حَتَّى أَتَى يَوْمَ النَّحْرِ لَمْ يَجْزِهِ إِلَّا الذَّمُّ اوكه فوت شوي ددې نه روژې تردې چې رعله وځ د قرباني جانز نه دي ده لره مگر صرف دم،

حل الفقه * ① فاته، فات فوتان، فوت كيدل، وركيدل ② اتى، اتيانا، راتگ

شرح - المذهب الثلاث في فوت الصيام قبل يوم النحر ③ وړاندي ذكر اوشو چه قرن كه د قرباني سوان به لري. نولس روژې دي اونيسي درې د يوم النحر نه وړاندي او اووه دحج نه د فراغت نه پس، ④ خوكه دغه روژې نې د يوم النحر نه وړاندي اونه نيوي شوي تردې چې يوم النحر راغله. نو اوس دم واجب شو. روژې نه كافي كيږي.

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ: يَصُومُ بَعْدَ هَذِهِ الْأَيَّامِ أَوْ فَرَمَانِي أَمَامَ شَافِعِي رَحِمَهُ اللَّهُ چې روژه به نيسي روسته ددې نه لاله صَوْمٌ مَوْقُوتٌ يَنْقِضُ كَصَوْمِ رَمَضَانَ خُكَّهُ چې دا روژه ده موقت (چه وخت ورله مقرر دي) بوقضا به نې واورې شي پشان د روژې د رمضان،

شرح - امام شافعي رحمه الله فرماني. چه دا روژې دي د ايام التشريق نه روسته اونيسي.

دليله ⑤ امام شافعي رحمه الله دليل دا دي. چه دا روژې موقت دي د الله تعالى ددې ارشاد دوجي [قِصَامٌ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٌ إِذَا رَجَعْتُمْ] نوكه دا د يوم النحر نه وړاندي ادا نشوي نو د ايام التشريق نه دي روسته قضاء راوړي. خكه چې كومي روژې دخپل وخت نه فوت شي. نو دهغي قضا راوړې شي. لكه د رمضان روژې كه په رمضان كي اونه نيوي شي. نو د رمضان نه روسته دهغي قضا راوړې شي. نو دغه ډول به دلته هم د ايم التشريق نه روسته د هغي قضا راوړي.

وَقَالَ مَالِكٌ رَحِمَهُ اللَّهُ: يَصُومُ فِيهَا لِقَوْلِهِ تَعَالَى [قِصَامٌ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٌ إِذَا رَجَعْتُمْ] اوفرمانی امام مالك رحمه الله روژه به نيسي په دې كي د قول الله تعالى د امله چې [قِصَامٌ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٌ إِذَا رَجَعْتُمْ]

شرح - امام مالك رحمه الله فرماني چه هم په ايام تشريق كي دي اونيسي.

دليل مالک رحمه الله ⑥ امام مالك رحمه الله دليل دا دي. كه د يوم النحر نه وړاندي شي دا درې روژې اونه نيولې نوبه ايام التشريق كي دي ددې قضا راوړي. خكه الله تعالى فرمايلى دي كوم كس چي د هدي حيوان (خاروي) بيا نه مومي نو هغه دي د حج په ورځو كي درې ورځې روژې اونيسي. او ايام لتشريق هم د حج ورځې دي.

وَهَذَا وَفَتْهُ أَوْ وَحْت دَدِي دِي

سریخ - خکه جی رمی هم په دې ورځو کې کیږي نو د قرآن پاک د حکم مطابق په ايام التشریق کې دې ددې قصه راوړي

وَلَمَّا أَتَيْنَا الْمَشْهُورَ عَنِ الصُّومِرِ فِي هَذِهِ الْأَيَّامِ (١) اوزمور لپاره دلیل نهی مشهوره ده. د روزې نه په دې ورځو کې قَبْلَ تَقْدِيمِ إِلَيْهِ أَوْ دَخْلِهِ النَّهْضَ نَوْمٌ مُقِيدٌ كَوَلِي بِهِ شَيْءٌ يَدِي بَانْدِي نَصْ أَوِيَا بِهِ دَاخِلِيږي په دې کې نقصان، قَلَا يَتَذَي بِهِ مَا وَجِبَ كَامِلًا نونه به شی ادا کولې په دې سره هغه عبادت جی واجب شوې وی کمل

سریخ - دلیل الاحاف (٢) اوزمور دلیل دا دې چې په ايام التشریق کې د روزو نیولو به منع شوې ده خکه جی په حدیث کې دی (٣) لا تصوموا فی هذه الايام (٤) اودا حدیث مشهور دې اود حدیث مشهور په وجه کتاب الله مقید کولې شی یو خکه به نص یعنی (٥) ثلاثه ايام فی الحج (٦) د ايام التشریق نه علاوه په نورو ورځو پورې مقید کولې شی یعنی د ايام التشریق نه علاوه په نورو ورځو کې ددې روزو نیولو حکم شوی دې اوکله د کتاب الله نص په دې حدیث سره مقید نشی نو نهی په وجه به ددې ورځو په روزو کې په یقین سره مقید پیږد، شی اوبه دارن چې د دم قرآن په وجه کومې درې روزې واجب شوې وې هغه کاملې دې اودا قاعده ده جی کمل په بعض سره نشی ادا کولې لکه څنگه جی پروڼې د مزیگر قصا شوې لمونځ نن د لمر وپیږدو په وخت کې شی ادا کولې بهر حال په ايام التشریق کې دا روزې نشی نیولې اودا ايام التشریق نه روسته هم نشی ادا کولې خکه جی د دم په بدل کې د روزو وجوب خلاف قیاس ثابتې شوې وې اودا قانون دې چې کوم شی خلاف قیاس ثابت شی هغه به مختص وی په خپل مورد پورې اودهغې مورد د حج وخت دې نوچه د حج وخت اوخی ددې نه روسته روزه نیول ټیټک نه دی بلکه حکم به خپل اصل یعنی د هدی څاروی نه واپس کیږي نوچه د هدی حیوان (څاروی) کله هم حاصل شی دهغې قربانی به کوی.

د ايام التشریق نه روسته د روزو نیولو حکم

وَلَا يَذِي نَعْدَهَا (١) اَلْأَيَّامُ الصُّومِرُ يَدُلُّ اَوْنَه ادا کیږي روسته ددې (ایام التشریق) نه خکه چې روزه بدل دې وَالْأَبْدَالُ لَا تَنْصَبُ إِلَّا تَرْغَا وَبَدَل نه روې کیږي مگر په شریعت سره، وَالنَّهْضُ غَضَبٌ يَوْفُتُ الْحَيَّةَ اَوْ نَصْ خَاصْ کړی دی دا په وخت د حج پورې، وَجَوَّازُ الذَّمِّ عَلَى الْأَصْلِ اود قربانی کول په خپل اصل دی.

حل الفقه (٢) ولا یذو، ادیثا د ادا کول (٣) لا نصح، نصب نصبا، (٤) قاتول

سریخ (٥) الرد علی الشافعی (٦) په دې عسرت کې په امام شافعی (رحمه الله) باندې رد دې په دې طریقه چې د درې ذکر شوو روزو قصا د ايام التشریق نه روسته هم ټیټک نه ده خکه چې روزه د قربانی نه بدل دې اویو څیزو شریعت په حکم سره بدل ثابت کیدای شی اونص قرآنی روزه د حج په وخت پورې خاص کړې ده اود ايام التشریق نه روسته د حج وخت خارج شو نو د روزې نیولو اجازت به نه وی خکه چې دهغې خاص وخت ختم شو اود قربانی جواز د روزې بدل نه دې بلکه دا په خپل اصل دې نو د ايام التشریق تیریدو نه روسته صرف قربانی کوی روزې نشی نیولې

وَعَنْ هُرَّائَةَ أَمْرُفِي وَفِيهِ بَدْنِيرُ الشَّاةِ (١) اود حضرت عمر (رضی الله عنه) نه روایت دی چې دوی په دې سې واقعه کې د کډې به دې باندې حکم کړي وو

تشریح - قَائِدُ الْأَحْكَافِ (١) اوزمور تائید په دې سره هم کیږي چې یوقارن د هدی قربانی نشو کولې اود ایاة الحج درې روزې ترې هم فوت شوې وې تردې چې یوم النحر راغلو نوهغه ته عمره حکم او کړلو به وړه قربانی کړه یعنی د هدی حیوان (څاروی) ورکړه کوم چې اصل دې

په هدی باندې د عدم قدرت حکم

قَاتِلُ الْمُتَعَدِّ عَلَى الْهَدْيِ تَحْلُو عَلَيْهِ دَمَانُ (٢) که قادر نشو قارن په هدی باندې نو ځن دې حلال کړي اوبه ده دوی اودا قربانی دی (٣) دَمْرُ الْمُتَعَدِّ وَدَمْرُ التَّحْلِيلِ قَبْلَ الْهَدْيِ قربانی د تمتع او قربانی د حلالوای وړاندې د قربانی نه.

حل الفقه (٤) لا یقدر، قدر قدرة ض، قادر کیدل

تشریح - وجوب الدمان علی لقارن (٥) صورت د مسئلې دا دې که قارن درې روزې اونه نیولې اوده ته په قربانی باندې قدرت حاصل نشو نو ځان دې حلال کړي اوبه ده باندې دوی اودا قربانی واجب شوي یوه قربانی د قارن وبله قربانی ددې چې ده د هدی څاروی ذبح کاوه نه وړاندې ځن حلال کړلو

إِن لَمْ يَدْخُلِ الْقَارِنُ مَكَّةً وَتَوَجَّهَ إِلَى عَرَافَاتٍ (١) که داخل نشو قارن مکې ته بلکه روان شو عرفات ته. (٢) فَتَضَرَّعَ (٣) انْصَابُ الْعَمْرِ بِالْوُقُوفِ (٤) اَوَاوِغْرُ خَيْدَلُو دې ماتونکي د عمرې خپلې په سبب د وقوف (په ډگر عرفات کې) (٥) لَأَنَّهُ تَعَدَّى عَلَيْهِ أَذْوَاهَا خَكَّة جې متعذر شو په ده باندې ادا کول ددې (عمرې) (٦) لَأَنَّهُ يَصِيرُ بِأَيِّ أَعْمَالٍ الْعَمْرَةَ عَلَى أَعْمَالٍ لَمْ يَخْرُجْ جې وگرځیدو دې نداء کونکي د افعالو د عمرې په فعلو د حج، وَذَلِكَ خِلَافُ الشَّرْعِ اودا خلاف مشروع دې

حل الفقه (٧) رافضا، پریخودونکي

تشریح - فساد العمرة بالذهاب إلى العرفات (٨) دویمه مسئله دا ده چې قارن مکې ته د داخلیدو په ځای نیغ عرفات ته لاړ شی. نو دده عمره ماته شوه. خکه چې اوس ددې قارن لپاره عمره کول متعذر شو عمره کول ورته خکه متعذر شو. که دې د حج نه روسته عمره اوکړي. نو په دې کې د عمرې د افعالو ترتیب په حج باندې راغلو حالته دا د شریعت خلاف دې. مشروع دا دې چې قارن اول عمره اوکړي. اوبیا حج اوکړي.

صرف عرفات طرف ته په روانیدو د عمرې حکم

وَلَا يَصِيرُ إِلَّا بِمَجْرَدِ التَّوَجُّهِ (١) اونه گرځي پریخودونکي (د عمرې) صرف په روانیدو سره عرفات ته، هُوَ الْعَمْرَةُ مِنْ مَذْهَبِ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ أَيْضًا هَم دا قول صحیح دې. په مذهب د امام ابوحنیفه (رحمه الله)

حل الفقه (٢) توجه، متوجه. متوجه کیدل

تشریح - الروايتان في ترك العمرة بالتوجه إلى عرفات (٣) مسئله دا ده چې قارن صرف عرفات ته په رویدو باندې د عمرې پریخودونکي نه گرځي. بلکه ماتونکي به هله گرځي چې په نهمه ذوالحجه د زول نه روسته عرفات ته اورسی. او هلته وقوف اوکړي. د امام ابوحنیفه (رحمه الله) صحیح مذهب هم دا دې (٤) البتة دامام اعظم (رحمه الله) نه د حسن بن زیاد (رحمه الله) په روایت کې دا منقول دی. چې عرفات ته صرف په روانیدو سره دده عمره پاتې کیږي. اوقیاس دا دې. چې لکه څنگه په جمعه کې صرف جامع مسجد ته په روانیدو سره ما پسین ترک کړی نو دغه شان چې قارن صرف عرفات ته روان شی. نو د عمرې پریخودونکي دې شی

وَالْفَرْقُ لَمْ يَنْتَه وَبَيْنَ مَعْصِي الطَّاهِرِ وَمَا جُمِعَ إِذَا تَوَجَّهَ إِلَيْهَا وَفَرَّقَ دَامَام أَبُو حَنِيفَةَ (رحمه الله) لپاره په دې صورت اوبه مرنځکار

(١) قال الزبلي (رحمه الله) قلت حديث غريب وكذا ذكره في المبسوط فنقل عن عمره أنه أتاه رجن يوم النحر فقال إني سمعت بالعمرة إلى الحج فقال أذبح شاة قال ما معنى شئ قال سل أقاربك قال ما معنا أحد منهم فقال يا مغيث أعطه فينة شاة كذا في نصب الراية (١٢٩/٣) -

كتاب الحج

د جمعې د لمانځه په ورځ د جمعه كي دا دي چه كله متوجه شي هغې (جمعي) ته، **أَنَّ الْأَمْرَ بِالنَّاسِ أَنْ يَتَوَجَّهُوا إِلَى الْمَسْجِدِ** نَعْدَ آدَاءِ الطَّهْرِ، چې امر هلته په باب د جمعه كي (ده ته) روسته د ادا كاوه د ماپېښ نه، **وَالْمُتَوَجِّهِينَ** القرآن **وَالْمُتَوَجِّهِينَ** عَنْ قِيلَ آدَاءِ الْعَمْرَةِ أَوْ رَوَانِدِلْ په قران او تمتع كي مع شوي ده د دي نه وړاندي د ادا كاوه عمرې به، قافراً بودواړه (صورتونه) جلا جلا شو

تريح - وجه الفرق بين المسلمين (د امام ابو حنيفه رحمه الله) په نيز په دواړو مسئلو كي وجه د نوپېر د ده چه په جمعه كي كله د ماپېښ لمونځ ادا كاوه به روسته دي جمع مسجد ته روان شي نود جمعي خطاب چې **أَوْادُّوا اللَّهَ** ته متوجه دي. اوبه حج قران او تمتع كي د عمرې ادا كونه وړاندي د عرفات ته د تلو نه منع شوي دي هر كله چې په دي دواړو مسئلو كښي دومره توپير دي (چه په يو كي جمعي ته دتلو حكم متوجه دي اوبه بل كي عرفات ته د تنو نه منع متوجه ده) دا په جمعه باندې قياس كول نشي تيك كيدي

د عمرې په پرېځودو دم قران ساقط كيدل

قَالَ سَقَطَ عَنْهُ دَمُ الْقِرَانِ فرماني اوسقط شو دده نه دم قران، **يَا أَنَّهُ لَمَّا ارْتَفَعَتِ الْعَمْرَةُ لَمْ يَرْتَفِقْ بِآدَاءِ الشُّكْرِ** خكه چې كله عمره پاتې شوه. نوده ته توفيق ملاؤ نشو، د ادا كاوه د دوو عبادتونو، **فِيهَا وَعَلَيْهِ دَمُ الْقِرَانِ** الشُّرُوعِ اوبه ده باندې قرباني ده، د امله د پرېځودو د عمرې روسته د پيل نه په دي كي،

حل القصة (١) سقط، سقوطان ساقط كيدل، پريوتل (٢) ارتفعت، ارتفاعاً ترك كول، پريښول (٣) رفض پريښول
تريح - سقوط دم القران (١) مسئله دا ده چه قارن د عمرې د افعولو ادا كاوه نه بغير نيغ عرفات ته لاړلو نوده د دمې نه دم قران هم ساقط شو خكه چې د عمرې په پرېځودو سره دي د دوو عبادتونو جمع كړنكي نشو او هر كله چې ده ته د دوو عبادتونو جمع كاوه توفيق ملاؤ نشو نو په ده باندې دم قران يعني دم شكرم واجب نشوه البته په ده باندې د عمرې قضا واجب ده اود عمرې پرېځودو په وجه دم هم واجب دي دم جو ددي امله واجب دي چه ده په عمره كي د پيل كاوه نه روسته هغه ترك كړي ده. اوقصا د دي امله واجب ده چه ده په عمره كي پيل صحيح شوي وه اومسئله دا ده چه نفل په پيل كاوه سره لازمېږي كه هغه ترك كړي نوقضا به ئي راوړي.

وَعَلَيْهِ قَضَاؤُهَا (١) الْحَجَّةُ الشُّرُوعُ فِيهَا اوبه ده باندې قضا ددي ده، د امله د صحت د پيل په دي (عمره) كي، **قَالَتْ الشَّعْبَةُ وَاللَّهِ أَكْثَرُ** نومشابه شو (دا قارن) د محصر سره (چه د عمرې احرام ئي ترلې وي. اوبيا د ادا كونه بند شي او خان حلال كړي) والله اعلم

تريح - وجوب الدم والقضاء (١) دا كس د محصر پشان شو. محصر هغه څوك دي چه احرام ئي ترلې وي خود دشمن د ويرې يا د بل څه د امله د نسك د ادا كولونه بند شي. نودې به احرام پرانيزي. خو په ده باندې يوه قرباني اوقضا شته. هم دغه ډول د عمرې په پرېځودو باندې هم قرباني سره د قضا شته. والله اعلم

باب التمتع

دا باب د تمتع په بيان كي دي.

د حج تمتع الفضيلت

الْتَّمَعَةُ أَفْضَلُ مِنَ الْإِفْرَادِ عِنْدَنَا تمتع افضل دي د افراد نه

حل القصة (١) التمتع، نفع اوچتول (٢) افراد، خان له (٣)

تريح - الرواية الواحدة في فضل التمتع (١) صاحب د قدوري رحمه الله فرماني (١) چه حج تمتع د حج افراد نه افضل دي اوهم دا ظاهر روايت دي

دوهم نوك

كتاب الحج

وَمَنْ أَمِنَ خَيْفَةَ رَجَاءِ اللَّهِ أَنْ الْإِفْرَادَ أَفْضَلَ اودامام ابو حنيفه رحمه الله نه روايت دي چه فراد، فصل دي **لَأَنَّ التَّمَتُّعَ سَفَرًا وَاقِعًا لِعَمْرَةٍ خَكَةٍ** چې تمتع سفر دده واقع كېږي د عمرې لپاره **وَالْمَقْرَدَةُ سَفَرٌ وَاقِعٌ لِحَجَّةٍ** او حامي مفرد سفر دده وقع كېږي د حج دپاره،

تريح - اود امام ابو حنيفه رحمه الله نه په نادر روايت كي دا مفعول دي چه فراد افضل دي، هم شاعري علامه هم ددي قائل دي
دليل نادر الرواية (١) د نادر روايت دليل دا دي چه د حج تمتع سفر د عمرې لپاره وي خكه چې د ميقات نه د دليل نادر الرواية (٢) اود حج افراد سفر د حج لپاره وي خكه چې د ميقات نه د حج لپاره احرام تړي. او عمره عمرې لپاره احرام تړي. اود حج افراد سفر د حج لپاره خبره ده. چه فرض افضل دي د سنت نه. نوگوم سفر جي د فرض حج ست ده او حج فرض دي. اودا بنسكاره خبره ده. چه فرض افضل دي د سنت نه. نوگوم سفر جي د فرض حج لپاره وي هغه به بهتر وي د هغه سفر نه كوم حي د سنت يعني عمرې لپاره وي نو افراد افضل شو تمتع به.

دَجَّةُ ظَاهِرُ الرِّوَايَةِ أَنَّ فِي التَّمَتُّعِ تَحْقِيقَ الْبَيِّنَاتِ اووجه د ظاهر روايت دا ده چه په تمتع كي جمع د دوو عبادتونو ده، **قَالَتْ الْقِرَانُ** نومشابه شو د قران سره، **تُرْفَعُ زِيَادَةُ الشُّكْرِ وَهِيَ إِزَاقَةُ الذَّمِّ** په دي تمتع كي رېوت د بونسك دي. او هغه (زيات) تويول د وينې (يعني قرباني كول) دي.

تريح - دليل ظاهر الرواية (١) د ظاهر روايت دليل دا دي چه نبی ﷺ حج قران كړي وو. ووسی ﷺ چې كوم حج كړي وي. هغه به افضل وي نو قران افضل شو او تمتع هم د قران پشان ده خكه چې په دي كي دوي ادوا عبادتونه جمع كېږي نو تمتع به هم افضل وي. (٢) دويمه خبره دا چې په تمتع كي يو سوك يعني قرباني رېاني ده اودا به افراد كي نشته نوددي امله هم تمتع افضل دي د افراد نه.

وَسَفَرُهُ وَاقِعٌ لِحَجَّةٍ اوسفر د ده واقع دي د حج دده دپاره، **وَأَنَّ تَحْلُكَ الْعَمْرَةِ** اونهايمه كچه په مېنځ كي رغه عمره، خكه چې دا (عمره) تابع ده د حج، **كَتَمَّ الْحِلَّ** السنونو بين الجمع والنسك ايا پشان د واقع كېدو د سنو په مېنځ د جمعي اوسعي كي

تريح - الجواب من نادر الرواية (١) دنواد د روايت ځواب وركوي اوصاحب دده ايه رحمه الله فرماني چه چې د تمتع سفر هم د حج لپاره دي اوبه مېنځ كي د عمرې واقع كيدل ددي تابع دي لكه څنگه چې د سعي لى، لجمعه اوجمعي په مېنځ كي سنت واقع شي. نودا نشي وتيلي چې دا سعي د سنتو لپاره ده. بلكه سعي هم د جمعي لپاره وي. اوسنت د جمعي تابع وي. دغه ډول دلته هم د تمتع سفر د حج لپاره وي. اگرچه په مېنځ كي عمره واقع شي.

د تمتع قسمونه

وَالْحَكْمُ عَلَى وَجْهَيْنِ مُكْتَبَرٍ يَسُوقُ الْهَدْيَ و تمتع په دوي ادوا قسمه دي هغه تمتع چې شرلي ئي وي هدي **وَمُكْتَبَرٍ لَا يَسُوقُ الْهَدْيَ** اوبل هغه تمتع چې نه ئي وي شرلي هدي.

حل القصة (١) هدي د قرباني ځناور

تريح - قسمي التمتع (١) صاحب د قدوري رحمه الله فرماني. چه د تمتع دوي ادوا قسمونه دي (١) يوهغه چې حرم اړخ ته هدي او شري (٢) اوبل هغه چې هدي ئي نه وي شرلي.

وَمَعْنَى التَّمَتُّعِ التَّرَفُّقُ بِأَدَاءِ الشُّكْرِ فِي سَفَرٍ وَاحِدٍ او معنی د تمتع فائده اخستل دي په دوو عبادتونو چه حج وعمره دي) په يوسف كي، **مِنْ غَيْرِ أَنْ يُلْمَ بِأَهْلِهِ وَيُنْتَهَبَ إِلَيْهَا** صريحاً بغير ددي نه چې امام صحيحه او كړي دخپل اهل سره په مېنځ ددي دواړو كي، **وَيَذْخُلُهُ اخْتِلَافَاتُ بَيْنَهُمَا** اِنْ شَاءَ اللَّهُ تعالى اود، خپري په دي تعريف د تمتع كي اختلافات چې بيان به ئي كړو انشاء الله

حل القصة (١) ترفق نفع اوچتول (٢) ان يلهم الله العالم اقامت كول، راكوزيدل

كتاب الحج

ترويج: معنى التمتع * علامه مرغینانی رحمه الله فرمائی: چه د تمتع معنی ده. د حج او عمرې په مینځ کې په جبر وطن کې بغیرد امام صحیح نه په یوسف کې د دوو عبادتونو نه نفع اخستل دی.
معنى التامع وقسمه * د امام لغوی معنی ده صفت د احرام پاته پریستول بغیر د دې نه چې په خپل وضر کې ایسار شی اودا دوي (دوه) قسمه دی ① یو امام صحیح ② وبل امام فاسد، امام صحیح دا دې چه حج تمتع خپل د هدی حیوان (خاروی) به وی لیرې ③ او امام فاسد دا دې چه د هدی خاروی اولیرې د تنسې په تعریف کې څه اختلافات دی. انشاء الله موږ به هغه نزدې ذکر کړو.

د تمتع طریقہ

أوصفته أن يتقدم من البيئات في أشهر الحجة وطريقه ددي (حج تمتع) دا ده چه پیل به اوکړی د بیقات به په میاشتو د حج کې **فَيُضْرِبُ الْعُمْرَةَ وَيَدْخُلُ مَكَّةَ فَيَطُوفُ بِهَا وَيَسْعَى وَيَحِلُّ أَوْ يَقْعِرُ** او پخپل احرام به او ترې د عمرې اوداخل به شی مکې ته، نو طواف به اوکړی دې (عمرې) لپاره او سعی به اوکړی دې (عمرې) دپاره، او حلق به وکړی د قصر **وَيَذُلُّ مِنْ عَمْرَتِهِ** (وهذا هو تفسير العمرة وحلال شو دې د عمرې خپلې نه، او هم دا تفسیر د عمرې دې هل القصة ① ان يبدأ ابتداء، پیل کول]

ترويج - واضح ده

د عمرې طریقہ

أوصف لك إذا أراد أن يفرد بالعمرة فقل ما ذكرنا وأدغه شان چې اراده اوکړی چې خانله اوکړی عمره نوکړی به هغه کارونه کوم چې موږ ذکر کړل. **هَكَذَا أَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَمْرَةِ الْقَضَاءِ** (هم دغه ډول کړی رو رسول الله په عمره د قضا کې

حل القصة ① اراده اولاده اراده کول

ترويج: صاحب د قدوری رحمه الله فرمائی د عمرې چې کومه طریقہ د حج تمتع په صورت کې بیان شوه هم دغه طریقہ دخالی عمرې هم ده رسول الله هم عمره القضاء په دې طریقہ کړې وه

وَقَالَ مَا لَكَ لَا خَلَقَ عَلَيْهِ وَأَمَامَ مَالِكٍ رحمه الله فرمائی چه نشته حلق په ده باندې، **إِنَّمَا الْعُمْرَةُ الطَّوْفُ وَالسَّعْيُ** عمره صرف طواف اوسعی ده.

ترويج: البته امام مالک رحمه الله فرمائی چه په عمره کونکې باندې حلق نشته. عمره صرف د طواف اوسعی نوم دې.

وَمَقْتَضَاهُ مَا رَوَيْنَا وَحُجَّتْ زَمْرُودُ بَانْدِي هغه دې کوم چې موږ روایت کړلو. **وَقَوْلُهُ تَعَالَى {مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ} الْآيَةُ تَزَكَّى فِي غَمْرَةِ الْقَضَاءِ** (آیت) نازل شوې دې په عمره د قضا کې، **وَلَا تَمْنَأُ السَّائِكَانِ مَا تَحَرَّمُوا مِنَ التَّلْبِيَةِ** او بله دا چې هرکله ددې (دپاره) احرام وی په تلبیه و نیلو سره، **كَانَ مَا تَحَلَّلَ بِالْحَلْقِ كَالْحَجِّ نَوِي بِهِ ددې لپاره حلالیدل په حلق کاوه سره لکه د حج.**

ترويج: دلایل الاحناف رحمه الله خود امام مالک رحمه الله خلاف یو خود رسول الله عمل حجت دې ځکه چې په عمره القضاء کې نسی طواف سعی او حلق درې واړه عملونه کړی وو ② دوهم دلیل دا دې چه الله تعالی فرمایلی دی **لَقَدْ صَدَّقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الْبَاقِي لَقَدْ خَلَّنَا مِنَ الْمَسْجِدِ الْأَمْرَ أَنْ شَاءَ اللَّهُ آمِينَ {مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَالِفُونَ} إِذَا**

(من حديث ابن عمر رضي الله عنهما أخرجه البخاري في المع باب ١٠٤ رقم ١٦٩١ ومسلم في المع باب وجوب الدم على التمتع رقم ١٧٦).

دوهم توك

كتاب الحج

بیت د عمره لقضا په ډه کې نازل شوې دې او په دې کې حلق او قصر ذکر دی نو حلق یا قصر ضروری دی ② دریم دلیل دا دې لکه څنگه تلبیه د عمرې لپاره تحریم دې لکه څنگه چې تلبیه د حج لپاره تحریم دې نو حلق یا قصر به ددې تحلیل وی لکه څنگه چې حلق یا قصر د حج لپاره تحلیل دې

د طواف په پیل کې تلبیه رسول

وَيَقْطَعُ التَّلْبِيَةَ إِذَا ابْتَدَأَ بِالطَّوْفِ او تلبیه به پریردې کله چې پیل اوکړی په طواف.

هل القصة ① يقطع، قطعاً، قطعاً، ختم کول، ماتول
ترويج: المذهبان في وقت قطع التلبية صاحب د قدوری رحمه الله فرمائی ① چه عمره کونکې چې څنگه په طواف پیل اوکړی نو تلبیه و نیل به پریردې.

وَقَالَ مَا لَكَ رَحِمَهُ اللَّهُ: كُنَّا وَقَعَ بَعْرَةً عَلَى الْبَيْتِ او فرمائی مام مالک رحمه الله څنگه چې واقع شی نظر دده په بیت الله باندې، نو تلبیه به پریردې، **لَأَنَّ الْعُمْرَةَ زِيَارَةُ الْبَيْتِ وَتَمْرُؤُهَا** چې عمره زیارت د بیت الله دې اوهغه پوره سو په دې (لیدو) باندې

هل القصة ② وقع، وقوعاً، پریوتل، واقع کیدل ③ تتم، اتماماً، پوره کیدل
ترويج: او مام مالک رحمه الله فرمائی چه څنگه چې په بیت الله نظر پریوځی، نو تلبیه و نیل به پریردې
الدلیل مالک رحمه الله ④ دامام مالک رحمه الله دلیل دا دې چه عمره د بیت الله د زیارت نوم دې نو چه څنگه چې په بیت الله نظر پریوځی زیارت اوشو، نو تلبیه و نیل به پریردې

وَقَالَ {أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَمْرَةِ الْقَضَاءِ قَطَعَ التَّلْبِيَةَ حِينَ اسْتَلَمَ الْحَجَرَ} (اوزموږ لپره دلیل دا دې چه نسی په عمره القضاء کې پریستولی (پریخودې) وه تلبیه کله چې نې ټیکل کړلو حجر اسود،

هل القصة ① استلم، استلاماً، لاس لگول
دلایل الاحناف رحمه الله اوزموږ دلیل دا دې چه نسی په عمره القضاء کې چې کله په طواف کې حجر اسود ټیکل کړلو نو تلبیه و نیل نې پریستولو. داسې نه چې د بیت الله په کتلو نې تلبیه پریستولی (پریخودې) وه نو معلومه شوه چه د تلبیه د پریستولو وخت طواف دې

وَلَأَنَّ الْقَصْدَ هُوَ الطَّوْفُ او بله دا چې مقصود خو طواف دې **فَيَقْطَعُهَا عِنْدَ الْبَيْتِ** نو پریردې به تلبیه په وخت د پیل ددې (طواف) کې، **وَهَذَا يَقْطَعُهَا الْحَاجُّ عِنْدَ الْبَيْتِ** اوددې امله قطع کوی به نې ح چې په وخت د پیل د رمی کې

ترويج: دوهم دلیل دا دې چه د عمرې نه مقصود طواف دې، نو چه څنگه طواف پیل کړی، تلبیه دې پریردې لکه څنگه چې حاجی څنگه په رمی پیل اوکړی نو تلبیه و نیل پریردې

د تمتع د عمرې نه حلالیدل اود حج لپاره دوباره احرام تول

قَالَ وَيَقْبُرُ مَكَّةَ خَالاً او اوسیری به په مکه کې حلال **لَأَنَّ حُلَّ مِنَ الْقُسْرَةِ** ځکه چې دې حلال شو د عمرې نه
قَالَ إِذَا كَانَ يَوْمَ التَّوْبَةِ أَحْرَمَ بِالْحَجِّ مِنَ الْمَسْجِدِ چې که شی ورځ د توبه نو احرام به او ترې په حج سره د حیات نه، **وَالشَّرْطُ أَنْ يُحْرِمَ مِنَ الْحَرَمِ** او شرط دا دې چې احرام اونرې د حرم نه، **أَمَّا الْمَسْجِدُ فَلَيْسَ بِإِلَازِمٍ** هر چه حیات دې نو لازم نه دې (احرام تول ددې نه)

هل القصة ① يقيم، إقامة، قیام کول، حصاریدل ② احرام، احراماً، احرام تول

(من حديث ابن عباس رضي الله عنهما أخرجه الترمذي في المع باب ٧٩ رقم ٩١٩ وأبو داود في المناسك باب ٢٨ رقم ١٨١٧).

كتب الحج

تريح - القيام في مكة ثم احرام الحج * مسئلة دا ده چه عمره كونكي كله د عمري د احرام نه حلال شي سوي به هم په دي حالت كي په مكه كي قيام كوي (دا څه ضروري نه ده چه د مكې څخه به بهر ته نه وځي چه كله د ذوالحجه اتم تاريخ شي نو د حج لپاره به احرام او تري ددي احرام د حرم نه تړل شرط دي اود مسجد حرام نه شي تړل افضل دي دغه ډول د آتسي ذوالحجه نه وړاندي هم احرام تړل افضل دي.

وهذا لان في معنى البكى اودا خبره (څكه ده چه دي حاجي متمتع) په پشان د مكې دي وميقات البكى في المع

تريح - دليله * دليل دا دي چه دا سړي د مكې په حكم كي دي او مكې به په حرم كي احرام تري لكه څنگه چې ددي تفصيل په باب المواقيت كي تير شوي دي.

اول ما يتعلق بالعمرة او كوي به (مناسك د حج) لكه څنگه چې كوي حاجي مفرد، لان مؤدب ليعلم لان الله يقول في طواف الزيارة څكه چې دي ادا كونكي د حج دي البته دومره ده چې دي به رمل كوي په طواف زيارت كي ويتمى بعده لان هذا اول طواف له في العمرة وسعي به كوي روسته ددي (طواف زيارت) نه، څكه چې دا اول طواف دي دده (متمتع) په (موده د حج كي، (نوڅكه به په كي سعي كوي او چونكه د كوم طواف نه روسته چې سعي وي په هغي كي رمل وي نو دي به رمل هم كوي) خلاف المفرد لان الله قد سعى مرة في خلاف د مفرد (هغه به سعي اورمل نه كوي) څكه چې هغه سعي يوځل كړي ده (اوپه حج كي دوباره سعي مشروع نه ده)

حل لقمه * ١) مود ادا كونكي ٢) سعي، سعياف، كوښښ كول سعي كول

تريح - اتحاد افعال الممتع والمفرد الا في مسنتين * صاحب د قدوري رحمه الله فرماني دا متمتع به اوس هغه احكام كوي كوم چې مفرد بالحج كوي څكه چې دي اوس هم د حج د افعالوا ادا كونكي دي البته دومره توپير شته چې دا كس به په طواف زيارت كي رمل كوي اوپه صفا مروه كي به سعي كوي څكه چې په حج كي دا دده اولني طواف دي په خلاف د مفرد (هغه به رمل نه كوي) څكه چې هغه د طواف قدوم نه روسته سعي كړي ده او سعي صرف يوځل مشروع ده.

منه ته دتلو نه وړاندي د متمتع طواف او سعي كول

اولو كان هذا المتمتع بعدما احرمت بالعمرة طواف وسعي او كه وي دا متمتع روسته ددي نه چې احرام او تري د حج نو طواف او كړي اوسعي او كړي. قبل ان يدعوا الي من لم يزل في طواف الزيارة وړاندي ددي نه چې روان شي مني ته، نو رمل به نه كوي په طواف زيارت كي، ولا يسعى بعدها اوسعي به نه كوي روسته ددي نه

حل لقمه * ١) متمتع، نفع او چتونكي ٢) ان يوم، راح، روحا، تلل

تريح - اداء طواف القدوم والسعي قبل الرمي * وړاندي تير شو چه متمتع د عمري اركان او كړي، نوځان به حلال كړي اوپه مكه كي به قيام او كړي اوپيا به په اتمه ذوالحجه د حج لپاره احرام او تري اوس كه دي متمتع د حج احرام اونرلو اومني نه د تلو نه وړاندي نې طواف قدوم اوسعي او كړه، نو دا كس دي په طواف زيارت كي رمل نه كوي اونه دي ددي نه روسته سعي كوي كه په طواف قدوم كي نې رمل كړي وي او كه نه،

لان الله انى بذلك مرة څكه چې راتگه كړي دي په سعي باندي يوځل، (اودوباره سعي نشته)

تريح - دليله * د طواف زيارت نه روسته به سعي څكه نه كوي چه سعي د طواف قدوم نه روسته يوځل مشروع ده او يوځل ده كړي ده او په طواف زيارت كي به رمل څكه نه كوي چه سعي په دي سې طواف كي مشروع ده چه د هغي نه روسته سعي وي اود طواف قدوم نه روسته ده سعي كړي ده ددي امله به د طواف زيارت نه روسته سعي نه كوي اوچه سعي نشته، نورمل هم پاتي نشو.

وعليه دمر المتعمر الذي تلو اوبه ده باندي دم تمتع دي د امله د هغه آيت نه چې مونږ اولوستل، (لان لما

كتاب الحج

فان صام ثلاثة ايام في الحج وسعة اذا حج الى اهلته) كه نه مومي قرياني نو روژي به نيسي دري روژي به وړخو د حج كي او اووه كله چې واپس شي (خپل وطن نه) على الوجه الذي ينشأ في القران به هغه طريقه چې موږ بيان كړي دي په (بحث د قران كي.

حل لقمه * ١) لم يجد، وجد وجدانا، موندل

تريح - وجوب الهدى على المتمتع * صاحب د قدوري رحمه الله فرماني چه په حاجي متمتع باندي قرياني واجب ده دليل د الله تعالى ارشاد دي. (فمن تمتع بالعمرة الى الحج فما استوت من الهدي) او كه متمتع د هدي د څاروي په حاصلولو قادر نه وي خود قارن پشان دي د حج په زمانه كي دري روژي اونيسي او اووه روژي دي د حج د فرغت نه روسته اونيسي، تفصيل اودليل په حج قران كي تير شوي دي.

فان صام ثلاثة ايام من شوال كه روژي نې اونيو لي دري په مياشت د شوال كي (فراغتكم من الثلاثة) بې نې عمره او كه نه جائز كيږي ده لره د دري روژو نه (كومې چې د قرياني په بدل كي په ده باندي واجب شوي وي لان سبب وجوب هذا الصوم المتمتع څكه چې سبب د وجوب ددي (دري روژو) تمتع ده لان الله يقول في هذه الحالة غير متمتع څكه چې دا بدل دي د قرياني نه، اودي په دي حالت كي (چه د احرام تړلو نه وړاندي روژي اوبسي) نه دي متمتع، فلا يجوز اذا ذاق قبل وجوده ونودي جائز ادا كول ددي وړاندي د موجود كيدو د سبب ددي نه.

حل لقمه * ١) اعتذر، اعتذار، عمره كول

تريح - عدم اعتبار الصيام قبل احرام العمرة * صاحب د قدوري رحمه الله فرماني، كه يو كس په شوال كي دري روژي اونيو لي اوددي نه روسته نې بيا د عمري لپاره احرام او تړل نودغه دري روژي د حج تمتع د قرياني بدل نشي گرځي څكه چې ددي دري روژو د وجوب سبب تمتع دي اودي كس چې كله روژي نيو لي، نوپه هغه وخت كي دي متمتع نه وونود سبب نه وړاندي د يوڅيز موجود كيدل معتبر نه دي څكه هغه روژي د تمتع د قرياني نه بدل شي گرځي دي.

فان صامها) عتكة (بعدهما احرمت بالعمرة) او كه دا روژي نې اونيو لي روسته ددي نه چې احرام نې تړلي وو د عمري لپاره، قبل ان يطوف جازعتا وړاندي ددي نه چې طواف او كړي نوجائز دي زموږ په نيز

تريح - المذهبان في اعتبار الصيام بعد احرام العمرة قبل الحج * ١) او كه د عمري د احرام تړلو نه روسته نې دا روژي اونيو لي نو زموږ په نيز دا جائز دي.

ولا الشافعي رحمه الله له قوله تعالى (فصيام ثلاثة ايام في الحج) خلاف ثابت دي د امام شافعي رحمه الله د هغوي لپاره

تريح - ودامم شافعي رحمه الله په نيز جائز نه دي.

ادله * دامام شافعي رحمه الله دليل د الله تعالى ارشاد دي (فصيام ثلاثة ايام في الحج) څكه چې ددي روژو لپاره حج مقرر شوي دي، نو دا روژي به هله معتبر وي چه د حج د احرام نه روسته وي اوچه د حج د احرام نه وړاندي اونيو لي شي، نو دهغي به څه اعتبار نه وي.

تريح - دليل الاحناف * زموږ دليل دا دي چه دي كس د سبب د وجود نه روسته معني د تمتع موندلو نه احرام تړلو نه روسته به دا روژي معتبر وي.

حل اللغة ١ اشعار اشعار: زخمى كولو سره زخم په وينا ككړول

ترجیح: - المنهجان في اشعار البدنة ١ مسئله دا ده ١ كه د هدى خاړو وزه يا كله وي نو په اتفاق سره به د دې اشعار نه كوى او كه بدنه وي نود صاحبينو ٢ په نيز به د دې اشعار ك لې شى ٢ اود امام ابو حنيفه رحمه الله به نيز د دې اشعار كول مكروه دى.

والاشعار او اشعار به نه كوى د امام ابو حنيفه رحمه الله به نزد او اشعار مكروه دى هو الاذماء بالجر لغة واشعار به لغت كي زخمى كول او په وينه ككړول دى **وَصِفَتْهُ أَنْ يَشُقَّ سَنَامَهَا بِأَنْ يَطْعَنَ فِي أَسْفَلِ السَّنَامِ** او طريقه دې داده چې داوېن بوق به خيره كړى. په دې شان چې نيزه لاندې اړخ ته وي **مِنْ الْجَانِبِ الْأَيْمَنِ أَوْ الْأَيْسَرِ** دې نې نه ي د چې اړخ نه. **فَالْوَأَلُ الْأَيْمَنُ هُوَ الْأَيْسَرُ** لمان وانى چې حق مشابهه چې اړخ دى.

حل اللغة ١ الادماء د زخم نه وينه ويستل ٢ جرح زخم ٣ ان يشق شق شقان شلول ٤ سنام قوب ترجم: - معنى الاشعار ١ په لغت كي اشعار زخمى كول او وينه راويستل دى. او طريقه دې دا ده چې بڼى اړخ ته د قوب نه لاندې به نيزه او هلى. او دهغه خاني به اوشلوى. متاخرين عالمان **يَطْعَنُ قَرْمَانِي** چه صحت سره زيات مشابهه چې اړخ دى. يعنى چې اړخ ته اشعار كول زيات مناسب دى.

لَأَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَعَنَ فِي جَانِبِ الْيَسَارِ مَقْصُودًا ١ خكه چې نبى **صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ** په چې اړخ كي نيزه قصد او هلى وه **وَفِي جَانِبِ الْأَيْمَنِ اتِّفَاقًا** او په بڼى اړخ كي په اتفاق سره

حل اللغة ١ بان يطعن طعن طعننا فنه نيزه ورخښول ترجم: - دليله ١ دليل دا دې چه د نبى **صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ** نه دواړو طرفونو نه اشعار مروى دې خو نبى **صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ** په قصد سره چې اړخ ته نيزه وهلى وه. او بڼى اړخ ته نې اتفاقاً وهلى وه. اودا بڼكاره خبره ده چه پيغمبر كوم كار په قصد سره كوى نود امت لپاره هغه واجب الاتباع وى

وَيَطْعَنُ سَنَامَهَا بِالْأَيْمَنِ او د دې بوق به په وينو گنده كړى د خبرور كاوه دپاره

حل اللغة ١ يلطع يلطع ليطعن ككړول ترجم: - صاحب د هدايه رحمه الله فرماني چه د اشعار په وخت كي دې په وينه خاړو قوب ككړى چه خلگ پوهيږى چه دا د هدى حيوان (خاړو) دى

وَهَذَا الصَّنَمُ مَكْرُوهٌ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ اودا حركت مكروه دى د امام ابو حنيفه رحمه الله په نزد **وَعِنْدَ هَاشِمٍ وَغَيْرِهِ** الشافعي رحمه الله سنة اود صاحبينو **صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ** به نيزه دې اود امام شافعي رحمه الله په نزد سنت دى

ترجیح: - صاحب د هدايه رحمه الله د مذاهو بيان كوى اودا فرماني چه اشعار يعنى نيزه وهل او قوب زخمى كول د امام ابو حنيفه رحمه الله په نيز مكروه عمل دى اود صاحبينو **صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ** په بيزغير كراهته ج نژدې اود امام شافعي رحمه الله به نيز مسنون دى هم دا د حضرت امام مالك او امام احمد او جمهورو عالمانو **يَطْعَنُ مَذْهَبُ** دى **لِأَنَّهُ مَرْثِي عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ** ١ **وَعَنِ الْخَلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ** خكه چې دا د نبى **صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ** او خلف راشدينو نه راويت دى

١ قال الزيلعي رحمه الله رواية الطعن في الجانب الأيمن فأخرجه مسلم... عن ابن عباس... وأما رواية الطعن في الأيسر فدروا ابو يعلى الموصلي في مسنده كذا في نصب الراية ١٣٤/٢
٢ من حديث ابن عباس **صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ** أخرجه مسلم في الحج رقم ٢٠٥ وأبو داود في المناسك باب ١٤ رقم ١٧٥٩ والنسائي في المناسك باب ٦٤ رقم ٢٦٠٠ وابن ماجه في المناسك باب ٩٦ رقم ٣٠٩٧ والترمذي في الحج باب ٦٧ رقم ٩٠٦ وأحمد في المسند (٢٥٤/١).

ترجیح: - دليل الشافعي رحمه الله ١ د امام شافعي رحمه الله دليل دا دې چه د اشعار عمل رسول **صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ** و دخلنا. راشد نه ثابت دى. لكه امام ترمذى چې ذكر كړى دى. او كوم عمل چې د رسول **صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ** نه بابت شى د هغې به مستونيت كى خه شك پاتې شو

وَمَنْ أَلَّ النَّفْسَ مِنْ الْقُلُوبِ أَنْ لَا يَمَاجِرَ إِذَا قَرَّ دَمًا أَوْ كَلًّا د صاحبينو **صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ** دليل دادې چې د تنقيد مقصود د دې چه بدنه اونه شري شى كله چې اوبه او وينو ته راشي **أَوْ يَدُ إِذَا ضَلَّ** د ا و پس كړې شى كده چې بې دركه شى **وَنَهَى فِي الْأَشْعَارِ أَتَمَّ الْأَلَّةَ الزَّمَاوَدَا** خبره په اشعار كي په پوره طور خكه ده چه اشعار بڼه لازم دى **فَيَسْ هَذَا الْوَجْهَ يَكُونُ سَنَةً** په دې امله سره خواشعار سنت شو **لِأَنَّهُ عَارِضٌ جِهَةٌ كَوْنُهُ مَثَلَةٌ** مگر په دې كي د مثله كيدو وجه راغله. **فَقُلْنَا بِحَسْنِهِ** په دې امله سره موږ اروښل چې دا بڼه دى.

ترجیح: - دليل صاحبين **صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ** د صاحبينو **صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ** دليل دا دې چه د هدى خاړو ته غاړ كى اچول د دې مقصد لپاره وى. كه د هدى حيوان (خاړو) د اوبو يا فصل ته ورشى. چه هغوى نې نه شري. يا كه هغه ورك شى هغه واپس كولې شى. اودا خبره په اشعار كي په كامله طريقه موجود ده. اولازمه هم ده. خكه چې داسې زخم ډير زړ نه بڼه كيږي. چه هر سرې دا وينى. نو پوهيږي به چې دا هدى حيوان (خاړو) دې. بهر حال په دې اعتبار سره اشعار سنت دي. البته دا ده چې په اشعار كي مثله هم موجود ديږي. او مثله ممنوع ده. نود دې امله موږ مينځنۍ لار اختيار كړه. او هغه دا چې اشعار نه مكروه دي. اونه سنت دي. بلكه مستحسن امر دي

السؤال والجواب ١ او كه ته دا او واني. چه اشعار د احاديثو نه ثابت دي. نو بيا خنكه مسنون نشو نود دې خواب دا دې. چه احاديث دواړه قسمه وارد شوى دي. حرامونكى هم او مباح گرځونكى هم. نو محرم ته ترجيح وركړې شوه او اشعار مكروه او گرځولي شو.

وَأَبَى حَنِيفَةَ أَنَّهُ مَثَلَةٌ وَأَنَّ مَنِيَّ عَنْهُ امام ابو حنيفه رحمه الله دليل دا دې چې اشعار مثله ده و مثله مسنوعه ده **وَكُونَهُ الشَّعْرُ مَنْ قَالَ تَرْجِعُ لِلْعَوْرِ** او كه تعارض راشي نو غوره والې به محرم لره وى.

ترجیح: - امام ابو حنيفه رحمه الله دليل دا دې چې دا مثله ده او مثله كول ممنوع ده او كه تعارض واقع شى نو ترجيح محرم ته وى

وَأَشْعَارُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَتْ لِحْيَانَهُ الْهَذِي اود نبى كريم **صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ** اشعار كول د هدى د ساتنه لپاره وو **لِأَنَّ الشُّرَكَاءَ لَا يَمْتَنِعُونَ عَنْ تَعْرِضِهِ إِلَّا بِهَ خَكَةٍ** چې مشركان به د هدى د چيرلو نه نه قلاريدل مگر په اشعار سره **وَقِيلَ: إِنَّ أَهْلَ حَنِيفَةٍ كَرِهُوا أَشْعَارَ أَهْلِ زَمَانِهِ** او ونيلى شوى دى چې امام ابو حنيفه رحمه الله دخپلي زمانې اشعار مكروه كړي دې **لِيُبَيِّنَ لِقَوْمِهِ فِيهِ عَنِ وَجْهِ يَخَافُ مِنْهُ الْبَرَايَةُ** چې دغو خلگ و به په شعار كي دومره مبالغه كوله په كوم سره چې نوښت ته د خويږيدو ويره به وه **وَقِيلَ: إِنَّهَا كَرِهُوا إِشَارَةً عَلَى التَّقْيِيدِ** اودا هم ونيلى شوى دى چې دوى په تقليد بڼدي اشعار ته مكروه ونيلى دي.

ترجیح: - الاجوبة من مستدل الشافعي رحمه الله ١ اود **صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ** نه د امام شافعي رحمه الله دليل خواب دې د دليل حاصل دا دې چه د نبى **صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ** اشعار كول د هدى د خاړو د ساسه لپاره وو خكه چې مشركان به د هدى د خاړو د ذبح كوه نه په هغه وخت كي منع كيدل. چه د هغې اشعار به شوې وو. او چونكه زموږ په زمانه كي دا خبره نشته. نود اشعار خه اړتيا هم پاتې نشو. ٢ امام طحاوى رحمه الله فرماني چه امام ابو حنيفه رحمه الله دخپلي زمانې د خلگ اشعار ته مكروه ونيلى وو. خكه چې دهغوى په زمانه كي به خلگو په اشعار كي دومره مبالغه كوله چه بعضي وخت به هغه د خاړو د هلاكت سبب او گرځيدلو. نو نفس اشعار د امام ابو حنيفه رحمه الله په نيز مكروه نه دي ٣ او بعضي حضراتو فرمانيلى دي چه اشعار كول مكروه نه دى. بلكه اشعار ته په قلاده باندي

ترجیح ورکول مکروه دی. یعنی غار کی سنت ده. اگرچه اشعار هم سنت دی

د تمتع ساق الهدی او غیر ساق الهدی په تحلیل کې فرق

قَالَ (فَإِذَا دَخَلَ مَكَّةَ طَافَ وَسَعَى) وَهَذَا لِلْعُمْرَةِ أَوَكَلَهُ جِي مَكِّي تَه دَخُول أَوَكْرِي نَو طَوَاف أَوْسَعِي بَه
اوکړی اودا د عمرې لپاره دی عَلَي مَا يَتَنَافِي مُمْتَعٍ لَا يَسُوقُ الْهَدْيَ لَكِه جِي مَوْر بِيَان کړې دې دهغې تمتع په
صورت کې چا جی هدی نه وی روانه کړې (لَا أَلَا تَلَا يَسُوقُ الْهَدْيَ لَكِه جِي مَوْر بِيَان کړې دې دهغې تمتع په
دې نه حلالیږي تر هغه وخته پورې چې په ورځ د ترویبه د حج احرام او ترې

حل الله ① دخوله دخولان: داخلیدل

شرح: الفرق بين تحليل ساق الهدى وغير ساق الهدى ① مسئله دا ده چه هغه تمتع چې ځان سره نه هدی شړلې
وی چه مکې ته داخل شی نو د عمرې لپاره دې طواف اوسعی اوکړی اودا طواف اوسعی داسې دی لکه
څنگه چې موږ دهغه تمتع په صورت کې بېن کړی دی. کوم چې هدی نه وی شړلې البته دومره توپیر
دې چه کوم تمتع ځان سره هدی شړلې وی. دې د عمرې په طواف اوسعی باندې نه حلالیږي یعنی د تمتع
چې هدی نه شړلې وی اوکه نه، د دواړو په طواف اوسعی کې څه توپیر نشته البته دومره توپیر شته چه کوم
تمتع ځان سره هدی شړلې وی دې د عمرې نه روسته نه حلالیږي حالانکه دې په په یوم الترویبه باندې د حج
احرام ترې. حاصل دا چې هدی ځان سره شړونکې او قارن دواړه یوشان دی. لکه څنگه چې قارن د حج
او عمرې په مینځ کې نه حلالیږي دغه ډول دا تمتع هم د حج او عمرې په مینځ کې نه حلالیږي. فرق صرف
دومره دې چې د قارن احرام د حج نه وړاندې موجود وی اودا تمتع په یوم الترویبه باندې د حج احرام
ترې ددې په خلاف هغه تمتع چې هغه ځان سره هدی نه وی شړلې هغه د عمرې ادا کاوه نه روسته
حلالیږي

يَقُولُ صَلَّى لَكَ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (لَا تَسْتَقْبِلُ مِنْ أَمْرِ مَا اسْتَبْرَأْتَ مِنْهَا) ارشاد په وجه که ماته په خپله اړه کې دمخکې نه
معومه هغه وې کوم چې روستو ظاهر شو مَا سَأَلْتُ الْهَدْيَ وَجَعَلْتُهَا غَمْرَةً وَتَحَلَّلْتُ (نوما به هدی نه وه روانه کړې،
اودا به مې عمره کړې وه وَهَذَا يَنْفِي التَّحَلُّلَ عِنْدَ سَوْقِ الْهَدْيِ دَنَبِي او حلال شوي به هم وې. دا حدیث د هدی
رواندو په صورت کې د حلالیدو نه نفی کوی

حل الله ① تجعلها اجعل جعلاً: کول، جوړول

شرح: دليله ① دليل دا دې چه نسی ﷺ د حجة الوداع په موقع چې کله مکې ته داخل شو نو صحابه کرامو ته
ته نه حکم اوکړلو چه د حج احرام فسخ کړئ اود عمرې احرام او ترې. صحابه ددې حکم تعمیل اوکړلو اود
عمرې احکام نه پوره کړل ددې نه روسته صحابه کرام ﷺ په دې انتظار کې وو چه نسی ﷺ خلق کوی او ځن
حلالوی که نه، په دې باندې نسی ﷺ او فرمائیل. که ماته د وړاندې نه دا معلومه وه چه سوو د هدی د حلالیدو
نه مانع ده نوما به ځان سره هدی نه راوستله. خو چونکه ما ځان سره هدی راوستی ده نو څکه نه حلالیږم ددې
حدیث نه معلومه شوه. چه د سوق هدی په صورت کې تمتع چې د عمرې افعال اوکړی نو نه حلالیږي

د عمرې نه روسته په اهام الحج کې احرام تړل

يَوْمَ تَجُزُّ بِالْحَجَّةِ يَوْمَ التَّوْبَةِ (كَتَبَ يَوْمَ أَهْلَ مَكَّةَ عَلَى مَا يَتَنَافِي أَوْ دَحِ احْرَامَ بَه أَوْتَرِي پَه ورځ د ترویبه لکه چې مکې وال
ترې څنگه چې موږ سر کړی دی (وَأَنْ قَدَّمَ الْإِحْرَامَ قَبْلَهُ جَازًا) اوکه احرام نه مخکې او تړلو د
دې نه وړاندې. نو خبر دی (وَمَا تَحِلُّ الْمُتَمَتِّعُ مِنَ الْإِحْرَامِ بِالْحَجَّةِ فَهُوَ أَفْضَلُ) اومتنع جی څومره زر احرام او ترې. نو دا

من حديث اسـ ﷺ أخرجه البخاري في الحج باب ٨١ ومسلم في الحج رقم ٢١١٠، ٢١١١

بهر تړی

شرح: صاحب د قدوری ﷺ فرماني چه تمتع به د عمرې افعالو پوره کړی. روسه په ننه دوو حجه د
حج لپاره احرام تړی لکه څنگه چې مکې به اومه ذوالحجه احرام تړی څکه چې دې هم د مکې به حکم کې
دې څوکه د یوم الترویبه نه وړاندې نه احرام او تړل نوهم جائز ده بلکه افضله ده څکه چې تمتع د حج احرام
څومره وړاندې او ترې نو دا افضله ده

يَسَافِرُ بَيْنَ الْمَسَارِعَةِ وَتَيَادَةِ الْمَشَقَّةِ څکه چې په دې کې مسارعت او زیاتولې د محنت دې (وَهَذِهِ الْأَفْضَلُ مِنْ حَقِّ
مَنْ سَاقَ الْهَدْيَ اودا به تر والې د هغه تمتع په حق کې دې چا چې هدی رو نه کړې وی (وَمَنْ حَقَّ مِنْ لَمْ يَسُقِ
(وَعَلَيْهِ دَمًا) ودهغه په حق کې هم چې نه نې وی روانه کړې او په دم دې (وَهُوَ دَمُ الْمُتَمَتِّعِ وَدَا قَرَبَى د تمتع ده
عَلَي مَا يَتَنَافِي لَكِه جِي مَوْر بِيَان کړې دې

شرح: دلالة ① ودليل دا دې ① چه د احرام په تړلو کې جنتی کول مسارعت لى الخیرات دې ② وربت
مشقت دې او عبادت د مشقت د زیادت په وجه افضل وی په حدیث کې دى (لَا أَفْضَلَ الْعِبَادَاتِ أَحْضَاهَا) علامه
مرغینى ﷺ فرماني. چه په دې افضلیت کې هغه کس چې هدی نه شړلې وی او هغه کس چې هدی نه
وی شړلې دواړه برابر دی. یعنی د دواړو لپاره جنتی افضل ده

إِذَا خَلَقَ يَوْمَ الْفَتْحِ فَقَدْ حَلَّ مِنَ الْأَحْرَامَيْنِ (اوکله چې سراوخرنی د قربننې په ورځ نو حلال شود دواړو حر موبو
بِأَنَّ الْخَلْقَ فُحِّلَ فِي الْحَجَّةِ څکه چې د سرخرنیل حلالیدل دی په حج کې (كَانَ لَوْ فِي الْفَتْحِ قَبْلَ أَنْ يَسْأَلَ لَكِه
سلام چې په لمنځه کې دې

شرح: تحليل التمتع بالحلق ① صاحب د قدوری ﷺ فرماني چه په تمتع حاجی باندې قربنې واجب ده لکه
څنگه چې وړاندې تیر شو تمتع چې کله په یوم النحر خلق ی قصر وکړلو نو دې د حج او عمرې دواړو
احرامونو نه حلال شو څکه چې خلق په حج کې حلالو کې دې لکه څنگه چې په لمنځه کې سلام حلالو کې
دې. نویه خلق سره به د حج او عمرې دواړو د احرامونو نه حلال شی.

د اهل مکه لپاره د تمتع او قران حکم

وَلَيْسَ لِأَهْلِ مَكَّةَ تَمَتُّعٌ وَلَا قِرَانٌ (اودمکې والو لپاره نه تمتع شته اونه قران (وَأَمَّا أَهْلُ الْأَقْدَامِ فَخَاصَّةً د دوی لپاره
خو صرف ځنله حج دې

شرح: المدهبان في التمتع والقران للمكي ① مسئله دا ده چه د مکې اوميقاتی لپاره نه تمتع شته وه
قران بلکه ددوی لپاره صرف حج فراد دې څوکه ددې باوجود دوی تمتع یا قران اوکړلو سو خبر دې
خوگه هگر دې اوددې په وجه نه په ده دم حر لازمېږي

قَالَ خَلَفًا لِلشَّافِعِيِّ رَحِمَهُ اللَّهُ (بِه حَلَفِ دَامَمِ شَافِعِي ﷺ

شرح: وامام شافعی ﷺ فرماني چه دمکې اوميقاتی لپاره تمتع او قران جائز دي. او په دوی باندې دم جبر نه
لازمیږي لکه څنگه چې په آفاقي باندې واجبیږي

دليله ① د مام شافعی ﷺ دليل د الله تعالی رشد دې (فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ لِيُتَجَرَّعَ فَاسًا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ))
دې کې دا حکم مطلق دي. د مکې اوميقاتی څه تفصیل په کې نشته. څکه تمتع او قران دمکې ر ميفاتی
دواړو لپاره جائز دي

وَالْحَجَّةُ عَلَيْهِ قَوْلُهُ تَعَالَى (ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلَهُ خَافِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) اوده حجت د الله ﷻ قول دې (ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ
يَكُنْ أَهْلَهُ خَافِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) دا حکم دهغه چا لپاره دې چې کورولا نه وی او په اوسې د مسجد حرم په

ترويج - دليل الاحناف رحمته الله زموږ دليل دالله تعالى دا ارشاد دې چې **﴿ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ اَهْلًا مَخَافِي السُّجُودِ﴾** يعني تمتع د هغه چا لپاره دې چې ده کورواله د مسجد حرام سره نه اوسېږي يعني حج تمتع د غيرمکي آفاقي لپاره دې. ثوابته شوه چې تمتع د مکي لپاره نه دې. په دې آيت کي د **﴿ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ اَهْلًا مَخَافِي السُّجُودِ﴾** د اودامام شافعي رحمته الله په نيزد وجوب هدي حکم دې.

﴿وَلَا تُرْغِمُ الْفُرْقَةَ يَسْقَاطُ اخْذُ السَّفَرِ تَنْتِزِلُ او خُكَّه﴾ چې د تمتع او قران مشروع کيدل په دوو سفرونو کي ديو په ختمولو سره د راحت ور کاوه لپاره **﴿وَهَذَا فِي حَقِّ الْاَفَاقِي﴾** دې اودا راحت د آفاقي په حق کي دې

ترويج - دوهم دليل دا دې چې حج تمتع او قران ددې لپاره مشروع شوي دې. چې د حج او عمري د دوو سفرونو نه يو ساقط کړي او آسانتې پيدا شي اودا آسانتيا د آفاقي لپاره ده د مکي لپاره نه ده. ځکه چې مکي خود سفر محتاج نه دې.

﴿وَمَنْ كَانَ دَاخِلَ الْمَقَاتِلِ فَهُوَ يَحْتَسِبُ﴾ او کوم سړي چې په مواقيتو کي دننه اوسېږي دې پشان دمکي د **﴿حَتَّى لَا يَكُونَ لَهُ مُنْعَةٌ وَلَا قِرَانٌ﴾** تردې چې دده لپاره تمتع او قران نيشته.

ترويج - داخل المقاتل في حكم المكي صاحب د قدوري رحمته الله فرماني چې په ميقات کي دننه واړه خلک دمکي په حکم کي دي. نو د ميقاتي لپاره د مکي پشان تمتع او قران نشته.

﴿يُخْلَفُ الْمَكِّي إِذَا غَزَا إِلَى الْكُوفَةِ وَقَرَنَ بِهِ خَلَفَ د مَكِّي﴾ کله چې دې کوفي ته داخل شي. اود هغه ځاي ته قران اوکړي **﴿حَتَّى يَصْرُحَ بِأَنَّ غَزَاةً وَحْتَهُ مِيقَاتُهَا﴾** نو دا صحيح دې ځکه چې دده عمره او حج دواړه ميقاتي دي **﴿فَصَارَتْ لِذَلِكَ الْاَفَاقِي﴾** نو دې په شان د آفاقي شو.

ترويج - البته دا که يو مکي د حج دمباشتو نه وړاندې د ميقات نه بهر تلې وي اود هغه ځاي نه احرام اوږي. سو بغير کراهته جائز دې ځکه چې دده حج او عمره دواړه ميقاتي دي. نو ځکه دا کس د آفاقي په مرتبه کي شو او آفاقي قران کولې شي. نو دا کس هم قران کولې شي البته دا خپل دې کولې شي که پرکس د حج د ماستو نه روسته کوفي ته داخل شي بود هغه لپاره قران ممنوع دې

د تمتع د عمري په روسته خپل وطن ته واپس کيدل

﴿وَإِذَا عَادَ الْمُتَمَتِّعُ إِلَى بَلَدِهِ فَقَدْ فَرَغَ مِنَ الْعُمْرَةِ﴾ که واپس شو تمتع خپل ښار ته د عمري ادا کولونه روسته **﴿وَلَمْ يَكُنْ سَاقٍ اَهْلًا يَبْطُلُ مُنْعُهُ﴾** اونه نې وه بوتلې دخان سره قرباني نوباطل شوده تمتع

حل الله ^١ عاد عودان واپس کول ^٢ فراغ فارغ کيدل ^٣ بطل، بطلان، باطل کيدل
ترويج - آفاقي چې د حج په مېشتو کي د عمري افعال اوکړي. اوبيا خپل وطن ته واپس شي. اوبيا هم په دغه کل د حج لپاره احرام اوږي نو دا کس تمتع دې که نه؟ نو ددې دوې ادوا صورتونه دي يودا چې دې کس خان سره هدي اوږي وي او بل صورت دا چې خان سره نې هدي نه وي اوږي د اولنې صورت حکم په دوهم عبارت کي راځي. اوبه دوهم صورت کي د اخافو رحمته الله په اتفاق سره دده تمتع باطل شو.

﴿لَا تَنْتَهِزُ الْمَقَاتِلَ إِلَّا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ چې ده ددوونسکوبه مينځ کي صحيح الامام اوکړو. **﴿وَيَذَلِكْ يَبْطُلُ الْمُتَمَتِّعُ اَوْ يَدْخُلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾** ددې سره تمتع باطل کيږي. **﴿كَذَلِكَ عَنْ عِدَّةٍ مِنَ التَّابِعِينَ﴾** (١) داروايت دې ديو جماعت

(١) من اثر سعيد بن المسيب وعطاء وطاوس ومجاهد والحمي أخرجه الطحاوي في كتاب أحكام القرآن كذا في نصب الرتبة (١٤٠/٣)

ترويج - دليل دا دې چې د حج او عمري په مينځ کي ددې کس الامام صحيحه موجود شو وپه امام صحيحه سره تمتع باطلېږي نو ځکه د ده تمتع باطل شو هم داسې د تابعينو رحمته الله د يو جماعت نه نقل شوي دي. امام طحاوي رحمته الله د حضرت سعيد بن مسيب، عطاء بن ابي رباح، مجاهد او ابراهيم نخعي رحمته الله نه روايت کړي دي

د سائق هدي د عمري په روسته وطن ته واپس راتل

﴿وَأَسَاقِ الْهَدْيَ فَإِلَّا سَاقًا لَا يَكُونُ صَاحِبًا﴾ او که ده هدي بوتلې وه نودده الامام به صحيح به وي **﴿وَلَا يَبْطُلُ مُنْعُهُ عَنِ الْاَفَاقِي﴾** اونه به وي باطل دده تمتع دشيخو رحمته الله په برد

ترويج - المدهان في تمتع ساقى الهدى ورجوعه الى الوطن ^١ په دې عبارت کي د اولنې صورت بيان دې هغه دا چې تمتع چې خان سره نې هدي بوتلې وي. هغه عمره اوکړي. اود عمري نه روسته خپل وطن ته ورسېږي اوبيا هم په دغه کل حج ادا کړي. ^٢ نو دا کس د شيخينو رحمته الله په نيز دده تمتع نه باصري

﴿وَقَالَ مُحَمَّدٌ: رَحِمَهُ اللَّهُ يَبْطُلُ، لِأَنَّهُ أَذَاهُ بِفَرْتَيْنِ﴾ او امام محمد رحمته الله فرماني چې باطل به شي ځکه چې ده حج او عمره په دوو سفرونو کي ادا کړل.

ترويج - اودامام محمد رحمته الله په نيز دده تمتع باطلېږي.
دليله ^٣ اودامام محمد رحمته الله دليل دا دې چې دې کس حج او عمره په دوو سفرونو کي ادا کړل. حالانکه تمتع دواړه په يو سفر کي ادا کوي. نو دا کس تمتع نشو.

﴿وَلَمَّا انْقَضَتْ الْعِدَّةُ مَسَّحَتْ عَلَيْهِ مَا دَامَ عَلَى رَأْسِهِ﴾ د شيخينو رحمته الله دليل دادې چې واپس کيدل په ده حق اولازم دي ترڅو چې دې په نيت د تمتع وولان **﴿وَلَا تَنْتَهِزُ الْمَقَاتِلَ إِلَّا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾** ځکه چې ليرل دده په لره دحالايدونه منع کوونکي دي نودده الامم به صحيح نه وي

ترويج - دليل الشيخين رحمته الله د شيخينو رحمته الله دليل دا دې چې ترڅو پورې دا کس د تمتع په نيت قنم وي بويه ده باندې د وطن نه مکي معظمې ته واپس کيدل لازم دي ځکه چې ده هدي ځن سره بوتلې ده و د هدي ليرل د حلالوالي نه مانع دي. نو ځکه په ده باندې واپس کيدل واجب دي (چې حج ادا کړي. او ځن حلال کړي) بود ده دا الامم صحيح نشو بلکه فاسد شو اوبه الامم فاسد سره تمتع به باطلېږي

﴿يُخْلَفُ الْمَكِّي إِذَا غَزَا إِلَى الْكُوفَةِ﴾ خلاف د مکي اوسيدونکي، چې کله هغه کوفي ته لاړو **﴿وَأَمَّا مَخَافَةُ السَّاقِ الْهَدْيَ﴾** **﴿حَتَّى لَا يَكُونَ لَهُ مُنْعَةٌ﴾** او احرام نې اوتړلود عمري، اوهدي نې روانه کړه چې نو دې به هم تمتع نه وي **﴿لَا تَنْتَهِزُ الْمَقَاتِلَ إِلَّا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾** ځکه چې په ده واپس کيدل لازم نه دي **﴿فَصَارَتْ لِذَلِكَ الْاَفَاقِي﴾** نو دې اهل کي صحيح شو

ترويج - بطلان تمتع المكي اتفاقاً ^١ په خلاف د مکي ځکه چې مکي کله کوفي ته لاړ شي اود هغه ځاي نه هدي راوليږي. نو دې تمتع نه گرځي. ځکه چې دده وطن خو مکه ده. نو ځکه په ده باندې واپس کيدل واجب نه دي اود واپس کيدو نه مراد د وطن نه مکي ته تلل دي اودا چونکه مکي دې ددې امله دده په حق کي د وطن نه مکي ته واپس تلل ممکن نه دي. بهر حال دده الامم به صحيح وي. اوچې الامم نې صحيح وي نو تمتع

(١) القول الرجح هو هذا قول لشيخين رحمته الله كذا في رد المحتار (٢١٥/٢) والبحر الرائق (٣٦٧/٢) والتاريخانية (٥٣٣/٢) نقل عن القول الرجح (٢١٤/١)

كتاب الحج

به باطل وی خكه چي په المام صحيحه سره تمتع باطليري د المام تعريف اوويش دباب په اول كي تير شوي دي هلته كي نې اوگوري

به اشهر الحج كي د عمري د اكثر طوافونو په تمتع كې شولو كي كردار

وَمَنْ أَحْرَمَ بَعْدَ قَبْلِ أَشْهُرِ الْحَجِّ قَطَّافًا فَأَقْلَ مِنْ أَرْبَعَةِ أَشْوَاطٍ جِئَ جِئَ أَحْرَامٍ أَوْ تَرَلُو دَعْمَرِي د حج دمياشتونه محكي طواف نې اوگړو ددي لپاره كم د خورو چكرو نه **لَمْ تَخْلُكْ أَشْهُرَ الْحَجِّ قَطَّافًا** ب د حج مياشتې بيل شوي اوده د طوف جكري پوره كړي **وَأَحْرَمَ بِالْحَجِّ كَانُ مَمْتَعًا** د حج احرام نې او تر لوندې نه تمتع وي

سره - كه يو كس د حج د مياشتو نه وړاندې احرام او تر لوندې زموږ مذهب دا دي كه د عمري خورو گڼسونه د طوف نې به اشهر الحج كي ادا كړي وي او درې ددي نه وړاندې ، نو دا كس تمتع دي او كه ددي په عكس وي نو تمتع نه دي

لَأَنَّ الْإِحْرَامَ عِنْدَ تَأْتِيهِ قَبْلَ قَبْضِهِ عَلَى أَشْهُرِ الْحَجِّ خَكِه حَيَّ أَحْرَامٍ زَمُورٍ يَهْ نَزْدَ شَرْطٍ دې نومقدم كول نې د حج په مياشتو باندې صحيح دي . **وَأَمَّا يَقْتَضِي أَدَاءُ الْأَفْعَالِ فِيهَا وَقَدْ وَجَدَ الْأَكْثَرُ** او بڼه خودا ده حي دافعلو د عمري ادا كول به ور خود حج كي وي اود اكثر و اشواطو د اكل او موندې شو **وَلَا أَكْثَرُ حَكْمَ الْكُلِّ** او اكثر و لره حكم د كل دي

سره - دليل دا دي چي حرام د عمري لپاره شرط دي نوبه اشهر الحج بسدي ددي وړاندې والي داسي دي كه طهارت چي د لمايخه لپاره شرط دي او هغه په وخت باندې وړاندې كړي شي نو جائز دي البته دا حي دا ضروري ده چه په اشهر الحج كي د عمري افعال موجود شي او په دي صورت كي خورو گڼسونه د طواف په اشهر الحج كي موجود شوي دي نوگړيا چي واره طواف په اشهر الحج كي موجود شوي دي خكه چي اكثر لره حكم دكل وي نوهر كله چي په شهر الحج كي حج او عمره جمع شوه نو ددي جمع كيدو نوم تمتع ده. نو دا كس تمتع دي.

وَأَنَّ طَوَافَ بَعْدِهِ قَبْلَ أَشْهُرِ الْحَجِّ أَرْبَعَةُ أَشْوَاطٍ فَصَاعِدًا او كه د عمري لپاره د طواف خورو يا د خورو نه زيات چكري نې د حج د مياشتو نه محكي اوگړي **لَمْ تَخْلُكْ أَشْهُرَ الْحَجِّ قَطَّافًا** بيا نې حج اوگړو په دغي كال نو تمتع به نه وي **لَأَنَّهُ أَذَى الْأَكْثَرِ قَبْلَ أَشْهُرِ الْحَجِّ خَكِه** چي ده اكثر برخه د حج د مياشتو نه وړاندې اوگړه. **وَهَذَا** **لَأَنَّهُ صَارَ جَائِزًا لَا يَنْقُضُ نِكَاحًا** او دا خكه حي دي په دي سې حال شو چي اوس په جماع كاوه سره به دده عمره به باطليري **فَصَارَ كَمَا إِذَا تَحَلَّلَ مِنْ أَشْهُرِ الْحَجِّ** داسي شو چي گوي د اشهر حج به محكي د عمري نه حلال شوي وي.

سره - او كه د اشهر الحج نه نې وړاندې خورو گڼسونه كړي وي او بيا نې هم په دي كال په اشهر الحج كي حج كي اوگړي نو دې تمتع به دي خكه چي ده د حج د مياشتو نه وړاندې اكثر اشواط پوره كړل او اكثر لره حكم د كل وي نو لكه چي ده واره طواف د حج د مياشتو نه وړاندې اوگړل او دا كس په دي صورت كي خكه تمتع به دي چي د طواف خورو چكري اووهي نو ددي نه روسته عمر د جماع په وجه نه فاسديري نو دا كس داسي شولكه چي د حج د مياشتې نه وړاندې حلال شوي وي او چه د حج د مياشتې نه خوت وړاندې حلال شي نو هغه كس تمتع نشي كيدي

وَصَابَتْ رَجْعَةُ أَنَّهُ يَقْتَضِي الْإِحْرَامَ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ وَأَمَامَ مَالِكٍ **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** په اشهر حج كي د عمري د اتمام اعتبار كوي **وَالْحُجَّةُ عَلَيْهِ مَا ذَكَرْنَا** و یده حجت هغه دي كوم حي مونږ دكر كړو

سره - به دي عبارت كي د امام مالك اختلاف نه اشهر ده خكه چي امام مالك **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** فرماني چه دا كس تمتع دي اگر چه افعال د عمري په اشهر الحج كي هم ادا نكړي. خو به دي شرط د عمري د احرام نه د

كتاب الحج

اشهر الحج كي حلال شوي دي . **أَمَّا مَالِكٌ **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** دليل دا دي .** چه په ذكر شوي صورت كي حج او عمره دواړه موجود شوي دي هغه د **أَمَّا مَالِكٌ **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** د حج په مياشتو كي حلال شوي دي .** اود حج د احرام نه هم د حج په مياشتو كي حلال شوي دي . يعني د حلالوالي په اعتبار سره دواړه په اشهر الحج كي موجود شوي دي نو ددي اجتماع د امله به دا كس تمتع وي .

وَأَنَّ التَّرَفُّقَ بِأَدَاءِ الْأَفْعَالِ او خكه چي نفع اخستل په ادا كاوه د افعالو سره ده **وَالْحُجَّةُ مَمْتَعًا بِأَدَاءِ الشُّكُونِ فِي شَرْطٍ وَاحِدٍ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ** او تمتع هغه دي كوم چي په ادا دنسكينو سره نفع واخلې په يوسف سره په مياشتو د حج كي .

سره - دوهم دليل دا دي . چه ترفق يعني راحت حاصلول د افعالو په ادا كولوسره راخي . او تمتع هم په يوسف د حج او عمري دوي (دوه) عبادتونه ادا كوي اوفائده اخلي نو د تمتع لپاره ضروري دي چه د عمري واره افعال يا اكثر په اشهر الحج كي ادا كړي شي .

د حج مياشتې

قَالَ وَأَشْهُرُ الْحَجِّ شَوَّالٌ وَذُو الْقَعْدَةِ وَعَشْرَتَا ذِي الْحِجَّةِ و د حج مياشتې شوال ، ذوالقعدة ، ولس ورخي د دي لوجه دي

سره - **المذهبان في اشهر الحج** صاحب د قدروي شيخ ابو الحسن **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** فرماني چه د حج مياشتې شول ذوالقعدة ولس ورخي د ذوالحجه دي (٢) او امام مالك **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** فرماني چه اشهر الحج شوال ذوالقعدة او ذوالحجه يعني پوره درې مياشتې دي .

أَدْلِيلُ مَالِكٍ **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ د امام مالك **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** دليل دا دي .** چه الله تعالى فرمايلي دي . **[الْحَجَّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ قُلْتُ لَوْ فِيمَنْ أَشْهُرًا]** او **[أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ]** د شهر ده . او اقل د جمع درې دي . نو پوره درې مياشتې د حج مياشتې دي **[الْجَوَابُ مِنْ دَلِيلِ مَالِكٍ **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** د حضرت امام مالك **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** د دليل نه خواب دا دي چه په آيت كي د اشهر الحج نه مراد دوي (دوه) مياشتې او بعضي ورخي د دريمي مياشتې دي دريمه مياشت پوره مرد نه ده خكه حي د جمعي اطلاق د يونه په زيات باندې كيږي . لكه د الله تعالى په دي قول كي **[مَا جَعَلَ اللَّهُ بِرَجُلٍ مِنْ قَبْلِي فِرَاجًا]** دوي (دوه) زړونه مراد دي . حالانكه قلوب د جمع په صيغه سره ذكر شوي دي .**

كَذَلِكَ يُؤَيِّنُ الْغَنَى الْعَبَادَةَ لِلثَّلَاثَةِ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ (١) داشان رويت د دي درې وارو عبادلو او عبدالله اس زبير **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** نه

سره - **دلائل الاحناف** **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** او زموږ دليل دا دي چه د حضرت عبدالله بن مسعود ، عبدالله بن عمر ، عبدالله بن عباس او عبدالله بن زبير **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ** نه هم دا نقل دي چه د حج مياشتې شول ذوالقعدة او د ذوالحجه ولس ورخي دي

وَأَنَّ الْحَجَّ يَفُوتُ عَشْرَ ذِي الْحِجَّةِ او خكه چي حج فوت كيږي دتيريدو دلسمي ذوالحجه نه روسته **وَمَعَ بَقَاءِ الْوَقْتِ لَا يَنْقُضُ الْقَوَاتِ** او د وخت پاته پاتي كيدو سره فوت كيدل نه متحقق كيږي **وَهَذَا يَدُلُّ عَلَى أَنَّ الْمُرَادَ مِنْ قَوْلِهِ**

(١) روايت ابن عمر **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** فاخرجه الحاكم في المستدرک (٢/٢٧٦) واما روايت ابن عباس **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** فاخرجه الدارقطني في سننه رواه ايضا في السنن الكبرى (٤/٥٥٩) رقم ٨٧١١ واما روايت ابن مسعود **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** فاخرجه الدارقطني في سننه رقم ٤٢ ورواه ايضا في السنن الكبرى (٤/٥٥٩) رقم ٨٧١٢ واما روايت ابن الزبير **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** فاخرجه الدارقطني في سننه رقم ٤٤ ورواه ايضا في السنن الكبرى (٤/٥٦٠) رقم ٨٧١٤ -

كتاب الحج

تَعَالَى { الْحَجَّ أَشْهُرَ مَقْعُودَاتٍ } ودا دلالت كوی په دې چې مراد ددې قول دالله عزله، چې ((الحج اشهر مقعودات)) به
«شَهْرًا وَيَقْعُ الثَّالِثُ لَا كُتْلَهُ دوي (دوه) میاشتي پوره اود دریمې څه برخه ده ټولې نه دی

حل التلعة * ① حل التلعة ① بفوت فواتان، فوت کیدل

توضیح: دوهم دلیل دا دی، چه ذوالحجه د لسو ورځو په تیریدو باندې حج فوت کیږي یعنی که یوکس وفوت
عرفات اونکړلو اویوم النحر راغله نودده نه حج فوت شو که د ذوالحجه د آخره پورې د حج میاشتي دې بود
یوم النحر په تیریدو به حج نه فوت کیدو، ځکه چې وخت پاته وی، نفوت کیدل نه متحقق کیږي

د اشهر الحج په وړاندې د حج احرام تړل

فَإِنْ قَدَّمَ الْحَرَامَ بِالْحَجِّ عَلَيْهَا جَازًا حَرَامُهُ نَوَكه مقدم نه کړو احرام د حج لره په اشهر حج باندې یو جائز شو احرام نه
وَأَلْفَقْدَ حَجًّا اود حج لپاره به منعقد شی

حل التلعة * ① قدم، تقدیم، مقدم کول، وړاندې کول ② انعقد، انعقاد، منعقد کیدل

③ ایجاب: واجب کول

توضیح - المذهبان فی تقدیم احرام الحج علی اشهرها ④ مسئله دا ده، که یوکس د اشهر الحج نه وړاندې د حج لپاره
احرام او تړلو ① نوزمونو په نيزدا احرام هم د حج لپاره منعقد کیږي ⑤

خِلَافًا لِلشَّافِعِيِّ وَرَحِمَهُ اللَّهُ په خلاف دامام شافعي رحمه الله فَإِنْ عِنْدَهُ لَا يَصِيرُ حَرَامًا بِالْعَتَرَةِ لِأَنَّهُ رُكْنٌ عِنْدَهُ چې دده په نزد
به دې محرم د عمرې شی، ځکه احرام رکن دي، دده په نزد

توضیح - ودامام شافعي رحمه الله په نيزدا احرام د عمرې لپاره معتبر کیږي د حج لپاره نه،
لَا دَلِيلَهُ دامام شافعي رحمه الله دلیل دا دي چه احرام د حج لپاره رکن دي، نولکه څنگه چې نور ارکن په وخت

باندې نشي مقدم کولې دغه ډول به احرام هم په وخت باندې نشي مقدم کولې

السؤال علی الشافعي رحمه الله والجواب ⑥ خوسوال دا دي، چه دا احرام هرکله د حج لپاره معتبر نه دي نود عمرې
لپاره ولې معتبر دي؟ خواب دلته اگرچه احرام موجود شو خود حج د وخت نه وړاندې چونکه په دې احرام
کې د حج دافعالو ادا کاوه صلاحیت نشته، نودا احرام د لغو کیدو نه د بېج کیدو لپاره به په دې د عمرې
لپاره معتبر شی، لکه که یوکس په ورځ کې د قضې شوې روزې نیت اوکړي، نوهغه روزه به نفل معتبر
وی، ځکه چې د قضا روزې لپاره نیت په اول وخت یعنی سهار کې ضروري دي نودا روزه د لغو کیدو نه د
بېج کیدو لپاره به دنفلي روزې نیت حسابیږي.

وَهُوَ كَرَاهِيَةٌ، او زموږ په نزد د دا شرط دي فَأَشْبَهَ الظَّاهِرَةَ فِي حَوَازِ التَّقْدِيرِ عَلَى الْوَقْتِ نومشابه شرد اودس سره
چې دا جائز دي وړاندې د وخت نه.

توضیح - دلائل الاحناف رحمه الله ⑦ زموږ دلیل دا دي چه احرام د حج لپاره شرط دي، نولکه څنگه چې طهارة
لمانځه لپاره شرط دي اود وخت نه وړاندې طهارة جائز دي دغه ډول د حج احرام هم په اشهر الحج باندې
مقدم کول جائز دي.

وَلَا يُحَرِّمُ إِلَّا بِشَرَايطٍ أَشْبَهَ أَشْيَاءَ، اوڅکه چې احرام څه خیزونو لره حراموی اوڅه واجبوی وَذَلِكَ يَصِيرُ فِي
كُلِّ زَمَانٍ فَصَارَ كَالْتَّقْدِيرِ عَلَى الْمَكَاتِ او داخره په هره زمانه کې صحیح ده اودا په مکان یعنی په
مبقات دمخکې کیدو پشان ده.

⑧ توضیح - دوهم دلیل دا دي چه په احرام سره خوشیان (خیزونه) حرامیږي، لکه گندلې شوې جامې
اغوسنل، سکر کول وغیره اوڅه شيان (خیزونه) و جیږي لکه سعی اورمی وغیره، اوداسې کول په هره
زمانه کې صحیح دي که د حج ايم وی اوکه نه وی، نوڅکه احرام په هره زمانه کې جائز دي، ⑨ دریم دلیل دا

دوهم توك

كتاب الحج

دې چې احرام لکه څنگه په مبقات یعنی د احرام تړلو به ځانې باندې مقدم کول حرام نه دی، په
د حج یعنی په اشهر حج باندې مقدم کول جائز دی

د کوفې د عمرې شولوبه دوه مکې یا بصرې کې اقامت شول

قَالَ (وَإِذَا قَدَّمَ الْحَرَامَ بِالْحَجِّ عَلَيْهَا جَازًا حَرَامُهُ نَوَكه مقدم نه کړو احرام د حج لره په اشهر حج باندې یو جائز شو احرام نه
وَأَلْفَقْدَ حَجًّا اود حج لپاره به منعقد شی) اَوْ قَصْرًا لِحَرَامَتِهِ أَوْ الْبَعْرَةَ دَارًا حَلَقَ يَاقَصْرَنِي اوكړو بيا نې مكې يا بصره حرام کړ
چې فارغ شو اَوْ حَلَقَ يَاقَصْرَنِي اوكړو بيا نې مكې يا بصره حرام کړ
وَحَرَّمَ مِنْ غَايَةِ ذَلِكَ قِيَوْمًا مَمْنَعًا اوبه دې کال نې حج اوکړو نو دې متمنع دي

حل التلعة * ① قدم، تقدیم، مقدم کول، وړاندې کول ② فواعة، فارغ کیدل

توضیح - صورتی المنع ③ مسئله دا ده چه د کوفې یوکس په شهر الحج کې مکې نه د عمرې داکو لپاره
رغلو د عمرې ادا کاوه نه روسته فارغ شو یعنی حلق یا قصر نې اوکړلو او حلال سو ب بصره نه ویس
لارلو اویا
نې مکې وطن اقامت اوگرخولو، بیاني هم په دغه کال حج اوکړلو نودا کس په دواړو صورتونو کښې متمنع
شو

أَمَّا الْأَوَّلُ فَلِأَنَّهُ تَرَفَّقَ بَيْنَ مَكَّتَيْنِ فِي سَفَرٍ وَاحِدٍ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ په هر حال اول خوځکه چې ددې واحد په سکر
سره په یو سفر کې به میشت د حج کې

حل التلعة * ① ترفق، توفقا، نفع اوچتونکې

توضیح - تمنع الصورة الاولى اتفاقاً ④ په اولنې صورت کې خوځکه متمنع شو چه ده مکې وطن اقامت وگرځیږي
نودا په یو سفر کې دوي (دوه) عبادتونه جمع کړل، اوچونکه داسې کس ته متمنع واتی، نودا کس متمنع شو

وَأَمَّا الثَّانِي فَقِيلَ هُوَ بِالْإِتِّفَاقِ پاتې شو دوهم صورت نو ویلې شوی دی چې دا په اتفاق سره دي وَبِقَوْلِ قَوْلِ
أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ () او ویلې شوی دی چه دا دامام ابوحنیفه رحمه الله قَوْلِ دې وَعِنْدَهُمَا لَا يَكُونُ مَمْنَعًا
د صاحبینو په نزد به متمنع نه وی

توضیح - المذهبان فی تمنع الصورة الثانية ⑤ اوبه دوهم صورت کې یعنی چې په بصره کې اقامت خیر کړي
نوبه دې صورت کې هم بعضي حضرات فرمائی چه ددې کس متمنع کیدل اتفاق دی اوبعضي
فرمائی ① چه په دې صورت کې د امام ابوحنیفه رحمه الله په نزدې متمنع گرځي ⑦ اود د صاحبینو په نزدې
متمنع نه دي.

لأن التمتع من تكون فترته ميثاقية وجمته مكية ځکه چې متمنع هغه وی دكوم چې عمره ميثاقی وی اوحج
مکي وی. وَلَسْكَاهُ هَذَانِ مِيثَاقِيَّانِ حال دادې چې دده دا دواړه نسکونه ميثاقی دی

توضیح - دليل صاحبين رحمه الله ⑧ د صاحبینو رحمه الله دلیل دا دي، چه د متمنع د عمرې احرام د مبقات نه وی اود حج
احرام نې د مکې نه وی، اوبه دې صورت کې داسې نه ده، ځکه چې دده د حج او عمرې دواړو احرام د مبقات
نه تړلې شوي دي، په دې طريقه چې کوفې کله د خپل کور نه وتل نود مبقات نه نې د عمرې لپاره احرام
تړلې وو وچه د عمرې نه فارغ شو، نوبصره کې مقيم شو نو دې حلال شو اود مبقات نه بهرته اووتل یعنی
بصره د مبقات نه بهر یو ښار دي، اوس چې دا گس د حج لپاره واپس کیږي نو دې به د حج لپاره احرام هم د
مبقات نه تړي، اوهرکله چې ده د حج او عمرې دواړو لپاره احرام د مبقات نه او تړل نو دې متمنع نشو

() بقول الراجح هو هذا قول أبي حنيفة رحمه الله كذا في رد المحتار (٢١٦٢) ثم قال في انقول، اراجح والاضح عدم الاحتياط بين
علمانا الثلاثة ارجع للتفصيل إلى القول الراجح (٢١٦١) -

كتاب الحج

وَبَأنَّ السَّفَرَةَ الْأُولَى قَابِلَةٌ مَا لَمْ يَنْقُضْ إِلَى وَطَنِهِ دَامَ أَبُو حَنِيفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَلِيلَ دِي جَبِي أُولُنِي سَفَرِ دَنَم دِي تَرْخُو جَبِي دِي خَيْلِ وَطَنِ تَه نَه وِي تَلِي، وَقَدْ أَجْمَعُوا لَهُ نُسْكَانَ فِيهَا فَوَجِبَ دَمُ الْمُتَمَتِّعِ أَوْ حَلَّ دَا دِي جَبِي پَه دِي سَفَرِ كِي دَدَه دَر پَه نَسْكَوَنَه بُوخَانِي وِي نَوِيْدَه دَم دَمْتَمَعِ وَاجِب دِي

لَدَلِيلِ ابْنِي حَنِيفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَامَ أَبُو حَنِيفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَلِيلَ دَا دِي چَه كُوم سَفَرِ كُوفِي د كُوفِي نَه مَكِي تَه كُوفِي دُوسو بَصْرِي تَه دَتَلُو باوجود دغه سَفَرِيَا تَه دِي تَرْخُو چَه خَيْلِ وَطَنِ تَه واپس شوي نَه وِي نودا كس د هغه چا پش شو چَه هغه لا د ميقات نَه وتلي نَه وِي. او واپس راشي حج او كړي. حاصل دا چې پَه دِي يوسفر كِي دَه تَه دوي [دوه] عبادتونه حج او عمره حاصل شول او چَه پَه يوسفر كِي دَا دوي [دوه] عبادتونه جمع كړي هغه متمتع وِي نودې به متمتع وِي. اوپه دَه به دَم تَمْتَعِ وَاجِب وِي.

د عمري د فساد نه روسته بصره وطن اقامت جوړول اويا حج كول

فَإِنْ قَدِمَ بَعْدَ فُسَادِهَا وَقَرَعَ مِنْهَا وَقَصَرَ دَ عَمْرِي لِبَارِهِ رَاغَلُو او هغه نې پريښوده او ددې نه فارغ شو قصرني او كړو بيا نې جوړ كړو. لَمَّا أَخَذَ الْبَصْرَةَ دَا رَاغَلُو عَمْرِي لِبَارِهِ بَصْرَةَ كُور بِيَانِي پَه اشهر د حج كِي عمره او كړه [وَحَجَّ] مِنْ عَامِيهِ لَمْ يَكُنْ مُتَمَتِّعًا عِنْدَ ابْنِي حَنِيفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ (او حج نې او كړو پَه دغې كل كِي، نونه به وِي متمتع دَامَ ابُو حَنِيفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ پَه نَزْدَ

حَلَّ الْفَتَا ① فَا فُسَادُهَا، اِفْسَادُهَا، فَا فُسَادُ كُول

تَرْجِيح - اَلْمُدَّهِيَانِ فِي الْمَسْئَلَةِ ② مسئله دا دَه چَه يوكس راغلو. د عمري لپاره نې احرام او تړلو. او بيا نې عمره فاسده كړه مثلاً د عمري نَه د حلاليدو نَه وړاندې نې د خپلې بي بي سره جماع او كړه خوددې باوجود نې د عمري افعول ادا كړل. او قصر نې او كړلو. خان نې حلال كړلو. بيا نې پَه بصره كِي اقامت اختيار كړلو او بيا نې هم پَه دغه كال كِي حج او كړلو ① بود امام ابو حنيفه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ پَه نيزدا كس متمتع نَه گرځي

وَقَالَا: هُوَ مُتَمَتِّعٌ (لَا أَنَّهُ انْشَاءً سَفَرٌ وَقَدْ تَرَفَّقَ فِيهِ بِنُسْكَانٍ أَوْ صَاحِبِينَ فَرْمَانِي چي متمتع به وِي ځكه چې دا ايجدد سفر دې او حل دا دې چي دَه د نسكينو نه فائده اوچته كړه.

تَرْجِيح - اود صاحبينو ② پَه نيز متمتع گرځي. دا خيال ساتي چَه د امام ابو حنيفه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ اوصاحبينو ③ پَه مينځ كِي اختلاف پَه هغه صورت كِي دې چَه پَه اشهر الحج كِي بصري اړخ ته خروج او كړي. او كِه د اشهر الحج نه وړاندې نې خروج كړي وِي اويا مَكِي تَه داخل شوي وِي. او عمره نې كړي وِي. نوپه دې صورت كِي پَه اتفاق سره دې متمتع دې.

لَدَلِيلِهِمَا ④ پَه مسئله مختلف فيهِ كِي د صاحبينو ⑤ د دليل دا دې. چَه د بصري نَه مَكِي مَكْرَمِي تَه راتگ مستقل يو سفر دې. اوپه دې سفر كِي دَه دوي [دوه] عبادتونه ادا كړل. يو حج او بله عمره، اوپه يوسفر كِي حج او عمره جمع كول تمتع وِي. خو پَه دې شرط چې دا سفر پَه اشهر الحج كښي وِي. نو ځكه دا كس متمتع دې.

وَلَكِنَّهُ بَاقِي عَلَى سَفَرِهِ مَا لَمْ يَرْجِعْ إِلَى وَطَنِهِ دَامَ أَبُو حَنِيفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَلِيلَ دَادِي چي دې پخپل سفر پاته دې تَرْخُو جَبِي واپس نشي خپل وطن ته.

تَرْجِيح - دَلِيلِ ابْنِي حَنِيفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ⑥ اود امام ابو حنيفه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دليل دا دې. چَه دده اولنې سَفَرِيَا تَه دِي تَرْخُو چَه دې خپل وطن ته واپس شوي نَه وِي اوپه دې سفر كِي دده لومړني عمره فاسده شوي وه. نودوي [دوه] نسكه ده

(١) القول الرابع هو هذا قول أبي حنيفة رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كذا في رد المحتار (٢١٦٢) والبحر الرائق (٣٧٠١٢) والهندية (٢٤٠١١) نقل عن القول الرابع (٢١٧١١).

دوهم ټوك

كتاب الحج

په صحيح طريقه جمع نكړل حالانكه متمتع هغه وِي. چَه پَه يوسفر كِي دوي [دوه] ادوه نسكه په صحيح طريقه جمع كړي

په يو كال كې خپل اهل ته تلل اويا عمره او حج كول

فَإِنْ كَانَتْ رَجَعَتْ إِلَى أَهْلِهَا لَمْ يَكُنْ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ ① كِه دِي خَيْلِ وَطَنِ تَه واپس شوي وود دې به روسته نې به اشهر حج كِي عمره [وَحَجَّ] مِنْ عَامِيهِ يَكُونُ مُتَمَتِّعًا فِي قَوْلِهِمْ جَمِيعًا او پَه دغې كل حج ادا كړونه متمتع به وِي. بولو په قول كِي

حَلَّ الْفَتَا ② مُتَمَتِّعًا. نَفَعَ او چتونكي

تَرْجِيح - كُون الرَّجُلُ مُتَمَتِّعًا فِي الْمَسْئَلَةِ ③ كه يوكس د عمري لپاره راغلو بيا نې عمره فاسده كړه و د عمري افعول نې پوره كړل. بيا خپل وطن ته واپس شو. بيا نې هم پَه هغه كال پَه موسم حج كِي عمره او كړه. او حج نې او كړلو بود امام ابو حنيفه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ اوصاحبينو ④ پَه نيزدا كس متمتع دې.

لَأنَّ هَذَا انْشَاءً سَفَرٌ ځكه چې دا ايجاد د سفر دې. پَه وجه د ختميدو د رومي سفر لا نِشَاءَ السَّفَرِ الْأَوَّلِ، وَقَدْ أَجْمَعُوا لَهُ نُسْكَانَ صَحِيحًا فِيهِ او جمع شو ده لره پَه دې دوهم سفر كِي دوي [دوه] ادوه نسكه صحيح

تَرْجِيح - ځكه چې وطن ته واپس كيدو سره دده اولنې سفر ختم شو او اوس دوهم مستقل سفر شو وپه دې دوهم سفر كِي دوي [دوه] ادوه نسكه جمع شو. اوپه ايام حج كِي پَه يوسفر كِي دوي [دوه] عبادتونه جمع كول تمتع ده. نودا كس متمتع شو

په دكړشوي مسئله كې وطن ته واپس نه كول

وَلَوْ بَقِيَ مَكَّةً وَلَمْ يَرْجِعْ إِلَى الْبَصْرَةِ حَتَّى اغْتَمَرَ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ ① وكه دې پَه مكه كِي ايسار شو او بصري ته لا ترو تردې چي عمره نې او كړه پَه مياشتو د حج كِي [وَحَجَّ] مِنْ عَامِيهِ لَا يَكُونُ مُتَمَتِّعًا بِالْإِتِّفَاقِ اوپه دغې كال نې حج ادا كړو نونه كپري متمتع پَه اتفاق سره. لَأنَّ عَمْرَتَهُ مَكِّيَّةً وَالسَّفَرُ الْأَوَّلُ انْتَهَى بِالْقُرْبَةِ الْقَائِلَةِ ځكه چې دده عمره مكي ده او رومي سفر به فاسد شوي عمر سره ختم شو. وَلَا تَمْتَنُّ لِأَهْلٍ مَكَّةَ او نشته دمكې والو لپاره تمتع

حَلَّ الْفَتَا ② بَقِيَ، بَقَاءً. پاته پاتې كيدل، ثابتيدل ③ لم يخرج، خرج خروخا ن. وتل

تَرْجِيح - كُون الرَّجُلُ غَيْرَ مُتَمَتِّعٍ فِي الْمَسْئَلَةِ الْمَذْكُورَةِ ④ مسئله، كه يوكس د فاسدي عمري نه فارغ شي. او هم پَه مكه كِي ايسار شي نَه خپل وطن ته واپس لاړ شي. اونه بصري ته اويا هم پَه دغه كال پَه اشهر الحج كِي عمره او كړي او حج او كړي نوپه اتفاق سره دا كس متمتع نَه دې ځكه چې اولنې سفر حويه دده عمره باندې ختم شو و د رومي صحيح عمري او حج لپاره دده احرام هم د مَكِي تَه تړلې شوي دې نودا كس مكي شو اودا معلومه ده چَه دمكې حج تمتع نه وِي. نودا كس متمتع نشو.

په اشهر الحج كې حج او عمره جمع كول اويا يوفاند كيدل

وَمَنْ اغْتَمَرَ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ وَحَجَّ مِنْ عَامِيهِ ① چې پَه اشهر حج كِي عمره ادا كړه اوپه دغې كل نې حج ادا كړو فَأَتَمَّ الْقَدَمَ فِيهِ نوپه دوي كِي چې كوم فاسد كړي هغه به پوره كوي

حَلَّ الْفَتَا ② اعْتَمَرًا، اعْتِمَارًا. عمره كول ③ مَضَى، مَضَى تيريدل

تَرْجِيح - فساد احد النسكين ونقض للمتمتع ④ مسئله دا ده. چَه يوكس پَه اشهر الحج كِي عمره او كړه او بيا نې هم پَه دغه كال حج او كړلو نوپه دې دواړو كِي چې كوم يو فاسد كړي. دهغي پوره كول ضروري دې.

لَأنَّهُ لَا يَكُونُ الْخُرُوجُ عَنْ عَهْدَةِ الْإِحْرَامِ إِلَّا بِالْأَفْعَالِ ځكه چې به دې ممكن ده لپاره وتل دعهدي د احرام نه مگر په ادا كولو د افعالو سره. (وَسَقَطَ دَمُ الْمُتَمَتِّعِ) لَأنَّهُ لَمْ يَتَرَفَّقْ بِأَدَاءِ نُسْكَانٍ صَحِيحَيْنِ اودم د تمتع به ترې ختم شي ځكه چې

ده نفع نه ده اخستي په ادا کاوه د دوونسکينو سرفی سفرًا وَاِحْدًا څکه په یو سفر کي تریخ - څکه چې د افعالو پوره کاوه نه بغیرد احرام نه وتل ممکن نه دی. البته دم تمتع ترې ساقط شو څکه چې دم تمتع په هغه چا واجیږي چه په یو سفر کي دوي اوده عبادتونه په صحیح طریقو جمع کړي او دلته چونکه یو فاسد شو. نو د عبادتونه نه جمع کاوه په وجه تمتع نشو.

د سخي قرباني کول د دم تمتع نه عدم کفایت

وَإِذَا تَمَعْتَ الزَّكَاةَ فَصَلِّ بِهَا كَلَّةً چې ښځي تمتع او کړه اود اختر په ورځ نې یو وزه قرباني کړه **فَتَمِيزُهَا عَنْ الْمُتَمَعِ** دده دم تمتع لپاره کافي نه وی **لَا تَمَازُ أَنتَ بِغَيْرِ الْوَاجِبِ** څکه چې ده د واجبیو نه علاوه قرباني کړي ده **وَكُنْكَ الْجَوَابُ فِي الرَّجُلِ** اودا خواب دسړي په اړه کي دي

هل للکمة ① تمتع تمتعاً نفع اوچتونکي ② فصحت: ضح تضحية قرباني کول

ترویح - عد قیام ذیح الناضیه عن دم التمتع ③ یوې ښځي تمتع او کړله اوسا نې د لوني اختر قرباني او کړله سورا قرباني دم تمتع قنم مقام نشي جوړیږي څکه چې د سفر په وجه په دې باندي د لوني اختر قرباني نشته اود دم تمتع پرې واجب ده نو غیر واجب قائم مقام نشي جوړیږي هم دا حکم د سړي دي نو ت په دې مسئله کي نې د ښځي ذکر په خصوصیت سره څکه او کړلو چه د امام ابوحنیفه رحمه الله نه یوې ښځي ددې مسئلې پوښتنه کړې وو گنې د سړي هم دا حکم دي.

په حالت دهرام کي د ښځي حیض راتل

وَإِذَا حَاضَتْ الْمَرْءُ عِنْدَ الْإِحْرَامِ اغْتَسَلَتْ کله چې حیض راشي ښځي ته د احرام په وخت کي نو غسل دي او کړي **وَأَحْرَمَتْ وَصَلَّتْ كَمَا يَصْنَعُهُ** احرام دي او ترې اوکوي دې لکه چې کوي حاجیان **الْحَاجُّ غَيْرُ أَهْلٍ لَا تَطُوفُ بِالْبَيْتِ حَتَّى تَطْهَرَ** غیر ددې نه چې طواف به نه کوي دبیت الله تردي جی پاکه شي

هل للکمة ① حاضه: حاض حیضاً ض. دم هوارنی وینه جاری کیدل ② اغتسلت: اغتسل اغتسل اغتسل اغتسل اغتسل کول ترویح - اداء العائض ماسک الحج غیر الطواف ③ مسئله دا ده که یوه ښځه د احرام په وخت کي حائضه شي نو دې د احرام لپاره غسل اوکړي. اود حج واره افعال دي اوکړي. سوې د طواف نه، چه کله پاکه شي. نوییا دي طواف اوکړي.

لقد روي عائشة رضي الله عنها عن عائشة بنت أبي بكر (رضي الله عنها) حديثاً في حديث دعائهم في حجة الوداع

ترویح - دلالة ① ددې دلیل د حضرت عائشې رضي الله عنها حديث دي. څکه چې دا په مقام سرف کي حائضه شو. چه رسول الله ﷺ تشریف راوړلو نو دا ناسته وه زړل نې نې ﷺ ترې په خپله پوښتنه او کړه ولې زاري حیض راغلي څه؟ حضرت عائشې رضي الله عنها ورته عرض اوکړلو هم دا خبره ده نو نې ﷺ ورته اوفر مائیل دا خوداسي شي دي. چه د آدم ﷺ په ټولو لونرو باندي دا ناروغی (بیماری) راخی. نو حاجیان چې کوم افعال کوي. هغه کوه. خود بیت الله طواف مکوه. ترڅوچه پاکه شوي نه شي.

وَأَنَّ الطَّوْفَ فِي الْمَسْجِدِ وَالْوُقُوفَ فِي النَّوَاقِ څکه چې طواف په جمات کي وی او ووقوف په بیابان کي وی. ترویح - دوهم دلیل دا دي چه دحائضې لپاره جمات ته داخلیدل منع دی. او طواف په مسجد حرام کي کیږي نو څکه به طواف به کوي او ووقوف عرفات چونکه په عام ډگر کښي وی نو د ښځي لپاره په دې مقام کي

① من حديث عائشة رضي الله عنها أخرجه البخاري في الحيض باب ١ ومسلم في الحج رقم ١١٩ والنسائي في الطهارة باب ١٧٨ وابن ماجه في الطهارة باب ١٢١ والداودي في الوضوء باب ١٠٧ وأحمد في المسند (٦٥/٦).

وقوف څه قباحه نه لري دغه شان چې د حج کوم نور افعال دي دهغې او د حیض په میخ کي چه موقوف شته یو حائضه به هغه واره افعال کوي.

وَقَدْ اِغْتَسَلَ لِلْأَحْرَامِ لِغَسْلِهِ كَوَلَّ بِهِ د احرام لپاره وی به دلمونځ دپره، قَبَسُوتٌ مُبِيدٌ اَوْ مَسَدٌ وی **فَإِنْ حَاضَتْ بَعْدَ الْوُقُوفِ وَطُوفِ الزَّكَاةِ** او که حیض ورته راغلود ووقوف اود طواف نه روسته یو. **الْمَرْءُ قَبَسُوتٌ مُبِيدٌ** څکه چې دې شی دمکي نه او هیڅ نشته په دې باندي دطواف صدر په پریخودو **لَا تَمَازُ أَنتَ بِغَيْرِ الْوَاجِبِ** څکه چې نې ﷺ اجازت ورکړي ووحائضه زنانو ته د پریخودو د طواف صدر.

ترویح - حکمة الغسل عند الاحرام ① که څوک اعتراض اوکړي چه حائضې ته غسل څه ونده نه ورکوي سوب دي ته دغسل حکم ولې کولې شي. نو ددې خواب دا دي چه د احرام په وخت کي غسل د احرام یو دلمونځ لپاره به وی. بلکه د نظافت حاصلولو لپاره وی. اویقیني خبره ده. چه په دې غسل سره نظافت حاصلیږي. وکه یوه ښځه د ووقوف عرفات او طواف زیارت نه روسته حائضه شي نو دا دي د مکې به روانه شي اود طواف صدر په پریخودو په دې باندي څه واجب نه دی. څکه چې رسول الله ﷺ پمخو ته د طواف صدر پریخودو اجازت ورکړي وو.

د مکي لپاره د طواف صدر حکم

وَأَنَّ التَّمَكُّنَةَ دَارَ أَقْلَسٍ عَلَيْهِ طَوَافُ الصَّدْرِ ① اوچا چې مکه کور جوړکړو نو په ده باندي طواف صدر نشته لکه **عَلَى مَنْ يَصْنَعُ څکه چې دا خو په هغه چا دي څوک چې واپس کیږي.**

هل للکمة ① اتخذ اتحاداً نیول جوړولو ② یصدر، صدوراً (ن). واپس کیدل ترویح - عدم طواف الصدر علی مريد الإقامة بمكة ③ که یو آف قی مکه معظمه خپل وطن جوړ کړلو نو په ده باندي طواف صدر نشته. څکه چې طواف صدر په هغه چا واجب دي څوک چې د مکې معظمې نه رو نږي وحبل وطن ته واپس کیږي. حالانکه دا کس چې مکه معظمه د استوگنې ځای جوړوي نو دا اراده نه لري نو څکه پرې طواف صدر واجب نه دي.

وَأَنَّ التَّمَكُّنَةَ دَارَ أَقْلَسٍ عَلَيْهِ طَوَافُ الصَّدْرِ ① اوچا چې مکه کور جوړکړو نو په ده باندي طواف صدر نشته لکه **عَلَى مَنْ يَصْنَعُ څکه چې دا خو په هغه چا دي څوک چې واپس کیږي.**

ترویح - رواية الوجوب ② البته دا که د دولسمې ذوالحجې نه روسته په دیارلسمه ذوالحجې باندي نې بیت اوکړلو چه مکه د استوگنې ځای جوړوي. نو د امام ابوحنیفه رحمه الله نه په یو روایت کي په ده باندي طواف صدر شته اوبعضي حضرات دا روایت د امام محمد رحمه الله نه نقل کوي

لَا تَمَازُ أَنتَ بِغَيْرِ الْوَاجِبِ څکه چې دا په دې خلیدو د وخت سره واجب شو. **فَلَا تَسْقُطُ بَيِّنَةُ الْإِقَامَةِ بَعْدَ ذَلِكَ** والله اعلم

ترویح - دلیل ③ ددې روایت دلیل دا دي. چه په دیارلسمه ذوالحجې راتلو باندي په ده طواف صدر واجب شو اوچه د وجوب نه روسته دي په مکه کي د اقامت نیت اوکړي. نویه دي باندي هغه طواف به ساقطیږي کوم چې یو خل واجب شوي دي لکه چې یومقیم په رمضان کي په خپل وطن کي سهار کړي او د سهار اختونه روسته دي مسافر شي. نو ده ته په دغه ورځ کي د افطار رخصت نشته. څکه چې به ده باندي روژه

من حديث ابن عباس رضي الله عنهما أخرجه البخاري في الحج باب ١٤٤ ومسلم في الحج رقم ٣٨٠

کتاب الحج

طیب قال صلی اللہ علیہ وسلم لِحَنَاء طِيبٍ (۱) حکمہ چہ نکریزی خوشبو دہ نبی ﷺ فرمائی دے چہ نکر
خوشبودارہ دہ

هل اللغة؟ ① خضبه خضوباً (ض، س): نكریزی لگول

توضیح :- وجوب الدم بالحناء * مسئله کہ یوم محرم پہ خپل سر باندې د نکریزو خضاب اولگولر نو په دې صورت کی په ده باندې دم یعنی قربانی واجب ده. ځکه چې نکریزې یو ډول خوشبوئی ده اونبې * فرمائیلی دی. * الحناء طیب * اود احرام په حالت کی نکریزې لگول حرم دی. نو ځکه به پرې دم جنایت واجب وی.

وَإِنْ صَارَ مَلِكًا أَفْعَلَهُ دِمَاسٌ دَمَرُ اللَّطِيبِ وَدَمَرُ اللَّطِيبَةِ او که سر پرې پټ کړی، نو ډوې (دوه) دموونه دی پرې یو دم د
خوښې او بیل د پتیدلو.

هل التهمة؟ تغطية سرىواره

تشریح - وجوب الدمین بالحاء ۛ اوکه په حالت د احرام کي ئي نکريزې داسې اولگولې چه ويخته ئي اونخل سر په دې محرم باندې دوي (دود) دمونه واجب دی.خوپه دې شرط چې دا انخل پوره يوه ورځ يا يوه شپه پات وي.يوه قرباني د خوشبو لگولو په وجه اوبله قرباني د سر پټولو په وجه ،

وَلَوْ خَشِبَ رَأْسُهُ بِالْغُثَمَةِ لَأَسْنَى عَلَيْهِ اَوَكِه پخپل سر تي د وسمې خضاب اولگولو. نوڅه پرې نشته. لِأَنَّهُ لَا يَسْتَبِيحُ خُكُهُ جِي وسمه خوشبوداره نه ده.

حل اللغة * ① وسمه: دښل دپانرو يا يو ډول بوټي د کوم د پانرونه چي خضاب وسمه کوي

تشریح - عدم وجوب الدم بالغضاب ۛ اوکه یومحرم په خپل سر باندې د وونې د پانړو په وسه لگولو سره غضاب اولگولو نوبه ده څه واجب نه دی، ځکه چې دا خوشبو نشي شمارلې

وَعَنْ أَبِي يُوسُفَ رَحِمَهُ اللَّهُ أَنَّهُ إِذَا غَضِبَ رَأْسُهُ بِالْوَسْمَةِ الْأَخْضَرِ الْمَعَالِجَةِ مِنَ الصَّدَاعِ فَقَلْبُهُ الْخِزَانَةُ (١) أَبُو يُوسُفَ صَاحِبُ رَوَايَةِ
دِي كِه پَخِيل سِر نِي د و سَمِي خَضَابِ اُولُكُو لُو د لِپَارِه د عِلَاج د دَرْد د سِر. نَوْبِه دِه بِنْدِي جَزَاء وَاجِب دِه
بِاعْتِبَارِ أَنَّهُ يُغْلِفُ رَأْسَهُ وَهَذَا صَحِيحٌ أَوْ دَامَامِ يَه دِي اِعْتِبَارِ جِي دِه سِرِيَّت (سِرْيُونِس) كِرُو. اَوْدَا صَحِيح دِه

حل اللعنة " ① معالجة: دارو درمل کول، علاج کول

تشریح - او امام ابو یوسف رحمہ اللہ نہ نقل دی کہ د وونی د پانرو وسمہ تی پہ دے غرض پہ سر باندی ولگوئے چہ پہ سر نی درد وو یعنی د علاج پہ طور نی استعمال کرہ نو پہ دہ باندی کفرہ واجب دہ خود کفرہ وجوب دہ ددی املہ نہ وی چہ پہ سر باندی وسمہ اولگوئے بلکہ ددی املہ چہ دہ د وسمی پہ وجہ خپل سر پہ کرلو او یہ حالت د احرام پہ اتفاق سرہ سر پوارہ موجب د دم دی ہم دا صحیح قول دی.

ثُمَّ ذَكَرَ مُحَمَّدٌ فِي الْأَوَّلِ رَأْسَهُ وَخَتَمَهُ بِمَا ذَكَرَ دِي پَه مَبْسُوط كِي چي پَه سر او ډيره باندې (خطاب د نكريز وخطاب
اولگوي) وَأَقْتَعَر عَلَى ذِكْرِ الرَّأْسِ فِي الْجَامِعِ الصَّغِيرِ أَوْ بِه جَمْع صَغِير كِي ئي صرف د سر په ذكر باندې اکتفاء كړي
دې ثَلَّ أَنْ كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهَا مُفْتَمُونَ نوبه دي دلالت شه چه به دوي گم هر يو مضمون دي په دم سره.

تفريح - الفرق بين العارفين صاحب دھاديہ رحمہ اللہ د مبسوط اوجامع صغيرہ روايت توکي توپير کوي
اوفرمانی چه په مبسوط کي د ږيري اوسر دواړو ذکر دې اوبه جامع صغير کي صرف د سر ذکر دې دجامع

١ من حديث خولة بنت حكيم عن أمها أخرجه البيهقي في المعرفة في الحج والطيران في معجمه عن أم سلمة رضي الله عنها كذا في نسخة
الرواية (١٤٤/٣)

^٢ القول الرابع هو هذا قول أبي يوسف رحمته الله كذا في العناية (٤٤٠١٢) والهندية (٢٤١١١) نقلًا عن القول الرابع (٢١٩١١).

کتاب لوحہ

صغیر روایت نہ معلوم سیرت پہ دیو اور پیر دوارو باندی علی سبب لاجتماع
خضاب لگول شرط نہ دی بلکہ پہ دیو اور پیر دوارو باندی خضاب لگول سرہ قربانی واجیبیری

د راتون د تیلو لخوا لومړی

طمان اذهن بریت بعلیه دم عند ای حیفة (۱) که د زیتون تیل نی اول گول نو پده دم واجب دی په نزد امام ابو حنیفه
وَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ اَوْ صَاحِبِیْنِ قُلْ اِنِّیْ نَبِیُّ وَكُلَّ الشَّافِعِیِّ رَحِمَهُ اللهُ اِذَا سَأَلْتَهُ فِی الشَّعْرِ لَعْنَتُهُ
امام شافعی فرمائی که په ویختو کي نی استعمال کرل نو پده دم دی

ادھن، ادھانا تیل لگول ② استعمال، استعمالاً استعمالول

١٦) اود صاحبينو ١٧) په نيزې صدقه واجب ده ١٨) امام شافعي رحمه الله فرماني ده
زيتون تيل نه په ويختو کي اولگول نويه ده باندې دم واجب دې او که د ويختونه په بل ځاي کي نه
ولگولو نويه
١٩) د امام مالک رحمه الله مذهب دې.

استعمال کرل نو هیخ نشته پری دڅه نه لرې کیدو په وجه

من اللغة * ① شعت: خیرن والی، کوت

ترجمہ - دلیل الشافعی رحمہ اللہ: دامام شافعی رحمہ اللہ دلیل دا دی چہ پہ ویختو کی د زینون د تیلاو استعمال
بیختونه خیری او چتلی لری کوی. حالانکه د حاجی لپاره کوټ لری کول ممنوع دی. لکه چې حدیث **علاء**
لشع الثفل پرې گواه دی. او په حالت د احرام کی د ممنوع فعل ارتکاب موجب دم دی. نوځکه به په دی
سورت کی دم واجب وی اود ویختونه علاوه به بل څانګی کی د زینون د تیلاو په لگولو کی جوړکه د خرنس
دی و لې نه موجودیږی نوځکه به په دی صورت کی دم واجب به وی

هَذَا مِنْ الْأَطْعِمَةِ إِلَّا أَنْ فِيهِ أَرْثَقًا أَوْ صَاحِبِينَ ^{مُحِبِّينَ} فَرْمَانِي جَبِي د زیتون تیل د خوراک دی لیکن په دې کې
ول نفع ده بِعَنْ قَتْلِ الْهَوَا وَزَالِ الشَّعْبِ فَكَأَنْتَ جَنَایَةُ قَاصِرَةً دسپرو وژلو او د گندگی لري کاوه نوجرم ناقض

لِاللَّعْمَةِ ١٠ ① اُرتعاقًا فائده اوجتول

۱۰۰ - دلائل الصالحين (ع) د صاحبینو (ع) دایلیل دا دې چه د زیتون تیل د خوشبوئی وریب وریست لیا
دې بلکه دا خود خوراک لپره استعمالیږي نوڅکه ددې په استعمال باندې دم ته و حیري البته د د
چه د دې په استعمال کې لپره شان فائده شته. نوڅکه به د محرم لپاره ددې استعمال تیل به دې خوځ
محرم استعمال کړي. نه خوځکه دا حیرت قیص و ده به به صدقه واجب وې دم به ری به وون واجب

وَيَقْتُلُ الْهَوَامَّ وَيُزِيلُ النَّقْثَ وَالشَّقْثَ أَوْ سَرِي وَرَد
روایت نموی از چهلای لری کوی قَتَّكَ اَمَلُ الْحَيَاةِ يَهْدِيهِ الْجَنَّةُ فَتُوجِبُ اسْمَ نَبِيهِ دې ټولو سره حرم ک
نو نوم و اجیبی.

يقول الراجح هو هذا قول أبي حنيفة ^{رضي الله عنه} كذا في شرح الوقاية (٢٧٣/١) والدري لمختار (١٢١٩/٢) والهمدية (١١١/٤) السمر (٨١٣) نقلًا عن القول الراجح (٢٢٠/١).

كتاب الحج

تفريح - دليل ابی حنیفه (رحمہ اللہ) دامام ابوحنیفہ (رحمہ اللہ) دلیل دا دی چه د زیتون تیل اگر چه خوشبونی نه ده خود خوشبونی اصل او حیره ده نو لکه څنگه حی د خوشبونی په استعمال سره دم واجبیری. دغه ډول به ددی بدن خیریت لری کوی او وخته نرموی. ددی خیزونو د امله ددی استعمال جنایت کامل دی. او د جنایت کامل په ارتکاب سره دم واجبیری. نو په ده به دم واجب وی.

وګوښه مضموناً لا ینافیہ کما لزعفران او غذائیت نی د دی منافی نه دی لکه زعفران.

تفريح - الجواب من دليل الصاحبين (رحمہم اللہ) او د صاحبینو (رحمہم اللہ) دا خبره چې د زیتون تیل د خوراک شی دی نودا خیره تیک ده چه دا خوراک شی دی خو په خوراک او په دی کي چې دا سپیګی مری کوی، خیریت لری کوی او وخته نرموی څه منفات نشته. لکه څنگه چې زعفران په اتفاق سره د خوراک شی دی. او خوشبونی هم ده.

وهذا الخلاف في انزيت الزيتون والخل والوصو تيلو د زیتونو او خالصو تیلو د ګونځلو کي دی. اما لمطلب منه كمال التمسك والارتقاء وما أشبهها باتي شو خوشبودار جوړ شوی لکه بنفشه چنبیل او ددی پشان غیب باسقمایه الدم بالارتقاء. لکه طیب نوددی په استعمال دم واجب دی په اتفاق سره ځکه چې دا خوشبوده، وهذالذا استعمله على وجه التطيب اودا هله ده چې کله استعمال شوی وی د خوشبو په طور.

تفريح - المصاد من الزيتون في المتن (رحمہم اللہ) علامه مرغینانی (رحمہم اللہ) فرمائی چه دامام ابوحنیفه، امام شافعی او صاحبینو به منځ کي چې د زیتون یا د تل د تیلو په استعمال کتبی کوم اختلاف دی نودا خالص د زیتون یا د تل په تیلو کي دی. که په دی تیلو کي بنفشه، چنبیل وغیره خوشبونی ګډه شوې وی نودهغې په استعمال په اتفاق سره دم واجبیری. ځکه چې اوس دا خوشبونی شوه دا واره تفصیل په هغه وخت کي دی چه دا چې نی د خوشبو لګولو په طریقه وی.

د محرم لپاره به هم د زیتون تیل لګول

ونودا وی به حرمة أو شقوق رجبیه فلا كفارة علیه (رحمہم اللہ) او که په دی نی د خپل زخم یا د پینو سوری بند کړی وی نو په ده کډه شته.

هل اللغة (١) دواوی، مداواة: علاج کول، دوائی کول

تفريح - عدم الكفارة في استعمال الزيتون على وجه الدواء (رحمہم اللہ) که محرم په زخم یا د پیني په چوندی باندې د علاج لپاره د زیتون تیل اولګولو نو په ده دم یا صدقه به واحسری.

لأنه ليس على وجه التطيب ځکه حی دا په حبله خوشو نه ده (بلکه د خوشبو لپاره اصل دی).

تفريح - دليله (رحمہم اللہ) ځکه چې د زیتون تیل بذات خود خوشو نه ده. بلکه د خوشبو اصل او جرړه ده یا من وجه خوشبو ده. نو ځکه نی د دی په استعمال کي دا شرط اولګولو چه ددی استعمال د خوشبونی په طور وی نو بیا نه كفارة یا دم واجبیری. او که د علاج په طور وی نو په ده بندې كفارة نه واجبیری.

مخلاف ما إذا تداءى بالمسك وما أشبهه به خلاف ددی حی کله به مشکو وغیره سره نی دوائی کړی وی.

تفريح - وجوب الكفارة باستعمال نية الطيبات (رحمہم اللہ) البته که د مشک عنبر کافور وغیره استعمال د علاج په طریقه استعمال شی نو به هم كفارة وحسری ځکه حی دا شيان (خیزونه) بذات خود خوشبونی ده نو په کي د خوشبو په طریقه استعمالولو قید شی لګولې بلکه که د علاج په طور استعمال شی نو هم به په کي كفارة وجب وی.

کتاب الحج

پوره ورځ د جامي اجول او د سربول او د پوره ورځ به د کم حکم

فإن ليس ثوباً غيضاً أو غطي رأسه يوماً كاملاً فقلته دما، که ونی غوستلې ګندلې شوي جامي یا نی بټ کړو سر خپل یوه ورځ پوره نویده دم دی (وإن كان أقل من ذلك فقلته صدقة) (رحمہم اللہ) او که د دی به کم وی نویده صدقه واجب ده. وعت ابی یوسف (رحمہم اللہ) أنه إذا لبس أكثر من نصف يوم فقلته دما وهو قول ابی حنیفه (رحمہم اللہ) ولأولاد ابی یوسف (رحمہم اللہ) نه روایت دی که د نیمې ورځي نه زیاته کالی نی واغوستله نویده دم دی. دامام (رحمہم اللہ) هم رومې قول دا وو وعت وقال الشافعي رحمه الله: يجب الدماء لمن لبس اللبس. امام شافعی (رحمہم اللہ) وائی چې د اغوستلو سره به دم واجب وی.

هل اللغة (١) لبس، لبساً س، اغوستل

تفريح - المذاهب الثلاثة في لبس المخيط (رحمهم اللہ) صورت د مسنلې دا دی که محرم یوه ورځ یا یوه شپه ګندلې جامي واغوستلې یا نی سر پټ اوستلو. نو په ده باندې دم واجب دی او که دیوې ورځي یا دیوې شپې به کم نی دا وستلې نه صدقه واجب ده (رحمهم اللہ) او دامام ابو یوسف (رحمهم اللہ) نه روایت نقل دی چه د ورځي یا د شپې اکثره مرجه ګندلې شوي جامي واغونډی. یا سر پټ (سربوښ) کړی. نو په ده باندې دم واجب دی دامام ابوحنیفه (رحمهم اللہ) ول قول هم دا وو بیا نی ددی نه رجوع او کړه. (رحمهم اللہ) امام شافعی (رحمهم اللہ) فرمائی. چه څنگه ګندلې شوي جامي واغونډی نودم پرې واجب شو. (د وخت مقدار په کی نشته).

لأن الإتيان يتكامل بالإشغال على بذية ځکه حی انتفاع پوره کیري د بدن په تمليدو سره.

هل اللغة (١) ارتفاق نفع او چلول (٢) يتكامل، تكامل تكاملاً کامل کیدل، پوره کیدل

تفريح - دليل الشافعي (رحمهم اللہ) (رحمهم اللہ) دامام شافعی (رحمهم اللہ) دلیل دا دی چه د راحت نه پوره نفع حاصله شوه نو په ده به به يقس سره دم واجبیری.

ولسأن معنى الترفق مقصود من اللبس فلا بد من اعتبار المقدور دليل دادې حی د رحت مودو معنی مقصود ده د اغوستنو نه، نود مودې اعتبار ضروری دی ليتمصل على اكتمال ويجب الدماء حتى مقصود به طریقه د کامل حاصل شی اودم واجب شی فقدر باليوم لأنه يتلص فيه ثم يزغ عادقو موده یوه ورځ مقرر شوه حی په ورځ کي دعادت په طور اغوستلې شی بیا ویستلې شی وتفاضل فيه دونه الإحتیاء فوجب الصدقة غير أن أبایوسف رحمه الله أقام الأکثر مقام الكل او د دی نه په کم کي به جرم نقص وی نو صدقه واجب ده. صرف دومره خبره ده جي ابو یوسف (رحمهم اللہ) اکثر لره د کل قنمقدم ګرځولې ده.

تفريح - دليل ابی حنیفه (رحمهم اللہ) (رحمهم اللہ) او زموږ دلیل دا دی چه په جامو چولو کي راحت حصول مقصود وی معنی د گرمی او یخنی نه خان ساتل، ځکه اغوستل هم ددی لپاره وی. دالله تعالی ارشاد دی [تَقِيكُمْ الْحَوَارِثَ] اودا معنی اوږده ده. نودا معنی کامله هم کیدای شی اوقاصره هم، او په کامل اوقاصر کي حد فاصل ضروری دی چه جزاء هم د هغې مطبق مقرر کړې شی نو حد فاصل یوه ورځ یوه یا یوه شپه پوره مقرر کړي شوه یعنی یوه پوره ورځ اغوستل کامل جرم دی نوددی په وجه به جزاء هم کامله وی چه وجوب د دم دی ود یو ورځ نه کم جرم قصر دی نوددی په ارتکاب به صدقه واجبیری.

دلیل ابی یوسف (رحمهم اللہ) (رحمهم اللہ) او امام ابو یوسف (رحمهم اللہ) چونکه کشر د کل فاتم مقدم ګرځوی نود هغوی به بیرکه به اکثره ورځه د ورځي یا د شپې کي نی ګندلې جامي واجولې یا نی سر پټ کړلو نودم حرا، کامل یعنی دم به واجب وی.

قميص د خادر په ځاني يا اصطلاح يا لوب په طور استعمالول

کتاب الحج

وَيُؤْتِيهِمُ الْغَنَاءَ وَأُتِيَ بِهِ أَوَّلُ الْبَرَاءَةِ فَلَا يَأْسُ بِهِ...
تسج او کړو يعنی پاکلی (پرتوگ) نې د لنگ پشان او ترلو نو ددي ناک نشته لاکه لمر تخته لیس المخبیط څکه
جی ده د گڼلې شوې په طور اغوستلې نه دی. **وَكَيْفَ يَدْخُلُ مَنْ كَتَبَ فِي الْقَبْرِ وَكَرِهَ عَمَلُ يَدَيْهِ فِي الْكُتُبِ**
دغه ډول که دغه نې کړې او گې په کوټ کې اولاسونه نې په لستونو کې دنده نه وی.
هل اللغة (١) ارتدى قميص پتو (خادر) جوړول (٢) انزور پاچامه لنگوټه (پتکې) جوړول (٣) المخبیط گڼلې شوې
کېر (٤) منگيه اوږې

ترجم - المذهب في المسئلة (١) صورت د مسنلې دا دې (٢) که محرم د قميص نه پتو (خادر) جوړ کړلو پ نې دا
د نې اوږې لاندې نه راويستلو او په گسه اوږه سرېره نې واچولو، يا نې د قميص نه لنگ جوړ کړلو پ نې دا
تو نو صورتو پ کې په ده باندې څه واجب نه دی ځکه چې ده په دې سې طريقه باندې دا اغوستل نه دی کړي
په کومه طريقه چې گڼلې شوې کالې اغوستلې شی اوچه د گڼلې شوې جامې پشان اغوستل موجود
شو نو ده حمايت هم نشو

جَلَّافٌ يَرْفَعُ يَدَيْهِ بِحُلَاةٍ دَامَامَ زَفَرٍ لِأَنَّهُ مَالِيَّةُ لَبْسِ الْقَبْرِ څکه جی کوټ نې پخپل طور باندې اغوستلې دي.
وَهَذَا يَتَكَلَّفُ فِي حِفْظِهِ دې امله به نې په سانه کې تکليف وی **وَالْتَقْدِيرُ فِي تَقْطِيعِ الرَّأْسِ مِنْ حَيْثُ الْوَلْتُ مَالِيَّةٌ**
او د باره په سربېلو کې دوخت په لحاظ سره ده کومه چې مونږ بيان کړه

ترجم - او د امام زفر (١) په نيز په ده باندې جزاء واجب ده.
لادليله (٢) د امام زفر (٣) دليل دا دې چه جوغه گڼلې شوې کالې ده کله جی محرم به دې کې خپلې اوږې
وردا حلې کړې سوي د گڼلو شوو جامو اغوستونکې شو او کله جی محرم گڼلې شوې جامې
واغوندي بويه هغه يقينا جزاء د حمايت و حب وی نوبه ده به هم جزاء د جنائيت واجب وی
ترجم - دليل جمهور الاحناف (١) رموږ دليل دا دې چه ده قبا په هغه طريقه نه ده اغوستلې ځکه چې ده هغې
د اغوستلو طريقه ده د جوغې د اغوستلو په عادت کې طريقه دا ده چه به جوغه کې اوږې اولاسونه داخلولې
شی هم دا وجه ده چه لاسونه په لستونو کې داخل نکړې شی نوبه دې صورت کې د جوغې په سانه کې
مشقت وی ځکه چې په دې صورت کې د هغې په اوږو باندې ايساره پاتې کيدل گران وی نوچه د قباد
اغوستلو په طريقه نه ده نو جزاء جنائيت به هم نه وی

ولا خلاف أنه إذا عظم جرمه رأيه يومًا كما لا يحب عليه الذم أو هيخ اختلاف نشبه که پټ تې کړو واره سر پوره ورځ
جو حب دی دم لاکه ممنوعه ځکه چې دا امر ممنوعه دي.

ترجم - اعتبار اليوم والليله في ستر الواس (١) صاحب د هدايه (٢) فرمانی چه په سر پتولو کې هم د پوره ورځې يا
شپې اعتبار دي. که پوره ورځ يا پوره شپه سر پټ کړی نوبه اتفاق سره پرې دم واجب دي ځکه چې دا ممنوع
شی دي.

وَلَوْ عَطَى نَفْسَ رَأْسِهِ فَالْمَرْءُ عَنْ أَبِي حَبِيبَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ، او که ده بعضې سر پټ کړو نو د امام ابو حنيفه (١) نه روايت
دا دي **أَنَّ أَعْيُنَ الرُّمَّةِ (٢) اَعْتَبَارًا بِالْحَقِّ وَالْعَوْرَةِ** جی ده اعتبار کړې د څلورمې قیاس په حلق او په عورت باندې

(١) القول الرابع هو هذا قول الجمهور كذا في التاترخاوية (٤٩٢٢) والهندية (٢٤٢١) نقلًا عن القول الرابع (٢٢١١).
(٢) القول الرابع هو هذا قول أبي حنيفة كذا في رد المحتار (٢٢١٢) والهندية (٢٤٢١) والتاترخاوية (٤٩٥١٢) نقلًا عن

دوهم نوب

کتاب الحج

ترجم - اعتبار ستر الواس عند أبي حنيفة (١) او که که د سر څه برخه نې پټه کړه نو امام ابو حنيفه (٢) په دې
کې د سر څلورمې برخې اعتبار کړې دي يعنی که يوه ورځ يا يوه شپه نې د سر څلورمه برخه پټه اوسانله نوبه
ده باندې دم واجب دي
لادليله (٢) امام ابو حنيفه (٣) د سر په څرنيو او د څلورمې برخې ستر ښکاريدو باندې قیاس کوي يعنی
لکه څنگه که محرم د سر د څلورمې برخې حلق او کړلو نوبه ده باندې دم واجب پرې. دغه ډول که په لمر څه کې
که د وجب الستر اندام څلورمه برخه ښکاره شوه، نو لمونځ فاسد پرې. دغه ډول دلته د احرام په حالت کې
د څلورمې برخې سر پتولو په دم لازم پرې

وَقَدْ اَلَّ أَنْ سَتَرَ الْبَعْضَ اسْتِثْنَاءً مَقْصُودًا وَادَا ځکه چې بعضې سربو اړه انتفاع مقصوده ده بقاء بَعْضُ لُتَابِ
کومه چې دبعضو خلکو عادت دي.

لادليله (١) د سر د څلورمې برخې په پتولو باندې دم ځکه لازم پرې چه د بعضې سربو اړه انتفاع حاصل
دی چه مقصود دي او دبعضې خلکو عادت هم دي چه هغوی د سر بعضې برخه پتوي او بعضې سربو
کوي لکه تر کین او عراقیان داسې وړې بويي په سر کوي چې په هغې کې د سر څلورمه برخه پټېږي

وَعَنْ أَبِي يُوسُفَ رَحِمَهُ اللَّهُ أَنَّهُ يَقْتَضِي كُتْرَ الرَّأْسِ اَعْتِبَارًا لِلْحَقِيقَةِ او د امام ابو يوسف (١) روايت دي چې دوی د اکثر
سراعتار کوي د حقيقت په اعتبار کاره سره

ترجم - اعتبار اکثر الرأس عند أبي يوسف (١) حضرت امام ابو يوسف (٢) د سر د کترې برخې اعتبار کوي
يعنی که محرم د سر اکثره برخه پټه کړه، نو دم پرې لازم پرې گڼي نه،
لادليله (٢) حضرت امام ابو يوسف (٣) د حقيقت کثرت اعتبار کوي او په حقيقت کې کثرت را دې چه د دې په
مقابل کې اقل وی. او دا په هغه وخت کې کيدې شي چه د تيم سر نه زياته برخه پټه وي.

د څلورمې حصې سر يا ډبرې کټ کول او د دې به کم

وَأَدَا حَلَقَ رَأْسَهُ أَوْ رَمَى حَبْلَهُ فَصَاعِدًا فَعَلَيْهِ دَمٌ، که وي څرنيو څلورمه برخه سر او پ څلورمه برخه پيره حله ب
زياته، نو پده دم دي. **فَإِنْ كَانَتْ أَقْلَ مِنَ الرَّيْعِ لَعَلَّيْهِ صَدَقَةٌ** او که د څلورمې برخې نه کم ور بويده صدقه
واجب ده

هل اللغة (١) حلق، حلقاض، خرول
ترجم - مسئله دا ده، که محرم څلورمه برخه د سر يا د ډبرې يا د دې ته زياته او خرايله، نوبه ده باندې دم
واجب دي. او که د دې نه کمه وي، نو صدقه پرې واجب ده.

وَقَالَ مَالِكٌ رَحِمَهُ اللَّهُ: لَا يَجِبُ إِلَّا يَخْلُقُ الْكُلَّ او امام مالك (١) فرماني چې واجب ندي مگر په څرنيو دواړه

ترجم - امام مالك (٢) په نيزد وجوب دم لپره د پوره سرب پوره ډبرې حلق ضروري دي
د امام مالك (٣) دليل د الله تعالی رشاد دي **وَلَا تَحْقِرُوا رِجَالَكُمْ** په دې کې د سر حلق ممنوع دي او د سر
اطلاق په واره باندې کيږي. نوچه د پوره سر نه په کم مقدار باندې حلق او کړې په دې باندې به وجوب دم نه
راځي او که د پوره سر حلق او کړې نو دم لازم پرې

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ يَجِبُ يَخْلُقُ الْقَلِيلَ او شافعي (١) فرماني چې واجب دي په لږ سر سره، اَعْتِبَارًا بِأَهْلِ الْحَرَمِ قِيسِ
کوي په گناه د حرم باندې.

هل اللغة (١) بيات، بوتې

القول الرابع (٢٢١١) -

کتاب لحي

سريح - د امام شافعي رحمه الله په نزد د درې ويختو په خلق سره هم دم و جسيږي امام شافعي رحمه الله د سرور ډيرې خريل د حرم په گڼه باندې قيس کوي لکه څنگه چې د حرم په گياه کي کمه اوږه ډيره برابره ده دغه ډول د ويختو په خلق کي هم کم اوږه برابره دي

وَلَمَّا رَأَى حَقَّ نَقْضِ الرِّائِسِ اِتَّفَاقًا كَامِلًا لِأَنَّهُ مُعْتَادُ مَوْتِهِ دَلِيلُ دَا دې چې لږ سر خريل پوره نفع ده ځکه چې دا معناد دې قَتَنَگَامَل په اِجْنَائِيَّة وَتَقَاَصُفِيَّة اَدْوَنَه نويه دې سره جرم پوره کيږي او ددې نه په کم کي نقص دې

التبريح - دليل الاحاط ١٠ زموږ دلسل دا دې چه د څلورمې برخې سر خريل هم پوره انتفاع ده ځکه چې د بعضې خلکو دا عادت دې د ترکي نوعادت دا دې چه صرف د مينځ نه خلق کوي اود بعضې علويانو صرف د تندې ويخته خريل دي بهر حال کله چې د څلورمې برخې سر په خلق سره انتفاع کامله ده نويه دې مقدار باندې خلق به هم د کامل جنايت موجب وي اود څلورمې برخې نه په کم مقدار کي چونکه جديت ناقص دې ود جنايت کامله به صورت کي دم واجبيږي اود جنايت قصه به صورت کي صدقه واجبيږي

يُخْلَفُ تَصْيِبُ رَيْعِ الْعَضْوِ لِأَنَّهُ غَيْرُ مَقْصُودٍ خِلَافَ د څلورمې برخې د اندام نه په خوشبو کولو ځکه چې دغه غير مقصود دې ، وَكَذَا خُلِقَ بَعْضُ الْبَحْيَةِ مُعْتَادًا بِالْعِرَاقِ وَأَرْضِ الْعَرَبِ اود غسه بعض ډيره خريل معناد دې په عراق او مځکه د عربو کي

تبريح - جواب سوال القديري ١٠ په خلاف دهغه صورت کي که د يواندام څلورمې برخې باندې خوشبوني اولگوي نودم نه واجبيږي ځکه چې د خوشبو لگولو په حق کي به د کامل اندام حکم هغه وي کوم چې په خلق کي د څلورمې برخې وي دغه ډول د څه ډيرې خريل د عراقينو و عربو عادت پاتې شوي دي

د خت يا د تبخړ د ويختو خلق

وَأَنَّ خَلْقَ الرَّقَبَةِ كُنْهًا فَعَلَيْهِ دَمٌ لِأَنَّهُ عُضْوٌ مَقْصُودٌ بِالْخَلْقِ که پوره خت نې او خرنيلو نوپه دم دې ځکه چې دا د سې اندام دې چې خريل شي

هل اللغة ١٠ رقبة ست

تبريح - وجوب الدم بخلق الرقبة ١٠ که محرم د پوره خت خلق او کړلو نويه ده باندې دم جنايت واجب شو ځکه چې خت داسې اندام دې چه ددې خلق په اراده سره کيږي ډير خلگ نې د بن بست او زينت لپاره خلق کوي اگر چه داسې کول مکروه دي

وَأَنَّ حَقَّ الْإِبْطِلَانِ أَوْ أَحَدَهُمَا فَعَلَيْهِ دَمٌ ا وکه دواړه ي يوتسخرگ نې او خرنيلو نويه ده دم دې لِأَنَّ كُلَّ وَاحِدِهِمَا مَقْصُودٌ ځکه چې هر تسخرگ په خرنيلو کي مقصود دې بِالْخَلْقِ لِذَلِكَ الْأَذَى وَتَبِيلُ الرَّاحَةِ فَأَشْبَهَ الْعَائَةَ دگدگي لري کولو او راحت حصولو لپاره نود زيرناق سره مشابه شو

هل اللغة ١٠ ابطين ترخونه ٢٠ ادي گندگي، تکليف ٢٠ نيل موندل

تبريح - وجوب الدم بخلق البقل ١٠ ا وکه محرم د واپړه ي يوتسخرگ خلق او کړلو نويه دې باندې هم دم واجبيږي ځکه چې هر تسخرگ په راده سره خريل شي چه چېلې ترې لري شي نو هر يوتسخرگ د زيرنف د ويختو پشان شوي ي لکه څنگه چې د زيرنف ويختو په خلق سره دم واجبيږي دغه ډول به د تبخړگ د ويختو په خلق سره هم دم واجبيږي

السؤال ١٠ دلته يو سوال پيدا کيږي هغه دا چې هر کله دهر يوتسخرگ د ويختو خلق مستقل جنايت دې نوب پکار دا ده چه د دواړو ترخونو په خلق دوي ا دوه قرباني واجبيږي حالانکه تاسو يوه قرباني واجبيږي

دوهم توت

کتاب لحي

الاجواب ١٠ ددې خواب دا دې که دوي ا دوه حنا يوتوبه د يوتوبه خسي وي يوتوبه سمه و احسرنه د وجه ده که يوتوبه په بل صفا باندې د واپړه بدن ويخته او خرائي يوتوبه يوتوبه و احسرنه يوتوبه شل حسي د دواړو ترخونو ويخته او خرائي نوه هم به يوتوبه و احسرنه يوتوبه شل حسي د

ذَكَرَ الْإِبْطِلَانِ الْخَلْقَ مَا هُنَا ا امام محمد رحمه الله دلته د ترخونو په اړه کي لفظ د خلق و قس الاصل للشق وهو السنه اويه مبسوط کي لفظ دتف ذکر کړې دې اودا سنت دې

التبريح - اختلاف عاره الجامع الصغير والمبسوط ١٠ صاحب دده يه د جامع صغير او مبسوط په غبرنو کي يوسر بيانوي چه امام محمد رحمه الله د جامع صغير په روايت کي د خلق لفظ ذکر کړې دې اود مبسوط په روايت کي نې د خلق لفظ ذکر کړې دې د وجوب دم په حق کي دواړه طريقي برابري لسه د خلق سنت دې

صحيحين ١٠ واني که يواندام نې او خرنيلو نويه ده باندې دم دې فَإِنْ كَانَ أَقْلُ قَطْعًا أَرَادَهُ الْفُتْرُ وَالْفُتْرُ وَمَا أَشْبَهَ ذَلِكَ ا وکه کم وو يو طعام دې په دې کي د اندام به مراد سيبه و ورو اود دې په صل دي لِأَنَّهُ مَقْصُودٌ بِطَرِيقِ التَّنَوُّنِ قَتَنَگَامَل بِخَلْقِ كَلْبِهِ ځکه چې دا د پوږو لگولو په طور مقصود دي نويه تولو خرنيلو کي حره پوره او تَنَاصُفًا عِنْدَ خَلْقِ بَعْضِهِ اويه بعضو کي به ناقص دې

تبريح - وجوب الصدقة بخلق بعض العضو ١٠ صحيحين ١٠ فرماني که محرم د پوره دم د خلق وکړلو نويه ده باندې دم واجبيږي ا وکه د يواندام نه نې کم خلق او کړلو نويه ده باندې صدقه واجبيږي صاحب دده يه روايت فرماني چه د اندام نه د امام محمد مراد سينه لينگي اود دې پشان نور اند مويه دي لکه ورو و ځکه چې به دې کي په يوباندې بال صفا لگول او يا کاوه مقصود وي بعضې خلگ د خيل تاسيت و مستلې بده دې ويختو باندې بال صف لگوي اودا لري کوي او خلق هم ويخته لري کوي نو هر کله چې به دې کي دهر يو اندام خلق مقصود دې نود پوره اندام خلق به پوره جنايت وي اود کم اندام به ناقص جنايت وي ودا خبره دې نيره شوې ده چه د جنايت کامله په صورت کي دم واجبيږي اود جنايت قصه په صورت کي صدقه واجبيږي نو ځکه د يواندام په خلق سره دم واجبيږي اود يواندام نه د کم په خلق سره صدقه واجبيږي

د پوتوبه خلق حکم

وَأَنَّ أَحَدَ مِنْ شَارِبِيهِ فَعَلَيْهِ طَعَامٌ حَكُومَةُ عَذَابٍ ا که پرې نې کرل خيل بريونه نويه ده طعام دې دغلاو په فيصلې سره وَمَعْنَاهُ أَنَّهُ يَنْظُرُ أَنَّ هَذَا النَّأْوَذَ كَمَا يَكُونُ مِنْ رَيْعِ الْبَحْيَةِ ددې معنی داده چې اوسه کلي شي چې څومره پريکړي شوي ده د څلورمې د برخې د ډيرې نه فَيَجِبُ عَلَيْهِ الطَّعَامُ بِحَسَبِ ذَلِكَ نويه دغه حسب به طعام واجب حتی لَوْ كَانَ مَقْلًا مِثْلَ رَيْعِ الرُّبْعِ لَوَمَّ قِيَمَةُ رَيْعِ الشَّاةِ تَرَدَّى که رسيدلو څلورمې برخې د څلورمې برخې د ډيرې نه ، نو واجب به وي پرې قيمت د وزه د څلورمې حصي

هل اللغة ١٠ اخذ، اخذ ان، استل، بيول ٢٠ شارب جمع شوارب بريت

تبريح - وجوب الصدقة بخلق ربع الشارب ١٠ مسئله، که محرم د بريوتو خلق او کړلو يا نې کت کړلو نودوي ا دوا عدلان چې څه فيصله او کړي په هغه اندازه به په ده باندې كفاره او حراء واجبيږي مثلاً که هغوي اوگوري چې کوم بريت کت شوي يا خريلې شوي دي هغه د ډيرې د څلورمې برخې سره برابر دي که کم، نو هغه به معيار مقرر وي اوصدقه به پرې واجبيږي مثلاً که کت شوي بريت د څلورمې برخې ډيرې برابر دي نويه ده به دوي وده صدقه کاوه قيمت لازم وي

کتاب الجمع

تبرج - الخواب من سوال التقدير ۛ په خلاف دهغه محرم نه، کوم چې د بيماري د امله د سرخريلو ته مجبوره شي نو هغه ته په درې خبرو کي اختيار دي يا خودې قرباني او کړي يا دې لسو مسکينو ته دوو د ورکړي او ب د درې روژې اونيسی. او وجه ددې دا ده. چه د مضطربه صورت کي آفت آسماني دي او دلته د مخلوق په صورت کي آفت د بندگانو د اړخه دي

١) بما نال، نال ینال نیلا (س): موندل ٢) تلزم، لزم لزوماً (س): لازم کیدل [

ترجمہ: عدم الضمان علی العالق (پاتې شوه دا خبره چې د کوم کس نه په زور سره سراو خړيلو شو او هغه کفارو ورکړه نو آيا هغه به د حالق نه هغه قيمت اخلي. کوم چې ده په کفاره کي ورکړې وي که نه. نويه دې اړه کي د احنافو عالمانو ^{عليهم السلام} مذهب دا دې. چه مخلوق به د حالق نه هغه مال واپس نه اخلي کوم چې ده په قرباني کي خرچ کړې وي خکه چي په ده باندې قرباني دهغه آرام د امله لازم شوې ده کوم چې ده حاصل کړې دې بوهر کله چې قرباني دهغه راحت بدله کوم چې مخلوق حاصل کړې دې نو مخلوق به د حالق نه څنگه د قرباني رقم اخلي.

فَصَارَ كَالْمَعْرُوفِ فِي حَقِّ الْعُقُورِ وَمُحَلَّقٍ بِهٖ اِرْهٖ دَعْقَرُكِي د مَغْرُورِ پِشَان شَو. وَكَذَا اِذَا كَانَ الْحَائِقُ حَلَالًا دَغِهٖ
دَوْل كَدَ حَائِقِ حَلَالِ وُو، لَا يَخْتَلِفُ الْجَوَابُ فِي حَقِّ الْمَحَلَّقِ رَأْسُهُ بُو د مَحَلَّقٍ بِهٖ حَقِّ كِي بِهٖ خَوَابِ مُخْتَلِفِ نَهٖ وِي

توضیح - مثاله ۱) ددې مثال داسې دې لکه د عقر په حق کې معرور، ددې مثال دا دې چه بڼع یوه وینزه په مشتری باندې خرڅه کړه مشتری دهغې سره وطی اوکړه اود هغې نه بچې پيدا شو. اوس یو دریم کس را بسیدلو او هغه دعوی اوکړله چه دا وینزه زما ده بڼع په تا باندې په د هوکه خرڅه کړې ده او خبره قاضی ته لاړله قاضی د مدعی د استحقاق لپاره فیصله اوکړله نو اوس به مشتری وینزه دغه دریم کس ته ورکړی اود ماشوم قیمت به هم ورکړی او عقر به هم ورکړی. کوم قیمت چې مشتری د ماشوم مدعی نه ورکړی د هغې قیمت به د د هوکه باز بڼع نه واخلي. اود عقر کومه بدله چې ده مدعی ته حواله کړې ده هغه به د بڼع نه نه اخلي ځکه چې عقر عوض د هغې نفعې دې. کومه چې ده د وینزې نه په وطی کاوه سره حاصل کړې ده دغه ډول په دې مسئله د حلق کې مخلوق اگر چه به زور باندې سر حلق کړې دې خو چونکه د حلق فائده مخلوق ته حاصله شوې ده نو ځکه به د حلق نه د قربانی قیمت نه اخلي.

وَأَمَّا الْخَالِقُ فَلَزِمَهُ الصَّدَقَةُ فِي مَسْأَلَتَيْنِ فِي شَوْحَالِقِ تَوَدَّ لِرَهْ بِهِ صَدَقَهُ لَازِمُ وَي زَمُونِدِ مَسْئَلِي بِهِ
وَأَوْرُ صَوْرَتُونُو كِي . وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ لَا شَيْءَ عَلَيْهِ أَوْ إِمَامُ شَافِعِي رَحِمَهُ اللَّهُ فَرَمَانِي چي په ده هِيخْ نَشْتَه
وَعَلَى هَذَا الْخِلَافِ إِذَا خَلَقَ النُّعُمَانُ حَلَالٍ أَوْ بِي دِي اخْتِلَافِ دِي . كُلُّهُ چي مُحَرَّمُ دُجَا حَلَالِ سِرْ أَوْ خَرْتِيلِ .

توضیح - المذهبان فی وجوب الصدقة علی الحائض غیر المحرم ۵) او که حائض غیر محرم وی. او مخلوق محرم وی نبوده
دې صورت کي هم په مخلوق باندې دم واجب دې. برابره ده که خلق د مخلوق په اجازت سره واقع شوې وی
او که نه، او که حائض محرم وی ۱) نو په دواړو صورتونو کي په ده باندې صدقه واجب ده. برابره ده که ده
مخلوق په اجازت سره وی او که نه، ۲) اود امام شافعی رحمه الله په نیز په دې صورت کي په حائض باندې څه
واجب نه دی.

لَهُ أَنْ مَعْنَى الْإِذْنِ نَقَاطُ لَا يَتَحَقَّقُ بِمَلَقِ شَرْعِيَّةٍ وَهُوَ الْمَوْجِبُ دَامَامِ شَافِعِي رَحِمَهُ دَلِيلُ دَادِ دِي جِي دَانْتَقَاعِ مَعْنَى
دِيلُ بِه سِرْحَنِيوَكِي بِه مَتَحَقَّقُ كِيرِي حِلْ دَادِي جِي وَاجِبُونَكِي انْتَقَاعِ دِه.

کتاب النحر

بَيِّنَاتِ الْإِنْسَانِ زَمُورِ دَلِيلِ دَادِ دِي جِي رُكُو غُتْمِ دِلِ دَانِ

وَلَمَّا آتَاكَ مِنْ بَدَايَ الْإِسْلَامِ دَلِيلٌ دَادَ دِي چي کوم غتیبی دبدن نه مین فُطُورَاتِ الْإِسْلَامِ لِأَسْفَافِهِ الْأَمَاتِ دَهْغِي بَرِي کول د ممتوعاتود احرام خنی دی ددی دمستحق کیدو د امن په وجه، مَعْنَى تَبَاتِ الْكُفْرِ وَلَا يَقْبُرُ الْحَالُ بَيْنَ شَعْرَةٍ وَشَعْرَةٍ غَيْرِهِ په شان دحرم دگپه ، سوپه خپلو اوږدو ویستوکی به دحالت توپیر نه وی

[illegible]

أَلَا إِنَّ كُنَالَ الْجَنَائِيَةِ فِي شَقَرِهِ صَرْفُ دَوْمَرِهِ دِه جِي مَكْمَل جَرَمِ پَخِيلُوكِي دِي

سره - سوال و الجواب ۛ که خوځ دا سوال او کړي چه خبره داسې شوه نو بيا يکړ داده چه د سل چه د سړيا
خړيلو بسې هم دم واجبيړي لکه څنگه چي د خپل سر په خړيلو باندې دم واجبيړي نو دې ځواب دا دي چي
خپل سر ويختو په خړيلو کي چونکه جنايت کامل دي نو جزاء به هم کامله يعنې وجوب دم وي او د بل چه
سر خړيلو په صورت کي چونکه جنايت قاصر دي نو جزاء به هم قاصره يعنې صدقه به واجبه وي

محرم، غیر محرم، بیت یا نوکونه کتب کول

ان اُھڙين شاربِ حلال اُٺلن ۾ ڪهڙو حلال بريت ٿي پريڪرل يا ٺي ورلہ نہ ڪونہ پريڪرل
الوجہ فيہ ماينسا بر خومرہ جي غواڙي حوراک دې ورکڙي وجہ ٺي هغه دہ جي مورين ڪرہ

١) شارب جمع شوراب. بریت (٢) اخافیره نوکونه

سریع - الصدقة باخذ الشارب والظفر من غیر محرم ۛ مسئله دا ده چه محرم د غیر محرم بریت یا نوکونه کړی نو په دې صورت کي چې د محرم څه خوښه وی. هغه شی دې صدقه کړي.

آدینه دلایل وړاندې تیر شوي دي. چه کوم شی په بدن باندې راخیږي. هغه د ممنوعات احرام خسی وی

فَبِمَا نَقْضُ الْوَعْدِ لَكُمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْعَذَابُ الَّذِي لَكُمْ بِهِ كَثِيرٌ وَلَقَدْ وَفَّيْتُمْ لَكُمْ وَاعْدَاكُمْ وَلَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ ذُنُوبُهُ وَأَنْصَرَتْ إِلَهُهُ وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ عَلَيْهِمْ أَزْوَاجٌ وَهُمْ فِي شَفَعِهِ مُقَرَّبُونَ وَلَا يَبْعَثُ اللَّهُ لَكُمْ سَافِلِينَ

١ ولا يعمر، عوى عوية (س)، خالى كيدل، بريند كيدل ٢ يتادى، تاذيا تكليف موندل |

اوچمه محرم دغير محرم بریت یا نوکونه کټ کړی. نوپه دې کي محرم ته یو ډول راحت هم ملاویری هغه
 داسې چی سړې ډبل سړی بریت نوکونه او کوټ لري کړی. نوپه دې بندې ده ته داسې راحت ملاویری چې
 هغه په لیدو دې تکلیف محسوسوی اگرچه دا تکلیف معمولی وی په نسبت سره هغه خیري ته کوم چې
 محرم په جیل بدن باندې وی نوچه محرم د غیر محرم بریت یا نوکونه کټ کړی نوده خپل ځن ته راحت
 ونيولو خوچونکه دا راحت معمولی دي. نوڅکه چې کوم طعم مناسب وی. هغه دې صدقه کړی

د پښتو لاسونو نوکونه څپې کول

که محرم دخیلو دواړو لاسونو او بښو نوکونه پریکړل نودم د دې پرې دی

توضیح - وجوب این امر بر آنست که

و جوب الدم باخذ الاظافر كلها * محرم که دخیل پنبولاسونو و اړه نوکونه گت کړي نو په ده باندې دم

لَا يَمْنَعُ مِنَ الْمُحْظَرَاتِ لَيْسَ بِهِ مِنْ قَضَاءِ التَّغْيِثِ خُكُّه جِي دَا د محظوراتو ځنې دې خكه چې په دې كې كوت لري كول دي وَارَا لَه مَا يَكُونُ مِنَ الْبَدَنِ اود هغه شي لري كول دي چې د بدن نه پيدا كيږي. فَاِذَا قُلْتُمْ كَلِمًا فَهُوَ تَقْصِيرٌ كَامِلٌ فَلَزِمَهُ الدَّمُ نو جِي واره نو كونه نې پريكړل نودا كامل ارتفاع دې نودم پري لازم دي

حل الله ١٠ ينمو لونيډل

تسريح - دليله ١٠ دم پري خكه لازميري چه په حالت د احرام كې د نوكونو پري كول د احرام د ممنوعتو ځنې دي اود احرام د ممنوعتو ځنې خكه دي چه په دې سره يوڅو گوت لري كيږي. وبله دا چې كوم شي په بدن كې پيدا كيږي هغه شي ختمولي شي نوچه ده د دواړو كرونه او كړل نو كمله فائده نې واخستله اود احرام په حالت كې كامنه بفع احستل موجب د دم وي نو خكه په دې صورت كې دم واجبيږي.

لَوْلَا اَدْعَى دِمَانٌ حَصَلَ فِي قُبُلِ وَاحِدٍ اوبه يودم زياتوالي نشي كولي. كه پريكول په يوم مجلس كې واقع وي لِأَنَّ الْحَيَاةَ مِنْ تَوْبَةٍ وَاحِدَةٍ خكه چې جرم يودول دي.

تسريح - وجوب الدم الواحد بتقليم الاظفار كلها صاحب د قدوري رحمه فرماني. كه واره نوكونه نې په يوم مجلس كې كت كړي وي نو به يودم به زيات نشي كولي خكه چې جنايت تسمية او معني دواړه يوه نوع ده

فَإِنْ كَانَ فِي قُبُلِ فَكَذَلِكَ عِنْدَ تَحْتِيزِ رَبِّهِ اللَّهُ اوكه په جلا جلا مجلسونو كې وو سوهم دا حكم دې دامام محمد رحمه په نزد لِأَنَّ مَبْنَاهَا عَلَى التَّوَادُّعِ فَشَبَّهَ كَفَّارَةَ الْبَيْتِ خكه چې ددې كفاري مداريه تداخل دي. نود كفاري د افطار مشابه شو

تسريح - مذهب محمد رحمه في تقليم الاظفار في مجالس مختلفة اوكه څلور واره لاس پښې نې په څلورو مجلسونو كې كت كړل په دې طريقه چې په هريو مجلس كې پنځه پنځه نوكونه كت كړي. نو په دې صورت كې هم د امام محمد رحمه په نيز يودم واجب دي. خكه چې ددې كفاره په تداخل ده. خويه دې شرط چې جنس واحد وي انظريه ١٠ نودا كفاره د افطار د كفاري پشان شوه يعني كه يوكس په رمضان كې څو روژې په قصد سره او خورلې نو به ده باندې په آخر كې د جس د وحدانيت د امله يوه كفاره لازميري دغه دلته هم د څلورو واره لاسونو او پښو نوكونه په څلورو مجلسونو كې كت شول نو به ده باندې د جنس د اتحاد د امله يودم لازميري

إِلَّا إِذَا تَمَلَّكَ الْكُفَّارَةَ لَا تَقَامُ الْأُولَى بِالتَّكْفِيرِ مگر كله چې كفاره په مينځ كې راشي خكه چې د كفاري وركو په امله سره رومي جرم پورته شو

تسريح - وفوق الكفارة في خلال التقليم اوكه كفاره په مينځ كې واقع شوه. مثلاً چې د يولاس او پښې نوكونه نې كت كړل اود دې كفاره نې وركړه بې نې په بل مجلس كې نور نوكونه كت كړل. نو بيا به پري بله كفاره لازميري خكه چې اولي جرم د كفاره وركو په وجه لري شو نو لومړنۍ كفاره صرف د موجود جرم شوه اود دويم جرم لپاره به بله كفاره واجب وي

وَعَنِ قَوْلِ أَبِي حَنِيفَةَ وَأَبِي يُوسُفَ رَحِمَهُمَا اللَّهُ تَعَالَى اود شيخيتنو رحمه په قول به څلور قرباني واجب وي اِنْ قُلْتُمْ فِي كُلِّ قُبُلٍ بَدَأَ الْوَجْلَ كه چرې په هر مجلس كې نې ديولاس يا يوپښې نوكونه پريكړل. لِأَنَّ الْغَائِبَ

١٠ لقول الراعي هو هذا قول الشبخين كذا في العنابة (١٥٠١٢) والدرى لاختار (٢٢١١٢) والهندي (٢٤٤١١) نقله عن لقول الراعي (٢٢٣١١)

يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُ التَّوَادُّعَ بِاتِّحَادِ الْمُخْلِيسِ خكه چې په دې كفاره كې د عبادت معني غالبه ده نو تداخل لره به په اتحاد د مجلس پوري مقيد كولي شي

تسريح - مذهب الشبخين في المسئلة المذكورة اوشيوخينو رحمه فرماني. كه ده په څلورو مجلسونو كې ديولاس يا ديوي پښې نوكونه كت كړل. نو به ده باندې څلور قرباني واجب دي كه اول نې كفاره وركړې وي وكه نه خكه چې د قرباني په كفاره كې د عبادت معني غالب ده نود اتحاد مجلس سره به تداخل مفيد وي يعني د مجلس پوري. نو به تداخل كيداې شي اويو دم به واجبيږي. اوكه مجلسونه جلا جلا وي. نو تداخل به نه كړي

كُنَّافِي آي السَّجْدَةِ لكه په آيتونو د سجده كې چې دي

تسريح - نظريه ١٠ لكه د تلاوت د سجده پشان يعني كه يو ايت د سجده په يوم مجلس كې بار بار وني. نود ټولو لپاره يوه سجده كافي كيږي. نو كه مجلسونه مختلف شول. نود هر تلاوت لپاره به جلا جلا سجده لازميري

د يوپښې او يولاس نوكونه كت كول

وَإِنْ قُضِيَ يَدَا أَوْ جَلَا قَعْلِيهِ دَمًا اوكه پريكړل نې ديولاس يا يوي پښې نوكونه نويده دم دې إِقَامَةُ لِلزُّمَرِ مَقَامَ الْكُلِّ كُنَّافِي الْخَلْقِ څلورمې لره دواړه قائم مقام كاوه به وجه لكه په خلق كې چې دي

حل الله ١٠ إقامة قائم كول، قائم مقام جوړول

تسريح - وجوب الدم بتقليم ظفر اليد أو الرجل كه محرم د يولاس يا ديوي پښې د پنځو گوتو نوكونه كت كړل. نو هم به دم واجب وي. خكه چې د يولاس يا يوي پښې نوكونه د ټولو نوكونو څلورمه برخه ده. اود وجوب دم به حق كې څلورمه برخه د كل قائم مقام وي. لكه د څلورمې سر مسح د واره سر مسحې برابر دي.

د پنځونو نوكونو نه د كم كت كولو حكم

وَإِنْ قُضِيَ أَقْلٌ مِنْ خَمْسَةِ أَظْفَارٍ فَعَلَيْهِ صَدَقَةٌ اوكه د پنځونو نه كم نې پريكړل نوكونه، نو پده صدقه ده. مَعْنَاهُ أَنْ يَكُلَّ ظُفْرُ صَدَقَةٍ ددې معني داده چې د هر نو ك په بدله كې صدقه ده.

حل الله ١٠ ظفر جمع اظافر نوكونه

تسريح - المذهبان في وجوب الصدقة باقل من خمسة اظفار ١٠ مسئله دا ده. كه محرم د پنځونو كونو نه كم نوكونه كت كړل نو به دې صورت كې په ده باندې صدقه واجبيږي. يعني د هر نو ك په بدله كې دې يوه صدقه اوكړي.

وَأَمَّا زَوْجَرُ حَمَّةَ اللَّهِ: يَجِبُ الدَّمُ مِنْ ثَلَاثَةِ مَنَاهَا، امام زفر رحمه فرماني چې دم به واجب وي په پريكولو درې نوكونو ددې پنځونه. هُوَ قَوْلُ أَبِي حَنِيفَةَ الْأَوَّلِ اودا دامام ابو حنيفه رحمه رومي قول وو وَالْأَنْفِ أَظْفَارُ الْيَدِ الْوَأَجْدَانِ قَدْ مَاتَا وَالثَّلَاثُ أَكْثَرُهَا خكه چې د يولاس په نوكونو كې دم واجبيږي او درې پډو كې اكثر دي

تسريح - او امام زفر رحمه فرماني. چه كه درې نوكونه كت كړي نودم پري واجب دي اود امام ابو حنيفه رحمه اولي قول هم دا وو

دليله ١٠ خكه چې په پنځو گوتو كې درې اكثر دي. او اكثر قائم مقام د كل وي نو هر كله چې د يولاس يا يوي پښې نوكونو كت كولو سره دم واجبيږي نود دريو په كت كاوه به هم واجبيږي.

چه كتر حد د يوكونو پريكولو چې دم پري واجبيږي د يولاس پنځه نوكونه دي. وَقَدْ أَقْنَاهَا مَقَامَ الْكُلِّ فَلَا يَنْبَغِي قَائِمُ كَوْنِهَا أَوْ مَوَدِّ دې لره قائم مقام كړي دي دكل. لِأَنَّهُ يَنْبَغِي إِلَى مَا لَا يَنْبَغِي أَوْ بِنَاوَسِ ددې اكثر پښې قائم مقام كولي خكه چې دا بوتلل كوي نه ختميدون كې سلسله ته.

تشریح - دليل جمهور الاحناف (او کوم حکم چي په کتاب کي ذکر دي ددي دليل دا دي چه لکه څنگه ديو لاس ي د يوې پنبې پنځه نوکونه د ټولو نوکونو قائم مقام دي نو اوس د يو لاس يا يوې پنبې په نوکونو کي اکثر د کل قائم مقام نشي گرځيدې ځکه چي داسي کوه سره به يوه نه ختميدونکي سلسله پيل شي ځکه که داسي اوشي نو بې به موږ وايو چه په دوو نوکونو کي هم دم واجب دي ځکه چي دا دريو اکثر دي په يونيم کي هم دم واجب دي ځکه چي دا د دوو اکثر دي او په يوم نوك کي هم دم واجب دي ځکه چي دا د دوو اکثر دي په يونيم کي هم دم واجب دي ځکه چي دا د نيم اکثر دي او په نيم کي هم دم واجب دي ځکه چي دا د يو اکثر دي او دغه ډول به يوه نه ختميدونکي سلسله پيل شي کوم چي ناممکنه ده ددي امله موږ د يو لاس ي د يوې پنبې نوکونه د ټولو نوکونو قائم مقام او گرځول او په دي مو دم واجب کړلو اود دي به موږ داسي اونکړل.

د دواړو لاسونو يا پنبو په نوکونو هغې د پنځونه د حکم وکت کول

وَأَنْ تُصِلَ خَمْسَةً أَطْفَالٍ مَتَفَرِّقَةً مِنْ يَدَيْهِ وَرَجُلَيْنِ که ئي پريکړل پنځه نوکونه متفرق د دواړو لاسونو اود دواړو پنبو نه **فَعَلَيْهِ صَدَقَةٌ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ وَأَبِي يُوسُفَ** (د نويده صدقه ده د شپځينو په نزد

حل الفقه ① قص، قصان، پريکول

تشریح - المذهبان في حكم تقليم الخمس متفرقة ① مسئله دا ده که محرم د يو لاس او يوې پنبې نه جلا جلا پنځه نوکونه کټ کړل (مثلاً دوي اوده ئي د يو لاس اودرې د بلې پنبې کټ کړل) نو په دي صورت کي د شپځو پنځو په نيزه ده باندي صدقه واجب ده يعنې د هر نوك په بدله کي به يوه صدقه ورکړي.

وَقَالَ مُحَمَّدٌ: رَحِمَهُ اللَّهُ (عَلَيْهِ دَمًا عَيْنًا رَأْسًا لَوْ قَصَّاهُمَا مِنْ كَتِفٍ وَاحِدٍ) وَأَمَامَ مُحَمَّدٍ رَحِمَهُ اللَّهُ فرمائي چي دم دي قيس کوي په هغې صورت کله چي دي لره ديولاس نه پريکړي **وَيَمَّا إِذَا خَلَقَ رُئُوسَ الرِّأْسِ مِنْ مَوَاضِعَ مَتَفَرِّقَةٍ** ويه قيس دڅلورمې برخي دسرکله چي ئي متفرقو ځايونونه او خرائي

تشریح - او امام محمد رَحِمَهُ اللَّهُ فرمائي چه په ده باندي دم واجب شو

دليله ② امام محمد رَحِمَهُ اللَّهُ دليل قياس دي يعنې لکه څنگه چي د يو لاس يا د يوې پنبې د پنځو نوکونو په کټ کاوه باندي دم واجبېږي دغه ډول که متفرق طور دا پنځو نوکونه کټ کړي نو په دي کي به هم دم واجبېږي بل که د سرد څلورمې برخي حلق د مختلفو ځايونو نه اوکړي نو په دي صورت کي هم دم واجبېږي نو دغه ډول دلته د نوکونو په صورت کي به هم دم واجبېږي.

وَهَذَا أَنَّ كَمَالَ الْجَنَائَةِ يَبْتَلِ الرَّاحَةَ وَالزِّيْنَةَ د شپځينو رَحِمَهُ اللَّهُ دليل دادې چي کامل جرم د رحب اوزيسته حصول سره دي **وَبِالْقَلَمِ عَلَى هَذَا الْوَجْهِ يَتَأَذَى وَيَشِينُهُ ذَلِكَ** په دي طريقه پري کاوه به دي تکليف مومي اوده هسته ده لره عيب دار جوړ کړي

حل الفقه ① يشينه، شان، شينا (ض)، عيب لگول

تشریح - د شپځينو دليل دا دي چه دم واجبېږي په هغه صورت کي چي زينت اوراحت حاصل شي وجه د مختلفو ځايونو نوکونه کټ کړي نو په دي کي تکليف او عيب دي نو چونکه په دي صورت کي زينت اوراحت حاصل نشو نو جنايت کامل نشو او چه جنايت کامل نه وي نو صدقه واجب وي نو دلته هم صدقه وجرې **بِخِلَافِ الْحَلْقِ لِأَنَّهُ مُعْتَادٌ عَلَى مَقَرِّهِ خِلَافَ دَحْلِقِ ځکه چي دغه معتاد طريقه ده لکه چي تير شو** **فَإِذَا تَقَاطَعَتِ**

① القول الرابع هو هذا قول الشيخين **مُتَّفَقٌ كَذَا فِي الْبَحْرِ الرَّائِقِ (٢١١٣) وَالتَّائِي خَانِيَّة (٥٠٣١٢) وَالْهِنْدِيَّة (٢٤٤١١) وَالْغَابِي (١٣٧١١) تَقْلًا عَنِ الْقَوْلِ الرَّاحِ (٢٢٤١١).**

الْجَنَائَةُ تَمَيُّزُهَا بِالصَّدَقَةِ او هرکله چي جرم کم مقرر شو نو په دي کي به صدقه واجب وي **فَيَتَبَيَّنُ بِقَنَمِ كُلِّ طَعْنٍ طَعْنًا مُسْتَكِينًا** نود هر نوك په کټ کولو کي دي د يومسکين خوراک دي

تشریح - الجواب من قياس محمد رَحِمَهُ اللَّهُ او بيا ئي شود سر د مختلفو ځايونو به ويخته خريل بودا د خلکو عادت دي او چه د خلکو عادت دي نو په دي کي زينت حاصل شو او چه زينت اوراحت حاصل شو نو جنايت کامل شو او چه جنايت کامل شو نو دم واجب وي نو ځکه د سر د مختلفو ځايونو به ويخته خريل سبب د وجوب دم دي.

وَكَيْفَ لَكَ لَوْ لَمْ أَكْثَرُ مِنْ خَمْسَةٍ مَتَفَرِّقًا دغه ډول که جلا جلا ئي د پنځو نوکونو نه زيات پريکړل **لَأَنَّ تِلْكَ ذَلِكَ دَمًا** **فَيَتَبَيَّنُ بِقَنَمِ كُلِّ طَعْنٍ طَعْنًا مُسْتَكِينًا** چي قرباني نه اورسي نو ددي قيمت نه چي څه غواړي کم دي کړي

تشریح - او که دپنځو نوکونو ئي متفرق طور زيات نوکونه کټ کړل نو په دي صورت کي به د هر نوك په بدله کي صدقه واجبېږي البته که واره صدقات راجع کړي او هغه د يو دم قيمت ته رسيږي نو په دي صورت کي به دهغي د قيمت نه لږ غوندي کم کړي ځکه چي دم خو واجبېږي په هغه صورت کي چي جنايت کامل وي او په دي صورت کي جنايت قاصر دي نو ددي امله به دم د قيمت سره نشي برابرولي

د مات نوك هټ کول

قَالَ: (وَأَنَّ الْكُسْرَ طَعْنُ الْمُحْرَمِ وَتَعْلَقُ فَأَعْدَةُ فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ) که دمحرم نوك مات شو او زوړند وو او محرم دالري کړو نو بده هټ نشته

حل الفقه ① انكسر، انكساراً ماتيدل

تشریح - عدم وجوب شيء بقطع الظفر المقطوع ② مسئله دا ده که د محرم نوك مات شو اوده هغه نوك کټ کړلو نو په ده باندي صدقه نه ده واجب ځکه چي د ماتيدو نه روسته هغه نوك نه غټيږي

فَأَشْبَهَ الْيَأْسَ مِنْ شَيْءٍ الْحَرَمُ بَوْدًا د حرم د اوچي ونې پشان شو **لَأَنَّهُ لَا يَتَمَوَّعُ إِلَّا كَسْرًا ځکه چي دم تيدوبه روسته دغه نه لوټيږي**

حل الفقه ① لا ينمو، ما نموي (ن)، وړاندي كيدل، محكي كيدل

تشریح - نو ددي مثال د حرم د اوچي گياه پشان شو اود حرم د اوچي گياه په گت کوه کي څه نه واچيږي دغه ډول د مات نوك په کټ کولو باندې هم څه نه واچيږي.

د عذريه وجه هوسول کول جامي اغوستل او حلق کول

وَأَنَّ تَقْلِيْبَ الْوَلَسِ قَبِيْطًا أَوْ حَلْقَ مِنْ عَذْرٍ قَبِيْطٍ او که خوشبو ئي اولگوله يا گنډلي جامي ئي واغوستلې په څه عذر سره نودده اختيار دي **إِنْ شَاءَ ذَبَحَ وَإِنْ شَاءَ تَصَدَّقَ عَلَى سِتَّةِ مَسَاكِينٍ بِثَلَاثَةِ أَصْوَعٍ مِنَ الطَّعَامِ** غواړي وزه دي ذبح کړي او که غواړي صدقه دي ورکړي شپږو مسکينونو ته درې صاع د طعام نه **وَإِنْ شَاءَ صَامَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ** که او که غواړي روژي دي اونيسي درې ورځي

حل الفقه ① لبس، لبسارس، اغوستل

تشریح - وجوب ثلاثة أشياء بالتطيب واللبس والحلق من عذر ② که محرم د عذر د امله خوشبو اولگوله يا ئي گنډلي جامي واغوستلې يا ئي سراو خرائيل نو په دي صورتونو کي ده ته د دريو خبرو اختيار دي يا دي يوه وزه ذبح کړي يا دي به شپږو مسکينانو درې صاع غم صدقه کړي او يا دي درې روژي اونيسي

لِقَوْلِهِ تَعَالَى (فَقِذِّيهِ مِنْ صَبَا أَوْ صَدَقَةً أَوْ تَلْبِسَ ځکه چي دا د الله حق دي ارشاد دي، نو بدله دي ورکړي روژي يا صدقه ي قرباني، وگڼله اولگول يا وکلمه د (او) د پاره د اختيار وي.

الانبياء - دليله دليل د الله تعالى ارشاد دي. [وَلَا تُخْفُوا عَنْهُمْ حَقَّ يَتْلُوهُ هَذِهِ حَتَّى يَسْمَعُوا آيَاتِهِ فَتُكْفِرَ بِهِمْ فَذَلِكَ أُولَئِكَ] په آيت كي كلمه د (او) په درې څيزونو كي اختيار وركوي د پښ د بومعذور په حق كي نازل شوي وو.

وَكُنْ لَهُمْ رَسُولَ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِمَا ذَكَرْنَا (۱) اوددي تفسير كړي دي رسول الله ﷺ كوم چې موږ ذكر كړي دي وَالْآيَةُ تَزَلُّ فِي الْمَعْذُورِ آيَت د معذور په حق كي نازل شوې دي.

تفريح - اوبنې ﷺ ددي آيت تفصيل د ذكر شوي تفصيل مطابق بيان كړي وو. په حديث كي دي چې حضرت كعب بن عجرة ﷺ فرماني نبي ﷺ په ما باندې تير شو. او سپكې زما په مخ باندې روانې وې او ما خپلې كپړې نه اور تازه كولو. نو بنې ﷺ راته وويل. هَلَا يُؤْذِيكَ هَوَامِرُ أَسْلَمَ؟ آيا تاته د خپل سر سپكې تكليف دركوي. مو ماورته عرض او كړلو چه او، نو دا آيت نازل شو [فِيذِيَّةٍ مِّنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ لُسْكَ] ما عرض او كړلو چه روزي څومره نو بنې ﷺ او فرمايل درې ورځې حضرت كعب بن عجرة فرماني. كه بنې ﷺ تفصيل نه وو كړي سومر خلكو به د شپږو مسكينانو په طعام باندې قياس كاوه. او شپږ روزي به مو نيسولې. نو معلومه شوه چه ددي آيت تفسير رسول الله ﷺ په خپله كړي دي.

لَمْ يَصُومُوا فِيهِ فِي أَيِّ مَوْضِعٍ شَأْنًا يَبْأُ رَوْزَهُ كَافِي د هرهغه څنې كي چرته چې غواړي لِأَنَّهُ عِبَادَةٌ فِي كُلِّ نَكَر ځكه چې دا په هر ځاني كي عبادت دي.

تفريح - علامه مرغيشاني رحمه الله فرماني. د څلورو امامانو په دي باندې اتفاق دي چه دا درې روزي به هر ځاني كي نوي شي حرم سره ددي څه تخصيص نشته ځكه چې دا عبادت دي اود عبادت لپاره د مكان تخصص نشته.

وَكُلُّكُمْ عَلَى صَدَقَةٍ عِنْدَ نَائِيَتَيْنَا اودعه ډول صدقه ده زموږ په نزد په دي وجه كومه چې موږ بين كړه

تفريح - المدهيان في محل الصدقة (۱) اوزموږ په نيزد صدقې لپاره هم تخصيص د ځاني نشته هر ځاني كي نې وركولې شي دليل هم دا دي چه ﷺ لانه عبادت في كل مكان (۲) امام شافعي رحمه الله فرماني چه دا صدقه په حرم پورې خاص ده ځكه چې ددي نه مقصود د حرم فقيرانو ته فائده رسول دي. اود حرم فقيرانو ته دنده په دې صورت كي رسي چه دا صدقه هم په حرم پورې خاص كړي شي.

وَأَمَّا السُّكُوتُ فَيَتَّقِي بِالْحَرَمِ بِالْإِتِّفَاقِ ياتي شوه قرباني نودغه مختص ده په حرم پورې په تفاف سره

تفريح - الجواب (۱) زموږ د اړخه ځواب دا دي چه صدقه عبادت دي. اود عبادت لپاره د مكان تخصص وي به هر ځاني كېږي كه حرم وي او غير حرم وي نو دا د روزو پشان شوه. السكوت دا خبره چې د عبادت لپاره تخصيص د مكان نشته. قابل نظر ده ځكه چې اعتكاف عبادت دي خو بغير د جمات نه نه كيږي طواف عبادت دي خو بغير د مسجد حرام نه نه كيږي رمي عبادت دي خو بغير د مې نه نه كيږي وقوف عرفات عبادت دي خو بغير د ډگر عرفات نه كيږي والله اعلم اتعصم البدع بالحرم (۲) پاتې شوه د وزه ذبح نو دا د حرم سره خاص ده يعنې د جنابت د جراه په طور چې كومه ذبح كولې شي هغه د حرم پورې خاص ده د حرم نه سوي په بل ځاني كي نې ذبح جائز نه ده.

(۱) من حديث كعب بن عجرة ﷺ أخرجه البخاري في المحصر باب ۵ ومسلم في الحج رقم ۸۰ والترمذي في الحج باب ۱ ومالك في الحج رقم ۲۳۸ وأحمد في المسند (۲/۴) (۲۴۱/۴)

لَأَنَّ الزَّائِلَةَ لَمْ تُعَرَفْ قُرْبَةً إِلَّا فِي زَمَانٍ أَوْ مَكَانٍ ځكه چې وينه توبول ثواب نه دي معوم شوې مگر په يوزمانه يا يوځاني كي. وَهَذَا الدَّمُ لَا يَخْتَصُّ بِزَمَانٍ فَتُعْتَبَرُ اخْتِصَاصُهُ بِالْمَكَانِ اودا قرباني د زماني سره مختص نده نو د يوځاني سره مختص كيدل يې متعين شو.

تفريح - دليل دا دي چه د ځناور وينه توبول په يوه زمانه كي دننه مشهور دي لكه په لسمه يوولسمه اود لسمه ذوالحجه كي د قرباني كول عبادت دي اودا زمانه ددي عبادت لپاره خاص ده ياد ځاني كي مشهور وي لكه جزاء اود كفاره په طور چې كوم حيوان څاروي ذبح كولې شي نودهغې عبادت كيدل د حرم پورې خاص دي لكه چې دالله تعالى ارشاد دي [هَذَا يَلِدُ الْكَفَّةَ] دلته د كعبې نه مراد حرم دي نو هر كله چې وينه بيول په يوه زمانه كي عبادت دي يا په يو مكان كي عبادت دي اودا منلې شوې ده چه د جنابت د څاروي د ذبح كاوه لپاره د څه زماني تخصيص نشته نو د مكان يعنې حرم سره نې خصوصيت متعين شو. ثوابته شوه. چه د جنابت وزه ذبح كول په حرم كي دننه شرط دي. د حرم نه بهر به جائز نه وي.

د صا مابام خوراك وركول

وَأَوَّاهُ الصَّغَامَ أَجْزَاءَ فِيهِ التَّغْذِيَّةُ وَالتَّعْشِيَّةُ عِنْدَ أَبِي يُوسُفَ رَحِمَهُ اللَّهُ. كه ده طعام وركول اختيار كړل نو سحر مابام خورول به كافي وي. دامام ابو يوسف رحمه الله په نزد اعتبار اېكفارة اليمين قياس كړي شوې دي په كفاري د قسم.

هل اللغة (۱) اختار، اختيار، اختيارول، خوښول (۲) تغذية، د ورځ خوراك وركول (۳) تعشية د شپې خوراك وركول تفريح - المدهيان في اطعام المساكين (۱) معذوره محرم چې كله صدقه وركول اختيار كړي. (۲) نو امام ابو يوسف رحمه الله دا په كفارة اليمين باندې قياس كوي. او فرماني چه لكه څنگه په كفارة اليمين كي سهار مابام دوه وركول كافي دي. دغه ډول دلته هم خوراك وركول كافي دي.

وَعِنْدَ مُحَمَّدٍ رَحِمَهُ اللَّهُ لَا يُجْزِيهِ (۱) لِأَنَّ الصَّدَقَةَ تُقْبَلُ عَنْ التَّمْلِيكِ وَهُوَ الْمَذْكُورُ اودامام محمد رحمه الله په نزد به كافي نه وي ځكه چې صدقه د تملك آگاهي وركوي او په آيت كي صدقه ذكر ده.

هل اللغة (۱) تنبيه، انباء، خبر وركول

تفريح - او امام محمد رحمه الله فرماني. چه خوراك وركول كافي نه دي. بلكه شپږو مسكينان د درې صاع غنمو مالكان جوړول ضروري دي ځكه چې په قرآن پاك كي لفظ د صدقې ذكر دي اود صدقې لغوي معنی څوك بغيرد څه عوض نه مالك جوړول دي. نو ځكه د مسكينانو مالكان جوړول ضروري دي. په خلاف د خوراك كولو ځكه چې هغه خو مباح كول دي. (چه د فقير لپاره خوراك كول مباح شي) الجواب من قياس ابي يوسف رحمه الله (۲) اودامام ابو يوسف رحمه الله په كفاره يمين باندې قياس كول صحيح نه دي ځكه چې په قرآن كريم كي لفظ د اطعام راغلي دي. اولفظ د اطعام د اباحت فائده وركوي د تملك نه وركوي نو ځكه په كفاره د يمين كي به دا خوراك كول كافي وي وپه جزاء د جنابت كي به پرې خوراك كول كافي نه وي.

د شپې هر مجاه نه په شونت سره كتل او انزال كيدل

فصل فَإِنْ نَظَرَ إِلَى قَوْحِ أَمْرٍ أَوْ بِشَيْءٍ فَأَمْسَ لَا شَيْءَ عَلَيْهِ فصل كه محرم نظر او كړو د خپلې بيبي شرمگاه ته په

(۱) القول الراجح هو هذا قول محمد بن عبد الله كذا في رد المحتار (۲۲۸۱۲) والبحر الرائق (۲۴۱۳) والهندية (۲۴۱۱) نقلاً عن القول الراجح (۲۲۴۱۱) -

شهوت سر نه انزال نې اوشو نوپه ده باندې څه لازم نه دی.

سريح - عدم وجوب شي بالنزول بالنظر الى الفرج ① که محرم د خپلې بې بې يا د بلې شخصې فرج داخل نه په شهوت سره او کتل او انزال نې اوشو نوپه ده باندې دم وغيره واجب نه دی

لأن المعتبر هو الجماع ولو لم يوجده خكه چې حرامه خو جماع ده او دغه نه ده شوي. فصارت كمالاً ولو لم يتركها منى سودا

تريح - دليله ② خكه چې په حالت د احرام كې وطى حرامه ده او هغه نه ده موجود شوي نو خكه څه واجب هم نه دی اودا داسې شوه لكه چې محرم دېوې ښكلې انجلې (جینې) د تصوير تصور او كړي. او انزال نې اوشو نوپه ده باندې څه واجب نه دی نو دغه ډول د فرج داخل ته په كتلواو انزال كيدو كې به هم څه واجب نه وي

التعريف الجماع ③ جماع وانی دښځې اوسړي جمع كيدل او صورة او معنى شهوت پوره كول دي صورة جماع دا ده چه سړي خپل عضو تناسل د ښځې په شرمگاه كې وړ داخل كړي او معنى جماع انزال كيدل دي

وَأَنْ تَمْلَأَ أَوْ تَمْلَأَ بِشَهْوَةٍ فَعَلَيْهِ دَمٌ ④ او كه ښكل نې كړه يا نې مسه كړه په شهوت سره نوپه ده دم واجب دي وفسى الجماع الصغير يقول: إِذَا مَسَّ بِشَهْوَةٍ فَمَنْى اوبه جمع صغير كې وانی چې كله نې په شهوت سره مسه كړه او انزال نې اوشو. وَلَا تَفْرَقُ بَيْنَ مَا إِذَا انْزَلَ أَوْ لَمْ يَنْزِلْ ذَكَرَهُ فِي الْأَصْلِ اوهېڅ نو پسر نشته په دې كې چې انزال نې اوشو او كه نه دا په مسوط كې ذكر دی

سريح - الروايات في وجوب الدم بالقلية ⑤ او كه محرم د ښځه ښكل كړله نوپه ده باندې دم واجب دي كه انزال شوي وي او كه نه وي دا په مبسوط كې ذكر دی ⑥ اود جامع صغير په عبارت كې د انزال شرط لگولې شوې دي فرماني كه محرم په شهوت سره ښځه مسه كړه او انزال نې اوشو نوپه ده باندې دم واجب دي د جامع صغير عبارت نه د معلومې كې كه انزال نه وي شوي نو په محرم باندې دم نه واجب

وَكَذَا الْحَوَائِ فِي الْجَمَاعِ فِيمَا دُونَ الْفَرْجِ اودا خواب دي په هغه مباشرت كې چې د فرج نه په علاوه كې وي

سريح - حكم الجماع فيما دون الفرج ⑦ صاحب د هدایه رحمه الله فرماني كه محرم په مادون الفرج يعنى په ورون يا بل ځانې كې جماع او كړله سوهم بري دم واجبيږي كه انزال نې شوي وي او كه نه لكه څنگه چې په عبارت د مسوط كې دی

وَعَنْ الشَّافِعِيِّ أَنَّهُ إِذَا تَمَامَ إِحْرَامُهُ فِي جَمِيعِ ذَلِكَ إِذَا انْزَلَ وَأَعْتَبَرَهُ بِالنَّظَرِ دَامَ شَافِعِي رحمه الله نه روايت دي چې په دي بولو صورتونو كې به دده احرام فسد نې كله چې انزال اوشو اودانې په روژه قياس كړو

سريح - مذهب الشافعي ودليله ⑧ د امام شافعي رحمه الله په بيز په بولو صورتونو كې يعنى چې په شهوت سره مچي كړل ب مسه كړل يا په مادون الفرج كې وطى كړل، كه انزال نې اوشو نو دده حج فاسد شو امام شافعي رحمه الله په روژه باندې قياس كړې دي يعنى لكه څنگه په دغه صورتونو كې چې انزال نې اوشو نو روژه ماتېرى دغه ډول احرام هم ماتېرى

وَلَكِنَّا أَنْ فَسَدَ الْحَجُّ بِتَعَلُّقٍ بِالْجَمَاعِ مَرَّةً دليل دادي چې د حج فساد په جماع پورې متعلق دي وَلَهَذَا لَا يَفْسُدُ بِسَائِرِ الْمَخْطُوءَاتِ په دي وجه په ورو مصوعاتو سره نه فاسد كېږي وَهَذَا لَيْسَ بِمَجَاعٍ مَقْصُودٍ فَلَا يَتَعَلَّقُ بِهِ مَا يَتَعَلَّقُ بِالْجَمَاعِ اودا مقصودى جماع نه ده نوپه دي پورې هغه حكم نه متعلق كيږي كوم چې په جماع پورې متعلق دي إِلَّا أَنْ يَبْهَ مَعْنَى الْإِسْتِمَاعِ وَالْإِذْنِاقِ بِالزَّوْءِ مَكْرَهٍ په دي كې دښځې د آرام او لذت حاصلولو معنى ده، وَذَلِكَ مَخْطُوءٌ الْإِحْرَامُ قَبْلَ تَمَامِ الْكُرْمَةِ چې په احرام كې مجموعه ده نو دم نه لازم وي

تسريح - دليل الاحصاف ⑨ د مور د دليل دادي چې د حج فساد پورې صرف په جماع سره، هم دا وجه ده چه د جماع نه علاوه د احرام چې كوم سور مصوعات دي لكه خوشوونى لگول، گڼلې شوي جامې اغوستل په

سريح - خلاف الشافعي رحمه الله ⑩ امام شافعي رحمه الله فرماني چه په دي صورت كې په ده باندې بڼه واجب ده ځكه

سريح - خلاف الشافعي رحمه الله ⑪ امام شافعي رحمه الله فرماني چه په دي صورت كې په ده باندې بڼه واجب ده ځكه

سريح - خلاف الشافعي رحمه الله ⑫ امام شافعي رحمه الله فرماني چه په دي صورت كې په ده باندې بڼه واجب ده ځكه

سريح - خلاف الشافعي رحمه الله ⑬ امام شافعي رحمه الله فرماني چه په دي صورت كې په ده باندې بڼه واجب ده ځكه

سريح - خلاف الشافعي رحمه الله ⑭ امام شافعي رحمه الله فرماني چه په دي صورت كې په ده باندې بڼه واجب ده ځكه

سريح - خلاف الشافعي رحمه الله ⑮ امام شافعي رحمه الله فرماني چه په دي صورت كې په ده باندې بڼه واجب ده ځكه

هغې باندې حج نه فسادېږي. البته دم بري واجبيږي نو دغه ډول په دي صورتونو كې يعنى بڼگول مسه كړل، او په مادون الفرج كې جماع كړل، په دي باندې به هم حج نه فسادېږي. البته دومره ده چه په دي خبرونو باندې محرم لذت او خوند واخستل، او محرم د لذت او خوند اخستلو نه منع شوي دي نوپه ده نه دم واجب

بڼگول مسه كړل، او په مادون الفرج كې جماع كړل، په دي باندې به هم حج نه فسادېږي. البته دومره ده چه په دي خبرونو باندې محرم لذت او خوند واخستل، او محرم د لذت او خوند اخستلو نه منع شوي دي نوپه ده نه دم واجب

بڼگول مسه كړل، او په مادون الفرج كې جماع كړل، په دي باندې به هم حج نه فسادېږي. البته دومره ده چه په دي خبرونو باندې محرم لذت او خوند واخستل، او محرم د لذت او خوند اخستلو نه منع شوي دي نوپه ده نه دم واجب

بڼگول مسه كړل، او په مادون الفرج كې جماع كړل، په دي باندې به هم حج نه فسادېږي. البته دومره ده چه په دي خبرونو باندې محرم لذت او خوند واخستل، او محرم د لذت او خوند اخستلو نه منع شوي دي نوپه ده نه دم واجب

بڼگول مسه كړل، او په مادون الفرج كې جماع كړل، په دي باندې به هم حج نه فسادېږي. البته دومره ده چه په دي خبرونو باندې محرم لذت او خوند واخستل، او محرم د لذت او خوند اخستلو نه منع شوي دي نوپه ده نه دم واجب

بڼگول مسه كړل، او په مادون الفرج كې جماع كړل، په دي باندې به هم حج نه فسادېږي. البته دومره ده چه په دي خبرونو باندې محرم لذت او خوند واخستل، او محرم د لذت او خوند اخستلو نه منع شوي دي نوپه ده نه دم واجب

بڼگول مسه كړل، او په مادون الفرج كې جماع كړل، په دي باندې به هم حج نه فسادېږي. البته دومره ده چه په دي خبرونو باندې محرم لذت او خوند واخستل، او محرم د لذت او خوند اخستلو نه منع شوي دي نوپه ده نه دم واجب

بڼگول مسه كړل، او په مادون الفرج كې جماع كړل، په دي باندې به هم حج نه فسادېږي. البته دومره ده چه په دي خبرونو باندې محرم لذت او خوند واخستل، او محرم د لذت او خوند اخستلو نه منع شوي دي نوپه ده نه دم واجب

بڼگول مسه كړل، او په مادون الفرج كې جماع كړل، په دي باندې به هم حج نه فسادېږي. البته دومره ده چه په دي خبرونو باندې محرم لذت او خوند واخستل، او محرم د لذت او خوند اخستلو نه منع شوي دي نوپه ده نه دم واجب

بڼگول مسه كړل، او په مادون الفرج كې جماع كړل، په دي باندې به هم حج نه فسادېږي. البته دومره ده چه په دي خبرونو باندې محرم لذت او خوند واخستل، او محرم د لذت او خوند اخستلو نه منع شوي دي نوپه ده نه دم واجب

بڼگول مسه كړل، او په مادون الفرج كې جماع كړل، په دي باندې به هم حج نه فسادېږي. البته دومره ده چه په دي خبرونو باندې محرم لذت او خوند واخستل، او محرم د لذت او خوند اخستلو نه منع شوي دي نوپه ده نه دم واجب

بڼگول مسه كړل، او په مادون الفرج كې جماع كړل، په دي باندې به هم حج نه فسادېږي. البته دومره ده چه په دي خبرونو باندې محرم لذت او خوند واخستل، او محرم د لذت او خوند اخستلو نه منع شوي دي نوپه ده نه دم واجب

بڼگول مسه كړل، او په مادون الفرج كې جماع كړل، په دي باندې به هم حج نه فسادېږي. البته دومره ده چه په دي خبرونو باندې محرم لذت او خوند واخستل، او محرم د لذت او خوند اخستلو نه منع شوي دي نوپه ده نه دم واجب

بڼگول مسه كړل، او په مادون الفرج كې جماع كړل، په دي باندې به هم حج نه فسادېږي. البته دومره ده چه په دي خبرونو باندې محرم لذت او خوند واخستل، او محرم د لذت او خوند اخستلو نه منع شوي دي نوپه ده نه دم واجب

بڼگول مسه كړل، او په مادون الفرج كې جماع كړل، په دي باندې به هم حج نه فسادېږي. البته دومره ده چه په دي خبرونو باندې محرم لذت او خوند واخستل، او محرم د لذت او خوند اخستلو نه منع شوي دي نوپه ده نه دم واجب

بڼگول مسه كړل، او په مادون الفرج كې جماع كړل، په دي باندې به هم حج نه فسادېږي. البته دومره ده چه په دي خبرونو باندې محرم لذت او خوند واخستل، او محرم د لذت او خوند اخستلو نه منع شوي دي نوپه ده نه دم واجب

بڼگول مسه كړل، او په مادون الفرج كې جماع كړل، په دي باندې به هم حج نه فسادېږي. البته دومره ده چه په دي خبرونو باندې محرم لذت او خوند واخستل، او محرم د لذت او خوند اخستلو نه منع شوي دي نوپه ده نه دم واجب

بڼگول مسه كړل، او په مادون الفرج كې جماع كړل، په دي باندې به هم حج نه فسادېږي. البته دومره ده چه په دي خبرونو باندې محرم لذت او خوند واخستل، او محرم د لذت او خوند اخستلو نه منع شوي دي نوپه ده نه دم واجب

كتاب الحج

چې ده يولونې جرم او کړلو هغوی په هغه کس باندې قياس کوي څوک چې هغه د وقوف عرفات نه روسته جماع او کړي نو هلته په هغه باندې دم واجبېږي (حالانکه دهغه جرم دده د جرم نه کم دي او دهغه حج هم نه دي فاسد شوي نو په دې صورت کې به هم دم واجب وي (بلکه په درجه اولی سره به دم واجب وي ځکه چې دده جرم داوړنی د جرم نه لوني دي)

الجواب عن المستدل: خو حديث لا يريقان دما له په دې کې د مطلق قرباني ذکر دې خامخا په يو پورې منيد کولو ته څه اړتيا نشته.

ولأن القضاء واجب ولا يجب إلا لاستدراك المصلحة أو خكه چې كله قضاء واجب شوه نو واجبېږي نه مگر د مصلحت حصولو لپاره خف معنی الجنایة فيكتفى بالشأنه جرم معنی سپكه شوه نو په وړه به اکتفا کولای سې بخلاف ما بعد الوقوف لأنه لا قضاء به خلاف د جماع نه روسته دوقوف نه ځکه چې پدې کې قضاء واجب نه ده

ترجیح - الدليل الثاني للاحشاف ۱۰ دوهم دليل دا دي چې د حج د فساد د امله چې قضاء واجب شوه مگر درکوتې شو او په ورکوتې جرم کې وړه هم کافی کيږي او د حج قضا ځکه واجب کړي وه چې کوم حج چې فاسد شوي دي هغه صحيح شي او د وقوف عرفه نه روسته د جماع په صورت کې چونکه قضا واجب نه ده نو هغه جرم وړو کې نشو بلکه لوني جرم شو او په لوني جرم کې بدنه واجب وي نو ځکه په هغه صورت کې جوړ وقوف عرفات نه روسته جماع او کړي بدنه واجب ده وړه په کې نه کافی کيږي.

لعمري بين السبلين (بياني دواړه لارې يوشان اېښودې دي وعن أبي حنيفة رحمه الله أن في غير القبيل منسلا يقيد) او د امام ابو حنيفه رحمه الله نه روايت هم دي چې د سړي او ښځې د فرج نه سوې په بل ځنې کې وطی کول حج نه فاسد کوي. لئما معنى الوطء فكان عنه روايتان په معنى د وطی کې د قصور راټلوبي وجه نو د امام صاحب نه دوي (دوه) روايتونه شول.

ترجیح - الروايتان في فساد الحج بالجماع في الدبر: صاحب دهدايه رحمه الله فرماني. امام قدوري د وقوف عرفات نه وړاندې په قبل يا دبر کې دجماع حکم يوشان ذکر کړې دي. دا د صاحبينو مذهب دي او د امام ابو حنيفه رحمه الله نه يو روايت هم دي. ۱۰ او د امام ابو حنيفه رحمه الله نه دوهم روايت دا دي. که چې په قبل کې به جماع کاوه سره حج فاسدېږي. خو په دبر کې جماع کاوه سره نه فاسدېږي ځکه چې کامله وطی په قبل کې کيږي په دبر کې نه، په دبر کې وطی ناقصه وي نو ځکه په دبر کې به وطی کولو سره حج نه فاسدېږي. نو د حضرت امام ابو حنيفه رحمه الله نه په دبر کې جماع کاوه سره دوي (دوه) روايتونه منقول دي يو د فساد حج او بل د عدم فساد.

دجماع په وجه د فاسد شوي حج په قضا کې د ښځې د حد او والي حکم

وليس عليه أن يفارق امرأته في قضاء ما أقصدت عندنا ولازم نه دي په ده جدا کيدل دخپلې ښځې نه په هغې قصه کې کومه چې ده فاسده کړې وه. زموږ په نزد بخلاف ما ليك رحمه الله إذا أخرجنا من بيتنا به خلاف د امام مالك رحمه الله كله چې دوي دخپل کور نه راوځي ولزق رحمه الله إذا أخرجنا أوبه خلاف د امام زفر رحمه الله چې كله دوي احرام وتري ولشافعي رحمه الله إذا أخرجنا إلى النكاح الذي جازعنا فيه أوبه خلاف د شافعي رحمه الله چې كله هغه ځانې نه اورسي کوم ځانې چې نې ورسره جماع کړې وه

(القول الرابع هو هذا القول الأول بمعنى التسوية بين السبلين كذا في رد المحتار (٢٢٨١٢) والبحر الرائق (٢٦١٣) ومجمع الأنهر (٢٩٥١١) والتاثير حانية (٤٩٨١٢) نقلاً عن القول الرابع (٢٢٥١١).)

كتاب الحج

هل الله ۱ ان يفارق فارق مفارقة. جلا كيدل ۲ خرجا، خرج خروجاً، وتل

ترجیح - المذاهب الاربعة في تفريق الزوجة في القضاء: مسئله دا ده چې کوم حج يا عمره د جماع په وجه فاسد شي نو دهغې په قضا راوړلو کې زموږ په نيز د ښځې نه جلا والي ضروري نه دي چې قصا دي جلا جلا راوړي ۱ امام مالك رحمه الله فرماني. چې ځنگه د کور نه راپهري شي نو جدا به شي ۲ امام زفر رحمه الله فرماني چې كله احرام وتري نو جدا به شي. ۳ امام شافعي رحمه الله فرماني چې كله هغه ځانې ته نژدې شي په کوم کې چې سې تير کال جماع کړې وه نو جدا به شي دا د امام احمد رحمه الله قول هم دي صاحب دهدايه رحمه الله ددې حضراتو ددې قول لپاره دليل دا ذکر کړې دي چې دا ښځه او خاوند كله دتير کال په دغه ځانې کې جماع يده کړي نو په جماع کې د اخته کيدو ويره ده ځکه به جلا شي.

ثم انهم يتدأكرون ذلك فيقعان في الواقعه د هغوی دليل دا دي چې په هغه وخت به ورته ياد شي. نو په مجامعت کې به اخته شي. فيقعان توجلا دي شي

هل الله فيقعان، وقع وقوعاً، في يوتل، واقع كيدل

ترجیح - دليل المذاهب الثلاثة: صاحب د عنايه رحمه الله فرماني. په دې مسئله کې اصل اوبنا (بنیاد) د صحابو دا قول دي چې لا اذ رجعا فترقا ۱ كله چې دواړه د قضا لپاره راواپس شي نو جدا دي شي يعنی ديولار دي د بل دلار نه جلا وي ۱ امام مالك رحمه الله ظهري معنی اخستي ده چې كله سفر شروع کړي نو جلا جلا لاري به اختيار کړي ۲ امام زفر رحمه الله چې د احرام دوخت څخه به جلا کيږي ځکه چې د احکام د حج خود احرام نه پيل کيږي ۳ امام شافعي رحمه الله فرماني چې كله هغه ځانې اورسي په کوم ځانې کې چې نې پروس کال جماع کړې وه. نو جدا دي شي. ځکه چې هغه ځانې ته په رسيدو به دوي ته خپله سابقه د جماع واقعه ياده شي اوشهوت به نې پيدا شي نو بيا په جماع کې د واقع کيدو ويره پيدا کيږي ځکه به په هغه مقام کې جلا شي.

ولما أن الجامع بينهما وهو النكاح قائم وزمور دليل دا دي چې امر جامع يعنی نکاح پدوی کې قائم دي فلا معنى للافتراق قبل الإحرام نو جدا کيدو څه معنی نشته نه د احرام نه مخکې دجماع د حلت په وجه لا باعة الوقاع او نه د احرام نه روسته ځکه چې پدغه به ورته ياديږي هغه څيز کوم چې دوي په سخت مشقت کې او غور زول، ولا بعدة الا همتايتدا اگران ما جفها من المشقة الشديد يسير في فتره اذا ان تدموا وتحرزوا فلا معنى للافتراق دلوشان لذت په وجه نو دوي به زيات پښيمانه کيږي او پرهيز به کوي نو د جدا کيدو څه معنی ده

هل الله ۱ يسيرة سبك، لوشان ۵ ندما شرمندگی، پښيمانتيا ۶ افتراق جلا کيدل

ترجیح - دليل الاحشاف ۱۰ زموږ دليل دا دي چې ددې دواړو ښځه خاوند په مينځ کې بوځانې کونکي څيز يعنی نکاح قائم ده. نو نه د احرام نه وړاندې جلا کيدل څه معنی لري. ځکه چې د احرام نه وړاندې خو جماع جائز ده. اونه د احرام نه پس، ځکه چې دوي ته به هروخت دا خبره ياديږي چې ده دا دوباره حج چې موږ ددې مشقت او تکليف برداشت کوو. نو په سابقه حج کې د کوتاهي د وجې، نو دا خل به ډير زيات احتياط کوي چې هسې بيا رانه حج فاسد شي او بيا دا مشقت برداشت کول راپه غږه شي

الجواب عن حكم الصحابة: پاتې شو د صحابو د حلا اوسيدو حکم نو هغه استحبابي حکم دي. که يوکس په ځان ويرېږي چې دوباره به په جماع کې واقع شي نو هغه دي دخپلې بي بي نه جلا شي

دوقوف عرفات نه روسته په جماع کولو د حج عدم فساد

ومن جامع بعد الوقوف بعرفة لم يقصد حجه وعليه ندنة چا چې جماع اوکړ دوقوف عرفې نه روسته نو فاسد به نه وي دده حج او بده بدنه واجب ده

سریح - که محرم د وقوف عرفات نه روسته جماع اوکړه. نو دده حج فاسد نشو. اوبه ده باندې بدنه یعنی د اوبو دده حج به فاسد شی.

خِلَافَ الشَّافِعِيِّ فَإِنَّمَا إِذَا جَاءَهُ قَبْلَ الرَّمَى بِهِ خِلَافَ إِمَامٍ شَافِعِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ چې په دې صورت کي ئې جماع کړی وی د رمی نه وړاندې

دلیل - دامام شافعی رحمه الله دلیل دا دی. چه د رمی نه وړاندې وړاندې دې په کامل احرام کي دې اوبه کامل احرام کی چی کوم شین (خیزونه) حرام وی هغه دده لپاره د رمی نه وړاندې نشی حلالیدي. اوبه کامل احرام کي جماع باندې حج فاسد پری نوجونکه په دې صورت کي هم جماع په کامل احرام کي واقع شوي ده. نو دده حج فاسد شو لکه څنگه چی د وقوف عرفات نه وړاندې په جماع باندې حج فاسد پری په خلاف د دې به حی د رمی نه روسته جماع اوکړی نو به هغه صورت کي حج نه فاسد پری ځکه چې د رمی نه روسته د حلالیدو وخت راعلي دې ددې امله حلق کوم چی د محرم لپاره حرام وو د رمی نه نه روسته حلال پری بود رمی نه روسته احرام کامل پاتې نشو او چه احرام کامل پاتې نشو. نو جماع مفسد د حج نه ده.

يَقُولُهُ مَنْ وَقَفَ بِعَرَفَةَ فَقَدْ تَمَّ حَجُّهُ (۱) ځکه چې دبی ارشاد دې څوک چې په عرفات وقوف اوکړی دده حج تمام شو وَأَمَّا أَغْبِ الْبَدَنَ يَقُولُ ابْنُ عَبَّاسٍ رضي الله عنه (۲) اوبدنه واجب ده په قول د ابن عباس رضي الله عنه سره

خِلَافَ الشَّافِعِيِّ وَقَدْ وَقَفَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ د دریدل، حصاریدل

تشریح - دلائل الاحکام رحمه الله ① زمونږ دلیل دا دی چه نبی صلی الله علیه و آله فرمائیلی دی چاچه وقوف عرفات اوکړلو به دده حج پوره شو حدیث مطلب دا نه دی چه د حج افعال پوره شو ځکه چې ددې نه یورکن طواف زیارت اودغه ډول نور افعال لایاتي دی بلکه مقصد دا دی. چه د وقوف عرفات نه روسته دده حج د فساد نه محفوظ شو. اود بدنه وجوب د حضرت ابن عباس رضي الله عنه د قول نه کیږی نقل دی چې ابن عباس رضي الله عنه فرمائیلی دی وَإِذَا جَاءَ قَبْلَ الْوُقُوفِ فَسَدَ نَسْكَهَ وَعَلَيْهِ دَمٌ وَإِذَا جَاءَ بَعْدَ الْوُقُوفِ فَحُجَّةٌ تَامَةٌ وَعَلَيْهِ بَدَنَةٌ

لأنه أغلَى أنواعَ الارتفاقِ فَيَتَعَلَّقُ مُوجِبُهُ بِأَخْكَ حَيَّ جَمَاعٍ دِلْزَاتِ اخستلو اعلی درجه ده نو ددې په موجب کي به سحتی وی

سختل - دوهم دلیل دا دی. چه جماع د لذت حاصلولود ټولو نه اوچت شی دې. نو چه کوم شی په دې جنایت باندې واجبیږی. هغه به هم لوني وی. او هغه بدنه ده. نو ځکه بدنه واجب ده.

د حلق نه روسته جماع کول

وَإِنْ جَاءَهُ بَعْدَ الْحُلُقِ فَعَلَيْهِ شَأْنُ الْإِسَاءِ إِحْرَامِهِ فِي حَقِّ الْإِسَاءِ او که د حلق نه روسته ئې جماع اوکړه نو بده باندې وره ده دیځو په حق کي دده د احرام دپاڼه پاتې کیدلو په وجه دُون لَيْسَ الْمَخِيطُ وَمَا الشَّيْبَةُ فَحَقَّتِ الْجَنَابَةُ فَأَكْتَفَى بِالشَّائَةِ نه دگنډلو حامو په حق کي او ددې پشان به نورو کي نوحرم سپک شو په دې وجه په وره به اکتفاء وی

سریح - تشریح ښکاره ده

د عمري د څلورو چکرونو نه وړاندې جماع کول

وَمَنْ جَاءَهُ فِي الْعُمْرَةِ قَبْلَ أَنْ يَطُوفَ أَرْبَعَةَ أَشْوَاطٍ فَسَدَتْ عُمْرَتُهُ او چا چې جماع اوکړه په عمره کي مخکي د

(نقدم تحریجه)

(۱) بشیر ابی حدیث رواه مالک رحمه الله عن ابن عباس رضي الله عنه فی مظاه فی ال

طواف نه نودده عمره فاسده شوه **فَقَبَضَ فِيهَا وَيَقْبِضُهَا وَعَلَيْهِ شَأْنُ** نو ددې افعال دې اوکړی او ددې قصا دې اوکړی اوبه ده باندې وره واجب ده

خِلَافَ الشَّافِعِيِّ ① يَقْبِضُهَا، قَبْضٌ يَقْبِضُ قَضَاءً (ف)، پوره کول، ادا کول
تشریح - فساد العمره ووجوب الشاة بالجماع قبل الاثواط ② که یوکس د عمرې د څلورو چکرونو نه وړاندې جماع اوکړه. نو دده عمره فاسده شوه خودې به د عمرې افعال پوره کوی اوبه ده باندې ددې قصا ده او دجماع د امله به وره قربانی کوی.

وَإِذَا جَاءَهُ بَعْدَ مَا طَافَ أَرْبَعَةَ أَشْوَاطٍ أَوْ أَكْثَرَ او که جماع ئې اوکړه روسته د څلورو چکرو د طواف کولونه یا د زیاتو نه **فَعَلَيْهِ شَأْنُ وَلَا تَفْسُدُ عُمْرَتُهُ** نو بده وره ده او عمره نه فاسد پری

خِلَافَ الشَّافِعِيِّ ① الاثواط: چکري

المذهبان في الجماع بعد الاثواط ② او که د څلورو یا ددې نه د زیاتو چکرونو نه روسته ئې جماع اوکړه. نو بده ده باندې به د وره قربانی واجب شی. خو عمره ئې نه فاسد پری.

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ: تَقْصِدُ فِي الْوَحْيَيْنِ أَوَامَامَ شَافِعِيٍّ رحمه الله فرمائی چی په دواړو صورتونو کي به فاسده وعتیه بَدَنَةً اِثْبَاتًا بِالْحَجِّ اوبه ده باندې بدنه ده قیاس کوی په حج باندې اِذْهِ قَرْضٌ عِنْدَهُ كَالْحَجِّ ځکه چې دده به نزد عمره فرض ده یشان د حج

تشریح - امام شافعی رحمه الله فرمائی چه په دواړو صورتونو کي دده عمره فاسده شوه اوبه ده باندې د بدنه قربانی واجب ده.

الدلیل ② امام شافعی رحمه الله عمره په حج باندې قیاس کوی. نو لکه څنگه چې په حج کي په جماع کاوه بدنه واجبیږی برابر ده که جماع د زیاتو چکرونو د طواف نه وړاندې اوکړی او که روستو، نو دغه ډول په عمره کي هم په دواړو صورتونو کبسی بدنه واجبیږی. که د څلورو چکرونو نه وړاندې جماع اوکړی او که پس،

وَلَمَّا أَتَاهَا سَنَةٌ فَكَانَتْ أَحْطَرُ رُبَّةٍ مِنْهُ أَوْ مَرَّ وَابُو چې داسنت ده نو د حج څخه به ئې مرتبه کمه وی فَتَجِبُ الشَّاءُ فِيهَا وَالْبَدَنَةُ فِي الْحَجِّ اِظْهَارَ التَّفَاوُتِ په دې وجه په عمره کي وره او په حج کي بدنه واجب ده د توپیر ظهرو لو دپاره

خِلَافَ الشَّافِعِيِّ ① احط: کم ② تفاوت: توپیر

دلیل ② زمونږ دلیل دا دی چه حج فرض دی. او عمره سنت ده. اود فرضو مرتبه اوچته ده د سنت نه، نو بده دواړو کي د توپیر ښکاره کاره لپاره به د حج په باب کي بدنه واجب وی. اود عمرې په باب کي به وره واجب وی.

په هیره جماع کول

وَمَنْ جَاءَهُ نَاسِيًا كَانَ كَمَنْ جَاءَهُ مُتَعَبِّدًا او چا چې په هیره جماع اوکړه دې داسې دې لکه چې قصد ئې اوکړی

خِلَافَ الشَّافِعِيِّ ① ناسياً: هیره

تشریح - المذهبان في فساد الحج بالجماع ناسياً ② مسئله دا ده. ① چه په هیره باندې په جماع کاوه سره داسې حج فاسد پری، لکه څنگه چې په قصد جماع کاوه سره حج فاسد پری.

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رَجَعَهُ اللَّهُ جَمَاعًا نَاسِيًا غَيْرَ مُقْبِدٍ بِالْعَمَةِ أَوَامَامَ شَافِعِيٍّ رحمه الله وائی چې دهیریدوکی جماع کي حج فاسدونکي نه ده وَكَذَا الْخِلَافُ فِي جَمَاعِ النَّاسِيَةِ وَالْمُكْرَهَةِ. اود غسے خلاف دې د اوده او مجبورې کرې شوي ښځي په جماع کي.

خِلَافَ الشَّافِعِيِّ ① نائمة: اوده شوې ښځه

كتاب الحج

تفريخ - امام شافعي رحمه الله فرماني چه په هيره سره په جماع كاوه حج نه فاسد يږي دوى په روزه باندې قيس كوى لكه څنگه چې روزه په هيره جماع كاوه سره نه فاسد يږي دغه ډول حج هم نه فاسد يږي دا اختلاف په هغه صورت كي هم دي چه د ويده (اوده) محرمې ښځې سره جماع او كړي يا ورسره په رور باندې جماع او كړي نور موږ په نزددي حج فاسد شو او امام شافعي رحمه الله په نيز نې حج نه فاسد يږي.

قوله: **الْحَجُّ يُفْعَلُ بِهَذِهِ الْعَوَارِضِ فَلَمْ يَكُنْ الْفِعْلُ حَتَّى يَأْتِيَ وَائِي** چې حرمت په دې عوارضو سره ور كېږي سود فعل جرم نه شو.

تفريخ - دليل الشافعي رحمه الله امام شافعي رحمه الله فرماني چه حرمت د هيري خوب وغيره عوارضو په وجه معدوم كېږي نو دا فعل جنابت نشو او چه جنابت نشو نو حج هم فاسد نشو. ځكه چې حج د جنابت په كولو سره فاسد يږي.

ولما ان السَّادَ بِاعْتِبَارِ مَعْنَى الْإِزْهَامِ اِرْتِفَاقًا مَخْصُوصًا، زموږ دليل دادې چې فساد په احرام كي د مخصوص ارتفاق په اعتبار سره دي **وَهَذَا لَا يَنْعِيهِ هَذِهِ الْعَوَارِضُ** اودا خبره په دې عوارضو سره نشي ور كېدلي

تفريخ - دليل الاحناف رحمه الله زموږ دليل دا دي چه په خاص ډول خوند حاصلولو سره حج فاسد يږي يعنې په جماع سره حج فاسد يږي. اود هيري وغيره عوارضو د امله نه معدوم كېږي په هيره باندې اوبه زور باندې جماع كاوه سره غسل واجبيږي. او حرمت مصاهرت هم ثابتېږي نو دغه ډول حج به هم په دې باندې فاسد يږي

وَالْحَجُّ لَيْسَ فِي مَعْنَى الصَّوْمِ او حج د روزې په معنى كي نه دي لآ **حَالَاتُ الْإِزْهَامِ مِنْ حُرْمَةِ حَالَاتِ الصَّلَاةِ** ځكه چې د احرام حالت يادوونكي دي په شان د حالاتو د مانځه. بخلاف الصَّوْمِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ په خلاف د حالت د روزې (ځكه چې د روزې حالت يادوونكي نه دي)

تفريخ - الجواب من قياس الشافعي رحمه الله پاتې شو دامام شافعي رحمه الله په روزه باندې د قياس كولو نه ځواب، نو موږ ځواب دا كوو چه د حج په روزه باندې قياس كول ټيكنه دي. ځكه چې د روزې حالت غير مذكوره دي. يعنې د روزه دارد شكل اوصورت نه دا نه معلومېږي. چه دې روزه داردې) نو د حج قياس په دې باندې ځكه صحيح نه دي. چه د حج حالت حالت مذكوره دي. يعنې احرام وغيره ده ته يادوي. چه زه محرم يم نوبه دي كي هيره معتبر نه ده. لكه څنگه چې د لمانځه حالت، حالت مذكوره دي نوبه لمانځه كي هيره معتبر نه ده (بلكه كه په هيره باندې ركن پاتې شي. اود داسې څيز ارتكاب اوشى چه لمونځ ماتوي نوځ به فاسد وي نو دغه كه په احرام كي جماع او كړي. نو دده حج فاسد يږي اود روزې حالت چونكه غير مذكوره دي نو هلته هيره عذر معتبر او كېدلي شو.

طواف قدوم په حالت د بي اودس كي

قوله: **وَمَنْ طَافَ طَوَافَ الْقُدُومِ فَقَدْ طَافَ طَوَافَ الْقُدُومِ** اچا چې طواف او كړو طواف قدوم بي اودسه نو پده صدقه واجب ده

تفريخ - مسئله، د بي اودسه طواف قدوم زموږ په نيز معتبر دي اگر چه په ده باندې صدقه واجب ده

وقال الشافعي رحمه الله: لا يُعْتَدُّ بِهِ اوامام شافعي رحمه الله فرماني چې دغه به په څه كي نه حسابېږي بقوله صلى الله عليه وسلم الطَّوُافُ بِالْبَيْتِ صَلَاحٌ اَلَا اَنَّ اللَّهَ تَعَالَى اَبْرَفِيهِ الْمُنَاطِقُ () ځكه چې دنبي ارشاد دي چې طواف لمونځ دي مگر الله په دې كي خبرې مباح كړي فتكون الطَّهَارَةُ مِنْ قُرْبِهِ نَوَاوَدَسْ به ددې شرط وي

تفريخ - اود امام شافعي رحمه الله په نيز معتبر نه دي

() تقدم تخريجه في باب الإحرام

دوهم توك

كتاب الحج

دليله دامام شافعي رحمه الله دليل دا دي چه سي رحمه الله فرماني دي **لَا طَوَافَ بِالْبَيْتِ صَلَاحٌ** سي رحمه الله په دست الله د طواف تشبيه د لمونځ سره ور كړي ده اوس سكاره خبره ده د طواف دات د لمونځ پشان به دې ځكه چې طواف خو د بيت الله نه تاويدل او حر كك كول دي اودا شى د لمانځه سره مېنې دي نو معلومه شوه چه تشبيه په حكم كي

ده چه د دواړو حكم يو دي نو لكه څنگه چې بي اودسه لمونځ نه كېږي دغه ډول بي اودسه طواف هم نه كېږي

قوله: **وَلَا طَوَافَ بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ** { وَلَيَطُوفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ } من غير قيد الطهارة زموږ دليل دا ده. ارشاد دي چې طواف كوني د زور كور، داودس د كيدو نه بغير. **فَلَمْ تَكُنْ قَرْضًا** نو فرض نشو

تفريخ - دليل الاحناف رحمه الله اوزموږ دليل دالله تعالى دا ارشاد **وَلَيَطُوفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ** دي په دې كي د مصلح طواف حكم دي د طهارت شرط په كي نشته نو ځكه د كتاب الله به د طهارت فرصت نه ثابتېږي اوبتې شو حديث نو دا خبر واحد دي. اوبه خبر واحد سره په كتاب الله باندې زيادت جائز نه دي. حاصل دا چې د طواف لپاره طهارت فرض نه دي.

قوله: **لَمْ يَكُنْ فِي سُنَّةِ، وَالْأَصَحُّ أَنَّهُمَا وَاجِبَةٌ** بيا ونيلى شوى دي چې اودس سنت دي او صح داددى چې واجب دي لآ **يَجِبُ بِتَرْكِهَا الْحَايَرَةُ** ولآ **أَنَّ الْحَيَرَةَ جِبْتُ الْعَمَلِ** قِيَّتْ بِهَذَا الْوَجُوبِ ځكه چې د دي په پريښودو سره جار د نقصان واجبيږي او ځكه چې خبر واحد موجب دعمل دي نوبه دي سره وجوب ثابتېږي

تفريخ - البته د بعضي عالمانو رحمه الله په نيز سنت دي لكه د عبدالله بن شجاع رحمه الله قول دا دي او اصح دا ده. چه طهارت واجب دي. لكه څنگه چې د ابوبكر رازي رحمه الله قول دي.

اللائل وجوب الطهارة ① د وجوب دليل دا دي چه په طواف قدوم كي د طهارت په پريښودو سره د نقصان پوره كونكي صدقه واجبيږي. اود كوم شى په پريښودو چې كمې پوره كونكي واجب وي. نو هغه شى به په خپله هم واجب وي. نو ځكه به طهارت واجب وي ② دوهم دليل دا دي چه طواف بايبيت صلاحه خرواحد باندې عمل كوي. نو ځكه ددي حديث نه د طهارت وجوب ثابتېږي

إذ اشرع في هذا الصَّوْفِ وَهُوَ سُنَّةٌ، يَصِيرُ وَاجِبًا بِأَشْرَعِهَا چې كله دا طواف نې پيل كړو حال دا چې دغه سنت دي بويه پيل كاوه سره واجب شو **وَيَذْخُلُهُ نَقْضُ بَرَكَةِ الطَّهَارَةِ** قِيَّتْ بِهَذَا الْوَجُوبِ اوبه بي اودس سره په دې كي نقصان راغلو نوبه صدقه كولو سره به پوره شى

تفريخ - د طواف قدوم لپاره د طهارت په پريښودو د وجوب صدقي دليل دا دي. چه بي اودسه كله طواف پيل كړي حالكه طواف قدوم سنت دي خودا په پيل كاوه سره واجب شو اود طهارت په پريښودو سره په دې كي نقص راغلو. نو ددي نقصان پوره والي به به صدقي كولو سره كيږي. او كه طواف زيارت نې په حالت د بي اودس كي او كړو. نو دغه نقصان پوره والي به دم سره كيږي.

إظهارًا لِنُورِ كَيْفِيَّةِ عَنْ الْوَاجِبِ بِإِيجَابِ اللَّهِ ددي د رتبې د كم ظاهرولو لپاره دهغو واجونه كوم چې دالله په ايجاب سره وي. **وَهُوَ طَوَافُ الزِّيَارَةِ** وَكَذَلِكَ الْحُكْمُ فِي كُلِّ طَوَافٍ هُوَ طَوَافُ زِيَارَتِ اوداشان حكم دي په هر نفلي طواف كي.

تفريخ - السؤال والجواب پاتې شوه دا خبره چې ددي نقصان پوره والي په صدقي سره ولې كيږي حالكه كه طواف د بي اودس په حالت كي او كړي نو دهغې پوره په دم سره كيږي ددي ځواب دا دي چه د طواف قدوم مرتبه د طواف زيارت نه د كمولو لپاره داسې كيږي. هم دا حكم د هر نفلي طواف دي يعنې هر نفلي طواف چې بي اودسه او كړي شى. نوبه ده به صدقه واجب وي.

طواف زیارت به بی اودسه کی کول

وَلَوْ طَافَ طَوَافَ الزَّيَارَةِ مُخْدِئَةً عَلَيْهِ شَاةٌ أَكْرَمَ طَوَافَ زِيَارَتِ نَبِيِّ اودسه او کړو نو په ده وزه لازم ده. لکه افضل
النَّهْمَ فِي الرُّكْنِ خُكْه چې ده په رکن کې نقصان واخلو فَمَكَانَ الْحَشِّ مِنَ الْأَوَّلِ قَبْلَهُ بِالْمَدِّ كَيْلَهُ نَوْدَا
رومی نه بدکار دی مو ددې نقصان به وینې سره پوره کولې شی.
هل الله ۱ اخل، ادخل، داخل ۲ افحش ۳ یر فحش، بدتر

تشریح - وجوب الشاة بالطواف محدثاً ۴ که محرم طواف زیارت د بی اودسی په حالت کې او کړو نو په ده باندې د
وزه قربانی واجبېږي. ځکه چې رکن یعنی طواف زیارت کې نقصان پیدا شو. او په رکن کې نقصان پیدا کیدل
په واجب کې د نقصان پیدا کیدو نه لوڼې جرم دي. نو هر کله چې په رکن کې نقصان پیدا کول زیات جرم
دي بوردې تلافی چې په کوم څیز کېږي هغه به هم باید ده چې لوڼې وي چه وزه ده او په واجب یعنی په
طواف قدوم کې نقصان پیدا کیدو پوره والې به په ورکوتې شی یعنی صدقه باندې کېږي
وَأَنْ كَانَ حُبًّا فَعَلَيْهِ بَدَنَةٌ او که دې جنب وو نو په بدنه ده گڼد او دې عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا
د حضرت ابن عباس رضی الله تعالی عنهما نه داسې روایت دي وَلَأنَّ الْجَنَابَةَ أَغْلَظُ مِنَ الْحَدَثِ او ځکه چې جنابت د حدت نه زیات
سخت دي أَفْخَبُ جَزَاءُ نَقْصَانِهَا بِالْبَدَنَةِ أَظْهَارُ التَّفَاوُتِ نو ددې نقصان به په بدنه پوره کولې شی د تفاوت ظاهرولو
دپاره

تشریح - وجوب البدنة بالطواف جنباً ۵ او که طواف زیارت په حالت د جنابت کې او کړي نو په ده باندې بدنه
یعنی اوبې یا غوړې قربانی کول لازمېږي. ددې روایت د ابن عباس رضی الله تعالی عنهما نه شوې دي ۶ دوهم دلیل دا دي چه
جنابت په نسبت سره حدت ته زیات غلیظ دي نو په دې دواړو کې د توپیر ښکاره کاوه لپاره که په حالت د
جنابت کې طواف او کړي نو د پیدا شوی نقصان تلافی به په بدنه سره کېږي او که په بی اودسه سره نو د پیدا
شوی نقصان تلافی به نه وزه سره کولې شی
وَكُنْزًا إِذَا طَافَ أَكْثَرَ حُبًّا أَوْ مُخْدِئَةً داسې حکم دي کله چې اکثر طواف زیارت په جنابت یا بی اودسی کېږي
او کړي لِأَنَّ أَكْثَرَ الشَّيْءِ إِلَهُ حُكْمُ خُكْه چې دشی اکثرې برخې لږه حکم دکل وي.

تشریح - دغه ډول که د طواف زیارت زیاده برخه نې په حالت د حدت کې او کړي له نو دم په واجب وی او که
اکثره برخه نې په حالت د جنابت کې او کړي له نو بدنه به واجب وي. ځکه چې د یو څیز د اکثر هغه حکم وي. کوم
چې د هغې د کل وي. او مشهوره قاعده ده چه لا اکثر حکم کل ۷
په حالت د حدت یا جنابت کې د شوی طواف اعاده کول

وَالْأَفْضَلُ أَنْ يُعِيدَ الطَّوْفَ مَا دَامَ مَعْكَةً وَلَا يَنْتَعِلُ او غوره داده چې طواف واپس کړي ترڅو چې په مکه معظمه
کې پاتې وي او حلاله به پرې پاتې نشي
هل الله ۱ ان یعید، اعاد، اعاده واپس کول

تشریح - استحباب إعادة الطواف ۸ صاحب قدوری رحمه الله فرماني کوم طواف چې په حالت د حدت یا د جنابت کې
اوشی نو په دواړو صورتونو کې افضل دا دي چه ترڅو په مکه کې وي. ددې اعاده دي او کړي. او د دې په اعاده
کاوه سره د ده نه د وزه اود بدنه د قربانی کاوه حکم هم ساقطېږي.

تشریح - فائدة اختلاف نسخ القدوري رحمه الله ۹ د قدوری رحمه الله په بعضې نسخو کې دي چې په ده دوباره کول واجب دی
یعنې دا دطواف د دوباره کاوه په وجوب باندې دلالت کوي

وَلَا يَصِحُّ أَنْ يُعِيدَ بِالْإِعَادَةِ فِي الْحَدَثِ اسْتِحْبَاباً وَفِي الْجَنَابَةِ إِيْجَاباً. او صحیح داده چې ده ته به د اعادي حکم کولای سی
وحدت په صورت کې مستحباً اود جنابت صورت کې لَفَحْشُ النَّقْصَانِ بِسَبَبِ الْجَنَابَةِ وَقُصُورِهِ بِسَبَبِ الْحَدَثِ په وجه
د نقص فاحش، او په سبب د حدت د نقص قاصره په وجه.

تشریح - صاحب د هدایه رحمه الله فرماني چه زیاته صحیح خبره دا ده. که طواف زیارت نې په حالت د بی اودسی
کې کړي وی نو اعاده مستحب ده او که په حالت د جنابت کې نې کړي وی نو اعاده واجب ده اود بی اودسی
په صورت کې طواف کول جنابت قاصره دي نو ځکه به اعاده مستحب وي

وَأَمَّا إِعَادَةُ وَقَدْ طَافَ مُخْدِئَةً لَا دَبَّهَ عَلَيْهِ وَإِنْ أَعَادَهُ بَعْدَ أَيَّامٍ أَوْ شَهْرٍ بَيِّنَا كَلَهُ چې نې دطواف اعاده او کړه او مخکې نې
بی اودسه کړي وو نو قربانی پرې لازم نده خو چه دایام نحر نه روسته نې اعاده کړي وی لِأَنَّ بَعْدَ الْإِعَادَةِ لَا
يُنْقِضُ الْأَشْيَاءَ النَّقْصَانِ ځکه چې په ده د اعادي نه روسته د شبه د نقصان سوې بل څه پاته پاتې نشو

تشریح - إعادة الطواف متوضاً بعدما طاف محدثاً ۱۰ صاحب د هدایه رحمه الله لږ په تفصیل سره بیان کوي که په حالت د
حدت کې نې طواف زیارت کړي وی او بیا نې اعاده او کړي نو په ده باندې قربانی و غیره واجب نه دی برابره
ده که عده نې د قربانۍ په ورځو کې او کړي او که د قربانۍ د ورځو نه پس، ځکه چې د طواف اعاده
او کړي بود شبه نقصان نه سوې بل څه پاتې نشو او شبه نقصان څه څیز نه و اجسوی نو ځکه په دې صورت کې
قربانۍ و غیره نه واجبېږي

وَأَنْ أَعَادَهُ وَقَدْ طَافَ حُبًّا فِي أَيَّامٍ أَوْ شَهْرٍ فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ او که اعاده نې او کړه په امام نحر کې او مخکې نې طواف په حدت
کې کړي وو نو بدنه څه واجب نه دی لِأَنَّهُ أَعَادَهُ فِي وَقْتِهِ ځکه چې ده طواف په وخت راوگرزولو وَأَنْ أَعَادَهُ بَعْدَ أَيَّامٍ
أَوْ شَهْرٍ لَمْ يَنْتَعِلْ شَيْئاً حَتَّى تَقَرَّرَ جَمْعُ اللَّهِ او که د ایام نحر نه روسته نې واپس کړو نو دم پرې لازم دي دامام ابوحنیفه رحمه الله
په نزد بِالتَّأْخِيرِ عَلَى مَا عُرِفَ مِنْ مَذْهَبِهِ دتاخیر په وجه لکه چې ددوی د مذهب به معلومه ده

وَأَعَادَةُ الطَّوْفِ مُتَوَضَّاً بَعْدَمَا طَافَ جَبَّاراً ۱۱ لاسقوط الدب ۱۲ او که اول نې په حالت د جنابت کې طواف زیارت کړي
وي. او بیا هم په ایام نحر کې ددې اعاده او کړي. نو په ده باندې څه واجب نه دی. ځکه چې ده طواف زیارت هم
په خپل وخت کې ادا کړلو. او که د ایام النحر نه روسته نې ددې اعاده او کړه نو دامام ابوحنیفه رحمه الله په بیز
ترې بدنه خو ساقط شوه. البته دم یعنی د وزه قربانی به پرې واجب وي. ځکه چې په اعاده سره بدنه خو په
اتفاق سره ساقط شوه. خودامام ابوحنیفه رحمه الله مذهب دا دي که د حج یو فعل دخپل وخت نه روستو شی نو دم
لازمېږي. چونکه دلته طواف زیارت د خپل یعنی د ایام النحر نه روستو شوي دي. نو دم به پرې لازم وي.

جنا د طواف زیارت کولونه روسته خپل اهل ته واپس کیدل
وَلَوْ جَعَلَ أَهْلُهُ وَقَدْ طَافَ حُبًّا عَلَيْهِ أَنْ يُعِيدَهُ او که د خپل اهل ته واپس شو حال دا چې طواف زیارت نې په جنابت
کې کړي وو نو واپسی باید ده لِأَنَّ النَّهْمَ كَثِيرٌ قَبْلَهُ بِالْمَدِّ كَيْلَهُ نَوْدَا چې نقصان ډیر دي نو ددې پوره
کاوه لپاره به وراپس کیدو حکم کولای شی بِأَحْرَامٍ جَدِيدَةٍ او په نوی احرام سره به واپس شی

هل الله ۱ رجوع، رجوعاً، واپس کول ۲ استندوي گا: تلافی کول
تشریح - وجوب إعادة الطواف بعداً رجوعاً الى اهل ۱۳ که یو محرم په حالت د جنابت کې طواف زیارت او کړلو. او بیا خپل
اهل و عیال ته واپس شو. نو چونکه د ده په جنابت سره په طواف زیارت نقصان پیدا شوي دي. دهغې د پوره
کاوه لپاره به واپس مکه ته تلل واجب وي. خودا خیال ساتي. که دمیکات نه تیر شوي وي. نو په نوی احرام سره
به واپس کېږي. او که دمیکات نه تیر شوي نه وي. نو د نوی احرام څه اړتیا نشته.

وَأَنْ لَمْ يَعُدْ وَبَعَثَ بَدَنَهُ أَجْزَأَ أَهْلِيْنَا يَنْتَقِلُ أَنَّهُ جَابِرٌ، او که دې واپس نشو او بدنه نې اولیگله نوده له به کافی وي ځکه
چې موږ ونیلي دي بدنه ددې نقصان پوره کوونکې ده لِأَنَّ الْأَفْضَلَ هُوَ الْعَوْدُ خَوِ الْأَفْضَلُ وَابْس كِيدَل دى وَتَوَزَجَمَ

إلى أهله وقد طافه عذرا إن عاد وطاف جازا أو كه دي خپل اهل ته راغلو او طواف زیارت نه سي اودسه کړي
و و پس ددي نه چي واپس شو او طواف ني اوکړو نوجائز دي
هل اللغة ① بعث معاذ بن ليكل ② ان يعود عاد عودا واپس کيدل

تريخ - جواز ارسال البدنة ③ او که واپس شي اود نقصان پوره کاوه لپاره مکي ته واپس نشي بلکه بدنه اوسري
نودا هم جانوده ځکه چې بدنه هم د نقصان تلافی کوي. خوافضل واپس کيدل دي ددي لپاره چې حایر چه
نقصان پوره کوي د مجبور په کوم طواف کي چې نقصان راغلي دي هغه په دي سې شي سره پوره شي کوم
چي دهغي د جنس ځني وي. (چه طواف دي) يعني چي مکي ته واپس راشي او طواف اوکړي. نو د نقصان
تلافی به په هغه څيز سره اوسي. کوم چي دهغي د جنس ځني دي.

وَأَنَّ بَعَثَ بِالشَّاةِ فَهُوَ أَفْضَلُ لِأَنَّهُ خَفَّ مَعْنَى النَّقْصَانِ او که وزه نه اوليگله نو غوره ده ځکه چې نقصان سپک وو
وَقَبِيلُهُمْ لِلْفَرَائِذِ وَبِهِ وَزَه لِيَكُلُو كَبْشِي دَفْقِيرَانِو نفع ده

تريخ - فصل ارسال الشاة في الطواف محدثا ④ او که په حالت د حدث کي شي طواف زیارت کړي وي اوب جبر
وطن ته واپس شي بويه دي صورت کي که د طواف د اعاده لپاره مکي ته واپس راشي نو د اجائز ده خوافضله
د ده چه وزه اوليري ځکه چې د حدث په صورت کي نقصان کم دي. اود وزه په راليږلو کي د حرم د فقيرانو
فنده ده نوځکه وزه لږ لږ افضل دي.

وَأَنَّ لَمْ يَطُفْ طَوَافَ الزَّيَارَةِ أَصْلًا حَتَّى رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ شَوْ خپل اهل ته فَعَلَيْهِ أَنْ يَعُودَ بِذَلِكَ الْإِحْرَامِ لِأَنَّهُ لَا يُعَادِلُ الْعَمَلُ وَنُفْسُهُ
لارم دي چې ددي احرام سره واپس شي ځکه چې ددي احرام نه حلا کيدل معدوم دي وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَنِ الْبَيْتِ
حَتَّى يَقُوفَ أَوْ دې به دشخو په حق کي برابر محرم وي تردې چي طواف زیارت اوکړي.

تريخ - او که محرم طواف زیارت نه وي کړي او خپل وطن ته واپس شي. نو په ده باندي هم په دغه احرام کي
واپس کيدل ضروري دي ځکه چې د طواف زیارت نه کاوه د امله دا کس د خپل احرام نه حلال شوي نه
دي بلکه دي به د بشخو په حق کي هميشه لپاره محرم وي (هغوی سره جماع وغيره نشي کولي) تردې چي
طواف زیارت اوکړي.

طواف صدر په حالت د حدث کي کول

وَمَنْ طَافَ طَوَافَ الصَّدْرِ مُخْبِرًا فَعَلَيْهِ صَدَقَةٌ ⑤ چا چې طواف صدر بي اودسه اوکړو نو په ده صدقه ده لِأَنَّهُ دُونَ طَوَافِ
الزَّيَارَةِ ځکه چې دا د طواف زیارت نه کم دي وَأَنْ كَانَ وَاجِبًا فَلَا بُدَّ مِنْ أَطْهَارِ النَّقَاوَاتِ اګر چي واجب دي خو
اظهار د تفاوت ضروري دي

تريخ - وجوب الصدقة بطواف الصدر محدثا ⑥ که محرم طواف صدر (د واپسي طواف) په حالت د سي اودسي کي
اوکړو نو په ده باندي صدقه واجب ده. ځکه چې طواف صدر اګر چه واجب دي. خود طواف زیارت نه په کله
درجه کي دي ځکه چې هغه رکن دي. نو ددي دواړو په مينځ کي د توپير ښکاره کاوه لپاره وتيلي شوي
دي که طواف زیارت په حالت د حدث کي اوکړي. نو وزه واجب ده. او که طواف صدر په حالت د حدث کي
اوکړي نو صدقه واجب ده

وَعَنْ أَبِي حَنِيفَةَ أَنَّهُ مَحْبُوبُ شَاةٍ، إِلَّا أَنْ الْأَوَّلَ أَصَحُّ اود امام ابو حنيفه رَوَاهُ نه دا روايت هم دي چې وزه واجب ده
مګر اولني روايت صحيح دي

هل اللغة ① نجبه وجب وجوبا اض واجب کيدل، لازم کيدل
تسريح - اود امام ابو حنيفه رَوَاهُ نه يوروايت دا دي چه طواف صدر په حالت د حدث کي هم وزه
واجب وي خوالني روايت يعني وجوب د صدقي والده اصح دي.

وَمَنْ طَافَ طَوَافَ الصَّدْرِ مُخْبِرًا فَعَلَيْهِ شَاةٌ ⑦ او که په حالت د حنات کښي شي اوکړو نو پده وزه ده ځکه چې دانقص
کښي دي لَمْ يَكُنْ طَوَافُ الزَّيَارَةِ مُخْبِرًا بِالشَّاةِ بيا دا د طواف زیارت نه کښي دي نو په وزه کفایت او شو

تريخ - وجوب الدم بطواف الصدر جبا ⑧ او که طواف صدر په حالت د جنابت کي اوکړي نو په ده باندي دم واجب
دي ځکه چې د جنابت په وجه نقصان زیات دي البته چي طواف زیارت په حالت د جنابت کي
اوکړي نو دهغي نه کم دي. نوځکه طواف صدر په حالت د جنابت کي وزه واجب وي او طواف زیارت په حالت د
جنابت کي بدنه واجب وي.

د طواف زیارت درې گڼونه پريخودل

وَمَنْ تَرَكَ مِنْ طَوَافِ الزَّيَارَةِ ثَلَاثَةً أَشْوَاطًا فَمَا ذُوْنَهَا فَعَلَيْهِ شَاةٌ ⑨ چا چې د طواف زیارت درې ي ددي به کم گڼتونه
پريښودل نو پده وزه ده. لِأَنَّ النَّقْصَانَ بِتَرْكِ الْأَقْلِ يَسِيرُ ځکه چې د کمو په پريښودو نقصان کم دي فَأَشْبَهُ
النَّقْصَانَ بِسَبَبِ الْحَدَثِ فَتَلَزَمَهُ شَاةٌ نَوْشابه شو د نقصان سره چي په سبب د بي اودسي وي خو لازم ده چي

هل اللغة ① اشواط چکري ② اقل کم ③ يسير کم، سپک ④ فيلزمه لازم لزوما سي لازم کيدل
تريخ - وجوب الدم بتروك اقل الاشواط ⑤ که په طواف زیارت کي شي درې گڼتونه پريخودل بويه ده باندي دم
واجب وي ځکه چې درې گڼتونه د اووه په نسبت سره کوم چي کل دي. کم دي. نو جنابت اخف شو ددي امله د
وزه په قرباني سره دا پوره کيږي. اودا هغه نقصان مشابه شو کوم چي د حدث د امله پيدا شوي وي اود
حدث د امله چي کوم نقصان پيدا شوي وي. هغه کم وي. دهغي تلافی په وزه سره کيږي. نو دغه ډول دلته به
هم د وزه قرباني لازم وي.

فَلَوْ رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ أَجْزَأُ أَنْ لَا يَعُودَ وَيَبْعَثَ بِشَاةٍ لِأَنَّهُ يَنْتَبِهُ بِيَاكِهِ خپل وطن ته واپس شو نو ده له کافی دي چي واپس
شي اوبه وزه اوليري. لکه چي مور بيان کړي دي

تريخ - جواز ارسال الشاة بعد الرجوع الى الوطن ⑥ او که دا کس چا چې د طواف زیارت درې يا د دريو به کم
گڼتونه پريخودي وي. خپل وطن ته واپس شي. نو د ده لپاره دا جائزه چه مکي ته واپس لار نشي بلکه يوه
وزه اوليري. دليل وراندي تير شوي دي.

وَمَنْ تَرَكَ أَرْبَعَةَ أَشْوَاطٍ يَتَّقِي فُحْشًا أَبَدًا حَتَّى يَقُوفًا ⑦ او چا چې څلور گڼتونه پريښودل نو دي به هميشه محرم وي تر
دي چي طواف اوکړي لِأَنَّ الْمَتْرُوكَ أَكْثَرُ نَقْصَارِ كَانَهُ لَمْ يَطُفْ أَصْلًا ځکه چې پريښودلي گڼتونه زیات دي نو دي
داسي شول که چي طواف شي کړي نه وي.

تريخ - حکم ترک اکثر اشواط طواف الزیارة ⑧ او چا چې د طواف زیارت څلور گڼتونه پريخودل. نو دي به هم محرم
وي ترڅو چه شي طواف زیارت نه وي کړي ځکه چې پاتي شوي گڼتونه اکثر دي اود اکثر لپاره حکم د کل
وي نوځکه لکه چې ده هلو طواف زیارت کړي نه دي او چه طواف زیارت اونکړي نو په دي صورت کي به
هميشه لپاره محرم وي.

طواف صدر ټول يا اکثر گڼتونه پريخودل

وَمَنْ تَرَكَ طَوَافَ الصَّدْرِ أَوْ أَرْبَعَةَ أَشْوَاطٍ مِنْهُ فَعَلَيْهِ شَاةٌ ⑨ او چا چه طواف صدر پريښودو او يا څلور گڼتونه د طواف صدر نه
نويده وزه ده لِأَنَّهُ تَرَكَ الْوَاجِبَ أَوَّلًا فَتَلَزَمَهُ ځکه چې ده واجب پريښودل يا شي زیاته برخه پريښودله.

تريخ - وجوب الدم بتروك طواف الصدري و اکثر اشواط ⑩ که يو کس د طواف صدر يا ددي څلور گڼتونه
پريخودل. او خپل وطن ته واپس شو. نو په ده باندي قرباني واجب شوه ځکه چې ده واجب يا د واجب اکثره
برخه پريخودله اود واجب يا ددي د اکثرې برخي په پريخودو چي کوم نقصان پيدا کيږي. هغه په قرباني سره
پوره کيږي نو په دي دواړو صورتونو کي قرباني واجب ده. او ترڅو چه دي په مکه کښي وي نو د ده به د طواف

صدر کړه حکم کولې شی چه واجب په خپل وخت کې ادا کړي. اود طواف صدر وخت د مکې پر محصوره
پراندې د پاسې دې او که د طواف صدر درې گڼستونه شي پرېښودل نو په ده باندې صدقه واجب ده په نورو
جکړه به له کي به نیم صاع غنم ورکوي

وَمَا أَصْرُكَ إِلَّا بِمَنْزِلَةِ الْعَادَةِ إِنْ أَقَامَهُ يُلَاحِظُ فِي وَاقْتِهِ أَوْ تَرَخُو پورې چې په مکه معظمه کې وی ده ته به د عدې حکم
کولې شی دواجب په وخت کې د ادا کاوه دپاره (وَمَنْ تَرَكَ ثَلَاثَةَ أَشْوَاحٍ مِنْ طَوَافِ الصَّدْرِ فَقَلْبُهُ بِالسُّدَّةِ) او چه
پرېښودل درې گڼستونه دطواف صدر نه نو په ده باندې صدقه ده. (وَمَنْ طَافَ طَوَافَ الْوَاجِبِ فِي حَوْفِ الْحِجْرِ
حَتَّى وَاجِبَ صَوَابٍ بِهِ حَجَرِ حَظِيمٍ كُنِيَ دښه او کړو (فَإِنْ كَانَ بِمَكَّةَ أَعَادَهُ) لِأَنَّ الطَّوَافَ وَادَّاءَ الْحَطِيمِ وَاجِبٌ عَلَى
مُؤَدِّئِهِ مَا تَرَخُو چه په مکه کې وی د دې اعاده دې او کړي ځکه چې دحطیم نه چاپیره طواف کول واجب
دی لکه چې مخکې مونږ وینلی دی وَالطَّوَافُ فِي حَوْفِ الْحِجْرِ أَنْ يَدْخُلَ الْحَقِيقَةُ وَطَوَافُ كَوَلٍ وَاحِدٍ
د دی چې د کعبې مبارکې نه چاپیره گرځي وَيَدْخُلُ الْفُرَجَتَيْنِ اللَّتَيْنِ بَيْنَهَا وَبَيْنَ الْحَطِيمِ اودننه کيږي په هغود
لارو کومې چې د بیت الله شریف او حطیم په مینځ کې دی.

هل الله ١٠ مادام تر کومې پورې ١٧ وړاء علاوه ١٨ بدخل، دخل، دخولان، داخلیدل
تخرج - حکم الطواف داخل الحطيم ١٩ صاحب د قدورن رڼا لله فرماني. که محرم واجب طواف په جوف حجر کې
او کړلو اوبه حوف حجر کې طواف دا دې چه د کعبې نه شاو خوا تاو شي اود کعبې او حطیم په مینځ کې چې
کوم کولې وځاني دې هغې کې داخل شي یعنی حطیم ته داخل شي او گڼستونه اول کړي

فَدَأْفَلَ ذَلِكَ فَقَدْ أَذْخَلَ نَقْصَانِي طَوَافِيهِ نَوَكُهُ داسې شي او کړل نو نقصان شي داخل کړو خپل طواف کې نقصان
بِمَكَّةَ أَعَادَهُ كَلَّةً نَوَتَرَخُو چه په مکه کې وی دواړه طواف عاده دې او کړي لِيَكُونَ مُؤَدِّيًا لِلطَّوَافِ عَلَى الْوَجْهِ الْمَشْرُوعِ
حي شي ادا کونکې په طريقه مشروعه باندې.

تخرج - نوکه دا کس په مکه کې موجود وي نو دې به د طواف اعاده کوي. ځکه چې طواف د حطیم نه بهر
کيږي اوده طواف په حطیم کې دننه او کړلو. نو ځکه به وینلی شي. چه ده مشروع طواف او کړلو سويه مشروع
طريقه د طواف دا دوه لپاره به ورته د دوباره طواف حکم کولې شي.

د پریښودې شوي طواف د اعادي هائده

إِنْ أَعَادَ عَلَى الْحِجْرِ خَاصَّةً أَجْزَاءَهُ او که صرف په حجر نې اعاده او کړه نو دا هم کافی دی لِأَنَّهُ تَلَاَقَى مَا هُوَ الْمَرْكُزُ
ځکه چې خه باتې وود هغې تلاقي شي او کړه.

هل الله ١٠ اعاده اعاده واپس کول ١٧ خاصه په خاص توگه
سرع - ترك الحجر في الطواف ٢٠ چا چې د حطیم او د کعبې په مینځ کې دخالی ځاني (چه حجر ورته ونی شوي
پرېښودل) بکه ده صرف د حجر دطواف اعاده او کړله هم جائزه ځکه چې د کوم ځاني طواف نې پرېښودل
پرېځودې وو دهغې تلاقي شي او کړله

وَهُوَ أَنْ تَأْخُذَ عَنْ حِمِيَّتِهِ عَاجِلًا تَجَرَّحَتْ يَتَّسِلُ إِلَى آخِرِهِ اود طواف د حجر صورت دادې چې حجر د بهر د نې اړخ بهر
کړي تردې چې آخر ته نې اورسي لَمْ يَدْخُلِ الْحِجْرَيْنِ الْفُرَجَةَ وَتَجَرَّجَ مِنَ الْجَانِبِ الْآخِرِيَا حجر ته دننه شي بهر
ځاني باندې اود بل اړخ نه اوځي هَكَذَا يَفْعَلُهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ دغه ډول اووه گڼستونه دې او کړي

تخرج - وجوب اعاده طواف الحجر ٢١ صاحب د هدايه رڼا لله فرماني چه د حجر د طواف د اعادي طريقه داده چه
حجر د اړخ نه پيل او کړي. تردې چې د حجر د آخرې سرته اورسي. اوبيا دې دخالی ځاني نه حجر کې داخل
شي اوبه بل اړخ دې ترې اوځي دا يو جکړدې دغه ډول دې اووه ځله او کړي.

فَإِنْ دَخَلَ إِلَى أَهْلِهِ وَلَمْ يُعِدِّهِ فَعَلَيْهِ دَمٌ نوکه: ايس شو خپل اهل ته اود طواف اعاده شي اونکړه نو پده باندې دم دی

لَا تَكُنْ نَقْصَانًا فِي طَوَافِهِ بِتَرْكِ مَا هُوَ قَرِيبٌ مِنَ الرُّمِّ ځکه چې خلور وته د نزدې جکړونو په پریځودو دده په
صواف کې نقص راغلو وَلَا تَجْزِيهِ الصَّدَقَةُ نَوْصَدَقَهُ بِهِ كَفَى نَهْ وَی

تخرج - وجوب الدم بترك الاعادة ٢٢ او که دا کس خپل وطن ته واپس شو اود حطیم د طواف اعاده او کړي نو
په ده باندې دم واجب دې ځکه چې خلور مې برخې نه لږ غوندې کم چې نې پرېښودل. نو دده په طواف کې
نقصان پیدا شو. اود هغې د پوره کاوه لپاره صدقه کفې نه ده. بلکه دم واجب دې.

د یو دم اود لږيانو د وجوب مېنصورتونه

وَمَنْ طَافَ طَوَافَ الزَّيَارَةِ عَلَى غَيْرِ صَوَرٍ او چا چې طواف زیارت بې اودسه او کړو (وَطَوَافُ الصَّدْرِ فِي آخِرِ أَيَّامِ التَّشْرِيقِ
ظَاهِرًا) او طواف صدر نې په آخرې ورځو د ایام تشریق کې په پاکه (فَعَلَيْهِ دَمٌ) او کړو نو پده باندې دم دې (فَإِنْ
كَانَ طَافَ طَوَافَ الزَّيَارَةِ جُنْبًا فَعَلَيْهِ دَمَانِ) عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ (١) روسته که طواف زیارت نې په جنابت کې
و کړو نو پده دوي اوده دمونه دی. په نرد دامام ابو حنیفه رَحِمَهُ اللَّهُ (٢) وَتَلَا عَلَيْهِ دَمًا وَاحِدًا او صاحبین هجواني چې
پده یو دم دی

تخرج - المسئلتان في المتن ٢٣ په دې عبارت کې دوي اوده مسئلي بیان شوي دی ١ یوه دا چې طواف زیارت
بې اودسه او کړي اود ایام التشریق په آخر کې طواف صدر او کړي نو په ده باندې په اتفاق سره یو دم واجب
ده ٢ دویمه مسئله دا چې طواف زیارت په حالت جنابت کې او کړي او طواف صدر د ایام التشریق په آخر
کې په اودس کې او کړي نو په دې صورت کې د امام ابو حنیفه رَحِمَهُ اللَّهُ په بیز دوي اوده دمونه او د صاحبینو
چې په نیز یو دم واجب دی

لِأَنَّ فِي الْوَجْهِ الْأَوَّلِ لَمْ يَنْقَلِ طَوَافُ الصَّدْرِ إِلَى طَوَافِ الزَّيَارَةِ ځکه چې په اول صورت کې طواف صدر شي منتقل
کولې طواف زیارت اړخ ته لِأَنَّهُ وَاجِبٌ، وَأَعَادَهُ طَوَافُ الزَّيَارَةِ بِسَبَبِ الْحَدِيثِ غَيْرِ وَاجِبٍ ځکه دا واجب دې او اعاده دطواف
زیارت په سبب د بې اودسې واجب نه ده وَأَمَّا هُوَ مُسْتَقْبَلٌ فَلَا يَنْقَلُ إِلَيْهِ بَلْكَه مستحب ده نو طواف صدر طواف
زیارت ته نشي منتقل کولې.

تخرج - وجه عدم الانتقال في الصورة الاولى ٢٤ په دې دواړو مسئلو کې وجه د توپیر دا ده چه په اولی صورت
کې طواف صدر طواف زیارت ته نشي منتقل کیدي ځکه چې طواف صدر واجب دې اود طواف زیارت
اعاده د حدث اصغر د امله غیر واجب بلکه مستحب ده نو ځکه ددې څه رڼیا نشته چه طواف صدر طواف
زیارت ته منتقل کړي شي. بلکه طواف زیارت به په خپل ځاني وی او طواف صدر به په خپل ځاني وی البته
چې طواف زیارت نې بې اودسه کړي وی. نویو دم پري واجبېږي.

وفي الوجه الثاني ينقل طواف الصدر إلى طواف الزيارة أوبه دوهم صورت کې منتقل کولې شي طواف صدر طواف
زیارت ته لِأَنَّهُ مُسْتَقْبَلٌ لِإِعَادَةِ قِيمِ تَارِكِ الطَّوَافِ الصَّدْرِ ځکه چې طواف زیارت مستحب ده اعاده د دې نودغه
طواف صدر پرېښودونکې شو مؤخر الطواف الزيارة عن أيام النحر او طواف زیارت لږه د ایام تشریق نه روستو کوونکې
شو

تخرج - وجه عدم الانتقال في الصورة الثانية ٢٥ اوبه دوهم صورت کې چې طواف زیارت نې په حالت د جنابت
کې کړي وی نو طواف صدر به طواف زیارت اړخ ته منتقل کولې شي. ځکه چې طواف زیارت سره د جنابت
نه به منزله د عدم دې نو ځکه د هغې اعاده واجب ده نو هرکله چې طواف زیارت د جنابت په وجه په منزله د

(١) لقول الراجح هو هذا قول الإمام أبي حنيفة رَحِمَهُ اللَّهُ كَذَا فِي نَحَابَةِ (١٤٢١١) وَالْمَبْسُوطِ (١٤١٤) وَالْبَحْرُ الرَّائِقُ (٣٨١٣)
وَالْهِنْدِيَّةُ (٢٤٦١١) وَالتَّائِرُ خَانِيَّةُ (٥١٦١٢) نَقْلًا عَنْ الْقَوْلِ الرَّائِحِ (٢٢٦١١).

عدم دي نوصاف صدر كوم چي د ايام التشريق په اخره كي شوي وي نو هغه به طواف زيارت اړخ ته منښل كړي شي اوداسي به اوونيلی شي چه دا د طواف زيارت اعاده ده. اوس دا كس لكه چي د طواف صدر پريخودونكي اود طواف زيارت د ايام التشريق آخري ورځي ته روستو كونكي شو.

فَيَجِبُ الدَّمُ بِتَرْكِ الصَّدْرِ بِاتِّفَاقٍ وَيَتَأَخَّرُ الْإِخْلَافُ وَاجِبٌ شَوْ دَمٍ پَه پريښودلو د طواف صدر په اتفاق سره او په حير د طواف زيارت په اختلاف يوه قرباني واجب وي **إِلَّا أَنَّهُ يُؤْمَرُ بِإِعَادَةِ طَوَافِ الصَّدْرِ مَاذَا مَرَّ عَلَيْهِ خَوْ تَرْخُو** چي دي په مكه كښي وي امر به ورته كولاى شي په اعادي د طواف صدر. **وَلَا يُؤْمَرُ بِتَرْكِ الرُّجُوعِ عَلَى مَا يَتَنَسَّاهُ** واپس كيدو نه روسته به دا حكم شى كولې لكه چي موږ بيان كړى دى.

تفريح - بواوس به يو دم د طواف صدر په پريخودو باندې په اتفاق سره واجب وي او دوهم دم به صرف د ماء ابوحنيفه **رَحْمَةً** په نيز دي باندي واجب وي. چه طواف زيارت يې د خپل وخت نه روستو كړلو اود صاحبينو **مُجْتَمِعًا** په نيز واجب نه دي ځكه چي د صاحبينو **مُجْتَمِعًا** په نيز په تاخيرد مناسك حج سره دم نه واجبى نوحاصل دا شو چه د امام ابوحنيفه **رَحْمَةً** په نيز دوي **أَدْوَاهُ** دمونه واجب شو. اود صاحبينو **مُجْتَمِعًا** په نيز صرف يو، البته دومره خبره ضرور شته چه ترڅو پورې دي په مكه كي موجود وي نوده ته به د طواف صدر د عده حكم كولې شي. او كه وطن ته واپس شي. نوبيا به ورته حكم نشى كولې.

په حالت د حدث كي د عمري طواف اوسى كول

وَمَنْ طَافَ لِعَنْتِهِ رَسَعَى عَلَى غَيْرِ وَضوءٍ وَعَلَى چا چي دخپلي عمري لپاره بې اودسه طواف اوسى او كړل او حلال شو **فَمَاذَا مَرَّ عَلَيْهِ** نو ترڅو چه په مكه كي وي د دي دواړو اعاده دي او كړي اوپده څه نشته **أَمَّا إِعَادَةُ الطَّوَافِ فَلَمْ تَكُنْ** **النَّهْيُ فِيهِ بِسَبَبِ الْحَدَثِ** د طواف اعاده خو په دي وجه ده. چه د بې اودسي نقص په كي راغلي دي **وَأَمَّا السَّعَى** **فَلَا تَكُنْ تَبَعًا لِلطَّوَافِ** اويا تي شوه سعي نوځكه چي دا تابع د طواف ده. **وَإِذَا أَعَادَهَا لَأَشَى عَلَيْهِ** **لِإِرْتِفَاعِ النِّقْصَانِ** اوكله چي تي اعاده او كړه د دواړو نوبه ده څه شى واجب نه دي د نقصان پوره كيدلو په وجه.

تفريح - اعاده طواف العمرة وسعيها عند ادانها محدثا **مسئله** دا ده چه يو كس د عمري طواف اوسى بې اودسه او كړي اويا ځان حلال كړي نو چه دي ترڅو به مكه كي وي نود طواف اوسى اعاده پرې واجب ده. د طواف عده حري پرې ځكه واجب ده چه د عدم طهرت د امله په هغي نقص پيدا شوي دي. اود هغي نقصان د لري كوه لپاره به اعاده واجب وي اود سعي لپاره اكر چه طهارت شرط نه دي. خو چوكه سعي د طواف تابع ده بوجه د طواف اعاده واجب ده نودغه ډول د سعي اعاده هم واجب شوه اوس كه دي ددي دواړو اعاده وكړله نوبه ده باندي څه شى واجب نه دي ځكه چي كوم نقصان پيدا شوي وو هغه په اعاده سره پوره شو.

وَأَنْ رَحِمَهُ إِلَى أَهْلِهِ قُلْتُ أَنْ يُعِيدَ عَلَيْهِ دَمًا او كه خپل وطن ته واپس شو د اعادي كولونه وړاندي نوبه دم دي **لِتَرْكِ الطَّهَارَةِ فِيهِ** **وَلَا يُؤْمَرُ بِالْعَوْدِ لِقَوْلِهِ** **التَّحَلُّلُ بِأَدَاءِ الرُّكْنِ** د ترك د طهارت په وجه اوده ته به د واپس كيدو حكم شى كولې د امله د واقع كيدو د تحليل په ادا كوه د ركن سره. **إِذَا النِّقْصَانُ يَسِيرٌ وَلَيْسَ عَلَيْهِ فِي السَّعَى شَيْءٌ** ځكه چي نقصان لږ دي اوپه ده د سعي په اړه كي څه شى نشته **لِأَنَّهُ أَتَى بِهِ عَلَى أَنْ طَوَافٍ مُعْتَقِدٍ بِهِ ځكه چي د سعي د معتدبه طواف نه روسته كړي ده.**

حل المسئلة **①** وقوع واقع كيدل **②** يسير سپيد، آسان

تفريح - وجوب الدم عند اعاده الطواف **①** او كه دي د طواف اوسى د اعاده نه بغير وطن ته واپس شو نوبه ده باندي دم واجب شو ځكه چي په حالت د بې اودسي كوم طواف شوي دي په هغي كي چي كوم نقصان پيدا شوي وو د هغي پوره والي په دم سره كيږي اوده ته به دوباره مكې د تلو حكم نشى كولې ځكه چي ده د عمري حى كوم اركان يعنى طواف اوسى وه هغه نې ادا كړي دي او كوم نقصان چي راغلي وو هغه به بېر

معمولى وو په دم سره پوره شو اود سعي د عدم اعادي په وجه پرې څه واجب نه دي ځكه چي ده سعي د داسي طواف نه روسته كړي ده كوم چي شرعاً معتبر دي

وَتَكُنْ إِذَا أَعَادَ الطَّوَافَ وَلَمْ يُعِدِ السَّعَى فِي الصَّحْبِ اودغه ډول حكم دي كله چي ده طواف واپس او كړي اوسى تي واپس نكړه په صحيح قول كي

تفريح - عدم وجوب الدم بترك اعادة السعي **①** دغه ډول كه په حالت د بې اودسي كي د عمري د طواف اعاده او كړي اود سعي اعاده اونكړي هم پرې څه واجب نه دي البته بعضي عالمان فرماني چه په دي صورت كي پرې هم دم واجب ده.

د سعي په پريخودو دم وجوب

وَمَنْ تَرَكَ السَّعَى بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ فَعَلَيْهِ دَمٌ او چا چي د صف مروه په درميان كي سعي پريښوده نوپه دم دي اوحج نې پوره دي **لِأَنَّ السَّعَى مِنَ الْوَاجِبَاتِ عِنْدَنَا ځكه چي سعي زموږ په نزد د واجباتو څښه ده** **فَلَمْ يَزَلْ يَتْرَكُهُ الدَّمُ دُونَ النَّكَاحِ** نو ددي په ترك به دم واجب وي نه چي فساد د حج

حل المسئلة **①** تام: پوره **②** بتركه، ترك توگما **③** پريښول

تفريح - مسئله بشكاره ده.

دامام نه وړاندي د عرفات نه تلل

وَمَنْ أَقْصَصَ قَبْلَ الْإِمَامِ مِنْ عَرَفَاتٍ فَعَلَيْهِ دَمٌ څوك چي د عرفت نه مخكي دامام نه روان شونږيده دم دي

تفريح - المذهبان في وجوب الدم بالذهاب قبل الغروب يوم العرفة **①** كه يو كس د نمر پريوتو نه مخكي د امام نه وړاندي د دگر عرفات نه لار لو. نوبه ده باندي دم واجب دا دي. هم دا دامام مالك او امام احمد **رَحْمَةً** يو قول دي. اود امام شافعي **رَحْمَةً** هم دا يو قول دي.

قَالَ الشَّافِعِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ: لَا شَيْءَ عَلَيْهِ، إِمَامٌ شَفَعَى رَحِمَهُ اللَّهُ فرماني چي يده څه نشته دي **وَلَا أَنَّ الرُّكْنَ أَصْلَ الرُّكُوفِ** **فَلَا يَلْزَمُهُ بِتَرْكِ الْإِطَالَةِ شَيْءٌ** ځكه چي ركن خونفس وقوف دي نوبه ترك داوږدوالى پرې څه لازم نه دي

حل المسئلة **①** لاشي: هېڅ شى نه **②** اطالة: اوږدول

تفريح - اود امام شافعي **رَحْمَةً** دوهم قول دا دي. چه په ده باندي څه واجب نه دي.

③ دليله **④** دامام شافعي **رَحْمَةً** دليل دا دي چه د حج ركن اعظم وقوف عرفات دي. لكه چي د حديث **هَذَا الْحَجَّ** عرفة **نه** معلومېږي. اود وقوف اوږدول ضروري نه دي. نو كه دي د لمر پريوتو نه وړاندي لار لو. په ده باندي به دم واجب نه وي.

وَلَسْنَا أَنْ الْإِسْتِدَامَةَ إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ وَاجِبَةٌ **مُؤَنِّدِينَ** دادي چي د لمر پريوتلو پورې برابر وقوف واجب دي **لِقَوْلِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ (فَادْفَعُوا بَعْدَ غُرُوبِ الشَّمْسِ)** ځكه چي د نبى ارشاد دي چي تاسو د لمر پريوتلو نه روسته راروانېكي. **فَيَجِبُ بِتَرْكِه الدَّمُ** نو ددي په ترك به دم لازم وي

تفريح - دليل الاحصاف **①** زمونږ دليل دا دي چه لمر پريوتو پورې ايساريدل واجب دي د نبى **ﷺ** ارشاد دي **فَادْفَعُوا بَعْدَ غُرُوبِ الشَّمْسِ** يعنى تاسو د عرفات نه د لمر پريوتو نه روسته روانېږي اوپه يو روايت كي دي. چه نبى **ﷺ** په خطبه كي اوفرمانيل. **هَإِنَّ أَهْلَ الْجَاهِلِيَةِ كَانُوا يَدْفَعُونَ عَنْ هَذِهِ الْمَوْضِعِ إِذَا كَانَتِ الشَّمْسُ عَلَى رُؤُوسِ**

دي. **غريبه الزيلعي** **رَحْمَةً** ثم قال تقدم في حديث جابر الطويل فلم يزل واقفاً حتى غربت الشمس كذا في نصب الرأية (١٥٤/٣)

کتاب الحج

هذه الصدقة لأن الأكل في هذا اليوم منك واجد فكان المتوك أكل خكه جي دا دري واره رمي به دعه ورخ جي
سنت دي سومرون ديمي به كم دي

شرح - وجوب الصدقة ترك الرمي الواحد * كه يوكس د رمي د ورخونه په يوه ورخ كي د يوې جمرې رمي
پريخوده نوبه ده باندې د نيم صاع غنمو صدقه واجب ده.

آدليله * خكه چې په يوه ورخ كي دري واره جمرات ويشتل يونسك دي اوچه ده د يوې جمرې ويشتل
پريخودول نو دا د يونسك د نيمي نه هم كم عمل پريښولي (پريخودي) شو. اوچه ديونسك د نيم به هم كم
پريښولي (پريخودي) شي. نوبه دي صدقه واجبي نودلته به هم د يوې جمرې د رمي په پريخودو به صر
صدقه واجبي

لأن يكون المتوك أكثر من النصف مكررا جي كه ديمي نه زيت وي لحييد يلزامة الدم لو هو دون ترك الأكل
نواوس به دم لازم وي د اكثر د ترك په وجه.

هل اللغة * ① هل اللغة * ② حينئذ دي وخت

ترجم - وجوب الدم عند ترك أكثر الرمي * البته دا ده. كه د پريښولي (پريخودي) شوي جمراتو رمي د نصف نه
زيات وي مثلاً د تولو جمراتو ويشتلو شمار يوويشت دي اوس كه ده د لسو گيتكو ويشتل اوكرل نوبه ده
سدي دم لازم دي خكه چې د يوولسو گيتكو ويشتل پاتي شو. او يوولس اكثر دي. اود اكثر لپاره حكم د كل
وي سولكه جي ده د دري وارو جمراتو ويشتل پريښولي (پريخودي) دي اوسه هغه صورت كي دم
واجبي بودعه ډول به دلته هم دم واجبي.

إذ ترك رمي عمرة العقبة في يوم النحر فعليه دم او كه پريخوده تي د جمره عقبه رمي د قرباني په ورخ نوبه ده دم
دي لأنه كل وظيفة هذا اليوم رميا خكه جي ده د دغه ورخه ټوله وظيفه د رمي پريښوده دي. وگدا اذا ترك
لأكثر منها دعه ډول كه ده اكثر د رمي پريښودله

شرح - وجوب الدم ترك الجمره عقبه * او كه يوكس په يوم النحر باندې د جمره عقبه رمي پريخودله. تردې
جي ديارلسمه ذوالحجه باندې لمړ ډوب شو نوبه ده باندې دم لازم دي. خكه چې په يوم النحر صرف د جمره
عقبه رمي پوره نيسك دي اوده په يوم النحر باندې رمي پريخودله. نو يونسك تي پريښولو. اود يونسك په
پريخودو باندې دم واجبي نوبه ده باندې هم دم واجبي.

دغه ډول كه په يوم النحر د جمره عقبه اكثره رمي يعني څلور گيتكو باندې ويشتل پريخودل. نو هم پرې دم
واجبي خكه جي مشهوره قاعده ده جه لا لا اكثر حكم الكل

لأن ترك مباحصة أو حصانين أو ثلاثا او كه پريښودله نې د دغي نه يوه گيتي يا دوي ادوه گيتي يا دري
گيتي صدق لكل حصاة نصف صاع نو صدقه دي وركړي د هرې گيتي نه نيم صاع **لأن يترك مباحصة ما**
شبهه كه اورسي دا يو دم ت نو كم دي كړي ترې خومره چې غواړي لأن المتوك هو الأكل فتكفيه
الصدقة خكه جي ضرورت د نيم نه كم دي نو صدقه به كافي وي.

شرح - وجوب الصدقة ترك اكل الرمي * او كه يو محرم د وجوب نه روسته دهرې جمرې په رمي كي يو ب دوي
ادوه ب درې بعضي د اكثر نه كم ويشتل پريخودل. نوبه ده باندې د هرې رمي په بدله كي نيم صاع غنم
صدقه كول واجب دي حوكه دا واره يو خاني شي. اود يوې وزه قيمت ته رسي. نوچه خومره تي خوښ وي هغه
دي ترې كه كړي خكه جي كومه رمي پريښولي (پريخودي) شوي ده. هغه د نصف نه كمه ده. اوچه د نصف نه
كمه وي په هغې كي ده نه وي واجب بلكه صدقه واجب وي. اود صدقي قيمت چونكه د دم سره برابر
دي يو خكه دي په دي كي خه كم كړي چه د دم برابر نشي.

کتاب الحج

د ايام النحر نه خلق دوستو كول

ومن أقر الخلق حتى مضت أيام النحر فعليه دم عند أبي حنيفة او چا جي دوستو كړوسر خړښل تردې جي نيز شوي
ورخې د قرباني نوبه ده دم دي په نزد دامام ابو حنيفه صاحب وگدا اذا أقر طواف الزيارة حتى مضت أيام الشريق
اودا شان كله چې ورستو نې كړو طواف ريارت تردې چې تيرې شوي ايدم شريق فعليه دم به ده باندې دم دي
عنده (١) وقال: لا شيء عليه في الوجهين أو صاحبين * واني جي نشته په ده باندې به دواړو صورتونو كي خه
خيز وگدا الخلاف بين تأخير الرمي اودا شان خلاف دي په تاخير كي وفي تأخير نسك على نسك او په تقديم دسك
كي په بل نسك باندې

هل اللغة * ① انحر، تأخيرا. روستو كول * مضت، مضيا، انحر، نحر، انحر، قرباني كول
ترجم - الاختلاف في موجب تأخير النسك وتوقيع المسائل عليه * په دي عبارت كي د بيان شوو مسئلو بيان په دي
باندې كيخودي شوي دي چه د امام ابو حنيفه رحمه الله په نيزد نسك په تاخير باندې دم واجبي او د صاحبينو
چې په نيز نه واجبي امام قدوري رحمه الله فرماني ① كه محرم د ايام النحر يعني لسمه يوولسمه اودولسمه
ورخ كي نه خلق او كړلو اونه تي قصر او كړلو نوبه ده باندې دم واجب شو ② دعه كه ده طواف زيارت روستو
كړلو نوبه ده دم واجب دي ويه ذكر شوي دواړو صورتونو كي د صاحبينو ③ په نيز قرباني به ده واجب ④ هم
دا اختلاف په هغه وخت كي هم دي چه د يوم النحر رمي د جمره عقبه يعني دلسمي ذوالحجه رمي
يوولسمي ته روستو كړي. يا د يوولسمي رمي دولسمي ته روستو كړي. يا د دولسمي هغه ديارلسمي يا د
ديارلسمي هغه څوارلسمي ته روستو كړي نوبه دي صورتونو كي دامام ابو حنيفه رحمه الله په نيز پرې د تاخير
په وجه دم واجب دي. اود صاحبينو ⑤ په نيز پرې دم نه دي واجب.

كأن يترك الرمي وتترك القارن قبل الرمي والخلق قبل الذبيح لکه خلق كول رومي نه او قرباني د قارن
وراندې د رمي نه اود حاجي خلق كول مخكي د ذبحي نه

شرح - الاختلاف في موجب تأخير النسك وتوقيع المسائل عليه * او كه د حج يونسك په بل باندې مقدم كړي مثلاً
① خلق تي په رمي د جمرات باندې مقدم كړلو. ② يا تمتع يا قارن دم تمتع د رمي نه وړاندې ذبح
كړله. ③ يا محرم د ذبح نه وړاندې خلق او كړلو نوبه دي ټولو صورتونو كي دامام ابو حنيفه رحمه الله په نيز دم
واجبي او د صاحبينو ④ په نيز نه واجبي.

هذان مافات مستندك بالقضاء وصاحبينو * دليل دادي چې كوم خيز د خپل وخت نه فوت شي هغه په قضا
سره موندې كيږي ولا يجب مع القضاء * آخر اود قضاء سره بل خيز واجب ندي.

ترجم - دليل الصحابين * د صاحبينو ⑤ دليل دا دي. چه كوم خيز د خپل وخت نه فوت شي نو دهغي پوره
كيدل په قضا سره كيږي اوچه د كوم شي پوره و لي په قضا سره كيږي. نوبه هغي كي بيا بل خه به
واجبي. لكه څنگه چې د شريعت د احكامو په لټون سره دا خبره معلومېږي. مثلاً د لمونځ په فوت كي
باندې د قضا نه سوي بل خه واجب نه دي دغه ډول د حج په مسائلو كي هم چې كله په يونسك كي تاخير
اوشي نو صرف په تاخيره د قضا نه علاوه دم وغيره بل خه نه واجبي.

وله حديث ابن مسعود رضي الله عنه أنه قال من قدم نسكا على نسك فعليه دم (٢) دامام ابو حنيفه رحمه الله دليل

(١) القول الراجح هو هذا قول أبي حنيفة رحمه الله كذا في رد المحتار (٢٢٦١٢) والبحر (٤٢١٣) وتبيين الحقائق (٦٢١٢) وفتح القدير (٤٦٩١٢)
نقل عن القول الراجح (٢٢٨١١).
(٢) قال الزيلعي رحمه الله هكذا هو في غالب النسخة * جد في بعضها ابن عباس رضي الله عنهما وهو أصح رواه ابن أبي شيبة في مصنفه عن

کتاب الحج

حدیث دس مسعودی دے دوی فرمائی جی کوم سړې نسک دبل نه رومی او کړو نویده دم دې
شرح - دلایل انی حبیة رحمہ اللہ ① د امام ابو حنیفہ رحمہ اللہ دلیل د حضرت عبداللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ حدیث دے دے
عصی سجو کی د حضرت عبداللہ بن عباس رضی اللہ عنہ حدیث دا دے دے چا یونسک په بل باندې وړاندې
کړلو یوه هغه باندې دم دی

وَلَا تَأْتُوا حُرِّمَاتِ اللَّهِ يَوْمَئِذٍ يُؤْتِي السَّاعَةَ أَمْثَالَ الْبُرِّ وَالْحَرَامَاتِ كَالْإِخْرَامِ فَكَذَلِكَ يُخَوِّدُ أُولَئِكَ فِي مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ
ترجمہ - دوی فرمائی جی کوم چي دغه خنې پوري موقت شوی وی لکه احرام غن
زقمان فیه موقت بانقمان نودا شان تاخیر د وخت حجه به هم موجب د دم وی په هغې کسې جی دوی
سره موقت وی

شرح - دوهم دلیل دا دے چا کوم نسک په یومکان پوري مخصوص وی. نوکه د هغې نه روستو شی دم به
وجب وی. لکه که یوکس د میقت به تیر شو اویب نې احرام اوتړلو. نوپه ده باندې دم واجبیږی دغه سر جی
کوم نسک په کومه زمانه پوري خاص وی دهغې نه روستو شی. نودم به لازمیرې په دې دواړو کي حمله د
تاخیر نقصان پیدا کیدل دی.

د حرم نه علاوه په بل خانی حلق یا قصر کول

وَلَا تَحْلِقُوا فِي أَيَّامِ الْهِجْرِ عِزَّ الْحَرَمِ فَعَلَيْكُمْ دَمًا كَمَا كُنْتُمْ تَفْعَلُونَ
ترجمہ - دې وَمَنْ أَعْتَمَرَ فَخَرْجٌ مِنْ حَرَمِهِ فَعَلَيْهِ دَمٌ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ وَتَحْدِيرُ مَهْمَا اللَّهُ تَعَالَى ① او چاچه عمره اوکړه
اویا د حرم نه بهر لاړو او قصر تې اوکړو پده دم دې د طرفینو رحمہ اللہ په نزد، وَقَالَ أَبُو يُوسُفَ رَحِمَهُ اللَّهُ لَا شَيْءَ عَلَيْهِ
او امام ابو یوسف رحمہ اللہ وائی چي په ده باندې څه نشته.

دل التمه ① اعتمر، اعتماراً، عمره کول

ترجمہ - المذهبان في المسائلين ② په دې عبارت کي دوی [دوه] مسئلې ذکر دی. ① یوه دا چي یوکس د حرم نه
روسته د حرم د حدودو نه بهر شی. او حلق یا قصر تې اوکړلو. ② دویمه مسئله دا ده. چا یوکس عمره
اوکړله یعنی د عمرې لپاره تې طواف اوسعی اوکړله. اویا د حرم نه بهر شو. او قصر تې اوکړلو نوپه دې
دواړو صورتونو کي د طرفینو رحمہ اللہ په نیز په ده باندې دم واجب دې او امام ابو یوسف رحمہ اللہ فرمائی چاچه په ده
باندې څه نه دی واجب

قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: ذَكَرَ فِي الْجَامِعِ الصَّغِيرِ قَوْلَ أَبِي يُوسُفَ فِي التَّعْمِيرِ عِلَامَهُ مَرِغِيَانِي رحمہ اللہ وائی چي په جامع
صغیر کي نې قول د ابو یوسف رحمہ اللہ د معتمر په په کي ذکر کړې دې وَلَمْ يَذْكُرْهُ فِي الْحَاجَةِ د حاجي په په
کي نې به دې ذکر کړي

دل التمه ① ذکر، ذکران، ذکر کول ② معتمر. عمره کونکي

ترجمہ - عدم ذکر قول أبي يوسف في الحج في الجامع الصغير صاحب د هدایه رحمہ اللہ فرمائی چا امام محمد رحمہ اللہ په
جامع صغیر کي د امام ابو یوسف رحمہ اللہ نه د عمرې په اړه کي دا ذکر کړی دی. چا معتمر د عمرې نه روسته
د حرم نه بهر قصر اوکړی نو په ده باندې څه نشته. خود حاجي په اړه کي چي حاجی د حج نه روسته د حرم نه
بهر حلق اوکړی. نودا ذکر تې نه دې کړې. چاچه په ده څه واجب دی او که نه؟

ابن عباس رضی اللہ عنہ قال من قم شیاً من حجه او اخره فله برق دماً (كذا في نصب الراية ۱۵۶/۳)
القول الرابع هو هذا قول الطرفين رحمہ اللہ كذا في رد المحتار (۲۲۵۱۲) والبحر (۴۲۱۳) والتبيين (۶۲۱۲) والهندية (۲۱۷۱۱) ولا
عن القول الرابع (۲۲۹۱۱).

کتاب الحج

قِيلَ هُوَ بِالْإِتِّفَاقِ الْأَنَّ السَّنَةَ جَزَتْ فِي الْحَجِّ بِالْحَلْقِ يَمِينٌ أَوْ وَبَلِي شَوَى دى چي دا حکم په اتفاق دې ځکه چي
طريقه جاری ده په حج کي د سرخ نیلو په می کي وَهُوَ مِنَ الْحَرَمِ أَوْ مِی د حرم څنی ده

دل التمه ① جوت، جویا، جی: جاری کیدل ② اصح دیر صحیح

ترجمہ - رواية اتفاق الثامنة رحمہ اللہ بعضی عالمانو رحمہم اللہ فرمائی دی چا حاجی د حرم نه بهر حلق اوکړی نوپه ده
باندې اتفاق سره د طرفینو او امام ابو یوسف رحمہم اللہ په نیز دم واجب دې ځکه چي د رسول الله او د صحابه
کرامو رضی اللہ عنہم او تابعینو رضی اللہ عنہم هم دا طریقہ را روا نه ده چا دعوی به په منی کي حلق کولو اومنی د حرم په حدودو
کي ده نوددي توارث نه معلومه شوه چاچه په حرم کي دننه حلق کول واجب دی او هرکله چي د حرم نه بهر حلق
واقع شو. نو واجب پریښولې (پریخودې) شو. او د په ترک د واجبو دم لازمیرې. نوپه دې صورت کي هم دم
واجبیږی.

وَالْأَصَحُّ أَنَّهُ عَلَى الْخِلَافِ أَوْ صَحِيحٌ دَادَ چي د حاجی حکم هم په اختلاف باندې دې هُوَ يَتَوَلَّى الْحَقُّ عِزَّ الْحَرَمِ
بالحریم ابو یوسف رحمہ اللہ فرمائی چي سرخ نیل په حرم پوري خاص دی لِأَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابَهُ
أَحْمَرُوا بِالْحَدِيثِ وَخَلَقُوا فِي عِزِّ الْحَرَمِ ځکه چي نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم او دده صحابه کرامو رضی اللہ عنہم په حدیبیه کي ایسار کړې
شول. او دوی په غیر د حرم کسې حلق اوکړو

ترجمہ - اختلاف الثامنة في مسئلة الحج ③ صاحب د هدایه رحمہ اللہ فرمائی. چا لکه څنگه په دې صورت کي چي
د عمرې نه روسته قصر د حرم نه بهر اوکړی. د طرفینو رحمہم اللہ او امام ابو یوسف رحمہم اللہ په مینځ کي اختلاف دې
نودغه ډول په دې کي ددوی اختلاف دې. چا حاجی د حرم نه بهر حلق اوکړی. نوپه دغه مسئله کي هم د
صاحبینو رحمہم اللہ په نیز پري دم واجب دې او امام ابو یوسف رحمہم اللہ په نیز پري څه واجب نه دی.

الترجمہ - دليل أبي يوسف رحمہ اللہ ④ دامام ابو یوسف رحمہ اللہ دلیل دا دې چا حلق په حرم پوري خاص نه دې. کورې نه
چي د صلح حدیبیه په موقع کله چي نبي صلی اللہ علیہ وسلم او صحابه کرامو رضی اللہ عنہم د عمرې نه منع کړې شول. نو نبي
صلی اللہ علیہ وسلم او صحابو رضی اللہ عنہم په مقام حدیبیه کي حلق اوکړل. او مقام حدیبیه د حرم نه بهر ده. نو معلومه شوه. چا حلق په
حرم پوري خاص او واجب نه دې. او چا هرکله واجب نشو نوکه د حرم نه بهر حلق واقع شی واجب ترک
نشو. او چا واجب ترک نشو. نودم هم واجب نشو.

وَمَا كَانَ الْخَلْقُ لِنَاجِعِ مَخْلُوقَاتِ الْإِسْلَامِ فِي آخِرِ صَلَاتِهِمْ قَائِلَةً مِنْ أَجْلِهَا قَوْلًا
حلالونکي مقرر کړي شو. نو شو پشان د سلام په آخر د لمانځه کي ځکه چي سلام هم د لمانځه د واجباتو څنی
دې وَلَئِنْ كَانَ مَخْلُوقَاتِ الْإِسْلَامِ قَائِلَةً مَخْلُوقَاتِ الْإِسْلَامِ د طرفینو اگر چي محلل دې اوکله چي حلق نسک
مقرر شونود د بچي پشان به دا هم په حرم پوري خاص وی.

ترجمہ - دليل الطرفين رحمہم اللہ ⑤ د طرفینو رحمہم اللہ دلیل دا دې چا حق اگر چا حلالونکي دې حویب هم دا د و جباتود
حج څنی دې. لکه څنگه چي سلام حلالونکي یعنی د لمانځه نه ویستونکي هم دې اود لمونځ د واجب بوځني
دې. او هرکله چي حلق د حج د واجباتو څنی دی نودا د حرم سره خاص شو. ځکه چي د حج څومره واجبات
دی هغه د حرم پوري خاص دی. او چا د حرم نه بهر حلق واقع شی نو واجب پاتې شو او چا واجب پاتې
شی. نودم واجبیږی نودلته هم دم واجبیږی

وَلْيَعُضَّ الْحَدِيثُ مِنَ الْحَرَمِ فَلَعَلَّهُمْ خَلَقُوا فِيهِ أَوْ بَعْضُ بَرَخَ د حدیبیه د حرم څنی ده نوممکنه ده چي اصحابو رضی اللہ عنہم په
دغه برخه کي حلق کړی وی

ترجمہ - الجواب من دليل أبي يوسف رحمہ اللہ ⑥ پاتې شوه د امام ابو یوسف رحمہ اللہ دا خبره چي نبي صلی اللہ علیہ وسلم و صحابه
کرامو رضی اللہ عنہم په حدیبیه کي حلق کړې وو او حدیبیه د حرم نه بهر ځاني دې بودا خبره غلطه ده چا حدیبیه د حرم
نه بهر ده. بلکه ددې څه برخه په حرم کي ده نوممکن ده چاچه صحابو رضی اللہ عنہم په هغه ځاني کي حلق کړې وی کوم چي

الحرم من حدودہ کی رو

د حرم به حدود دوی دی
فَلَمَّا صَلَ أَنْ أَتَى بِمَوْتِ الزَّمَانِ وَالْمَكَانِ عِنْدَ أَبِي حَبِيبَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ لَنَدَى دَا حَبِي سِرْخَرْنِيل د زمار و مکر
دو په سره موقت دی په مرد دامام ابوحنس و عِنْدَ أَبِي يُوسُفَ لَا يَتَوَقَّعُ بِهِمَا أَوْدَ اِمَامِ ابُو يوسف و عِنْدَ أَبِي حَبِيبَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ په سرد په یو
یوري هم موقت به دی و عِنْدَ مُحَمَّدٍ يَتَوَقَّعُ بِالْمَكَانِ دُونَ الزَّمَانِ اوبه نزد دامام محمد و عِنْدَ أَبِي حَبِيبَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ په مکان یوري
موقت دی به حی به د مکر یوري و عِنْدَ زَيْنٍ يَتَوَقَّعُ بِالزَّمَانِ دُونَ الْمَكَانِ اود امام زفر و عِنْدَ أَبِي حَبِيبَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ په سرد په مکر
یوري موقت دی به حی به مکر یوري

سروح - التذاهب المارنفة في تخصيص الزمان والمكان للحلق ❶ صاحب دهدا يه رحمه الله فرماني چه په حج کي خلق د زمان او مکان دواړو سره خاص دې زمان نې ايم النحر دی او ممکن نې حرم دې نوکه خلق دایام البحر نه روسته واقع شو سوهم دم واجب شو خکه حی ددې په خیل وخت کي کول واجب دی او که په ايام النحر کي خلق اوکړی خود حرم نه بهر اوکړی نوهم دم لازمیږی خکه چې په دې صورت کي هم واجب ترن سو او په ترک د واحد دم و جیږی ❷ اود امام ابو یوسف رحمه الله یه نیز خلق د زمان او مکان دواړو سره خاص نه دې نوکه د ايام البحر نه علاوه یه نورو وړخو کي نې خلق اوکړلو یې نې د حرم نه سوې په بل ځانې کي خلق اوکړلو یو په دې دواړو صورتونو کي پرې دم نه و جیږی ❸ اود امام محمد رحمه الله په نیز خلق په حرم پرې خاص دې او په زمان پورې خاص نه دې نوکه د حرم نه بهر نې خلق اوکړلو دم پرې و جیږی او که د ايام البحر نه سوې به نورو وړخو کي نې خلق اوکړلو سو دم پرې نه و جیږی ❹ اود امام زفر رحمه الله په نیز خلق په زمان پورې خاص دې و په مکان پورې خاص نه دې نوکه د حرم نه بهر نې خلق اوکړلو دم پرې نه و جیږی او که د ايام البحر نه سوې به نورو وړخو کي خلق اوکړلو نو دم پرې و جیږی.

وَهَذَا الْخِلَافُ فِي التَّوَقُّفِ فِي حَقِّ التَّضَمُّينِ بِالذَّمِّ أَوْ دَاخِلًا خِلَافَ مَا تَوَقَّعْتُ كَمَا فِي قُرْبَانِي سَرَّهُ دُضْمَانُ لَازِمٍ كَيْدُ وَهِيَ حَقٌّ كَمَا فِي دِي وَأَمَّا فِي حَقِّ التَّحْمِيلِ فَلَا يَتَوَقَّعُ بِالِاتِّفَاقِ بِمَا شِئْنَا شَوْ دَاخِرًا نَهْ دَوْلَتُو بِمَا حَقٌّ كَمَا فِي نَوِيهِ تَفَاقُ مَوْقِفِ نَهْ دِي

سراج - نوعیه الاختلاف فی المسئلة صاحب دھدایہ رحمہ اللہ فرمائی ہے دامامانویہ مینخ کی چپی دا کوم اختلاف دی نو دا دم پہ وجوب اوعدم وجوب کی دپی یعنی خوک چپی حلق د زمان او مکان پورپی خاص کوی نو کہ پہ دغه زمن ی مکن کی اونشو سو دم پری لازم پری او خوک چپی نی پہ زمان او مکان پورپی نہ حاصل کوی دھغوی پہ نیر کہ پہ دغه زمن ی مکن کی اونشی نوخہ نہ واجبی پری او پہ دپی کی دتولو پہ مینخ کی کہ توفیت او مکن قنلس دی او کہ نہ دی چه پہ دغه حلق باندپی حلالیدل واقع کی پری یعنی دتولو پہ نیر دغه حاجی پہ حلق سره حلالیری

بہ عمرہ کی حلق یا قصرد زمان یا مکان سرہ عدم تخصیص

وَأَسْقِمْ وَأَحْلِقْ فِي الْعُمْرَةِ عَمْرٍ مَوْقِفٌ بِالزَّمَانِ بِالْإِجْمَاعِ | اوقصر او حلق په عمره کښې د زمان سره موقت نه دې په جماع

فل الله! ① تفسیر فسرکول ② موقت مقرروں [

تبریح - عدم التوفیق لخلق والقصر فی العمره ﴿صاحب دقدوری﴾ فرمائی: چہ پہ عمرہ کی دحلق یا قصر لپارہ
خہ زمانہ خاص نہ دہ بلکہ چہ پہ کومہ زمانہ کی نہ کوی بغيرد اختلافہ صحیح دہ. خکہ چہ عمرہ دہیخ
وخت سرہ خاص نہ دہ. بلکہ چہ کلہ غواری شو عمرہ کولی شی. خکہ چہ عمرہ نوم دہی دطواف اوسعی
ارطواف اوسعی نوم دہی د عمری، نود عمری لپارہ خہ وخت متعین نہ دہ.

سرم - اچي ڪا اهو الله تعاليٰ جي پخيله عمره ۽ زمان سره هوقت نه ده.

د به ده چه عمره د موسم حج به علاوه د نورو ورجو سره خاص ده بلكه په موسم حج كي عمره خكه مكرود
ده چه په دعده وخب كي د حج د افعال ادا كاوه د امله گسړه وي نوكه په دغه وخت كي عمره ادا
كوي بواجب توتنه به بلكيف وي

بِأَلْوَابِ الْمَكَانِ إِلَّا تَهْتَكُ بِهِ يَهْ خَلَا فِ دَمَكِ نَهْ حَكَمَ حَيَّ اَحْصَلَ عَمْرَهُ دَمَكِ سَرَهُ مَوْقُودَهُ

تبریح - لندھان فی تخصیص الحلق بالحرم ۱۰) لبتہ دومرد دہ حی عمر د مکن یعی حرم سرہ حص دہ ۱۱) وحق
اوقصر ہم د طرفینو ۱۲) پہ نیز د حرم پورې خاص دی ۱۳) اود امام ابو یوسف رحمہ اللہ پہ نیز د حرم پورې خاص نہ
دی

وطن ته د تلو په روسته دوباره وایي کډل او قهر کول

انك فان لم يقصص حتى رحت وقصص فلا شيء عني في قولهم جميعا ما كه عمره كوويكي قصرا وكيو تردي جي واپس شو اويه حرم كي ني قصرا وكيو نوخه پري نشته د تولو په قول كي . **عشاه** : **افاخره** **المعقور** **ثم عاد** **لانه** **ان** **بي** **في** **مكنا** **فلا يلزمه** **فما** **لده** **معنى** **داده** **چي** **معتمر** **دحرم** **به** **اووتلو** **بيا** **واپس** **شو** **خكه** **جي** **دد** **به** **جبل** **خاني** **كي** **او** **كرلو** **نوصمان** **به** **پري** **لازم** **به** **وي**

۱) رجوع، رجوعاً، حق، واپس کیدل ۲) جمیعاً و پرہ ۳) خرج، خرچہ، واپس [

تاریخ - مسئلہ دا دہ کہ معتمد عمری ارکان یعنی طواف اوسعی اوکریلہ اوبیا دحرہ نہ نہر تہ لاپلو اوہر
نی ہم قصر وکریلو اوبیا واپس حرم تہ داخل شو اوقصر یا حلق نی اوکریلو نویہ تفق دعالمانو بیہ دہ
ناندی خہ واجب نہ دی. خکہ چہ دہ قصر ہم پہ خپل محل کی اوکریلو. نود خہ د واجب گیدو سوال پیدا نشو.

د قاري د ذبح نه وړاندي حلق كول

فَإِنْ خَلَقَ الْقَارُونَ قَبْلَ أَنْ يَذْبَحَ فَعَلَيْهِ ذَمَابُ [عَنْ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ] (۱) که قرن ددبحی نه مخکی سراو حنیو
 یوه ده دوی [دوه] دمونه دی دامام ابوحنیفه **زمره** په نزد د مباحثی فی عیو او اینه؛ لأن أو انه بعد الذبیو قربانی
 د بی وخته حلی کوه په وجه، ځکه چې ددې وخت ددبحی نه روسه دې دودم یامیر الذبیو عن الخلق او یوه
 قربانی په ذبحی د خلق نه روستو گاوه په وجه

تل اللعة" ① خلق، حقا (ض): خروجي

شرح - المذهبان في جزاء تقديم الحلق وتأخير الذبح ⑥ صاحب دغدوری رحمته الله فرمائی: ① کہ حاجی قارن ذبیح نہ پرائی دی حق اوکړلو نویه ده باندې دوی [دوه] دمونه لازم شول یو دم خوددې امله چې ده حلق دخپل وخت نه پرائی دی اوکړلو ځکه چې د حلق وخت د ذبیح نه روسته دې او دوهم دم ددې امله چې په ذبیح کې تې یاخیر اوکړلو ځکه چې ذبیح د حلق نه وړاندې وی اوده ده روستواوکړله اودم قران ددې دوو نه علاوه دې ځکه چې دا دواړه دمونه خود جنایت دی نوگوی چې په دې صورت کې دامام ابوحنیفه رحمته الله په نیزاندې دری دمونه لازم دي یو دم قران او دری [دوه] دم جنایت،

عَنْدَهَا يَحِبُّ عَلَيْهِ دَمَ وَاحِدٍ وَمَوَاقِلَ اَوْدَصِ حَبِينُو بِمِثْلِ يَدِ يَدِ يَدِ قَرِيَابِي دِهْ اَوْ هَفَهْ مَخْكِ دِهْ اَوَّلَ يَحِبُّ بِسَبَبِ التَّأَخِيرِ
مَافَلْنَا اَوْ بَهْ سَبَبِ دِ تَاخِرِ بِرِي خَهْ وَاحِدِ نِهْ دِي لَكِهْ حِي مَوَرُونِيسِي دِي

شرح - اود صاحبينو به نيز په ده باندې اول دم واجبېرې يعنې د تقديم د خلق په وجه پرې دم

(القول الرابع هو هذا قول أبي حنيفة رحمته الله كذا في الكافية في صدر فتح القدير (٤٧٢/٢) ورد المختار (٢٢٦/٢) ومجمع الأنهر (٢٩٧/١) والهندية (٢٤٧/١) نقلاً عن القول الرابع (٢٣٠/١) -

لازمی و دت حیریه و ده پری دصا حینیو پنداره نیز خنده واجیبری.

د صاحب الهداية د صاحب د قدوری زلمی د عبارت نه دا معلومیږي، چه د صاحبینو ټول قرآن
داسې په ده څکه چې د صاحبینو ټول په نیزلکه څنگه چې په تاخیرد نسک څه نه و اجیریږي دغه ټول په
تقدیم باندې هم څه نه و اجیری بلکه دا ټول نه مراد دم قرآن دي

۱) السیوی نقل مذهب انی حقیقه ۱۰ اودامام ابوحنیفه رحمه الله د مذهب په نقل کاوه کی هم د صاحب دقدوری رحمه الله په سهو شوې ده. ځکه چې دامام ابوحنیفه رحمه الله په نیز په تقدیم او تاخیر دواړو باندې پورم و خبری ول دم دم قران دې نو دامام ابوحنیفه رحمه الله په نیز مجموعه دوی [دوه] دهونه دی درې به دی لکه څنگه حی صاحب دقدوری رحمه الله فرمانی

د پښتونخواړه سوي د معزم لپاره د وو چي د بنکار حرمت

فَقُلْ أَطَعُوا اللَّهَ أَطَعُوا الرَّسُولَ عَلَى الْخَيْرِ مَوْهه شه چي د اوچي بشكار حرام شوي دي په محرم ياندي وُصِيْدُ الذِّئْبِ

حل اللغه ۱) صید بنکر ۲) بر اوچه

ترجمہ: تحلیل صید البحر (۱) مائتہ و شصت و شش فرمائی ہے کہ دھرم لپارہ د وچہ ہنکار حرام دی کہ ددہ خیل ملو کہ وی او کہ مباح وی کہ ماکول اللحم وی او کہ غیر ماکول اللحم وی البتہ د او بو ہنکار ور لہ حائز دی

قَوْلُهُ تَعَالَى [أَجَلٌ لَكُمْ صَيْدٌ الْبَحْرِ] إِلَى آخِرِ الْآيَةِ بِهِ دَلِيلٌ عَلَى قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ [أَجَلٌ لَكُمْ صَيْدٌ الْبَحْرِ] تَرَأَى آيَتُهُ بَوْرِي

ترجمہ - دلیلہ ۵ دلیل دالہ تعالیٰ ارشاد دے۔ [اَجَلٌ لَّكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَّكُمْ] یعنی ستاسو لپارہ دا اوبود
بیکار اود هغی خوراک حلال کری شوی دے دا ستاسو لپارہ فائده درکول دی.

وَصَيْدُ الْبَرِّ مَا يَكُونُ تَوَالِدُهُ وَمَمَاتُهُ فِي الْمَاءِ أَوْ دِي الْبَرِّ أَوْ دِي چې زیږیدل او اوسیدل نې په اوبه کې وي
وَصَيْدُ الْبَرِّ مَا يَكُونُ تَوَالِدُهُ وَمَمَاتُهُ فِي الْمَاءِ أَوْ دِي چې زیږیدل او اوسیدل نې په اوبو کې وي
وَالصَّيْدُ هُوَ الْمَتِينُ الْمَوْجُودُ فِي أَصْلِ الْخَلْقَةِ وَبَشَكَار هغه ځناور دې چې په لاس نه راتلونکې او په اصلی خلگن
کې وحشی وي

غل اللغة * ① توالد تناسل. د بعضي د بعضونه پيدا كيدل ② مشوي منزل، تكانه ③ متوحش: تويوبه وهورنگي.
غير مانوس ④ خنقه زيريدل

تبرج: - تعريفات النساء الثلاثة ۞ علامه مرغینانی فرمائی: ① چہ د وچہ بنسکار ہفہ دی، چہ دھفہ زیریدل اوژوند تبرول پہ وچہ وی ② اود او بوشکار ہفہ دی، چہ دھفہ زیریدل اوژوند پہ او بو کی وی ③ او بشار ہفہ دی چہ ہفہ خن دسکاری نہ بیج ساتی، اود خیل حلقہ پہ اعتبار سرہ خنگلی وی.

وَأَسْتَفْتِي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْقَوَاسِقَ أَوْ مُسْتَفْتِي كَرِي دِي نَبِي ﷺ پَنَحْهُ فَوَاسِقُولَرِه. وَيَقِي الْكَلْبَ
الْفَقِيرَ وَالْبَيْتَ وَالْحِدَاءَ وَالْغُرَابَ وَالْحَيْئَةَ وَالْعَقْرَبَ (۱) اوهغه چيچوونكه سب، شرمخ، او تيموس اوما رغه اوما رولرم
دی

١) فواسق خيٺ، بڌڪار ٻ) عقور چڪونه لڳونڪي ٻ) اڏي، تڪليف ٻ) ڏٺي: شرهون ٻ) حدائق

١) من حديث ابن عمر رضي الله عنهما أخرجه البخاري في جزاء الصيد باب ٧ ومسلم في الحج رقم ٧٢ وأبو داود في المناسك باب ٢١ وابن ماجه في المناسك باب ٩١ والدارمي في المناسك باب ١٩ وأحمد في المسند (٨/٢)

دوهم ۳۰
 ۳۱ حنة، مار ۴ عقرب، لرم

قسمه سرکسه (سرکشه) خنارو د قتل احازت ورکړې دې ① لیونې سپې ② شرمخ ③ شکره ④ کرعه ⑤

وجه تسمیه الفاسق ۱۰ په حدیث کې لفظ د فاسق است که راغلي دي (دا خاور فواسق دي) فواسق جمع د فاسق ده چونکه د خاور پليټ اوضرري دي. ځکه ورته فاسق نوم کيځودې شوې دي

عدم المطابقة بين الشرح والحديث ۱۱ په حدیث کې لفظ د خمس (پنځه) راغلي دي و علامه مرعشي شيرازي د ذکر کړی دي. ۱ ددې پوځواب دا دي چه په حدیث کې شرموش د لیونی سپی سره پوځاني کړې شوې ځنډور ذکر کړی دي. ۲ دوهم ځواب دا دي چه په حدیث کې د عدد بیانول ددې منافي نه دي چه ددې څخه به زیات نه دي ۳ ځنځکه چی په بعضي احادیثو کې د مځګي اوزمري د وژلو اجازت هم موجود دي.

قَالَ ابْنُ يَسْفَرٍ رَحِمَهُ اللَّهُ أَوْ دَغْرَابُ نَهْ مَرَادُ هُنَا قَارِغَةُ دِي كُومُ چي مرداری خوری اوداسی روایت دې دامام
ابو یوسف رحمه الله نه.

توضیح - وجه جوار القفل بهر حال د احرام په حالت کي ددې خورو د وژلو جازت خکه ورکړې شوې دې چي دوی بعیدر څه تعرض نه په تکلیف رسولو کي وړاندې والي کوی او په حدیث کي هغه کارگه کارعه، مرد دې کوم چي چنلې او مرداری حوری او کوم کارگه (کارعه) چي د پسي فصل خوری هغه مراد به دې دا د ماء ابویوسف رحمه الله نه نقل دی.

د محرم بېکار کول یا بل چاته هوډل

قَالَ إِذَا قُتِلَ الْمُحْرِمُ صِدَأُ أَوْدَلٍ عَلَيْهِ مِنْ قَتْلِهِ فَعَلَيْهِ الْجَزَاءُ ۖ كَلَهُ جِئِي مُحْرِمٌ بِنِكَاحٍ قَتْلَ كِرْوَنِي دِي خُونِه اوكري هغه چاته جي دي ئي قتل ڪرڻو پڌه جزاء

حل اللعة" ① قتل، قتلًا (ن)، قتل كول، وزل

توضیح :- صورتی المید ۱۰ میسنه، ۱۱ که محرم په خپله ښکار قتل کړلو. ۱۲ یا ئې ښکاری ته اوخودل. چه
فلانی خانې کي ښکار دې. او هغه مدلول دغه ښکار قتل کړلو. نو په دې دواړو صورتونو کي په محرم باندې دم
واحد دې.

وَأَحِبُّ دِي
أَنَا الْقَتْلُ فَيَقُولُ تَعَالَى {لَا تَقْتُلُوا الصِّدِّيقَ وَأَنْتُمْ عَرُوفُونَ} قَتَلْتُمْ مِنْكُمْ مَنَعِدَ الْجَزَاءِ الْآيَةَ قَتْلَ بِهِ صُورَتِ كِي خُكِه چي دَحَقِ
تَعَالَى عَرَّ ارشاد دِي مِه وَژْنِي بِشْكَارِ كُلِه چي تاسو پِه اِحْرَامِ كِي اوخُوكِ چي نِي مَرَكْرِي سَتَاسُونِه قَصْدَا نَوِيه
دِه دَمِ دِي دُصَّ عَلَيَّ اِحْتِبَابِ الْجَزَاءِ دَا آيَتِ پِه جَزَاءِ وَاجِبِ كُولُوكِي نَصِّ صَرِيحِ دِي

فل اللغة " ① متعمداً: به قصد سره

ترجمہ :- دلیلہ ۛ چہ پہ خپلہ بنکار قتل کړی نوپه دې صورت کي د دم د وجوب لپاره د الله تعالی دا ارشاد دلیل دې [لَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ] یعنی ناسو بنکار مکوی په دې سې حال کي چې تاسو په احرام کښي نې اوچا چې په قصد سره قتل کړلو نوپه ده باندې دهغه پشان په ځناورو کی جزاء واجب ده.

وَأَمَّا الدَّلَالَةُ فَبَيْنَا خِلَافُ الشَّافِعِيِّ رَحِمَهُ اللَّهُ بِتَمَيُّزِ شَوْخُودِ نَبِيهِ كَيْيَ خِلَافِ دَيْ دَشَافِعِيِّ رَحِمَهُ اللَّهُ

تشریح - الصور العقلی للدلالة ⑤ دلالت په صورت کي د عقل په اعتبار سره وایه څلور صورتونه جوړیږي ① دال
اومدلول دواړه حلال وي ② دال ومدلول دواړه محرم وي ③ دال حلال اومدلول محرم وي. ④ دال محرم
اومدلول حلال وي.

احكام كل واحد منها اولي صورت زمونږ بحث نه بهردي. دوهم كې په دې ل اومدلول دواړو باندې حرام ده به دريم صورت كې به مدلول باندې اوبه څلورم صورت كې به دې ل باندې جزاء ده.

فَيَقُولُ: الْجَزَاءُ تَعْلُقُ بِالْقَتْلِ، وَالْدَّلَالَةُ لَيْسَتْ بِقَتْلِ دوى فرمائى چې دجزاء تعلق دقتل سره دې اود خودل قتل نه دي، فَأَشْبَهَ دَلَالَةَ الْخَلَالِ خَلَالًا نُو دَا مِشَابَه شُو د خودلود حلال حلال ته.

تفريح - حلال الشافعي رحمه الله دامام شافعي رحمه الله مذهب دا دې چه په دې ل باندې په هيڅ صورت كې حرام نشته هم دا دامام مالك رحمه الله قول دي

دليله دامام شافعي رحمه الله دليل د الله تعالى ارشاد دې لَا تَقْتُلُوا الصِّدْقَ وَالنَّمْرَ حَرَمَ وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعِدًّا الْجَزَاءُ مِثْلُ مَا قُتِلَ مِنْ النَّمْلِ په دې كې جزاء د قتل سره متعلق شوي ده نوجزاء به په هغه چا وي. دچا نه چې قتل صادر شوي وي سويه دې ل باندې جزاء شته دا مسئله ددې پشن ده چه دال اومدلول دواړه حلال وي. او دال مدلول نه به حرم كې دننه د ښكار كولو خوند اوكړي اومدلول په حرم كې ښكار اوكړي نوپه دې ل باندې جزاء نشته لېنه به مدلول ددې امله شته چه هغه په حرم كې دننه ښكار اوكړلو نودغه ډول په دې مسئله كې به هم په دې ل باندې حرام نه وي.

وَلَكِنْ مَا رَوَيْتُ مِنْ حَدِيثِ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ. اَوْزَمُونَ د دليل هغه روايت دي. كوم چې نقل شوي دي په د حديث داسې قنده نه

تفريح - دلائل الاحناف ① ② زمونږ دليل دحضرت ابو قتاده حديث دي. كوم چې د احرام په باب كې تير شوي دي. لَكِنَّهُ أَصَابَ حَرَامًا وَهُوَ حَلَالٌ وَأَصْحَابُهُ مَحْرُومُونَ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ هَلْ أَشْرْتُمْ هَلْ أَدَلْتُمْ هَلْ أَعْنَيْتُمْ فَقَالُوا لَا فَقَالَ إِذَا فُكِلَ الْهَرَّةُ د حديث ژباړه اووجه د استدلال وړاندې تيره شوي ده.

وَقَالَ عَطَاءُ رَجُلٌ مِنَ النَّاسِ عَلَى أَنْ عَلَى الدَّالِ الْجَزَاءُ (1) اوعطا كي. فرمائى چې اجماع كړې ده څلگوپه دي چې په خوندونكي باندې جزاء ده

تفريح - دوهم دليل دحضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنهما د شاگرد رشيد عطاء بن ابي رباح رضي الله عنه قول دي چه د څلگوپه دې باندې اجماع ده چه د حرم ښكار اړخ ته اشاره كونكي باندې جزاء ده اوامام طحاوي رحمه الله فرمايلي دي دهيع صحابي ه نه ددې خلاف قول نقل نه دي نوپه دې باندې اجماع شوه چه به دې ل باندې جزاء واجبيږي

وَلَا دَلَالَةَ مِنَ مَحْظُورَاتِ الْأَحْرَامِ اودا ځكه چې دلالت د احرام دممنوعاتوڅخې دي

هل الله ① محظورات ممنوعات تفريح - دريم دليل دا دي چه په حالت د احرام كې په ښكار باندې دلالت كول د احرام دممنوعاتوڅخې دي نوچه د احرام په ممنوعاتوكې د يوممنوع ارتكاب اوشي په هغې به خامخا ترتب د جزاء وي.

وَلَا تَقْوِيَةُ الْأَمْنِ عَلَى الصِّدْقِ اوځكه چې خودل دښكار نه امن وركول دي. إِذْهُوَ أَمِنْ بِتَوْحِيهِ وَتَوَارِيهِ فَصَارَ كَالْإِلَافِي ځكه چې ښكار دخپل وحشي كيدلو او پتيدلو په وجه په امن كې وي. نودا د تلف كولوپشان شو.

(1) قال الربيعي رحمه الله قلت غريب وعطاء هذا كان ابن ابي رباح صرح به في المبسوط وغيره وذكره ابن قدامة في المستمسك عن علي وابن عباس رضي الله عنهما وقال الطحاوي رحمه الله هو مروى عن عدة من الصحابة ولم يرو عنهم خلافة فكان إجماعاً (نصب الرابة ١٤١/٣)

تفريح - څلورم دليل دا دي چه په دلالت كاوه سره د ښكار امن زائله كېږي ځكه چې ښكار د خپل وحشت اود جنگونه څن ساتلو په وجه په امن وي خوچه ده پرې دلالت اوكړلو اومدلول هغه قتل كړلو نوهغه امن ده ختم كړلو نودا داسې شوه لكه چې دغه خناور ده هلاك كړلو اود خناور په هلاك كاوه سره جزاء واجبيږي سوده ډول به په دې صورت كې هم جزاء واجبيږي.

وَلَا تَقْوِيَةُ الْأَمْنِ عَلَى الصِّدْقِ اوځكه چې محرم دخپل احرام په وجه دښكار د تعرض نه د منع كېدوالتزام كړې دي. قَبْلَهُمْ بِتَرْكِ مَا لَمْ يَكُنْ عَلَيْهِمْ كُفْرٌ شَي چې ده التزام كړې دي دهغې په ترك سره به ضامن وي لكه امانت كېخودونكي بخلاف الخلال لَكِنَّهُ لَا يَتَرَامُ مِنْ جَبِيَّةٍ په خلاف دحلال سړي چه دده داړخه څه التزام نشته

تفريح - پنځم دليل دا دي چه محرم د احرام په تړلو كې په ځان باندې دا لازمه كړې وه چه زه به د ښكار خناورو نه تعرض نه كوم چه ده دلالت اوكړلو. نود هغه التزام خلاف نې اوكړلو. اوچه د التزام خلاف اوشي نوپه دې سې صورت كې ضامن واجبيږي نوځكه په ده باندې ضامن يعني جزاء واجبيږي لكه څنگه چې يو كس د چا مال د څن سره امانت ايځودې وي. اوده د هغې د سانه په ځان باندې التزام كړې دي اوس كه دې هغه التزام پرېږدي. او هغه مال هلاك شي. نو دې به ضامن وي.

عَلَى أَنْ فِيهِ الْجَزَاءُ عَلَى مَا رَوَيْ عَنْ أَبِي يُوسُفَ وَذَكَرَهُمَا اللَّهُ سَوِي ددې نه چې په دې كې جزاء ده بنا، په هغې چې دامام ابويوسف اود امام زفر رحمه الله روايت دي

تفريح - ددې نه علاوه د حضرت امم ابويوسف اوامام زفر رحمه الله نه نقل دي كه دال د حرم د ښكار دلالت كړې وي نوپه دې باندې هم جزاء واجب ده ددې روايت مطابق د امم شافعي رحمه الله په حلال باندې قيس كول هم ټينگ نه دي (ځكه چې مقيس عليه هم مختلف في هغه اوقياس په هغه وخت كې صحيح كېږي چه مقيس عليه د حصم په نيز منلي شوي وي)

وَالدَّلَالَةُ التَّوَجُّبُ لِلْجَزَاءِ أَنْ لَا يَكُونُ الْمُدْلُولُ عَالِيًا يَمْتَكِنُ الصِّدْقَ اووجه دجزاء هغه دلالت دي چې چا ته نې دلالت كړې وي هغه ته پخپله د ښكار ځانې معلوم نه وي كَذِبُهُ وَصَدَقَ غَيْرُهُ لَا يَمْتَكِنُ عَلَى الْكُذِبِ اودا چې هغه دلالت كوونكي رښتوني اوگنړي تردې كه مدلول دلالت كوونكي دروغژن كړلو او دبل سړي تصديق نې اوكړو نوپه دغه دروغژن شوي ضامن نشته وَأَنْ يَصْدَقَ فِي الدَّلَالَةِ حَتَّى لَوْ لَوُكُنَا الدَّلَالُ خَلَالًا لَمْ يَكُنْ عَلَيْهِ شَيْءٌ لَمَّا قُلْنَا اوكه دلالت كوونكي حلال وو په حرم كې نوپه ده به هيڅ نه وي لكه چې مود ونيلى دي

تفريح - شروط الدلالة الموجبة ① صاحب دهدايع رحمه الله فرماني چه هغه دلالت په كوم چې جزاء واجبيږي ① شرط په كې دا دي چه مدلول ته د ښكار ځانې معلوم نه وي اوكه هغه ته د ښكار ځانې معلوم وي نوپه ده دال باندې جزاء نه واجبيږي. ② دوهم شرط دا دي چه مدلول دال لره رشتيني گندلي وي اوكه مدلول دال لره دروغژن كړلو. اود بل كس په خبره نې ياوړ اوكړلو اوښكار نې اوكړلو نوچه څوك نې دروغژن گندلي دي په هغه جزاء نشته البته هغه غير كه محرم وي نوپه هغه باندې جزاء واجب ده اوكه دال په حرم كې حلال وي نوپه ده باندې جزاء نه واجبيږي دليل وړاندې تير شوي دي چه دده داړخه د څه شي التزام نشته (لكه محرم چې په حالت د احرام كې په ځان باندې د ښكار نه كاوه التزام كړې وي)

د عامداوناسي په قتل اودلالت كې برابر يا

وَسَوَاءٌ فِي ذَلِكَ الْعَامِدُ وَالنَّاسِي اوبرابردی په ضمان ددې كني قصداً كوونكي اوبه هيره كوونكي

هل الله ① سواء برابر ② عامد په قصد سره كوونكي ③ ناسي هيرونكي تفريح - استواء العامد والنسيان في جزاء الصيد ④ صاحب دقدوري رحمه الله فرماني چه د ښكار په قتل كې دغه ډول ددې په دلالت كې په قصد سره قتل كوونكي اودلالت كوونكي اوبه هيره سره قتل كوونكي اودلالت كوونكي

دواړه برېږي يعنې لکه څنگه چې په په قصد سره قتل گاوه او دلالت کولويه صورت کي جزاء و جبري دغه ډول په هره سره هم جزاء واجبيږي چه دده هيروي چه زه خومحرم يم.

بَلَاةٌ لِّمَن كَانَ يَتَّقِي وَهُوَ مِنَ الْإِنِّسَانِ فَالْمُتَّقِي هُوَ الْمُسْلِمُ خُكُّه چې دا داسې ضمان دي چې وجوب نې داغند په تلف گاوه باندې دي نو د مالي نقصانونو سره مشابه شو.

تفسير - د بلاءه څخه چې جزاء داسې ضمان دي چه دا په اتلاف يعنې هلاکت پورې متعلق کيږي نو که دې اتلاف په قصد راغلې وي او که په هيره په دواړو صورتونو کي به ضمان واجب وي دا د مالي تړون سره مشابه شو لکه څنگه چې که د چا مال په قصد سره يا په هيره سره هلاک کړي نو په دواړو صورتونو کي به د هلاکونکي ضمان و جبري دغه ډول د سکر په صورت کي هم.

وَالْمُسْلِمُ هُوَ الَّذِي لَا يَخْلِفُ اَوَّلُ خُلُ كُونُكِي اوبه دوهم خل کونکې پکي برابر دي ځکه چې موجب نه مختلف کيږي

التفسير - استواء البادي والعائد في الجزاء ٢٠ دويمه مسئله دا کوي که په ښکار باندې اول چور کونکې و دويمه چور پري

حمله کونکې دواړه په جزاء کي برابر دي يعنې که يو ښکار وي اوله چور پري زید او کړي و دويمه چور پري بکړ او کړي نو زید او بکړ دواړه په جزاء کي برابر دي په هريو باندې به جزاء د ښکار وي.

د شخړو په بيزه جزاء کي د قيمت وجوب

وَالْحَرْثُ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ وَالْأَبِي يُوسُفَ رَحِمَهُمَا اللَّهُ أَنْ يَقُولَ الصِّدْقُ فِي التَّكَانِ الَّذِي قُتِلَ فِيهِ وَجَاءَ د شخړو په بيزه داده چې قيمت دي اولگولي شي د سکر په هغه څنې کښې کوم ځانې کي چې نې ښکار کړي دي اړي اقرب المواضع منه اذا كان في بَرِيَّةٍ فَيَقُولُ مَا عَدَلَ ياً ورته په نزدي ځانې کښې که په څنگل کي وي يوسف دي مقرر کړي ددي دوي ادوه انصاف کونکي سري

حل الفقه ١٠ ان يقوم قوم تقويماً قيمت لگول ٢١ مواضع د موضع جمع: خايونه تفسير - د امام بو حنيفه او امام ابو يوسف رحمه الله په نيز که محرم په کوم ځانې کي ښکار قتل کړي وي بويه ځانې کي به د دغه دوي ادوه عدلان چه په قيمت لگولو پوهيږي د هغې ښکار قيمت مقرر کړي او که هغه ځانې کي دغه ښکار نه وي چه ورته نزدي کوم ځانې وي چه په هغه ځانې کي نې څه قيمت وي هغه ولگوي

تَمَوْحِيْرُ فِي الْعِدَائَةِ دده اختيار دي په قيمت کي اِنْ شَاءَ ابْتَعَارَ بِهَا هَدِيَا وَدَجْمَةً اِنْ بَلَّغَتْ هَدِيَا که عوړي قرباني دي بري واخلې او ذبح دي کړي که رسيږي قيمت نې قرباني ته اِنْ شَاءَ اشْتَرَى بِهَا طَعَامًا او که عواري بود دي خلی په دي علې وَتَصَدَّقَ عَلَى كُلِّ مَسْكِينٍ نَصْفَ صَاعٍ مِنْ بَرٍّ اَوْ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ اَوْ شَعِيرٍ صدقه دي کړي هر مسکين ته نیم صاع دغنمو او يا يو صاع د قجور او يا د وربشو اِنْ شَاءَ صَاعًا عَلَى مَا تَدْرِكُ عواري روزه دي اونيسي لکه جی بين به نې کړو

حل الفقه ١٠ فداء قديه ورکول ٢٢ اشتري، اشتراء: اخستل ٢٣ برة: غنم ٢٤ تمر کهجوري ٢٥ شعير اورشي ٢٦ تريح - سب که دغه قيمت د قرباني خاړوي ته رسيدلو نو په هغې دي قرباني او کړي او غوښه دي د حرم په

١ القول الرابع هو هذا قول الشيخين كذا في رد المحتار (٢٣٢١٢) والخانية (١٢٨١١) والهندية (٢٣٧١١) والفقه الإندوس (٢٦٤١٣) قلنا عن القول الرابع (٢٣١١١).

مسکينانو باندې ويش کړي او که قيمت نې د خاړوي برابر به وو نو په هغې دي غنم واخلې و د صدقه لغصه پشان دي هريو مسکين ته صدقه ورکړي يعنې که غنم واخلې نو هر مسکين ته دي بيمه بيمه صاع ورکړي او که کهجوري يا جوار پري واخلې نو هر مسکين ته دي يو پوصاع ورکړي او که غوښه نې وي نو هر مسکين د خوراک په ځانې دي روزه اونيسي تفصيل به په راروانو پندو کي ذکر کړو انشاء الله تعالى

د ښکار په جزاء کي د امام محمد او امام شافعي څا مسلك

وَقَالَ مُحَمَّدٌ وَشَافِعِي: يَجِبُ فِي الصَّيْدِ النَّظِيرُ لِمَا لَمْ يَنْظُرْ اِمام محمد او امام شافعي څا وائي چې په ښکار کښې نظير واجبيږي د کوم چې نظير موجود وي فَيُضْرَبُ الظَّنُّ شَاءَ وَفِي الظَّنِّ شَاءَ وَفِي الْأَرْبَعِ شَاءَ نو په هوسې کښې وزه اوبه کوږ کي وزه اوبه سوه کي د وزه بچي دي فَيُضْرَبُ الظَّنُّ شَاءَ وَفِي الظَّنِّ شَاءَ وَفِي الْأَرْبَعِ شَاءَ نو په هوسې کښې منږ کي د وزه دڅلورو مياشتو بچي دي په شتر مرغ کي اوښ اوبه صحرائي خرکي غوي ده

حل الفقه ١٠ الصيغ منگور (کتمل) ١١ ارنب: سوي ١٢ عناق د چيلشي بچي د کل پوره کيدو ته وړاندې ٢٣ جعرة د چيلشي بچي

تريح - په دي عبارت کي د ښکار په جزا کي د امام محمد او امام شافعي څا مسلك بيانوي دوي فرماني چه د ښکار په جزاء کي چې د کوم ځناور ښکار شوې وي که دهغې صورت يا نظير موجود وي هغه به واجبيږي مثلاً د اوسې په جزا کي به وزه واجبيږي او کوگند خوښه خوړونکې دگنډو سترگو خنډو په جزاء کي وزه اود سوني (خرگوش) په جزاء کي د وزه (مده) بچي اود څنگلي مگې په جزاء کي دوزه څلورمب شتيز بچي واجبيږي اود شتر مرغ، اوښ اود څنگلي خړه جزاء کي غوي واجبيږي

يَقُولُهُ تَعَالَى {فَجَزَاءُ مِمَّا قُتِلَ مِنَ النُّعَمِ} دالله ددي قول په وجه بوبده ده په مثل دهغې جی نې قتل کړي دي دڅارو ووه و مثله مِنَ النُّعَمِ مَا يُشْبِهُ النُّعَمَ صُورَةً اوبه څارو کي نې مثل هغه حيون (څاروي) دي کوم چې د قتل شوي سره يوشن وي په صورت کي اَلْأَنْ تَقِيْمَهُ لَأَتَكُونُ نَعْمًا ځکه حي قيمت ته هغه شې ويلي

تريح - دلائل محمد ٢٠ زعم الله د دوي دليل دالله تعالی ارشاد {فَجَزَاءُ مِمَّا قُتِلَ مِنَ النُّعَمِ} دي ځکه جی به دي آيت کي د ښکار په جزاء کي هغه څيز واجب کړي دي کوم چې په ځناورو کي د ښکار په شکل وي او قيمت خود ځناورو پشان نشي کيدې نو ځکه قيمت نشي واجب کيدې.

وَالْمَحَابَةُ اَوْ جِبَا النَّظِيرِ مِنْ حَيْثُ الْخِلْفَةُ وَالْمُسْتَرْفِي النِّعَامَةِ وَالظَّنُّ وَجَارُ الْوَحْشِ وَالْأَرْبَعُ عَلَى مَا يَتَّبِعُ وَصَحَابَهُ كَرَامُوه واجب کړي دي نظيره خلگ ت اوصورت کي د شتر مرغ او هوسې اود صحرائي خړه سکار کي وزه واجب ده

حل الفقه ١٠ الظن: هوسې ١١ نعمة: شتر مرغ ١٢ خلقه: زيريدل ١٣ حمامة: کونتره ١٤ تريح - اوصحابه کراموه مثلاً عمر، علي ابن مسعود او ابن عباس څه وغيره په شتر مرغ، اوسې سوي په جزاء کي هم هغه شان ځناور واجب کړي وو کوم چې په خلگ ت اوصورت کي د هغې پشان وو

وَقَالَ {الضَّيْمُ صَيْدٌ وَفِيهِ شَاءٌ} اود کوم چې نظير نه وي نو د امام محمد په نزد په کي قيمت واجب دي لکه چنچنږه او کونتره او ددوي پشان

١ أخرج مالك في موطأه (في الحج رقم ٢٣٠) ... أن عمر رضي الله عنه قضى في الضيع بكبش وفي الغزال بعنز وفي الأرنب بعناق وفي البيربوع بجفرة كذا في نصب الرأية (١٦١/٣).

٢ من حديث جابر بن عبد الله ... أخرجه أبو داود في الأطعمة باب ٣١ رقم ٢٦٥٩ رقم ٢٦٥٩ وابن ماجه في المناسك باب ٩٠ رقم ٣٠٨٥ والصيد باب ١٥ رقم ٣٢٣٦ وأحمد في المسند (٢٩٧/٣).

کتاب الحج

تفريح - دغه نبي ﷺ فرمايلي دي چه کور شکار دي او ددي په جزاء کي به ددي پشان خاور واجبيري او کورنه که چرته د ښکار په جزاء کي د قيمت ور کاوه جواز وو لکه څنگه چي د شيوخينو ﷺ مذهب دي نو صحت کړ مو ﷺ اوسي ﷺ به د ښکار په جزاء کي د هغې پشان خاورو قربني نه واجبوله ددي دواړو مستدلايوه معلومه شوه چه د سکار په جزاء کي قيمت نه واجبيري بلکه د هغې پشان په صورت او خلگت کي خاور واجبيري

وَمَا لَيْسَ لَهُ نَظِيرٌ عِنْدَ مُحَمَّدٍ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِ الْقِيَمَةُ مِثْلُ الْقَصُورِ وَالْأَمْوَالِ چي قيمت واجب شو نو دامام محمد ﷺ قول د شيوخينو ﷺ پشان شو وَأَشْبَاهُهَا وَإِذَا وَجَّهْتَ الْقِيَمَةَ كَأَنَّ قَوْلَهُ كَقَوْلِهِمَا وَكَلَهُ إِمَامٌ شافعي ﷺ په کونتره کي وزه واجبوي

تفريح - اتفاق الاحاد في جزاء ما لا مثله له ① لسته دا ده که ديوبنکر پشان خاور موجود نه وي نو دامام محمد ﷺ په بيريه هغې کي قيمت واجبيري لکه چنچيره او کونتره چه ددي پشان ښکار په خاورو کي مثل شته بويه دي سي خاورو کي به قيمت واجب وي نو په دي صورت کي دامام محمد ﷺ قول د شيوخينو ﷺ د قول پشان شو

وَالشَّافِعِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ يُوجِبُ فِي الْحَقَامَةِ شَاةً وَثَبُتَ الشَّاهِدَةُ يَنْتَهِي مِنْ حَيْثُ إِنَّ كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا يُعَبَّرُ بِأُوبِهِ دوي کسې مشبهت داسې ښتوي چي په دوي کي هر بويه خوله کي اچول کوي او په گوټ سره اوبه څکي او اور کوي

سوم - وامام شافعي ﷺ په کونتره کي وزه واجبوي اوبه دي دواړو کي مشابهت داثبتوي چه ده دواړه د خاورو خلاف په گوټ گوټ اوبه څکي او دواړه يوشان آواز راوباسي

د شيعه اړخه جواب

وَأَيُّ حَبِيبَةٍ وَأَيُّ يُوسُفَ رَحِمَهُمَا اللَّهُ أَنَّ الْمِثْلَ الْمُنْطَلِقُ هُوَ الْمِثْلُ صُورَةً وَمَعْنً د شيوخينو دليل دادې چي مطلق منر هغه دي کوم چي صورت او معنی په هر لحط سره مثل وي وَلَا يُمْكِنُ الْخُتْلُ عَلَيْهِ فُحِيلَ عَلَى الْمِثْلِ مَعْنً اوبه دي محمول کول ممکن نه دي نو په مثل معنوي محمول شو

سوم - المراد من المعنى عند الشيعين ﷺ د شيوخينو ﷺ د اړخه جواب دا دي چه په آيت {فَجَزَاءُ مِمَّا قُتِلَ مِنْ النَّفْسِ} مثل مطلق دي او مثل هغه وي چه په هغه د صورت او معنی دواړو په اعتبار سره مماثل وي خود لته د معنی اخستل ممکن نه ده يعنی په آيت کي حقيقي مثل مراد نه دي ځکه چي هغه څنگلي خاور چي دهغي من به وي لکه چنچيره او کونتره نو دسي ډول د آيت د عموم نه خارجيري حالانکه د آيت حکم ټولونه که دي بويه دي آيت کي به ﷺ په مثل معنوي باندې حمل کولې شي او مثل معنوي قيمت دي

لکونه مقبوضه في الشرع کما في حقوق العباد ځکه چي دا په شرع کي معهود دي لکه په حقوق العبد کي چي دي

سوم - وجوه المراد الفصل المعنوي ① اوله وجه دا ده چه مثل معنی په شريعت کي معروف او مشهور دي مثلاً که يو کس د بل کس کالي هلاکه کړه نو په ده باندې د هغې جامې مثل معنوي يعنی قيمت لازم دي اولکونه مراد بالاجتماع يا ځکه چي دا بالاجماع مراد دي

تفريح - دويمه وجه دا ده چه په هغه خاورو کي چي د هغې صوري مثل نه وي لکه چنچيره او کونتره بويه هغې کي به اجماع سره مثل معنوي مراد دي لکه وړاندې چي په دي اړه کي دامام محمد ﷺ مذهب سربيره چه هغون هم به هغه خاورو کي چي نظيرني نه وي د مثل معنوي يعنی قيمت قائل دي اوس به هغه

دوهم ټوک

کتاب الحج

خاورو کي چي د هغې مثل صوري موجود وي دهغي پشان خاور په جزاء کي لازم کړي شي نو ددي به عموم مشترک يا په نورو الفاظو کي د حقيقت او مجاز په مېنځ کي جمع راځي نو ځکه به په آيت کي د مثل نه صرف مثل معنوي يعنی قيمت مراد واخستې شي

وَأَلْيَا فِيهِ مِنَ التَّعْيِيرِ وَفِي ضِدِّهِ التَّخَصُّصُ يا ځکه چي په دي کي تعميم او ددي په ضد کي تخصيص دي

حل اللمة ① تعميم: عموماً

تفريح - دويمه وجه دا ده چه په مثل معنوي مراد کړي شي نو په دي کي تعميم دي ځکه چي په دغه وخت کي آيت هغه نه هم شامليري چه نظيرني وي او هغې ته هم چي نظير ني نه وي او که مثل صوري مراد واخستې شي نو صرف هغه خاورو ته شامليري چه دهغي صوري نظيري او چه د کوم صوري مثال نه وي هغه تري خارجيري حالانکه په تعميم باندې عمل کول غوره دي ځکه چي په دي صورت کي د آيت فائده عامه ده

وَالْمُرَادُ بِالذِّمِّ وَاللَّهُ أَعْلَمُ فَجَزَاءُ قِيَمَةٍ مَا قُتِلَ مِنَ النَّفْسِ الْوَحْشِ أَوْ مَرَادٌ بِهِ نَصْ سِرِّهِ وَانَّهُ أَعْلَمُ دادي چه جز ده قيمت د هغې کرم چي ني قتل کړي دي د وحشي خاورو نه وَأَسْمُ النَّفْسِ يُطْلَقُ عَلَى الْوَحْشِ وَالْأَهْلِ كَقَوْلِهِ أَبُو عُبَيْدَةَ وَالْأَهْلِيُّ رَحِمَهُمَا اللَّهُ أَوْ لَفْظُ د «نعم» وحشي او اهلي دواړو ته ونيلې شي دغه ډول ونيلي دي ابو عبیده او صمعي

تفريح - الجواب من دليل محمد ﷺ په ﷺ لوراد بالنص ﷺ سره دامام محمد ﷺ د دليل خواب دي حاصل د خواب دا دي چه لفظ د ﷺ لکه څنگه په کورني خاورو باندې صادقيري دغه ډول په څنگلي خاورو باندې هم صادقيري لکه څنگه چي د لغت امامان ابو عبیده او صمعي ﷺ فرمايلي دي اوبه آيت کي د ﷺ نه مراد قيمت دي اود ﷺ نه مراد څنگلي خاور مراد دي اوس ژباړه دا شوه چه د ښکار جزاء دهغه څنگلي خاورو قيمت دي کوم چي قتل شوي وي

وَالْمُرَادُ بِمَا رَوَى التَّقْدِيرُ يَرِيدُ دُونَ إِيْتَابِ الْمُعَيَّنِ او د روايت نه مراد ددي سره اندازه ده نه چي متعين واجب کول دي

اتفريح - المراد من الحديث وقول الصحابة ﷺ اود نبي ﷺ د قول چي ﷺ صيد و فيه شاة ﷺ مطلب دا دي چه د کور د قيمت اندازه به د وزه د قيمت نه لگولې شي دا مطلب نه دي چه نبي ﷺ د کور په بدله کي وزه واجب کړي ده هم دا خواب د صحابه کرامو ﷺ د فيصلې هم دي مثلاً صحابه کرامو ﷺ په شتر مرغ کي دهغي خاص نظير نه دي واجب کړي بلکه دا نې ونيلي دي چه دهغي نظير ته به کتلې شي اود شتر مرغ د قيمت به اندازه کولې شي

د سکار په جزاء کي د خبرو و اختيار

ثم نُفَرِّغُ الْخِيَارَ إِلَى الْقَاتِلِ فِي أَنْ يَجْعَلَ هَذِي أَوْ عَقَاباً أَوْ صَوْماً عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ وَأَبِي يُوسُفَ وَرَحِمَهُمَا اللَّهُ ﷺ بيا اختيار قاتل ته دي په دي کي چي قيمت ورکوي يا طعام ورکوي په نزد د ابو حنيفه ﷺ او ابو يوسف ﷺ

حل اللمة ① ان يجعله جعل جعلاً قول بهيول

تفريح - الاختيار في ثلاثة اشياء لصانده ﷺ علامه مرغيناني ﷺ فرماني چه په کوم کس باندې د ښکار د امله جزاء واجب شي نو د شيوخينو ﷺ په نيزده ته په يو د دريو خبرو کي اختيار دي ① يا خوچه دوي [دوه] عادلان

القول الراجح هو هذا قول الشيخين ﷺ كذا في ردالمحتار (۲۳۳/۲) والحنفية (۱۳۸/۱) والهدية (۲۳۷/۱) نقلاً عن القول الراجح (۲۳۲/۱) -

د هغه سکر چه فست او کوی که هغه د هدی قیمت ته رسی نویه هغې دې د قربانی لپاره حیوان وختی او قربانی دې کړی اود حرم به مسکینو ته دې وس کړی ⑤ یادې پرې غله واخلی اود هر مسکین نه دې د صدقه نقطه اداره غله ورکړی ③ یادې د یوې صدقه الفطریه بدله کي یوه روزه اونیسې مشاک د سوه صدقه سر بیه برابر وی یوشل روزې دې اونیسې

وَأَمَّا مُحَمَّدٌ وَآلُيهِ دَعَاهُمَا اللَّهُ الْخَيْرَ إِلَى الْحَكَمَيْنِ فِي ذَلِكَ أَوْنِيلِي دى امام محمد اوشافعى ⑥ چې خبر حکميو ته دې ځان حکماً پاندي بېب النظر على ما ذكرنا نو که دوى د هدى حکم او کړو نو نظيره وحبوى د ذکر شوى دليل په وجه ⑥ وَأَنَّ حَكْمًا بِطَعَامٍ أَوْ بِالصَّيَامِ فَقُلَى مَا قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ وَأَبُو يُونُسَ وَأَوْنِيلِي دى ⑦ دروزې حکم نې او کړو نویه هغه طریقه به وی کوم چې شیخینو ⑧ وینلی دی

هل الله ① حیار حیار

تخرج - مذهب محمد والشافعى ⑨ او امام محمد او امام شافعى ⑩ فرمائی چه دا اختیار بشکړ کوی قاتل ته دې ته حاصل بلکه دوو عادلانو ته حاصل دې که هغوى د بشکاريه بدله کي په ده باندې دهغې په شر په صورت کي بل خور مقرر کړل نودهغې قربانی به کوی مثلاً د شتر مرغ په بدله کي به ورته د اوبې قربانی کوه حکم کوی اود وسې په بدله کي به ورته د وزه د ذبح کوه حکم کوی او که هغوى د طعام یاد روزه فاصله او کړله نوب چې شیخینو ⑪ څنگه فرمائی هغه شان دې او کړی یعنې غله دې و حلی او هر مسکین ته دې د صدقه الفطریه برابر خیرات ورکړی او که روزې نیسی نوده صدفه الفطریه بدله کي به یوه روزه نیسی

⑫ ملحوظه ⑬ دا خبره ⑭ به دهن کي وی چه په ذکر شوې مسئله کي چې عادلان قیمت لگوى نود شیخینو ⑮ په سربيره د بشکارتونو خاور قیمت لگوى اود امام محمد او امام شافعى ⑯ په سربيره د بشکارتونو قیمت نه لگوى بلکه کوم خرجه د بشکارتونو خیزم مثل وی دهغې قیمت به لگوى

هَذَا الْقَوْلُ الْمُتَّبَعُ فِي الْقِيَمَةِ الْخَيْرُ إِلَى الْخَيْرِ دى امام محمد اوشافعى ⑰ دليل دا دې چې اختیار ورکول د هغه په حق کسی د رمی لپاره مشروع شوې دې په چا چې ضمان دې نواختیار به ده ته وی ⑱ كَمَا فِي كَفَّارَةِ الْيَمِينِ لکه به کد به دیمس کي

شرح - دليل الشیخین ⑲ بهر حال هدی، خوراک ور کاوه او روزه نیولو کي د شیخینو ⑳ په نیز اختیار ور کاوه هغه چا باندې د آسانتیا کاوه لپاره دې په چا چې د بشکارتونو جزء واجب شوي وی. او جزء د بشکارتونو په قاتل واجب شوي ده نو ځکه به اختیار هم ده ته ملاویری لکه څنگه چې په کفاره د قسم کي قسم خورو کي باندې د سبب لپاره هغه ته د درو حبرو اختیار ورکړې شوي دې چه یا دې مسکینانو ته خوراک ورکړی یا دې ورته حرمې واخلی اوب دې علام اراد کړی نوده ډول به دلته هم قاتل ته اختیار ورکولی شی

وَمِنْهُمُ الشَّافِعِيُّ قَوْلُهُ تَعَالَى {يُحْكَمْ بِهِ ذَوِي عَدْلٍ مِنْكُمْ هَذَا} ① الآية ② د محمد اوشافعى ③ دليل قول د الله ④ دې چې ⑤ {يُحْكَمْ بِهِ ذَوِي عَدْلٍ مِنْكُمْ} د ذکر الله ⑥ تفسیر قوله تعالى {يُحْكَمْ بِهِ} هدی لره نې منصوب ذکر کړه ځکه چې دا د ⑦ {يُحْكَمْ بِهِ} تفسیر دې وَمَقْعَدُ الْحُكْمِ، یا دا حکم د حکم مفعول دې. ⑧ ثُمَّ ذَكَرَ الطَّعَامَ وَالصَّيَامَ بِكَلِمَةٍ أَوْ قَبْلُ الْخَيْرِ إِلَى الْخَيْرِ بَيَانِ نِي طَعَامٍ أَوْ صِيَامٍ بِكَلِمَةٍ د. او، سره ذکر کړل نو اختیار حکمینو لره شو

شرح - دليل محمد ⑨ او امام محمد او امام شافعى ⑩ دليل د الله تعالى ارشاد {يُحْكَمْ بِهِ ذَوِي عَدْلٍ مِنْكُمْ هَذَا} ⑪ یعنې د بشکارتونو جزء، دهغه څنگلی خاور قیمت دې. کوم چې قتل شوې وی فیصله

کوی دوى اودوا عادلان سړی په تسو کي په دې حال کي چې هدی رسیدونکې وی کعبې ته. نه کفاره وې د مسکینو خوراک یا ددې برابر روزې دا ددې لپاره چې د حیلو کړو سزا بیا مومى

① وجه الاستدلال ② وجه الاستدلال داده چه لفظ د ③ هدی ځکه منصوب دې چه دا د ④ حکم په کي د ضمیر مجرور تفسیر دې. یا د ⑤ حکم فعل مفعول دې. په اولنی صورت کي به ژباړه دا وی چه دوى اودوا عادلان سړی ددې یعنې د هدی فیصله او کړی اوبه دوهم صورت کي ژباړه ده چه دوى اودوا عادلان سړی دې د هدی حکم او کړی په دې دواړو صورتونو کي د هدی مقرر کوه اختیار دوى اودوا عادلانو سړو به ملاو شوې دې اولفظ د ⑥ کفاره او د ⑦ عدل ذلك صیام په کلمه د ⑧ هدی سره په ⑨ هدی باندې معطوف دی. اوقاعده دا ده چه کوم حکم د معطوف علیه وی. هغه حکم به د معطوف هم وی نو هر کله چې هدی اختیار دوو عادلانو ته دې. نوده ډول به د کفاره او روزې اختیار هم دوو عادلانو ته وی.

فَلَمَّا كُنَّا الْكَفَّارَةَ عَطَفْتُ عَلَى الْجَزَاءِ لِأَعْلَى الْهَدْيِ بِدَلِيلِ أَنَّهُ مَرْفُوعٌ مَوْجُودٌ وَأَبُو جِي د کفاره عطف په جزاء شوې دې نه چې په هدی باندې په دې دليل چې مرفوع دې وَكَذَلِكَ قَالَ {أَوْعَدُ ذَلِكَ صِيَامًا} مَرْفُوعٌ أَوْ دغه ډول دې قول د الله ② {أَوْعَدُ ذَلِكَ صِيَامًا} مرفوع دې فَلَمَّا كُنَّا فِيهَا دَلَالَةً لِاخْتِيَارِ الْحَكَمَيْنِ نو په اختیار د بام او طعام د خیر دلالت نشته. وَأَمَّا جَزَاءُ الْيَمِينِ فَتَقْوِيمُ الْخَلْفِ دوى ته خوبه د تلف شده په قیمت لگولو کي. رجوع کولای شی ③. ثُمَّ لِاخْتِيَارِ بَعْدَ ذَلِكَ إِلَى مَنْ عَلَيْهِ ددې نه روسته به اختیار هغه ته وی چې چاچه واجب ده

شرح - زمونږ دا څه ځواب دا دې چه ددې دليل بڼ (بنیاد) په دې باندې دې چه ④ کفاره او ⑤ عدل ذلك په دې عطف په ⑥ هدی باندې دې حالته که دا غلطه ده ځکه چې ⑦ هدی منصوب او ⑧ کفاره او عدل ذلك مرفوع دی. اود اعراب د اختلاف په صورت کي عطف نه صحیح کیږی البته ⑨ کفاره او عدل ذلك په په لفظ د ⑩ جزاء باندې معطوف دی ځکه چې په دې صورت کي په اعراب کي اتحاد دې نویه طعام او صیام کي به دوو عادلانو ته اختیار نه وی. او چه په دې دواړو کي دوو عادلانو ته اختیار نه وی. نویه هدی کي به هم هغوى ته اختیار نه وی ځکه چې د ⑪ قول بالفصل ⑫ څوک قاتل نه دی. یعنې دا د چا مذهب نه دې چه د هدی د فیصلې اختیار به دوو عادلانو ته وی. اود طعام او صیام اختیار به د بشکارتونو ته وی البته د هلاک شوی خاور په قیمت لگولو کي به دوو عادلانو ته رجوع کولی شی. او د دې نه روسته به اختیار هم هغه چاته حاصل وی. چه په چا باندې جزاء د بشکارتونو واجب شوې وی

د قیمت اعتبار په محل د سکاروی

وَيَقْوَمَانِ فِي الْمَكَانِ الَّتِي أَصَابَهُ ① وَقِيَمَتُهُ بِهِ وَلَكِنْ يَدُ سِي خَنِي كِي كُوم خَانِي حِي نِي سَكِر كَرِي دې لاختلاف القِيمِ بِاخْتِلَافِ الْأَمَاكِينِ ② د خانونو په حنلاف سره د قیمتونو مختلف کدو په وجه ③ فَإِنْ كَانَ الْمَوْضِعُ بِالْأَيَّامِ فِيهِ الصِّدْقُ نو که دغه څنگل وو چې بشکارتونو شو خرڅیدلي ④ يُعْتَبَرُ أَقْرَبُ الْمَوَاضِعِ إِلَيْهِ نو د نزدې مکن اعتبار به کولی شی. کوم خانی چې بشکارتونو خرڅولي اخستلي شی. ⑤ مَيَّاسًا فِيهِ وَيُشْتَرَى. قَالُوا: وَالْوَجْدُ يَكْفِي وَالْمُنْتَى أَوْلَى عَالِمَانِ وَنِيلِي دى چې یو عادل کافی دې اودوي اودوا غوره دی ⑥ لِأَنَّهُ أَحْوْظُ وَأَبْعَدُ عَنِ الْقَطِيعِ كَمَا فِي حَقِّقِ الْعِبَادِ ځکه چې دا احتیاط اود غلطی نه لرې خبره ده. لکه چې په حقوق العباد کي دى وَقِيلَ يُعْتَبَرُ الْمُنْتَى هُنَا بِالْمَنْعِ ⑦ او وینلی شوى دى چې معتبر دى دوى اودوا دلته په وجه دنص سره.

هل الله ① يقومان، قوم تقويمًا. قیمت لگول ② قيمه قيمتونه ③ اماكن ④ خابونه ⑤ نوا قبضه ⑥ لیساع، باع بیعا، اص. خرخول اخستل ⑦ تخرج - تشریح واضح ده.

وَالْهَدْيُ لَا يُذَبِّحُ إِلَّا بِمَكَّةَ لِقَوْلِهِ تَعَالَى (هَذَا بَالِغُ الْكَعْبَةِ) او هدی به نشی ذبح کولې مگر په مکه معظمه کې ځکه چې ارشاد د الله ﷻ دې هدی رسیدو کې کعبې ته وَجَّهَ الْأَطْعَامُ فِي غَيْرِهَا اوجانز دې طعام ورکول په غیره مکه

توضیح - المذهبان فی اطعام الطعام فی مصرف الاطعام ۱ صاحب د قدوری زکوة الله فرمائی ۱ که د بنیکار په جزاء ورکولو کې نې هدی غوره کړه نو د هدی د قربانی به صرف په حرم کې کوی په بل ځانې کېنې جانز نه ده ځکه چې د الله تعالی ارشاد دې [جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْيَتِىَ الْحَرَامَ] به دې آیت کې د کعبې نه مراد عین خانه کعبه نه ده بلکه حرم دې وراک ورکول جانز دی نه غیره مکه نه بل ځانې کې

جَلَاءًا لِلشَّافِعِيِّ رَحِمَهُ اللَّهُ هُوَ يَتَعَيَّنُ الْهَدْيُ بِهٖ خَلَاْفَ دَامَام شَافِعِي رَحِمَهُ اللَّهُ څه چې هغه په هدی قیاس کوی بَوَالْجَائِزِ التَّوَسُّعُ عَلَى سَكَّانِ الْحَرَمِ اوامر جامع فراخی ورکول دی اوسیدونکو د حرم ته.

حل اللغة ۱ ۱ يعتبره اعتباراً اعتباراً کولې ووالی توضیح - و امام شافعی رَحِمَهُ اللَّهُ فرمائی چې د خوراک کول به هم د محرم مسکینانو پورې خاص وی بل چا باندې د هغې خوراک نشی کولې هغوی قیاس په هدی باندې کوی چې لکه څنگه دهغې غوښه د حرم د فقیرانو نه سوې بل چا باندې نشی صدقه کولې دغه ډول به خوراک هم نشی کولې او علت مشترکه په دواړو کې د حرم مسکینانو ته فائده ورکول دی.

وَمَنْ يَقُولُ: الْهَدْيُ قُرْبَانٌ غَيْرُ مَعْقُولَةٍ قِيَمَتُهَا عَمَّا كَانَ أَوْ زَمَانٍ أَوْ مَوْبٍ وایو چې هدی غیر معقول قربت ده نو محتصر به وی په مکان اوزمان پوري أَمَّا الصَّدَقَةُ قُرْبَانٌ مَعْقُولَةٌ هَرَجِدَ صَدَقَهُ د ه نو دا قربت معلومه دې فِی كُلِّ زَمَانٍ وَمَكَانٍ په هریو وخت او ځانې کې

توضیح - الجواب من قیاس الشافعی رَحِمَهُ اللَّهُ ۱ زموږ ځواب دا دې چې د هدی قربانی عبادت غیر معقوله ده نو د دېوې زمانې اومکان پورې به خص وی اوصدقه په هره زمانه وهر ځانې کې صدقه ده او په هر ځانې کې د صدقې عبادت معقول دې نویو معقول شی په غیر معقول باندې قیاس کول ټیګ نه دی.

د روزې لپاره د مکان اوزمان عدم تخصیص وَالصَّوْمُ يُؤْتِي غَيْرَ مَكَّةَ لِأَنَّهُ قُرْبَانٌ فِي كُلِّ مَكَانٍ پاتې شوه صدقه نو دغه معقول قربت دې په هره زمانه او په هر ځانې کې او ورزه هم دمکې نه سوې په نورو ځایونو کې جانز ده ځکه چې دا قربت دې په هر مکان کېنې. حل اللغة ۱ ۱ قربه نیزدیکت، عبادت [توضیح - مسئله واضحه ده.

به غیر حرم کې قربانی د اطعام نه حسابیای قَاتِ ذَبْحَ الْهَدْيِ بِالْكُوفَةِ أَجْزَاءُ عَنْ الطَّعَامِ نوکه په کوفه کې نې ذبح اوکړه نود طعام څخه به کافی شی. مَعْنَاهُ إِذَا تَصَدَّقَ بِاللَّحْمِ وَفِيهِ وَقَارُ بَقِيَّةِ الطَّعَامِ ددې معنی داده چې کله نې غوښه صدقه کړی وی او په دې کېنې قیمت د طعام پوره پرېوتلې وی لِأَنَّ الرِّزْقَ لَا تَنْتَوِي عَنْهُ ځکه چې وینه توپول د طعام قائم مقام نه ګرځی. حل اللغة ۱ ۱ وفاء پوره کول ۱ اراقه. بهیول ۲ لا تنوبه ناب نوبان، قائم مقام کیدل [توضیح - حکم ذبح الهدی بغیر الحرم ۱ او بنیکار کونکی د حرم په ځانې په بل ځانې کې د هدی د خاړو قربانی اوکړله نود هغې غوښه به په فقیرانو باندې ویش کړی خودا غوښه به د بنیکار د جزاء قربانی نه حسابیږی بلکه دا به په دې حیثیت د ده د بنیکار د جزاء لپاره کافی کیږی چې د قیمت په اعتبار سره د هغې

توضیح - تقویم الصيد واعطاء القيمة علی ما هو المعمود ۱ اوکله چې د بنیکار قتل د بنیکار د جزاء په طور مسکینانو ته خوراک ورکول نثوره کړی. نو د بنیکار شوی خاړو قیمت به اولګوی ځکه چې دهغه په وجه په ده

(القول الراجح هو هذا قول الشیخین رحمهما الله کذا فی فتح القدیر (۱۴۱۳) وتیسین الحقائق (۶۵۱۲) فذلّا عن القول الراجح (۲۳۳۱۱)

حساب اوشی یعنی داسې به کیدلې شی چه ده د هدی د قربانی په ځانې د هغې برابر قیمت به دې غوښه صدقه کړه ځکه چې د هدی د قربانی لپاره حرم خاص دې په بل ځانې د سکار د جزاء قربانی نه کیږی سو اوس چې دا د قیمت په اعتبار سره صدقه ده نو هر مسکین ته به دومره غوښه ورکړی چه دهغې قیمت د نیم صاع غنمو یا د یوصاع جوارو سره برابر وی.

به هدی کې د کفایت کونکې خاړو پېژندلو وَإِذَا وَقَعَ الْإِخْتِيَارُ عَلَى الْهَدْيِ يَتَعَيَّنُ فِي الْأَهْمِيَّةِ أَوَكَلَهُ حَيِّ وَقَعَ شَوْحَسَر په هدی کېنې نوهغه به ورکړی کومه چې اضمیحه (قربانی) کې جانز ده لِأَنَّ مَطْلَقَ اسْمِ الْهَدْيِ مُتَعَيَّنٌ لِتِلْكَ ځکه چې مطلق اسم د هدی دې ارجح ته منصرف کیږی

حل اللغة ۱ ۱ وقع، وقوعاً (ف) واقع کیدل ۲ اضمیحه. قربانی توضیح - المذهبان فی عمر حیوان الهدی ۱ ۱ که د بنیکار قاتل د بنیکار په جزاء کې هدی قربانی کول غوره کړل نویه هدی کې به هغه حیوان (خاړو) قبلولې شی په کوم چې قربانی کیږی مثلاً په اوبس کې پنځه کلن په غوې اومینه کې دوې اودو کلن اوبه گډه اووزه کې یوکلن ځکه په آیت کې هدی مطلق ده اود مطلق هدی نه مراد هم دا خاړوی دی.

وَقَالَ مُحَمَّدٌ وَالشَّافِعِيُّ: يُجْزَى صَغَارُ النُّعْرِ فِيهَا و امام محمد اوشافعی رحمهما فرمائی چې په دې کې واره د خاړو هم جانز دی لِأَنَّ الصَّغَارَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَوْ جِبَاً عَتَقاً وَجَعَرَةً ځکه چې صحابه کرامو ه غنق او جعره لږه واجب کړی دی.

حل اللغة ۱ ۱ صغار: وړوکي ۲ جفرة: د چیلنې بچې څلور میاشتمیز توضیح - امام محمد اوشافعی رحمهما فرمائی چې د هدی په ذبیح کې د ورکوټی عمر خاړوې هم کافی کیږی ځکه چې صحابه په هدی کې عناق (د وزه بچې) اود جفره (د گډې د څلور میاشتو بچې) قربانی واجب کړې وه ددې څه معلومه شوه چې د هدی په ذبیح کې ورکوټی حیوان (خاړوې) هم کافی کیږی

وَعِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ وَأَبِي يُوسُفَ يُجْزَى الصَّغَارُ عَلَى وَجْهِ الطَّعَامِ (یعنی) إِذَا تَصَدَّقَ اود شیخینو رحمهما په نزد واره خاړوې په طریقه د طعام جانز دی یعنی کله چې دغه صدقه کړی.

توضیح - جواز دفع لحم صغار الحيوانات علی وجه الاطعام ۱ د شیخینو رحمهما په نږ باندې واره بچی د بیکره په جزاء کې د خوراک وړ کاهه په طور جانز دې یعنی چې دا ذبیح کړی او غوښه نې په مسکینانو ویش کړی. چې هریو مسکین ته د نیم صاع غنمو اود یوصاع جوارو د قیمت په برابرې غوښه ورکړی. د خوراک ورکولو د قیمت اندازه

وَإِذَا وَقَعَ الْإِخْتِيَارُ عَلَى الطَّعَامِ يُقَوَّمُ الْمُتَلَفُ بِالطَّعَامِ عِنْدَنَا که اختیار وقع شو به طعام کې نویمت به اولګوی د تلف شوی طعام سره په نزد زموږ لِأَنَّهُ هُوَ الْمَقْضِيُّ فَتَعْتَرِزُ قِيَمَتُهُ ځکه چې تلف شوې مضمون دې بود هغه قیمت به معتبر وی

حل اللغة ۱ ۱ متلف: ضائع شوې شی توضیح - تقویم الصيد واعطاء القيمة علی ما هو المعمود ۱ اوکله چې د بنیکار قتل د بنیکار د جزاء په طور مسکینانو ته خوراک ورکول نثوره کړی. نو د بنیکار شوی خاړو قیمت به اولګوی ځکه چې دهغه په وجه په ده

(القول الراجح هو هذا قول الشیخین رحمهما الله کذا فی فتح القدیر (۱۴۱۳) وتیسین الحقائق (۶۵۱۲) فذلّا عن القول الراجح (۲۳۳۱۱)

وَأَذْشَرِي بِنَهْمَةٍ طَعَامٌ تَصَدَّقَ عَلَى كُلِّ مَسْكِينٍ نِصْفَ صَاعٍ أَوْ كَهْ جَوْرِي (۳) تمر كهجوري (۴) شعير اوريشي
 كَرِي مَسْكِينٍ نَهْمَةٍ صَاعٍ مِنْ تَرَاوَصَاعًا مِنْ تَرَاوَصَاعٍ دَغْنَمُوهُ يَافُورَهُ صَاعٍ دَقْجُورُوهُ يَافُورِشِي

نظير الله (۱) تصدق، تصدقاً صدقه كول (۲) تمر كهجوري (۳) شعير اوريشي
 صريح - و به هغه قيس به به هغه طريقه تقسيم كړي په كومد طريقه چې صدقه فطر وركولې شي يعنى
 هر مسكين ته به نيم صاع غنم يا يو صاع قجوري، يا جوار وركړي. او هيڅ مسكين ته به د يوې صدقه
 لفظ نه كې وركوي

وَأَذْشَرِي بِنَهْمَةٍ طَعَامٌ تَصَدَّقَ عَلَى كُلِّ مَسْكِينٍ نِصْفَ صَاعٍ أَوْ كَهْ جَوْرِي (۳) تمر كهجوري (۴) شعير اوريشي
 كَرِي مَسْكِينٍ نَهْمَةٍ صَاعٍ مِنْ تَرَاوَصَاعًا مِنْ تَرَاوَصَاعٍ دَغْنَمُوهُ يَافُورَهُ صَاعٍ دَقْجُورُوهُ يَافُورِشِي

ترجیح - دليله (۱) ځكه چې په آيت كښي لفظ د (اطعام) ذكر دې اود دې څخه به هم هغه مراد وي كوم چې په
 شريعت كي معهود وي يعنى د غنمو نيم صاع اود قجورو يو صاع لكه څنگه چې په صدقه الفطر او به كفاره
 د قسم كي وركولې شي

د روزو بولوطريقه

وَأَذْشَرِي بِنَهْمَةٍ طَعَامٌ تَصَدَّقَ عَلَى كُلِّ مَسْكِينٍ نِصْفَ صَاعٍ أَوْ كَهْ جَوْرِي (۳) تمر كهجوري (۴) شعير اوريشي
 كَرِي مَسْكِينٍ نَهْمَةٍ صَاعٍ مِنْ تَرَاوَصَاعًا مِنْ تَرَاوَصَاعٍ دَغْنَمُوهُ يَافُورَهُ صَاعٍ دَقْجُورُوهُ يَافُورِشِي

هر الله (۱) اختيار، اختياراً خوشول، اختيارول

صريح - احبار الصيام (۲) مسئله ده، ده، كه د ښكار قتل كونكي روزي نيول غوره كړلو. دې يوصورت دا دې، چه
 مثلاً د قتل شوي بكار قيمت د يومن غنمو برابر وي او كه دا صورت ممكن نه وي، نو اول دې دا اندازه
 وكي چې ده دا سكر د خومره ماليت وو مثلاً اندازي لگونكو دا اندازه اولگوله چه ددې قيمت سل روپي
 دې سواوس به كسلي شي چه په سل روپو كي خومره غنم كيږي يا خومره قجوري يا خومره جوار، نو بيا دې د
 هر يه صاع غنم يا د نيم صاع قجورو يا د نيم صاع جوارو په بدله كي يوه روزه اوښي.

لَا تَقْبَلُ الصَّيَامَ بِالْمَقْتُولِ غَيْرَ مَسْكِينٍ إِذْ لَا قِيَمَةَ لِلصَّيَامِ فَقَدْ رَأَى بِالطَّعَامِ ځكه چې د مقتول په روزي سره اندازه
 ناممكنه ده. ځكه چې دروزي قيمت نشته. نوموړي اداره په طعم سره او كړه وَالتَّقْدِيرُ عَلَى هَذَا الْوَجْهِ مَقْهُودٌ أَوْ
 دغه ډول اندازه كول په شرع كي معهود دي فِي الشَّرْعِ كَمَا فِي بَابِ الْفِدْيَةِ، ځكه چې به باب د فديه كښي دي

نظير الله (۱) فقدرناه، قدر تقدير، اندازه لگول، مقررول (۲) يعظم، اطعاماً خوراك وركول
 ترجيح - چونكه د روزي څه قيمت متر نه وي نو ددې امله د قتل شوي بكار په روزو سره اندازه كول ممكن نه
 دي نوموړي د قتل شوي بكار اندازه په خوراك سره او كړه اودا طريقه په شريعت كي معهود ده لكه څنگه
 چې په باب الفديه كي دي چه شيخ فاني به د هرې روزي په سريونيم صاع غنم فديه وركوي

وَأَذْشَرِي بِنَهْمَةٍ طَعَامٌ تَصَدَّقَ عَلَى كُلِّ مَسْكِينٍ نِصْفَ صَاعٍ أَوْ كَهْ جَوْرِي (۳) تمر كهجوري (۴) شعير اوريشي
 كَرِي مَسْكِينٍ نَهْمَةٍ صَاعٍ مِنْ تَرَاوَصَاعًا مِنْ تَرَاوَصَاعٍ دَغْنَمُوهُ يَافُورَهُ صَاعٍ دَقْجُورُوهُ يَافُورِشِي

ترجیح - حكم المائل من صدقة الفطر (۱) او كه به اكر كي د نيم صاع غنم نه كم طعام بچ شو نو ده ته اختيار

دې كه خوښه نې وي نو هغه دي صدقه كړي. او كه خوښه نې وي. نو دهغې په بدله كي دې هه سوه روزه
 ونيسي ځكه چې د يوې ورځې نه كمه روزه نيول مشروع نه دي.

وَأَذْشَرِي بِنَهْمَةٍ طَعَامٌ تَصَدَّقَ عَلَى كُلِّ مَسْكِينٍ نِصْفَ صَاعٍ أَوْ كَهْ جَوْرِي (۳) تمر كهجوري (۴) شعير اوريشي
 كَرِي مَسْكِينٍ نَهْمَةٍ صَاعٍ مِنْ تَرَاوَصَاعًا مِنْ تَرَاوَصَاعٍ دَغْنَمُوهُ يَافُورَهُ صَاعٍ دَقْجُورُوهُ يَافُورِشِي

صريح - دغه ډول كه د قتل شوي بكار قيمت د نيم صاع غنم نه كم وو بيه هغې كي هم احبار دې كه
 غوړي نو هغه دې صدقه كړي او كه غواړي نو دهغې په بدله كي دې سوه روزه اوښي دليل داسي نير شوي
 دې چه د يوې ورځې نه كمه روزه مشروع نه ده

به بكار كي د عيب پيدا كولو تاوان

وَأَذْشَرِي بِنَهْمَةٍ طَعَامٌ تَصَدَّقَ عَلَى كُلِّ مَسْكِينٍ نِصْفَ صَاعٍ أَوْ كَهْ جَوْرِي (۳) تمر كهجوري (۴) شعير اوريشي
 كَرِي مَسْكِينٍ نَهْمَةٍ صَاعٍ مِنْ تَرَاوَصَاعًا مِنْ تَرَاوَصَاعٍ دَغْنَمُوهُ يَافُورَهُ صَاعٍ دَقْجُورُوهُ يَافُورِشِي

ترجیح - كه محرم د ښكار خور زخمې كړلو. يني د هغې نه بڼې او يستلې يني دهغه يواندام صانع كړلو نو
 په دې ټولو صورتونو كي چې دهغه په قيمت كي خومره كمې راغلې وي په محرم به د هغې ضمان وي مثلاً
 ديوشكر قيمت لس روپي وو دهغه د يواندام په ضائع كيدو د هغې قيمت پنځه روپي پاتې شو سواوس به په
 محرم د پنځو روپو تاوان وي دلته جزء په كل بندي قياس كولې شي لكه څنگه چې په حقوق العباد كي
 دي. كه يوكس د بل انسان پوره نقصان او كړلو. نو پوره تاوان به پرې راځي. او كه بعضي نقصان نې او كړلو. نو د
 بعضي د حصي مطابق به پرې تاوان راځي.

وَأَذْشَرِي بِنَهْمَةٍ طَعَامٌ تَصَدَّقَ عَلَى كُلِّ مَسْكِينٍ نِصْفَ صَاعٍ أَوْ كَهْ جَوْرِي (۳) تمر كهجوري (۴) شعير اوريشي
 كَرِي مَسْكِينٍ نَهْمَةٍ صَاعٍ مِنْ تَرَاوَصَاعًا مِنْ تَرَاوَصَاعٍ دَغْنَمُوهُ يَافُورَهُ صَاعٍ دَقْجُورُوهُ يَافُورِشِي

ترجیح - او كه يو محرم د يو پرندې وزرې ماتي كړي يا نې د ښكاري خنډور پښي لاس مات كړل تردې چې هغه
 پرند، او خنډور دخپل ساننه نه عاجزه شو اود خلگو نه د ځن ساتلو قبل پتې شي نو به دې صورت كي به په
 محرم باندې دهغې پوره قيمت تاوان وي.

لَا تَقْبَلُ الصَّيَامَ بِالْمَقْتُولِ غَيْرَ مَسْكِينٍ إِذْ لَا قِيَمَةَ لِلصَّيَامِ فَقَدْ رَأَى بِالطَّعَامِ ځكه چې ده امن معدوم كړو په فوت كولو الي د تحفظ نود
 هغې د جزا تاوان دې وركړي

ترجیح - ځكه چې كله محرم دهغه د ساننه ذريعه ختمه كړه. نو لكه چې ده د هغه امن او امان ختم كړلو. او كه
 چې نې دهغه امن ختم كړلو نو لكه چې هغه نې هلاك كړلو. اود هلاك او په صورت كي د قتل شوي بكار
 پوره قيمت واجبيږي نو دغه ډول به په دې صورت كښي هم پوره قيمت واجبيږي.

د شتر مرغ د هڅې ماتولو هزا

وَأَذْشَرِي بِنَهْمَةٍ طَعَامٌ تَصَدَّقَ عَلَى كُلِّ مَسْكِينٍ نِصْفَ صَاعٍ أَوْ كَهْ جَوْرِي (۳) تمر كهجوري (۴) شعير اوريشي
 كَرِي مَسْكِينٍ نَهْمَةٍ صَاعٍ مِنْ تَرَاوَصَاعًا مِنْ تَرَاوَصَاعٍ دَغْنَمُوهُ يَافُورَهُ صَاعٍ دَقْجُورُوهُ يَافُورِشِي

وَأَذْشَرِي بِنَهْمَةٍ طَعَامٌ تَصَدَّقَ عَلَى كُلِّ مَسْكِينٍ نِصْفَ صَاعٍ أَوْ كَهْ جَوْرِي (۳) تمر كهجوري (۴) شعير اوريشي
 كَرِي مَسْكِينٍ نَهْمَةٍ صَاعٍ مِنْ تَرَاوَصَاعًا مِنْ تَرَاوَصَاعٍ دَغْنَمُوهُ يَافُورَهُ صَاعٍ دَقْجُورُوهُ يَافُورِشِي

(۱) قال الزيلعي رحمه الله أما حديث علي بن غريب وروي ابن أبي شيبة في مصنفه... عن معاوية بن قره أن رجلاً أوطأ بعيره بيض

الصَّيْدُ وَنَهَى عَنْ صَيْدِهَا أَوْ خُكَّهَ جِي هُكِي دښکار اصل دې اوڅکه چې دا د ښکار د کیدو لپاره تیارۍ ده
قَتَلَ مَرْؤَةً الصَّيْدَ اَحْتِيَاظًا مَا لَمْ يَفْقُدُو احتياط نه د ښکار په درجه کي کيځودې شو. ترڅو پورې چې غره
شوی نه وي

حل الله ١٠ کسرو، کسراً، من، ماتول ١١ نغامة شتر مرغ ١٢ عرضية. صلاحيت
ترويج - مسئله که محرم د شتر مرغ هگۍ ماته کړه نو په ده باندې به د هگۍ قيمت واجب وي د حضرت علي او
ابن عباس هه به هم دا نقل دی ١٣ دوهم دليل دا دې چې په هگۍ د ښکار اصل دې او په هگۍ کي دا صلاحيت
شته چې د دې به ښکار جوړ شي اود ښکار هلال کاوه باندې به محرم باندې ضمان واجبيږي نو دغه ډول به
د هگۍ به ماتولو هم به ده ضمان واجبيږي.

لَا تَنْتَفِيزُ مِنَ الْبَيْضِ قَرَحٌ مِمَّنْ تَعْلِيهِ قِيَمَتُهُ حَيًّا او که راووتلو د هگۍ نه بچي مړنوبه ده د ژوندۍ بچي قيمت دې
وَهَذَا اسْتِحْسَانٌ او دا استحسان دې

حل الله ١٠ قرح بچي
ترويج - وجوب بيعة الفرح بكسريص العامة ١١ او که د ماتې شوې هگۍ نه مړ بچي راووتلو نو په دې صورت کي به
د هغه بچي قيمت اچولې شي او هغه به په ده واجب وي. خودا حکم استحسانۍ دې. ځکه چې د بچي ژوند
معلوم نه دي ځکه چې کسداي شي دا د وړاندې نه مړ شوي وي دهگۍ په ماتولو سره نه وي مړې شوې

وَالْقِيَاسُ أَنْ لَا يَفْرَمَ بِيَوْمِ الْبَيْضَةِ قِيَاسُ دَادِي جِي علاوه د هگۍ نه دي ضامن نه وي لِأَنَّ حَيَاةَ الْفَرَسِ غَيْرُ مَعْلُومَةٍ
ځکه چې دجې ژوند معلوم نه دي. وَجْهُ الاسْتِحْسَانِ أَنَّ الْبَيْضَ مَعْدُومٌ لِيَفْرَمَ مِنْهُ الْفَرَسُ اَلْحَيُّ وجه داستحسان داده
چې هگۍ ځکه چې غه شوې ده چې ددې نه ژوندې بچي راوځي وَالْكَسْرُ قَبْلُ أَوَانِهِ سَبَبٌ لِيَتَوَيَّرَ قِيَمَتُهُ بِه غلبي
احتياطاً او محکمي د وخت نه نې ماتول سبب د مرگ د هغه دې نومرگ لره به احتياطاً په ده محمول کولې شي

ترويج - وجه القياس ١٠ وقياس دا دې چې صرف د هگۍ دې ضامن شي. او وجه داستحسان د ده چې هگۍ ددې
لپاره ده چې ددې نه بچي راوځي اوس چې دا د خپل وخت نه وړاندې ماته شوه نو گویا چې ددې ماتول د
بچي د مرگ سبب او گرځيدو نو دا به د احتياط د امله په دې حمل کولې شي چې د هگۍ د ماتولو د امله
مړ شوې دي

وَعَلَى هَذَا إِذَا عَرَبَ بَقْلَ ظَبْيَةٍ فَأَلْقَتْ جَنِينًا مَيِّتًا وَمَاتَتْ نَفْسُهُ قِيَمَتُهُمَا اوبناء په دې اصل ده که وي وهله نس د هوسۍ
دوي غورځولو مړه بچي نو په ده د دواړو قيمت لازم دي

ترويج - نظيره ١١ او هم داستحسان په بيا (بنیاد) دا مسئله هم ده چې اوسۍ په نس باندې اووهی او دهغې به
مړ بچي پیدا شي او په خپله هم مړه شي نو په محرم باندې دوي (دوه) ضمانه دي يود اوسۍ اوبل د بچي

د کومو ځاورو په قتل څه به واجبای؟
وَلَيْسَ فِي قَتْلِ الْغَرَابِ وَالْجَدَاةِ وَالذَّلْبِ وَالْحَيَّةِ وَالْعَقْرَبِ وَالْفَارَةَ وَالْكَلْبِ الْعَقُورِ جَزَاءٌ اونشته په قتل د کارگه، کارغه،
اونبوس او سرموس او مار اولړم او مړه او چچونکي سبي کي جرا.

حل الله ١٠ الغراب فارغه ٢ الدنوب شرموش ٣ الحية مر ٤ الفارة مړه ٥ الكلب العقور خوراکي سبي ١

العام فأن عليه فعال عليك لك بيعة صرنا نافة أوجنين نافة فاطلق إلى رسول الله ﷺ فأحبره بما قال فقال قد قال ما
سمعك وعسك في كل بيعة صيام يوم أو اطعام مسكين دا في نصب الرأية (١٦٤/٣)
(أ) أخرجه عبد الرزاق في مصنفه وكذا ابن أبي شيبة في مصنفه كذا في نصب الرأية (١٦٥/٣)

شرح - ما حل قتل المحرم ١٠ شيخ ابو الحسن قدوري رحمه الله فرماني که محرم کارگه کارغه، ب تپوس -
سرموش یا مار یا لړم یا مگه یا چچونکي سبي مړ کړل نو په ده به څه جزاء واجب نه وي

شرح موس یا مار یا لړم یا مگه یا چچونکي سبي مړ کړل نو په ده به څه جزاء واجب نه وي
يَقُولُهُ ثَمَنُ مِنَ الْفَوَاسِقِ يُقْتَلُ فِي الْحِلِّ وَالْحَرَمِ امله د دې قول د سبي څه به چې پنځه ځناور دده دروځۍ دي
کوم چې په حل او حرم کي قتل کولې شي الْحَيَّةُ وَالْعَقْرَبُ وَالْفَارَةُ وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ کارغه، اوم اولړم ومړه
او چچونکي سبي وَقَالَ يُقْتَلُ النَّمْرُ وَالْفَارَةُ وَالْغَرَابُ وَالْجَدَاةُ وَالْعَقْرَبُ وَالْحَيَّةُ وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ اوسې څه فرماني دي چې

محرم دې وژني مړه او تپوس او کارگه (کارغه)، اولړم او مړه او چچونکي سبي
ترويج - دلالة ١٠ دليل د نبی ﷺ قول دې چې هغوی د پنځو ضروري ځناورو په زمین حل او حرم دوړو کي د
قتلو واجب زت ورکړي دې (تپوس، مار، لړم، مگه چچونکي سبي) ١٢ دوهم حديث د دې چې مگه کارگه

کارغه، تپوس، لړم، مار او چچونکي سبي محرم قتلولې شي
السؤال وال جواب ١٠ دلته يواشکال دا کيږي چې نه نبی ﷺ محرم د ځناورو د قتلولو نه منع کړې دي خو د دې
پنځو د قتلولو اجازت نې ورکړې دې او په بل حديث کي نې شپږ شمارلي دي ددې ځواب په اولي نصل کي
ورکړې شوې دي

وَقَدْ ذَكَرَ الذَّلْبُ فِي بَعْضِ الرِّوَايَاتِ (١) او ذکر کړې نې دي شرموش په بعضي روايتونو کي وَقِيلَ انَّمَا الذَّلْبُ
الْعَقُورُ الذَّلْبُ ونيلي شوي دي چې مراد د چچونکي سبي نه شرموش دي، أَوْ يُقَالُ إِنَّ الذَّلْبَ فِي مَعْنَاهُ اوب
ونيلي شوي دي چې شرموش په معنی دده دي

السؤال التقديرى ١٠ د هغه ذکر الذل الخ ١١ سره هم ديو سوال ځواب دې سوال دا دې چې د ځيرى او
سلم په روايت کي د الذل څه ذکر نه شته. صاحب د قدوري رحمه الله د (الذنب) اضافه دخپل اړخه کړې ده
الجوابان ١٠ ددې سوال ځواب دا دې چې په بعضي نورو رواياتو کي د (الذنب) اضافه شته ١٢ دوهم
ځواب دا دې چې د صحيحينو په روايت کي چې د (الكلب عقور) نه مراد (الذنب) دې ياداسې وبايه چې
(الذنب) د (الكلب عقور) په معنی کي دي.

وَالْمَرَادُ بِالْغَرَابِ الَّذِي يَأْكُلُ الْحَبَّ وَيَخْلُطُ الْإِلَهَ يَبْقَى بِالْأَذَى اومراد په تپوس سره هغه دې چې خوري مردارې او دا به
خط کوي ځکه چې دې په آزار رسولو کي رومي کيږي أَمَّا الْعَقَقُ فَقَدْ مَسْتَنْتُ الْإِلَهَ لَا يَسْتَمِي غَرَابًا وَهَر حَي
عققي دې نودې مسپشتي ندې ځکه چې ده ته غراب نشي ونيلي وَلَا يَبْقَى بِالْأَذَى اودې په آزار رسولو کي نه
رومي کيږي

السريع - المراد من الغراب في الحديث ١٠ علامه مرغيناني رحمه الله فرماني چې په حديث کي د قرغه نه هغه
قرغه مراد دې چې څه کله مردارې خوري او کله دانې خوري چونکه هغه په حوراک کي د نجاست نه پس
کوي نودې هم د نجاست خور ځناور پشان شو او پتي شو هغه قرغه کوم چې تور اوسپين وي اود هغې آواز
د (عقق) سره وي په حديث کي د هغې استثناء نشته ځکه چې هغې ته قرغه نه وئې نودهغې په قتل
کولو به جزاء واجبيږي اودا عقق د نجاست نه پس هم نه کوي بلکه دانه خوري او هم دې ته په خپل خوراک
کي ترجيح ورکوي

وَعَنْ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ أَنَّ الْكَلْبَ الْعَقُورَ وَالْمَسْنَسَ وَالْمَوْجِسَ مِنْهَا سَوَاءٌ اود امام ابو حنيفه رحمه الله نه
روايت دې چې چچونکي اونه چچونکي سبي برابر دي او عادات شوي او وحشي دا واره برابر دي لِأَنَّ

(١) من حديث أبي هريرة رضي الله عنه أخرجه الصحاوي في شرح الآثار باب ما يقتل المحرم من الدواب كذا، نصب الرأية (١٦٧/٣).

استفتی فی ذلک المجلس خکە حی معتبر په دی کي جنس دی وکذا الفارة الأهلية والوخيفة سواء؛ وداشان عدت کرې
تو ه مړه او وحشی، والضب والیربوع لیسامن المجلس الستتابة؛ لانهم لا یستدیان بالاذی اوسمیره او کورنه دی دا
بدخه مستند کرې شول خکە حی دا دواړه به آزار رسولو کي مخکي کیږي نه

شرح - سرح - عدم الماسنء عن الصب والیربوع (۱) دامم بوحینه ۱۰۰ نه یورویت دا دی چه د کوم سبی په قتل
حی حرا، نه واحسری په هغی کي چپوونکي اوناچیونکي او کورنې اوڅنگلی واره سبی برابری دی خکە حی
معتبر جس دی اوبه جس کي کلب او حقت کلب واره برابری اودغه ډول کورنې اوڅنگلی ټولې مګې
برابری اوسمیره او کورنې په دی پنځوکی نه دی د کوموچه نسی الله استثناء کرې ده خکە حی دواړه خسار
په ضرر رسولو کي وړاندې والي نه کوی دے

ماش، میګې ورګې او ګټل د قتل حکم

وانیس فی قتل البعوض والنمل والبراغيث والخرادشي (۱) اونشته په وژلو د ماشی اومیرې او ورګې او کونې کي
حه حیر لانهم لیست بصیو و لیست بمتولد من البدن ثم هی مؤذیه بطباعها خکە حی دا نه دی د ښکار نه او نه دی
سدا کیوکی بدن نه سا دا پخیل طبیعت سره موذی دی

حل الله (۱) یعوض ماشي (۲) نمل میرې (۳) براغيث ورېه (۴) خراد کونې (۵) صیود ښکار (۶) طباع مورزاده
پیداشی عادت

عدم لزوم شی نقل هذه الاشياء (۱) که محرم ماشی، میګې ورګه یا منګور، ګټل، مړ کړل نو په محرم باندې خه
واحبه نه دی خکە حی دا ښکاری خناور نه دی خکە حی ښکاری خناور هغه وی، چه د بنیادم نه ویریري او
دا خسور بنیادم ته رغبت کوی، و نه دا خناور د بنیادم د بدن نه پیدا کیږي زیات نه زیات دا وئیلی شی،
حی دا خناور ضرری دی او که د خناور څنگلی وی نو چونکه دا ښکاری شو، خکە حی د انسان نه ویریري
او ښګړی به وژلو جزاء واجب کیږي او که د بنیادم د بدن نه پیدا کیږي، نو د انسان د بدن نه کوټ و غیره
یا کوی ددی امله ددی په قتل جزاء واجب کیږي خو چه کله دواړه خړي نه وی نو جزاء نه واجیږي

والخرادشي النمل السودا والصفر الذي يؤذي او د نمل نه مړ د تور او زیررنگی میرې دی کوم چې آزار رسوی وق لا يؤذي
او کوم چې آزار نه رسوی لا یؤذي قتلها، ولكن لا يجب الجزاء لعله الأولى حلال نه دی وژل دهغه خو جزاء پرې نه
واجیږي د اول علت په امله سره

شرح - الحراد من النمل (۱) صاحب ددهایه (۲) فرماني چه د میګې نه تور یا زیر میګې مراد دی کوم چې
انسان ته ضرر رسوی ددی قتل کول جائز دی اوبه قتل شي جزاء هم واجب نه ده، اوهغه میګې چې چاته
تکلیف نه رسوی، دهغې قتلول جائز نه دی، خو که قتل کرې شو نو جزاء هم واجب نه ده خکە حی نه خودا د
ښکار په حکم کي دی، اونه د بنیادم د بدن نه پیدا کیږي.

د سګې وژل

وانیس فی قتل فئنة تصدق بمأشاء (۱) مثل ګټل من طعاب او چا حی مړه کره شېره (سپړه) خیرات دی کوی خه چې
عوازی یو موټي علیه

حل الله (۱) قتل سیکه (۲) کف تلې
شرح - الصدف بقتل الفل (۱) که محرم د سړیا د بدن د بلې برخې نه سپړه (سپړه) راوخسته، اومړه نې کره یا
نې په مخکە او غورخوله ښکارده حی صدقه ورکړي، مثلاً یو موټي غنم دی ورکړي (۲) اوبعضي حضراتو
ونیلې دی چه په دوی ادوه او دریو سګو کي دی یو موټي غنم ورکړي، اوددی نه په زیاتو کي نیم صاع غنم
صدقه کړي

لانهم متولد من البدن الذي على التدن خکە حی سپړه (سپړه) دهغه خیري نه پیدا کیږي کوم چې په بدن پورې
وی ټولې الجامع الصغیر اطعمه شینا) اوبه جامع صغر کی دی حی خه طعام دی ورکړي وهذا يدل على انه يؤذي
بغير منکنا شینا ټییرا علی سبیل الإباحة دا به دی دال دی حی په یو مسکین دی په طور د اباحه وحوو
دا کوی دی فان لم یکن مشبه اگر که نه وی په مړه ختبه

حل الله (۱) تلث کوټ (۲) مشبعاً مور شوې
شرح - دلیل (۱) دلیل دا دی چه سپګې د هغه خپرونه پیدا کیږي، کوم چې په بدن باندې وی اودخپرو په پا ګاوه
صدقه واحسری نودعه ډول به د سپګو په وژلو یا په مخکە غورخولو هم خه غله واجب دی به جامع صدقه
کي نې فرمایلی دی چه (۲) اطعمه شینا یعنی خه دی ورکړي د جامع صغیر دی غورخولو به مقرر نه دی
مسکین باندې د اباحه په طور خه خوراک کول کوی دی په مړه سې پرې خوراک کول شرط نه دی

د ملخ د قتل هرا

وانیس فی قتل جرادة تصدق بمأشاء (۱) لأن الجرادة من صيد البر کوم محرم حی مړ کړو ملخ نو صدقه دی ورکړي خه حی
عورې خکە حی ملخ د اوچې ښکار (۲) فان الصيد ما لا یمن أن هذه الأبیلة یقصد لأجل خنکە حی شکر هغه
دی د کوم حی دحیلې نه بغیر نیول ممکن نه وی اونیوکی نې قصد اوکړي

حل الله (۱) جرادة ملخ
شرح - مسئله دا ده که محرم ملخ قتل کړو یوچه خه نې خوس وی، هغه دی صدقه کړي دلیل دا دی چه ملخ
د وچې ښکار دی خکە حی ښکار هغه وی، چه بغیر دحیلې نه به دهغه نیول ممکن نه وی و سکا ګرنگې نې
اراده هم لري

ومرأة حیر من جرادة لقول عمر رضي الله عنه: اویو چواره د یو ملخ نه غوره ده په دلیل قول دحضرت عمر (۲)
مرأة حیر من جرادة (۱) یو چواره غوره ده د یو ملخ نه.

شرح - صاحب دقدوری (۲) فرماني چه یوه حرما (چجوره) د ملخ نه بهتره ده دا په اصل کي دحضرت عمر (۲)
قول دی واقعه دا ده چه د حصص اوسیدونکي محرم خلکو به د ملخو ښکار ربات کولو ویا به نې
دهرملخ په بدله کي یو درهم صدقه کولو نو حضرت عمر (۲) ورته اوفرمایلی چه یوه روپی د یو ملخ په بدله کي
صدقه کول ډیره ده دیو ملخ په بدله کي یوه حرما صدقه کول هم کافی دی

د کشف د شمشتی په قتل خولو عدم هرا

وانیس فی دبح السلحفاة (۱) اونشته خه شی په ده باندې په ذبح کاوه د شمشتی

حل الله (۱) سلحفاة، شمشتی
شرح - عدم الجزاء بقتل السلحفاة (۱) مسئله دا ده چه محرم کشور قتل کره، نوبه ده باندې خه تاوان نه واجیږي

لانهم من الهوام والحشرات خکە حی دا د چينجوخنی ده فائبة الحنافس والورعات، وان یمن أن هذه من غیر حیلة نو مشاه
شوه د ګونګټه نواو چرمو ښکی (چرمخکي)، سره اودحیلې نه بغیر نیول نې ممکن دی وکذا لا یقصد بالأخذ قسم
یکون صیدا اودا شان ددی نیول مقصود نه دی نو ښکار نه شو

حل الله (۱) هوام: چينجی (۲) حنافس: چينجی (۳) الورعات: چمچورکنی
شرح - دلالة (۱) خکە حی دا کشور د زمکې د حشراتو خنی ده، نو دا د پلیتی د چينجواود چرمخکو پشان

(۱) اخرج مالک فی مظاه کتاب الحج رقم ۲۳۶

فمن كرمه سوية ده به حرام به وی

أَقْلَ وَفَرَّجَتْ الْحَزْنَ وَأَغْنَتْهُمَا بِالْجُبَلِ الْأَشْجَلِ إِمَامُ زَفَرٍ رَحِمَهُ اللَّهُ فَرَمَانِي جِي وَاجِب ده قِيَّاس په اوش چور کورونکی سیدی کوی

من لفظه ① حمد وس

شرح - و امام زفر رَحِمَهُ اللَّهُ فَرَمَانِي چه په ده باندې جزاء واجب ده
دليله - د امام زفر رَحِمَهُ اللَّهُ دليل قیاس دي که وېن په انسان باندې چور او کړنه اوده هغه اوبن قتل کړو سويه ده سدي د هغې قیمت واجب دي اگرچه ده د ضرر لري کولود امله هغه قتل کړي وی نودغه ډول د نه د متونکی خورده قتل په صورت کي هم جزاء واجب وي.

وَسَامَ رُوِيَ عَنْ عُمَرَ أَنَّهُ قَتَلَ سَبْعًا وَأَهْدَى كَبْشًا أَوْ زَمُونًا دَلِيلُ هَفْهِ اِثْرْدِي كُوم چي د حضرت عمر رَحِمَهُ اللَّهُ نه روایت دي چه ده بودریده قتل کړو اوبوکه نه قربانی کړو وَثَّال: (إِنَّا بَدَأْنَا) (اوهي فرمائیل چي موږ پده رومس

س و و

من لفظه ① كبشا: دو کالنې گډه اود بعضو په قول څلور کالنې گډه

شرح - دلالت جمهور الاحاف ① زموږ دليل د حضرت عمر رَحِمَهُ اللَّهُ اِثْرْدِي هغوی په یوماتونکی خناور باندې چور او کړنه اوهغه نه قتل کړلو نویوه وره نه د هدي په طور اولیرله اودا نه اوفرمائیل چه موږ په هغه باندې چور کړي وه ځکه موږ وره اولیرله یعنی موږ پرې وړاندې والي او کړلو که هغه چور کړي وه نویا به په موږ څه واجب نه وو

وَلَا تُحَرِّمُ أَنْ يَذْبَحَ الشَّاةَ وَالْبَقَرَةَ وَالْبَعِيزَ وَالْذَّجَاجَةَ وَالْبَطَّ الْأَهْلِيَّ اُونشته حرح په دي کي جی ذبح کړی محرم وره ب غوي یا اوبنه ب چرگه یا ساتلي شوې بطاحه لَانْ هَذِهِ الْأَشْيَاءُ لَيْسَتْ بِبُيُوتٍ لَعَدِمَ التَّوْحُشَ ځکه چي دا شيان (خیزونه) د ښکار نه دي د وحشی نه کیدو په وجه، وَالْأَرَادُ بِالْبَطِّ الَّذِي يَكُونُ فِي السَّائِكِينَ وَالْجِيَاضِ لِأَنَّ الْوُفَّ بِأَصْلِ الْخَلْقَةِ وَدُ بَطْحِي نه مراد هغه ده کومه چي په کورونو او حوضونو کي اوسی ځکه چي دا په اصل خلگ ت کي مانوس دی.

من لفظه ① لابس: هيخ باک نشته ② شاة: چيلی ③ بقرة: غوي ④ بعير: اوبن ⑤ ذجاجة: چرگه ⑥ البط الاهلي: کورنی بطخ ⑦ مساكن: د اوسیدو ځای ⑧ هياض: حوض، تالاب ⑨ الوف: خوزیدلي
توضیح - مسئله ښکاره ده.

د مسروله کونتره د ذبح کولو حکم

وَلَوْ ذَبَحَ سَمَاءً مَسْرُولًا لَفَعْلِيهِ الْجَزَاءُ که ذبح نه کړه پاموز کونتره (پیکور ووالا) نویده باندې جزاء ده

من لفظه ① مسرولا: پاموز کونتره د کومي په پښوچه وېښته وی
توضیح - تعريف السرولة ② مسروله هغه کونتره ده د کومي په پښو چي ويخته اووزري ښه ډیري وي لکه چي دي سروایل یعنی پاکالی (پرتوگ) اغوستي دي دي ته پاموز وانی.
المنهبان في ذبح الحمامة السرولة ③ مسئله دا ده ④ که محرم مسروله کونتره ذبح کړه نوزموږ په نیزبه ده باندې جزاء واجب ده.

خَلَقًا لِمَالِكٍ رَحِمَهُ اللَّهُ به خلاف د امام مالک رَحِمَهُ اللَّهُ لَهُ أَنَّهُ الْوُفُّ مُسْتَأْنَسٌ وَلَا يَحْتَمِلُ جَنَاحَهُ لِيُطْعَمَ غُوزِي دده دليل دادي چه دا عادت کيدونکي مانوس ده او بچاؤ نشي کولي په ځانگونو خپلو دستو پورته کيدو په وجه،

من لفظه ① الوف: خوزیدلي ② مستانس: مانوس ③ جناح وزر ته وانی ④ بطوخ: سمست ⑤ نهوض: الوت.
توضیح - او امام مالک رَحِمَهُ اللَّهُ فَرَمَانِي چه په جزاء واجب نه ده.
دليله ⑥ دامام مالک رَحِمَهُ اللَّهُ دليل دادي چه سورله کونتره مانوس اود خلگو پاللي شوې وي سمه اودريدي

(غربه الزيلعي رَحِمَهُ اللَّهُ (نصب الرأية ١٢٨/٣) -

د اضطرار په حالت کي د ښکار په قتلولو د جزاء و جوب

إِنْ أَضْطَرَّ الْمُحْرِمُ إِلَى قَتْلِ صَيْدٍ فَفَعَلَهُ فَعَلَيْهِ الْجَزَاءُ که لاچاره شي محرم قتل دښکارته او قتل نه کړو نو پده جزاء

٥٥

من لفظه ① اضطرأ: اضطرأ: مجبوره کيدل، لاچاره کيدل

شرح - وجوب الحزاء عند الاضطرار الى الصيد ② مسئله دا ده که محرم د سختي لوږې يا مل څه امله د ښکار قتلولو ته مجبور شو اوبنکر نه قتل کړلو نویه دي صورت کي به هم په ده باندې جزاء واجب وي

لَا أَنْ الْإِذْنَ مُقَيَّدٌ بِالْكَفَّارَةِ بِالَّذِي عَلَى مَا قُلْنَا مِنْ قَبْلُ ځکه چي اجازت مقيد دي د کفارې پورې د نص په ذريعه لکه چي موږ تلاوت کړي دي مخکي.

توضیح - دليله ③ ځکه چي شريعت محرم د ممنوعاتو د احرام نه منع کړي دي اوبه کوم صورت کي نه د هغې د کوبو جزا ورکړي دي نو د هغې جزاء نه هم مقرر کړي ده دالله تعالی ارشاد دي [فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مُنْصَاوِيَةً أَدَّى مِنْ رَأْيِهِ فَعِدْنَهُ مِنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسْكَ فَإِذَا أُمِنْتُمْ] گوري الله تعالی د عذر په وجه محرم ته د سرخړيلو اجازت ورکړي دي خود كفاره نه هم مقرر کړي ده نودغه ډول دلته هم که د ښکار خوراک ته مجبور شوتود ښکار اجازت ورته ملاوېږي خوورسره به د ښکار جزاء هم واجبيږي دکوم تفصيل چي وړاندې تير شوې دي

د ښکارو د ذبحي جواز

وَلَا بَأْسَ لِلْمُحْرِمِ أَنْ يَذْبَحَ الشَّاةَ وَالْبَقَرَةَ وَالْبَعِيزَ وَالْذَّجَاجَةَ وَالْبَطَّ الْأَهْلِيَّ اونشته حرح په دي کي جی ذبح کړی محرم وره ب غوي یا اوبنه ب چرگه یا ساتلي شوې بطاحه لَانْ هَذِهِ الْأَشْيَاءُ لَيْسَتْ بِبُيُوتٍ لَعَدِمَ التَّوْحُشَ ځکه چي دا شيان (خیزونه) د ښکار نه دي د وحشی نه کیدو په وجه، وَالْأَرَادُ بِالْبَطِّ الَّذِي يَكُونُ فِي السَّائِكِينَ وَالْجِيَاضِ لِأَنَّ الْوُفَّ بِأَصْلِ الْخَلْقَةِ وَدُ بَطْحِي نه مراد هغه ده کومه چي په کورونو او حوضونو کي اوسی ځکه چي دا په اصل خلگ ت کي مانوس دی.

من لفظه ① لابس: هيخ باک نشته ② شاة: چيلی ③ بقرة: غوي ④ بعير: اوبن ⑤ ذجاجة: چرگه ⑥ البط الاهلي: کورنی بطخ ⑦ مساكن: د اوسیدو ځای ⑧ هياض: حوض، تالاب ⑨ الوف: خوزیدلي
توضیح - مسئله ښکاره ده.

د مسروله کونتره د ذبح کولو حکم

وَلَوْ ذَبَحَ سَمَاءً مَسْرُولًا لَفَعْلِيهِ الْجَزَاءُ که ذبح نه کړه پاموز کونتره (پیکور ووالا) نویده باندې جزاء ده

من لفظه ① مسرولا: پاموز کونتره د کومي په پښوچه وېښته وی
توضیح - تعريف السرولة ② مسروله هغه کونتره ده د کومي په پښو چي ويخته اووزري ښه ډیري وي لکه چي دي سروایل یعنی پاکالی (پرتوگ) اغوستي دي دي ته پاموز وانی.
المنهبان في ذبح الحمامة السرولة ③ مسئله دا ده ④ که محرم مسروله کونتره ذبح کړه نوزموږ په نیزبه ده باندې جزاء واجب ده.

خَلَقًا لِمَالِكٍ رَحِمَهُ اللَّهُ به خلاف د امام مالک رَحِمَهُ اللَّهُ لَهُ أَنَّهُ الْوُفُّ مُسْتَأْنَسٌ وَلَا يَحْتَمِلُ جَنَاحَهُ لِيُطْعَمَ غُوزِي دده دليل دادي چه دا عادت کيدونکي مانوس ده او بچاؤ نشي کولي په ځانگونو خپلو دستو پورته کيدو په وجه،

من لفظه ① الوف: خوزیدلي ② مستانس: مانوس ③ جناح وزر ته وانی ④ بطوخ: سمست ⑤ نهوض: الوت.
توضیح - او امام مالک رَحِمَهُ اللَّهُ فَرَمَانِي چه په جزاء واجب نه ده.
دليله ⑥ دامام مالک رَحِمَهُ اللَّهُ دليل دادي چه سورله کونتره مانوس اود خلگو پاللي شوې وي سمه اودريدي

او سوي سوي بوحكه ده په خپلو وزرو خپل سانه پوره نشي كولې اوداسې خناور د ښكار ونيلو مستحق نه دي او هر كله چې ښكار نشي نوددي په قتلولو كې به جزاء هم نه وي.

وَمَنْ قَتَلَ غَنَاقًا مَوْجُوشَ بِأَصْلِ الْخَلْقَةِ مُنْتَهِيَةً بِطَرَايَةِ أَوَامُرٍ دَاوَاوِيٍّ كَوْنَتَهُ وَحْشِيٍّ دَهْ بِخَيْلِ أَصْلِ خَلْقَاتٍ سَرَّةٍ أَوْ بِحَيْلٍ أَوْ سَرَّةٍ خَازِجٍ كَوْنِيٍّ فَإِنَّ كَانَ بَطِيءًا نَتَوَيْسَ أَكْرَ جِي په پورته كيدو كې سسه ده

شرح - دليل الاحناف ١٠٠٠ زموږ دليل دا دي چه كونتره د خپل خلك ت اوفطرت په اعتبار سره څنگلي وي او د الوتو په وجه خپل ساتنه هم كولې شي اگر چه په الوتو كې چالاكه نه وي.

وَالْإِسْتِنَاسُ عَارِضٌ فَلَمْ يَقْتَرِبْ ١٠ پاتې شو ددي د خلكو سره مانوس كيدل دا عارضی وي. او اعتبار اصلي معيوبه وي عارضی لره نه وي نو په دي باندې د صيد تعريف صادق شو اود صيد په ذبح كولو كې جزاء واجبي نودغه ډول به ددي په ذبح كولو كې هم جزاء واجب وي.

د بلدي اوسني د ذبح كولو حكم

بُكَدَ إِذَا قَتَلَ ظَبْيًا مُتَنَاسًا لِأَنَّهُ صَيْدٌ فِي الْأَصْلِ فَلَا يَبْطُلُ إِلَّا بِطَلَاً بَاطِلًا ١٠ هوسنی ١٠ هوسنی ١٠ مستانس: خوزيدلي ١٠ فلا يبطله، ابطله، ابطالا، باطل كول [حي دغه سكر دي په اصل كښې نوم مانوس كيدل دي لره نه باطلوي

شرح - وجوب الجزاء بذبح الظبي المانوس ١٠ مسئله دا ده كه محرم بلده اوسني ذبح كړله نو په ده به جزاء واجب وي. ځكه چې اوسني د خپل خلك ت په اعتبار سره صيد دي. اوددي د خلكو سره مانوس كيدل عارضی خبر دي ځكه دا مانوس كيدل ددي ښكاري كيدل نه باطلوي.

كَالْبَيْعِ إِذَا تَلَا بِأَحَدِ حُكْمِ الصَّيْدِ فِي الْحَرْمَةِ عَلَى الْمُخْرِجِ لَكَ أَوْشٍ جِي كله اوتريگي او تختي نونه اخلي حكم دښكار په حرمت كې په محرم باندې.

شرح - لكه اوس يو كورني خناور دي څوكه دا سر كښه (سر كښه) شي نوددي دا سر كشي د دي كورني والي به باطلوي چه په دي د څنگلي حكم اولگولې شي او په محرم باندې لكه د ښكاري خناور د حرمت حكم به اخلي بودغه ډول دلته د ساتلي شوې اوسني حكم هم حيثيت هم نه بدليږي.

د محرم د ذبح حكم

إِذَا ذَبَحَ الْمُخْرَجُ صَيْدًا أَفْذَبَتْهُ مِيتَةً لَا يَجِلُّ أَكْلُهَا ١٠ او كله چې محرم ښكار ذبح كړونودده ذبيحه بوك ده خوراك نې حلال نه دي

شرح - المدحان في حكم ذبيحة المحرم غير المحرم ١٠ مسئله دا ده ١٠ كه محرم د ښكار خناور ذبح كړلو نودده ذبيحه بوك ده اوددي خوراك د حلال سړي لپاره هم جائز نه دي

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ يَجِلُّ مَا ذَبَحَهُ الْمُخْرَجُ لِغَيْرِهِ أَمَامَ شَافِعِي ١٠ واني چې كه محرم ذبح او كړه نودغه دغير محرم لپاره حلاله ده الا انه غاميل له قَاتِلُ فَعَلَهُ إِلَيْهِ ځكه چې دي دغير لپاره كار كوونكي دي نودده فعل هغه نه منقل شو

شرح - مام شافعي ١٠ دصاحبينو ١٠ دصاحبينو ١٠ دليل دا دي چه دمحرم ذبيحه بوك ده اود مرداري په خوراك باندې د ذبيحه خوراك حلال دي ځكه چې ده د هغه لپاره دا ذبح كړي ده. نودا داسې شوه. لكه چې حلال سړي ذبح كړي وي اود حلال سړي دسحه حلاله وي دغه ډول به دا هم حلاله وي

وَلَسَانُ الدُّغَاةِ يَفْلُ مُشْرُوعٌ وَهَذَا أَفْلُ حَرَامٌ أَوْ مَوْجُودٌ دِلِيلٌ دَا دِي جِي ذبح كول مشروع كړدي اود محرم دا فعل حرام دي فَلَا يَكُونُ دُغَاةً كَذَبَةِ الْمُجُوبِ نُو ذبح كېداي نشي لكه د آتش پرستو ذبيحه

شرح - دليل الاحناف ١٠٠٠ زموږ دليل دا دي چه ذبح يوم مشروع فعل دي اود محرم ذبح غير مشروع ده ځكه چې الله تعالى فرمايلي دي [لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَكَفَرًا حَرَّمَ] يعني تاسومه قتل كوي ښكار په دي نسي حال كې چې تاسو په احرام كې نې. گوري په دي آيت كې الله تعالى د محرم فعل نه قتل ونيلي دي ذبح نې نه ده ونيلي ځكه به د محرم ذبيحه ذبح نه وي لكه مجوسي ذبح او كړي نوهغي ته ذبح نشي ونيلي. ځكه چې مجوسي د ذبح اهل نه دي

وَهَذَا لِأَنَّ الْمُشْرُوعَ هُوَ الَّذِي قَامَ مَقَامَ الْمَيْزِ بْنِ الذَّمِّ وَالْأَخِي تَيْبِزَّ الْأَوْدَا ځكه چې ذبح مشروع په آسانتيا سره دعوينې اووينې په مينځ كښې د جداني راوستلو قانمقام ده قَيْعِيدٌ بِأَوْدَايِهِ نوددي په نيشتوالي به حلالدل معدوم شي

شرح - اوبله د چې د خناور د بدن وينه پليته وي نودا وينه لرې كول ځكه ضروري دي چه دده غوښه د خوراك قابله شي. اود غوښې اووينې په مينځ كې امتياز كول ډيرگران كاردې بوددي امتياز پيدا كاوه لپاره ذبح مشروع ددي قائم مقام كړي شوه. اوداسې اوونيلي شو كه په مشروع طريقه ذبح اونشوه. نووينه د عوينې نه جلا نشو. اوددي غوښه حرامه شوه نوهر كله چې په مشروع طريقه ذبح معدوم شوه نود غوښې حلالوالي هم موجود نشو. حاصل دا چې هر كله د محرم ذبح مشروع نشوه. نودده ذبيحه بوك شوه اود مرداري خوراك د هيچ لپاره جائزه نه وي. نودغه ډول د محرم د ذبيحي خوراك هم د هيچ لپاره جائزه نه دي

د محرم د ذبيحي نه خوراك كول

إِنَّ أَكْلَ الْمُخْرَجِ الدَّائِمُ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا نَعْلِيهِ قِيمَةٌ مَا أَكَلَ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ ١٠ كه حلاله كوونكي محرم دي نه څه اوخوړل، نو په ده قيمت واجب دي د هغي چې ده خورلي دي د امام أبي حنيفة رَحِمَهُ اللَّهُ په نرد

شرح - وجوب قيمة اللحم باكل ذبيحته ١٠ مسئله دا ده كه محرم د خپلي ذبيحي نه څه خوراك او كړلو ددي باوجود چې دده ذبيحه بوك ده. نود امام ابوحنيفه رَحِمَهُ اللَّهُ په نيز په ده باندې هغومره غوښې قيمت واجب دي. كومه چې ده خورلي ده.

وَقَالَ: لَيْسَ عَلَيْهِ جَزَاءُ مَا أَكَلَ أَوْ صَاحِبِينَ ١٠ فرماني چې نشته په ده جزاء د هغي چې نې خورلي وي. وَلَئِنْ أَكَلَ مِنْهُ خُورًا غَرَفًا فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ فِي قَوْلِهِمْ يَجِبُ أَوْ كَهُ اوخوړه ترې محرم بل نود ټولويه قول كې په ده څه نشته

شرح - خلاف ١٠ صاحبين ١٠ اوصاحبين ١٠ فرماني چه په ده باندې د استغفار نه سوي بل څه قيمت وغيره واجب نه دي. او كه د محرم د ذبيحي نه بل محرم خوراك او كړلو نو په هغه باندې په اتفاق سره هيڅ واجب نه دي.

هَذَا أَنَّ هَذِهِ مِيتَةٌ فَلَا يَلْزَمُهُ بِأَكْلِهَا إِلَّا الْإِسْتِغْفَارُ صَاحِبِينَ ١٠ دليل دادي چې دا ذبيحه بوك ده نو نه دي لازم په خوراك ددي مگر استغفار وَصَارَ كَمَا إِذَا أَكَلَهُ خُورًا غَرَفًا أَوْ دَاسِي شَوْهَ لَكِهِ چې دده نه بغير نې بل محرم اوخوړي

دليل صاحبين ١٠ دصاحبينو ١٠ دليل دا دي چه دمحرم ذبيحه بوك ده اود مرداري په خوراك باندې د استغفار اوتوبې نه سوي بل څه نه واجبيږي. نودغه ډول په ده باندې هم څه نه واجبيږي. اودا داسې شوه. لكه

١٠ القول الرابع هو هذا قول أبي حنيفة رَحِمَهُ اللَّهُ كَذَا فِي الْمَبْسُوطِ (١٠٠٣) وشرح الوقاية (٢٨٢١١) والناظر خاتبة (٤٨٥١٢) والهندية (٢٥١١١) نقلًا عن القول الرابع (٢٣٤١١) -

چې د ذابح محرم نه سوي بل محرم ددې مرداري نه خوراك او كړلو نوبه هغه صورت كي پرې د استغفار نه سوي بل څه نه واچيږي. دغه ډول به په دې صورت كي هم چې ذبح كونكي محرم د خپلې ذبيحي نه خوراك او كړي

وَأَمَّا حَبِيبَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ حُرْمَتَهُ بِأَعْتِبَارِ كَوْنِهِ مِمَّنْ كَرَّمَ اللَّهُ وَجْهَهُ أَبُو حَنِيفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَلِيلُ دَادِي چې ددې ذبيحي حرمت ددې مرداري په اعتبار سره دي لكه چې موږ ذكر كړي دي وَأَعْتِبَارِ أَنَّهُ مَحْظُورٌ أَخْرَاجُهُ أَوْدَهُ مَحْظُورِ أَحْرَامٍ كَيْدَلُو بِه اعتبار سره دي لِأَنَّ إِخْرَاجَهُ هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الصَّيْدَ عَنْ الْحَبْلِيَّةِ ځكه چې دده احرام بنسبت له دحلالي نه والذابح عَنْ الْأَهْلِيَّةِ فِي حَقِّ الدَّكَاءِ ذَبْحُ كَوْنِ لَرِه داهليت نه ويستلي دي. او د ذبيحي د پاكيدو په حق كي اَصَارَتْ حُرْمَةُ النَّسَائِلِ بِقِيَّةِ النَّسَائِلِ مَصَافَةً إِلَى إِخْرَاجِهِ نَوْدُ خوراك حرام كيدل په دې واسطه دده احرام اړخ نه منسوب شو

توضیح:- دلیل ابی حنیفه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دامام ابوحنیفه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دلیل دا دي. چه دمحرّم ذبیحه د دوو وجوہاتو د کبله حرامه ده. یو خوددې امله چې دده ذبیحه توك ده. لکه څنگه چې وړاندې ذکر اوشو. او بل د دې امله چې دا ذبیحه د احرام د ممنوعاتو څخې ده. ځکه چې دده احرام بنسبت له ذبح کولو د محلیت نه اووېستلو دغه ډول محرم نه د ذبح کولو د اهلیت نه اووېستلو. نو ددې وجوہاتو د کبله د حرمت نسبت احرام ته کیږي. نو ثابته شوه چه دمحرّم د خپلې ذبیحي نه خوراك کول د احرام د ممنوعاتو څخې دي. او د احرام په ممنوعاتو كي د یوه اړتکاب سره جزاء واچيږي نو ځکه به په ده باندې د هغه غوښې ضمان واچيږي کومه چې ده په حالت د احرام كي خورلي وي.

بِخِلَافِ خَيْرِ آخِرِ الْأَنْ تَنَاقُضُ لَيْسَ مِنْ مَحْظُورَاتِ إِخْرَاجِهِ بِه خلاف تفسیر آخر الان تناقض ليس من محظورات اخراجه په خلاف دبل محرم نه ځکه چې خورل دده داحرام دمحظوراتو څخې نه دي

توضیح:- الجواب عن القياس پاتې شوه بل محرم د دې مرداري نه خوراك کول. نو چونکه د هغه خوراك د هغه د احرام د ممنوعاتو څخې نه دي. نو ځکه به په هغه ضمان هم نه واچيږي.

د حلال د ذبح شوي بنسبت د محرم لپاره خوراك

وَلَا تَأْسَ بِأَنْ يَأْكُلَ النُّحْرُ لَحْمَ صَيْدٍ اصْطَادَ حَلَالٍ وَذَبَحَهُ هغې بنسبت چې كړې وي حلال او هغه نه ذبحه كړې وي اِذَا لَمْ يَذْكُرْ النُّحْرُ عَلَيْهِ وَلَا أَمْرًا بِصَيْدٍ كله چې نه وي خودلي ورته محرم او نه ئې ورته دبنسبت حكم كړې وي

هل اللحم؟ هېڅ حرج نشته اصطاد، اصطیاداً بنسبت کول (۲) لم يدل، دل، دلالة (ن) لار خودنه کول توضیح:- المذهبان في وجوب الضمان باكل صيد غير المحرم مسئله دا ده. (۱) که غیر محرم کس بنسبت او کړلو او هغه نه ذبح کړلو او بیا نه په محرم باندې او خورلو. نوبه محرم باندې څه ضمان نه واچيږي. خو په دې شرط چې نه ورته محرم دلالت کړي وي. اونه ئې ورته حکم کړې وي

خِلَافًا لِمَا لِكِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِذَا اصْطَادَ لِأَجْلِ النُّحْرِ بِه خلاف لپاره بنسبت كړې وي لَوْ قَوْلُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَأْسَ بِأَنْ يَأْكُلَ النُّحْرُ لَحْمَ صَيْدٍ مَا لَمْ يَصِدْهُ أَوْ يَصْدَلَهُ (۱) دده دليل دا قول د نبی دي چې څه بلك نشته دمحرّم دبنسبت په غوښه خورولو كېنې په دې شرط چې ده بنسبت نه وي كړې اونه ده لره شوې وي.

(۱) من جابر بن عبدالله رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أخرجه أبو داود في المناسك باب ۴۰ رقم ۱۸۵۱ والترمذي في الحج باب ۲۵ رقم ۸۴۶ والنسائي في المناسك باب (۸).

توضیح:- امام مالك رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فرماني كه غير محرم به دي اراده بنسبت او كړلو چه دا به په محرم باندې خورم او محرم د هغې نه خوراك او كړلو نوبه دي صورت كي به محرم باندې دخورلي شوي غوښې ضمان واجب دي برابره ده كه محرم ورته د بنسبت حكم كړې وي او كه نه

لَدَلِيلِ مَالِكِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دامام مالك رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دليل هغه حديث دي چه په هغې كي فرماني به محرم باندې د هغه بنسبت په غوښه كي څه بلك نشته چه نه بنسبت كړې وي اونه دده لپاره بنسبت شوي وي كورنۍ ددې حديث نه معلومه شوه. چه كوم بنسبت محرم لپاره شوي وي. دده لپاره د هغې خوراك هم جائز نه دي

وَلَكِنَّا نَأْتِي (أَنَّ الصَّحَابَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ تَذَكَّرُوا لَحْمَ الصَّيْدِ فِي حَقِّ النُّحْرِ أَوْ زَمُونَهُ دَلِيلُ هغه دي چې روايت دي دصحابه كرامو څخه چې مذاكره ئې كوله دبنسبت په حق د محرم كي اَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَأْسَ بِه (۱) نو نبی رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وويل په دې كېنې هېڅ بلك نشته.

توضیح:- دليل الاحصاف رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ زموږ دليل دا دي چه يو ځل صحابه كرامو د هغه بنسبت په دې كي بحث پس شو. كوم چې د محرم لپاره شوي وي. په دې كي د صحابو آوازونه اوچت شول نبی په خپله حجره مباركه كي په خوب ویده (اوده) وو. نو بيدار شو. او بېرته راووتلو. پوښتنه ئې او كړلو. چه تاسو په څه كي بحث كوئ. صحابو ورته ټوله واقعه بيان كړه. نو نبی رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ او فرمائيل. لَا تَأْسَ بِه يعني دې په خوراك كي څه بلك نشته.

وَالْأَمْرُ فَمَا نَوِي لَمْ تَمْلِكْ فَيَحْتَلْ عَلَى أَنْ يُهْدَى إِلَيْهِ الصَّيْدُ دُونَ النُّحْرِ أَوْ لَمْ يَهْدَ فِي حَقِّ كُوم چې امام مالك صاحب روايت كړې دي لَمْ تَمْلِكْ دي نو محمول كولي به شي په دې چې محرم ته بنسبت هديه شي نه چې غوښه ومانه أَنْ يَصَادَ بِأَمْرٍ يَأْتِي معنی داده چې بنسبت دده په حكم اوشي

توضیح:- الجواب عن مستدل مالك رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دامام مالك رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ چه كوم حديث په استدلال كي پيش كړي دي (۱) نوبه هغې كي هَلَاكُ د تملك لپاره دي. نوبه دې صورت كي د هغې مطلب دا شو چه د محرم لپاره د داسې بنسبت په غوښه خورلو كي څه بلك نشته چه نه ده په خپله بنسبت كړې وي اونه دده لپاره بنسبت شوي وي. اولامې شوي نه دي. چه محرم د هغې مالك جوړ كړې شي. يعني كه غير محرم بنسبت او كړلو. او ژوندې هغه بنسبت محرم ملكيت او گرځوي. نوبه دې صورت كي چونكه د بنسبت دده په ملكيت كي وتلې ده نو ده لپاره د هغې خوراك جائز نه دي. البته كه ده ته غوښه وركړي. نوبه ده د هغې د غوښې د قيمت څه ضمان نشته. (۲) يا ددې حديث مطلب دا دي. چه بنسبت محرم په حكم سره نه وي شوي. كه د محرم په حكم سره شوي وي نو بيا هم د محرم لپاره د هغې خوراك جائز نه دي ددې دواړو تاويلونو نه روسته دغه حديث د امام مالك رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مستدل نشي پاتې كيدې.

لَمْ يَهْدَ عَدَمُ الدَّلَالَةِ، وَهَذَا تَنْصِيصٌ عَلَى أَنَّ الدَّلَالَهَ حُرْمَةٌ بَيِّنَةٌ دَلَالَتُ نَه كُولُ ئې شرط كړې دي كوم چې په دې تنصيص دي چې دلالت حراموونكي دي قَالُوا: فِيهِ رَوَايَتَانِ عَلِمَانُ وَتَيْلِي دې چې په دې كي دوي (اوده) صورتونه دي، وَوَجْهَ الْحُرْمَةِ حَدِيثُ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ وَقَدْ ذَكَرْنَا أَوْ وَجْهَ دحرمت حديث دابو قتاده رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دې كوم چې موږ ذكر كړو.

توضیح:- الرويتان في حكم الدلالة على الصيد صاحب هدايه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فرماني چه امام قدوري رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دلالت نه كولو شرط لگولې دي ددې نه دا معلومېږي كه محرم غير محرم ته د بنسبت كولو دلالت كړې وي نوبه دي صورت كي د محرم لپاره د هغه بنسبت خوراك جائز نه دي خومتاخرينو مشايخو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ فرمائيلي دي چه د

(۱) من انظر ملحة بن عبيد الله رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أخرجه محمد في كتاب الآثار كذا في نصب الرأية (۱۷۲/۳).

دلايت په صورت كي دوي ادوه روايتونه دي ① يوروايت كي د محرم لپاره دهغي غوښه خوړل حرام دي دا روايت دامام طحاوي رحمه الله دي ② او په دوهم روايت كي ورله دهغه ښكار خوراك جائز دي دا روايت ابو عبد الله جرجاني رحمه الله دي د حرمت د روايت دليل د حضرت ابو قتاده حديث دي. ملاهل اعلم هل دلته من اثره كوم چې ددي باب په اول كي په تفصيل سره تير شوي دي

د غير محرم لپاره د حرم د ښكار ذبح كولو حكم

وَلَوْ سَبَّحْتَ بِمِثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي يَوْمٍ أَثَرَهُ لَكُم بِمِثْقَالِ ذَرَّةٍ مِّنَ الْجَنَّةِ ۖ تِلْكَ حُدُودُ الْحَرَامِ ۖ لَا يُؤْتَىٰ فِيهَا بِلَحْمٍ وَلَا دِمَاجٍ ۚ وَلِأَنَّ فِيهَا لَمَسَاجِدَ لِلْإِسْلَامِ ۚ فَذُكِّرُوا بِهَا ۖ وَالْحَرَامُ أَكْبَرُ ۚ وَلَئِنْ شِئْتُمْ لَنَزَعْنَهَا ۚ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ الْمُشْرِكُونَ فَهُمْ أَكْبَرُ ۚ وَقَدْ جَاءَ فِي الْحَرَامِ نَهْيٌ ۚ وَالْحَرَامُ أَكْبَرُ ۚ وَلَئِنْ شِئْتُمْ لَنَزَعْنَهَا ۚ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ الْمُشْرِكُونَ فَهُمْ أَكْبَرُ ۚ وَقَدْ جَاءَ فِي الْحَرَامِ نَهْيٌ ۚ وَالْحَرَامُ أَكْبَرُ ۚ

دل الله ① صيد ښكار ② ذبحه ③ ذبحه ④ حلالول ⑤ يتصدق ⑥ تصدقا صدقه كول
تريخ: وجوب الضمان على غير المحرم بصيد الحرم ⑦ مسئله دا ده. كه غير محرم د حرم ښكار ذبح كړلو نو په هغه باندې دهغي د قيمت تاوان واجب دي او هغه قيمت به د حرم په فقيرانو باندې صدقه كوي. ځكه چې په حرم كي كوم كس او خاور اوسېږي هغه ته امن ملاو شوي دي اوده چې هغه ذبح كړلو. نو دهغه په امن كي نې ملل راوستلو. توضحان به پرې واجب وي.

لَا تُقْبَلُ الصَّدَقَاتُ فِي الْحَرَمِ ۚ وَلَئِنْ شِئْتُمْ لَنَزَعْنَهَا ۚ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ الْمُشْرِكُونَ فَهُمْ أَكْبَرُ ۚ وَقَدْ جَاءَ فِي الْحَرَامِ نَهْيٌ ۚ وَالْحَرَامُ أَكْبَرُ ۚ

تريخ - دليله ⑧ دليل د نبي ﷺ هغه اوږد حديث دي. په كوم كي چې هغوي فرمائيلي دي د حرم گياه به نشي كت كولي اونه به ددي خناور شړلي اونه غصه كولي شي. وجه د استدلال دا ده. چه هر كله د حرم د خناور تړل او غصه كول حرم دي. نو ذبح خو به نې په درجه اولي سره جرم وي. نو ددي د حرمت باوجود كه غير محرم كس د حرم خناور ذبح كړلو نو د حرم د تقدس او احترام د امله به په هغه باندې دهغي قيمت واجب وي. او هغه به د حرم په فقيرانو باندې صدقه كولي شي.

السؤال ⑨ په دي باندې يوسوال دا كېداي شي چه ښكار لكه څنگه چې د حرم د امله مستحق داس باندې دوي ادوه احرام د امله هم مستحق د امن دي. نو كه يوم جرم د حرم ښكار قتل كړي. پكارده چې په ده د وجې حالاتكه داسې نه ده ځكه چې په ده باندې يوه كفاره لازميږي.

الجواب ⑩ ددي خواب دا دي. چه د احرام تقدس زيات قوي دي په نسبت سره د حرم تقدس ته. هم دا وجه ده چې په محرم باندې د حرم او غير محرم دواړو ښكار حرام دي نو هر كله چې د احرام تقدس زيات قوي او د حرم دهغي په نسبت ضعيف. نو د حرم تقدس د احرام تابع شو. او په ده باندې يوه كفاره هم د دي په وجه لازميږي.

لَا تُقْبَلُ الصَّدَقَاتُ فِي الْحَرَمِ ۚ وَلَئِنْ شِئْتُمْ لَنَزَعْنَهَا ۚ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ الْمُشْرِكُونَ فَهُمْ أَكْبَرُ ۚ وَقَدْ جَاءَ فِي الْحَرَامِ نَهْيٌ ۚ وَالْحَرَامُ أَكْبَرُ ۚ

تريخ - صاحب د قدوري رحمه الله فرماني كه غير محرم د حرم ښكار قتل كړلو. نو په هغه باندې دهغي قيمت

① من حديث أبي هريرة أخرجه البخاري في العلم باب ٣٩ رقم ١١٢ ومسلم في الحج رقم ٤٤٧ وأبو داود في المناسك باب ٨٩ رقم ٢٠١٧ والسنن في المناسك باب ١٢٠ رقم ٢٤٩٢ وابن ماجه في المناسك ١٠٣ رقم ٣١٠٦ والدارمي في البيوع باب ٦٠ وأحمد في المسند (٢٣٨/٢) -

واجبېږي. اود هغي په بدله كي كه دي روزې نيسي. نو هغه نه كافي كيږي لكه څنگه چې د محرم لپاره د قيمت په ځاني روزې نيول كافي كيږي. نو دده حكم هغه شان نه دي. ① دليله ② دليل دا دي چه د ښكار قيمت يو تاوان او كفاره ده. نو ځكه دا د مالي تاوان سره مشابه شو او مالي تاوان كه څوك په روزه نيولوسره ادا كوي نو نه ادا كيږي مالي تاوان هم په مال سره ادا كيږي. د مال نه بغير په بل بل څه نه ادا كيږي.

وَلَوْ سَبَّحْتَ بِمِثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي يَوْمٍ أَثَرَهُ لَكُم بِمِثْقَالِ ذَرَّةٍ مِّنَ الْجَنَّةِ ۖ تِلْكَ حُدُودُ الْحَرَامِ ۖ لَا يُؤْتَىٰ فِيهَا بِلَحْمٍ وَلَا دِمَاجٍ ۚ وَلِأَنَّ فِيهَا لَمَسَاجِدَ لِلْإِسْلَامِ ۚ فَذُكِّرُوا بِهَا ۖ وَالْحَرَامُ أَكْبَرُ ۚ وَلَئِنْ شِئْتُمْ لَنَزَعْنَهَا ۚ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ الْمُشْرِكُونَ فَهُمْ أَكْبَرُ ۚ وَقَدْ جَاءَ فِي الْحَرَامِ نَهْيٌ ۚ وَالْحَرَامُ أَكْبَرُ ۚ

تريخ - وجه د تويير په مينځ ددي كه چې د محرم لپاره د ښكار په جزاء كي د قيمت په ځاني روزې نيول جائز دي اود غير محرم لپاره د حرم د ښكار په جزاء كي روزې نيول جائزه دي ځكه چې په محرم باندې جزاء د هغه فعل په وجه واجبېږي د كوم ارتكاب جي ده په حالت د احرام كي كړي دي او په غير محرم باندې جزاء ددي امله لازميږي. چه ده د محل يعني د ښكار نه د امنيت وصف زائله كړي. او روزه د فعل جزاء جوړيږي شي. خود محل جزاء نشي جوړيږي ددي امله د محرم لپاره د حرم د ښكار په صورت كي روزه كافي كيږي. خود غير محرم لپاره نه كافي كيږي.

وَقَالَ زُفَرٌ: يُجْزَى بِهِ الصَّوْمُ أَعْتَبَارًا بِمَا وَجَبَ عَلَى الْمُحْرِمِ ۖ إِمَامُ زُفَرٍ فَرَمَانِي چې روزه به كافي شي د امله د قياس ددي په هغه چې په محرم واجبېږي. وَالْفَرْقُ قَدْ ذُكِّرْنَا ۖ وَتَوَسَّرَ نِي مَوْذِرٌ ذَكَرَ كَرِي دې.

تريخ: امام زفر رحمه الله فرماني چې د حرم د ښكار د قتلولو په بدله كي هم روزه نيول جائز ده لكه څنگه چې د محرم لپاره د ښكار د قتل په صورت كي جائز دي هم دا د امام شافعي امام مالك او امام احمد رحمه الله قول دي وجه د تويير موندل كړل.

وَهَلْ يُجْزَى الْهَدْيُ أَفْقِيَّةً بِإِقْسَانٍ ۖ أَوْ آيَا هَدَىٰ بِهِ هَم كَافِي وَي په دي كي دوي ادوه روايتونه دي

تريخ - الروايتان في ذبح الهدى في الكفارة ① پاتې شوه دا خبره كه غير محرم د حرم ښكار د قتل كړلو په وجه كه د هدي حيوان (خاروي) ذبح كړلو. نو دا جائزه نه كه نه؟ نو په دي اړه كي دوي ادوه روايتونه دي. يود جواز او بل د عدم جواز.

د بهرنه حرم ته د ښكار اوږدولو حكم

وَمَنْ دَخَلَ الْحَرَمَ بِصَيْدٍ فَقَلْبُهُ أَنْ يَرْسِلَهُ فِيهِ إِذَا كَانَ فِي يَدِهِ ۖ وَخُوك چې داخل شو حرم ته د ښكار سره نو په ده واجب دي چې په حرم كي دغه پرېږدي كله جي نې په لاس كي وي.

دل الله ① دخله دخولا ② دا خليلد ③ ان يوسله ④ اوسل اوسالا: پريښول

تريخ - المذهبان في الصيد المدخول به الحرم ⑤ مسئله دا ده. ① كه يو كس كه محرم وي او كه غير محرم وي. حرم ته د بهرنه څه ښكار داخل كړي. نو كه په حرم كي دده په لاس كي هغه وي دهغي پريښول په ده باندې واجب دي

خِلَافًا لِشَافِعِي رَحِمَهُ اللَّهُ فَإِنَّهُ يَقُولُ: حَقُّ الشَّرْعِ لَا يَطْهَرُ فِي مَلُوكِ الْعَبْدِ بِحَاجَةِ الْعَبْدِ ۖ وَخِلَافَ دَامَام شَافِعِي صَاحِبِ نَه ځكه چې دي فرماني چې حق د شرع نه ظهريږي د بنده په مملوك څيز كي دبنده د احتياج په وجه.

تريخ: - او امام شافعي رحمه الله فرماني چه په ده باندې ددي خوشي كول واجب نه دي. ② دليل الشافعي رحمه الله ③ امام شافعي رحمه الله دليل دا دي چه كوم څيز ښكار دده په لاس كي وي نو هغه دده

د اهرام نه وړاندې ښكار نيول او يا د بل غير محرم دغه ښكار پرېښودل

اِنَّ اَصَابَ خَلَالَ صَبَدِ الْاَحْرَامِ كَهَ حَلَالٍ ښكار حاصل كړو بيا ئې احرام او تر لږه قازگه من ښكار پرېښودل
عَنْ أَبِي حَبِيْبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بَا جَا دده دلاس نه هغه ښكار خلاص كړو نو ضامن به وي. په نزد دامام ابو حنيفه صاحب

هل الله ۱) اصابه اصابه حاصلول، موندل ۲) يضمن، ضمانت ضامن كيدل

تريح - مسئله ۱۵ ده كه يو كس ښكار او نيولو او بيا ئې احرام او تر لږه بيا بل كس دده نه هغه ښكار واخستلو او هغه ئې رسولو ۱) نو دامام ابو حنيفه رضى الله عنه به نيز دغه پرېځودونكي د هغې د قيمت ضامن دي

وَقَالَ لَا يَفْتَنُ ۱) لَانَّ التَّوْبَةَ اَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ نَاوَعْنُ الْمُنْكَرِ ۲) فرماني چې ضامن به نه وي ځكه چې ارادووكي امر بالمعروف او نهى عن المنكر كوونكي دي ۳) مَسْأَلَةُ الْمُخَيَّنِينَ مِنْ سَبِيلِ اَوْبِه بېكوبندي څه الزام نشته.

هل الله ۱) محسنين نيكو كار ۲) سبيل لار

تريح - او صاحبين فرماني چې دې به ضامن نه وي.

۱) د صاحبينو د دليل دا دي چې دا پرېځودونكي امر بالمعروف او نهى عن المنكر كوونكي دي او امر بالمعروف او نهى عن المنكر كه قدرت وي نو واجب دي. چونكه هغه كس د احرام په حالت كې ښكار په لاس كې نيولو او د شريعت خلاف عمل كې اخته وو. نو دده نهى عن المنكر په وجه دده د لاس نه ښكار خلاص كړلو نوبه ده ضامن نشته. ځكه چې دې د نيكي كوونكي دي. او الله تعالى فرمانيلى دي ۱) مَا عَلَى الْمُخَيَّنِينَ مِنْ سَبِيلٍ ۲) يعنى په نيكو كاروباندي څه لار نشته. يعنى كوم كسان چې نيك كارونه كوي په هغې باندي نيول او مواخذه نشته نو په دنيا كې به ضامن نه وي او په آخرت كې به پرې عذاب نه وي.

وَلَهُ أَنَّهُ مَلَكَ الصَّبَدِ بِالْأَخِيذِ مَلِكًا اَعْتَرَفَ مَا قَلَّ يَنْظُرُ اَحْزَامُهُ بِاَحْرَامِهِ دامام صاحب دليل دادي چې ښكار نيونوكي په ملك محترم سره ددې مالك شوې دي نو ددې احترام په احرام سره نه باطلېږي وَقَدْ اُلْفَقَ التَّوْبَةُ قِيَمَتُهُ او حال دادي چې راوړوكي دې دې لره هلاك كړو نو ضامن دي

تريح - دليل الهي حيفه ۱) رضى الله عنه دامام ابو حنيفه رضى الله عنه دليل دا دي چې دې كس په حالت د حلالوالى كې سكر كړي وو او په هغې باندي ددې ملك محترم راغلې وو نو د هغه ملك محترم به د احرام په وجه نه باطلېږي او په اتفاق سره د احرام نه روسته هم هغه دده په ملكيت كې موجود دي او كوم كس چې هغه پرېښولو نودده ملك محترم ئې ضامن كړلو اودا قانون دي چې د چا مملوك خيز څوك ضامن كړي نو په هغه صبه كوونكي ضامن وي

خلاف ما اذا احدث في حالة الإحرام به هغې نه چې ښكار په حالت د احرام كې او نيسي ۱) لَانَّهُ لَمْ يَمْلِكْ خَك

حى ددې مالك شو

تريح - حكم احد الصيدي الاحرام ۱) په خلاف د هغه صورت چې دې په حالت د احرام كې ښكار او نيسي ځكه چې په حالت د احرام كې په ښكار باندي دده ملكيت نه راځي. او چه دې دهغې مالك نشو. نو په پرېځودونكي باندي به ضمان هم نه وي ځكه چې هغه د محرم خيزنه دي ضامن كړي.

وَالْوَجْهُ عَلَيْهِ تَرَكَ التَّعَرُّضَ اوبه ده واجب دي ترك د تعرض. وَمَعْنَاهُ ذَلِكَ بَأَن يَخْلِيَهُ فِي يَتِيهِ او كومه چې داسې هم

القول الرابع هو هذا قول صاحبين كذا فى رد المحتار (۲/۲۴۱) والبحر (۳/۷۵) نقلاً عن القول الرابع (۱/۲۳۵)

مسئله ده چې په خپل كور كښې پرېږدي، فَإِذَا أَقْطَعَهُ يَدَهُ عَنْهُ كَانَ مُتَقَيِّمًا توكله چې ده د محرم قبضه منقطع كړه يودې ظالم شو

تريح - السؤال ۱) په ۱) الوالوجب عليه ترك التعرض ۲) سره د يو سوال خواب دي سوال دا دي چې موږ دا مو چه د احرام نه وړاندې چې ده ښكار او نيولو. نو دې د هغې مالك شو خود احرام تر لږه روسته د ترك تعرض د ملك په ده باندي د هغې پرېښول ضروري وو. حالانكه ده په خپله د خپل ملك نه وو ريستلې بلكه بل كس دده د ملك نه اويستلو نوبه دي صورت كې پكار ده چې ضامن په دي پرېځودونكي واجب وي. ځكه چې كوم كار په محرم باندي لازم وو. هغه كار ده او كړلو.

۱) جواب ۱) ددې خواب دا دي چې په محرم باندي په احرام كې ښكار ته تعرض كول منع وو. د خپل ملك نه د ښكار ويستل واجب نه وو. او ترك تعرض ددې باوجود هم كيداى شو. چه ښكار دده په ملك كې وو. (مثلاً په كور يا بند خانې كې ئې پرېښولي (پرېځودې) وي. اودده په ملك كې وي) خو چه هر كله يو كس ددې ښكار نه دده ملكيت ختم كړلو. نو هغه تعدى او كړله. او چه څوك تعدى (زياتي) او كړي. په هغه ضامن واجبېږي. نو ځكه به په ده ضامن لازم وي.

وَبَطْنَةُ الْاِخْتِلَافِ فِي كَسْرِ الْعَاقِبَةِ اوددې نظير هغه اختلاف دي كوم چې دلهو لعب د سامان په ماتولو كې دي.

تريح - نظيره ۱) ددې نظير دا دي كه يو كس د بل چا د لهو لعب او لوبو سامان مات كړل نو په دي ماتونكي باندي د صاحبينو د دليل په نيزد هغې سامان تاوان لازم دي. البته دا ده چه د آله وغيره په حساب به ضامن نه وي. بلكه د تراشلى شوى لرگى په حساب سره به ضامن وي.

د محرم د لاسه د ښكار خلاصونكي باندي د ضمان مسئله

وَأَنَّ أَصَابَ عُزْرَةَ صَبَدِ قَارِسْكَ مِنْ يَدِهِ غَيْرَةَ لَأَعْمَانَ عَلَيْهِ بِالِاتِّفَاقِ كله چې محرم ښكار او موندلو اودده دلاس نه چ ازاد كړو نو په هغه تاوان نشته په اتفاق سره

تريح - عدم الضمان على متلف الصيد من يد المحرم ۱) مسئله دا ده. كه محرم ښكار او نيولو او يوبل كس دده دلاس نه هغه خلاص كړلو. نو په اتفاق سره په هغه خلاصونكي باندي ضمان نشته.

لَا لَهُ لَمْ يَمْلِكْ بِالْأَخِيذِ ځكه چې محرم دده په نيولو سره نه دي مالك شوي، فَإِنَّ الصَّبَدَ لَمْ يَمْلِكْ فِي حَقِّ التَّحْرِيمِ لِقَوْلِهِ تَعَالَى {وَحَرِّمْنَا عَلَيْكُمُ صَبَدَ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرَمًا} فَصَارَ كَمَا إِذَا اشْتَرَى الْخَمْرَ ځكه چې د محرم په حق كې ښكار په ملك كې د راتلو محل شوې ندي په دليل د الله تعالى قول دي چې حرام شوې دي په تاسو داو چې ښكار ترخوچه په احرام كې ئې نو داسې شوه لكه مسلمان چې شراب واخلي.

حل للغة ۱) تملكه ملكيت ۲) اشتري، اشتراء: اخستل

تريح - دليله ۱) ځكه چې په حالت د احرام كې ښكار په نيولو محرم دهغې مالك نه جوړېږي. ځكه چې الله تعالى فرماني {وَحَرِّمْنَا عَلَيْكُمُ صَبَدَ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرَمًا} دا داسې شوه لكه چې يو مسلمان شراب واخستل نو په اخستلو سره دي دهغې مالك نه جوړېږي نو كه يو كس دغه شراب تونې كړلو نو په هغه به ضمان نه وي ځكه چې شراب لذاته حرام دي. نو دغه ډول د محرم لپاره ښكار هم حرام لذاته دي.

د محرم په لاس كې ښكار د بل محرم د لاسه قتل كيدلو حكم

وَأَنَّ قَتْلَهُ غَيْرَ مَا خَرَفِي يَدِهِ او كه د محرم په لاس كې ښكار قتل كړو قَتْلُ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا حَرَامٌ نو پيدوي كې په هريو باندي جزاء لازم ده

حل للغة ۱) قتله، قتل، قتلان: قتل كول

تريح - وجوب الجزاء على المحرم الاخذ والقاتل ۱) كه محرم په لاس كې ښكار نيولي وي. او بل محرم دهغه د

لاس ښکار قتل کړلو نوبه دې دواړو باندې پوره جزاء واجب ده.

کتاب الحج

لَا تَجِدُ مَقْرَضَ بِلْمِ الْأَمِينِ خُكَةً چې ښوونکې ښکار دده دامن ختمولو په بناء تعرض کونکې دې
وَالْقَاتِلُ مَقْرَضٌ لِدَيْكَ وَ قَاتِلُ دې مقرر کونکې په ځانې پاتې کونکې دې. وَالْمَقْرَضُ كَالْإِئْتِذَا فِيهِ خُكٌ
الْمَقْرَضُ وَ تَقَرُّرُ يَشَانِ د ابتداء دې په حق دتاوان کي.

تشریح - دبله دبل دا دې چه کوم محرم ښکار اونیولو. نو هغه په حالت د احرام کي سکار ته تعرض وکړلو
اوپه حالت د احرام کي ښکار ته تعرض کولو د احرام په ممنوعاتو کي دې اودا قاعده ده چه د احرام په
ممنوعاتو کي د یو ارتکاب سبب د وجوب جزاء دې. نو په ده باندې خکه جزاء واجب ده اوپه قاتل محرم باندې
خکه و. چه ده په قتلولو سره تعرض محکم کړلو. خکه که ده قتل کړي نه وو نو کیدای شي چه د
سکار په پریځودو سره تعرض ختم شوې وو. خو چه ده قتل کړلو. نو د تعرض ختمیدوې ممکن نه شي
کړلو او تعرض محقق شو اود ضمان د وجوب په حق کي تحقق پشان د اول ځل تعرض کولو پشان دې یسره
سکار کولو کي هم سکار به د عرض کونکي پشان شو او ښکار ته په تعرض کونکي جزاء واجب ده دغه ډول
به په چا هم واجب وي. چا چه دغه تعرض یقیني کړلو.

كَتُوبُ الطَّلَاقِ قَبْلَ الدُّخُولِ إِذَا زَهَّوَالَكُ گواهان د طلاق چي مخکي د دخول د خپلې گواهي نه رجوع اوکړي

تشریح - بطوره ددې نظیر دا دې چه هندي په خپل خاوند باندې د طلاق بعد الدخول په سبب د پوره مهر
دعوی اوکړله. او خاوند نه د دخول نه انکار اوکړلو. اوپه خپله خبره نه دوي اوده گواهان قائم کړل. ددې نه
روسته دغه دوو گواهانو د خپلې گواهي نه رجوع اوکړله. نو په دې صورت کي به دغه گواهان د هغه نیم مهر
صامس وي دکوم به چې هنده د دوی د گواهي په وجه محرومه شوې وه. اوس د دوی گواهي اگر چه د خاوند
انکار نه روسته وه. خو په ضامن کیدو کي به د ابتداء ظلم پشان وي. دغه ډول قتل کونکي محرم لکه چې د
ابتداء نه ظالم دي. او د خپل ظلم په وجه ضامن دي

وَيُزَاحُ الْأَمْرُ عَلَى الْقَاتِلِ أَوْ نِيَّوْنِكِي به په وژونکي باندې رجوع کوي.

الْمُهْجَانُ فِي رَجُوعِ رَدِّ الْقِيَمَةِ إِلَى الْمَانِدِ صاحب دقدوری رحمه فرماني. چې ښکار نیونکي چې کوم تاوان
ورکړي دې هغه به د قتل کونکي نه واپس خلی

وَقَالَ زَوْجٌ لَا يَزِيحُ إِلَّا أَنْ لَا يَزِيحَ إِلَّا أَنْ لَا يَزِيحَ عَلَى غَيْرِهِ أَمَامَ زَوْجٍ فَرَمَانِي چې رجوع نشي کولې خکه چې
نیوونکي خو خپل حرکت کښي ماحوذ دې نود غیر نه شي واپس نشي اخستلي.

تشریح - او ادم زفر رحمه فرماني چه ښکار نیونکي نه واپس نشي اخستلي هم دا د صاحبینو قول دې
د ادلیله د امام زفر رحمه دلیل دا دې چه د ښکار نیونکي په خپل تعرض سره ماحوذ دې نود بل څه
نست ولی اخلی

وَلَا تَنْتَهِ الْأَمْرُ بِمَنْ يَتَّبِعُ الْفَقْرَانِ عِنْدَ الْإِصَالِ الْهَلَاكِ بِيَوْمٍ دلیل دادې چې نیول د ضمان سبب هغه وخت دی
کله چې ددې سره هلاکت متصل وي قَبُولُ الْقَتْلِ هَلْ فَعَلَ الْأَمْرُ عِنْدَ نَوَقَاتِلِ دقتل په ذریعه د نیوونکي فعل لره
عَلْتُ حَوْرُ كَرُو قَتْلُ كُونُ فِي مَقْضٍ مَبَاهِقَةٍ عِنْدَ نَوَدَا عِلْتُ دعلت دار تکاب په معنی کي شو نو دتاوان الْفَقْرَانِ
فَقْرَانِ الْفَقْرَانِ غَيْرِ اوستل به په قتل باندې وي.

تشریح - دلسل ایضیه رحمه زموږ د دلیل دا دې چه د ښکار نیونکي باندې صرف په نیولو باندې جزاء به
وحسری ترخوچه هغه نه شي سره هلاکت یو ځانې شوې نه وي. اوپه دې صورت کي د نیوونکي محرم د اړه
هلاکت به دې واقع شوې بلکه دوهم محرم د هغې قاتل دې او قاتل محرم دا نیوونکي محرم د قتل لپاره
ذریعه وعلت حور کړلو اواصل هلاکت نه په خپله اوکړلو. لکه چې قاتل د صید د علت العت مرتکب
شو خکه چې دغه د قتل کولو په وجه ښکار سبب د ضمان شو. که هغه قتل نه کولو. نو صرف نیول به سبب

دوهم توك

کتاب الحج

و حوب صحن نه وو نو خکه به تاوان هم قاتل اړخ ته رجوع کوي. یعنی کوم تاوان چې نیونکي ورکړي وی هغه
به د قتل نه اخلی

د حرم د گیاه یا ووني کت کولو حکم

قُرْآنُ قَطْعِ حَشِيشٍ الْحَرَمِ أَوْ شَجَرَةٍ لَيْسَتْ بِمَمْلُوكَةٍ که د حرم واینه نه پرېکړو یا داسې ونه چې دچ ملک نه وه وَهُوَ مَالٌ
لَيْسَ لِلنَّاسِ فَعَلَيْهِ قِيَمَتُهُ. وهغه ددې سې ډول نه وه چې څوک نه کړی نه نویده نه قيمت واجب دې. إِلَّا بِإِجَافٍ
مَنْهُ لَخَوَ بِهِ دې کي چې کومه اوچه شوی وی

حل القصة ① حشيش: واینه ② ينبته: راتوکول ③ جف: اوچیدل
تشریح - وجوب القيمة بقطع الحشيش والشجر که چا د حرم گیاه یا هغه وونه چې څوک نه کړی بلکه په
خپله راتوکيږي. کت کړله. نو په ده به د هغې د قيمت واجب وي. البته دا ده. که هغه گیاه یا وونه اوچه شوي
وي. نو بیا د هغې په کت کولو کي قيمت نه واجبيږي.

لَا تَحْرُمُهَا لَيْسَتْ بِسَبَبِ الْحَرَمِ خکه چې ددوی حرمت د حرم په سبب سره ثبت دې، قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالسَّلَامُ لَا يَخْتَلِي
غُلَاهَا وَلَا يَقْتَضِي شَوْكُهَا ① نبي فرماتیلی دی چې د حرم دمکي شنه واینه به نه شي پرېکولي اونه به ازغې
شو کوي

حل القصة ① يختلي: پرېکول
تشریح - هلیله د دلیل دا دې چه کومه گیاه یا وونه په حرم کي وي. نو د حرم د حرمت د امله د هغې حرمت ثابت
شو. خکه چې د الله تعالی رسول الله فرماتیلی دی نه به شي کت کولې شنه گیاه ددې اونه به ددې غني
ماتولي شي. هَلَا الْخَلَاءُ شَنِی گیاه ته وائی.

وَلَا يَكُونُ لِلصَّوْمِ فِي هَذِهِ الْقِيَمَةِ مَذْخَلٌ اوپه دې قيمت کي به دروژي څه دخل نه وي. لِأَنَّ حُرْمَةَ تَنَاقُلِهَا بِسَبَبِ الْحَرَمِ لَا
بِسَبَبِ الْأَحْرَامِ خکه چې پده دلاس اچولو حرمت د حرم په سبب سره دې نه چې د احرام په سبب فَكَانَ مِنْ
فُتْمَانِ الْحَالِ عَلَى مَا يَتَّبِعُونَ مِنْجمله دمحل دتاوان ځنی شو لکه چې مود بیان کړی دی وَتَقْتَضِي قِيَمَتِهِ
عَلَى الْفُقَرَاءِ وقيمت به نه شي په فقيرانو صدقه کړي.

تشریح - عدم جواز الصوم في جزاء قطع النبات صاحب دهدايه رحمه فرماني که د گیاه اود ووني کت کولو په
جزاء کي د قيمت په ځانې روژه نیول غواړي. نور وژه نه کافی کيږي. بلکه قيمت ضروري دې. خکه چې د حرم
د گیاه او ووني حرمت د حرم د امله دې د احرام د امله نه دې نو دا قيمت د محل ضمان شو. د احرام ضمان نه
دې. او وړاندې تیر شوی دی. چه روژه دا صلاحیت لري چې د افعالو جزاء شي. د محل د جزاء کیدو صلاحیت
په کي نشته.

وَلَا إِذَا هَا مَلَكَ كَمَا فِي حَقِّقِ الْعِبَادِ اوکله چې نه شي قيمت ادا کړي نو مالک به نه شي لکه په حقوق العباد کي
چې دی

تشریح - ثبوت ملكية النبات بأداء القيمة صاحب دقدوری رحمه فرماني. چه هر کله ده د گیاه یا د ووني قيمت د
حرم فقیرانو باندې صدقه کړلو نو کومه گیاه یا وونه چې ده کت کړي ده دې د هغې مالک شو لکه په حقوق
العباد کي چې دی مثلاً زيد د عمر نه څه څيز غصب کړلو. او بې قاضي زيد ته د هغې د قيمت ورکاوه حکم

① من حديث أبي هريرة رضي الله عنه أخرجه البخاري في العلم رقم ١٠٩ ومسلم في الحج في الحج رقم ٢٤١٤ وأبو داود في المناسك
رقم ٢٤١٥ وابن ماجه في الدييات رقم ٢٤١٤ وأحمد في مستند المكثرين رقم ٦٩٤٤ والدارمي في البيوع ٢٤٨٧.

او كړلو. او زید عمر ته دهغي قیمت ورکړلو. نو د کوم خیر قیمت چې نې ورکړلو. زید د دهغي مالک شو
د کټ کولونه روسته د خرڅولو حکم

وَيُكْرَهُ بَيْعُهُ بَعْدَ الْقَطْعِ لِأَنَّهُ مَلَكَهُ سَبَبٌ فَتَطَوَّرَ شَرْعًا وَدُفِرَ كَاوَهُ نَهَ رُوسْتَهُ نِي خِرْخُول مَكْرُوه دِي خُكِهِ چې دې نې
پداسې سب سره مالک شوې دې چې کوم شرعاً ممنوع دې قَلَوَاطِلَق لَه فِي بَيْعِهِ تَطَوَّرَ النَّاسُ إِلَى مِثْلِهِ كَه ددې
په بېعه کې مطلق اجازت ورکړې شې نو خلگ به داسې حرکت اړخ ته لار اوباسې ،،، لِأَنَّهُ يَجُوزُ الْبَيْعُ مَعَ الْكِرَاهَةِ
مگر د کراهت سره نې بېعه جائز ده

هل اللغة ① يَكْرَهُ كَرَاهِيًس. ناخوښه، مکرهه گڼل ② محظور: ممنوع ③ تطرق: تطرقاً لار اختیارول، عادت جوړول
تريح - كراهية بيع النواة الموداة قيعتها ④ مسئله كه دحرم دگياه يا د وونې مالک شو. خوددې نه روسته هم ده لره
دهغي خرڅول نه دی جائز ځکه چې دې د دهغي په دې سې سبب سره مالک گرځيدلې دې چه جائزه وو نوکه
ده ته دهغي د خرڅولو اجازت ملاؤ شې. نو خلگو ته به لاره جوړه شې اود حرم په گياهگانو کې به بيا هيو نه
پاتې نشې. ځوکه ددې باوجود نې خرڅ کړلو نو خرڅول نې سره د کراهته جائز شو.

بِخلاف الصيد، والفرق ما تذكرو. په خلاف دښکار اوفرق هغه دې کوم چې موږ بيان کړو.

تريح - عدم حوازي الصيد المملوك بالطريقة غير المشروعة ⑤ مسئله دښکار ددې نه مخالفه ده يعنی که د قيمت
ادا کولو په سبب محرم دهغي مالک جوړ شې. نو هغه ته ددې دخرڅولو اجازت سره د کراهته هم نشته وجه
توپير به انشاء الله وړاندې بيان کړو. ⑥ لا فانظروا إني معكم من المنتظرين ⑦

د خلقو کړنې شوي وونې وونې د کټ کولو حکم

وَالَّذِي يَبْنِيهِ النَّاسُ عَادَةً عَرَفَتُهُ غَيْرَ مُسْتَحَقٍّ لِلْأَمْنِ بِالْإِجْمَاعِ ⑧ انچيز که اوکوم چې خلگ عادتاً کړی دغه موږ په دليل
د جماع سره غير مستحق دامن منلې دې
هل اللغة ① بېته، انېته، ابائاً راتوکول.

تريح - جوار قطع النبات التي يثبت عادة ⑨ کومه گياه يا وونې چې عام طورې خلگ کړی هغه په اجماع سره
مستحق د امن نه دی.

وَلَأَنَّ الْخَوَافَ الْمُنْسُوبَ إِلَى الْخَرْمِ وَالنَّبَاتِ إِلَى عَالِي الْكَمَالِ ⑩ اوځکه چې محرم هغه دې چې حرم نه منسوب وی
او حرم نه کامل نسبت هله دې چې دېل اړخه نه د کاوه نسبت نه وی عِنْدَ عَدَمِ النِّسْبَةِ إِلَى غَيْرِهِ بِالْإِثْبَاتِ اوکوم چې
نشي کړلې عادتاً کله چې هغه لره يو سړي

تريح - دلالة ① ځکه چې د نبي ﷺ د زمانې نه تر نن ورځې پورې خلگ د حرم په مخکه کې گرکونده
کوی او هغه کټ کوی او انکار پرې نه دې شوې. ددې نه معلومېږي چه کومې گياهگانې چې خلگ
کړی دهغي په کټ کولو کې څه باک نشته ② دوهم دليل دا دې. چه دهغي گياه او وونې پرې کول حرام
دی کوم چې حرم اړخ ته منسوب وی. او حرم اړخ ته به هله پوره نسبت کېږي. چه د دهغي په راتوکيدو کې دېل
چې د راتوکو څه عمل نه وی

وَمَا لَا يَثْبُتُ عَادَةً إِذَا لَبَّيْتُهُ إِنْسَانُ الْفَقْ يَثْبُتُ عَادَةً ⑪ اوکړی نودده سره لاحق شو کوم چې عادتاً کړلې شې

هل اللغة ① التحق، التحاقاً ملاویدل، لاحق کیدل
تريح - حكم النبات التي لا يثبت احد ⑫ اوکه يوه گياه يا بوټي داسې وی چه هغه په عامه توگه خلگ نه کړی. خو
يوکس هغه دحرم په مخکه کې اوکړولو. نودا به هغه گياه سره ملحق کېږي. اودهغي حکم به اخلي کوم چې
خلگ کړی او کټ کوی يعنی ددې په کټ کولو کې به قيمت نه وی

د چاپه ملک کې د راختلې بوټي د کټ کولو حکم

وَالَّذِي يَبْنِيهِ فِي مِلْكٍ رَجُلٍ فَلْيَقْطَعْهُ قِيَمَتَانِ ⑬ اوکه دغه پخپله د چاپه ملک کې راوتل نودهغه په پرې کاوه به
قيمه ⑭ يَرْمِيهِ الْخَرْمَ حَقّاً لِلشَّيْءِ ⑮ يوقيمت دحرم د حرمت په وجه په حق دشرع واجب وی ⑯ قِيَمَةُ الْغُرَى فَمَا لَأَنْسَابِكُمْ ⑰ اوېل
قيمت به د مالک لپاره دتاوان وی

هل اللغة ① بنفسه: پخپله ② قاطع: پریکونکي
تريح - وجوب القيمتين بقطع النبات المملوك ⑬ کوم بوټي چې خلگ نه کړی او هغه دچا په مملوکه مخکه کې
رازغون شو نودهغي په کټ کولو کې دوي ادوه ⑭ قيمتونه واجبيږي يو خود شريعت د حق د امله چې احرام
د حرم دی. او دوهم بل ته د تاوان ورکولو په وجه ځکه چې ده دهغه په ملکيت کې تصرف کړې دې او هغه نې
ضام کړې دې.

كَالصيد المملوك في الحرمة لکه په حرم کې ښکار

التريح - نظيره ⑱ لکه څنگه که يوکس د چا مملوک ښکار په حرم کې قتل کړلو نو په هغه باندې دوي ادوه ⑲
قيمتونه واجبيږي. بود حرم د حرمت د امله اوېل د مالک ته د تاوان ورکولو وجې

وَمَا جَفَّ مِنْ شَجَرٍ الْخَرْمَ لَا يَحْتَمِلُ فِيهِ ⑲ لِأَنَّهُ لَيْسَ بِشَاٍ أَوْ حَرَمٍ د وونو نه چې کومه اوچه وی په هغې کې تاوان نشته
ځکه چې دا اوس غښتلی نه

هل اللغة ① جف، جفافاً، جفواً، اوجيدل ② شجر و نه
تريح - جوار قطع النبات اليابس ⑳ صاحب دقدوری زکریا ﷺ فرماني. چه کومه گياه يا وونه چې په حرم کې وی.
خو وچه شوې وی. نودهغي په کټ کولو کې قيمت نه واجبيږي. ځکه چې دغه گياه او وونه غښتونکې نه ده. او
جزا په هغې کې واجبيږي. چه غښتلی.

د حرم د گياه د کټ کولو او په کې د خرڅولو حرمت

وَلَا يَرْعَى حَشِيشُ الْخَرْمِ وَلَا يَقْطَعُ إِلَّا الْإِذْخِرَ ⑳ او دحرم وانبه به نه خرڅولې شې اونه به ريسلې شې مگر سر گړې
تريح - حكم الرعي في نبات الحرم ㉑ مسئله دا ده. ① چه دحرم گياه نه پرې کول جائز دی اونه په کې دڅاروو
يوول جائز دی. سوې د اذخرته،

وَقَالَ أَبُو يُوسُفَ رَحِمَهُ اللَّهُ: لَا يَأْتِي بِالرَّعَى، لِأَنَّ فِيهِ مَرُورَةً، فَإِنَّ مَرَّةَ الدَّوَابِّ عَنْهُ مُتَعَذِّرٌ ㉒ امام يوسف ﷺ فرماني چې په
حرم څرولو کې باق نشته ځکه چې په دې کې اړتيا دې چې څاروی منع کول ترې گران دی.

تريح - امام ابو يوسف ﷺ فرماني چه دحرم په گياه کې د څناورو يوول جائز دی. البته گناه نې پرې کول
جائزه دی.

الدليل ㉓ ځکه چې د څرولو اړتيا دې اړتيا داسې دې. چه کله خلگ دحج په موسم کېسې حج ته راشي
او هغوی سره سپرلي وی. نو هغوی به ورسره هم په حرم کې وی. اودا ښکاره خبره ده. چه څاروی د خريدو نه
منع کول متعذر دی. نو د څرولو اړتيا متحقق شو.

وَلَسَّامَا رَوَيْنَا أَوْزَمُورٍ دليل هغه حديث دې کوم چې موږ روايت کړې دې

تريح - دليل جمهور الاحناف ㉔ اوزمونږ دليل هغه حديث دې. کوم چې وړاندې تيرشو يعنی ㉕ لا يخل
غلاها ㉖

وَالْقَطْعُ بِالْمَافِرِ كَالْقَطْعِ بِالنَّجْلِ ㉗ او په شونډو پريکول داسې دی لکه په لور پريکول

تريح - دا عبارت ديو سوال ځواب دې. سوال ده دې. چه په حديث کې دحرم د گياه کټ کولونه منع شوې ده په

دې کي د خړولنه منع نه ده سوي نو بکارده چي د خړولو اجازت وي.

وَمَنْ لَمْ يَحْجِ مِنْ الْجِبَالِ مُنْجَنٌ فَلَا ضَعْفَ اَوْ اَوْبَهُ دَحْلُ نَهْ رَاوِرْل مَمَكْن دِي نُوهِیخ اِرْتبَا نَشْتَه

ترجیح: - الحجاب عن دلیل انی یوسف علیه السلام او پټې شوی اړتې نو هغه د حرم په گیاه کي د خړیدونه بغیر هم پوره کدای شي چه به غیر حرم کي گیاه اوریږي. او حرم ته ئې راوړي. نو خاړوی به هغه خوري.

بِحِلَالِ الْاِذْخِرِ اِلَّا اَنْتَ اَسْتَنْتَا رَسُولُ (۱) په خلاف د سرگري نه ځکه چې دې لره مستثنی کړې دې نبي صلی الله علیه و آله فَيَسْوَاقُ فَعَلَهُ

ترجیح: - په خلاف د اړخړ ځکه چې د دې پخپله رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم استثناء کړې ده لکه چې روایت دې چې رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم فرمایلي دي لَا يَخْتَلُ خِلَالَهَا وَلَا يَعْصِدُ هَوَكَهَا نو حضرت سر عباس عرض او کړو لَا اِلَّا اِذْخِرَ يَارَسُولَ اللَّهِ فُلَهُ بِقَبْرِهِمْ وَبِوَتِهِمْ فقال صلی الله علیه و آله وسلم لَا اِلَّا اِذْخِرَ نبي صلی الله علیه و آله و سلم وفرماني چې د حرم به نشي ريسلې اونه به ددې غني کټ کولای شي نو حضرت عباس رضی الله عنه عرض او کړو چې د اذخړ نه علاوه ځکه چې دا په قبرونو او کورونو کي د خوشبوني لپاره استعمالې شي نو صلی الله علیه و آله و سلم وويل او سوي د اذخړ نه

وَبِحِلَالِ الْكَنَاءَةِ اِلَّا مَتَا لَيْسَتْ مِنْ جُمْلَةِ الثَّبَاتِ اَوْ يَهْ خِلَاف د خړپري نه ځکه چې دا د منجمله نباتاتو نه دي

حل اللغة: (۱) نیت پخپله راټوکیدل

ترجیح: - په خلاف د خړپرو کوم چې په عامه توگه په باران وغیره کي راټوکيږي نو په حرم کي دننه د دې پري کول هم جائز دي ځکه چې دا گیاه نه ده

په قارن د یوه سبب په کولو دوه قربانی لزوم

وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلَهُ الْقَارِنُ مِمَّا ذَكَرْنَا اَنْ فِيهِ عَلَى الْمَفْرُودِ مَا فَعَلْتَهُ دَمَانْ هر هغه فعل کوم چې قارن اوکړي

ددعوه په کوم کي چې په مفرد یو دم دې په قارن دوي [دوه] دمونه دي دَمْرَحَجَّتِهِ وَدَمْرَحَمَرَّتِهِ یو دم دحج لپاره او یو دم دعمرې دپاره.

حل اللغة: (۱) فعله، فعل فعلاً (ف)، کول، جوړول

ترجیح: - المذهبان في تعددي لدم على القارن (۲) کوم جنایات چې ذکر شو. (۱) ددې په کولو په مفرد بالحج باندي که یوه قربانی واجیږي نو په قارن به دوي [دوه] قربانی واجیږي. یو دم حج د احرام د امله اوبله د عمرې د احرام به وجه.

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ دَمَ وَاحِدٍ بِنَاءً عَلَى اَنَّهُ مُفْرِدٌ بِاحْرَامٍ وَاحِدَةٍ اَوْ شَافِعِي علیه السلام فرماني چې یو دم دې بیا په هغې چي ددوي په نرد قارن محرم دې په یو احرام باندي عِنْدَهُ وَعِنْدَنَا بِاحْرَامَيْنِ وَقَدْ مَرَّ مِنْ قَبْلُ اَوْ زَمْرٍ بِهِ سَرَدَ بِهِ دوي [دوه] احرامونو باندي اودا مخکي تیر شوی دي.

حل اللغة: (۱) بناء په دې توگه

ترجیح: - امام شافعي رحمته الله فرماني چه په قارن به هم یوه قربانی واجیږي. امام مالک او امام احمد رحمتهما الله ددې قائلین دي بنا (بنیاد) د اختلاف دا دي. چه دهغوی په نیز قارن په یو احرام سره محرم دي. نو ځکه پري یو دم واجیږي او

(۱) تقدم (ترجیح)

زموږ په نیز قارن په دوو احرامونو محرم دي. یو دم حج اوبل د عمرې نود جنایت په ارتکاب به قربانی هم دوي [دوه] واجیږي. دلایل په باب القارن کي تیر شوی دي.

قَالَ (۱) اَلَا اَنْ يَتَجَاوَزَ الْبَيْتَاتِ غَيْرَ مَقْرُورٍ بِالْعَتَرَةِ اَوْ الْحَجِّ قِيلَ لَهُ دَمَ وَاحِدٍ اَوْ دَاچِه تیرشي دمیکت به دحج یا دعمرې د احرام نه بغیر. نو بده به یو دم لازم وي.

ترجیح: - صورة وجوب الدم الواحد على القارن (۲) صاحب دقدوري رحمته الله فرماني چه البته یو صورت داسي دي چه په هغې زموږ په نیز هم په قارن باندي یو دم واجیږي هغه دا چي قارن بغیر احرامه د میقات نه تیر شي

بِحِلَالِ الْاِذْخِرِ رَحِمَهُ اللَّهُ په خلاف دامام زفر رحمته الله

ترجیح: - خلاف زفر رحمته الله و دلیله (۳) او امام زفر رحمته الله په دې صورت کي په قارن باندې دوي [دوه] قربانی واجیږي. دامام زفر رحمته الله دلیل د دي. چه ده د میقات نه د حج او عمرې دواړه احرامونه روستو کړي دي نو دهر یو په بدله کي به پري یو دم واجیږي.

لَا اَنْ الْمُنْتَقِلَ عَلَيْهِ عِنْدَ الْبَيْتَاتِ احْرَامًا وَاحِدًا که چې لازم دي په ده باندي دمیکت په خوا کي حق دیو احرام وبقایيږي واجب واجیږي لا یجب (۴) لاجزاقوا واديو واجب په تاخیر سره په ده یو جزاء واجیږي

ترجیح: - دلیل الاحناف (۵) اوزموږ دلیل دا دي. چه د میقات نه یو احرام واجیږي اود یو احرام په روستو کاوه سره یو دم واجیږي دوي [دوه] نه واجیږي.

د دوو محرمانو د ښکار په قتل کي د شرکت حکم

اِذَا اشْتَرَكَ قَرْنَانِ فِي قَتْلِ صَبَدٍ قَتَلَا وَاحِدًا مِنْهُمَا جَزَاءً كَامِلًا هرکله چي شریک شو دوي [دوه] محرمان دیو ښکار په قتل کي نو په هر یو ددې دواړو باندي پوره جزاء ده وَالْاَنْ كُلٌّ وَاحِدٌ مِنْهُمَا بِالْشَّرِكَةِ يَحْبِرُ جَانِبًا چنانچه ثبوتی الدلالة شد ځکه چې پدوي کښ هر یو په شرکت کاوه سره ددې سې جنایت کوونکې شو کوم چې د لالت نه زیات دي قَتَعَهُ د الْجَزَاءِ بَعْدَ الْجَنَائَةِ نو په تعدد د جنایت سره جزاء متعدده شوه

حل اللغة: (۱) اشتراك اشتراكاً: شریکیدل (۲) دلالة: لارخودنه (۳) جنابة: جرم، قصور

ترجیح: - مسئله ښکاره ده.

د دوو غیر محرم کسانو د یو ښکار قتلولو حکم

اِذَا اشْتَرَكَ حَلَالَانِ فِي قَتْلِ صَبَدٍ الْحَرَمِ فَعَلَيْهِمَا جَزَاءُ وَاحِدٍ اوکله چې دوي [دوه] حلال سړي په یو ښکار دحرم کي شریک شو قتل ئې کړو نو په دواړو یو جزاء ده

ترجیح: - وجوب الجزاء الواحد على غیر المحرمین (۱) مسئله دا ده. که دوي [دوه] غیر محرمو کسانو دحرم یو ښکار په شریکه قتل کړلو. نو په دواړه باندي یوه جزاء واجب ده.

لَا اَنْ الْعَمَانِ بَدَلِ عَنْ النَحْلِ لَاحْزَاءُ عَنْ الْجَنَائَةِ ځکه چې دضمان عوض د محل دي دجنایت جزاء نه ده قَتَعَهُ بِالْحَمْدِ النَحْلِ و اتحاد دمحل په امله سره ضمان هم واحد وي

حل اللغة: (۱) حل اللغة: (۱) فیتحد: اتحاداً یو موتي کیدل، ملاویدل

ترجیح: - ځکه چې په دې صورت کي ضمان د محل یعنی د ښکار بدل دي د جنایت جزاء نه ده. او محل یعنی ښکار یو دي. نو جزاء به هم یوه واجیږي

كَرَّهْنِ قَتْلًا زَجْلًا خَطَا لَکَه چې دوي [دوه] سړي چې یو سړي په خطا قتل کړي فَبِحَبِّ عَيْنَيْهِمَا وَبِهِ وَاحِدَةٌ وَعَلَى كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا كَفَّارَةٌ نو په دواړو یو دیت دي او کفار به په هر یو ی بيله بيله.

ترجیح: - نظیره (۲) لکه څنگه چې دوي [دوه] نفر په شریکه یو کس په خطا باندي قتل کړي. نو په دواړو باندي

کتاب الحج

بودیت واجبیری او کفار په دواړو کې په هریو واجبیری څکه چې دیت جزاء د محل ده او کفار په جزاء د فعل ده یعنې مقول بودی نو دیت به یو واجبیری او فعل د قتل د دوو کسانو دې نو کفار به په هریو باندې واجبیری

د محرم د خرڅولو او اخستلو حکم

أوردنا من الحرم الضيق أو اتقاعه فالتيمة باطله
هل التهمة ① باع، بيعاً (رض)، خرشول ② ابتاع، ابتاعاً: اخستل

ترجیح - بطلان بيع المحرم ③ مسئله دا ده چې د محرم لپاره د ښکار خرڅول او اخستل دواړه ناجائز او باطل دي
لأن بيعه حرام لغرض للصيد الأيمن څکه چې د ښکار په ژوندی خرڅولو کې تعرض کول دی په فوت کاوه: مس کی وبيعه بغير ما قبله يوم ميتة اريس دقتل کولونه نې بيعه د مردارې ده.

تأخير - دليله ④ څکه چې محرم به يا ژوندي ښکار خرڅ کړي وی او يا به نې د ذبح کولونه روسته خرڅ کړي وی که ژوندي نې خرڅ کړي وی نوده د ښکار امن ته تعرض کړي دې او دهغه امن نې زانله کړي دې و د چتره دي وکه د ذبح کولونه روسته نې خرڅ کړي وی. نود محرم ذبيحه مردار ده. نودا د مردار بيع ده و د مردار بيع باطل ده. څکه مور وایو. چه په دواړو صورتونو کې د محرم بيع باطل ده. داسې هم ونيلی شې چه ښکار د محرم په حق کې حرام لعينه دې. نودا مال متقوم نشو. او ددې سې مال بيع چې متقوم نه وي باطل ده. نود محرم د ښکار بيع هم باطله شوه.

د اوسې د شړلونه روسته ب چې پیدا کيدل اودواړه مړه کيدل

ومن أخرج طيبة من الحرم فولدت أولاداً
فما تهي وأولادها فعليه جزاؤها
الإخراج من الحرم يعني مستحقاً للأمن شرعاً څکه چې ښکار د حرم نه دويستلو نه روسته شرعاً هم مستحق د امن دي ولې اوجزاءه إلى ما فيه څکه چې په ده هغه لره ځانې د امن ته واپس کول واجب دي، وهذيه صفة شرعية فتشوي إلى الولد اودا شرعي صفت دې نويجو ته به نې گله وي.

هل التهمة ① طيبة هوسنى ② اولاداً بچی ③ جزاء بدله، صيله ④ فتسرى، سري سرايه: ورنوتل
ترجیح - وجوب ضمان الطيبى وأولاده بالمخرج ⑤ مسئله دا ده. که محرم يا غير محرم د حرم نه اوسې او شړله اود شړلونه روسته د هغې بچی پیدا شول. او بيا هغه اودهغې بچی مړل شو نوددې جزاء په شړونکې باندې واجب ده څکه چې ښکار د حرم نه د شړلونه روسته هم مستحق د امن دي او هغه خپل د امن ځانې ته راوستل واجب دي و د شريعت په نظر کې ددوی استحقاق د امن بچو ته هم سرايت کوي

فإن أذى جزاءها لم يولدت ليس عليه جزاء الولد ا وکه د هوسنى جزاء نې ورکړه بيا نې بچی راوړلو نود بچو جزاء پرې شته لأن بعد أداء الجزاء لم يبق أمنه څکه د جزاء ادا کولونه روسته دغه مستحقه د امن پاتې نشوه لأن وضو أخلت كسول الأصل څکه چې د بدل رسيدل د اصل درسيډلو په مثل دي والله اعلم بالصواب.

تأخير - صورة عدم وجوب ضمان الأولاد على المخرج ⑥ البته دا ده چه دې شړونکې د شړلونه روسته دهغې جزاء ورکړله اود جزاء ورکولونه روسته د هغې بچی پیدا شول. او هغه او بچی نې مړه شول. نو په دې صورت کې به هغه باندې د بچو جزاء نه ده واجب څکه چې د جزاء ادا کاوه نه روسته هغه مستحقه د امن پاتې نشوه څکه چې قيمت نې د حرم فقيرانو ته اورسولو نودا داسې شول. که چې هغه اوسى نې حرم ته اورسوله والله اعلم بالصواب

کتاب الحج

باب مجاوزة الوقت بغير احرام

دا باب د بغير احرامه د ميقت نه د تيريدو په بيان کې دې
د کوهې دنى عامر باغ نه د تلونه روسته د ذات عرق په احرام تړل

إذا أتى الكوفي بستان يبنى عامراً فاحرم بغيره كله
أوترى لو، فإن رجع إلى ذات عرق ولبي بطل عنه ذم الوقت
نوده د ذمې څخه به د ميقات دم ختم شې.

هل التهمة ① أتى، اتياناً (رض)، راتگ ② لبس تلبية. تلبيه وئيل
③ جناية. جرم ④ تلافي: نقصان پوره کول، کمې پوره کول ⑤ مجاوزة: تجاوز کول، د حد نه تيريدل ⑥ ابتداء: پيل کول ⑦ بيريد، اودا: اراده کول

ترجیح - الربط بما قبله ⑧ د جنایاتو او ددې د قسمونو ذکر کولونه روسته بغير احرامه د ميقات نه د تيريدلو احکام ذکر کوي. څکه چې دا هم د جنایاتو څخې دې. البته دا جنایت د احرام نه وړاندې دې.
صورة سقوط الجزاء بالتجاوز من الميقات بغير الاحرام ⑨ اوس صورت د مسئلې دا دې چه يو آفاقي بغير احرامه د ميقات نه تير شو. او بيا نې د عمرې لپاره احرام اوتړلو. نو اوس به کتلې شې. چه د احرام تړلونه روسته ده د عمرې په افعالو کې پيل کړي ده او که نه نو که بغير ددې نه چې د عمرې په افعالو کې پيل او کړي. واپس ميقات ته لاړ شې. او تلبیه او وائی. نو په ده چې د ميقات نه بغير احرامه د تيريدو په وجه کومه جزاء واجب شوې وه. هغه ساقط شوه.

وإن رجع إليه ولم يلب حتى دخل مكة وطاف بعمرته
دخول شومکې ته او طواف نې د عمرې لپاره او کړو
په نزد دامام ابو حنيفه رحمه الله دی.

ترجیح - که دې ميقات ته واپس شول. ليکن تلبیه نې اونه وئيل. بلکه د ميقات نه مکې ته داخل شو اود عمرې افعال نې پيل کړلو نو په ده باندې جزاء واجب شوه. څکه چې ميقات ته په واپس کيدو باندې ده لپاره تلبیه وئيل ضروري وو. خو چه ده تلبیه اونه وئيل. نو جزاء چې قربانی ده. هغه پرې واجب شوه. دا دامام ابو حنيفه رحمه الله قول دي.

وقال: إن رجع إليه فحرم ما قلنس عليه شىء لم يلب. صح جبين فرماني چې محرم واپس شو نو په ده هيڅ نشته. که تلبیه ووايي او که نه.

ترجیح - صاحبينو فرمانيلى دي که هغه ميقت ارح ته د احرام په حالت کې واپس شو نو په ده باندې څه نه دي لازم برابره ده که ده تلبیه وئيلی وي او که نه

وقال زفر: لا يسقط لبي أو لم يلب أمم زفر رحمه الله فرماني چې دم به ساقط نه وي. که تلبیه ووايي او که نه لأن جنائته لم ترتفع بالقود څکه چې دده جرم په واپس کيدو سره پورته نشو

هل التهمة ① لا يسقط، سقط، سقوطاً (ن)، ساقط کيدل، پريوتل
ترجیح - امام زفر رحمه الله فرماني. چه قربانی په هيڅ صورت کې نه ساقطېږي. که تلبیه ووايي او که نه، دا قول

① القول الراجح هو هذا قول أبي حنيفة رحمه الله كذا في الخانية (١٣٧١) واندري لمختار (٢٤١٢) والهندية (٢٥٣١) نقلاً عن القول الراجح (٢٣٦١) -

کتاب الحرم

د امام مالک او امام شافعی رحمہما اللہ ہم دی

مسئله: د ادم زور و زورځو دليل دا دې چه بغير احرامه جي د مسقات نه په تيريدو سره كوم جنايت شوې دې هغه مسقات نه په واپس كيدو سره نه ختمېږي او چه جنايت ختم نشو. نو چه دهغې په وجه كومه جزا واجب شوې وه هغه هم نه سق طبري

وَصَارَ كَمَا إِذَا نَفَسَ مِنْ عَرَقَاتٍ ثُمَّ عَادَ إِلَيْهِ بَعْدَ الْغُرُوبِ وَأُودِئَتْ شِوْ لَكِهْ دَعْرِفَاتِ نَهْ چې لارشی اوبیا ورته دسر
به پریوتلو نه روسته واپس شی.

سوره - نظيره ۱۰ لکه چې حاجی د امام نه وړاندې د عرفات نه لار شی. او ییې د لمر پر پوتونو نه روسته راځی او امام سره یوځای د عرفات نه مزدلفې ته روان شی. نو د امام نه وړاندې په تلوسره چې په ده کومه قربانی وخت شوې وه به وایس راتلو او امام سره شریکیدو باندې هغه قربانی نه ساقطیږی.

وَلَمْ أَكُنْ أَتَدْرِكُ الْمُتَوَكِّفِينَ أَوَّيْنَهُ وَذَلِكَ قَبْلَ الشُّرُوعِ فِي الْأَفْعَالِ زَمَوْهُ دَلِيلُ دَادِي چي ده متروك تدارك په وخت وکړ او وخت ئې دافعلو پیل کولونه مخکې دې قَيْسُطُ الدَّمْرِ نو ساقطیږي وینه

توضیح: دلیل جمهور الاحناف رحمہم اللہ امام ابو حنیفہ او صاحبینو رحمہم اللہ مشترکہ دلیل دادی. چه دہد متروک یعنی
د مبیقات نہ بغیر احرامہ تریدلو تدارک پہ خپل وخت کی او کړلو. ځکه چې د تدارک وخت د عمر په
افعالو کی د پیل کولو نه وړ ندې موجود وی او چه تدارک په خپل وخت کی اوشی. نو هغه فائده ورکوی نود
تدارک هم مفید شو او چه مفید شو نو واجب شوی دم ساقط شو.

بِخلافِ الْإِسْخَاطِ إِنَّهُ لَمْ يَتَذَكَّرْ الْمُتَوَكِّلُونَ دَمَ بِهِ سَقَطَ شَيْءٌ يَخْلُفُ دَعْرَفَاتِ دُتْلُوجِهِ دَهْ تَذَارِكُ دُمُتْرُوكَ نَهْ دِي
كِرِي عَلَى مَا قَوْلُكَ جِي تِيرِ شُو

شرح - الجواب عن دليل زفر رحمه الله ﷺ پاتې چې دامام نه وړاندې د عرفات نه تلل اوبيا د لمر پر يوتونه روسته واپس عرفات نه راتگ شو. دا په خپل وخت کې تدارك نه دې ځكه چې د عرفات وخت د زوال نه روسته تر لمر پر يوتو پورې په عرفات کې ايساريدل دی اودا كه د نمبر ووييږي نه روسته راغلې دې نو هغه په خپل وخت کې تدارك اونكړلو اوچه په خپل وخت کې نهې تدارك اونكړلو. نو تدارك نهې مفيد نشو اوچه مفيد نشو نو كومه قربنې چې د لمر ووييږي نه وړاندې په تلو په ده باندې واجب شوي وه هغه هم نه ساقطېږي.

[illegible]

شرح الفرق بين دليل الى حنفية والصاحبين عليه السلام تردّي خاني پوري خود امام ابوحنيفه اوصاحبينو دليل مشترك ورواوس به عليه السلام التدارك الخ عليه السلام سره د دوي په دليل كي توپير كوي چه د صاحبينو چاپ ميز تدارك دده د احرام سره په واپس كيدو باندې حاصليري دتلبيه اړتيا نشته ځكه چې ده د ميقات حق معني حرام شكاره كړلو نودا داسې شوه لكه چې دې د احرام سره د ميقات نه چوپ تير شوي وي او تلبيه نه ده وي ونيلي اودا په اتفاق سره جانزده لو دغه دواړو دليله د تدارك دواړو داسې كيداى خوارى نه دي

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 اِنَّ اَمْرًا مِّنْ اِثْرِهِمْ فِي الْاَحْرَامِ مِنْ دُوْرَةِ اَهْلِهِ خُكَّ دَا حِرَامٍ بِهٖ حَقٌّ كِي عَزِيْمَتِ دَخِيْلُو كُوْرُوْنُوْهٖ تَهْلُ دِي قَا اَذَا تَرْخُوْهٖ اِنْ شَاءَ
 اَللّٰهُ يَتْلِبُ سِرَّهٖ دَا حِرَامٍ حَقِّ پُوْرَهٗ كُوْلٍ وَّاجِبُ دِي فَكَانَ التَّلَافِي يَتَوَدَّهٖ مُكَيِّبًا وَّ دَجْرَمُ تَلَا فَيْ بِهٖ پَهٗ تَلِيْبَهٗ وَّ اَيْسَ
 يَدُوْ دِي اَوْ عَلٰى هٰذَا الْخِلَافِ اِذَا اُخْرِمَ مَخِجَةٌ بَعْدَ النُّجَا وَذَكَرَ مَكَانَ الْعُرَّةِ اَوْ بِهٖ دِي اَخْتِلَافُ دِي كُلُّهٗ جَيْ دِهٖ دَمِيْقَاتُ بِهٖ

کتاب الحج

بغير احرام نه تيريدو نه بعد په خانې دعمرې دحج احرام ترلې وي. في جميع ما ذكرناه دي ټولو كي كوم حى
مورد ذكر كړل

توضیح - امام ابوحنیفہ رحمہ اللہ پہ نیز تدارک پہ دے صورت کی حاصل پوری چہ د احرام سرہ تلبیہ ہم ووسی خاکہ
چی د احرام پہ حق کی عزیمت دا دے چہ د خپل وطن د آب دی نہ احرام اونتر لے شی اور رخصت دا دے چہ د
میقات نہ احرام اونتر لے شی. نوھر لکھ چے دہ د میقات نہ د احرام ترلو رخصت بندے عمل اوکړلو نیہ تبیی
ونیلو سرہ احرام پوره کول پہ دہ واجب شو سو د دے جرم یعنی بغیر احرامہ د میقات نہ د تیریدو جرم چے
دے دا پہ دے باندے حاصل پوری چہ تلبیہ وائی او واپس شی بغیر تلبیہ نہ صرف یہ واپس کیدو سرہ تلاقی نہ
کیری.

په ذکر شوو ټولو څيزونو کې دا اختلاف په هغه وخت کې دې چې يو کس د ميقات ته بغير اخر مه د بريد وړ نه
 روسته د عمرې په ځانې د حج احرام تر لې وې او دا واپه تفصيل په وخت کې دې چې د عمرې د افعالو شروع
 کول نه روسته ميقات ته واپس شوې وې

وَلَوْ عَادَ دُبْعُ مَا ابْتَدَأَ بِالْقَوَافِ، وَاسْتَلَمَ الْحَجَرَ لَا يَنْقُطُ عَنْهُ الدَّمُ بِالِاتِّفَاقِ وَكَهْ وَپس شو دطواف پیل کاوہ او حجر سود
بیں کاوہ نہ روستہ نودم بہ سقط نہ وی پہ اتفق سرہ اَوْلَوْ عَادَ اِلَيْهِ قَبْلَ الْاِحْرَامِ يَنْقُطُ بِالِاتِّفَاقِ وَهَذَا الَّذِي ذَكَرْنَا اِذَا
كَانَ يُرِيدُ الْحَجَّ اَوْ الْعُمْرَةَ اَوْ كِهْ واپس شو داحرام ترلو نہ رومبی بوساقط بہ وی پہ اتفق سرہ وداچہ سور ذکر
کرل ہفہ وخت دی جی ددہ ارادہ حج یا دعمری وہ۔

توضیح - خوکہ دے د طواف پیل کاوہ اود حجر اسود د ہنگلولو بہ روستہ میقات ابرخ تہ و پس شو نوپہ اتفاق سرہ دہ نہ دم نہ ساقط پیری او کہ دے د احرام ترلو بہ وړاندے میقات ابرخ تہ و پس شو نوپہ اتفاق سرہ بہ ترے قریانی هم ساقطه شی او دا څه چې موږ ذکر کړل چې بغیر د احرام نه چې د میقات نه تیر شی نوپه دے صورت کې دے دوه اجسدي دا به هغه صورت کی د ده اراده د حج یا د عمرې وی

د افغانستان د سلامت لپاره د مېشتات د سیمه د احاطېدل

لَمَّا دَخَلَ الْبُشْتَانُ لِحَاجَةِ قُلَّةٍ أَنْ يَدْخُلَ مَكَّةَ بِغَيْرِ أَحْرَامٍ، وَوَقَّتَهُ الْبُشْتَانُ نَوَكَةَ دَاخِلِ شَوْغِ تَهْ دَارِ بَ لِيَارَهْ نَوَدَدَهْ لِسَرَهْ حَازِرْ دِي هَكِي تَهْ دَاخِلِيدِلْ بِغَيْرِ دَا حَرَامْ (دَمِيقَاتْ نَهْ دَتَرْلِيْ نَهْ، اَوَمِيقَاتْ دَدَهْ دَعَهْ بَاغْ دِيْ).

حل التفة ① دخل، دخولاً (ن): داخلیدل
 تشرح: - جواز الاحرام للمافى من داخل الميقات اذا دخلها لحاجة ② مسئلة دا ده. كه يوكس د بنى عامر باغ يعنى
 ميقات ته ده ايتيا لكه تجارت وغيره لپاره داخل شو نويه ده خه جزاء نشسته او كه ددې خاښې دې مكې
 معظم ته د داخلیدو اړه نه لى. نو بغير احرامه ورته د داخلیدو اجازت شته.

توضیح العبارة: ددی مطلب دا دې چه دده لپاره د میقات نه د احرام تر لوارنیت نشنه بلکه هم د دغه خانې به دې احرام او ترې اومکې ته دې داخل شی. دا مطلب هیڅ کله نه دې چه بغیر احرامه ورته د مکې داخلیدو اجازت شته. ځکه چې علامه ابن الهمام رحمه الله فرمائی دی چه وایه کتبونه په دې باندې گویاه دی چه کس مکې ته داخلیدی. نو احرام به ترې برابرده که د حج اراده لری که دعمرې او که د تجارت وغیره.

هُوَ وَصَاحِبُ الْمَنْزِلِ سَوَاءٌ) ودي او اوسيدونكي د ب غ دواړه برابر دي، ولأن البستان غير واجب التعظيم فلا يلزم الإحرام بقصدية حكه چي باغ واجب التعظيم نه دي بودي ته په ارادي سره احرام لازم نه دي، وإذا دخله التحقق بأهله، وليستأنى أن يدخل مكة بفقد إحرامه للحاجة او كله چي ب غ ته داخل شو نو ملحق شو د ب غ و الو سره او باغ و الو سره په څه اړتيا سره بغير د احرام نه مكې ته داخلېدل حائز قكذلك له نودغسي ده لپاره هم دي

هل الله * ① انتحق، التحاقا ملاویدل

شرح - دخول السنائی المکة ونوصح المراه صاحب دقوری رحمه الله فرمائی چه د بستانى لپاره داحرام خنى هم بستان دي د ميقت نه د احرام ترلو رنيا شته سودغه شان چې کوم کس بستان ته داخل شى دهغه لپاره هم هغه حکم دي کوم چې د بستانى لپاره ده دواړه د احرام ترلو په حکم کي برابر دي يعنى دبستان خنده احرام ترى اود آفاقي لپاره د ميقات نه د احرام ترلو اړتيا ځکه نشته چه بستان څه واجب السعظيم خنى نه دي بوجه د بسن اراده کوى ددي لپاره د احرام ترل ضرورى نه دي بلکه ناجائز دي اود بستانى لپاره دحجر څه حاجت لپاره مکي ته بغير احرامه داخليدل جائز دي نوددي آفاقي لپاره هم مکي ته د خپل حاجت لپاره داخليدل جائز دي د علامه ابر الهمام رحمه الله قول مطابق ددي مطلب هم دا دي چه بستانى به دبستان نه احرام ترى اومکي ته به داخليرى اوياتي شود بستان نه احرام ترل نودا ضرورى دي ځکه چې مکي ته بغير احرامه داخليدل ممنوع دي

بقوله وقتئذ البستان حية الجبال الذي بينه وبين الحرم او د (وقتئذ البستان) نه مراد تمام حل دي کوم چې دده اود حرم په مسخ کي دي وقد مر من قبل فكذا وقتئذ الداخل الملتحق به اودا بيان مخکي شوې دي نو دغه دواړو دباغ والا سره ملحق لپاره ددي خل باغ والامیقات هم دا باغ دي.

ترجیح - نوصح ميقات البستان ومن هو ملحق به اودا چې نې افرمانيل چه د بستانى لپاره ميقات بستان دي دوددي نه مراد واره زمين حل مراد دي يعنى کومه علاقه چې د بستان او حرم په مينځ کي وقع شوي وي حص کرستن مراد نه دي دغه دواړو دهغه کس ميقات کوم چې بستان ته داخل شو اود بستانى سره مدق سو بودغه هغه لپاره هم د زمين حل ټوله علاقه ميقات دي کومه چې د بستان او حرم په مينځ کي واقع وي د بسن په کي څه تخصيص نشته

فان احرامين الحيل وقتئذ بغيره لم يكن عليهما شي انوکه دواړو دحل نه احرام اوترلو اوبه عرفات نې وقرو اوکړو نويدوي به څه واجب نه وي بويده البستانى والداخل فيه لا اثمهما احرامين ميقاتي دواړو نه مراد باغ والا او داخل شوي دباغ دي ځکه چې دي دواړو دخپل ميقات نه احرام ترلي دي.

ترجیح - نوکه بستانى اوجو څوک بستان ته داخل شوي وي د زمين حل نه احرام اوترلو نوبه دوي بندي څه جرم نشته ځکه چې دي دواړو دخپل ميقات نه احرام اوترل اود دوي ميقات زمين حل دي.

بغير احرامه مکي ته اويادوباره په احرام کي داخليدل

ومن دخل مكة بغير احرام لم يخرج من عامه ذلك الى الوقت وکوم سري چې مکي ته بغير د احرام نه داخل شو بيا دغه کل ميقت ته لاړو واخرم بغيره عليه اجزاه ذلك من دخوله مكة بغير احرام اودهغي حج احرام نې اوترلو کوم چې بده دي نو دا به ده لره مکي ته بغير د احرام نه ددي خليدو لپاره کافی شي.

الله ۱ احرام احراما احرام ترل ۲ عدم کال

ترجیح - المدهان في کافی الحج والعمرة الائمة بدخول مكة مسئله دا ده که يوکس بغير د احرام نه مکي ته داخل شو نوبه ده حج يا عمره لازم شوه لکه څنگه چې زمور مذهب دي بيا دي هم په دغه کال د مکي نه بهر شو اودميقت نه نې د فرض حج يا د نفل حج پ دعمرې لپاره احرام اوترلو نوکوم حج يا عمره چې پري مکي ته په بغير احرامه داخليدو لازم شوي وه دا دهغي نه کافی شوه دهغي د خانله اوجدا کولو څه اړتيا شته

وقال زفر رحمه الله لا يجزى به وهو القياس اعتبارا بما لا يمه بسبب النذر امام زفر فرمائی چې کافی به نه وي اوقياس هم دادې قيس په دي بندي کوم چې د نذر په سبب سره لازم وي وصارگما اذا اتمولت السنة نوداسې شوه لکه چې کال دوباره شو

حل اللغة ۱ اعتبارا اعتبار کول ۲ تحولت تحولت واپس گرځيدل ۳ سنه کال

ترجیح - اوامام زفر رحمه الله فرمائی چه دا نه کافی کيږي او قياس هم دا دي دليله قياس دا دي که په يوکس دنذر په وجه حج فرض شوي وي اودي فرض حج اوکړي نود فرض حج په کولو منذور حج نه ادا کيږي دغه دواړو دلته هم که فرض حج اوکړي نوهغه حج پري نه ادا کيږي کوم چې مکي ته بغير احرامه د داخليدو په وجه واجب شوي وو اودا داسې شولکه چې کال تير شي يعنى که په يوکس مکي ته بغير احرامه داخليدو باندې حج واجب شوي وي او په بل کال دي فرض حج اوکړي نوبه دغه فرض حج باندې هغه حج نه ادا کيږي کوم چې مکي ته بغير احرامه داخليدو باندې واجب شوي وو.

ولما انه تلافى المتوكل في وقتئذ اوزمور دليل دادې چې ده دمترک تلافی په وخت کي اوکړه لان الواجب عليه تعظيم هذه البقعة بالاحرام ځکه چې بده واجب خو داحرام سره ددي خني تعظيم دي ما اذا اتمولت السنة نوداسې شولکه چې کال تير شي يعنى که په يوکس مکي ته بغير احرامه داخليدو باندې حج واجب شوي وي او په بل کال دي فرض حج اوکړي نوبه دغه فرض حج باندې هغه حج نه ادا کيږي کوم چې مکي ته بغير احرامه داخليدو باندې واجب شوي وو.

ترجیح - دليل الاحصاف زمور دليل دا دي چه په دي باندې بغير احرامه مکي ته د د حليدوبه وجه کوم حج يا عمره واجب شوي وه نوده په خپل وخت کي يعنى هم په دغه کال کي د هغي تلافی اوکړله په دي طريقه چې د فرض حج ادا کولو په ضمن کي نې هغه ادا کړلو ځکه چې په ده باندې د حرم دتعظيم لپاره په احرام کي داخليدل واجب وو که په هره طريقه رو او هغه حاصل شو نوځکه ده ته د جلا حج يا عمرې ضرورت پاتي شولکه چې څنگه دي د اول نه د فرض حج لپاره احرام اوتري نوفرص حج د کوم چې ده نيت کړي وو اوکوم چې په ده مکي ته بغير احرامه ددي خليدو په وجه واجب شوي وو د دواړو لپاره کافی کيږي.

بخلاف ما اذا اتمولت السنة لانه صار دينافى فتيه په خلاف د هغي نه هرکله چې کال دوباره شي ځکه چې دغه اوس دده په ذمه پور شو لا يتأذي الا باحرام مقصود کونو د مقصودي احرام نه بغير نه ادا کيږي قسافي الاغتلاف السنه وقتئذ يتأذي بصوم رمضان من هذه السنة لکه د نذر په اعتکاف کي چې دي حې دا ددي کل رمضان د ورځو سره ادا کيږي دون العام الثاني نه چې د بل کال درمضان سره.

ترجیح - الخواب عن قياس زفر رحمه الله په خلاف دهغه صورت چې کال تير شي ځکه چې مکي ته بغير احرامه د داخليدو په وجه چې کوم حج په ده فرض شوي وو هغه دده په ذمه پور شو نوهغه به په دي سې احرام سره ادا کيږي چه هغه مقصود وي يعنى په هغه احرام به ادا کيږي کوم چې ددي پور ادا کولو په اراده سره اوتري شي لکه څنگه چې دنذريه اعتکاف کي وي يعنى چې يوکس د يوکال په رمضان کي د اعتکاف کولو نذر اړکړي اود اعتکاف لپاره ورځه ضروري ده نواعتكاف به هم ددغه رمضان په ورځو کي ادا کيږي د بل کال د رمضان په ورځو کي دغه نذر اعتکاف نه ادا کيږي بلکه که په دي رمضان کي نې اعتکاف اونکړلو نوهغه به په نورو ورځو کي قضا راوړي او ورځي به په کي نيسي.

په عمره کي بغير احرام د ميقات نه تيريدل اوهغي فساد اوفساد اوږل

ومن جاوز الوقت فاحرم بغيره وأفسد ما مضى فيها وقضاها اوڅوک چې تير شو دميقات نه نودعمرې احرام نې اوترلو او هغه نې دسده کړه نو د عمرې په فعلو دي تير شي اوقضا دي اوکړي.

حل اللغة ۱ جاوز تجاوز کول ۲ افسد افساد فاسد کول ۳ قضاها قضا يقض قضاء کول ۴ محظورات: ممنوعات هغه شيان (خيزونه) د کوم نه چې منع کړي شوي وي [ترجیح - العمرة بالاحرام المتجاوز عن الميقات ثم فسادها ۱ که يوکس بغير احرامه د ميقات نه تير شو اويي نې دعمرې احرام اوترلو او عمره نې فاسد کړله نودعمرې افعال دي پوره کړي اود ميقات نه دي دهغي د قضاء لپاره احرام اوتري

لان الاجزاء لا يفسد اذا افسد الحيز ځکه چې احرام لازم واقع کيږي نوداسې شوه لکه حج چې فاسد کړي.

كتاب الحبر

دوهه نوک
پادشاه السلسله د عمرې حاری سولو دلیل دا دې چه احرام یولازم عقد دې چه سړې دکوم شی لپاره احرام ونړی وپه دغې کې سل اوکړی بوجه هغه نې نه وی پوره کړې دهغې نه وتلې نشی لکه په دې صورت کې حی نې د عمرې احرام ترلې دې ودهغې به فعلو کې سل کړې ده نو پوره کوی به نې ۲) اود قضا روړلو دلیل دا دې چه ده به صحیح طریقه باندې به څن د عمرې ادا کاوه التزام کړې وو او هغه نې به صحیح طریقه داکړه بوقت پړې و حمد ده

وَبَشِّرْ عَلَيْهِ ذَمِّكَ الْوَقْتُ

مخرج - ویه ده سده دې شته د دې دلیل دا دې چه په ده بندي دم خکه واجب شوې وو چه بعیر احرمة د
میقت به تیر شوې وو خوچه دې دوباره میقت ته لار شی او هغه عمرې د قضاء راوړلو لپره احرام دمیقت
به او تیرې د کومې په احرام کې چې ده دمیقت نه تجاوز کړې وو ودم پرې لازم شوې وو سوکوم نقصان چې
پیدا شوې وو په دې دوهم احرام تړلو سره دهغې تلافی او شوه اودم لازم شوې وو دنقصان پوره
کړید پوره بوجه به دمیقت به احرام او تیرې هغه نقصان پوره شو اودم ساقط شول که چې یوکس په لمانځه
کې مېوه شی بویه ده سجده سهوه واجب شوه خوچه ده لمونځ فاسد کړلو او هغه ئې دوباره او کړلو نوسجده
سجده ساقط شوه

وَعَسَى قِيَاسٌ قَوْلُ زُفَرٍّ رَحِمَهُ اللَّهُ لَا يَنْقُطُ عَنْهُ أَوْ دَمٌ زُفَرٍ صَاحِبِ دَقُولٍ يَهْ قِيَاسٌ بِهِ دَمٌ سَاقِطٌ نَهْ وَي

تبرع - خلاف زفر رحمہ امام زفر رحمہ فرمائی، چہ د عمری قضا راوری، نوہم ہغہ دم نہ ساقطی، کرم چہ د
منفات نہ غیر احرامہ د تیریدو پہ وجہ لارم شوی وو

وهُوَ يَصِيرُ الْإِخْتِلَافُ فِي نَاقِصَاتِ الْحَرَمِ إِذَا جَاءَ زَوَالُ الْوَقْتِ بِغَيْرِ أَحْرَامٍ أَوْ دَاخِلِ نَظِيرِ دِي دَهْغِي اخْتِلَافُ كَوْمِ جِي دَفُوتِ شَوِي حَجَّ بِهِ
أَرَهُ كِي دِي كُلَّهُ حَجَّ دِي دَاحْرَامِ نَهْ بَغِيرِ دَمِيقَاتِ نَهْ تِيرِشِي وَيُمْكِنُ جَاءَ زَوَالُ الْوَقْتِ بِغَيْرِ أَحْرَامٍ وَأَحْرَامٍ بِالْحَرَمِ ثُمَّ أُلْفِدَ نَجْمُهُ وَ
نَظِيرِ دِي دَهْغِي اخْتِلَافُ كَوْمِ جِي دَهْغِي سِرِي بِهِ أَرَهُ كِي دِي جِي دَمِيقَاتِ نَهْ بَغِيرِ دَاحْرَامِ نَهْ تِيرِشِي وَدَحْجِ
حَرَامِ أَوْتَرِي أَوْ حَجِّ فَاسِدِ كَرِي

مسئله اختلاف المذكور في المستلین الاخرین ⑤ هم دا اختلاف په هغه صورت کي هم دې چه يوکس د ميقات تير شي اود حج لپاره احرام اوتري خو حج ترې فوت شي اوبيا په راروان کال دهغې حج قضا راوړي نوکوم دم چي په ده د ميقات نه بغير احرامه د تيريدو په وجه واجب شوې وو. هغه ساقطيري اوامم زفر رحمه الله فرماني چه نه ساقطيري ⑥ اودا اختلاف په هغه صورت کي دې چه يوکس د ميقات نه بغير احرامه تير شي اوبيا د حج لپاره احرام اوتري خود وقوف عرفات نه وړاندې په جمع کولو سره حج فاسد کړي نوچه دې په راروان کال د فاسد حج قضا راوړي اود ميقات نه احرام اوتري. نوکوم دم چي پرې د ميقات نه بغير احرامه تيريدو په وجه واجب شوې وو هغه ساقطيري اودامام زفر رحمه الله به نيزه ساقطيري.

نور و نور السجدة هذ بقدرها من المخطورات امام زفر صاحب دي تجاوز دميقات لره په نورو محظوراتو قياس

موم - دليل زفر ۱۰ دم زفر ۱۱ ميقات نه د تيريدو جرم د احرام په نورو ممنوعاتو باندې قياس کوي
 سلاکه يوکس د حج په احرام کي خوشبو اولگوله او يا نې گنډلې جامې واچولې او دغه حج نړې فاسد
 بولاي د هغې قضا راوړي نو کوم دم چې پرې په فاسد حج کي واجب شوي وو د هغې په قضا راوړلو هغه
 م به س قطري

ناله بصیرد صبا حق البیقات بالامور منه فی القضاء اوز مورد دلیل دادی چی په قضا دغه سرې دمیقات به به
رام تپلو کی حق دمیقات ادا کاوه والا کرخی ، وهو یجکی القایة ولا یبعد منه غیرة من المخطورات قوضه الفرق

كتاب المح

وقضاء دهغي حکايت کوی کوم چي فوت شوې دي او په قضاء سره نور محظورات معدوم کيږي سو فرقه
اضح شو.

دلیل جمهور الاحناف **علیه السلام** اوزمون دلیل دا دې چه ده د فاسد حج قض راوړنو کي د میقات نه احرام وتړلو اود میقات حق نه ادا کولو ځکه چی قضا هم د فوت شوی قائم مقام ده نودا داسې شوه لکه چې ده یو بغیر احرامه د میقات نه تجاوز کړې نه دې اوچه بغیر احرامه د میقات نه تجاوز نه دې شوې نودم هم اجب نشو. ځکه چې دم خو هم ددې په وجه لازم شوې وو.

الجواب عن قياس زفر علیه السلام وایاتی شود احرام د نوروو ممنوعاتولکه د خوشبو لگولو ارتکاب، نوهغه د چ په فساد او قضا راوړلو سره نه ختمیږي بلکه بیا هم پاته وی اوچه د احرام مصبوع پته وی نودم به هم تته وی. نویغیر احرامه د میقات نه د تیریدو اود احرام په نورو ممنوعاتوکی توپیر یشکاره شو.

دعای دھرم نہ وتل او مہرم بالمع کیدل او عرفات نہ تلل

اِذَا خَرَجَ الْمَكِّيُّ يُرِيدُ الْحَجَّ فَأَحْرَمَ وَلَمْ يَعُدَّ إِلَى الْحَرَمِ وَقَفَ بِعَرَفَةَ فَعَلَّيْهِ شَاةٌ يَوْمَ كِي بِه ارامه دحج روانشو اوده احرام
ترلو او حرم ته واپس نشو لان وقتہ الحرم وقد جاءوا بغير احرام ايه عرفات تي وقوف او کرو نو يده يو وره واجب
خكه چي دده ميقات حرم دي فان عاد الى الحرم نبي اولم تلب فهو على الاختلاف الذي ذكرنا فان في الآفاق
دي نري بغير احرام نه تيرشو نوکه دي حرم ته واپس شو او تلبيه تي او وييله يا تي اونه وييله نو دا په هغي
تلاف دي کوم چي مو رد آفاقى په حق کي ذکر کړي دي.

الفه^۱ خرج، خروجاً (ن): وتل (۲) يريد: اراده کول، غوشتل (۳) لبس، تلبیه: تلبیه وتیل
ج: - مسئله شکاره ده.

د متبع د عمرې نه روسته د هج لاره خارج د مرم نه مرم بالصح عبدال

مَنْعَةً إِذَا قَرَعَ مِنْ شَرِّهِ ثُمَّ خَرَجَ مِنَ الْحَرَمِ فَأَحْرَمَ وَقَفَ بِعُرْقَةِ فَطَلَبَهُ دَمٌ مُسْتَمْعٍ جِي دَعَمَرِي نَهْ فَارِغْ شَوْ بِيَا اَوْتَلُو دَحْرَمَ
وَأَحْرَامَ دَحْجَ نِي اَوْتَرَلُو اَوْ وَقُوفَ دَعْرِفَاتِ نِي اَو كِرُو نَوِيْدَهْ دَمِ دِي. لِأَنَّهُ لَمَّا دَخَلَ مَكَّةَ وَأَتَى بِالْأَعْمَالِ الْعُمْرَةَ
رَبَّكَ إِلَهَ الْكَعْبَةِ خَكِهْ جِي دِي مَكِّي تَهْ دَاخِلْ شَوْ دَعَمَرِي أَفْعَالِ نِي اَو كِرْلْ نَوْدِي پِشَانِ دِ مَكِّي شَوْ وَأَحْرَامُ
جِي مِنَ الْحَرَمِ لَمَّا دَخَلَ فَتَأْخِذُ بِعُرْقَةِ الدَّمِ بِأَعْيُنِهِ عَنَّهُ اَو دَمَكِي أَحْرَامِ دَحْرَمِ نَهْ وِي جِي وَجِهْ نِي مَوْبِرْ ذَكْرْ كِرِي دَهْ. نَو
مِ دِي پِرِي دَمِ دَحْرَمِ نَهْ دِتْ خَيْرْ پَهْ وَجِهْ فَإِنْ دَجَعَلَ إِلَى الْحَرَمِ فَأَهْلَ فِيهِ قَبْلَ أَنْ يَنْفَ بِعُرْقَةِ فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ بِمَا كِهْ دِي
أَتَهْ وَايَسْ رَاغَلُو اَو پَهْ دِي كِي نِي تَلْبِيَهْ اَو نِيْلَهْ مَخَكِي دَوَقُوفَ دَعْرِفَاتِ نَهْ نَوِيْدَهْ خَه لَازِمْ نَهْ دِي. وَهُوَ
الْغَيْبُ الَّذِي تَقْدَمُ فِي الْأَفَاقِ وَاللَّهُ تَعَالَى أَعْلَمُ اَو دَا هَمْ پَهْ هَغِي اخْتِلَافِ دِي كُومِ جِي دِ آفَقِي پَهْ حَقْ كِي
كِي تِيرْ شَوِي دِي.

الطبعة ① متمتع: نفع او چتونکی ② فروغ، فراغت، ف، فارغ کیدل ③ فیلزم، لزم لزوماً (س): لازم کیدل
:- مسئله دوضاحت محتاجه نه ده.

باب إضافة الإحرام إلى الإحرام

دا باب د احرام اضافت احرام ته په کولو کی دی.

١٠- الربط بمقابلہ: د مکی عمرہ اوجہ پہ یوا حرام کی جمع کول جائز نہ دی، بلکہ جنایت دی دغه دول د
ی لپاره د عمری احرام د حج احرام سره یوختی کول جنایت دی البته د حج احرام د عمری د احرام سره
نهی کول د آفاق لپاره جنایت نه دی چونکه د مکی د خلگو لپاره دا جنایت دی نوځکه نهی دا د باب
ایات نه روسته ذکر کړل.

أَبُو حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ: إِذَا أَعْرَمَ النَّبِيَّ بِعُرَّةٍ وَطَافَ لَهَا شَوْطًا | امام ابی حنیفہ رحمہ اللہ فرمائی چي کہ مکی

د عمري احرام او تر لویو چکرني د طواف او کړو **لَمْ أَهْرَمَ بِالْحَجِّ فَإِنَّهُ يَرْفُضُ الْحَجَّ وَعَلَيْهِ لِرَفْضِهِ دَمًا** لیا د حج احرام نه پرې وایستلای او تر لویو چکرني د حج تر تړ کړی ورس په ده د حج د ترک په وجه یو دم دی **وَعَلَيْهِ حَجَّةٌ وَعُمْرَةٌ** (۱) او یو حج او عمره به پرې واجب وی

خدا الله ۱) احرام احراماً احرام تړل ۲) شوط چکر ۳) رفض پرېښول
توضیح - صورة المسئلة ۱) مسئله دا ده که مکی د عمري لپاره احرام او تر لویو چکرني هم اولگولو اوب نه د حج لپاره احرام او تر لویو چکرني هم او کړلو نوحج به پرېږدی او د حج پرېځودو په وجه پرې یوه قریبی واجب شوه اوبه ده باندې د قصا په طور حج او عمره لازم شوه خودا خصال ساتی چه دا عمره د قصا په حیثیت نه ده بلکه د هر حج سره عمره وی.

وَقَالَ أَبُو يَسْفَاقُ وَخَدَّ رَحِمَهُ اللَّهُ رَفُضَ الْعُمْرَةِ أَحَبُّ إِلَيْنَا وَقَضَاؤُهَا وَعَلَيْهِ دَمٌ صاحبین فرمائی چې زموږ په نزد ترک د عمري او دهغي قضا غوره ده اوبه ده په ترک د عمري قضا واجب ده. **لِأَنَّهُ لَا يَدَّ مِنْ رَفْضِ أَحَدِهِمَا خُكَّةٌ جَبِي** ددوی نه یو پرېښودل ضروری دی

خدا الله ۱) احب خوښ کړې شوې ۲) لابد ضروری
توضیح - خلاف صاحبین ۳) صاحبین فرمائی چه غوره خبره دا ده چه عمره پرېږدی اویا ددې قصا راوړی البته د عمري پرېځودو په وجه به په ده یوه قربانی واجب وی

لِأَنَّ الْهَيْئَتَيْنِ فِي حَقِّ الْحَجِّ غَيْرُ مُتَّفِقَتَيْنِ خکه چې دمکی په حق کښي دواړو جمع کول غیر مشروع دي **وَالْعُمْرَةُ أَوْلَى بِالرَّفْضِ لِأَنَّهَا أَهْلِيٌّ حَالًا أَوْ تَرَكَ لِبَارِهِ عَمْرُهُ زِيَاةً بَيْنَهُ دَهْ خُكَّةٌ جَبِي** دا په مرتبه کښي کمه ده **وَأَقْلُ الْأَعْمَالِ وَأَيْسَرُ قَضَائِهَا وَغَيْرُ مُؤَقَّتَةٍ** په اعمالو کي اقل اوبه قصا کښي آسانه ده. خکه چې د خه وخت سره موخته نه ده

توضیح - وجوه دليل صاحبین ۴) د صاحبینو فرمائی دليل دا دي چه دمکی لپاره د حج او عمرې جمع کول جزئنه دی نوچه ده د دواړو نیت او کړلو د یو پرېښول ورله ضروری شو. خو بیا په دواړو کي د حج په نسبت د عمري پرېښول پکار دی ۱) خکه چې عمره په مرتبه کي د حج نه کمه ده ۲) بله دا چې د عمرې افعال کم دي په سبب سره د حج افعالو ته، خکه چې په عمره کي صرف طواف اوسعی ده. نو ددې په قصا راوړلو کي آسانی ده ۳) دریمه دا چې د عمري لپاره متعین وخت نشته بلکه د اختر د ورځې او دایام التشریق نه سوې واړه کال نه وخت دي او د حج لپاره صرف مخصوص ورځې دی

د مکی د عمري د احرام نه روسته د حج احرام تړل
وَكَيْدًا إِذَا أَهْرَمَ بِالْعُمْرَةِ ثُمَّ بِالْحَجِّ وَلَمْ يَأْتِ بِشَيْءٍ مِنْ أَعْمَالِ الْعُمْرَةِ لِمَا قُلْنَا دغه ډول که د عمري احرام نه او تر لویو چکرني د حج احرام او تر لویو چکرني په افعالو کي نه هیڅ اونکړل په دي وجه چې موږ ونيلی دی.

توضیح - صاحب د قدوری فرمائی دغه ډول که چا د عمري احرام تړلې وی او بیا نه د حج احرام او تر لویو چکرني پرېځودله د وړاندیني دليل به وجه چې عمره په مرتبه کي د حج نه کمه ده الخ

لَقَدْ طَافَ بِالْعُمْرَةِ أَرْبَعَةَ أَشْوَاطٍ لَمْ أَهْرَمَ بِالْحَجِّ رَفُضَ الْحَجِّ بِلَا خِلَافٍ که مکی عمرې لپاره څلور چکرې د طواف او کړي د حج احرام نه او تر لویو چکرني به ترک کوی بغير دخلاف نه **لِأَنَّ لِلْأَكْثَرِ حُكْمَ الْكُلِّ** فتعذر رَفُضُهَا خکه چې

(۱) القول الرابع هو هذا قول أبي حنيفة رضي الله عنه كذا في رد المحتار (۲۴۸۱۲) والبحر الرائق (۹۰۱۳) والخانية (۱۴۳۱۱) والهدية (۲۵۴۱۱) نقلًا عن القول الرابع (۲۳۶۱۱).

اکثر لره حکم دکل وی نو ترک د عمري منعذر شو داسې شو لکه چې ترې ورغ شوی وی

خدا الله ۱) اشواط چکرې ۲) رفض، رفضان پرېښول
توضیح - او که د عمري لپاره نه څلور گېسو نه لگولی وی او بیا نه د حج احرام او تر لویو چکرني په اتفاق سره ده حج پرېښولو خکه چې اکثر لره حکم د کل وی نو ده لکه چې واړه طواف او کړلو اود پوره طواف کوه په صورت کي دده پرېښول گران دی خکه چې عمره هم د کعسي د طواف نوم دي نو دې داسې شو لکه چې د عمري نه فارغ شوی وی

وَلَا كَيْدًا إِذَا طَافَ بِالْعُمْرَةِ أَقْلَ مِنْ ذَلِكَ عند أبي حنيفة رحمه الله او د عسي کله چې د عمري لپاره نه دي په کمه طواف کړي وو دامام ابو حنيفة په نرد

تضمین - او دغه ډول که د عمري لپاره نه د څلورو چکرسو نه کمه کړي وی نو د ابو حنيفة په نزد د عمري پرېښول گران دی اود صاحبینو فرمائی په نیز گران نه دی د صاحبینو فرمائی دليل به وړاندیني مسئله کي ددې عذرت لاندې دلانه لا بد من رفض أحداهما تیر شوي دي

وَلَهُ أَنْ إِخْرَافَ الْعُمْرَةِ قَدْ تَأْخُذُ بِأَدَاءِ شَيْءٍ مِنْ أَعْمَالِهَا ددې چې د عمري احرام ددې په خه عملونو کړلو سره متاكد شو. **وَإِخْرَافَ الْحَجِّ لَمْ يَتَأْخُذْ** او د حج احرام نه دي موكد شوي، **وَرَفُضَ غَيْرِ الْمُتَأَخِّذِ** اود غیر موكد ترک آسان دي

توضیح - دامام صاحب دليل دا دي چې هرکله چې مکی د عمري په احرام کي د طواف یو چکر اولگولویا نه د څلورو نه کم اولگولو نه د عمري په افعالو کي د خه نا خه افعالو په کاوه سره عمره موکده کړه او د حج احرام لا موکد شوي نه دي اود غیر موکد پرېځود آسان وی خکه دي حج پرېږدی

وَلَأَنَّ فِي رَفْضِ الْعُمْرَةِ، وَالْحَالَةَ هَذِهِ ابْطَالُ الْعَمَلِ او خکه چې په عمره پرېښودو کي هر که چې حلت داسې وی عمل لره بطل کول دی **وَفِي رَفْضِ الْحَجِّ امْتِنَاعٌ عَنْهُ وَعَلَيْهِ دَمٌ بِالرَّفْضِ** او د حج په پرېښودو کي د عمل نه منع کیدل دی اوبه ده دم واجب دي د ترک په امله سره **أَيْلَمَّا رَفَضَهُ لِأَنَّهُ عَمَلٌ قَبْلَ أَوَانِهِ** یعنې فیهر یو حی بدوی کي ترک کړی مخکي د وخت نه د حلالیدلو په امله سره خکه چې پوره کول نه متعذر دی.

توضیح - دوهم دليل دا دي چې هرکله چې په عمره پیل او کړه نو په دي حالت کي که عمره پرېږدی نو د عمل ابطل لازمیري اود حج په ایساریدو سره د حج نه منع کیدل لازمیري اود یو کار نه منع کیدل ددې په نسبت آسان دی یو کار باطل کړي شی نو ددې امله هم د حج پرېښول آسان دی

بهر حال چې کوم یو نه هم پرېښول نو په دي مکی باندې دم لازمیري خکه چې دي د ارک بود ادا کوه نه وړاندې حلال شو اود ارکانو د ادا کاوه نه وړاندې خکه حلال شو چې ددې پوره کول گران دی اویوره کول نه خکه گران دی چې د مکی لپاره حج او عمره جمع کول د حائز دی

فَكُنَّا فِي مَعْنَى الْمُخَصَّرِ إِلَّا أَنَّ فِي رَفْضِ الْعُمْرَةِ قَضَاءً هَانُو دے د محصر په معنی شو مگر دومره خبره ده چې ترک د عمري کي قضا د عمري ده **لَا غَيْرُ وَفِي رَفْضِ الْحَجِّ قَضَاءٌ وَغَيْرُهُ لِأَنَّهُ فِي مَعْنَى قَابِلِ الْحَجِّ** اوبه ترک د حج کي د حج قضا دیو عمرې ده خکه چې دي په معنی د حج فوت کونکی کي دي.

توضیح - دي د محصر پشان شو او په محصر باندې یوه قربانی واجب وی نو په ده به هم یوه قربانی واجب وی البته دومره خبره ضرور ده که عمره نه پرېځودله لکه خنکه چې د صاحبینو فرمائی مذهب دي نو صرف د عمري قضا به پرې واجب وی او که حج نه پرېښولو نو لکه خنکه چې د امام ابو حنيفة مذهب دي نو په ده به د حج قضا لازم وی او د حج سره به پرې د عمري قضا هم واجب وی خکه چې دا کس د حج فوت کونکی په حکم کي دي

لَا تَمَسُّ عَلَيْهِتُ الْأَرْبَعَةَ أَوَكه دواړه ئې پوره كړل نو كافى دى ورله

هل للغة ١ مفسر مفسر: تيريدل

توضيح: صحة الحج والعمره معا للمكى ٢ كه مكى حج او عمره دواړه ترك نكړل بلكه د دواړو افعال ئې ادا كړل نو دواړه ادا شول.

لَا تَمَسُّ الْأَشْيَاءَ الَّتِي تَلْمِزُهَا خكه چې ادا ئې كړل دواړه افعال لكه چې څنگه لازم كړې وو. غَيْرَ أَنْ تَمَسُّ عَلَيْهَا وَالتَّمَسُّ لَا يَمْنَعُ الْفِعْلَ صرف دومره خبره ده. چه ده لره د دواړو جمع كول ممنوع دى اونهي د تحقق دفعل نه منع به وي على ما عرفت من أصلنا لكه زموږ په اصولو كي چې معلومه ده.

توضيح: دليله ٣ خكه چې ده د دواړو افعال څنگه په ځان باندې لازم كړى وو هغه شان ئې پوره كړل البته دومره ده چه شريعت دې د حج او عمرې يوځانې كولونه منع كړې وو. خو نهى د تحقق فعل لپاره مانع نه وي لكه څكه چې اصول فقه په كتابونوكي ذكر دى

وَعَلَيْهِ دَمٌ لِجَنَابَتِهِمَا لِأَنَّهُ تَمَسَّكَ النَّقْصَانُ فِي غَلَاظِهِ أَوَيده يودم دې د دواړو د جمع كاوه په وجه دې. څكه چې د منهي عنه په ارتكاب سره دده په عمل كي نقصان راغلو. لِأَنَّ كِبَايَةَ النَّبِيِّ عَقَبَهُ أَوْ دَا د مكي په حق كي دم د جبر دى

توضيح: وجوب الدم عليه ٤ البته دومره ده چه په دي مكى باندې د حج او عمرې دواړه يوځانې كولو دمه قرباني واجب ده. څكه چې دده په عمل كي نقصان پيدا شو. او نقصان څكه پيدا شو چه ده د يوداسې فعل ارتكاب او كړلو. د كوم نه چې دي منع شوي وو

وَهَذَا فِي حَقِّ النَّبِيِّ دَمٌ جَبَرِيٌّ حَقُّ الْأَقَايِمِ دَمٌ شَكْرٌ أَوْ دَا قافى په حق كي دم د شكر دى.

توضيح: نوعية دم المكي والاقافي ٥ دا قرباني د مكى په حق كي دم جبريعنى د نقصان پوره كونكي دې نو ددي څخه به په خپله خوراك نه كوى بلكه د حرم په مسكينانو باندې به ئې صدقه كوى. اود افاقى په حق كي دا قرباني د شكر به ده نو دهغه لپاره ددي نه خوراك كول جائز دى. دا عجيبه خبره ده. كه حج او عمره مكى جمع كړى نو گناه ده او كه افاقى ئې جمع كړى نو نعمت دى. قرباني په دواړو واجب ده. خو په مكى باندې د نقصان پوره كولو لپاره او په افاقى باندې د شكر به ادا كولو لپاره. د الله قدرت دى. چه يوڅيز د يو لپاره گناه او د بل لپاره نعمت دى

د دوو همونو لپاره احرام تړل

وَمَنْ أَحْرَمَ بِالْحَجِّ ثُمَّ أَحْرَمَ بِوَمٍّ أُخْرَى جَا چې د حج احرام او تړلو بيا په يوم نحر كي ئې د پل حج احرام او تړلو اوده به څه واجب نه وي. لَمْ يَزِمْنَاهُ الْأَوَّلَى لِمَنْتَهُ الْأُخْرَى وَلَا شَيْءٌ عَلَيْهِ نو كه ده په اول حج كي حلق كړې وو. نو دوهم حج پرې لازم شو

هل اللغة ١ احرام، احراما. احرام تړل ٢ يوم النحر. د قرباني ورځ

توضيح: صحة الشروع في الاحرام الثاني ٣ مسئله دا ده. كه يو كس د حج لپاره احرام او تړلو. او بيا ئې د اختيه ورځ د راروان كال لپاره د دوهم حج احرام او تړل. نو دې مسئلې دوي اوده صورتونه دى. ده به د اولنى حج د وى نويه ده بدي د راروان كال حج لازم شو او دې به د راروان كاله پورې په احرام كي اوسيدى. عدم وجوب الدم ٤ او په ده بدي دم واجب نه دې څكه چې ده دوي اوده احرامونه جمع كړې نه دي بلكه د ولسي حج د احرام نه د حلق په ذريعه وتلې دې اود دوهم لپاره ئې احرام تړلې دى. حالانكه دوي اوده

او ده د بدعت دى. اوده د بدعت ارتكاب نه دې كړې. نو په ده دم جنائيت واجب نه دى.

لَا تَمَسُّ الْأَشْيَاءَ الَّتِي تَلْمِزُهَا خكه چې اول حج كي نه وو كړې بيا به هم بل حج لازم شى. لَمْ يَزِمْنَاهُ الْأَوَّلَى لِمَنْتَهُ الْأُخْرَى وَعَلَيْهِ دَمٌ نو كه حلق ئې په اول حج كي نه وو كړې بيا به هم بل حج لازم شى. اوده به به قرباني وي. قَصْرٌ أَوْ لَمْ يَقْصِرْ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ كه قصر ئې كړې او كه نه د امام ابو حنيفه رحمه الله به نژد.

توضيح: او كه د دوهم احرام تړلونه وړاندې ئې حلق اونكړلو. نو په ده باندې دوهم حج لازم شو اودم پرې هم واجب شو كه د دوهم احرام نه روسته حلق او كړى او كه اونكړى دا د امام ابو حنيفه رحمه الله مسلك دى

وَقَالَا: إِنَّ لَمْ يَقْصِرْ فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ لِأَنَّ الْجَنَابَةَ إِحْرَامُ الْأَحْرَامِ الْقَصْرُ بَدْعٌ وَأَصْحَابُنَا قَصْرُ مَنْ قَصَرَ نَهَى كَرِي نُوْخَه پري نشته. څكه چې د حج دوي اوده احرامونه او د عمرې دوي اوده احرامونه جمع كول بدعت دى. قِمَادًا حَلَقَ قَبْلَ أَنْ كَانَ لُكَايَ الْأَحْرَامِ الْأَوَّلِ قَبْلَ جَنَابَتِهِ عَلَى الثَّانِي او كله چې ده حلق او كړو نو حلق اگر چې د اول احرام نسك دې بيا هم په دوهم احرام جنيت دى. وَلَا تَمَسُّ فِي غَيْرِهَا وَنَهَى لِمَنْتَهُ الدَّمُ بِالْإِجْتِمَاعِ څكه چې دغه دده د وخت نه مخكي دي په دې وجه به دم لازم وي په اجماع سره

توضيح: صورة وجوب الدم عند أبي حنيفة والمصاحين ٥ اود صاحبينو رحمه الله مسلك دا دى كه د دوهم احرام تړلو به روسته ئې حلق اونكړلو. نو په ده باندې دم نه دې واجب دى. څكه چې د حج يا د عمرې دوي اوده احرامونه جمع كول په اتفاق سره بدعت دى. اوس كه ده د دوهم احرام تړلونه روسته حلق او كړلو نو اگر چه دا حلق داوئى احرام نه د وتلو لپاره يو عمل دى ليكن په دوهم احرام كي ددي كول جنيت دى څكه چې د دوهم احرام افعال لاده پوره كړې نه دي يعنى بې وخته اوشو او بېكاره خبره ده چه د وخت نه وړاندې د حلق كول موجب د دم دى. نو په دې صورت كي د صاحبينو او امام ابو حنيفه رحمه الله درې واړو په نيزدم واجب دى.

لَا تَمَسُّ الْأَشْيَاءَ الَّتِي تَلْمِزُهَا خكه ده حلق نه وو كړې حَتَّى حَقَّرَ فِي الْقَامِلِ تردې چې په راتلو وركى كال ئې حج او كړو. فَقَدْ أَفْرَأَ الْحَلَقَ عَنْ وَقْتِهِ فِي الْأَحْرَامِ الْأَوَّلِ نو موخه ئې كړو حلق د خپل وخت نه په اول احرام باندې. وَذَلِكَ يُوجِبُ الدَّمَ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ ١ اودا موجب ددم دى په نژد د امام صاحب

توضيح: صورة وجوب عنده لاهدهما ٥ او كه د دوهم احرام نه روسته ئې حلق او كړلو. تردې چې راروان كال ته ئې حج او كړلو. نو چونكه د اول احرام حلق ده د روستو كړلو د امام ابو حنيفه رحمه الله په نيزېرې دم واجب شو څكه چې د دوي په نيزد حج په افعالو كي دخپل وخت نه د يو فعل په روستو كولو دم واجب دى

وَعِنْدَهُمَا لَا يَلْزَمُهُ شَيْءٌ عَلَى مَا ذَكَرْنَا اود صاحبينو په نژد به څه لازم نه وي لكه چې موږ مخكي ذكر كړى دى. فَلِهَذَا سَوِيَ بَيْنَ التَّقْصِيرِ وَعِنْدَهُمَا هُوَ تَرْطُّبُ التَّقْصِيرِ عِنْدَهُمَا نو په دې وجه د امام صاحب په نژد تقصير او عدم تقصير يوشان دى اود صاحبينو تقصير شرط كړې دى

توضيح: اود صاحبينو رحمه الله په نيزېرې دم نه واجب دى. څكه چې د دوي په نيزد يو فعل په تخير باندې دم نه واجب دى. هم ددي اصولو په وجه ونيلې شوى دى. چه په ذكر شوې مسئله كي كه د دوهم احرام نه روسته حلق او كړى او كه اونكړى. نو په ده دم واجب دى. اود صاحبينو رحمه الله په نيزكه حلق او كړى دم پرې لازم دى. او كه اونه كي (اونكړى) نو دم پرې نه لازم دى.

١ القول المرجح هو هذا قول أبي حنيفة رحمه الله كذا فى رد المحتار (٢٥٠١٢) والبحر الرائق (٩١١٣) والهندية (٢٥٤١١) نقل عن القول المرجح (٢٣٧١١) -

د دويمې د حلق كولو نه روسته د دويمې عمري احرام تړل

وَمَنْ لَزِمَ مِنْ عَمْرَتِهِ إِلَّا التَّصَدُّقَ فَأَحْرَمَ بِأَخْرِيقِهِ دَمًا كَوْم سِرِّي چي فارغ شو دخپلي عمري نه سوي د قصر نه بيا ده دېلي عمري احرام او تړلو نودم پرې واجب دي لا حرامه قبل الوقيلا لانه حرمين احرامى العترة وهذا مكره و قد وخت به محكي احرام تړلو په امله سره ځكه چې ده د عمري دوي اوده احرامونه جمع كړل اودا مكره دي كړنه اندوه و د مكره كذا نولزم شو پرې دم او دا قرباني د جبر او كفاري ده.

هل الله ١٠ فرع، فاعه، ف، اوزگاريدل

ترويج - مسئله بكاره ده

د آفاقي دحج د احرام نه روسته د عمري احرام تړل

أَهْلُ الْحَجِّ لَمْ أَحْرَمُوا بِعَمْرَةٍ لَوْ مَا أَوْجَا جي دحج احرام او تړلو بياني د عمري او تړلو نودواره به لازم وي. وَمَنْ لَزِمَ الْحَجَّ يَنْتَهِي عَنْهُ عَنِ حَقِّ الْآفَاقِي ځكه چې جمع كول ددې دواړو مشروع دي په حق د آفاقي كي وَالْمَسْأَلَةُ فِيهِ قَبِيضٌ بِذِي قَارُونًا او مسئله د آفاقي په حق كي ده نو هغه په دې سې كولو قارن شو

هل الله ١٠ جمع، جمعاً جمع كول

ترويج - صفة بيل الاتافي في العمرة بعد احرام الحج ١٠ مسئله دا ده. كه آفاقي تلبيه او وتيله. يعنى دحج لپاره نې احرام او تړلو اود حج افعال ادا كولو نه وړاندې نې د عمري لپاره هم احرام او تړلو. نو په ده باندې دواړه لازم شول ځكه چې دا مسئله د آفاقي په حق كي ده. اود دې لپاره دحج او عمري جمع كول مشروع دي اودې به ددې په وجه قارن شي

لِكَيْ لَا يَخْطَأَ السَّنَةَ قَبِيضًا مَكْرَ خَطَا نې او كړه دستو نه. نو بډ كوونكي شو.

هل الله ١٠ مسينا گناهگر

ترويج - العتبات بوجه ترك السنة ١٠ البته د سنت خلاف عمل نې او كړلو. نو گناهگار به وي ځكه چې سنت دا دي چه دحج افعال د عمري په افعالو ور داخل كړي دا نه دي چې د عمري افعال دحج په افعالو ور داخل كړي الله تعالى فرمانيلي دي اِنْ اَنْ اَحْبَبْتُمْ مَقَامًا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ په دې آيت كي حج آخرد غايتينو دي يعنى د عمري افعال به اول ادا كولى شي اود حج به ورپسې ادا كولى شي. اودا سنت دي.

أَوْ لَوْ قَبْلَ بَعْدَ قَاتٍ وَلَمْ يَأْتِ بِالْفِعَالِ الْعَمْرَةَ قَبْلَ اَفْضٍ لِقَرَّتْ لِيَا كه ده وقوف د عرفات او كړو اود عمري افعال نې به حاشيې كړل بوي رافض د عمري شو. لَانَّهُ تَعَدَّرَ عَلَيْهِ اَذَاهُ اَذَى مَبْنِيَّةً عَلَى الْحَجِّ غَيْرَ مَشْرُوعَةٍ ځكه چې اوس دا كاوه د عمري متعذر شو ځكه چې عمره دحج په افعالو منى كول غير مشروع ده.

ترويج - فساد العمرة ترك افعال العمرة الى الوقوف ١٠ اوس كه دې آفاقي د عمري احرام تړلو نه روسته د وقوف عرفات پورې هيو د عمري افعال ادا نكړل نودا كس د عمري پريخودنكي شو. ځكه چې د وقوف عرفات نه روسته ده لره عمري افعال ادا كول متعذر شول ځكه چې د وقوف عرفات نه روسته د عمري افعال ادا كول داسې دي لكه چې دې عمره به حج باندې بناء كوي او عمره په حج باندې بناء كول غير مشروع دي.

فَانْ تَوَجَّهَ إِلَيْهَا لَمْ يَكُنْ رَافِضًا حَتَّى يَقُولَ دَكْرَانَهُ مِنْ قُلْ او كه دې عرفات ته لاړو. نور افاض د عمري به به دي تر هغې جې وقوف او كړي او مونږ دا مخكي بيان كړي دي

ترويج - عدم الفساد بمحض التوجه الى العرفان ١٠ او كه دا آفاقي صرف عرفات ته روان شي نو صرف په روانيدو د عمري پريخودونكي به دي تر څو په دې وقوف نه وي كړي. ددې تفصيل په باب قران كي تير شوي دي

د حج د طواف نه روسته د عمري احرام تړل

أَهْلُ طَافَ لِلْحَجِّ لَمْ أَحْرَمُوا بِعَمْرَةٍ قَبْلَ عَمْرَتِهِمَا لِيَا كه ده دحج لپاره طواف او كړو اود عمري احرام نې او تړلو او په دواړو باندې تير شو نولزم شو. وَعَلَيْهِ دَمٌ لِحَجَّتِهِمَا ١٠ او په ده دم دي د دواړو په جمع كولو لَانْ الْحَجَّ يَنْتَهِي عَنْهُ عَلَى مَا مَرَّقَ قَبْلَهُمُ الْإِحْرَامُ بِمَا ځكه چې په دواړو كي جمع مشروع وو لكه چې تير شو نوصحيح شو احرام د دواړو

هل الله ١٠ طافه طوافان، طواف كول

ترويج - مسئله، كه يو آفاقي د طواف قدوم نه روسته د عمري لپاره احرام او تړلو نو دواړه پرې لازم شول او چه دواړه ادا كړي نو هم پرې د دواړو جمع كاوه د امله قرباني واجب شوه اودواړه صحيح ځكه شو چه د آفاقي لپاره دحج او عمري جمع كول مشروع دي

وَالْعَوْدُ بِهَذَا الطَّوْفِ طَوَافُ النَّحْيَةِ وَأَنَّهُ سَنَةٌ وَلَيْسَ بِرُكْنٍ اومراد په دې طواف سره طواف قدوم دي. كوم چې سنت دي ركن نه دي. حَتَّى لَا يَلْزِمَهُ بِتَرْكِه شَيْءٌ تَرَدَّى چي د دې په ترك سره څه نه لازميري.

ترويج - او په متن كي د طواف نه مراد طواف قدوم دي. او طواف قدوم سنت دي ركن نه دي نو د طواف قدوم په پريخودو پرې څه نه واجبيري.

وَأَذَانُ الْمَرَاتِ بِمَا هُوَ رُكْنٌ يُمْكِنُهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفِعَالِ الْعَمْرَةَ لَمْ يَأْتِ بِالْفِعَالِ الْحَجَّ بِأَفْعَالٍ حَجْرًا ادا كند، او كله چې ده داسې فعل نه وي كړي نو ممكنه ده، ده لره چې د عمري افعال ادا كړي بيا دحج افعال ادا كړي. فَلِهَذَا التَّوَمُّضُ عَلَيْهِمَا جَازٍ بِهِ دې وجه كه دواړه نې او كړل نوجائز دي

ترويج - بهر حال چې تراوسه پورې ده د حج يوركن هم نه دي ادا كړي نودده لپاره ممكن دي چه اول د عمري افعال ادا كړي. او ورپسې د حج افعال ادا كړي نو كه ده دواړه جمع كړل صحيح دي

وَعَلَيْهِ دَمٌ لِحَجَّتِهِمَا ١٠ او په ده دم واجب شو په وجه د جمع كاوه د دواړو وه دَمُ كَفَّارَةٌ وَجَبَتْهُمَا الصَّحِيحُ كوم چې دم د كفاري اود جبر دي دا صحيح ده. لَانَّهُ بَانَ أَفْعَالُ الْعَمْرَةِ عَلَى أَعْمَالِ الْحَجِّ مِنْ وَجْهِ ځكه چې دې په يوشان سره د عمري افعال لره په افعالود حج بن كوونكي دي.

ترويج - البته د دواړو د جمع كاوه په وجه پرې هم واجب شو اودا دم د كفاري او نقصان د پوره كاوه لپاره دې دم شكر نه دي ځكه چې دا كس په يوحشيت سره د عمري د افعالود حج په افعالو باندې داخلونكي دي ځكه چې طواف قدوم اگر چه سنت دي خود افعالود حج ځنې خو دي نو په دې وجه د طواف قدوم نه روسته د عمري افعال ادا كول مكره دي نوددې كرهت د تلاقى لپاره به دم واجب وي

د عمري د ماتولو استعجاب

وَيُسْتَعَجَبُ أَنْ يَقْضَى عَمْرَتَهُ لَانْ اِحْرَامُ الْحَجِّ قَدْ تَأْكَدَ بِشَيْءٍ مِنْ أَعْمَالِهِ او مستحب دي چه عمره ترك كړي ځكه چې دحج احرام موكد شوي دي په بعضو كارونو كاوه دحج سره بخلاف ما اِذَا لَمْ يَطْفِ لِلْحَجِّ بِه خلاف دهغي نه چې دحج لپاره نې طواف نه وي كړي. وَاِذَا رَفَضَ عَمْرَتَهُ بِتَقْضِيهَا لِصِحَّةِ الشُّرْعِ او چې كله ده عمره ترك كړه نو قضا به نې راوړي په دې كي دشروع صحيح كيدو په وجه. فَيَسَاءُ وَعَلَيْهِ دَمٌ لِحَجَّتِهِمَا ١٠ ويده دم دي په ترك د عمري سره.

هل الله ١٠ ان يرفض، ورفض، رفضان، پريبنول

ترويج - مسئله آسانه ده

په ايام النحر يا تخريق كي د عمري احرام تړلو حكم

وَمَنْ أَهْلُ بَعْرَةٍ فِي يَوْمِ النَّحْرِ أَوْ فِي أَيَّامِ التَّشْرِيقِ لَزِمَتْهُ اوج جي د عمري احرام او تړلو په يوم نحر كي ي په ايام

کتاب الحج

تشریق کي سو په ده نه دغه لازم وي لکه جي مونږ ونيلى دي **وَيَرْفُضُهَا أَيْ يَلْزَمُهُ الرِّفْضُ** اودا عمره دې ماته کړي يعنې ماتول ئې واجب دي

حل الفقه ١٠ لومته، لوم لوم ما، لازم کيدل

توحيد - چاچه په يوم النحر يا په ايم التشریق کي دحلق نه وړاندې يا د طواف زيارت نه وړاندې د عمري لپاره حرام اوتړلو سويه ده باندې عمره لازم شوه

لَا تَأْتِي رُكْنَ الْحَجِّ قَبْلَ بَيِّنَاتِ أَعْمَالِ الْعُمْرَةِ عَلَى أَعْمَالِ الْحَجِّ مِنْ كُلِّ وَجْهٍ خُكَّة چې ده دحج رکن د کړو سويه هره مله سره د عمري افعالو لپاره بن کونکې شو په افعالو دحج باندې. **وَقَدْ كُرِهَتْ الْعُمْرَةُ فِي هَذِهِ الْأَيَّامِ أَنْ تَأْتِيَ مَتَا كُرِهَتْ** وپه دې ورځو کي عمره مکروه هم ده لکه چې موږ به ذکر کړو. **فَلْيُذَكَّرْ بِالْإِلْزَامِ لَهَا نَوْبَهُ** دې وجه تر لاسه د عمري لازم دي

حل الفقه ١٠ ادې، تاديه: ادا کول ٢ ايضا: دغه ډول

توحيد - ځکه چې د عمري پيل کول صحيح دي البته په ده باندې د عمري پريښول لازم دي ځکه چې دې کس دحج رکن يعنې وقوف عرفه ادا کړې دې نوکه دې د وقوف عرفات نه روسته د عمري افعال ادا کړي نو دې به د عمري د فعلود حج په فعلو باندې بن کونکې شي اودا خلاف سنت ده بله دا چې په دې ورځو کي عمره ادا کول مکروه دي لکه چې به ئې ذکر کړو نو ځکه ددې عمري پريښول واجب دي

د عمري پريښول اود قرباني وجوب

إِنْ رَفَضَ لِقَبْلِهِ دَمْرًا لِرَفْضِهَا وَتَمَرَةً مَكَاتَهَا لېنا ١١ ٢٢ ٢٣ ٢٤ ٢٥ ٢٦ ٢٧ ٢٨ ٢٩ ٣٠ ٣١ ٣٢ ٣٣ ٣٤ ٣٥ ٣٦ ٣٧ ٣٨ ٣٩ ٤٠ ٤١ ٤٢ ٤٣ ٤٤ ٤٥ ٤٦ ٤٧ ٤٨ ٤٩ ٥٠ ٥١ ٥٢ ٥٣ ٥٤ ٥٥ ٥٦ ٥٧ ٥٨ ٥٩ ٦٠ ٦١ ٦٢ ٦٣ ٦٤ ٦٥ ٦٦ ٦٧ ٦٨ ٦٩ ٧٠ ٧١ ٧٢ ٧٣ ٧٤ ٧٥ ٧٦ ٧٧ ٧٨ ٧٩ ٨٠ ٨١ ٨٢ ٨٣ ٨٤ ٨٥ ٨٦ ٨٧ ٨٨ ٨٩ ٩٠ ٩١ ٩٢ ٩٣ ٩٤ ٩٥ ٩٦ ٩٧ ٩٨ ٩٩ ١٠٠ ١٠١ ١٠٢ ١٠٣ ١٠٤ ١٠٥ ١٠٦ ١٠٧ ١٠٨ ١٠٩ ١١٠ ١١١ ١١٢ ١١٣ ١١٤ ١١٥ ١١٦ ١١٧ ١١٨ ١١٩ ١٢٠ ١٢١ ١٢٢ ١٢٣ ١٢٤ ١٢٥ ١٢٦ ١٢٧ ١٢٨ ١٢٩ ١٣٠ ١٣١ ١٣٢ ١٣٣ ١٣٤ ١٣٥ ١٣٦ ١٣٧ ١٣٨ ١٣٩ ١٤٠ ١٤١ ١٤٢ ١٤٣ ١٤٤ ١٤٥ ١٤٦ ١٤٧ ١٤٨ ١٤٩ ١٥٠ ١٥١ ١٥٢ ١٥٣ ١٥٤ ١٥٥ ١٥٦ ١٥٧ ١٥٨ ١٥٩ ١٦٠ ١٦١ ١٦٢ ١٦٣ ١٦٤ ١٦٥ ١٦٦ ١٦٧ ١٦٨ ١٦٩ ١٧٠ ١٧١ ١٧٢ ١٧٣ ١٧٤ ١٧٥ ١٧٦ ١٧٧ ١٧٨ ١٧٩ ١٨٠ ١٨١ ١٨٢ ١٨٣ ١٨٤ ١٨٥ ١٨٦ ١٨٧ ١٨٨ ١٨٩ ١٩٠ ١٩١ ١٩٢ ١٩٣ ١٩٤ ١٩٥ ١٩٦ ١٩٧ ١٩٨ ١٩٩ ٢٠٠ ٢٠١ ٢٠٢ ٢٠٣ ٢٠٤ ٢٠٥ ٢٠٦ ٢٠٧ ٢٠٨ ٢٠٩ ٢١٠ ٢١١ ٢١٢ ٢١٣ ٢١٤ ٢١٥ ٢١٦ ٢١٧ ٢١٨ ٢١٩ ٢٢٠ ٢٢١ ٢٢٢ ٢٢٣ ٢٢٤ ٢٢٥ ٢٢٦ ٢٢٧ ٢٢٨ ٢٢٩ ٢٣٠ ٢٣١ ٢٣٢ ٢٣٣ ٢٣٤ ٢٣٥ ٢٣٦ ٢٣٧ ٢٣٨ ٢٣٩ ٢٤٠ ٢٤١ ٢٤٢ ٢٤٣ ٢٤٤ ٢٤٥ ٢٤٦ ٢٤٧ ٢٤٨ ٢٤٩ ٢٥٠ ٢٥١ ٢٥٢ ٢٥٣ ٢٥٤ ٢٥٥ ٢٥٦ ٢٥٧ ٢٥٨ ٢٥٩ ٢٦٠ ٢٦١ ٢٦٢ ٢٦٣ ٢٦٤ ٢٦٥ ٢٦٦ ٢٦٧ ٢٦٨ ٢٦٩ ٢٧٠ ٢٧١ ٢٧٢ ٢٧٣ ٢٧٤ ٢٧٥ ٢٧٦ ٢٧٧ ٢٧٨ ٢٧٩ ٢٨٠ ٢٨١ ٢٨٢ ٢٨٣ ٢٨٤ ٢٨٥ ٢٨٦ ٢٨٧ ٢٨٨ ٢٨٩ ٢٩٠ ٢٩١ ٢٩٢ ٢٩٣ ٢٩٤ ٢٩٥ ٢٩٦ ٢٩٧ ٢٩٨ ٢٩٩ ٣٠٠ ٣٠١ ٣٠٢ ٣٠٣ ٣٠٤ ٣٠٥ ٣٠٦ ٣٠٧ ٣٠٨ ٣٠٩ ٣١٠ ٣١١ ٣١٢ ٣١٣ ٣١٤ ٣١٥ ٣١٦ ٣١٧ ٣١٨ ٣١٩ ٣٢٠ ٣٢١ ٣٢٢ ٣٢٣ ٣٢٤ ٣٢٥ ٣٢٦ ٣٢٧ ٣٢٨ ٣٢٩ ٣٣٠ ٣٣١ ٣٣٢ ٣٣٣ ٣٣٤ ٣٣٥ ٣٣٦ ٣٣٧ ٣٣٨ ٣٣٩ ٣٤٠ ٣٤١ ٣٤٢ ٣٤٣ ٣٤٤ ٣٤٥ ٣٤٦ ٣٤٧ ٣٤٨ ٣٤٩ ٣٥٠ ٣٥١ ٣٥٢ ٣٥٣ ٣٥٤ ٣٥٥ ٣٥٦ ٣٥٧ ٣٥٨ ٣٥٩ ٣٦٠ ٣٦١ ٣٦٢ ٣٦٣ ٣٦٤ ٣٦٥ ٣٦٦ ٣٦٧ ٣٦٨ ٣٦٩ ٣٧٠ ٣٧١ ٣٧٢ ٣٧٣ ٣٧٤ ٣٧٥ ٣٧٦ ٣٧٧ ٣٧٨ ٣٧٩ ٣٨٠ ٣٨١ ٣٨٢ ٣٨٣ ٣٨٤ ٣٨٥ ٣٨٦ ٣٨٧ ٣٨٨ ٣٨٩ ٣٩٠ ٣٩١ ٣٩٢ ٣٩٣ ٣٩٤ ٣٩٥ ٣٩٦ ٣٩٧ ٣٩٨ ٣٩٩ ٤٠٠ ٤٠١ ٤٠٢ ٤٠٣ ٤٠٤ ٤٠٥ ٤٠٦ ٤٠٧ ٤٠٨ ٤٠٩ ٤١٠ ٤١١ ٤١٢ ٤١٣ ٤١٤ ٤١٥ ٤١٦ ٤١٧ ٤١٨ ٤١٩ ٤٢٠ ٤٢١ ٤٢٢ ٤٢٣ ٤٢٤ ٤٢٥ ٤٢٦ ٤٢٧ ٤٢٨ ٤٢٩ ٤٣٠ ٤٣١ ٤٣٢ ٤٣٣ ٤٣٤ ٤٣٥ ٤٣٦ ٤٣٧ ٤٣٨ ٤٣٩ ٤٤٠ ٤٤١ ٤٤٢ ٤٤٣ ٤٤٤ ٤٤٥ ٤٤٦ ٤٤٧ ٤٤٨ ٤٤٩ ٤٥٠ ٤٥١ ٤٥٢ ٤٥٣ ٤٥٤ ٤٥٥ ٤٥٦ ٤٥٧ ٤٥٨ ٤٥٩ ٤٦٠ ٤٦١ ٤٦٢ ٤٦٣ ٤٦٤ ٤٦٥ ٤٦٦ ٤٦٧ ٤٦٨ ٤٦٩ ٤٧٠ ٤٧١ ٤٧٢ ٤٧٣ ٤٧٤ ٤٧٥ ٤٧٦ ٤٧٧ ٤٧٨ ٤٧٩ ٤٨٠ ٤٨١ ٤٨٢ ٤٨٣ ٤٨٤ ٤٨٥ ٤٨٦ ٤٨٧ ٤٨٨ ٤٨٩ ٤٩٠ ٤٩١ ٤٩٢ ٤٩٣ ٤٩٤ ٤٩٥ ٤٩٦ ٤٩٧ ٤٩٨ ٤٩٩ ٥٠٠ ٥٠١ ٥٠٢ ٥٠٣ ٥٠٤ ٥٠٥ ٥٠٦ ٥٠٧ ٥٠٨ ٥٠٩ ٥١٠ ٥١١ ٥١٢ ٥١٣ ٥١٤ ٥١٥ ٥١٦ ٥١٧ ٥١٨ ٥١٩ ٥٢٠ ٥٢١ ٥٢٢ ٥٢٣ ٥٢٤ ٥٢٥ ٥٢٦ ٥٢٧ ٥٢٨ ٥٢٩ ٥٣٠ ٥٣١ ٥٣٢ ٥٣٣ ٥٣٤ ٥٣٥ ٥٣٦ ٥٣٧ ٥٣٨ ٥٣٩ ٥٤٠ ٥٤١ ٥٤٢ ٥٤٣ ٥٤٤ ٥٤٥ ٥٤٦ ٥٤٧ ٥٤٨ ٥٤٩ ٥٥٠ ٥٥١ ٥٥٢ ٥٥٣ ٥٥٤ ٥٥٥ ٥٥٦ ٥٥٧ ٥٥٨ ٥٥٩ ٥٦٠ ٥٦١ ٥٦٢ ٥٦٣ ٥٦٤ ٥٦٥ ٥٦٦ ٥٦٧ ٥٦٨ ٥٦٩ ٥٧٠ ٥٧١ ٥٧٢ ٥٧٣ ٥٧٤ ٥٧٥ ٥٧٦ ٥٧٧ ٥٧٨ ٥٧٩ ٥٨٠ ٥٨١ ٥٨٢ ٥٨٣ ٥٨٤ ٥٨٥ ٥٨٦ ٥٨٧ ٥٨٨ ٥٨٩ ٥٩٠ ٥٩١ ٥٩٢ ٥٩٣ ٥٩٤ ٥٩٥ ٥٩٦ ٥٩٧ ٥٩٨ ٥٩٩ ٦٠٠ ٦٠١ ٦٠٢ ٦٠٣ ٦٠٤ ٦٠٥ ٦٠٦ ٦٠٧ ٦٠٨ ٦٠٩ ٦١٠ ٦١١ ٦١٢ ٦١٣ ٦١٤ ٦١٥ ٦١٦ ٦١٧ ٦١٨ ٦١٩ ٦٢٠ ٦٢١ ٦٢٢ ٦٢٣ ٦٢٤ ٦٢٥ ٦٢٦ ٦٢٧ ٦٢٨ ٦٢٩ ٦٣٠ ٦٣١ ٦٣٢ ٦٣٣ ٦٣٤ ٦٣٥ ٦٣٦ ٦٣٧ ٦٣٨ ٦٣٩ ٦٤٠ ٦٤١ ٦٤٢ ٦٤٣ ٦٤٤ ٦٤٥ ٦٤٦ ٦٤٧ ٦٤٨ ٦٤٩ ٦٥٠ ٦٥١ ٦٥٢ ٦٥٣ ٦٥٤ ٦٥٥ ٦٥٦ ٦٥٧ ٦٥٨ ٦٥٩ ٦٦٠ ٦٦١ ٦٦٢ ٦٦٣ ٦٦٤ ٦٦٥ ٦٦٦ ٦٦٧ ٦٦٨ ٦٦٩ ٦٧٠ ٦٧١ ٦٧٢ ٦٧٣ ٦٧٤ ٦٧٥ ٦٧٦ ٦٧٧ ٦٧٨ ٦٧٩ ٦٨٠ ٦٨١ ٦٨٢ ٦٨٣ ٦٨٤ ٦٨٥ ٦٨٦ ٦٨٧ ٦٨٨ ٦٨٩ ٦٩٠ ٦٩١ ٦٩٢ ٦٩٣ ٦٩٤ ٦٩٥ ٦٩٦ ٦٩٧ ٦٩٨ ٦٩٩ ٧٠٠ ٧٠١ ٧٠٢ ٧٠٣ ٧٠٤ ٧٠٥ ٧٠٦ ٧٠٧ ٧٠٨ ٧٠٩ ٧١٠ ٧١١ ٧١٢ ٧١٣ ٧١٤ ٧١٥ ٧١٦ ٧١٧ ٧١٨ ٧١٩ ٧٢٠ ٧٢١ ٧٢٢ ٧٢٣ ٧٢٤ ٧٢٥ ٧٢٦ ٧٢٧ ٧٢٨ ٧٢٩ ٧٣٠ ٧٣١ ٧٣٢ ٧٣٣ ٧٣٤ ٧٣٥ ٧٣٦ ٧٣٧ ٧٣٨ ٧٣٩ ٧٤٠ ٧٤١ ٧٤٢ ٧٤٣ ٧٤٤ ٧٤٥ ٧٤٦ ٧٤٧ ٧٤٨ ٧٤٩ ٧٥٠ ٧٥١ ٧٥٢ ٧٥٣ ٧٥٤ ٧٥٥ ٧٥٦ ٧٥٧ ٧٥٨ ٧٥٩ ٧٦٠ ٧٦١ ٧٦٢ ٧٦٣ ٧٦٤ ٧٦٥ ٧٦٦ ٧٦٧ ٧٦٨ ٧٦٩ ٧٧٠ ٧٧١ ٧٧٢ ٧٧٣ ٧٧٤ ٧٧٥ ٧٧٦ ٧٧٧ ٧٧٨ ٧٧٩ ٧٨٠ ٧٨١ ٧٨٢ ٧٨٣ ٧٨٤ ٧٨٥ ٧٨٦ ٧٨٧ ٧٨٨ ٧٨٩ ٧٩٠ ٧٩١ ٧٩٢ ٧٩٣ ٧٩٤ ٧٩٥ ٧٩٦ ٧٩٧ ٧٩٨ ٧٩٩ ٨٠٠ ٨٠١ ٨٠٢ ٨٠٣ ٨٠٤ ٨٠٥ ٨٠٦ ٨٠٧ ٨٠٨ ٨٠٩ ٨١٠ ٨١١ ٨١٢ ٨١٣ ٨١٤ ٨١٥ ٨١٦ ٨١٧ ٨١٨ ٨١٩ ٨٢٠ ٨٢١ ٨٢٢ ٨٢٣ ٨٢٤ ٨٢٥ ٨٢٦ ٨٢٧ ٨٢٨ ٨٢٩ ٨٣٠ ٨٣١ ٨٣٢ ٨٣٣ ٨٣٤ ٨٣٥ ٨٣٦ ٨٣٧ ٨٣٨ ٨٣٩ ٨٤٠ ٨٤١ ٨٤٢ ٨٤٣ ٨٤٤ ٨٤٥ ٨٤٦ ٨٤٧ ٨٤٨ ٨٤٩ ٨٥٠ ٨٥١ ٨٥٢ ٨٥٣ ٨٥٤ ٨٥٥ ٨٥٦ ٨٥٧ ٨٥٨ ٨٥٩ ٨٦٠ ٨٦١ ٨٦٢ ٨٦٣ ٨٦٤ ٨٦٥ ٨٦٦ ٨٦٧ ٨٦٨ ٨٦٩ ٨٧٠ ٨٧١ ٨٧٢ ٨٧٣ ٨٧٤ ٨٧٥ ٨٧٦ ٨٧٧ ٨٧٨ ٨٧٩ ٨٨٠ ٨٨١ ٨٨٢ ٨٨٣ ٨٨٤ ٨٨٥ ٨٨٦ ٨٨٧ ٨٨٨ ٨٨٩ ٨٩٠ ٨٩١ ٨٩٢ ٨٩٣ ٨٩٤ ٨٩٥ ٨٩٦ ٨٩٧ ٨٩٨ ٨٩٩ ٩٠٠ ٩٠١ ٩٠٢ ٩٠٣ ٩٠٤ ٩٠٥ ٩٠٦ ٩٠٧ ٩٠٨ ٩٠٩ ٩١٠ ٩١١ ٩١٢ ٩١٣ ٩١٤ ٩١٥ ٩١٦ ٩١٧ ٩١٨ ٩١٩ ٩٢٠ ٩٢١ ٩٢٢ ٩٢٣ ٩٢٤ ٩٢٥ ٩٢٦ ٩٢٧ ٩٢٨ ٩٢٩ ٩٣٠ ٩٣١ ٩٣٢ ٩٣٣ ٩٣٤ ٩٣٥ ٩٣٦ ٩٣٧ ٩٣٨ ٩٣٩ ٩٤٠ ٩٤١ ٩٤٢ ٩٤٣ ٩٤٤ ٩٤٥ ٩٤٦ ٩٤٧ ٩٤٨ ٩٤٩ ٩٥٠ ٩٥١ ٩٥٢ ٩٥٣ ٩٥٤ ٩٥٥ ٩٥٦ ٩٥٧ ٩٥٨ ٩٥٩ ٩٦٠ ٩٦١ ٩٦٢ ٩٦٣ ٩٦٤ ٩٦٥ ٩٦٦ ٩٦٧ ٩٦٨ ٩٦٩ ٩٧٠ ٩٧١ ٩٧٢ ٩٧٣ ٩٧٤ ٩٧٥ ٩٧٦ ٩٧٧ ٩٧٨ ٩٧٩ ٩٨٠ ٩٨١ ٩٨٢ ٩٨٣ ٩٨٤ ٩٨٥ ٩٨٦ ٩٨٧ ٩٨٨ ٩٨٩ ٩٩٠ ٩٩١ ٩٩٢ ٩٩٣ ٩٩٤ ٩٩٥ ٩٩٦ ٩٩٧ ٩٩٨ ٩٩٩ ١٠٠٠ ١٠٠١ ١٠٠٢ ١٠٠٣ ١٠٠٤ ١٠٠٥ ١٠٠٦ ١٠٠٧ ١٠٠٨ ١٠٠٩ ١٠١٠ ١٠١١ ١٠١٢ ١٠١٣ ١٠١٤ ١٠١٥ ١٠١٦ ١٠١٧ ١٠١٨ ١٠١٩ ١٠٢٠ ١٠٢١ ١٠٢٢ ١٠٢٣ ١٠٢٤ ١٠٢٥ ١٠٢٦ ١٠٢٧ ١٠٢٨ ١٠٢٩ ١٠٣٠ ١٠٣١ ١٠٣٢ ١٠٣٣ ١٠٣٤ ١٠٣٥ ١٠٣٦ ١٠٣٧ ١٠٣٨ ١٠٣٩ ١٠٤٠ ١٠٤١ ١٠٤٢ ١٠٤٣ ١٠٤٤ ١٠٤٥ ١٠٤٦ ١٠٤٧ ١٠٤٨ ١٠٤٩ ١٠٥٠ ١٠٥١ ١٠٥٢ ١٠٥٣ ١٠٥٤ ١٠٥٥ ١٠٥٦ ١٠٥٧ ١٠٥٨ ١٠٥٩ ١٠٦٠ ١٠٦١ ١٠٦٢ ١٠٦٣ ١٠٦٤ ١٠٦٥ ١٠٦٦ ١٠٦٧ ١٠٦٨ ١٠٦٩ ١٠٧٠ ١٠٧١ ١٠٧٢ ١٠٧٣ ١٠٧٤ ١٠٧٥ ١٠٧٦ ١٠٧٧ ١٠٧٨ ١٠٧٩ ١٠٨٠ ١٠٨١ ١٠٨٢ ١٠٨٣ ١٠٨٤ ١٠٨٥ ١٠٨٦ ١٠٨٧ ١٠٨٨ ١٠٨٩ ١٠٩٠ ١٠٩١ ١٠٩٢ ١٠٩٣ ١٠٩٤ ١٠٩٥ ١٠٩٦ ١٠٩٧ ١٠٩٨ ١٠٩٩ ١١٠٠ ١١٠١ ١١٠٢ ١١٠٣ ١١٠٤ ١١٠٥ ١١٠٦ ١١٠٧ ١١٠٨ ١١٠٩ ١١١٠ ١١١١ ١١١٢ ١١١٣ ١١١٤ ١١١٥ ١١١٦ ١١١٧ ١١١٨ ١١١٩ ١١٢٠ ١١٢١ ١١٢٢ ١١٢٣ ١١٢٤ ١١٢٥ ١١٢٦ ١١٢٧ ١١٢٨ ١١٢٩ ١١٣٠ ١١٣١ ١١٣٢ ١١٣٣ ١١٣٤ ١١٣٥ ١١٣٦ ١١٣٧ ١١٣٨ ١١٣٩ ١١٤٠ ١١٤١ ١١٤٢ ١١٤٣ ١١٤٤ ١١٤٥ ١١٤٦ ١١٤٧ ١١٤٨ ١١٤٩ ١١٥٠ ١١٥١ ١١٥٢ ١١٥٣ ١١٥٤ ١١٥٥ ١١٥٦ ١١٥٧ ١١٥٨ ١١٥٩ ١١٦٠ ١١٦١ ١١٦٢ ١١٦٣ ١١٦٤ ١١٦٥ ١١٦٦ ١١٦٧ ١١٦٨ ١١٦٩ ١١٧٠ ١١٧١ ١١٧٢ ١١٧٣ ١١٧٤ ١١٧٥ ١١٧٦ ١١٧٧ ١١٧٨ ١١٧٩ ١١٨٠ ١١٨١ ١١٨٢ ١١٨٣ ١١٨٤ ١١٨٥ ١١٨٦ ١١٨٧ ١١٨٨ ١١٨٩ ١١٩٠ ١١٩١ ١١٩٢ ١١٩٣ ١١٩٤ ١١٩٥ ١١٩٦ ١١٩٧ ١١٩٨ ١١٩٩ ١٢٠٠ ١٢٠١ ١٢٠٢ ١٢٠٣ ١٢٠٤ ١٢٠٥ ١٢٠٦ ١٢٠٧ ١٢٠٨ ١٢٠٩ ١٢١٠ ١٢١١ ١٢١٢ ١٢١٣ ١٢١٤ ١٢١٥ ١٢١٦ ١٢١٧ ١٢١٨ ١٢١٩ ١٢٢٠ ١٢٢١ ١٢٢٢ ١٢٢٣ ١٢٢٤ ١٢٢٥ ١٢٢٦ ١٢٢٧ ١٢٢٨ ١٢٢٩ ١٢٣٠ ١٢٣١ ١٢٣٢ ١٢٣٣ ١٢٣٤ ١٢٣٥ ١٢٣٦ ١٢٣٧ ١٢٣٨ ١٢٣٩ ١٢٤٠ ١٢٤١ ١٢٤٢ ١٢٤٣ ١٢٤٤ ١٢٤٥ ١٢٤٦ ١٢٤٧ ١٢٤٨ ١٢٤٩ ١٢٥٠ ١٢٥١ ١٢٥٢ ١٢٥٣ ١٢٥٤ ١٢٥٥ ١٢٥٦ ١٢٥٧ ١٢٥٨ ١٢٥٩ ١٢٦٠ ١٢٦١ ١٢٦٢ ١٢٦٣ ١٢٦٤ ١٢٦٥ ١٢٦٦ ١٢٦٧ ١٢٦٨ ١٢٦٩ ١٢٧٠ ١٢٧١ ١٢٧٢ ١٢٧٣ ١٢٧٤ ١٢٧٥ ١٢٧٦ ١٢٧٧ ١٢٧٨ ١٢٧٩ ١٢٨٠ ١٢٨١ ١٢٨٢ ١٢٨٣ ١٢٨٤ ١٢٨٥ ١٢٨٦ ١٢٨٧ ١٢٨٨ ١٢٨٩ ١٢٩٠ ١٢٩١ ١٢٩٢ ١٢٩٣ ١٢٩٤ ١٢٩٥ ١٢٩٦ ١٢٩٧ ١٢٩٨ ١٢٩٩ ١٣٠٠ ١٣٠١ ١٣٠٢ ١٣٠٣ ١٣٠٤ ١٣٠٥ ١٣٠٦ ١٣٠٧ ١٣٠٨ ١٣٠٩ ١٣١٠ ١٣١١ ١٣١٢ ١٣١٣ ١٣١٤ ١٣١٥ ١٣١٦ ١٣١٧ ١٣١٨ ١٣١٩ ١٣٢٠ ١٣٢١ ١٣٢٢ ١٣٢٣ ١٣٢٤ ١٣٢٥ ١٣٢٦ ١٣٢٧ ١٣٢٨ ١٣٢٩ ١٣٣٠ ١٣٣١ ١٣٣٢ ١٣٣٣ ١٣٣٤ ١٣٣٥ ١٣٣٦ ١٣٣٧ ١٣٣٨ ١٣٣٩ ١٣٤٠ ١٣٤١ ١٣٤٢ ١٣٤٣ ١٣٤٤ ١٣٤٥ ١٣٤٦ ١٣٤٧ ١٣٤٨ ١٣٤٩ ١٣٥٠ ١٣٥١ ١٣٥٢ ١٣٥٣ ١٣٥٤ ١٣٥٥ ١٣٥٦ ١٣٥٧ ١٣٥٨ ١٣٥٩ ١٣٦٠ ١٣٦١ ١٣٦٢ ١٣٦٣ ١٣٦٤ ١٣٦٥ ١٣٦٦ ١٣٦٧ ١٣٦٨ ١٣٦٩ ١٣٧٠ ١٣٧١ ١٣٧٢ ١٣٧٣ ١٣٧٤ ١٣٧٥ ١٣٧٦ ١٣٧٧ ١٣٧٨ ١٣٧٩ ١٣٨٠ ١٣٨١ ١٣٨٢ ١٣٨٣ ١٣٨٤ ١٣٨٥ ١٣٨٦ ١٣٨٧ ١٣٨٨ ١٣٨٩ ١٣٩٠ ١٣٩١ ١٣٩٢ ١٣٩٣ ١٣٩٤ ١٣٩٥ ١٣٩٦ ١٣٩٧ ١٣٩٨ ١٣٩٩ ١٤٠٠ ١٤٠١ ١٤٠٢ ١٤٠٣ ١٤٠٤ ١٤٠٥ ١٤٠٦ ١٤٠٧ ١٤٠٨ ١٤٠٩ ١٤١٠ ١٤١١ ١٤١٢ ١٤١٣ ١٤١٤ ١٤١٥ ١٤١٦ ١٤١٧ ١٤١٨ ١٤١٩ ١٤٢٠ ١٤٢١ ١٤٢٢ ١٤٢٣ ١٤٢٤ ١٤٢٥ ١٤٢٦ ١٤٢٧ ١٤٢٨ ١٤٢٩ ١٤٣٠ ١٤٣١ ١٤٣٢ ١٤٣٣ ١٤٣٤ ١٤٣٥ ١٤٣٦ ١٤٣٧ ١٤٣٨ ١٤٣٩ ١٤٤٠ ١٤٤١ ١٤٤٢ ١٤٤٣ ١٤٤٤ ١٤٤٥ ١٤٤٦ ١٤٤٧ ١٤٤٨ ١٤٤٩ ١٤٥٠ ١٤٥١ ١٤٥٢ ١٤٥٣ ١٤٥٤ ١٤٥٥ ١٤٥٦ ١٤٥٧ ١٤٥٨ ١٤٥٩ ١٤٦٠ ١٤٦١ ١٤٦٢ ١٤٦٣ ١٤٦٤ ١٤٦٥ ١٤٦٦ ١٤٦٧ ١٤٦٨ ١٤٦٩ ١٤٧٠ ١٤٧١ ١٤٧٢ ١٤٧٣ ١٤٧٤ ١٤٧٥ ١٤٧٦ ١٤٧٧ ١٤٧٨ ١٤٧٩ ١٤٨٠ ١٤٨١ ١٤٨٢ ١٤٨٣ ١٤٨٤ ١٤٨٥ ١٤٨٦ ١٤٨٧ ١٤٨٨ ١٤٨٩ ١٤٩٠ ١٤٩١ ١٤٩٢ ١٤٩٣ ١٤٩٤ ١٤٩٥ ١٤٩٦ ١٤٩٧ ١٤٩٨ ١٤٩٩ ١٥٠٠ ١٥٠١ ١٥٠٢ ١٥٠٣ ١٥٠٤ ١٥٠٥ ١٥٠٦ ١٥٠٧ ١٥٠٨ ١٥٠٩ ١٥١٠ ١٥١١ ١٥١٢ ١٥١٣ ١٥١٤ ١٥١٥ ١٥١٦ ١٥١٧ ١٥١٨ ١٥١٩ ١٥٢٠ ١

حل اللغة * ① ارافة: بهيول

شرح - دلائل سوق الهدى الى الحرم ① ② هرحال علامه مرغيناني رحمه الله فرماني چه دهدي حيوان خاروي به حرم به خكه لري چه قربسي ويه نويول دي اودا په هغه وخت كي عبادت گنډلې شي چه دده لپاره د وخت وختي تخصيص دي سوکه په دې دواړو كي يوه نه وي يعني يا په خپل وخت كي نه وي يا په خپل وخت كي وي خو په خپل محل يعنې حرم كي نه وي نو دا قرباني عبادت نه دي او چه عبادت نشو نو محرم پرې حلاليدې هم شي

وَأَنَّهُ لَإِشَارَةٌ بِقَوْلِهِ تَعَالَى {وَلَا تَحْلِفُوا حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ} ③ اوبه ارشاد دالله جل جلاله چې ((مه خرائي خپل سر وه نودې چې اورسي قرباني خپل خاني ته)) فَإِنَّ الْهَدْيَ إِذَا بَلَغَ مَحَلَّهُ ④ اوس ته اشاره ده خكه چې هدي دهغه خاروي نوم دي كوم چې حرم ته هدي ليرلې شي

شرح - په قرآن بك كي هم د محل تعين ته اشاره موجود ده الله تعالى فرماييلي دي [وَلَا تَحْلِفُوا حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ] ⑤ په آيت كي د محل تفسير شوې دي [ثُمَّ يَحْمِلُ إِلَىٰ الْبَيْتِ الْغَيْثِ] ⑥ اودلته د بيت نه مراد عين كعبه ده خكه چې په عين كعبه كي ويه نشي بسولي بلكه حدود د حرم دي اوس د آيت ژباړه دا شوه چه سر و خرائي يوه حلاليدې ترخوچه هدي حرم ته نه وي رسيدلې ددې نه هم معلومه شوه چه د هدي خاروي به حرم كي دننه ذبح كول ضروري دي ⑦ بله د چې په قرآن كي ورته هدي ونيلې شوي دي او هدي هغه خاروي ته ونيلې شي چه په حرم كي قرباني كولې شي.

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ: لَا تَقُولُ بِهِ: لِأَنَّهُ شَرُ رُخْصَةٍ وَالتَّوَقُّفُ يُطْلَى التَّخْفِيفُ ⑧ امام شافعي صاحب فرماني چې د هدي د حرم سر ته نشته دې خكه چې ددې مشروعيت په طور د رخصت دي او تعين تخفيف باطلوي

حل اللغة * ① تخفيف: آساني كول ② توقفت: مقررول

شرح - خلاف الشافعي رحمه الله ③ امام شافعي رحمه الله فرماني چه د هدي د حرم پورې تخصيص نشته خكه چې الله تعالى محصرنه د آسانتيا پيدا كاوو لپاره د هدي ليرلو رخصت وركړې دي اوس كه د هدي قرباني د حرم پورې خاص كړې شي نو دا هغه رخصت ختموي كوم چې محصرته ملاو شوې دي نو خكه د هدي د ذبح كاوه لپاره د حرم تخصيص نشته بلكه په حل او حرم دواړو كي ذبح كولې شي.

قُلْنَا: الْمَوَاضِئُ أَصْلُ التَّخْفِيفِ لِأَنَّهَا تَقْتَضِي مَوْبًا وَيُؤَيِّدُ مَحْلُوظَ أَصْلِ تَخْفِيفٍ دې نه ددې انتها.

شرح - الجواب ④ زموږ داړخه ددې خواب دا دي چه هر چه اصل تخفيف دي نو هغه موجود دي خكه چې ده به هدي ليرلو سره او قرباني كولو سره خان حلالول جائز كيږي او امام شافعي چې كومه خبره كوي چه د ذبح لپاره د حرم تخصيص نشته نو دا خواصل تخفيف نه دي بلكه په تخفيف كي بنسټ پوره آسانتيا پيدا كول دي نو د آيت په مقتضا باندې احناف رحمه الله عمل كوي.

وَيُجْزَى الْبَقَرَةُ وَالْبَدَنَةُ ⑤ اوبه دي هدي كي وزه جائز ده خكه چې منصوص عليه هدي ده وكمتر د هدي وزه ده وَتُجْزَى الْبَقَرَةُ وَالْبَدَنَةُ ⑥ اوس بيا كافي الضحايا او غوي او اوبس هم جائز دي لکه په احبيحه كي حي جانز دي

شرح - مصداق الهدى ⑦ صاحب د هدايه رحمه الله فرماني چه په هدي كي وزه هم كافي ده خكه چې په آيت ايفان اخذ فرما السبيل من الهدى ⑧ كي د هدي لفظ راغلې دي اود هدي ادنى اطلاق په وزه باندې كيږي دغه ټول غوي او اوس ليرل هم جانز دي اود غوي او اوبس اوومه برخه هم جائز ده لکه څنگه چې د لوني اخريه قرباني كي اوومه برخه جانز ده

وَيَنْتَسِرُ إِذَا دَخَلَ مَحَلَّهُ ⑨ ذَلِكَ قَدْ يَتَعَدَّرُ بَلْ لَهُ أَنْ يَتَعَدَّ بِالْقِيَمَةِ ⑩ او بعينه وزه ليرل مراد نه دي

خكه چې دا كله گرانه وي بلكه ده لپره جانز دي چې وليږي قيمت حتى تُشْتَرَى الشاةُ فَسَالِكَ وَتُذَبِّحُ عَنْهُ ① هلته پرې واخلي دده د اړخه او ذبح نې كړي

شرح - كتابه ارسال القيمة ثم اشتراء الشاة بها في الحرم ② صاحب د هدي رحمه الله فرماني چه حاص كرد وړه ليرل ضروري نه دي بلكه كه دوزه قيمت وليږي اوبه حرم كي پرې وزه واخلي او ذبح نې كړي نو هم جانز دي خكه چې بعضي وخت دوزه ليرل متعذروي.

وَقَوْلُهُ ثُمَّ تَحْلِلُ ③ إِشَارَةٌ إِلَى أَنَّهُ لَيْسَ عَلَيْهِ حَلَقٌ ④ أَوْ التَّقْصِيرُ ⑤ أَوْ د صاحب د كتاب په قول ثم تحلل كي دي ح ته اشاره ده حي به محصر حلق او تقصير لازم نه دي وَهُوَ قَوْلُ أَبِي حَنِيفَةَ وَتَقْصِيرُ رَحِمَهُ اللَّهُ ⑥ د طرفينو طرفينو قول دا دي

شرح - المذهبان في الحلق للمحصر ⑦ صاحب د هدايه رحمه الله فرماني چه د ادم قدوري رحمه الله ددې قول ملازم تحلل نه دا معلوميږي چه په محصر باندې د حلاليدو لپاره د حلق يا قصر اړتيا شته ⑧ اود د طرفينو طرفينو مسلك دي

وَقَالَ أَبُو يُونُسَ: عَلَيْهِ ذَلِكَ ① چې امام ابو يوسف رحمه الله فرماني چې دا په ده لازم دي وَلَوْلَا تَقَعْلُ لَأَشَى ② عَلَيْهِ لَأَنَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَلَقَ عَامَ الْحَدِيثِ ③ او كه وي نكړل نويه ده څه لازم نه دي خكه چې نسي ④ د حديثي په كل حلق او كړو ⑤ وګان مختصرا يها وأمرأها بابه رضى الله عنهم بذلك ⑥ او حل دا چې دوي محصر وو او دوي اصحابو ته هم د دي حكم او فرماييلو

شرح - البته امام ابو يوسف رحمه الله فرماني چه په محصر باندې هم د حلاليدو لپره حلق يا قصر واجب دي خو كه حلق يا قصر نې اونكړلو نودم وغيره پرې نه واجبيږي اگر چه په ترك د واجب گندهگر ضروري دي ⑦ دليل ⑧ امام ابو يوسف رحمه الله دليل د حديثي واقعه ده خكه چې په دي كي نسي ⑨ په خپله هم حلق كړې وو او صاحبو ⑩ ته نې هم د حلق حكم كړې وو حالانكه دوي محصرين وو نو معلومه شوه چه د محصر لپاره د ذبحي نه روسته حلق هم ضروري دي

وَهَذَا أَنَّ الْحَلْقَ ① إِذَا عُرِفَ قُرْبَةً مُرْتَبَاعًا عَلَى أَفْعَالٍ الْحَقْلَ لَا يَكُونُ لُكًّا قَبْلَهَا ② د طرفينو طرفينو دليل دا دي چې د حلق قربت كيدل په افعالو د حج مرتب شري معلوم شوي دي سدا به د دي نه محكي نسك وي

شرح - دليل الطرفين ③ د طرفينو طرفينو دليل دا دي چه حلق په هغه وخت كېنې عبادت گنډلې شي چه دا د حج يا عمري د افعالو پوره كولونه روسته وي اود احصار په صورت كي محصر د حج يا عمري افعال نه دي پوره كړي نو ددې امله پرې د نسك په حيثيت باندې حلق نشته.

وَفَعَلَ النَّبِيُّ ④ وَأَصْحَابُهُ لِيَعْرِفَ اسْتِحْكَامَ عَنِ النَّبِيِّ ⑤ اود نبي ⑥ د اصحابو يو فعل وو چه په واپس كيدلو د دوي عزم مستحكم معلوم شي

شرح - الجواب عن حلق الحديدية ⑦ پني شوه د حديبيه واقعه بويه دي واقعه كي چې كله د مشرك نو او مسلمانانو په مينځ كي صلح اوشوه اوفصله په دي اوشوه چه مسلمانان به راروان كال ته عمره كوي نو نبي په خپله حلق او كړلو او مسلمانانو ته نې هم د حلق حكم او كړلو چه د مشركانو دا يقين پيدا شي چه مسلمانان د واپس تلو اراده لري اوبه دي طريقه مسلمانان د مشركانو د شرته محفوظ اوبه امن شي نو د حديبيي په واقعه كي حلق د حلالوالي په غرض نه وو بلكه د مشركانو د شرته د ساتنه لپاره وو نو خكه ونيلې شي چه په محصر باندې حلق يا قصر واجب نه دي.

① من حديث ابن عمر ② أخرجه البخاري في الصلح باب ٧ رقم ٢٧٠١ وفي المغازي باب ٤٥ رقم ٤٢٥٢ وكذا في أحاديث أخرى أخرجه الزيلعي رحمه الله (نصب الرأية ١٨١/٣)

دقارن دوی (دوه) قربانی لیل

کتاب الحج

وَأَنْ كَرَّ قَرْنًا ثَمَّ بِمَنْ لَأَحِبَّاهُ إِلَى التَّحَلُّلِ مِنْ إِحْرَامَيْنِ أَوْ كَرَّ مُحَصَّرٌ قَرْنًا وَوَدَّ دَوَى (دوه) هَدَى بِهِ سَرَى خُكَّةً حَتَّى دَوَى (دوه) أَحْرَامُونُو نَهْ حَلَالِيدُو تَهْ أَحْتِيَا جِ دِي. **قَرْنًا بَعَثَ يَهْدَى وَاحِدٌ لِيَحْتَلَّ عَنْ الْحَجِّ وَيَسْقِي** **بِهِ خَارِبُ الْعَمْرَةِ نَحْرًا يَحْتَلُّ عَنْ وَاحِدٍ مِنْهُمَا** اوكه يو هدى نې اوليرله چې دحج د احرام نه حلال شي او د عمرې به اخر د كي پانه پني شي بود يونه به هم حلال نه وي لَانَّ التَّحَلُّلَ مِنْهُمَا ثَمَّ عَرَفِي حَالَةً وَاحِدَةً خُكَّةً چې د دواړو به حلاليدل به يو دنت كي مشروع شوي دي.

هـ الله * قارن ملاووكي ② احتياج اړتيا ③ بعثه بشاره ليكل

موسسه پيکاره ده

د احصاره قربانی لپاره دحرم تخصيص

وَأَيُّوْرُؤُتُهُ دَمُ الْإِحْصَارِ الْأَقْبَى الْحَرَمِ وَأَحْتَازُ نَدَى ذَبْحِ كَوْلٍ دَمٍ أَحْصَارٍ مَكْرٍ بِه حَرَمٍ كِي **وَيَجُوزُ ذَبْحُهُ قَبْلَ يَوْمِ النَّحْرِ عِنْدَ أَبِي حَبِيبَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ** اوحتر دي ذبحه كول نې رومي ديوم نحره په نزد امام ابوحنيفه صاحب

هـ الله * ① يجوز، حوړان، جواز كيدل ② ذبح، ذبحا ذبح كول

تسريح - المدهان في وقت دم المحصر بالحج ③ احصار قربانی دحرم پوري خاص ده په بل خانې كي د حصار نرسي كول جائزه دي البته د امام ابوحنيفه رَحِمَهُ اللَّهُ په نيزدم احصار د يوم النحر نه وړاندي جائزه اوص صاحبين فرماني چه د محصر بالحج لپاره دم احصار صرف په يوم النحر جائزه ده دي نه وړاندي جائزه ده لسر دا شوه چه د محصر بالحج لپاره د امام ابوحنيفه اوصاحبينو هجرت دري وروپه نيزد حرم تخصيص شنه البته د دم احصار لپاره د امام ابوحنيفه رَحِمَهُ اللَّهُ په نيزد وخت تخصيص نشته

وَلَا يَجُوزُ الذَّبْحُ بِالْمَنْعَةِ الْأَقْبَى يَوْمَ النَّحْرِ أَوْ صَاحِبِينَ فَرَمَانِي چې جائزه دي ذبح كول دمحصر بالحج لپره مگر په يوم نحر كي

تسريح - اود صاحبينو هجرت په نيزورته يوم النحر خاص ده. اود محصر بالعمرې لپره په اتفاق سره د وخت تخصيص نشته بلکه د صاحبينو هجرت په نيزهم د يوم النحر نه وړاندي ذبح جائزه ده.

وَيَجُوزُ لِلْمَنْعَةِ بِالْمَنْعَةِ مَتَى شَاءَ أَعْيَارًا أَوْ جَائِزَةً دَمَحْصَرٍ بِالْعَمْرَةِ لِبَارِهِ يَهْدَى الْمُتَعَةِ وَالْقَرْنَانِ چې كله غواړي په هدي متعه او قران باندې قياس كوي

تسريح - دلائل الصاحبين هجرت ① دصاحبينو هجرت دليل په دم تمتع اودم قران باندې قياس دي لکه څنگه چې دم تمتع اودم قران په يوم لنحر پوري خاص دي دغه ډول به دم احصار هم په يوم النحر پوري خاص وي

وَرُتَمَا يَنْتَهِيَانِي بِالْحَجِّ إِذْ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا يَحْتَلُّ أَوْ كَلَهُ دَوَى په حلق باندې هم قياس كړي دي خكه چې هريو ددي دواړو به حلالووكي دي

تسريح - دوهم دليل د صاحبينو هجرت په حلق باندې قياس دي يعنې لکه څنگه چې د قارن او تمتع د حلق لپاره يوم النحر خاص ده دغه ډول به د دم الاحصار لپاره هم يوم النحر خاص وي. او علت مشتركه په دواړو كي دا دي چه لکه څنگه په حلق سره حلاليدل راځي. دغه ډول د دم الاحصار په ذبح سره هم.

وَأَبَى حَبِيبَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ تَهْ دَمُ كَفَّارَةٍ عَنْ لَا يَجُوزُ الْأَكْلُ مِنْهُ دَامَامَ صَاحِبِ رَحِمَهُ اللَّهُ دَلِيلٌ دَا دِي چې هدي د احصار

القول الرابع هو هذا قول أبي حنيفة رَحِمَهُ اللَّهُ كذا في الدرر المختار (٢٥٣١٢) والبحر الرائق (٩٧١٣) والهندية (٢٥٤١١) فلا عيب القول الرابع (٢٣٨١١) -

کتاب الحج

د كفاري قربانی ده نوددي نه خورل جائزه دي. **فَيَقْتَضِي بِالتَّحَلُّلِ دُونَ الزَّمَانِ كَفَّارَةً مَاءَ الْكُفَّارَاتِ نودا** به دمكان سره مختص وي به دزمان سره. دنورو كفارو د دمونو پشان

هـ الله * ① الاكل - خوراك

تسريح - دليل ابي حنيفة رَحِمَهُ اللَّهُ ② دامام ابوحنيفه رَحِمَهُ اللَّهُ دليل دادي چه دم احصار دم جنايت دي هم دا وجه ده. چې لکه د دم جنايت په شان د محصر لپاره ددي نه خوراك كول جائزه دي بلکه دا د فقيرانو حجت دي او کومي قربانی چې د جنايتو د جزاء په شکل كي وي هغه به اتفاق سره په مكان يعنې حرم پوري خاص دي. خو په يووخت پوري خاص

نه وي. بلکه د جنايتو قربانی په هروخت كي کولې شي دغه ډول د احصار دم هم د يوم النحر پوري خاص نه ده

يُخْلَفُ دَمُ الْمُتَعَةِ وَالْقَرْنَانِ لِأَنَّهُ دَمُ نَسْكَ بِه خلاف د تمتع اود قران نه خكه چې دغه د افعالو د حج قربانی دي

تسريح - الجواب عن القياس الاول ③ په خلاف د دم قران اودم تمتع خكه چې دا دواړه دم نسك اودم شكر دي يوپه يوم النحر پوري به خاص وي.

وَيُخْلَفُ الْحَلْقُ لِأَنَّهُ فِي أَوَائِهِ أَوْ بَهْ خَلَفَ د حَلْقٍ نَهْ چې دغه پخپل وخت دي. **لَأَنَّ مَقْطَعَهُ أَلْقَالِ الْحَجِّ وَهُوَ الْقَوْفُ بَلَّتِي بِه خُكَّةً چې دحج عظيم عمل چې وقوف عرفه دي هغه په دي پوره كيږي.**

تسريح - الجواب عن القياس الثاني ④ اوپه خلاف د حلق خكه چې حلق داسې محلل دي چه په خپل وخت پوري خاص دي اود حج په افعالو كي چې ركن اعظم يعنې وقوف عرفت دي. نو هغه په دي حلق باندې پوره كيږي حاصل دا شو چه تحليل په دوي ادوه قسمه دي ① يوهه محلل چې په خپل وخت كي وي ② او بل هغه تحليل چې د خپل وخت نه وړاندي وي نو حلق تحليل دي په خپل وخت كيني اود دم احصار تحليل دي د خپل وخت نه وړاندي. نوچه دا توپير موجود وي. د دم احصار په حلق باندې قياس څنگه تيك كيداې شي.

په محصر بالحج باندې دحج او عمرې د قضا وجوب

قَالَ وَالْمَحْصَرُ بِالْحَجِّ إِذَا تَحَلَّلَ عَلَيْهِ حِجَّةٌ وَعُمْرَةٌ أَوْ مُحَصَّرٌ بِالْحَجِّ كُلُّهُ چې احرام پرانيزي نوپه حج او عمره دي. هكذا روي عن ابن عباس وابن عمر رضي الله عنهم داسې روايت دي حضرت ابن عباس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ او ابن عمر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نه ولان الحجة يجب قضاؤها والصحة الشروع فيها او خكه چې دحج قضا واجب ده دشرع صحيح كيدلو په وجه والعمره لما أنه في معنى فائت الحج او عمره واجب ده خكه جي محصر د فائت الحج په معنی كي دي.

هـ الله * ① تحلل، تحلا، حلاليدل

تسريح - وجوب الحج والعمره على المحصر بالحج ② مسنله، كه يوكس دحج نه ايسار شو. او هدي نې اوليرله او خان نې حلال كړلو نوپه ده باندې دحج او عمرې دواړو قضا واجب ده.

③ دلالتك ④ دغه ډول ⑤ حضرت ابن عباس او ابن عمر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نه نقل شوي دي فرماني ⑥ لَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْ فَاتَهُ الْعُرْفَةَ بِلَيْلٍ فَقَاتَهُ الْحَجَّ فَلْيَحْلِلْ بِعُمْرَةٍ وَعَلَيْهِ لِحْجٌ مِنْ قَابِلٍ يعنې رسول الله ﷺ فرماني دي چې د چانه په ليلا النحر كي هم وقوف عرفات فوت شو. نودده نه حج فوت شو. نو هغه دي د عمرې د احرام نه ځان حلال كړي. اوپه ده باندې په رارون كال كي حج فرض دي. ددي حديث نه معلومه شوه چه دچانه حج فوت شي. نوپه ده باندې حج او عمره دواړه دي. او محصر هم د فائت الحج په معنی كي دي. نوپه ده به هم حج او عمره دواړه وي ⑦ دوهم دليل دا دي چه په محصر باندې حج خكه واجب دي چه د ده په حج كي پبل صحيح وه خوچه هغه نې قاسد كړلو. نو دهغي قضا به پري واجب وي. او عمره پري خكه واجب ده. چه دي د هغه چا پشان دي چه دهغه نه حج فوت شوي وي اوپه هغه باندې دحج د قضا سره عمره هم واجب ده نودغه ډول به په

د محصر باندي دهج عمري قضا

بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٢
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٢
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٢

بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٢
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٢
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٢

بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٢
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٢
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٢

بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٢
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٢
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٢

بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٢
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٢
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٢

بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٢
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٢
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٢

بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٢
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٢
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٢

(تقدم نغريه)

بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٣
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٣
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٣

بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٣
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٣
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٣

بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٣
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٣
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٣

بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٣
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٣
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٣

بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٣
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٣
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٣

بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٣
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٣
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٣

بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٣
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٣
بعضى منعه باندي قضا ده ٥٨٣

وَإِنْ كَانَ يَذْرُوكُ الْحَجَّ ذَوَاتِ الْحَجِّ يَتَقَلَّلُ ۖ أَوْ كَدَّ هَدْيَ مَوْنَدِي شَوْهَ نَهْ حَجٍّ، نَوَحْلَالِ دِي شَيِّ لِيَعْبُزَهُ عَنْ الْأَصْلِ ۖ دَاوِلْ نَهْ دَعِزْ پَهْ وَجَهْ

هل اللغة ①: عجز عجز كيدل
ترجم: په دریم صورت کې یعنی چې هدی لاندې کولې شی. خو حج نه. نو هدی دې ذبیح کړی. او خان دې حلال کړی. ځکه چې دې د اصل نه چې حج عاجز شو نو په ذبیح به خان حلال کړی.

صرف د حج لاندې کول

وَإِنْ كَانَ يَذْرُوكُ الْحَجَّ ذَوَاتِ الْحَجِّ يَتَقَلَّلُ اسْتِحْسَانًا ۖ أَوْ كَدَّ هَجْ مَوْنَدِلُو اوهدي ئې نه موندله نو ده لپاره حلالیدل جائز دی استحسانا

ترجم: او که حج لاندې کولې شی خو هدی نشی استحسانا ده لپاره حلالیدل جائز دی. خو غوره ده چې مکې ته لاړ شی. او د حج افعال ادا کړی.

وَهَذَا لِوَيْشٍ لَا يَنْتَقِمْ عَلَى قَوْلِنَا فِي الْحَصْرِ بِالْحَجِّ أَوْ دَا وَيَشْ د صَاحِبِينَ پَهْ قَوْلِ بَانْدِي بَرَابَرِ نَهْ دِي د مَحْصَرِ بِالْحَجِّ پَهْ حَقِّ كِي لَأَنَّ دَمَ الْإِحْصَارِ يَنْتَقِمْ عَنْ يَوْمِ النَّحْرِ ۖ خُكْهْ چې دم د احصار د صاحبینو په نزد موقت دې په یوم نحر پورې قَسَمَ يَذْرُوكُ الْحَجَّ يَذْرُوكُ الْحَجَّ نُوخُوكْ چې حج او مومی هغه به هدی هم موی وَأَمَّا يَنْتَقِمْ عَلَى قَوْلِ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ الْبَيْتَ دَامَامْ صَاحِبْ پَهْ قَوْلِ بَرَابَرِ دِي

هل اللغة ①: يتوقفه توقفًا مقررول

ترجم: امکان هذه الصورة عند أبي حنيفة ① صاحب د هدايه ② فرمائی. چې د محصر بالحج په حق کې د صاحبینو په قول باندې دا ویش صحیح نه دې ځکه چې د هغوی په نیز دم احصار د یوم النحر سره متعین نه ده نوخوک چې حج رالاندې کړی هغه به هدی هم رالاندې کولای شی اودا صورت د امام ابوحنیفه ③ په نیز صحیح کیږي. ځکه چې د دوی په نیز د محصر د هدی پاره یوم النحر شرط نه دې. بلکه چې څنگه حرم ته اوری نو قربانی کولې شی. نو کیدای شی چې څنگه دده هدی حرم ته رسیدلې وی. او ذبیح شوی وی خودا صورت د صاحبینو ④ په مذهب باندې نه صحیح کیږي. ځکه چې د هغوی په نیز دم الاحصار لپاره وخت یوم النحر دې. نوچه یوکس حج لاندې کولې شی. چې رکن اعظم ئې وقوف عرفات دې. نو هدی خویه د حج لاندې کولې شی. ځکه چې د هدی د ذبحې وخت یوم النحر دې.

وَقِي الْحَصْرِ بِالْعَمْرَةِ يَنْتَقِمْ بِاتِّفَاقٍ قَدَرِ تَوَقُّفِ الدَّيْرِ يَوْمِ النَّحْرِ أَوْ د مَحْصَرِ بِالْعَمْرَةِ پَهْ حَقِّ كِي د ټولو په قول برابر دې ځکه چې دا احصار د عمرې هدی د یوم نحر سره موقت نه ده

ترجم: امکان هذه الصورة في العمرة اتفاقاً ① اودا صورت په محصر بالعمرة کې په اتفاق سره جوړېږي ځکه چې د محصر معتبر د هدی لپاره د یوم النحر تخصیص د صاحبینو ② په نیز هم نشته. نوممکن ده چې دا کس عمره لاندې کړی او هدی لاندې نکړي شی ځکه چې کیدای شی. هغه حرم ته په رسیدو سره ذبیح شوی وی.

وَجَهْ الْقِيَاسِ وَهُوَ قَوْلُ زُفَرٍ رَحِمَهُ اللَّهُ أَنَّهُ قَدَرَعَلَى الْأَصْلِ وَهُوَ الْحَجُّ أَوْ وَجَهْ دَقِيَّاسِ دِهْ، أَوْ قِيَّاسِ دَامَامْ زُفَرٍ قَوْلِ دَا دِي چې هغه په اصل قادر شو او اصل حج دې قَبْلَ حُصُولِ التَّحْصِيرِ بِالْبَدَلِ، وَهُوَ الْهَدْيُ د بَدَلِ یعنی هدی په ذریعه د مقصود حاصلیدلو نه رومي

ترجم: وجه القياس ① وجه د قیاس کومه چې دامام زفر ② قول دې. دا ده. چې دا کس دې د حج افعال پوره کړي. اگرچه هدی نشی لاندې کولې. ځکه چې هدی بدل دې د حج نه. اودا کس قادر شو په حج باندې اودا قانون دې چې په د یو ځیز ادا کولونه وړاندې په اصل حکم باندې قدرت حاصل شی. نو خلیفه معتبر به دې

بلکه د تیمم په صورت کې چې ورې دې تیر شوی دی اوس چونکه دې په اصل چې حج دې قادر شو. نو په بدل یعنی څه فائده نه ورکوي.

وَجَهْ الْإِسْتِحْسَانِ ① أَنَّ الْوَضْعَ الْتَوَجُّهَ لِمَا لَمْ يَلْزَمْ كِي د مور په ده ننگ لازم کړو نو دده مال به ضائع شی لَأَنَّ الْمَبْعُوثَ عَلَى يَدَيْهِ الْهَدْيُ يَذْرُوكُ وَلَا يَحْصُلُ مَقْصُودُهُ ۖ خُكْهْ چې دچ په لاس ده هدی لیرې ده هغه به ضرور دې لره حلالوی اودده مقصد به حاصل نشی وَخَرَجَ الْمَالُ كَخَرَجِ النَّفْسِ ۖ د مال حرم د نفس د حرمت پشن دې وَلَهُ الْخِيَارَاتُ شَاءَ صَبَّرَ فِي ذَلِكَ الْمَكَانِ أَوْ فِي غَيْرِهِ يَذْرُوكُ عَنْ قَبْلِ أَنْ يَحْصِلَ أَوْ مَحْصَرٌ تَهْ اخْصَرْ دې که غواړي په دې ځنې کې دې صر او کړي یا په بل ځنې کې چې دده دا چه هدی دح کړې شی سوې به حلال شی وَأَنَّ شَاءَ تَوَجُّهَ أَوْ كَهْ خُوشَهْ ئې شی نو قربانی دې حرم نه اوسېږي لِيُؤْذِيَ النَّسْكَ الَّذِي الْقَرْمَةُ بِالْإِخْرَافِ دِي لِسَارَهْ چې ادا شی احکام د حج په هغه طریقه چې ده لازم کړی وو په احرام تړلو سره

ترجم: وجه الاستحسان ① وجه د استحسان دا ده چې دې کس چې هدی لیرې وه ددې لپاره چې د حج د احرام نه بدل شی اوس چې هدی هم ذبیح شی اوبه ده باندې حج کول هم لازم شی نو هدی یې فائده اوبې کاره شوه. اویقینې خبره ده چې هدی یو ډول مال دې. اود مال ساتنه اود ضائع کیدو نه بچ کول هم ضروري دی نو استحسان دا وائی چې ده ته دې په دې رو خبرو کښې اختیار ورکړي شی که خوسه ئې وی نوهم به چل جانې دې ایسار شی. چې دده د هدی قربانی اوشی. نو خان دې حلال کړی. او که خویسه ئې وی. نو مکې ته دې لاړ شی اود حج افعال دې ادا کړي.

وَهُوَ الْقَصْلُ ۖ أَوْ كَهْ غَوَارِي مَكِّي تَهْ دې لاری شی چې دې ادا کړي هغه نسک دکوم چې په احرام سره ده الترام کړې وو. او دا غوره ده لِأَنَّهُ أَقْرَبُ إِلَى الْوَقْفِ وَمَا وَعَدَ ۖ خُكْهْ چې دا پوره کاوه دوعدې ته ډیر نژدې ده

ترجم: هم دا ورله افضل او غوره ده ځکه چې ده د احرام په وخت کې دا ونیلي وو چې هَلَالَهُمْ إِذْ أُرِيدَ الْحَجُّ ۖ یعنی د حج کولو وعده ئې کړې وه. نوچه د حج افعال او کړي دا وعده پوره کولو ته نژدې ده.

د وقوف عرفات نه دوسته احصار ته اعتراضونه

وَمَنْ وَقَفَ بِعَرَفَةَ ثُمَّ أَحْصَرَ لَا يَكُونُ مُحَصِّرًا لِلْعَمْرَةِ ۖ عَنْ الْقَوَائِدِ ۖ چا چې وقوف د عرفې او کړو بیا دې بند کړي شو نو محصر به نه وي په وجه د امن واقع کیدلو د فوت کیدو د حج نه.

هل اللغة ①: وقفه وقفاً ②: احصر، احصاراً: بندول

ترجم: عدم اعتبار بالاحصار بعد الوقوف ① چاچه وقوف عرفات او کړلو. اود دې نه روسته د نورو احکامو ادا کولونه بند شو. نو دې محصر نه دې. ځکه چې د احصار سبب د حج د فوت کیدو ویره ده. اوچه ده وقوف عرفات او کړلو. نو د حج د فوت کیدو نه په امن شو. ځکه چې نبی ② فرمائیلي دي. هَلَامِنْ وَقَفَ بِعَرَفَةَ فَقَدْ تَمَّ حَجُّهُ ۖ نوچه دا احصار سبب موجود نشو. نو احصار هم موجود نشو.

وَالْاِخْتِلَافُ فِي قَدْرِ جُوبِ الدَّمَاءِ ③ الْبَيْتَ پَهْ ده باندې دامام ابوحنیفه ④ په نیز باندې خلور قربانی واجب شو. ① د وقوف مزدلفې د پریخودو په وجه ② د جمرات د رمی پریخودو په وجه، ③ د طواف زیارت د روستو کاوه په وجه ④ د حلق د روستو کولو په وجه، اود صاحبینو ⑤ په نیز د طواف زیارت او حلق د روستو کولو په وجه پرې څه نه واجیږي (یعنی د صاحبینو ⑥ په نیز پرې دوی [دوه] قربانی واجب دی)

وَمَنْ أَحْصَرَ عَمَلَهُ وَهُوَ مُتَوَقِّفٌ عَنِ الطَّوَافِ وَالْوُقُوفِ ۖ هُوَ مُحَصِّرٌ ① ۖ وَخُوكْ چې په مکه کې بند کړي شو اودې د طواف

① القول الراجح هو هذا أصح الروايات عن أصحابنا كذا في الكفاية في صدر فتح القدير وعلى هامش الفتح (٥٩١٣) ولدي
لمخاض (٢٥٥١٢) نقلاً عن القول الراجح (٢٣٩١١).

کتاب الحج

حج رده علاوه د پخو ورځو نه چې مکروه دی په دغو کېنې عمره کول **وهي يوم عرفة، ويوم النحر، وایام التشريق** و دغه یوه عرفة، یوم نحر، او یام تشریق دی

هل الله ۱) سه کال

توضیح - حکم العمرة في الایام الخمسة عمره چونکه غیر موقت ده. یعنی ددې لپاره وخت نشته نوځکه داسه فوت کېږي ۱) واره کال ددې لپاره وخت دې البته په پنځو ورځو کې ددې ادا کول مکروه دی هغه پنځه و چې د عرفې ورځ د لوني اختر ورځ او درې ورځې د تشریق.

لما روی عن عائشة أنها كانت تكثر العمرة في هذه الأيام الخمسة (۱) ځکه چې د حضرت عائشه رضی الله عنها نه روایت دې چې په دې پنځه ورځو کې به نې عمره مکروه کوله ولأن هذه الأيام الخمسة فكانت متعينة له اوڅکه چې دا حج ورځې دی نو د حج لپاره به متعین وی

توضیح - دلالة ۱) دلیل د حضرت عائشې رضی الله عنها حدیث دې. ۲) او دوهم دلیل دا دې چې دا پنځه ورځو د حج لپاره دی بودا هم د حج لپاره متعین دی

وعن أبي يوسف رحمه الله: أنها لا تكثر في يوم عرفة قبل الزوال او د امام ابو یوسف رحمه الله نه روایت دې چې د عرفې په ورځ د زوال نه مخکې مکروه نه ده لأن دخول وقت من الزوال لا قبله ځکه چې د رکن د حج وخت د زوال نه روسته وی نه چې ددې وړاندې، والأظهر من المذهب ما ذكرناه او په مذهب اظهر دغه ده کومه چې موږ ذکر کړه.

توضیح - رواية عدم الكراهة يوم عرفة قبل الزوال ۱) د امام ابو یوسف رحمه الله نه د عرفې په ورځ د زوال نه وړاندې د عمرې د عدم کراهت قول هم مروی دې. ځکه چې د وقوف عرفات وخت د زوال نه روسته پیل کېږي ۲) خو په ظاهر مذهب کې د عرفې په ټوله ورځ کې عمره کول مکروه ده او ددې کراهت باوجود که چا عمره اوکړله نو عمره نې صحیح کېږي. او محرم یاته پاتې کېږي.

ولكن من هذا الزوال فما في هذه الأيام من حرم وي صحيح به وی ویتقی تحرماً بها فيما لأن الكراهة لغيرها أو دې به محرم وی ځکه چې کراهت د امر غیر په وجه سره دې وهو تعظیم امر الحج وتقليل من قبله له قبضه الشروع او هغه د امر حج تعظیم دې او وخت ورله خالص کول دی نو شروع کول به صحیح وی

أصح العمرة مع الكراهة ۱) او که په دې ورځو کې نې د عمرې احرام اوتړلو. یو عمره دې نه ادا کوي. ځکه چې کراهت د عمرې په ذات کې نشته بلکه د غیره امله پیدا شوې دې. او هغه غیرد حج تعظیم اود ورځې د حج لپاره خاص کول دی. نو هرکله چې ذات کراهت نشته. بلکه د غیره امله دې. نو عمره تړل په کې صحیح شو او احرام به پاته وی او که عمره نې ادا کړله نو څنگه چې نې لازمه کړې وه. هغه شان نې ادا کړل اگرچه کراهت په کې راغلو لکه څنگه چې په مکروه وخت کې د مازيگر لمونځ او کړی. یا نفل پیل کړی او په مکروه وخت کې نې پوره کړی نوسره د کراهته صحیح شو. دغه ډول دلته عمره په دې ورځو کې سره د کراهته مکروه ده

عند عمرة النبي ۱) نبي کریم ته ټولې څلور عمرې کړې دي. دا څلور واره نې دهجرت نه روسته کړې دي. اودا څلور واره نې د ذوالقعدة په میاشت کې کړې دي ۱) عمره حدیبیه کال ۶ هـ ۲) عمره قضاء ۳ هـ ۳) حجة الوداع په موقع کال ۱۰ هـ عمره جعرانه

۱) أخرجه البيهقي في السنن الكبرى (۵۶۵/۴) رقم ۸۷۴۱ -

کتاب الحج

د عمرې حکم

أو العمرة سنة أو عمره سنت ده

توضیح - المدهان في حكم العمرة ۱) او موثريه نیز عمره سنت ده

وقال الشافعي رحمه الله: فريضة أو امام شافعي رحمه الله واني چې فرض ده. لقوله عليه الصلاة والسلام (العمرة فريضة كفريضة الحج) ۱) ځکه چې دنبي ﷺ ارشاد دې عمره فرض ده پشان د فريضة د حج توضیح - او د امام شافعي رحمه الله په سیر فرض ده امام احمد رحمه الله هم ددې قائل دي دليل الشافعي رحمه الله ۲) د امام شافعي رحمه الله دليل دا حدیث دې. لا العمرة فريضة كفريضة الحج بهی عمره د حج پشان فرض ده

ولما قوله عليه الصلاة والسلام (العمرة فريضة تطوعاً لها غير واجب) ۱) او زموږ دليل دنبي ﷺ دا ارشاد دې چې حج فرض دې په نیت سره ادا کېږي لکه په فائت حج کې چې ده وهذیه امرأة النبی اودا د نفل کېدو نښانه ده هل الله ۱) اماره. نښانه علامت

توضیح - دلائل الاحناف ۱) او زموږ دليل د حدیث دې لا الحج فريضة والعمرة تطوع ۲) دوهم دليل دا دې چې د عمرې لپاره وخت مقرر نه دې په واره کال کې کېږي اودغه ډول د بل په نیت هم کېږي لکه د کوم کس نه چې حج فوت شې نو ده نیت کړې وی د حج خوځان حلالوی د عمرې په افعالوسره. او چه د کوم شې لپاره وخت مقرر نه وی اودبل په نیت سره هم ادا کېږي سودا د نفل نښانه شوه نو معلومه شوه چه عمره نفل ده

وقاويل ما رواه أنها مقدره بأعمال كالحج أو امام شافعي رحمه الله چې کوم روایت کړې دې دهغې ټولې ددې حی عمره مقدره په اعمالو لکه حج اذ لا تثبت الفريضة من التعارض إلا لار ځکه چې په اثر وکړي د تعارض په وجه فرضیت نه ثابتېږي قال وهی الطواف والسعي وقد ذكرناه في باب التمتع أو عمره صرف طواف أو سعي ده اوموږ دې لره په باب تمتع کې ذکر کړې ده.

هل الله ۱) لا تثبت ثبت ثبوتاً ثابتيدل

توضیح - الجوابان عن مستدل الشافعي رحمه الله ۱) او امام شافعي رحمه الله چه کوم حدیث ذکر کړې دې چه لا العمرة فريضة ۲) نو ددې مطلب دا دې چه د عمرې لپاره اعمال مقرر دې لکه څنگه چې د حج لپاره خپل مخصوص افعال مقرر دي ۳) دویمه خبره دا ده چه د عمرې په فرضیت او عدم فرضیت کې اندر متعارض دي نو چه تعارض موجود شو. فرضیت نشي ثابت کېدې. مانن اوفرما نيل چه عمره د طواف اوسعی نرم دې لکه څنگه چې د باب التمتع نه معلومه شوي ده والله اعلم بالصواب

۱) غریبه الزیلعی رحمه الله بهذا اللفظ ثم نقل عن زيد بن ثابت قال قال رسول الله ﷺ إن الحج والعمرة فريضة لا بصرک ما یهما بدأت أخرجه الحاكم في المستدرک (۴۸۱/۱) -

۲) غریبه الزیلعی رحمه الله رفعه وعزاه موقفاً علی ابن مسعود رحمه الله إلى مصنف ابن أبي شيبة وأخرجه ابن ماجه في مسنه فی السنسک باب ۴ رقم ۲۹۸۹ بروایة طلحة بن عبيدالله رحمه الله أنه سمع رسول الله ﷺ يقول الحج جهاد والعمرة تطوع

بَابُ الْحَجِّ عَنِ الْغَيْرِ

دا ياب د پل چانه د حج گولويه بيان کي دي.

ترجمہ: مصنف رحمہ اللہ پہ خپلہ و حج دافعہ لکولود احکامونہ فارغ شو. اوس پہ دے باب کی دیابت پہ طور
و حج حکم بیانوی
و خپلہ عملہ نواب بلر تہ بخل

دخیل عمل نواب بل ته بخل

الأصل في هذا الباب أن الإنسان له أن يتقبل ثواب عمله بغيره أصل به دي باب کی دادی جی انسن مختار دی
 حی دجیل عمل ثواب دغیر لپاره کری. صَلَاةٌ أَوْ صَوْمٌ أَوْ صَدَقَةٌ أَوْ غَيْرُهَا عِنْدَ أَهْلِ السُّنَّةِ وَالْجَمَاعَةِ المونخ وی اوکه روزه
 وکه صدقه وی وکه غیر ددی نه داهل سنت والجماعت په نزد

جملہ اللہ (۱) ای یعمل، عمل جملہ لاف، کول، جو پرول
سریع جملہ نواب عملہ للعصر (۲) کہ یوکس دخیل عمل ثواب چا ته رسول غواپی، نو داهل سنت والجماعت پہ
بیزیل ته خیل ثواب رسولی اویشلی شی، او هغه ته نی ثواب رسی.

[illegible]

حل القفۃ * ① فصحی، تضحیۃ: قریانی کول ② گیشین املعین: دوې [دوہ] سپین اودوې [دوہ] تورگپان ③ افر، افراد، افرار کول

تبریح - دلایل اهل السنة والجماعة ۱۰ داهل سنت والجماعة دلیل دا دې چه نبی ﷺ دوی [دود] گپار قریب کړل چه رنگ نې سپین و تور وو په هغې کې نې په خپل امت کې د هغه چا داړخه قربانی کړلو خوځ چې دالله تعالی په وحدانیت اود نبی ﷺ په رسالت باندې اقرار کوی. گورئ نبی ﷺ دیوگډ د قربانی ثواب خپل من ته اوسنل که چرته ثواب یېنل جائزه وو نوبی ﷺ به ولې کولو ۱۱ دوهم دلیل دحضرت انس رضی الله عنه د حدیث دې فرماني چه م رسول الله ﷺ ته عرض اوکړ لو ی دالله پیغمبره که د خپلو سرود اړخه صدقه ورکړو اود هغوی داړخه حج کوو اود هغوی لپاره دعا کوو بوددې ثواب هغوی ته رسی. نبی ﷺ اوفرمانیل آویکه هغوی په دې سادې خوشحالېږی لکه څنگه چې په تاسو کې یوکس دهدیه خوښه روهی و خوشحالېږی ددې به هم د بصال ثواب ثبوت ملاوسری. ۱۲ اوبه قرآن پاک کې د مسلمانانو لپاره د فرستو سفیر دکر دې فرماني [وَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْعَذِيبِ] او [وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْتَنِی صَغِيرًا] ددې آینوسونه معلومېږی چه دبل په دعا او استغفر سره سړی ته دنده رسی

مذهب المعتزله ① په زیر بحث مسئله کې معتزله وائی چه بل ته دخپل عمل ثواب شی ښېلې اودا جائزه دي
 ② ③ ④ ⑤ ⑥ ⑦ ⑧ ⑨ ⑩ ⑪ ⑫ ⑬ ⑭ ⑮ ⑯ ⑰ ⑱ ⑲ ⑳ ㉑ ㉒ ㉓ ㉔ ㉕ ㉖ ㉗ ㉘ ㉙ ㉚ ㉛ ㉜ ㉝ ㉞ ㉟ ㊱ ㊲ ㊳ ㊴ ㊵ ㊶ ㊷ ㊸ ㊹ ㊺ ㊻ ㊼ ㊽ ㊾ ㊿ ٠ ١ ٢ ٣ ٤ ٥ ٦ ٧ ٨ ٩ ١٠ ١١ ١٢ ١٣ ١٤ ١٥ ١٦ ١٧ ١٨ ١٩ ٢٠ ٢١ ٢٢ ٢٣ ٢٤ ٢٥ ٢٦ ٢٧ ٢٨ ٢٩ ٣٠ ٣١ ٣٢ ٣٣ ٣٤ ٣٥ ٣٦ ٣٧ ٣٨ ٣٩ ٤٠ ٤١ ٤٢ ٤٣ ٤٤ ٤٥ ٤٦ ٤٧ ٤٨ ٤٩ ٥٠ ٥١ ٥٢ ٥٣ ٥٤ ٥٥ ٥٦ ٥٧ ٥٨ ٥٩ ٦٠ ٦١ ٦٢ ٦٣ ٦٤ ٦٥ ٦٦ ٦٧ ٦٨ ٦٩ ٧٠ ٧١ ٧٢ ٧٣ ٧٤ ٧٥ ٧٦ ٧٧ ٧٨ ٧٩ ٨٠ ٨١ ٨٢ ٨٣ ٨٤ ٨٥ ٨٦ ٨٧ ٨٨ ٨٩ ٩٠ ٩١ ٩٢ ٩٣ ٩٤ ٩٥ ٩٦ ٩٧ ٩٨ ٩٩ ١٠٠ ١٠١ ١٠٢ ١٠٣ ١٠٤ ١٠٥ ١٠٦ ١٠٧ ١٠٨ ١٠٩ ١١٠ ١١١ ١١٢ ١١٣ ١١٤ ١١٥ ١١٦ ١١٧ ١١٨ ١١٩ ١٢٠ ١٢١ ١٢٢ ١٢٣ ١٢٤ ١٢٥ ١٢٦ ١٢٧ ١٢٨ ١٢٩ ١٣٠ ١٣١ ١٣٢ ١٣٣ ١٣٤ ١٣٥ ١٣٦ ١٣٧ ١٣٨ ١٣٩ ١٤٠ ١٤١ ١٤٢ ١٤٣ ١٤٤ ١٤٥ ١٤٦ ١٤٧ ١٤٨ ١٤٩ ١٥٠ ١٥١ ١٥٢ ١٥٣ ١٥٤ ١٥٥ ١٥٦ ١٥٧ ١٥٨ ١٥٩ ١٦٠ ١٦١ ١٦٢ ١٦٣ ١٦٤ ١٦٥ ١٦٦ ١٦٧ ١٦٨ ١٦٩ ١٧٠ ١٧١ ١٧٢ ١٧٣ ١٧٤ ١٧٥ ١٧٦ ١٧٧ ١٧٨ ١٧٩ ١٨٠ ١٨١ ١٨٢ ١٨٣ ١٨٤ ١٨٥ ١٨٦ ١٨٧ ١٨٨ ١٨٩ ١٩٠ ١٩١ ١٩٢ ١٩٣ ١٩٤ ١٩٥ ١٩٦ ١٩٧ ١٩٨ ١٩٩ ٢٠٠ ٢٠١ ٢٠٢ ٢٠٣ ٢٠٤ ٢٠٥ ٢٠٦ ٢٠٧ ٢٠٨ ٢٠٩ ٢١٠ ٢١١ ٢١٢ ٢١٣ ٢١٤ ٢١٥ ٢١٦ ٢١٧ ٢١٨ ٢١٩ ٢٢٠ ٢٢١ ٢٢٢ ٢٢٣ ٢٢٤ ٢٢٥ ٢٢٦ ٢٢٧ ٢٢٨ ٢٢٩ ٢٣٠ ٢٣١ ٢٣٢ ٢٣٣ ٢٣٤ ٢٣٥ ٢٣٦ ٢٣٧ ٢٣٨ ٢٣٩ ٢٤٠ ٢٤١ ٢٤٢ ٢٤٣ ٢٤٤ ٢٤٥ ٢٤٦ ٢٤٧ ٢٤٨ ٢٤٩ ٢٥٠ ٢٥١ ٢٥٢ ٢٥٣ ٢٥٤ ٢٥٥ ٢٥٦ ٢٥٧ ٢٥٨ ٢٥٩ ٢٦٠ ٢٦١ ٢٦٢ ٢٦٣ ٢٦٤ ٢٦٥ ٢٦٦ ٢٦٧ ٢٦٨ ٢٦٩ ٢٧٠ ٢٧١ ٢٧٢ ٢٧٣ ٢٧٤ ٢٧٥ ٢٧٦ ٢٧٧ ٢٧٨ ٢٧٩ ٢٨٠ ٢٨١ ٢٨٢ ٢٨٣ ٢٨٤ ٢٨٥ ٢٨٦ ٢٨٧ ٢٨٨ ٢٨٩ ٢٩٠ ٢٩١ ٢٩٢ ٢٩٣ ٢٩٤ ٢٩٥ ٢٩٦ ٢٩٧ ٢٩٨ ٢٩٩ ٣٠٠ ٣٠١ ٣٠٢ ٣٠٣ ٣٠٤ ٣٠٥ ٣٠٦ ٣٠٧ ٣٠٨ ٣٠٩ ٣١٠ ٣١١ ٣١٢ ٣١٣ ٣١٤ ٣١٥ ٣١٦ ٣١٧ ٣١٨ ٣١٩ ٣٢٠ ٣٢١ ٣٢٢ ٣٢٣ ٣٢٤ ٣٢٥ ٣٢٦ ٣٢٧ ٣٢٨ ٣٢٩ ٣٣٠ ٣٣١ ٣٣٢ ٣٣٣ ٣٣٤ ٣٣٥ ٣٣٦ ٣٣٧ ٣٣٨ ٣٣٩ ٣٤٠ ٣٤١ ٣٤٢ ٣٤٣ ٣٤٤ ٣٤٥ ٣٤٦ ٣٤٧ ٣٤٨ ٣٤٩ ٣٥٠ ٣٥١ ٣٥٢ ٣٥٣ ٣٥٤ ٣٥٥ ٣٥٦ ٣٥٧ ٣٥٨ ٣٥٩ ٣٦٠ ٣٦١ ٣٦٢ ٣٦٣ ٣٦٤ ٣٦٥ ٣٦٦ ٣٦٧ ٣٦٨ ٣٦٩ ٣٧٠ ٣٧١ ٣٧٢ ٣٧٣ ٣٧٤ ٣٧٥ ٣٧٦ ٣٧٧ ٣٧٨ ٣٧٩ ٣٨٠ ٣٨١ ٣٨٢ ٣٨٣ ٣٨٤ ٣٨٥ ٣٨٦ ٣٨٧ ٣٨٨ ٣٨٩ ٣٩٠ ٣٩١ ٣٩٢ ٣٩٣ ٣٩٤ ٣٩٥ ٣٩٦ ٣٩٧ ٣٩٨ ٣٩٩ ٤٠٠ ٤٠١ ٤٠٢ ٤٠٣ ٤٠٤ ٤٠٥ ٤٠٦ ٤٠٧ ٤٠٨ ٤٠٩ ٤١٠ ٤١١ ٤١٢ ٤١٣ ٤١٤ ٤١٥ ٤١٦ ٤١٧ ٤١٨ ٤١٩ ٤٢٠ ٤٢١ ٤٢٢ ٤٢٣ ٤٢٤ ٤٢٥ ٤٢٦ ٤٢٧ ٤٢٨ ٤٢٩ ٤٣٠ ٤٣١ ٤٣٢ ٤٣٣ ٤٣٤ ٤٣٥ ٤٣٦ ٤٣٧ ٤٣٨ ٤٣٩ ٤٤٠ ٤٤١ ٤٤٢ ٤٤٣ ٤٤٤ ٤٤٥ ٤٤٦ ٤٤٧ ٤٤٨ ٤٤٩ ٤٥٠ ٤٥١ ٤٥٢ ٤٥٣ ٤٥٤ ٤٥٥ ٤٥٦ ٤٥٧ ٤٥٨ ٤٥٩ ٤٦٠ ٤٦١ ٤٦٢ ٤٦٣ ٤٦٤ ٤٦٥ ٤٦٦ ٤٦٧ ٤٦٨ ٤٦٩ ٤٧٠ ٤٧١ ٤٧٢ ٤٧٣ ٤٧٤ ٤٧٥ ٤٧٦ ٤٧٧ ٤٧٨ ٤٧٩ ٤٨٠ ٤٨١ ٤٨٢ ٤٨٣ ٤٨٤ ٤٨٥ ٤٨٦ ٤٨٧ ٤٨٨ ٤٨٩ ٤٩٠ ٤٩١ ٤٩٢ ٤٩٣ ٤٩٤ ٤٩٥ ٤٩٦ ٤٩٧ ٤٩٨ ٤٩٩ ٥٠٠ ٥٠١ ٥٠٢ ٥٠٣ ٥٠٤ ٥٠٥ ٥٠٦ ٥٠٧ ٥٠٨ ٥٠٩ ٥١٠ ٥١١ ٥١٢ ٥١٣ ٥١٤ ٥١٥ ٥١٦ ٥١٧ ٥١٨ ٥١٩ ٥٢٠ ٥٢١ ٥٢٢ ٥٢٣ ٥٢٤ ٥٢٥ ٥٢٦ ٥٢٧ ٥٢٨ ٥٢٩ ٥٣٠ ٥٣١ ٥٣٢ ٥٣٣ ٥٣٤ ٥٣٥ ٥٣٦ ٥٣٧ ٥٣٨ ٥٣٩ ٥٤٠ ٥٤١ ٥٤٢ ٥٤٣ ٥٤٤ ٥٤٥ ٥٤٦ ٥٤٧ ٥٤٨ ٥٤٩ ٥٥٠ ٥٥١ ٥٥٢ ٥٥٣ ٥٥٤ ٥٥٥ ٥٥٦ ٥٥٧ ٥٥٨ ٥٥٩ ٥٦٠ ٥٦١ ٥٦٢ ٥٦٣ ٥٦٤ ٥٦٥ ٥٦٦ ٥٦٧ ٥٦٨ ٥٦٩ ٥٧٠ ٥٧١ ٥٧٢ ٥٧٣ ٥٧٤ ٥٧٥ ٥٧٦ ٥٧٧ ٥٧٨ ٥٧٩ ٥٨٠ ٥٨١ ٥٨٢ ٥٨٣ ٥٨

(من حديث عائشة رضي الله عنها أخرجه ابن أبي شيبة في سننه في الأضاحي باب ١ رقم ٣١٢٢)۔

ملڪ جوڀو ڪري خڪه چي ڊي په خپله د جنت مالڪ نه ڊي ڊڊي نه معلوم شهاده

١٠ الجوابان عن دليل المغتلاة ① زمونږه اړخه د معتزلو د آيت نه ځواب دا دې چه هر كره يو كس خپله سعی د بل لپاره او گرځوله. نو اوس دا سعی دهغه شوه. او دې د دې خبرې اختيار مند هم دې چه خپله سعی د بل لپاره او گرځي. او ځنت كي خپل استحقاق د بل لپاره او گرځوي. په دې تاويل سره دا آيت د معتزلو مستدل پاتې نشو. ② دوهم ځواب دا دې چه په آيت كي سعی ايماني مراد ده. يعنی د يو كس ايمان د بل جا لپاره ګټه نه دي.

بهر حال هر کله چي د اهل سنت و الجماعت په نيزيوکس د خپل عمل ثواب د پاره کولې شي نو د دې نه دا هم معلومه شوه چه يوکس د بل نه حج کولې شي خويه دې شرط چي د امر لپاره گرځولې وي پاتې شوه دا خبره چي نفس حج به د امر لپاره واقع کېږي که د مهور پاره د دې تفصيل به وروستو ذکر کولې شي

العبادات الواجبة او عبادتونه په څو قسمه دي. **مالية** مخه كې الزكاة او **بدنية** مخه كې الصلاة او **مركبة** مخه كې الحج او عمره او **مالي** لكه زكاة او **محض بدني** لكه لمونځ او **درېم ددې** دواړونه مركب لكه حج او عمره.

فريخ - الاقسام الثلاثة للعبادة ۛ صاحب دهدايه ددې مسئلې د تفصيل لپاره فرماني چه عبادات په درې قسمه ي ۛ ۛ ۛ صرف مالي لکه زکاة ۛ صرف بدني لکه لمونځ ۛ اوددي دواړو ته مرکب لکه حج، په دې کي مال م خرج کيږي اوبدن په کي مشقت هم برداشت کوي.

نشیاء بهیمہ کی فی النوع الاقل فی حالت الاختیار والمقنونة او نیبت جلیبری پہ اول دول کی پہ حالت د اختیار و اضطرار واپر حالتون کی

اللقمة ① لاتجوز، اهری جو یا ص، جاری کیدل
 تریخ - النبایة فی القسم الاول ② د دې درې قسمونو په اولنی ډول یعنی عبادتی مالی محضه په دې کي
 ثابت صحیح کیږي برابرده که په حالت داخیار کي وی او که اضطراری یعنی غیراخیاری حالت وی ځکه
 د دې نه مقصود دفقیرانو حاجت پوره کول دی اودا لکه څنگه چې په خپله ورکولو سره حاصلیږي دغه
 ل د وکیل په ذریعه ورکولو سره هم حاصلیږي.

مَقْصُودِ فِعْلِ النَّاسِبِ، وَلَا تَعْرِى فِي النَّوعِ الثَّانِي مِمَّا لِدِ اَمَلِه د حصول دمقصود سه به فعل د نائب سره اونه
رى كيږي په دوهم ډول كي په هېڅ لَأَنْ الْمَقْصُودُ هُوَ الثَّعَابُ النَّفْسِ لَا تَعْمَلُ بِهِ حُكْمٌ هېڅي مقصود كوم چي نفس
رې كول دى په دې به حاصل كيږي وَتَعْرِى فِي النَّوعِ الثَّالِثِ عِنْدَ الْعَمَلِ لِمَعْنَى الثَّانِي او په دريم ډول كي جاري كيږي
حالت د عجز د معنى دويمې په امله سره وَهُوَ الْمَقْدَةُ بِتَقْيِصِ الْمَالِ او هغه مشقت پورته كول دى په كموالى
ال سره

۵ - النبیاء فی القسم الثانی: اوپه دوهم ډول معنی عبادت بدی محضه په دې کي په هیڅ صورت کي نیابت صحیح کیږي که حالت اختیاری وی او که اضطرری ځکه چې عبادت بدنی نه مقصود خپل نفس سترې او مجاهده کول دي. او ښکاره خبره ده چه دبل په عبادت سره سړي په خپله نه سترې کیږي او دې مشقت داشت کوم نه ځکه به دې دې لکه نیابت جائز نه دی.

پوری کا وہ د نفس سرہ او شرط د عجز برار سانی کیدل دی تر مرگہ پوری لائن العجز قروض القمر حکمہ جی حج
ضہ د عمر ده

دوہد بون

مصرع - السام فی القسم الثالث وہ دریم دول کی یعنی حج کی چونکہ دواہرہ قسمہ عبادتوںہ جمع دی مسی
ویدی د مسی تقاضا دا دہ جہ یہ حج کی نیابت جائز شی اود بدنی تقاضا دا دہ چہ نیابت جائز نشی سومر
یہ در پادخت بدنی بہ حلا محل کی عمل کوو کہ پخیلہ د حج پہ ادا کواہ باندی قدرت وی سونیست
جائزہ دی حکمہ حی حج مس وجہ بدنی عبادت دی اوپہ بدنی عبادت کی خیل خان ستری کول اوخان بہ
مشقت کی اجول وی اود جبرہ پہ نیابت سرہ نہ حاصلیری اوکہ پہ خیلہ قدرت نہ لری نو چونکہ حج مسود
مالی عبادت دی سوزن بہ نیابت سرہ بہ حج جائز شی خکہ جی پہ مالی عبادت کی نیابت صحیح گیری

وہی عجب لعل مجور لایا ہے حالہ القدر کا وہ پہلی حج کبھی نائب جو پورے جانور دی پہ حالت قدرت کی لایا ہے
اسفل آستہ خاکہ جی یہ رب دنفل کی براخوالی زیت دی۔

سورج - شوليه العزالي المون صاحب دهدايه فرماني چه په حج كي د نيابت لپاره دا شرط دي چه
عمر ترمرگه پورې قسام وي يعنې داسې عجروي هغه ترمرگه پورې نه ختمېږي نو هله نيابت په حج كي
خوړدي ځكه چي حج داسې عبادت دي چه واپه عمر ددي وخت دي كه په آخرى عمر كي ئې اوكرې يوم دا
دي نص به دي

نَمْ ظَاهِرٌ لِمَذْهَبٍ أَنْ الْحَقَّ يَقُومُ عَنِ الْمَعْجُوزِ عَنْهُ بَيَا ظَاهِرٌ مَذْهَبٌ دَا دِي چي حج به دهغه د اړخ نه واقع کيږي چي

نوح - حوار البلاء في العلاج المتلوع مع المدرة البتة په نقلی حج کی سره د قدرت نه نیابت جائز دی یسی چې بوکس مرض حج کرې وی اود نقلی حج لپاره بل څوک خپل نائب جوړوی. نو دا جائزه ځکه چې د وائلو په تخفیف ده. گوری نه چې په نقلو کې که په قیام قادر وی اوبیا هم په ناسته لمونځ کوی نو جائز دي. سوډه ډول په نقلی حج کی سره د قدرته نیابت جائز دي.

وَمِمَّنْ نَعْلَمُ لَأَخْبَارُ الْوَيْدَةِ فِي الْبَابِ أَوْ يَه دِي بَابِ كِي وَاوَرْد شَوِي دِي اَحَادِيثِ هَم دَدِي شَاهِدِ دِي گُذَرِي
الْحَقْمِيَّةِ فَإِنَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِيهِ نَحْنُ عَنْ أَبِيكَ وَأَعْتَمِرِي لَكِه حَدِيثِ دُخْتَمِيْعِه جِي حُضُورِ دِي ه
فرمانيلي وو جي ديلار د ارخ نه حج او عمره او كره

شرح - وقوع الحج عن المأمورين المأمورين پاتې شوه دا خبره چې نفس حج به د چا لپاره واقع کيږي. دامر پور
که دم مومر د اړخه وړاندې نې چونکه ددې مسئلې بيانولو وعده کړې وه. نو اوس هغه وعده پوره کړي
او د ماني چې طهر مذهب دا دې چه دده حج د هغه چا د اړخه واقع کيږي چاچه ورته امر کړې وي يعنې
امر د مامور د اړخه نه واقع کيږي.

وَعَنْ مُحَمَّدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ الْعَجُزِيُّ عَنْ الْحَاجَةِ، وَيْلًا لِمَنْ ثَوَابُ النَّفَقَةِ أَوْ إِمَامٍ مُحَمَّدٍ صَاحِبِ نَهْ رَوَايَتِ دِي جِي حَجَّ دِي
دَحْجِ كَوُونِ كِي دَارِجِ نَهْ وَاقِعْ شِي أَوْ أَمْرِ تَهْ بَهْ دَنْفَقِ ثَوَابِ مِلَاوِي پَرِي لِأَنَّهُ عِبَادَةٌ بَدَنِيَّةٌ وَعِنْدَ الْعَجُزِيِّ أَيْمَنُ الْإِنْسَانِ مَنْ
خَلَعَ جِي حَجَّ بَدَنِي عِبَادَتِ دِي أَوْ دَعِجْزِي پَهْ وَخْتِ كِي خَرْجِ كُولِ دَدِي قَائِمِ قَامِ كَرِي شُو

توبه - دلیک ۱۰ دلیل د حضرت حنعمیه (رضی الله عنه) حدیث دې څکه چې دې ښځې د نبی ﷺ نه پوښتنه او کړې چې
بارسول الله ﷺ زما پلار یوډا دې په خپله د حج کولو قدرت نه لری. آیا ماته دا اجازت شته چه زه دهغه د حج
حج او کړم؟ نبی ﷺ ورته او فرمائیل. آو. ته دهغه د ارځه حج او کړه. او عمره او کړه.

گالینڈیہ فی باب الصوم لکہ پہ باب د روزی کی جی فدیہ ده.

شرح روایه وقوع الحج عن المأمور (امام محمد رحمه الله فرمائی: چه حج د مامور د ارخه واقع کیری
هغه د خرجي ثواب ملاویری ځکه چې د صحیح قول مطابق حج عبادت بدنی دی لکه چې په اول باب کو
نیرنوی دی او مال په وخت د عجز کي د عبادت قائم مقام گرځی.

كتاب الحج

نکته: لکه په روزه کې چې د فديه مسئله ده، يعنې په اصل کې خو روزه فرض ده، خو په يو کس د روزې نيولونه هميشه لپاره عاجز شي، لکه شيخ فاني، نو دده لپاره فديه ورکول جائز دی، او ښکاره خبره ده، چې ده ته د فديه ثواب ملاوېږي. د روزې ثواب ورته نه ملاوېږي، دغه ډول به امر ته د مال ثواب ملاوېږي. د حج ثواب نه ملاوېږي.

د دوو کسانو د حج د بيات دمه واري احتسل او د يو حج لپاره اهرام نړل

[illegible]

جمل التبعة ① امره امر امران، حكم كول ② يقع وقوعان، واقع كيدل ③ ايقاع واقع كيدل ④ خالفه مخالفة مخالفت كول

توضیح: وقوع الحج من الوکیل والضمان علیه للموکلان ۱۰ مسئله داده چه یوکس ته دوو کسانود خپل اړخ نه دحج ادا کولو حکم اوکړلو چه ته زموږ دواړو د اړخه حج اوکړه اودې کس دیوحج لپاره احرام اوتړل. یعنې دا تعین نهې په کبسي اونکړلو. چه دا حج زه دچا لپاره کوم نویه دې صورت کي د وکیل حج دخپل ځن د اړخه شو اود دواړو موکلانو لپاره د هغه خرچ ضامن شو. کومه خرچه چی ورته هغوی ورکړې دی.

دواړو موکلانو لپاره د مخه خرچ ضامن شو. نوښکاره خبره ده، چې ورته ستړی ورسېږي.

۱۰ عدم المطابقة بين الدليل والمدلول: صاحب د هدایه (۱۰۷) چه ددې مسئلې لپاره کوم دلیل بیان کړې دې په نظر هره په دلیل او مدلول کې مطابقت نه ښکاري ځکه چې مدلول دا دې چه حج د غنی وکیل د ارحه واقع کيږي. او دموکل لپاره به دې د خرچې ضامن وی او په دلیل کې دا وانی چه حج د امر یعنی موکل لپاره واقع کيږي. او ښکاره خبره ده، چه به دې دواړو کې څه مطابقت نشته.

په کتاب کې ذکر نه دې نوتقدیر عبارت دا دې چه حاجی د دواړو امرګونکو موکلائو لپاره دخرجې ضامن کیږي ځکه چې د دواړو دحکم مخالفت اوکړلو اوکه امرګونکی یعنی موکل دحکم تابعداري نې اوکړله نو د خرجې نه ضامن کیږي ځکه چې په دغه وخت کې حج هم د آمر یعنی موکل لپاره واقع کیږي اووکیل حاجی به د فرض نه فارغ اللمه نه وي اودلته صورت دا دې چه ده د آمر مخالفت کړې دې نوحج به د آمر لپاره نه واقع کيږي بلکه د دما مور یعنی وکیل لپاره واقع کیږي.

واقع کيڙي، بلڪه د دما موريعنی وکيل لپاره واقع کيڙي،
 توضيح التطبیق: صاحب عمایه ~~روایت~~ تطبیق لنهیز دا ده چه هم دا حج به یوحیثیت د دور امر وگونکو
 موکلانو لپاره واقع کيڙي او په یوحیثیت د دما موريعنی وکيل لپاره واقع کيڙي. د لومړنی خبرې دلیل دا

کیري. لکه د لمانځه لپاره اودس شرط دي. اوس چې يوکس د يخوالي حاصلولو لپاره د اودس اندامونه اوويستی، اود لمونځ ادا کولو اراده نه وي. خو بيا هم په دغه اودس باندې لمونځ صحيح کيږي اگرچه ده اودس د لمانځه لپاره نه دي کړي

يُخَالَفُ مَا إِذَا أَدَّى الْفِعْلَ عَلَى الْإِتْمَامِ بِهِ خِلَافَ د هغې صورت چې کله د ابهام په حالت افعال ادا کړي. لَأَنْ التَّوَدِّيَ لَا يَحْتَمِلُ التَّعْيِينَ فَصَارَ خِلَافًا خُكَّهُ چې کوم ادا شول معه متحمل د تعين کېدونه دي نو مخالف شو.

تريح - وجه عدم صحة التعيين بعد الاداء: په خلاف د وکلت د صورت ځکه چې په دې کې چې وکيل مبهم احرام او ترې اوبيا په دغه مبهم باندې افعال هم ادا کړي نو د افعالو ادا کولونه روسته تعين نشي کيدې. ځکه چې کوم څيز يوځل ادا شي. په هغې کې د تعين مکان پاته نه پاتې کيږي. البته چې کوم څيز لا ادا شوي نه وي بويه هغې کې تعين کېدای شي بهر حال وکيل په مبهم احرام سره افعال د حج پوره کړي دي نوده د موکل مخالفت کړې دي. اود مخالفت په صورت کې حج د وکيل لپاره واقع کيږي د موکل لپاره نه.

د قران ادا کولو په صورت کې د دم قران مکلف

قَالَ قَبْلَ أَنْ يَنْتَهِيَ عَنْهُ قَالَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّ مَنْ أَمَرَ أَنْ يَكُونَ عَاجِزًا بَلَّ تَهْ د حج قران کاوه حکم او کړو نو دم د قران په په هغه وي چا چې احرام ترې دي لِأَنَّهُ وَجِبَ شُكْرًا لِنِعْمَةِ اللَّهِ تَعَالَى مِنَ الْجَنَّةِ يَنْتَهِى خُكَّهُ چې دا دم واجبيږي د شکر په طور د توفيق موندو د جمع کاوه په مينځ د دوو نسکينو کي وَالْمَأْمُورُ هُوَ الْمُخْتَصَرُّ بِهَذِهِ الْيَقِينَةِ دې نعمت سره مامور مختص دي لِأَنَّ حَقِيقَةَ الْفِعْلِ مِنْهُ خُكَّهُ چې حقيقي فعل د ده داړخه دي

حل للغة ① واجب وهو ما ذكره: واجب كيدل

تريح - وجوب دم القرآن على الوكيل: مسئله، كه يوکس وکيل ته د حج قران ادا کولو حکم او کړلو. نو په دې صورت کې د قران دم په وکيل باندې لازم ده په موکل نه ده ځکه چې د حج قران دم، دم شکر دي چې الله تعالی ده ته د نسکينو جمع کولو توفيق ورکړلو او په يووخت په دوو عبادتونو مشرف شو. اودا نعمت د وکيل سره خاص دي. ځکه چې د حج افعال خود وکيل نه صادريږي. نو دم قران به هم په وکيل واجب وي.

وهذه المسألة تشهد بصحة التروى اودا مسئله دامام محمد رضى الله عنه نه روايت ده عَنْ مُحَمَّدٍ أَنَّ الْحَجَّ يَقُمُ عَنْ الْمَأْمُورِ چې حج د مامور د اړخه واقع کيږي.

حل للغة ① تشهد: شهادة گواهي ورکول ② مروى: روايت کړې شوې

تريح - ما يعلم من المسئلة: علامه مرغيناني رضى الله عنه فرماني چې دا مسئله ددې خبرې گواهي ورکوي. چې حج د وکيل لپاره واقع کيږي د موکل لپاره نه، لکه څنگه چې دامام محمد رضى الله عنه قول دي

د موکل بالحج او موکل بالعمره دواړه لپاره قران کول

وَكَذَلِكَ أَنَّ أَمْرَهُ وَأَجْرَهُ بَأَنْ يَحْجَّ عَنْهُ وَالْأَخْرَاجُ بَأَنْ يَقْتَرِعَ عَنْهُ اودغه ډول كه يود حج او بل دعمرې کاوه حکم او کړو وَأَذَانُهُ بِالْقَرِائَةِ عَلَيْهِ لِبِالْقُرْآنِ اودواړو دقران اجازت ورکړو نو دم په په ده وي لکه چې موب ونيلى دي

حل للغة ① ان يجز: حج حجازي حج کول

تريح - مسئله شکره ده

د دم احصار مكلف

يُؤَدِّي الْإِحْصَارَ عَلَى الْأَمْرِ وَهَذَا عِنْدَ الْأَمْرِ خَفِيفٌ وَتَحْتَمِلُ ① اودم د احصار په امر باندې دي دامام ابوحنيفه رضى الله عنه دامام محمد صاحب په نير.

حل للغة ① امر: حکم ورکوبکې

تريح - المذهبان في مكلف دم الاحصار: ① كه مامور يعنى وکيل په څه وجه محصر شو، ودي د احصار قريانى اوليږي اوځن حلال کړي نو د طرفينو څخه به نيز دم احصار په موکل ده

وَقَالَ أَبُو يُوسُفَ: عَلَى الْحَاجِلِ أَنْ يَحْجَّ بِذَلِكَ أَوْ بِابْنِ يَوْسُفَ وَأَنْ يَحْجَّ فِي څه چې دا د حلاليدلو لپاره واجب شوي دي دَقَعًا لِيَقْتَرِعَ أَمَّا إِذَا أَحْرَمَ وَهَذَا رَأْيُ أَجْمَاعٍ أَلَيْسَ يَحْتَكَونَ الذَّمَّ عَلَيْهِمْ أَوْ أَوْدَالِي داحرام ضرر لري کاوه دپاره اوداضرر حاجي اړخ ته راجع دي نو دم به پده وي

حل للغة ① تحلل: حلال کيدل ② ضرر: نقصان ③ اعتداء: اوږدېدل ④ راجع: واپس کيدونکې

تريح - اودامام ابو يوسف رضى الله عنه په نيزه وکيل ده.

⑤ دليل ابي يوسف رضى الله عنه: دامام ابو يوسف رضى الله عنه دليل دا دي. چې دم احصار په محرم باندې د آسانتيا لپاره واجب شوي ده. چې ددې په ذريعه دي حلال شي. اوداحرام د پابندونه خلاص شي. اوبينکاره خبره ده. چې د احرام پابندې په وکيل دي. نو ددې آسانتيا نه دي مستفيد شو. نو دم احصار به هم په وکيل واجب وي.

وَهَذَا أَنَّ الْأَمْرَ هُوَ الَّذِي أَدْخَلَهُ فِي هَذِهِ الْقَهْدَةِ فَعَلَيْهِ خُلَاصَةُ د طرفينو دليل ددې چې ده لره پدې ذمه واري کي مر اچولي دي نو خلاصول به ئې هم د هغه په ذمه وي

حل للغة ① ادخله: داخل ادخالاً: داخل کول

تريح - دليل الطرفين: د طرفينو څخه دليل دا دي. چې هم موکل ده ته دا ذمه واري ورپه غاړه کړي ده. نوچه چا ورته ذمه واري حواله کړي وي. هم په هغه به دم احصار واجب وي. ځکه چې سبب ئې د هغه حکم دي.

د مرده نه د حج کولو په صورت کې د دم احصار محل

قَالَ كَانَ يَخْبُرُ عَنْ مَيْمَنٍ قَالَتْ فِي مَالِ النَّبِيِّ عِنْدَهَا ① نوکه ده حج کاوه د مري د اړخه او محصر شونو دم احصار به دمري د مال نه وي. په نزد د طرفينو خلاف دي د ابو يوسف رضى الله عنه

تريح - المذهبان في مكلف دم الاحصار في صورة الحج عن الميت: كه يوکس دمري د رحه حج کوي او دي محصر شو. ① نو د طرفينو څخه به نيز دم احصار د مري په مال کي واجبيږي. ② دامام ابو يوسف رضى الله عنه فرماني. چې په وکيل واجبيږي.

لَمْ يَقُلْ: هُوَ مِنْ ثَلَاثِ مَالِ النَّبِيِّ لِأَنَّهُ مَلَكَةٌ كَالْزَّكَاةِ وَغَيْرِهَا، بَلَا وَبَلَى شوي دي چې دمري د ثلث مال څخه به وي ځکه چې دا بدله ده د زکاة وغيره پشان

حل للغة ① مله: بدله

① القول الراجح هو هذا قول الطرفين څخه كذا في رد المحتار (٢٦٧١٢) والبحر الرائق (١١٥١٣) ومجمع الأنهر (٣٠٩١١) والتاخر خانية (٥٤٨١٢) نقلاً عن القول الراجح (٢٤٠١١).

② القول الراجح هو هذا قول الطرفين څخه كذا في رد المحتار (٢٦٧١٢) والخانية (١٤٧١١) والبحر الرائق (١١٥١٣) نقلاً عن القول الراجح (٢٤١١١).

سبح - القولان في محل الوجوب في مال الميت ① بيا بعضي مشايخ فرماني چه دم احصار به د مری د مال په دریمه برخه کي واجبیږي ځکه چي دا صله ده لکه زکاة او کفارات چي صله ده اوصله د مری په دریمه برخه کي واجبیږي دغه ډول به دم احصار هم په دریمه برخه کي واجبیږي اوصله هغې ته وائي چه هغه د مال په عوض کي به وی سوکه مری په خپل ژوند کي زکاة نه وی ورکړې هغه به دده د دریمه برخه مال نه ادا کړي ځکه چي د زکاة حق داسي حق دي چه د مال په عوض کي نه واجبیږي

وقيل من خيم انساب لانه وجب حق الامور فصارتها او ونيلي شوي دي د واره مال څخه به وی ځکه چي دا د مال حق واحد شوي دي نو شو قرض

ترج - او بعضي مشايخ فرماني دي چه دم احصار به د مری په ټوله ترکه کي واجب وی ځکه چي چونکه وکیل د مری د اړخه حج کوي اودم احصار به مری واجبیږي بولکه چي دا دم د وکیل د اړخه به مری باندې پور شو او پور د مری د واره مال نه ادا کيږي دغه ډول به دم احصار هم د مری په واره مال کښي واجبیږي

په حج بدل کي د جماع د دم مکلف

وَدَّ الْجَمَاعَ عَلَى الْحَاجِّ لَأَنَّهُ دَمٌ جَنَائِيٌّ وَهُوَ الْجَانِي عَنْ اخْتِيَارٍ وَيُضْمَنُ النَّفَقَةَ اودم د جماع په حاجي لازم دي ځکه چي دا د جرم دم دي او په احتیاد سره جرم کوونکي دي اود نفقه ضامن به وی مَعَاقِبَةُ إِذَا جَاءَتْهُ قَبْلَ الْوُقُوفِ حَتَّى قَدْ خَجَّه دې معنی دا ده کله د وقوف نه مخکي جماع اوکړي تردې چي حج ته فاسد شي لِأَنَّ الصَّحِيحَ هُوَ الْمَأْمُورُ بِهِ ځکه چي دې مامور دي د صحیح حج په کولو بخلاف ما إِذَا جَاءَتْهُ الْحَجُّ حَيْثُ لَا يُضْمَنُ النَّفَقَةَ په خلاف د هغې صورت چي کله د ده حج فوت شي چه د نفقه ضامن به به وی ځکه چي حج د ده په اختیار نه دي فوت شوي لِأَنَّهُ مَأْنَاهُ بِاخْتِيَارِهِ حوکه د وقوف نه روسته ني جماع اوکړه نوح نه فاسد نشو، نود نفقي به هم صامن نه وي أَنَا إِذَا جَاءَتْهُ بَعْدَ الْوُقُوفِ لَا يُضْمَنُ النَّفَقَةَ د مرد مقصود د حاصلیدو په وجه، او دم به په هم ده د ده په مال کښي وی لکه چي ونيلي شوي دي يُحْضَرُ مَقْصُودُ الْأَمْرِ وَعَلَيْهِ الدَّفْعُ مَا لَيْسَ بِأَيْتَانَا وَكَذَلِكَ سَائِرُ دُمَاءِ الْكَفَّارَاتِ عَلَى الْحَاجِّ يَسَاقُ لَنَا دغه ډول واره دمونه د کفاراتو په حاجي دي لکه چي موږ ونيلي دي

حل الفقه ① جنایه، جرم ② جانی، جرم کوونکي ③ حصول: حاصلیدل ترجیح: مسئله واضحه ده

د موصی لپاره د حج ادا کولو په دروان کي د حاجي وفات کیدل

وَمَنْ أَوْصَى بِأَنْ يُحَجَّ عَنْهُ فَإِنْ جَاءَهُ زَجَلًا اوج چي وصیت اوکړو چي د ده دارخه دي حج اوکړي شي نو وارث نود ده د طرف نه یو سري حج ته روان کړو فَلَمَّا بَلَغَ الْكَوْفَةَ مَاتَ أَوْ سُرِقَتْ نَفَقَتُهُ وَقَدْ انْفَقَ النِّصْفَ چه کوفي ته اورسیدو نو مړ شو یا غلاتري اوشوه د نفقي او حل دا چي ده نیمه نفقه خرچ کړي وه يُخْرِجُ عَنْ التَّهْتِ مِنْ مَازِلِهِ بِطَلْقِ مَا لَيْسَ بِهِ اَعْنَدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ () نو د مری دارخه به حج کوي د کور د ده نه، په مابقي د ثلث کي د امام صاحب رحمه الله په نزد وَقَالَ لَا يُخْرِجُ عَنْهُ مِنْ حَيْثُ مَاتَ الْأَوَّلُ او امام محمد رحمه الله وائي دهغه ځاني څخه به حج کوي کوم ځاني چي هغه اولني کس مړ شوي وي

حل الفقه ① اوصی: وصیت کول ② سرقت: سرقة، غن: غلا کول ③ انفاق: انفاقاً، خرچ کول

() القول الرابع هو هذا قول أبي حنيفة رحمه الله كذا في ملتقى الأبحر (٣٠٩١١) والدرى لمختار (٢٦٣١٢) والهندية (٢٥٩١١) نقلًا عن القول الرابع (٢٤٢١١)

توضیح: صورة المسئلة ① مسئله دا ده چه یوکس دمرگ په وخت کي ده وصیت وکړلو چه دم د اړخه حج اوکړي وارثانود هغه د وصیت مطابق یوکس ته د حج خرچه ورکړله اوهغه د حج لپاره روان شو په لاره کي ی هغه نائب مړ شو اونیم مال ني خرچ کړي وو اویا تري مال غلا کړي شو اونیم مال ني خرچ کړي ۱۹ سو دمرگ په صورت کي نیم مال ياتي دي اود غلا نه صورت کي واره مال حتم شو

فَالْغَلَامُ مَا هُنَا فِي اخْتِيَارِ الثَّلَاثِ وَفِي مَكَانِ التَّهْتِ نَوَدْنَهُ خَبْرَهُ د دریمي برخي په معتبر کیدو اود حج د ځاني په اړه کي ده. أَمَّا الْأَوَّلُ فَالْمَذْكُورُ قَوْلُ أَبِي حَنِيفَةَ نَوَاوَلْنِي بَيَانِ كَوْمِ چي ذکر شوي دي، هغه د امام صاحب قول دي

ترجیح: نو اوس په دي مسئله کي په دوو ځایونو کي اختلاف دي یوه دي کي چي دغه نائب یا بل نائب ته به ② وجوب الحج في ثلث تركه الميت بعد هلاك نفقه الحج ③ د سفر خرجه د کوم مال نه ورکولې شي نوبه دي مسئله کي د امام ابو حنیفه رحمه الله په نیزبه پانه خرجه د مری په مال کي چي خومره پاتي وي دهغي د دریمي برخي څخه به خرچ کولې شي اوکه هغه هم غلا کړي شو بیه به مال کي به د دریمي برخي به خرچ کولې شي ④ مثاله ⑤ مثلاً وصیت کونکي دمرگ په وخت کي څلور زره روپي پرېښولي پرېښودې وي په هغسي کي ني زر روپي د حج ادا کاوه لپاره نائب ته ورکړي خو په لاره کي نائب مړ شو پاته روپي غلا کړي شوي نو دس به د مری په ترکه کي چي کوم مال پاتي وي دهغي په دریمه برخه کي به د حج د سفر لپاره ورکولې شي په موجوده صورت کي هغه زر روپي جوړېږي ځکه چي واره مال خو څلور زره روپي وي په هغسي کي خورر روپي په اول خل د حج د سفر لپاره ورکړي شوي وي اوس پانه درې زره شوي نود دريو زرو دریمه برخه زر روپي دي په زرو کي به د حج سفر کولې شي اوکه بالفرض په دوهم خل تري هغه روپي غلا شوي بوب به د مری د مال په دریمه برخه کي حج کولې شي که ممکن وي هلته دوي ادوه زره روپي پاته ياتي شوي وي نودوي ادوه زره به په دريو حصو ویش کړي شي اونائب ته به د حج ک ووه لپاره یوه برخه ورکړي شي علی هذا القیاس

أَمَّا عِنْدَ مُحَمَّدٍ يُخْرِجُ عَنْهُ مَا بَقِيَ مِنَ الْمَالِ الْمَذْكُورِ الْيَتِيمَ حَتَّى قَاوَدَ إِمَامَ مُحَمَّدٍ بِه نزد به حج کوي د ده نه په مابقي دهغي مال کي چي نائب ته ورکړي شوي وو که څه پاته وي. وَالْأَخْلَاطُ الْوَصِيَّةُ وَرَفَهُ وَصِيَّتُ بَاطِلٌ شَو

حل الفقه ① بطلت: بطلان، باطل کیدل

موقف محمد رحمه الله في المسئلة ② امام محمد رحمه الله فرماني چه په دي مسئله کي چي په اول خل نائب ته کومي روپي ورکړي شوي وي چه زر روپي وي که په لار کي هغه ټولي غلا شوي یا په کي څه برخه غلا شوه نو پاته چي کومي پاتي وي که په هغي باندې حج پوره کیدو شو تيبك ده اوکه نشو نود مری وصیت باطل شو

اخْتِيَارُ ابْنِ عُثَيْمٍ الْمَوْصِي قِيَّاسُ كَوِي بِه تعین د موصی باندې، إِذَا تَقَرَّرَ الْوَصِي كَتَمْنِي ځکه چي دوصی معین کول پشان د تعین د موصی دي

لادلل محمد رحمه الله ③ د امام محمد رحمه الله دليل د وصی په تعین باندې قیاس دي یعنی چي یوکس وصیت اوکړي چه زما په مال کي به په دومره روپو باندې حج اوکړي اود مال مقدار ني ورته مقرر کړلو اوس په دي صورت کي که نائب د موصی لپاره حج کوي اوهغه په لار کي مړ شي یا تري د سفر خرچه غلا کړي شي نوبه دي صورت کي د موصی وصیت باطل شو اوکه څه خرچه غلا کړي شي نو پانه ته به گورو که په هغي باندې حج ادا کیدای شي خو حج به پرې اوکړي اوکه حج پوره کیدل پرې ممکن نه وي نوبه دي صورت کي هم د موصی وصیت باطل شو نوهم دغه ډول د وصیت متعین کولو حکم هم دي یعنی چي وصی د حج لپاره کوم مال مقرر کړلو که نائب سفر اوکړلو بیه هغه مال هلاک شي نوبه دي صورت کي به وصیت باطل شي اوکه څه برخه تري هلاکه شي سوکه په پانه باندې حج ادا کیدو شوتيبك ده گني په دي صورت کي به هم وصیت باطل وي

وَعِنْدَ أَبِي يُوسُفَ رَحِمَهُ اللَّهُ يَخْتَصُّ عَنْهُ بِمَا يَتَّقِي مِنَ الثَّلَاثِ الْأَوَّلَاتِ هُوَ النَّحْلُ لِنَقْضِ الْوَصِيَّةِ أَوْ بِهِ نَزْدُ أَبُو يُوسُفَ بِهِ حَجَّ كَوَيْدٍ
ده نه په پاته پاتې ثلث كي . خكه چي د هغه د وصيت محل هم دغه دي

تريح - هغه ابی يوسف رحمه الله له مسئله د امام ابو يوسف رحمه الله د واره تركه چي كومه دريمه برخه پاتي شوي وي د علان نه روسته نه چي په هغې خومره پاته وي د دوهم حج سفير په هغې كي كولې شي مثلاً ټوله تركه څلور زره روپي دي ددي دريمه برخه يوزر درې سوه درې ديشت روپي اود يوې روپي دريمه برخه ده د حج خرچه زر روپي وه كومه چي وصي يوكس ته وركړې خويه لار كي هغه روپي غلا كړې شوي اوس په ټوله تركه كي په دريمه برخه كي درې سوه درې ديشت روپي اود يوې روپي دريمه برخه پاته ده . (خكه چي زر روپي خود دريمې برخي به د اولني حج لپاره وركړې شوي وي) نوكه ممكن وي نوپه دي پاته روپو كي چي درې سوه او درې ديشت اود يوې روپي دريمه برخه ده دي حج او كړې شي اونه په دي حج نشي كيدي نو د مړي وصيت باطل شو

دليل ابی يوسف رحمه الله د امام ابو يوسف رحمه الله دليل د دي چه وصيت د واره مال په دريمه برخه كي صحيح كيږي بوم په هغه دريمه برخه كيښي چي د خرج كولوا غلا كيدو نه روسته خومره مال پاتي وي كه د په هغې حج ممكن وي . و نه كړي گني وصيت نه باطل وي

وَأَبَى حَبِيبَةُ أَنَّ قِصَّةَ الْوَصِيِّ وَغَوْلَهُ النَّالُ لَا يَصْعَدُ إِلَّا بِتَسْلِيمِ إِلَى الْوَجْهِ الَّذِي تَمَّاهُ الْوَصِيُّ أَوْ إِمَامٍ صَاحِبِ دَلِيلٍ دَا دِي
چي دوصي ويشر كول اوجدا كول د مال به صحيح نه وي مگر په سپارلو سره هغه جهت ته كوم لره چي موسى معين كړي دي لانه لا خضرت له يقين وگرموخذ التسليم الى ذلك الوجه خكه چي د موسى خوك خصم موجود نه دي چي قضا او كړي اوب دي جهت كيښي سپارل نه دي موندې شوي

تريح - دليل ابی حبيب د امام ابو حبيب رحمه الله دليل دا دي چه د مال متروكه ويش او دهغې جدا حصي برخي كول به هغه وخت كي صحيح دي چه وصي نې په هغه مقصد كي خرج كړي . كوم چي موسى مقرر كړي وي خكه چي د موسى د اړخه خوك قصص كوښي شنه نوقبض به هم په دي طريقه وي چه موسى كوم وصيت كړي وي وصي دهغه وصيت مطابق دهغه متروكه خرج كړي اوس په دي صورت كي په وصيت كي مال نه دي خرج شوي خكه چي موسى د حج وصيت كړي وو . اوجح پري لانه دي ادا شوي

فَصَارَ كَمَا إِذَا هَلَكَ قَبْلَ الْإِقْرَاءِ وَالْعَزْلِ فَيَصْعَدُ بِثَلَاثٍ مَا يَتَّقِي نَوْدَا دَاسِي شَوْه لَكَه د ويش اوجدا كاوه نه چي مخكي چه هلاك شي نو د مابقي په دريمه به حج كوي

هو الله * اقرار جدا كيدل ، بيليدل]

تريح - مفسر عليه د داسي شوه لكه چي د مال دويش وغيره نه وړاندي مال هلاك شي نوپه دي صورت كي چي خومره مال پاتي وي دهغه واره مال د دريمې برخي خخه به وصيت پوره كولې شي او دوهم حج كولې شي بوده ټول د موسى د مال خرج كاوه لپره كوم مصرف مقرر كړي وي هغه لاپوره شوې نه وي اومال هلاك شي نوچه كوم مال پاته پاتي وي دهغې په دريمه برخه كي به دوهم حج كولای شي تردې كه د مال هم د حج پوره كيدو نه وړاندي هلاك شي بومعدوم به شمارلې شي اوپاته چي كوم مال پاتي وي لكه به ذكر شوي مثل كي چي دوي ادوه ذره روپي پاتي كيږي په هغې كي به په دريمه برخه كي حج كولې شي

وَأَمَّا الثَّانِي فَوَجْهٌ قَوْلِ أَبِي حَبِيبَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ پَاتِي شَوْه دويمه مسئله نو د امام صاحب دقول وجه وهو القياس أن القنطرة
الْمَوْجُودِينَ السُّقُوفَ بَطْلٌ فِي حَقِّ أَحْكَامِ الدُّنْيَا أَوْ هَمَّ دَا قِيَّاسُ دِي هَغَه دَا دِي چي دسفر موجوده مقدار په دنياوي احكامو كسي باطل شوي قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (إِذَا مَاتَ ابْنٌ أَدْرَأَتْ عَمَلُهُ الْأَمْرَ ثَلَاثًا) الْحَدِيثُ (١) د نبي كريم ﷺ

(١) من حديث أبي هريرة رضي الله عنه أخرجه مسلم في الوصية رقم ١٤ وأبو داود في الوصايا باب ١٤ رقم ٢٨٨٠ والترمذي رقم ١٤٠٣

ارشاد دي چي كله بني آدم مړ شي نو د ده عمل قطع شي سوي د دريو نه و تقييد الوصية من احكام الدنيا بقيت الوصية من وطنه كان له وجود الزوجة او وصيت ناذر كول د دنياوي احكامو خي دي نو وصيت به د ده وطن به پاته وي گروا چي دي هلو وتلي نه دي

تريح - المذهبان في المسئلة الثانية دويمه مسئله په كومه كي چي اختلاف دي هغه دا ده چه سفر به د كوم خاني نه پيل كولې شي ١) نو امام ابو حنيفه رحمه الله فرماني چه د حبل وطن خخه به پيل كولې شي ٢) اوصاحبين رحمه الله فرماني چه اولني نائب چي په كوم خاني كي مړ شوي وي دهغه خاني خخه به پيل كولې شي .

دليل ابی حنيفة رحمه الله د امام ابو حنيفه رحمه الله دليل دا دي چه اولني نائب چي دكوم خاني به سفر شروع كړو دهغه خاني نه واخله ترد ده د مرگ دخاني پورې دغه سفر د دنياوي احكامو په حق كي معدوم دي خكه چي نبي ﷺ فرمانيلي دي . كله چي انسان مړ شي بوده عمل ختم شي سوي د درې اعمالونه . ١) صدقه جريه ٢) علم نافع ٣) اونيك اولاد اودا سفر په دي درې وارو كي بوم نه دي حالنكه وصيت ناذر كول د نبي وي احكاموسره تعلق ساتي نو د حديث په رنر كي گروا چي دده د وطن نه ترد مرگ خاني پورې معدوم شولكه چي ده هلو سفر شروع كړي نه دي اوچه سفر تي نه وي پيل كړي نو د وصيت پوره كاوه لپاره به دوسره د مړي د كلي نه د حج لپاره سفر كول واجب شي

وَجْهٌ قَوْلُهُمَا وَهُوَ الْإِسْتِغْنَاءُ عَنْ سَفَرَةٍ لَمْ يَنْظُرْ د صَاحِبَيْنِ د قَوْلِ وَجْهٍ اسْتِحْسَانٍ دِي هَغَه دَا دِي چي سفر نه دي باطل شوي . لِقَوْلِهِ تَعَالَى وَمَنْ يُزِجْ مِنْ بَيْنِهِمَا جُرْأً إِلَى اللَّهِ وَسُؤْلُهُ الْآيَةُ (الايه) خكه د الله ﷻ ارشاد دي ، اوخوك چي اوخي دخپل كورنه هجرت كوونكي د الله ﷻ اودسول ﷺ اړخ ته ، (الايه) وَقَالَ مَنْ مَاتَ فِي طَرِيقِ الْحَجِّ كَتَبَ لَهُ حَجَّةً مَقْرُونَةً فِي كُلِّ سَنَةٍ اُونبي كريم ﷺ فرمانيلي دي خوك چي مړ شو په لار د حج كي د ده لپاره به هر كال حج ليكلي كيږي . وَإِذَا لَمْ يَنْظُرْ سَفَرَةً اَعْتَبِرَتِ الْوَصِيَّةُ مِنْ ذَلِكَ الْمَكَانِ اوهر كله چي د ده سفر باطل شو نو وصيت به د هغه خاني نه معتبر وي .

تريح - دليل الصاحبين رحمه الله د امام صاحبينو رحمه الله دليل دا دي اودا وجه د استحسان هم ده چه د نائب سفر معدوم نه دي خكه چي الله تعالي فرمانيلي دي (وَمَنْ يُزِجْ مِنْ بَيْنِهِمَا جُرْأً إِلَى اللَّهِ وَسُؤْلُهُ) يعنى كوم كس چي د الله تعالي اودرسول د رضا لپاره د كورنه د هجرت په نيت او وتلو اوبيا ورته په لار كي مرگ راغلو نو دده ثواب په الله تعالي باندي دي ددي نه معلومه شوه چه په لار كي په مرگ سره پوره ثواب ملاويږي اودسفر مقصود هم دا ثواب گټل دي اوپه سفر د هجرت كي سفر د حج اوسفر د جهاد هم داخل دي بلكه درسول الله ﷺ بنكره حديث دي چه كوم كس د حج په لار كي مړ شو نو ده لپاره هر كل د يقبول شوي حج ثواب ليكلي شي بهرحال ده ته په دي سفر باندي ثواب ملاويږي اوچه ثوب ملاويږي نو دده دا سفر باطل نشو اوچه ثواب باطل نشو نو د دوهم حج سفير به دهغه خاني نه حسابيږي په كوم خاني كي چي اولني حاجي وفات شوي وو

وَأَصْلُ الْإِخْتِلَافِ فِي الَّذِي يَخْتَصُّ بِنَفْسِهِ وَيَتَّبِعُ عَلَى ذَلِكَ الْأُمُورَ بِالْحَجِّ أَوَّاصِلُ اخْتِلَافٍ د هَغَه سري په حق كي دي چي پخپله د حج لپاره راخي اوماصور بالحج پده باندي ميني كولې

تريح - المسئلة الاساسية للاختلاف د امام ابو حنيفه رحمه الله اوصاحبينو رحمه الله په مينځ كي په اصل كي اختلاف په هغه مسئله كي دي چه حاجي په خپله باندي حج نه وتلي وي اوپه لار كي وفات شي اود حج كولو وصيت او كړي نو د صاحبينو رحمه الله په بيزه د مامور حج دهغه خاني نه حسابيږي په كوم خاني

هي جي امر مڙسوي وي اودامام بوجيسته ٿيڻ لاءِ سيرا مڙيه کوم خاني کي مڙسوي وي نودهه سفر به
معدوم وي وڌو به ڪور نه نفاذ وصيت وي اودصاحبينو ڇڏي ٻه نيزيه دهغه خاني نه پيل کوي ٻه کوم
جاني کي مڙسوي وي

به والديوڪي د محرم احرام به روسته دهو لپاره دهج مقرر ڪول

قَالَ وَمَنْ أَهْلُ مَعْرَ عَنْ أُتُوهُ تَحِيَّةً أَنْ يَتَغَنَّهُ عَنْ أَحَدِهِمَا إِنْ جِي دَحِ احرام اورلو اوتلييه ئي اوونيله دخبر
موريلار . به يونه لره روي دي جي بدوي کي ئي دي لپاره ڪري لَانْ مَنْ حَجَّ عَنْ غَيْرِهِ يَغْتَرِ أَذِيهِ فَإِنْ مَاتَ يَتَقَبَّلُ
تَابَ حَجَّهُ تَحِيَّةً حِي خُون حِي وڪري د غير دارجه بعير د وين دهغه نه نودي دي خپل ثواب هغه ته ڪري
ورست بعد داو احرام نعت بيته ٿيڻ اڏاڻيه صَ حَقْلُهُ تَوَابَهُ لِأَحَدِهِمَا بَعْدَ لَأَذَاوَدَا به دحج ادا ڪاوه نه روسته وي نود ادا
ي ٻيه محڪي جي کوم ست ور هغه لعهو شو او صحيح سوڪول د ثواب ئي دي يودپاره بودا د ڪولونه، بخلاف
لَا تُؤْمَرُ عَلَى مَفْرُوقٍ مِنْ قَبْلِ بِي حِلَافٍ د مامور بالحج به، سا به هغه فرق جي مور بيان ڪيو محڪسي وال
اعلم

هل الله ١٠ اذن اجازت ١١ فلفت لغا لغوي ١٢ بيوڪاره ڪيدل ١٣ فرقنا، تفريقا: جلا ڪيدل، توپير بيانول
توحيد - مسئله ٻيڪاره ده

باب الهدى

دا باب دهدي په بيان کي دي

دهدي اذني درجه

الْهَدْيُ أَذْنًا شَاةً لِمَا رَوَى (أَنَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَثَرُ هَدْيٍ وَزَهْدٍ خَكَه جِي روايت دي دنبي ڪريم ﷺ نه سئل
عَنِ الْهَدْيِ فَقَالَ أَذْنًا شَاةً ١) بوسه اوشودهدى به ره کي نووي فرمائيل ڪمثر دهدي وزه ده.

هل الله ١٠ هدي د قرباني حيوان (خاروي) ١١ شاة: چيلني
توحيد - مسئله واضحه ده

دهدي دري قسميه

قَالَ وَهُنَّ مِنْ ثَلَاثَةِ أَنْوَاعٍ الْإِبِلُ وَالْبَقَرُ وَالْغَنَمُ فرمئي دغه به دري قسمه ده اوبن دي، اوغوي ده اوگه وزه ده

هل الله ١٠ ابل، اوبن ١١ بقرا، غوي ١٢ غنم: چيلني

توحيد دهدي اطلاق په دري قسمه خناور وباندي ڪيري: چيلي، اوبن اوغوا،

لَا تَصِلُ إِلَيْهِ غَنَمٌ وَلَا بَقَرٌ وَلَا إِبِلٌ إِلَّا أَنْ يَكُونَ لَهُ أَعْلَى وَهُوَ الْبَقَرُ وَالْجَزُءُ خَكَه جِي هرڪله نبي ﷺ وزه
لره ادر، مقرر ڪره بود دي لپره اعلى ڪيدل ضروري دي اودغه غوي اوبن دي

توحيد ١٠ سل د دي چه بي ﷻ وزه نه دهدي اذني درجه ورڪري ده اود اذني لپاره اعلى ضرور وي، ثواب اعلى
ئي اوس وغوي شوه

لَا تَصِلُ إِلَّا إِلَى مَا يَجُوزُ إِلَى الْحَرَمِ لِتَقَرُّبٍ بِهِ أَوْ خَكَه جِي هدي هغه خناور دي جي کوم حرم ته اوليرلپي شي چه به حرم
کي به ي سره تقرب حاصل ڪري شي وَالْأَصْنَاءُ الثَّلَاثَةُ سَوَاءٌ فِي هَذَا الْمَعْنَى اوبه دي معني کي دري واره

١ قال البرقي ثلثة غريب ولم أجد إلا من قول عطاء ... أذن ما يهراق من الدماء في الحج وغيره شاة (نصب الرابطة
٢٠٠٢)

قسمونه برابر دي

توحيد - دوهم دليل دا دي، چه هدي هغه خناور ته وائي کوم جي حرم ته ددي لپاره ليرلپي شي، چه دهدي د
قرباني په ذريعه تقرب الي الله حاصل شي. اوبه دي مقصد کي دا دري واره (وزه غوي او اوس) سره
برابري نوپه دي دري وارو بندي د هدي اطلاق ڪيري

دهدي اواصيه د قرباني د خناور و برابر دي

وَلَا يَجُوزُ فِي الْهَدْيِ إِلَّا مَا جَازَ فِي الضَّحَايَا اوبه هدايا کي جائز نه ده مگر هغه کومه جي په قرباني کي جائز ده ولأَنَّهُ
قُرْبَةٌ تَقْلَبُ بِإِذَاقَةِ الذَّوْمِ خَكَه جِي د قرباني پشان هدي هم قربت دي کوم جي په وينه توبولو پوري متعلق دي
كَأَنَّ الْأَصْيَةَ قَبْلَ تَحْصِينِ يَحِلُّ وَاحِدٌ نُو دَوَارَ به ديو محل سره مخصوص وي.

هل الله ١٠ اواقه: بهيول
توحيد - مسئله ٻيڪاره ده.

د دوو هدايو به علاوه به نوروڪي د وزه شهاب

وَالشَّاةُ جَائِزَةٌ فِي كُلِّ شَيْءٍ مِنَ الْأَفْئِ مَوْضِعَيْنِ اوبه هغه شاة کي جائز ده سوي ددو خويونه مِّنْ طَلَفٍ
طَوَافِ الزَّيَارَةِ جُنُبًا وَمِنْ جَانِبِ بَعْدَ الْوُقُوفِ بِعَرَفَةَ جِي طواف زيارت او ڪرو په حالت د جنابت کي اوج جي حجاج
او ڪري د وقوف نه روسته فَإِنَّهُ لَا يَجُوزُ فِيهَا إِلَّا الْبَدَنُ وَقَدْ بَيَّنَّا الْمَعْنَى فَمَسَبَقٌ جِي په دي دوارو کي جائز نه ده مگر
بدنه اومور محڪي د دي معني بيان ڪري ده.

هل الله ١٠ جنباً: د جنابت په حالت کي ١٢ جامع، مجامعة: جماع ڪول ١٣ بدنة: اوبن غوي
توحيد - مسئله ٻيڪاره ده.

د نفلي، تمتع اوقران د هدي نه د هوراب جواز

وَيَجُوزُ الْأَكْلُ مِنْ هَذِي التَّطَوُّعِ وَالنَّفْلِ وَالْقِرَانِ اوجائز دي خورل پخيله د نفلي هدي ود تمتع هدي او دقران
دهدي. لِأَنَّهُ دَمُ نَسِكَ فَيَجُوزُ الْأَكْلُ مِنْهَا بِمَنْزِلَةِ الْأَصْيَةِ خَكَه جِي دا د نسك دم دي نوجائز دي خورل ددينه لکه د
اضحية پشان. وَلَقَدْ صَرَّحَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَكَلَ مِنْ لَحْمِ هَدْيِهِ وَحَسَّامِينَ الْمَرْقُورِ ١) او صحيح ثابت دي جي نبي ڪريم ﷺ
د خپلي غويني نه اوخوره او د خوروه نه اوڇڪله.

توحيد - مسئله ٻيڪاره ده

دهدي نه د هوراب استحباب

وَيُنْتَصَبُ لَهُ أَنْ يَأْكُلَ مِنْهَا إِنْ سَارَتْ نَفْسًا او مستحب دي ده لره جي اوخوري ددينه لکه جي مور روايت ڪرل.
وَكَيْدُكَ يُنْتَصَبُ أَنْ يَتَصَدَّقَ عَلَى الْوَجْهِ الَّذِي عُرِفَ فِي الضَّحَايَا اوداشن مستحب دي جي صدقه ئي ڪري په هغه
طريقه کومه جي معلومه ده په اصحيه ڪنبي

هل الله ١٠ يتصدق: تصدقا صدقه ڪول

توحيد استحباب المائل والتوزيع من الهدايا الثلاثة ١٠ ذکر شوو هدايا نه يعني د نفلي، تمتع اوقران نه په خپله
خوراك ڪول مستحب دي، خڪه جي په حديث کي دي چه نبي ﷺ دخپلي هدي غوينه اوخوره له. اوخورو ئي
اوڇڪله وپه کومه طريقه جي د قرباني غوينه تقسيمول مستحب دي هغه دا د هدايا غوينه هم تقسيمول
مستحب دي، يعني د دري حصو نه دي يوه برخه صدقه ڪري، دويمه دي هديه ڪري، او دريمه دي په خپله

١) تقدم تخريجه في حديث طويل لجابر رضى الله عنه.

اوچویری، اوچسورادی کهری

اوه دې حاحوراث د پاته دموو دکفراتو اود هداياونه

توضیح - مصرف نمیه الهدایا دادی نه علاوه حی کومې نورې هدایا دی نود هغې څخه به په خپله خوراک نه کوی بلکه د حرم په فقیرانو به صدقه کولې شی

[illegible]

١) بعضه معنا، ٢) ليكل ٣) رفقة انديوال

خرج - خكه چې د نبي ﷺ په صحيح سند سره ثابت دی چه كله نبي ﷺ په مقام حدیسیه کې محصور شو او هدایایې د حجه اسلمی په لاس باندې حرم ته اولیرلې نوناچیه اسلمی ﷺ ته نې او فرمایل چه دې نه په خپله هم خوراك مه كوی او خپلوملگرو ته هم مه ور كوه. دوی نې خكه د خوراك كولو نه منع كړې و چه هغوی توانگر وو ددې نه هم معلومه شوه چه دم احصار و غیره كومی چې د جناساتو او كفارانو ربایې نې دې هغه د فقیر نوح دې نه ترې په خپله خوراك جائز دې او نه مالدارانو باندې خوراك جائز دې

د بڼې. تمتع او فزاد د هدی په یوم السحریاندی قربانی کول

الْأَيُّومَ ذِي هَذِي النَّطُوعِ وَالْمُنْعَةِ وَالْقِرَانِ الْإِفَى يَوْمَ النَّفَرِ وَأَجَانَزْدِي ذَبِحْ كُول د نفلى هدى اودتمتع اود قران دهدي
 اگر به ورخ د اختر (السمي ذوالحجې) **قَالَ الْعَبْدُ الْغَيْبُوفِي الْأَصْلُ يَجُوزُ ذَبْحُهُ دِمَرِ النَّطُوعِ قَبْلَ يَوْمِ النَّفَرِ** و به مبسوط
 ي دي چې د نفلى هدى يوم نحر نه مخکي ذبح کول جائز دی **وَذَبْحُهُ يَوْمَ النَّفَرِ أَفْضَلُ** وَهَذَا هُوَ الصَّحِيحُ او غوره نې
 يوم نحر کي ذبح کول دی اودا صحيح ده لِأَنَّ الْقُرْبَنِي النَّطُوعَاتِ بِأَعْيَارِهَا هَذَا يَأْخُذُكَ چې په نوافلو کي
 یت به دې اعتبار سره دي چې دغه هدى ده وَذَلِكَ بِتَحَقُّقِ بَقَائِهِمَا إِلَى الْحَرَمِ او هدى کيدل دي لره حرم به په
 سولو سره متحقق کيږي **فَإِذَا وَجَدَ ذَلِكَ حَازَ ذَبْحَهَا فِي غَيْرِ يَوْمِ النَّفَرِ وَفِي أَيَّامِ النَّفَرِ أَفْضَلُ** او کله چې دا اوموندي شوه
 جائز ده ذبح نې بغير د يوم نحر به او به ايام نحر کي افضل ده لِأَنَّ مَعْنَى الْقُرْبَنِي فِي إِزَاقَةِ الدِّمَرِ فِيهَا أَظْهَرَ حُكْمَهُ
 ي معنى د قربت به تويولو د ويني کي به دي ورڅو کي ښه ظهري ښي **أَمَّا دِمَرُ الْمُنْعَةِ وَالْقِرَانِ فَلِقَوْلِهِ تَعَالَى {كُلُوا**
مِمَّا أَطْعَمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ لَمْ يَقْضُوا أَنْفُسَهُمْ} پتې شوه هدى د تمتع اود قران نو په دليل د قول د الله ﷻ ده ، خوړی د
 ي به او بد حال او محتاج ته ورکونی بيا پکار دی چې لري کړی خپل خيري. **وَقَسَاةٌ اسْتَقْبَلَتْ يَتْمَعُشَ يَوْمِ النَّفَرِ** او
 وې لري کول د يوم نحر سره مخصوص دی **وَلِأَنَّهُ دِمَرُكَ فَيَتَمَعُشَ يَوْمِ النَّفَرِ كَالْأَطْعِيَةِ** او ځکه چې دا دم نسل
 ي نو مختص به وي په يوم نحر پوري پشان داضحيه.

۱۔ تبلیغ رسول ۲۔ اوراقہ بھیلول ۳۔ تفت کوپ

زیلع - مسئلہ پنکڑ دہ.

دہانہ ہدایا د ذبح گولود و ہت حکم

فما يصح رحمه الله. لا يجوز لأحد يوم النحر اعتياداً أبداً في المنفعة والقربان امام شافعي رحمه الله فرماني چې جائزه دی مگر

أخرجه أبو داود في صحيح باب ١٨ رقم ١٧٦٢ والترمذي في المعجم باب ٧١ رقم ٩١٠ وابن ماجه في المناسك باب ١٠١ رقم ٣١٠ والسنن الكبرى (٤٥٤/٢) رقم (٤١٣٧) -

په یوم نحر کي هیاس په هدی دمتع او قران بندې کوی **قَالَ كُلْ وَابْدَأْ فَمِنْ بَعْدِ خُكَّه** چې بدوی کي هریو ده په نزد دم جبر دې **وَلَمَّا أَتَى هَذِهِ مَاءٌ كَرَاهَتْ فَلَا تَشْرَبُ** یوم النحر اوز مور د لیل دادې چي دا دکفارو قربانی دی نومحتمل به نه وی په یوم نحر پورې **وَلَا تَهْتَابُوا وَجَّهْتَ خَيْرَ النَّفْسَانِ كَانَ التَّعَجُّلُ بِمَا أُولَى لَا رِثَاءَ** په من غیر تاخیر خکه چې کله دا د نقصن پوره کاوه لپره واجب شوي نوبه دې کي به تلوار کول غوره وی چې لرې شی نقصان په دې سره بغیر د تاخیر نه **يَخْلَافُ دَمَ الشُّعْبَةِ وَالْقِرَانِ لِأَنَّهُ دَمٌ تَلْبِيبُهُ خِلَافُ دَمِ تَسْمِئِهِ** قران خکه چې دغه دم د نسک دی

هل اللغة ① ای وقت په کوم وخت کي هم ② وجبه وجوباً ض واجب کيدل
توزيع - مسئله آسانه ده د وضاحت محتاجه نه ده

د خدا یا به حرم کی د دیح کولو حکم

عَلَّامٌ وَلَا يَجُوزُ ذَبْحُهُ إِلَّا فِي الْحَرَمِ | او جائز نه دی هدی دبح کول مگر په حرم کې.

شرح - محل ذبح الهدیا ۱۰ مسئله دا ده. که هدی نقلی وی او که غیر نقلی وی صرف په حرم کې ددی دبح کول جائز دی دحرم نه سوي په زمین حل کې نهی هم ذبح جائز نه ده.

قوله تعالى في جزاء الصمد { هَذَا يَأْتِي الْكَفَّةُ } خكه چې د الله ارشاد دې په جزاء د ښكار كتبي (هدايا بالغ لکعبه) قَصَارِ اصْلَافِ كُلِّ دَمْرٍ وَكَفَّارَةٍ نودا اصل شو په هر هغه قربنۍ کې چې کفار وې

ترجمہ - دلائل کون الحرم محل الذبح ۛ دلیل دا دی ① چہ د شکار جزاء پہ ارہ کی اللہ تعالیٰ فرمائیلی دی [هَذَا مِنَ الْكُفْبَةِ] اوپہ آیت کی د کعبی نہ عین کعبہ مراد نہ ده بلکه حرم مراد دی سودا قول پہ هرعه دم کی یوبن بیاید) اواصل شو۔ کوم چی د کفارہ پہ حیثیت واجب وی نوهغه حرم ته رسول ضروری دی اود دم احصار په کی اللہ تعالیٰ فرمائیلی دی [لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَانْتُمْ حُرُمٌ] اود مطلق هدا یا پہ ارہ کی نی فرمائیلی دی [ثُمَّ فَجَّئْنَا إِلَى بَنِي الْعَتِيقِ] ۛ دا واره آیاتونه په دي دلالت کری۔ چه دهدایا د ذبح گولو خانې حرم دی

لَئِنْ أَهْمَدِي اسْمَ لَمَّا يَهْدِي إِلَى مَكَانٍ وَمَكَانُهُ الْحَرَمُ وَخُكَّهُ جِي هَدِي دَهْفِي نَوْمِ دِي دَهْفِي كَوْمِه جِي لِيْرِلِي شِي
مَكَان تِه اَوْ مَكَان دِي دِي حَرَمِ دِي قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ كَلَّهَا مَأْمُورًا وَجَاءَهَا مَكَّةَ كَلَّهَا مَعْصُورًا ۝

الفقه* ① مسعود قریانی خانی ② حاج لاری

یعنی عقلی دلیل دا دې چه هدی هغې ته وائی چه یوځانې ته هدیه کړې شی اودهغې محل حرم دې دغه لیبی ۷۷ فرمانیسی دی چه منی ټوله د دېځې ځانې دې اودمکې لارې ټولې د ذبحې ځایونه دی اودا دواړه امامات په حرم کې داخل دی (نومعلومه شوه چه د دېځې ځانې صرف حرم دې که بل ځانې وو نسی ۷۷ به نې حاجت کړی وو.

وَأَنْ يَتَعَدَّقَ بِهَا عَلَى مَسَاكِينِ الْحَرَمِ وَغَيْرِهِمْ | واندزدی چپ ویش کپی غوینبی دقربانی به مسکینانو دحرم
دوی نه علاوه به نورو یلأف الشافعی رَحِمَهُ اللّٰهُ به خلاف دامم شافعی

۵- المدهبان في الفقراء المصروفين للهدايا ⑥ ⑦ زمون به نیز هدایا غوبه دحرم او غیر حرم به فقیرانو باندې
قه کول جائز دی. ⑧ او امام شافعی رحمہ اللہ فرمائی، چه صرف دحرم به فقیرانو نوي صدقه کول جائز دی

۱۰ حدیث جابر رضی اللہ عنہ أخرجه أبو داود في المناسك باب ۶۴ رقم ۱۹۳۷ وابن ماجه في المناسك باب ۷۳ رقم ۴۸ وأحمد في
مسند (۳۳۶/۳)

دليل الشافعي رحمه الله * من سافعي رزق الله صدقه به دبح باندې قياس كوي لكه څنگه چې دبح د حرم نه سوي به بل حتمي كې به كړي دغه ډول صدقه به هم د حرم د فقراو نه سوي به نورو فقراو نه كيري

بأن الصدقة فريضة مفعولة، والصدقة على كل فقير فريضة حكمه حي صدقه يو معقول قربت دې اوصدقه كول به هر قسري باندې قربت دې

شرح - الجواب عن قياس الشافعي رحمه الله * حوموسو يو چه د هدي د دبح كولو وخت عبادت او غير معقول دې وصدقه قربت معفوله دې بويه هر فقير باندې صدقه كول قربت او طاعت دې كه د حرم وي او كه د غير حرم بويه معقول خيزه غير معقول باندې قياس كول څنگه تيك كېداي شي

هدايا و تعريف حكم

قال ولا يجب شريف بالهدايا وهدا يو تشهير واجب نه دې لأن الهدى يُؤتي عن النفل إلى مكان لا يقرئ بالهدية وهدا تشريف فلا يجب حكمه حي لفظ هدي خبرداري وركوي څه ځاني ته په منتقل كول سره چې هلته په دبح كاوه سره قرب حاصل كړي شي نه كه تشهير سره بود واجب نه دې

شرح - عدم وجوب العرف * هر چل د دواړو معنيو په اعتبار سره هدي تعريف واجب نه دې ځكه چې هدي سوم دې ددي چې حرم نه بوتلې شي او هلته دبح كړي شي او غاړه كئي (غاړه كئي) اچول هدي نوم نه دې يو ځكه تعريف واجب نشو حاصل دا چې د تعريف وجوب په دوو طريقو سره ثابتېدې شي بويه دې چې نص موجود وي دوهم دا چې د هدي په لفظ كې د تعريف معني پرته وي او دلته دواړه خبرې نشته نو ځكه تعريف واجب نه دې

فإن عرف الهدى لمنفعة نفس لأنه يتوَقَّعَت بِتَوَارُثِهِ أو كَرِهَ نَدَا بِنَه دې ځكه چې د يوم حرم سره موقت ده نفس أن لا يجد من ثمسكه فيتنازل إلى أن يعترف به او كيدي شي چې داسې سړي له داس وړ شي چې ايسره نې كړي نو رتيا به وي دې لره عرفات ته د بوتلو ولأنة دمرسك فيكون مبناه على التشهير و ځكه حي دا دنسك قرباني ده نود دې بڼه په تشهيري وي

هل اللغة * ١٠١ يمس كه اسكاسا بنديول تشهير مشهور تيا وركول

توضيح - استحباب التعريف في هدايا النسك * او كه يو كس د هدي تعريف او كړلو نوښه خبره ده كه تعريف عرفات ته د بوتلو معني وه بوهم به خبره ده ځكه چې هدي دبح كول د يوم النحر سره خاص دي نو كيداې شي كه داسې څوك پيدا نشي چه هغه ځان سره هدي د يوم النحر پورې اوساتي او دهغي ساتنه او كړي نود ساتنه لياره ځان سره هدي عرفات ته بوتل بڼه شو او كه تعريف هدي ته د غاړه كئي (غاړه كئي) نوم وي او هغي ته د شهرت وركونه نوم وي نود دې دښه والي دليل دا دې چه هدي د حج د افعالو څخې ده نود دې بڼه (بنیاد) په تشهيري باندې بكار دې چه طاعت په ښكاره باندې كيري نو خلگ وكي به جذبه پيدا شي

مخلاف دفع الكفارات لأنه يجوز دفعها قبل يوم النحر على ما ذكرناه خلاف د قرباني د كفارونه چې جنت دې دبح كول دي وړاندې د يوم نحر نه لكه چې موږ ذكر كړي دي وسبب الجناية فيلحق بها الستر اود دوي سبب جرم دې بويه وړاندې لائق دې

هل اللغة * ١٠٢ هدايه جرم

شرح - عدم العرف في هدايا الكفارة * په خلاف د كفاراتو د هدايا ځكه چې په هغي كې دواړه وجوه موجود نه دي ځكه چې د كفاراتو هدايا د يوم النحر پورې خاص دي كه فرض كه څوك د هدي د ساتنه لپاره پيدا شو نود يوم النحر نه دې وړاندې دبح كړي عرفات ته د بوتلو اړتيا نشته اود دم كفارې سبب جرم او حايث دې اوگناه سره پواړه زيات مناسب دي نود كفاراتو په هدايا كېسې تعريف په هيڅ صورت كې به پرته دې

به بدينه شي د هراو په غوي او وړه شي د دبح فصل

قال والأفضل في البذن النحر في البقرة والقمر الدنار و به اوس كي افضل نحر دې و به عوا و وړه كې دبح ده يقول تعالى فصل لربك وانحر ځكه چې دالله ع ارشاد دې يو لمبو څه دچېل رب په وړاندې او قرب سي كوه قيل في تأويله النحر ونيلي شوي دي په تاويل ددي كې چې بحر كوه اوسان وقال الله تعالى أن تذبحوا بقرة وقال الله تعالى {وقد نساها بين يدي عظيم} او دالله ع ارشاد دې دا چې ديه كړنې يو غو د شرد به ع ارشاد دې چه او ددي بدله وركړو موږ يو څو روې د دبح لپاره لوني، والذبح ما أعد الله ليو قد صر أن الشئ من النحر الإبرك وذبح البقرة والقمر اودبح هغه حيوان (څاروي) دې حي د ذبحي لپاره تيار وي اوصحبه نشت دي چې سي نواوېن دې په ولاړه نحر كړي او وړه نې دبح كړل ثم إن شاء نحر الإبرك في الهدايا قياماً وأصحها ب كه عواړي او هريو چه په دې او كړي بڼه دې والأفضل أن يذبحها قياماً لساوي (الله ع نحر هدايا قياماً) وأصحاب كالموا يذبحونها قياماً وغوره دا ده چې اوسان په ولاړه نحر كړي ځكه چې روايت دې چې نبي كړي څه اوبس په ولاړې نحر كړل معقولة اليد اليسرى (١) او اصحابو نحر كړل نو اودرول به نې په دې سې حد كسي حي حبه لاس به نې ترلې وو. ولا يذبح لبقرة والقمر قياماً لأن في حالة الإضطجاع الذبحة أيقن أنه ذبح كوي غوي وړه په ولاړې ځكه چې په دده دغورزولو په صورت كې د ذبحي ځاني بڼه ښكاره كيري فيكون الذبحة أيقن أنه ذبح فيهنما نويج كول به زيات آسان وي اودبح به دوي كې سنت ده.

هل اللغة * ١٠٣ التعريف د تعريف دوي (دوا) معاني دي يو عرفات ته اوږل او دوهم غاړه كئي وغسره ورته اچول يا زخمی كول او شهرت وركول
توضيح - مسئله ښكاره ده.

هدى به هبله د دبح كولو استحباب

قال والأولى أن يتولى ذبحها بنفسه إذا كان يحسن ذلك وغوره دا ده چې پخپله نې دبح كړي كه جي دې پخپله بڼه كولې شي لساوي أن النبي صلى الله عليه وسلم ساق مائة بدنة في حجة الوداع وهو يوم النحر بنيه ځكه چې روايت دې چې نبي كريم څلس بدني روانې كړې په حجة الوداع كې نو نحر نې كړې څه د پاسه شپيته پخپله قول الباقي غيازي رضي الله عنه (٢) اود پاته لپاره نې حضرت علي ع متولي كړو ولأنة فريضة التوكل في القرابات أولى لساقيه من زيادة المشورة او ځكه چې نحر كول قربت دې اوبه طاعتو پخپله متولي كدل غوره دي ځكه چې په دې كې عجزى زياته ده إلا أن الإنسان قد لا يهتدي بذلك ولا يحسنه فحوزنا توليته غيره مكر كله چې بنده په دې پخپله نه پوهيږي اوبڼه نشي كولې نو موږ په دې كار باندې بل لره متولي كول جائز كړل

هل اللغة * ١٠٤ ساق، سوقا (ن) څاروي د شانه تر تېل غشوع عاجزي
توضيح - مسئله واضحه ده.

(١) تقدم تخريجه في حديث جابر ع

(٢) من حديث أنس ع أخرجه البخاري في الحج باب ٢٧ رقم ١٥٥١ وأبو داود في المساك باب ٢٤ رقم ١٧٩٦ والدارمي في المساك باب (٧٠).

(٣) تقدم تخريجه في حديث جابر ع

قصاب ته په اهرت کې د هدی د څه خیزور کول

قَالَ وَيَتَصَدَّقُ بِهَا وَلَا يَطْلُبُ أَجْرًا لَهَا مِنْهَا إِلَّا أَوْخِرَاتِ دِي كَرِي دَدِي خُلُونَه مهارونه اونه دي
 ١. کون ددي په اجرت دقصاب په قوله ٢. يعلى تصدق بملها وعتليها ځکه چې دني ٣. ارشاد دي علي الله چې
 سوره کړه د دي خلونه او مهارونه ولا تخطأ آخر الجزاء منه (١) اومه ورکړه قصاب ته په مزدوري کي ددي نه

هل اللغة ١٠ د خناورو ځل ٢. عظام. رستی ٣. جزاء قصاب [تريح - مسئله بنکاره ده]

په بدني باندې سوريډو ته احتياج

وَمَنْ سَاقَ بَدَنَهُ فَاَصْطَرَّ لِي رُكُوبًا رَكِبَهَا أَوْ جَا فِي رَوَانِهِ كَرِهَ بَدَنَهُ يَبِا حاجتمند شود دي سوريډو ته
 يوسو دي شي ١. ومن سقني عن ذلك لم يركبها او که بي حاجته شود دي نه نونه دي سوريږي ٢. لأنه جعلها
 غايصة لله تعالى فما ينبغي أن يعرف شيئا من عيبتها أو مَنافعها إلى نفسه ځکه چې ده خالصه د الله ٣. لپاره
 کړېده نومسب به دي چې ددي د ذات يا منافع د خان لپاره خرج کړي. ٤. إلى أن يتركه فجاءه تردې چې خپل
 خاني ته اورمسي

هل اللغة ١٠ فاصطرا صغارا مجبور كيدل ١. ان يصرفه صرف صفا ٢. ان يبلغ بلغ بلوغا ٣. رسول
 سرح - که م کس چي بدنه رو نه کړي وي او حرم ته روان وي په لار کي سترې شي اود تگک توان نه لري توده ته
 په بدنه د سوريډو اجزت شته څوکه د بيدل تگک توان نې وي نو سوريږي به پرې نه ځکه چې بدنه خالص
 د الله تعالى حق دي نو ددي د ذات يا منافع نه فائده اخستل مناسب نه دي تردې چې خپلې محل ته
 و سولي شي او ذبح کړي شي

لأن يتخاخر إلى رُكوبها مگر داکه په دي سرلي کاوه ته محتاج وي لیسایوي {أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذِي
 رَجُلٍ يَسُوقُ بَدَنَهُ فَقَالَ ارْكَبْهَا وَتِلْكَ} ١. ځکه روایت دي چې نبی کریم ٢. یوسرې اولیدو چې بدنه نې روانه
 کړېده سوې فرمائیل چې سوشه به دي خوار شي ٣. وتأويله أنه كان عاجزا محتاجا اورد دي تاويل دا دي چې
 هغه د تلونه عاجز سپرلي ته محتاج وو

سرح - البته که سپرلي نه محتاج شو نو سورلي پرې کولې شي. ځکه چې په حديث کي دي. چه يوکس هدی
 شرله نېي ٢. ورته او فرمائیل. تباه شه ٣. دا کوته نه دي. د عريو معاوړه ده په دي باندې سورشه. ددي حديث
 مطلب دا دي چه هغه کس د بيدل تلونه عاجز وو او سپرلي ته محتاج وو. ځکه ورته تبی ٤. په هغې د
 سوريډو حکم او کړلو.

د سپرلي په وجه د نقصان ضمان اود پيونه لوشل

لَهُ كِتَابٌ نَصَّ بِرُكُوبِهِ فَعَنْهُ ضَمَانٌ مَانَةٌ مِنْ ذَلِكَ اوكه سور شو په دي اونقص پکي راغلودده په
 سوريډو سره نو تاوان دي بري د نقصان دهغي

١. أخرجه البخاري في الحج باب ١١٣ رقم ١٧٠٧ ومسلم في الحج رقم ٣٤٩ وأبو داود في المناسك باب ٢٠ رقم ١٧٦٩ وابن ماجه في
 المناسك باب ٩٧ رقم ٣٠٩٩ والدارمي في المناسك باب ٨٩ وأحمد في المسند (٧٩/١) وهو عند النسائي في السنن الكبرى (٤٥٦/٢) رقم (٤١١٦).

٢. من حديث أنس ٣. وغيره أخرجه البخاري في الحج باب ١٠٣ ومسلم في الحج رقم ٣٧١ وأبو داود في المناسك باب ١٧
 والترمذي في الحج باب ٧٢ والنسائي في الحج باب ٧٢ وابن ماجه في المناسك باب ١٠٠ والدارمي في المناسك باب ٦٩
 ومالك في دم ١٢٥ وأحمد في المسند (٢٤٥/٢).

هل اللغة ١٠ ركبها، ركب ركوبا (س)، سوريدل ٢. فانتقص، انتقص انتقاما. نقص رانگ

تريح - جوب ضمان النقصان ١. که په بدنه باندې د مجسوري د مله سورلي او کړي خوپه سوريډوسره په هغې
 کي څه نقصان پيدا شو. بود هغه نقصان به دي ضامن وي چه څومره نقصان پيدا شوې وي په هغه اندازه به
 صدقه ورکړي.

وَأَنَّ كَانَ هَذَا لَنْ لَمْ تَحْلُبْهَا لِأَنَّ اللَّبَنَ مُؤَلَّذٌ مِنْهَا وَكَه وو دهغي شيدې نونه په لوشي ځکه چې شيدې
 دهغي نه پيدا دي فَلَا يَحِلُّ لَهُ إِلَى حَاجَةٍ نَفْسِهِ نونه به نې صرف کوي پخپل ذاتي اړتيا کي (وَيُضْعَفُ مَرَّتَيْنِ بِالنَّاسِ
 الْبَارِدَاتِ يَنْقُصُهُ اللَّبَنُ اوبه تيونوبه نې يچې اوبه اچوي. تردې چې شيدې پکي اوج شي

هل اللغة ١٠ ١. لبن شيدې ي ٢. لم يحلبها، حلب حلبا (ن)، شيدې ي لشل ٣. خرج: تينه، غلاته
 تريح - عدم جواز حلب اللبن ١. او که بدنه ښځه وي. او هغه شيدې کوي. نو دهغي څخه به شيدې نه لوشي ځکه
 چې شيدې هم د هغې نه پيدا کيږي. بلکه په يخو اوبو به پرې چرک وکوي چه شيدې نې اوج شي.

وَلَكِنْ هَذَا إِذَا كَانَ قَرِيبًا مِنْ وَقْتِ الذَّبْحِ وَخَتِ دِه چې دا ذبحي ته نژدې وي وَأَنَّ كَانَ قَرِيبًا مِنْ
 يَحْلُبُهَا وَيَتَصَدَّقُ بِهَا لَكِنْ لَا يَصْرَفُ ذَلِكَ بِهَا اوكه لري وي نولوشي به ترې او خيرات کوي به دغه شيدې چه دغه
 شيدې ورته ضرر اونه رسوي وَأَنَّ صَرَفَهُ إِلَى حَاجَةٍ نَفْسِهِ تَصَدَّقُ بِهَا اوبه تيونوبه نې يچې اوبه اچوي. تردې چې شيدې پکي اوج شي

تريح - رخصة حلب اللبن ١. خودا حکم په هغه وخت کي دي. چه د قرباني وخت نژدې وي. او که د ذبح کولو وخت
 لري وي. نو دهغي نه دي شيدې لوشي. او هغه شيدې دي صدقه کوي. چه د پيوته نقصان اونه رسي او که دغه
 شيدې نې په خپل استعمال کي راوستل. نو دهغي مثل دي صدقه کړي. ځکه چې شيدې مثل دي او قيمت نې
 صدقه ده. ځکه چې قيمت هم مثل معنوي دي. د دي دليل دا دي. چه په ده باندې د پيو ضمان واجب
 دي. او چه دکوم خيز ضمان واجب وي. نو دهغي حکم هم دا دي چه دهغي مثل ورکړي. او که مثل نه پيدا
 کيږي. نو قيمت د هغې مثل معنوي دي.

د هدي په هلاکت د ضمان وجوب

وَمَنْ سَاقَ هَذَا فَاقْطَبَ، فَإِنَّ كَانَ تَطَوَّعًا فَلَيْسَ عَلَيْهِ غَيْرَةٌ اوكه چه روانه کړه هدي اودسترې والي نه هلاکه
 شوه نو که دا نفلي وه نو بله پرې واجب ده لِأَنَّ الْغَرَّةَ تَعَلَّقَتْ بِهَذَا الْحَبْلِ وَقَدْ قَاتَ ځکه چې قربت مولبتي شوې
 وود دي محل سره او هغه محل لارو.

هل اللغة ١٠ تطوع: نفلي

تريح - سقوط الهدي بهلاك الهدي التطوع ١. که يوکس هدي روانه کړه اوبه لار کي هدي هلاکه شوه نو ددي دوي
 [دوه] صورتونه دي. که نفلي هديه وي. نو په ده باندې څه واجب نه دي. ځکه چې قربت او طاعت هم په دغه
 محل پوري متعلق وو چه هغه قوت شو

وَأَنَّ كَانَ عَنْ وَاجِبٍ فَعَلَيْهِ أَنْ يَقِيمَ غَرَّةً مَقَامَهُ لِأَنَّ الْوَاجِبَ بَاقٍ فِي ذِمَّتِهِ اوكه واجب وي نه وو نو په خاني ددي
 به بله اودرول به ده واجب وي. ځکه چې واجب د ده په ذمه پاته دي.

هل اللغة ١٠ ١. ان يقيم، اقام اقامة. قنمول

تريح - وجوب الهدي الثانية في الواجب ١. دوهم صورت دا دي چه هغه هدي واجب وي نو په دي صورت کي
 پرې بله هدي واجب شوه ځکه چې کومه هدي ده روانه کړې وه هغه خپل محل ته اونه رسيدله نو دده دمه
 فارغه نشوه ځکه بري دويمه هدي واجب ده

وَأَنَّ أَصَابَهُ عَيْبٌ كَبِيرٌ يُقِيمُ غَرَّةً مَقَامَهُ اوكه په دي کي ډير عيب راغلو نو د دي په خاني به بله مقرر کوي

سريح - وجوب الدم ترك المضي... كه د بيدل نذر كاوه نه روسته خوك په سپرلي سورشو نوپه ده به دم لازم وي
كه حې به كومه طريقه نې ندر كړې وو په هغې كي نقص راغلو نود نقصان تلافی كاوه لپاره پري دم

لا ميري

النفس بين العارين... صاحب د هدايه... جامع صغير او مبسوط په عبارتونو كي تطبيق كوي
او فرماني كه

قَالَ لَا يَكُفُّ دَابَّةً لَمْ تَقُوتْ عَلَى الْمَشْيِ... مشنحو ويلي دي چي سوريي به هله كه مسافه اوږد وو
او بيدل نر گران وو واده قوت وراړول... وَلَا يَشُقُّ عَلَيْهِ يَتَبَيَّنُ أَنْ لَا يَكُفُّ أَوْ كَهْ مَسَافَةٍ نَزْدِي وَدَاو
دي دهغوي جلكو خي ووكوم حې د نلو عادت وي او بيدل تلل ورته گران نه وو نوپكار دي چي سور نشي

تاريخ - النفس بين العارين... صاحب د هدايه... جامع صغير او مبسوط په عبارتونو كي تطبيق كوي.
و فرماني كه مزل لري وي او بيدل تگ ورته گران وي. اوسبب د مشقت وي. نو سورييدل ورله جائز دي. او كه
مزل نژدي وي. او په بيدل تگ كي تكليف نه وي. او دده عادت هم د بيدل تگ وي. نومناسب دا دي. چه
سور نشي. لكه څنگه چي د جامع صغير عبارت دي.

د اجازت كولو به روسته د محرمي وينزي خر خول

لَوْ أَنَّ بَاغِيَةَ غَرَمَةَ قَدْ أَذِنَ لَهَا فِي ذَلِكَ... چا چي داسي وينځه خرڅه كړه چي په احرام كي وه او مالك ورته
اجازت كړې وو... نومشري له جائز دي چي وينځه حلاله كړي او جماع ورسره
او كړي

هل الله... باغ، بيا من. خر خول... وينځه... جامعه، جامع مجامعة جماع كول

تاريخ - المذهبان في تحليل احرام الجارية المعروفة المشتراة... مسنده دا ده. ١ كه يو كس خپله محرمه وينزه خرڅه
كړه. حالانكه د احرام اجازت نې ورته وركړې وو نودده دا بيع جزده. او مشري كه حلال وي نو هغه په دي
حلالولي شي او جماع ورسره كولي شي

وَأَنَّ رَفْعَ لَيْسَ لَهُ ذَلِكَ بَلْ هَذَا عَقْدٌ سَبَقَ لِكُلِّهَا... من فسخه امام زفر فرماني چي دا اختيار نې شته
ځكه چي احرام يو عقد دي چي په ملك د مشري رومي دي نودې نې نشي مانولي گنم اذ الشري جاريه
منكوحه دا داسي ده لكه چي دي منكوحه وينځه واخلي.

هل الله... منكوحه د چا چي نكاح شوي وي.

الدليل... امام زفر... دليل دا دي. چه احرام داسي عقد دي چه د مشري په ملك كي د راتلونه وړاندې
دا موجود شوي دي نوده ته دهغه عقد د فسخ كولو اختيار نشته اودا داسي دي لكه چي يو كس د بل
مكوحه وينزه واخستله نود اخستلونه روسته مشري ته دا اختيار نشته. چه د هغه سره وړله نكاح فسخ
كړي او خپله ورسره جماع او كړي البته كه مشري ته پته نه وي چه دا د بل چا منكوحه ده نو چوكه په دي
صورت كي په وينزه كي عيب پيدا شو نودې دغه وينزه واپس كولي شي. دغه ډول كه په دي صورت كي هم
مشري ته دا اختيار نشته چه وينزه د احرام نه حلاله كړي. او جماع ورسره او كړي. البته كه د وينزي د احرام
پته نه وي نو چوكه په دي كي نقص موجود دي. هغه نقص د احرام دي نود مشري ته د واپس كولو اختيار شته

وَلَمَّا أَنَّ الشَّيْءَ قَابِلٌ مَقَارِئِهِ... قَدْ كَانَ لِبَيْتِهِ... دليل دا دي چي مشري دبائع
قائم مقام دي او بيع ته ددي د حلالولو اختيار ورو دغسي به د مشري لپاره هم وي... إِلَّا أَنَّهُ يُكْرَهُ ذَلِكَ لِبَيْتِهِ...
من غلب الوعد صرف دومره ده چي بايع لره دا مكروه وو ځكه چي په دي كي وعده خلافي ده... وَهَذَا النَّعْنَى لَمْ
يُوجَدْ فِي حَقِّ الشَّيْءِ اودا معني به موجود دسري به حق د مشري كښي

تاريخ - دليل جمهور الاحصاء... زمونږ دليل دا دي چه مشري د بايع قائم مقام دي و بايع ته دا
اختيار وو چه وينزه حلاله كړي او جماع ورسره او كړي نودغه ډول مشري ته چي دهغه قائم مقام دي هم دا
اختيار شته البته دومره خبره ده چه د بايع لپاره ددي حلالول مكروه دي ځكه چي ده ورته د حرام احرام
كړي وو. نو گويا چي ده ورسره دا وعده كړي وه چه به ورسره جماع نه كوم خوجه دي نې د اجازت به روسته
هم بيا حلالوي نوپه خپله وعده كي مخالفت كوي ځكه د بايع لپاره حلالول مكروه دي او مشري چو چوكه
د احرام ترلو اجازت نه دي وركړي اونه نې ورسره د جماع نه كولو وعده كړي ده سوده لپاره د وينزي په
حلالولو كي كراهت هم نشته ځكه چي وعده خلافي نشته

بخلاف التكاثر او دا معني د مشري په حق كي نشي موندې په خلاف د كح لا كفا كات... بَيْتِهِ أَنْ يَفْخَرًا
بِأَمْرِهِ بِأَذْنِهِ... چي بايع ته پخپله همدا اختيار نه وو چه كح فسخ كړي هر كله چي دده به اجازت شوي ده... كَذَا
لَا يَكُونُ ذَلِكَ لِلْمُشْتَرِي نود غسي به مشري ته هم دا اختيار نه وي

هل الله... ١ يقسخ، فسخان، ختمول زائل كول

تاريخ - الجواب عن قياس زفر... په خلاف د وينزي د نكاح د مسئلي ځكه چي د نكاح په صورت كي بايع
ته په خپله دا اختيار نشته چه نكاح فسخ كړي سره ددي نه چي نكاح هم د هغه په اجازت سره ترلې شوي
وي. نو چونكه مشري د بايع قائم مقام دي نوده ته به هم د خپل تصرف كاوه لپاره د نكاح فسخ
كولو اختيار نه وي ځكه چي بايع ته حاصل نه وو چه دي د هغه خليفه دي نوده ته به څه حاصل شي

وَأَذَا كَانَ لَهُ أَنْ يُحْلِلَهَا لَا يَكُونُ مِنْ رَقَبَةٍ... او هر كله چي مشري ته د محرمي وسعي د حلالولو
اختيار اوشو. نوپه عيب سره به نې د واپس كولو قدرت هم نه وي زمونږ... وَعَنْ زُفَرٍ... لَأَنَّهُ مُتَوَعَّدٌ عَنْ
غَشَاةٍ... اوپه نژد د امام زفر... به ورته قدرت وي. ځكه چي دي د وينزي د ځان لاندې راوستو نه منع دي

هل الله... ١ حلها، حال تحليل، حلاليدل

تاريخ - ثمرة الاختلاف... صاحب د هدايه... فرماني. هر كله چي مشري ته د وينزي د احرام نه د حلالولو
اختيار شته نودې دا وينزه نشي واپس كولي چه دا محرمه ده ځكه چي كوم د حرام عيب په دي كسي دي
دهغي ازاله دي كولي شي. نو عيب پاتي نشو. او چه عيب پاتي نشو نود واپس كولو اختيار ورته هم ملاو
نشو. البته دامام زفر... په نيز چونكه مشري ته دا اختيار نشته چه وينزه حلاله كړي او جماع ورسره
او كړي. نو احرام عيب دي. او كه په مبيعه كي عيب پيدا شي. مشري ته د واپس كاوه اختيار وي. نو ځكه په دي
صورت كي هم د امام زفر... په نيز ويزه واپس كولي شي.

وَذَكَرَ فِي بَعْضِ النُّسخِ... مذكور دي... وَأَوَّلُ يَدُلُّ عَلَى أَنَّهُ يُحْلِلُهَا بِغَيْرِ
الْجَمَاعَةِ... شق او يقر... طفر... ميم... اول په دي دال دي چي دي به نې حلاله كړي به غير د جماع نه په
ويختولري كولو سره يا نوكونو پري كولو. بيا دي ورسره جماع او كړي... يَدُلُّ عَلَى أَنَّهُ يُحْلِلُهَا بِالْجَمَاعَةِ...
لَا يَخْلُو عَنْ تَقْدِيرِ... يقر... به... اودويمه نسخه په دي دال ده چي لره دي په مجامعت سره حلاله كړي
ځكه چي د جماع نه مخكي مسه كول خامخا وي چي تحليل واقع شي

هل الله... ١ طفر، نوكونه... لا يخلو، خلا خلولا... خالي كيدل... ٢ مس، لاس لگول

تاريخ - او امام زفر... فرماني. چه مشري ته دا اختيار نشته
تاريخ - اختلاف النسخين... صاحب د هدايه... فرماني چه د جامع صغير په بعضي نسخو كي...
دي. يعنى په لومړني نسخ كي په... سره اوپه بله نسخه كي په... سره دي د لومړني نسخي عبارت
كوم چي دلته په متن كي دي په دي خبره دلالت كوي چه وينزه اول د جماع نه علاوه په بل څه سره حلاله
كړي. لكه ويخته خرنيل يا كښ كول. او بيا دي ورسره جماع او كړي. اود دويمې نسخي عبارت په دي دلالت

کوی چه محرمه ویتزه دي په جماع سره حلاله کړي خوپه دي صورت کي به هم هغه د جماع نه وړاندې
حلالېرې ځکه چې د جماع نه وړاندې مس په شهوت سره وي. اود شهوت په مس محرمه حلالېرې نوپه دي
صورت کي هم اول حلالېرې او بيا ورسره جماع کيږي

وَالَّذِينَ آمَنُوا بِحُجَّتِ اللَّهِ لَأَكْفِرَنَّ الْوَيْلَ مِنَ اللَّهِ عَذَابُهُ الْعَظِيمُ وَاللَّهُ اعْلَمُ
حلاله کړي د امر د حج د تعظيم په وجه والله اعلم

تفريح - حرمونږ د يو چه مس په شهوت سره هم د جماع پشان ده. نوپه شهوت سره په مس حلالېدل داسې
دي لکه چې په جماع سره حلاله شي بهتره دا ده چه محرمه ویتزه اول د جماع مس او بوسې اخستلو نه علاوه
په بل څه سره حلاله کړي او بيا ورسره جماع او کړي. ځکه چې دي طريقه په حلالولو کي د حج او عمرې عظم
پاته پاتې کيږي او په جماع سره په حلالولو کي د حج عظم نه پاتې کيږي.

تمت بالخیر

٤	باب العیدین
٥	د اختر د لمونځ شرعی حیثیت
٥	د اختر نو مسنون اعمال
٥	د صدقه الفطر (سرسایه) ورکولو وخت
٦	په عید گاه کې د لمونځ نه مخکې د نقلو کولو حکم
٨	د اختر د لمونځ وخت
٨	د اختر د لمونځ طریقہ
٩	د اختر نو په تکبیرونو کې د رفع یدین حکم
١٢	د لمونځ نه وروسته د خطبې حکم
١٣	د منفرد لپاره د اختر د لمونځ قضاء راوړلو حکم
١٤	د رمضان د میاشتې په ورځه کې پتیدل
١٤	د لوڼې اختر مستحبات
١٥	په لاره کې په جهر سره د تکبیر و نیلو حکم
١٦	د لوڼې اختر موخ د ویمې او دریمې ورځې ته روستو کول
١٦	د حاجیانو سره د مشابھت حکم
١٧	د تشریق د تکبیرونو بیان
١٧	د تشریق د تکبیرونو و نیلو وخت
٢٠	باب صلوٰۃ الکسوف
٢٢	د نمر د تندر نیولو د موخ طریقہ
٢٢	د اوږد او په پټه قرات کولو حکم
٢٤	د موخ نه وروسته د دعا حکم
٢٦	د جمعي امام په د صلوٰۃ الکسوف امامت کوی
٢٧	د سپوږمې په تندر نیولو کې د جماعت حکم
٢٧	باب الاستسقاء
٢٨	په استسقاء کې د امام اعظم <small>رحمۃ اللہ علیہ</small> په نیز عدم جماعت
٢٩	د صاحبینو <small>رضی اللہ عنہم</small> نقطه نظر
٣٠	په استسقاء کې په قرات باندې د جهر کولو حکم
٣١	د استسقاء په مانځه کې د خطبې حکم
٣١	په استسقاء کې د دعا مستحب طریقہ
٣٣	باب صلاۃ الخوف
٣٣	د صلاۃ الخوف کولو طریقہ
٣٤	په صلاۃ الخوف کې د مقیم امام امامت
٣٤	په حالت د لمونځ کې د جنگ حکم
٣٦	په سپرلې د لمونځ کولو حکم
٣٦	باب الجنائز
٣٧	د قریب المرګ د ځملولو کیفیت
٣٧	فصل فی الغسل
٣٩	مړي ته د غسل ورکولو طریقہ
٤٢	د مړي د زینت مسنون اعمال

۱۴۴	به سامان تجارت کې د زکاة حکم
۱۴۵	د فقر او نیاز د انفع اعتبار
۱۴۶	په دواړو پخوانو د کال کې د نصاب د تکمیل اعتبار
۱۴۷	د سرو او سپینو زرو سره د سامان تجارت گډون
۱۴۷	د سامان تجارت د گډون اعتبار په اجزا او که په قیمت
۱۴۸	باب فی المهر علی المأثر
۱۴۹	د مالک د قول تصدیق په کولای شي
۱۴۹	بل مشر ته د زکاة ورکولو دعوی
۵۰	فقیرانو ته د زکاة ورکولو دعوی
۱۵۳	مسلمان او ذمی په تصدیق کې برابری
۱۵۴	د حریس د تصدیق او تکلیم صورتونه
۱۵۵	د مسلمان ذمی او حریس د عشر مقدار
۱۵۶	د حریس نه د عشر اخستلو صورت
۱۵۷	د حریس څخه بهر دویارده عشر نشي اخستې
۱۵۸	په نوی امان سره د خلیل و صورت
۱۵۸	د ذمی نه د شرابو او خنزیر د عشر اخستل
۱۶۱	د بنی تغلب د ماشوم او ښځې نه د عشر اخستلو حکم
۱۶۱	د سلور پو مالک په عاشر تیریدل
۱۶۱	په مال بضاعت کې د عشر حکم
۱۶۲	په مال مضاربت کې د عشر حکم
۱۶۲	د عبد ماډون په دوو سوو روپو کې د عشر حکم
۱۶۴	د خارجیانو د عشر اخستلو صورت
۱۶۵	باب فی المعادن و بکاز
۱۶۵	په معدن کې د زکاة یا عشر حکم
۱۶۷	د کور په معدن کې د خمس حکم
۱۶۸	په خپله مخکې کې معدن موندل
۱۶۸	په رگاز کې د خمس حکم
۱۷۱	په دې رالحرب کې د رگاز موندلو حکم
۱۷۲	په غرونو کې د موندلو فیروزو حکم
۱۷۳	په غمو او غنبرو کې د خمس حکم
۱۷۳	باب زکاة الوری و الثمار
۱۷۵	د زمکې په پیداوار کې د عشر نصاب
۱۷۸	د نیم عشر و جوب
۱۸۰	د عشری زمکې په شهادو کې زکاة
۱۸۲	د عشر نه د غوښانو او مژدورانو د اجرت و بستل
۱۸۳	د تعلیمی په عشری مخکې کې عشر
۱۸۳	د تعلیمی نه ذمی ته ملکیت منتقل کیدلو کې عشر
۱۸۳	د تعلیمی نه مسلمان ته ملکیت منتقل کیدل
۱۸۵	د مسلمان نه ذمی ته ملکیت منتقل کیدو کې عشر
۱۸۵	د مسلمان نه ذمی ته ملکیت نقل کیدل او بیا واروسته کیدلو کې د عشر حکم

۱۸۶	د مختلط له مسلمان په باغ کې عشر
۱۸۶	د مجوسی په باغ کې د عشر حکم
۱۸۸	د بنو تغلب د ښځې او ماشوم په مخکې کې عشر
۱۸۹	د قیر او نقط په عشری مخکې کې د عشر حکم
۱۹۰	باب من یجوز دفع الصدقة الیه و من لا یجوز
۱۹۰	د زکاة د مصارفو بڼا (بنياد) او اصل
۱۹۰	د فقیر او مسکین تعریف
۱۹۱	د مرئی آزادول
۱۹۴	د پور داری د مصرفیت بیان
۱۹۵	د فی سبیل الله د مصرفیت بیان
۱۹۵	د مسافر مصرفیت
۱۹۶	اته قسمه مصارف دی مستحق نه دی
۱۹۶	ذمی ته د زکاة ورکولو حکم
۱۹۸	چاته د زکاة ورکول جائز نه دی
۲۰۰	خپل هر قسمه غلام ته د زکاة ورکولو عدم جواز
۲۰۲	د ځینې آزاد شوې غلام ته د زکاة ورکول
۲۰۳	د توانگر غلام او خوی ته د زکاة ورکول
۲۰۴	پنوهاشم ته د زکاة ورکولو حکم
۲۰۵	د پنوهاشم مصداق

٢٠٦	مسحق گنډل اوزکا اور کول
٢٠٩	خپل مکاتب يا غلام ته زکا اور کول
٢٠٩	صاحب نصاب ته زکا اور کول
٢٠٩	د نصاب نه کم مالک ته زکا اور کول
٢١٠	د نصاب په برابر زکا اور کول
٢١١	د سوال کولو نه مستغنی کولو استحباب
٢١١	د یو ښار نه بل ته زکا مستقل کول
٢١١	په صدقه فطر
٢١٢	د صدقه فطر شرعی حکم
٢١٥	د خپل خان لپاره صدقه فطر ورکول
٢١٥	د نابالغه اولاد صدقه فطر
٢١٦	د غلامانو صدقه فطر
٢١٦	د ښځې صدقه فطر
٢١٧	د بله ولاد صدقه فطر
٢١٧	د مک تب، مدبر، او ام ولد صدقه فطر
٢١٧	د غلام مشترک صدقه فطر
٢١٨	د غلام په مشتری د صدقه فطر وجوب
٢٢٠	مصلحتي مقدار الواجب ووقته
٢٢٢	په غنمو، وږو، اور شو او کجورو کې د صدقه فطر مقدار
٢٢٨	د صدقه فطر د وجوب وخت
٢٢٩	د صدقه فطر مستحب وخت
٢٢٩	د صدقه فطر د وخت نه وړاندې ادا کول
٢٣٠	د وخت نه وروستو کولو حکم
٢٣١	کتاب الصوم
٢٣٨	د واجب معین لپاره د مطلق نیت کفایت
٢٤٠	و ح غیر معین روژې
٢٤٢	د میاشت د بیدو حکم
٢٤٢	د یوم الشک د روژې حکم
٢٤٣	په یوم الشک د بل واجب روژې نیولو حکم
٢٤٤	په یوم الشک د نفلی روژې نیول
٢٤٥	په کس د رمضان د میاشتي گواهی رد کیدل
٢٤٩	د مطلع د سفاوالي په صورت کې د رویت ثبوت
٢٥٥	د احتیاط په میشت کې د یو عادل د شهادت حیثیت
٢٥٦	د ښځې په ورځ د گواهانو د شمار تفصیل
٢٥٦	د حق د ثبوت لپاره د جه غفیر شرطیت
٢٥٧	د روژې تعریف
٢٥٨	د روژې د حد او حکم
٢٥٩	په حد او حکم
٢٦١	په حد او حکم
٢٦٢	په حد او حکم
٢٦٢	په حد او حکم

٢٦٤	بغير د انزال نه د ښکلولو حکم
٢٦٤	په ښکلولو سره د انزال حکم
٢٦٥	په نفس د قابو په وخت کې د ښکلولو اجازت
٢٦٥	په خلق کې د مچ تلو حکم
٢٦٦	د غاښونو غوښه خوړل
٢٦٧	د غاښونو د مینځ غیز راوړستل او بیا خوړل
٢٦٨	په قی پاندي د روژې ماتیدل
٢٦٩	د گتکې یا اوسپنې تیروول
٢٧٢	په احد السبیلین کې د جماع حکم
٢٧٢	د حیوان وطی کولو حکم
٢٧٤	د خوراک د خیز په خوړلو د قضاء او کفاره وجوب
٢٧٦	د روژې کفاره
٢٧٦	د فرج نه علاوه په بل ځای کې په دخول سره انزال
٢٧٩	د رمضان نه علاوه په نورو روژو کې عدم کفاره
٢٧٩	په دوائې وغیره خوړلو د روژې فساد
٢٨٠	په غوږونو کې اوبه داخلیدل
٢٨١	د خیتې یا د ماغوز خم ته دوائې رسیدل
٢٨٢	د ذکر په سر کې د وټې اچول
٢٨٣	په خوله د یو څیز څکول
٢٨٣	د ښځې د ماشوم لپاره په خوله کې څه پستول
٢٨٣	د روژه دار لپاره د جولي جوئیل
٢٨٤	د روژه دار لپاره رانجه او تیل لگول
٢٨٥	د روژه دار لپاره د مسواک حکم
٢٨٦	د مرض د زیاتیدو په وجه د افطار حکم
٢٨٩	په حالت د مرض یا سفر کې مرگ راتگ
٢٨٩	په صحیح او مقیم د قضاء لزوم
٢٩١	د دې په تقسم او اقسامو غور کول
٢٩٢	د رمضان قضاء دوهه رمضان پورې روسته کول
٢٩٢	د حاملې او مرضې په ځان د هلاکت په ویره د روژې ماتول
٢٩٣	د شیخ فانی لپاره د افطار حکم
٢٩٤	د نذې لپاره وصیت کول
٢٩٦	په روژه کې د نیابت عدم جواز
٢٩٨	د ماشوم بلوغ اود کفر اسلام په رمضان کې
٣٠٠	د مسافر د قامت نه وروسته د روژې نیت کول
٣٠١	د بې هوشۍ د ورځ د روژې عدم قضاء
٣٠١	په اوله شپه د رمضان بې هوشۍ (بې هوشۍ) راتگ
٣٠٣	په ټول رمضان کې د بې هوشۍ حکم
٣٠٣	په ټول رمضان کې لیونې پټې کیدل
٣٠٤	په ځینې رمضان کښې د لیونې توب حکم

۳۰۶	په پوره رمضان کې د روژې او افطار نیت ته کول
۳۰۷	بغیر د نیت نه په رمضان کې خوراک کول
۳۰۸	په حائضه او نفاسه د روژې قضاء
۳۰۹	په رمضان کې د حیض نه پاکیدل
۳۱۰	غلط فهمی سره د صبا نه روسته یا د غروب نه وړاندې خوراک کول
۳۱۱	د پیشمنی شرعی حیثیت
۳۱۳	په غلط فهمی کې د صباراختونه روسته په خوراک عدم کفاره
۳۱۴	په غروب آفتاب کې د شک په وخت عدم افطار
۳۱۴	په روژه کې اول په هیره بیا په قصد خوراک کول
۳۱۶	د ښکر لگولو نه روسته د افطار په گمان قصد خوراک کول
۳۱۸	د غیبت نه روسته په قصد خوراک کول
۳۱۸	د اوده یا لیونی سره جماع کول
۳۲۱	په نذر کې د قسم نیت کول
۳۲۴	د یو معین کال نذر کول
۳۲۵	د قسم د کفاري نیت کول
۳۲۶	د یوم النحر روژې ماتولو حکم
۳۲۷	باب الاعتکاف
۳۲۷	د اعتکاف حکم
۳۲۸	د اعتکاف تعریف، رکن او شرط
۳۳۲	د جومات نه د معتکف لپاره د وتلو د اجازت عذرونه
۳۳۴	بغیر عذر د جومات نه د وتلو حکم
۳۳۵	په اعتکاف کې خوراک
۳۳۵	د معتکف لپاره د بیع او شراء حکم
۳۳۶	په اعتکاف کې د خبرو چوپ او سیدل
۳۳۷	په حالت د اعتکاف کې د وطی حرمت
۳۳۷	په هیره یا په قصد په جماع کولو د اعتکاف فساد
۳۳۸	د دخول نه سوي په بله طریقه د انزال کیدلو حکم
۳۳۸	د ورځو د اعتکاف په نذر سره د شیو شاملیدل
۳۳۸	د دوی اوده او ورځو د اعتکاف په نذر سره د شیو د اعتکاف وجوب
۳۴۰	کتاب النحر
۳۴۱	د حج شرعی حیثیت او د وجوب شرطونه
۳۴۲	د حج په ټول عمر کې یو ځل فرضیت
۳۴۳	د حج د فوریت او علی التراخی حکم
۳۴۴	د حریت، بلوغ عقل او صحت د شرطونو دلائل
۳۴۵	د توبه او سپړلې شرطیت
۳۴۶	د زاد او راحله د ضرورت او د ژوند نه زیادت
۳۴۷	د مکې د خلقو لپاره د زاد او راحله عدم شرطیت
۳۴۷	د ښځې لپاره د خاوند یا محرم شرطیت
۳۴۹	

۳۵۰	د محرم په وجود کې د خاوند منع کولو حکم
۳۵۱	د لیونی او ماشوم محرم سره د ښځې حج
۳۵۲	د احرام نه روسته د ماشوم بالغ کیدل
۳۵۲	د ماشوم د بلوغ نه وړاندې د نیت تجدید
۳۵۳	د میقات تعریف او ځایونه
۳۵۳	د آفاقی لپاره بغیر احرامه د میقات نه د تیریدو حکم
۳۵۴	په میقات کې د ننه اوسیدو ښکې لپاره بغیر احرامه داخیلیدل
۳۵۶	په میقاتونو باندې د احرام د تقدیم حکم
۳۵۷	په میقات کې د دننه خلقو میقات
۳۵۷	د مکې د حج او عمرې د احرام ځایونه
۳۵۸	باب الاحرام
۳۵۹	د احرام تړلو لپاره د غسل یا اودس کول
۳۶۰	د احرام لپاره د جامو بدلول
۳۶۱	د احرام تړلو لپاره د خوشبو لگول
۳۶۲	د احرام د دوه رکعتونو حکم
۳۶۲	د حج د نیت په وخت کې دعا لوستل
۳۶۳	د تلبیه حکم
۳۶۴	د حاجی مفرد په تلبیه کې نیت
۳۶۴	د تلبیه الفاظ او په دې کې کمی زیادت
۳۶۵	د تلبیه په وټیلو سره محرم گرځیدل
۳۶۶	بغیر د نیت د الفاظو د تلبیه حکم
۳۶۷	ممنوعات د احرام
۳۶۸	ښکار طرف ته اشاره او خوندنه
۳۶۹	په حالت د احرام کې د ملیو ساتو ممانعت
۳۷۰	د محرم لپاره د سر او مخ پټول
۳۷۱	د محرم لپاره د ریختو او نوکو کوټ کول
۳۷۲	د رنگ شوي جامې اغوستل
۳۷۳	غسل کول او حمام ته داخیلیدل
۳۷۴	د محرم لپاره د کعبه په پوښ کې پټیدل
۳۷۴	د محرم لپاره د همیانه تړلو حکم
۳۷۵	په ختمی سره د سر او پیرې وینځل
۳۷۵	د تلبیه په کثرت سره وټیل
۳۷۶	اوچت او از سره تلبیه وټیل
۳۷۷	مکې ته د داخیلو آداب
۳۷۹	د بیت الله د لیدو په وخت کې مستون عمل
۳۸۰	د حجر اسود ښکلول
۳۸۱	د حجر اسود د بل څیز په ذریعه ښکلول
۳۸۲	د اضطباع حکم
	طواف به حطیم نه بهروی

٣٨٣	په اولنو درې چكرونو كې په لوانې كول
٣٨٣	پاته څلور گڼتونه (چكرونه) په اطمینان سره كول
٣٨٤	په گنډه كې د رمل حكم
٣٨٥	په هر چك كې د حجر اسود استیلام
٣٨٦	په مقام ابراهيم كې نقل كول
٣٨٦	د سعی نه وړاندې استیلام د حجر اسود
٣٨٦	د طواف قدوم شرعی حیثیت
٣٨٧	د صفا ډیرې مسنون اعمال
٣٨٨	په مروه پاندي مسنون اعمال
٣٨٩	د سعی د پیل او اختتام ځایونه
٣٩١	د سعی نه روسته د احرام په حالت كې په مكه كې قیام
٣٩٢	په اوومه ذوالحجه خطبه وئیل
٣٩٣	په یوم الترویة منی كې اقامت
٣٩٣	په منی كې قیام او عرفات ته تلل
٣٩٤	په عرفات كې جمع بین الصلاتین
٣٩٦	په جمع بین الصلاتین كې یو اذان او دوې [دوه] اقامتونه
٣٩٧	د ماښم او ماښگر په مینځ كې نقل كول
٣٩٧	خطبي اویا د جمع بین الصلاتین د جماعت پریښول
٤٠٠	جبل رحمت سره نژدې ودریدل
٤٠٠	میدان عرفات ټول موقف دي
٤٠٠	د امام د قیام مستحب کیفیت
٤٠١	د امام دعا كول او خلقو ته د مناسك حج تعلیم ور كول
٤٠١	امام سره نژدې او دهغه شا ته اوریدل
٤٠٢	د وقوف عرفه نه وړاندې غسل كول
٤٠٢	د وقوف په مهل كې تلبیه وئیل
٤٠٣	مزدلفي ته تگ كول
٤٠٣	د امام نه وړاندې مزدلفي ته تلل
٤٠٤	په مزدلفه كې جبل قزح سره نژدې ودریدل
٤٠٥	د امام لمونځ په یو اذان او یو اقامت سره ادا كول
٤٠٥	د ماښام او ماښخورتن په مینځ كې د نفلو حكم
٤٠٦	د ماښام او ماښخورتن په جمع بین الصلاتین كې د جماعت حكم
٤٠٧	د مزدلفه په لار كې د لمونځ كولو حكم
٤٠٧	په لسمه ذوالحجه د صبا لمونځ په چاغ كې كول
٤٠٩	د صبا د مانځه نه روسته دعا او وقوف كول
٤٠٩	په مزدلفه د وقوف شرعی حیثیت
٤١٠	وادی محسر موقف نه دي
٤١١	د نمر اڅتو نه روسته منی ته روانیدل
٤١١	د جمره عقبه رمی
٤١٢	د رمی د گیتكو غټوالی
٤١٣	

٦٢٩	د گیتكو ویشتلو طریقې
٦٢٩	د جمره سره د گیتكو نژدې پریوتل
٦٢٩	د گیتكو اختسلاو ځانې
٦٢٩	د گیتكو (ډیرې) د جنیست بیان
٦٢٩	د ذبح، حلق، او قصر احكام
٦٢٩	د حلق افضلیت
٦٢٩	د حلق نه روسته د جماع نه سوې ټول محظورات جائز کیدل
٦٢٩	د رمی د احرام نه د وتلو په سببیت كې اختلاف
٦٢٩	د اختر په ورځ مكې ته راټگ
٦٢٩	په ایام النحر كې د طواف زیارت وخت
٦٢٩	د طواف زیارت نه روسته سعی كول
٦٢٩	د طواف نه روسته دوې [دوه] ارکعتې كول
٦٢٩	د طواف زیارت شرعی حیثیت
٦٢٩	د طواف زیارت نه روسته منی ته تگ
٦٢٩	جمر تینو سره لاسونه او چټول
٦٢٩	په دولسمه ورځ د رمی نه روسته روانیدل
٦٢٩	په دیارلسمه ذوالحجه مكې ته روانیدل
٦٢٩	په دیارلسمه ذوالحجه د رمی وخت
٦٢٩	د قربانۍ په ورځ د رمی د وخت ابتداء
٦٢٩	د یوم النحر شپې ته د رمی روستو كول
٦٢٩	په سپرلي د رمی حكم
٦٢٩	په منی كې شپه تیروول
٦٢٩	مكې ته سامان لیال او منی كې ایساریدل
٦٢٩	مكې ته په واپسی كې مقام محصب كې ایساریدل
٦٢٩	د طواف صدر حكم
٦٢٩	د زمزم اوبه څكل
٦٢٩	ملتزم پورې انتخل او چوكاټ ښكلول
٦٢٩	د محرم مكې ته د داخلیدو نه بغير عرفات ته تلل
٦٢٩	د وقوف عرفه وخت
٦٢٩	د زوال نه روسته لرغوندي وقوف عرفات كول
٦٢٩	د خوب یا بیهوشۍ په حالت كې وقوف عرفات
٦٢٩	د بیهوشۍ په حالت كې چاته احرام اچول او وقوف عرفات پرې كول
٦٢٩	ښځې او د سړي په احكامو كې فرق
٦٢٩	هر ډول غاړه كې اچول قائم مقام د تلبیه دی
٦٢٩	د جلالة، اشعار او قلاده په اچولو محرم نه گرځیدل
٦٢٩	د هدی سریرې څل اچول
٦٢٩	د اشعار حكم
٦٢٩	د بدنې اجناس
٦٢٩	باب القرآن

۴۴۴	د حج قرآن فضيلت
۴۴۶	د حج قرآن طريقه
۴۴۷	د قارن مكې ته د خليدل
۴۴۸	د قارن د حلاليدو څيز
۴۵۰	د قارن په سعي باندې د طواف قدوم تقديم
۴۵۱	د قارن لپاره د ذبح حكم
۴۵۱	قارن لپاره د روژو حكم
۴۵۲	د حج د احكامونه روسته په مكه كې روژې نيول
۴۵۳	ديوم النحر نه وړاندې درې روژې نه نيول
۴۵۴	دايام التشرېق نه روسته د روژو نيولو حكم
۴۵۵	په هدي باندې د عدم قدرت حكم
۴۵۵	صرف عرفات طرف ته په روانيدو د عمرې حكم
۴۵۶	د عمرې په پريځودو د دم قرآن ساقط كيدل
۴۵۶	باب القمه
۴۵۶	د حج تمتع فضيلت
۴۵۷	د تمتع قسمونه
۴۵۸	د تمتع طريقه
۴۵۸	د عمرې طريقه
۴۵۹	د طواف په پيل كې تبليه پريښول
۴۵۹	د تمتع د عمرې نه حلاليدل او د حج لپاره د وياړه احرام تړل
۴۶۰	منې ته د تلونو وړاندې د تمتع طواف او سعي كول
۴۶۲	د تمتع سائق الهدى طريقه د حج
۴۶۳	د بدنه د اشعار حكم
۴۶۶	د تمتع سائق الهدى او غير سائق الهدى په تحليل كې فرق
۴۶۶	د عمرې نه روسته په ايام الحج كې احرام تړل
۴۶۷	د اهل مكه لپاره د تمتع او قرآن حكم
۵۶۸	د تمتع د عمرې نه روسته خپل وطن نه واپس كيدل
۴۶۹	د سائق هدى د عمرې نه روسته وطن نه واپس راتگ
۴۷۰	په اشهر الحج كې د عمرې د اكثر طوافونو په تمتع څرځولو كې كردار
۴۷۱	د حج مياشتې
۴۷۱	د اشهر الحج نه وړاندې د حج احرام تړل
۴۷۲	د كوفې د عمرې كولو نه روسته مكه يا بصري كې اقامت كول
۴۷۳	د عمرې د فسد نه روسته بصره وطن اقامت جوړول او بيا حج كول
۴۷۴	په يو كډ كې خپل اهل ته تلل او بيا عمره او حج كول
۴۷۵	په ذكر شوې مسئله كې وطن ته واپسي نه كول
۴۷۵	په اشهر الحج كې حج او عمره جمع كول او بيا يوفاسد كيدل
۴۷۵	د ښځې قرباني كول د دم تمتع نه عدم كفايت
۴۷۶	په حالت د حرام كې د ښځې حيض راتگ
۴۷۶	

۴۷۷	د مكې لپاره د طواف صدر حكم
۴۷۸	باب الجنائيات
۴۷۸	د محرم لپاره د خوشبو د لگولو جنايت
۴۷۸	د اندام نه په كمه برخه خوشبو لگول
۴۷۹	په وړه سره د دم ادا كيدل
۴۷۹	د واجب شوي صدقې مقدار
۴۷۹	د نكړيزو په خضاب لگولو سره د دم وجوب
۴۷۹	د زيتون د تيلو لگولو حكم
۴۸۱	د محرم لپاره په زخم د زيتون تيل لگول
۴۸۲	پوره ورځ د گننايې جامې اچول او د سريټول او د پوره ورځ نه د كم حكم
۴۸۳	قميص د خاډر په ځانې يا اضطباع يا لنگ په طور استعمالول
۴۸۴	د څلورمې حصې سري يا بربړې كټ كول او د دې نه كم
۴۸۵	د خټ يا د تيڅرگ د وريختو حلق
۴۸۶	د بريتود حلق حكم
۴۸۷	د حجامت د ځانې د وريختو حلق
۴۸۸	د محرم د سر حلق په خالق او مخلوق باندې د صدقې او دم وجوب
۴۸۹	د محرم، غير محرم بريت يا نو كونه كټ كول
۴۹۱	د پښو لاسونو نو كونه كټ كول
۴۹۱	د يو پښې او يو لاس نو كونه كټ كول
۴۹۳	د پښو نو كونه كټ كول
۴۹۳	د دواړو لاسونو يا پښو په نو كونه كټ كول
۴۹۴	د مات نو كټ كول
۴۹۵	د عذريه وجه خوشبو لگول جامې اغوستل او حلق كول
۴۹۷	د صبا ماښام خوراك وركول
۴۹۷	د ښځې شرمگاه ته په شهوت سره كتل او انزال كيدل
۴۹۹	د وقوف عرفات نه وړاندې په احد السبيلين كې جمع كول
۵۰۰	د جماع په وجه د فاسد شوي حج په قضا كې د ښځې د جوازي حكم
۵۰۱	د وقوف عرفات نه روسته په جماع كولو د حج عدم فساد
۵۰۲	د حلق نه روسته جماع كول
۵۰۲	د عمرې د څلور وچكړونو نه وړاندې جماع كول
۵۰۳	په هيره جماع كول
۵۰۴	طواف قدوم په حالت د بې اودسې كې
۵۰۶	طواف زيارت په بې اودسې كې كول
۵۰۶	په حالت د حدث يا جنايت كې د شوي طواف اعاده كول
۵۰۷	جنباً د طواف زيارت كولو نه روسته خپل اهل ته واپس كيدل
۵۰۸	طواف صدر په حالت د حدث كې كول
۵۰۹	د طواف زيارت درې گڼستونه پريځودل
۵۰۹	طواف صدر ټول يا اكثر گڼستونه پريځودل
۵۱۰	د پريځودې شوي طواف د اعادي فائده

۵۱۱	د يودم اود قربانو د وجوب څښتنصور تونه
۵۱۲	په حالت د حدث کې د عمرې طواف اوسمې کول
۵۱۳	د سمې په پريځودو د دم وجوب
۵۱۳	دامام نه وړاندې د عرقات نه تلل
۵۱۴	د وقوف مزد لقه په ترک سره وجوب د دم
۵۱۴	د رمې په ټولو وځو کې ترک د رمې الجمار کول
۵۱۵	د پوره پوي وځي رمې پريځودل
۵۱۷	د ايام النحر نه خلق روستو کول
۵۱۸	د حرم نه علاوه په بل ځايي خلق يا قصر کول
۵۲۰	په عمره کې د خلق يا قصر د زمان يا مکان سره عدم تخصيص
۵۲۱	وطن ته د تکر نه روسته دوباره واپس کيدل او قصر کول
۵۲۱	د قارن د ذبح نه وړاندې خلق کول
۵۲۲	د پنځو ځناورو نه سوي د محرم لپاره د ووجې د ښکار حرمت
۵۲۳	د محرم ښکار کول يا بل چاته خودل
۵۲۵	د عامداو ناسي په قتل او دلالت کې برابر تيا
۵۲۶	د شينځينو څنگ په نيزه جزاء کې د قيمت وجوب
۵۲۷	د ښکار په جزاء کې د امام محمد او امام شافعي څنگا مسلك
۵۲۸	د شينځينو د لرځه جواب
۵۲۹	د ښکار په جزاء کې د درې څيزونو اختيار
۵۳۱	د قيمت اعتبار په محل د ښکاروې
۵۳۲	د هدي د ذبح مقام
۵۳۲	د روژې لپاره د مکان اوزمان عدم تخصيص
۵۳۳	په غير حرم کې قرباني د اطعام نه حسابيږي
۵۳۳	په هدي کې د کفايت کونکي څاروي پيژندگلو
۵۳۳	د خوراک وړ کولو د قيمت اندازه
۵۳۴	د روژو نيولو طريقه
۵۳۵	په ښکار کې د عيب پيدا کولو توان
۵۳۵	د شتر مرغ د هکې ماتولو جزاء
۵۳۵	د کومو ځناورو په قتل څه نه واجبيږي؟
۵۳۶	ماشې هميکې وځي او کتمل د قتل حکم
۵۳۸	د سپکې وژل
۵۳۸	د ملخ د قتل جزاء
۵۳۹	د کشف (شمشتي) په قتل کولو عدم جزاء
۵۳۹	د حرم د ښکار نه پسې لوشل
۵۴۰	د غير ما کول للمم ښکار د قتلولو جزاء
۵۴۰	د وزه د قيمت نه د تجويز په صورت کې اختلاف
۵۴۱	د حملې کولو په مهال کښې د ماتونکي ځناور د قتل د جزاء حکم
۵۴۱	د اضطرار په حالت کې د ښکار په قتلولو د جزاء وجوب
۵۴۳	د څښتنانو د ذبحې جواز
۵۴۴	

۵۴۴	د مسروله کونشري د ذبح کولو حکم
۵۴۴	د بلدي اوسې د ذبح کولو حکم
۵۴۴	د محرم د ذبح حکم
۵۴۴	د محرم د خپلي د ذبيحې نه خوراک کول
۵۴۵	د حلال د ذبح شوي ښکار د محرم لپاره خوراک
۵۴۶	د غير محرم لپاره د حرم د ښکار د ذبح کولو حکم
۵۴۸	د بهر نه حرم ته د ښکار اوړلو حکم
۵۴۹	د ښکار د خرڅولو حکم
۵۵۰	محرم سره په پنجره يا کور کې د موجود ښکار حکم
۵۵۱	د احرام نه وړاندې ښکار نيول او بيا د بل غير محرم دغه ښکار پريځودل
۵۵۲	د محرم د لاسه د ښکار خلاصون کې ياندي د ضمان مسئله
۵۵۳	د محرم په لاس کې ښکار د بل محرم د لاسه قتل کيدلو حکم
۵۵۳	د حرم د گيايه يا ووني کټ کولو حکم
۵۵۵	د کټ کولو نه روسته د خرڅولو حکم
۵۵۶	د خلقو کرلې شوي وونو يو ټوډ کټ کولو حکم
۵۵۶	د چاپه ملک کې د راختلي ټوټې د کټ کولو حکم
۵۵۷	د حرم د گيايه د کټ کولو او په کې د خرڅولو حرمت
۵۵۷	په قارن د يو جنايت په کولو د دوو قرباني لزوم
۵۵۸	د دوو محرمانو د ښکار په قتل کې د شرکت حکم
۵۵۹	د دوو غير محرم کسانو د يو ښکار قتلولو حکم
۵۶۰	د محرم د خرڅولو او اخستلو حکم
۵۶۰	د اوسې د شړلو نه روسته ب چې پيدا کيدل او دواړه مړه کيدل
۵۶۱	باب في ازالة الوقت بغير احرام
۵۶۱	د کوفې د بڼې عام رياغ ته د تلونه روسته ذات عرق نه احرام تړل
۵۶۳	د آفاقي د حاجت لپاره دميقات دښته داخليدل
۵۶۴	بغير احرام مکه ته او بيا دوباره په احرام کې داخليدل
۵۶۵	په عمره کې بغير احرام د ميقات نه تيريدل او هغې فساد او قضا راوړل
۵۶۷	د مکه د حرم نه وتل او محرم بالحج کيدل او عرفات ته تلل
۵۶۷	د متمتع د عمرې نه روسته د حج لپاره خارج د حرم نه محرم بالحج کيدل
۵۶۸	باب اضافة الاحرام الى الاحرام
۵۷۰	د مکه د عمرې د احرام نه روسته د حج احرام تړل
۵۷۱	د مکه حج او عمره دواړه يو ځانگې کولو حکم
۵۷۲	د دوو حجونو لپاره احرام تړل
۵۷۲	د يو عمرې د خلق کولو نه روسته د دويمې عمرې احرام تړل
۵۷۳	د آفاقي د حج د احرام نه روسته د عمرې احرام تړل
۵۷۳	د حج د طواف نه روسته د عمرې احرام تړل
۵۷۳	د عمرې د ماتولو استحباب
۵۷۴	په ايام النحر يا تشریق کې د عمرې احرام تړلو حکم
۵۷۵	د عمرې پريښول او د قرباني وجوب
۵۷۵	د حج د فوت کيدو نه روسته د حج يا عمرې احرام تړل

٥٧٥	د حج په احرام تړلو د دوو حجونو جمع کول
٥٧٦	باب الإحصار
٥٧٨	د عذر د وچي د ایساریدو حکم
٥٨٠	د حلالیدو لپاره د حرم ته د قربانی لیرېل
٥٨٠	؟؟؟ د قارن دوي [دوه] قربانی لیرېل
٥٨٠	د احصار د قربانی لپاره د حرم تخصیص
٥٨١	په محصر بالحج باندې د حج او عمرې د قضا و جوب
٥٨٢	د محصر بالعمره باندې د حج عمرې قضا
٥٨٢	په قارن د یو حج او دوو عمرو قضا و جوب
٥٨٢	د هدی لیا لونه روسته د احصار زائله کیدل
٥٨٣	د هدی او حج لاندې کول
٥٨٣	صرف د هدی د لاندې کولو صورت
٥٨٤	صرف د هدی لاندې کولو صورت
٥٨٤	صرف د حج لاندې کول
٥٨٥	د وقوف عرفات نه روسته احصار ته اعتبار نشته
٥٨٦	باب الفوات
٥٨٦	د قوف عرفات فوت کیدل
٥٨٧	د عمرې لپاره وخت عدم تعیین
٥٨٩	د عمرې حکم
٥٩٠	اب الحج عن الغیر
٥٩٠	د خپل عمل ثواب بل ته بېنېل
٥٩٣	د دوو کسانو د حج د نیابت د مه واری اختل او د یو حج لپاره احرام تړل
٥٩٤	په وکیل باندې د موکل ضمان
٥٩٤	د غیر معین لپاره احرام تړل
٥٩٦	د قرآن ادا کولو په صورت کې د دم قرآن مکلف
٥٩٦	د موکل بالحج او موکل بالعمره د لپاره قرآن کول
٥٩٧	د دم احصار مکلف
٥٩٧	د مرده نه د حج کولو په صورت کې د دم احصار محل
٥٩٨	په حج بدل کې د جماع د دم مکلف
٥٩٨	د موصی لپاره د حج ادا کولو په دروان کې د حاجی وفات کیدل
٥٩٨	په والدینو کې د مبهم احرام نه روسته د یو لپاره د حج مقرر کول
٦٠٢	باب الهدی
٦٠٢	د هدی ادنی درجه

٦٠٢	د هدی او اضحیه د قربانی د څارو و برابرې
٦٠٣	د دوو جنایانو نه علاوه په نورو کې د وزه کفایت
٦٠٣	د نفلی، تمتع او قرآن د هدی نه د خوراک جواز
٦٠٣	د هدی نه د خوراک استحباب
٦٠٣	د نفلی، تمتع او قرآن د هدی په یوم النحر باندې قربانی کول
٦٠٤	د پاته هدایا د ذبح کولو د وخت حکم
٦٠٤	د هدایا په حرم کې د ذبح کولو حکم
٦٠٤	د هدایا د تعریف حکم
٦٠٥	په بدنه کې د نحر او په غوې او وزه کې د ذبح فضیلت
٦٠٦	د هدی په خپله د ذبح کولو استحباب
٦٠٧	قصاب ته په اجرت کې د هدی د څه خیزو کول
٦٠٨	په بدني باندې سوړیدو ته احتیاج
٦٠٨	د سپړلۍ په وجه د نقصان ضمان او د پیو نه لوشل
٦٠٨	د هدی په هلاکت د ضمان و جوب
٦٠٩	د بدنه د هلاکت په صورت کې نحر کول
٦١٠	نفلی او د قرآن بدنه ته غاړه کۍ اچول
٦١١	مسائل منثورة
٦١٤	په اوله ورځ کې د رمی نه کولو حکم
٦١٥	د پیدل حج کولو نذر کول
٦١٦	د اجازت کولو نه روسته د محرمې وینزې خرڅول

تسهیل و تکمیل

[پښتو]

معارف القرآن

پښتو ترجمه او کمپوزنگ

مرکز التحقیق والعلوم العصریه

زیرنگرانی: مولانا شاهی فیصل فاضل وفاق المدارس،

امداد العلوم، جامعہ اسلامیہ چارسدہ

تسهيلات وتكميلات از شاه فيصل

- ① خلاصہ تفسیر پہ منتخب کنبی د آیاتونو جملې لکول مثلاً ټول تعریفونه الله تعالیٰ لره دی د دې نه وړاندې ((الحمد لله)) لکول.
 - ② دیوې جملې د تفسیر نه وړاندې په ... قوله تعالیٰ ... سره د هغې تفسیر شروع کول
 - ③ د شیخ الهندرحمة الله په ځانې د آسانتیا دپاره د مولانا شاهی فیصل د فهم القرآن ټکی په ټکی او روانه ترجمه لکول
 - ④ په معارف کنبی د عربی او فارسی شعرونه په پښتو کنبی ترجمه کول
 - ⑤ په کومو آیاتونو کنبی چې مفق صاحب اختصار کړي دې هلته د نورو تفاسیرونو نه تفسیر نقل کول او په لاندې حاشیه کنبی لکول
- په آخری مراحلو کنبی دې انشاء الله ډیر ژر به ستاسو د الباروزینت جوړ شی.

خوړونکي

فیصل کتب خانہ محلہ جنگی پینډور

موبائیل: ۰۳۲۱۹۰۹۱۸۳۵

مفید الواعظین

پښتو ترجمه او کمپوزنگ

مرکز التحقیق والعلوم العصریه

تالیف: مولانا شاهی فیصل فاضل وفاق المدارس،

امداد العلوم، جامعہ اسلامیہ چارسدہ

خصوصیات

دیو واعظ او مبلغ دپاره چې د کومو څیزونو ضرورت وی په کومو سره چې هغه خپل وعظ او تبلیغ بنائسته کوی اود خلقو په زړونو باندې اثر کوی چې هغوی د غفلت د خوب نه را بیدار شی اود یقظت په میدان روان شی د کناهونو د کندو نه رابهر شی اود نیکو په کلهستان کنبی ور داخل شی د شیطان نه مرور شی اود رحمن سره پخلا شی هغه ټول په دې کتاب کنبی موجود دی که په ښه صفاتو ځان موصوف کول دی او که د غلطو صفاتو نه ځان ساتل دی که د بندکانو حقوق ادا کول دی او که د نیکو اعمال فضائل دی او که د اخرت دپاره تیاري دې

خوړونکي

فیصل کتب خانہ محلہ جنگی پینډور

موبائیل: ۰۳۲۱۹۰۹۱۸۳۵

د هر طالب قرآن او مفسر ضرورت

عُلُومُ الْقُرْآن

تأليف: حضرت مولانا مفتی اعظم پاکستان محمد تقی عثمانی مدظلہ العالی

پښتو ترجمہ او کمپوزنگ

مرکز التحقیق والعلوم العصریة

زیر نگرانی: مولانا شہ فیصل فاضل وفاق المدارس،

امداد العلوم، جامعہ اسلامیہ چارسدہ

خصوصیات

په دې کتاب کښې هغه ټول علوم او معارف ذکر شوي دي کوم چې د تفسیر د مقدمه په توګه د طالب قرآن او مفسر دپاره د وېره ضروري دي لکه څنګه چې قرآن د ترجمې دپاره ناظره ضروري ده که یو مفسر ته د دې مبادیاتو علم نه وي نو دا یقیني ده چې هغه د قرآن د تفسیر حق نشي ادا کولی

خوږونګي

فیصل کتب خانہ محلہ جنگی پیشور

موبائیل ۰۳۲۱۹۰۹۱۸۳۵